

2014 YILI PROGRAMI

**25 Ekim 2013 Tarihli ve 28802 Sayılı Resmi Gazetede
Yayımlanan 7 Ekim 2013 Tarihli ve 2013/5502 Sayılı 2014 Yılı
Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair
Bakanlar Kurulu Kararı Eki**

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Küresel kriz süresince başta ABD ve Avro Bölgesi ülkelerinde uygulanan eşzamanlı parasal genişleme ve ekonominin canlandırma paketlerinin etkisiyle krizin daha da derinleşmesi engellenmiştir. Bu süreçte gelişmiş ülkelerde güven göstergeleri iyileşmiş, reel ekonomik göstergelerde ılımlı bir toparlanma başlamış, Avro Bölgesinde sorunlu ülkelerin kamu finansman maliyetleri azalmış ve parasal aktarım mekanizmasındaki aksaklılıklar kısmen aşılmıştır. Gelişmiş ekonomilerde yaşanan ılımlı toparlanmanın yanında parasal genişleme sonucu oluşan likidite bolluğu, risk iştahını artırmış ve gelişmekte olan ekonomilere giden sermaye akımları artmıştır.

2011 yılında gelişmekte olan ekonomilerdeki büyümeye performanslarının katkısıyla yaşanan küresel ekonomide toparlanma eğilimi 2012 yılında sürdürmemiştir. 2012 yılı, Avro Bölgesinde durgunluk, mali sürdürülebilirlik, sorunlu ülkelerin parasal birlikten ayrılacağına yönelik tartışmalar ile ABD'deki mali uçurum ve borç tavanı tartışmaları gibi gelişmiş ülkeler kaynaklı aşağı yönlü risklerin baskın olduğu bir yıl olmuştur. Öte yandan, küresel büyümeyi dinamikini oluşturan gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun maruz kaldıkları yüksek sermaye girişlerinin oluşturduğu; enflasyon, reel kur değerlenmesi, hızlı kredi artışı risklerini azaltmak ve finansal güveni tesis etmek amacıyla uyguladıkları makro ihtiyacı tedbirler ve azalan ihracat gelirleri, bu ülkelerin ekonomilerinin de yavaşlamasına neden olmuştur.

Bu gelişmeler sonucu, Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre 2011 yılında yüzde 3,9 olan dünya büyümesi 2012 yılında yüzde 3,2'ye gerilemiştir. Gelişmiş ekonomilerde 2011 yılında yüzde 1,7 olarak gerçekleşen büyümeye hızı, 2012 yılında yüzde 1,5'e düşmüştür. Aynı dönemde yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin büyümeye hızı ise yüzde 6,2'den yüzde 4,9'a inmiştir. Son yıllarda küresel büyümeye önemli katkı veren Çin'de 2012 yılında gerçekleşen yüzde 7,7 oranındaki büyümeye, 1999 yılından beri kaydedilen en düşük büyümeye rakamıdır. Çin ekonomisindeki yapısal sorunların yavaşlamayı belirginleştirmesi, bölgesel ve küresel düzeyde ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilecektir.

ABD ekonomisi 2012 yılında yüzde 2,8 büyümüştür. 2013 yılının ilk yarısından itibaren tüketici güveni, istihdam, konut piyasaları ve diğer öncü göstergelerde kaydedilen olumlu gelişmeler ve 2013 yılının ilk yarısına ait GSYH verileri, ABD ekonomisinde toparlanma eğiliminin kuvvetlendiğini göstermektedir.

ABD Merkez Bankasının kriz süresince uyguladığı genişlemeci para politikaları, küresel krizin daha da derinleşmesini engellemiştir, finansal piyasalarda dalgalanmayı azaltmış ve ekonomik faaliyetlerin canlanmasına katkı sağlamıştır. Böylece politika yapıcılar yapısal reformların uygulanması için zaman ve manevra alanı yaratılmıştır. Ancak, bu politikalar ABD Merkez Bankasının bilançosunun aşırı büyümeyesine yol açmış ve ABD'de ekonomik canlanmanın başlamasıyla genişlemeci para politikalarından vazgeçilmesi gündeme gelmiştir.

22/05/2013 tarihinde ABD Merkez Bankası, ekonomide istikrarlı bir büyümeye görülmeli durumunda tahvil alımlarını azaltacağını açıklamıştır. Ancak, genişlemeci para politikalarına, işsizlik oranı yüzde 6,5 seviyesine düşünceye kadar, enflasyon oranı ve beklenileri yüzde 2,5 seviyesini aşmadığı sürece devam edileceği belirtilmiştir. ABD Merkez Bankasının 22 Mayıs ve 19 Haziran 2013 tarihindeki açıklamaları, piyasalar tarafından genişlemeci para politikasından çıkış sinyali olarak algılanmıştır. Bu süreçte, gelişmekte olan ekonomilerden sermaye çıkışları yaşanmış, bu ülkelerde tahvil faiz oranları artmış, borsalar ve ulusal para birimleri değer kaybetmiştir.

OECD tarafından açıklanan en güncel bileşik öncü gösterge verileri, küresel ekonomide toparlanma eğiliminin yavaşlamaya rağmen devam ettiğini, ancak ülkelerin büyümeye performanslarında ayrışma yaşandığını göstermektedir. Gelişmiş OECD ekonomilerinde büyümeye ivme kazanmakta, gelişmekte olan ekonomilerde ise yavaşlama eğilimi görülmektedir.

Başta Çin olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerde büyümeyin yavaşladığı bir evreye girilmiş olması ve ABD Merkez Bankasının parasal genişleme politikasından çıkış stratejisine bağlı olarak şekillenecek olan küresel likidite koşulları,ümüzdeki dönemde küresel ekonomik görünüm üzerinde belirleyici iki temel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Dünya ekonomisinde yaşanan bu gelişmeler ve ABD Merkez Bankasının açıklamalarının etkisiyle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansal dalgalanmanın ardından, uluslararası kuruluşlar büyümeye tahminlerini aşağı yönlü revize etmiştir. IMF, 2012 yılı Ekim ayında 2013 yılı dünya büyümeyi yüzde 3,6 tahmin ederken 2013 yılı Ekim ayında bu tahminini yüzde 2,9 seviyesine indirmiştir. IMF, ekonomik iyileşmenin sınırlı kalacağı beklentisiyle 2014 yılı dünya büyümeye tahminini de yüzde 4,1'den yüzde 3,6'ya düşürmüştür.

Gelişmiş ekonomiler ile yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin büyümeye tahminleri IMF tarafından aşağı yönlü revize edilmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında gelişmiş

ekonomilerin sırasıyla yüzde 1,2 ve yüzde 2 büyüyeceği beklenmektedir. Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin 2013 yılı büyümeye oranı 2012 yılı Ekim ayında yapılan tahmine göre yaklaşık 1 puan düşürülerek yüzde 4,5, 2014 yılı ise yüzde 5,1 olarak tahmin edilmiştir.

2012 yılında yüzde 0,6 daralan Avro Bölgesinde, 2013 yılının ikinci çeyreğinde ilk çeyreğe göre yüzde 0,3 büyümeye yaşanmıştır. Ancak Avro Bölgesinin, çevre ülkelerdeki zayıf ekonomik görünüm nedeniyle yılın tamamında yüzde 0,4 daralması beklenmektedir. 2013 yılında başlayan toparlanma eğiliminin devam edeceğini ve 2014 yılında Avro Bölgesinin yüzde 1 büyüyeceği tahmin edilmektedir. ABD ekonomisinin, 2013 yılında yüzde 1,6, 2014 yılında ise yüzde 2,6 büyümesi beklenmektedir.

Dünya ticaret hacminde azalma eğilimi devam etmektedir. 2011 yılında yüzde 6,1 oranında gerçekleşen dünya ticaret hacmi artış hızı, küresel ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlamaya bağlı olarak 2012 yılında yüzde 2,7'ye gerilemiştir. Dünya ticaret hacmi artışının küresel ekonomik aktivitedeki iyileşmeye bağlı olarak 2013 yılında yüzde 2,9, 2014 yılında ise yüzde 4,9 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde uygulanan genişlemeci para politikalarına rağmen, küresel ölçekte ciddi bir enflasyonist baskı hissedilmemiştir. 2012 yılında küresel düzeyde yüzde 3,9 olarak gerçekleşen enflasyon oranının, 2013 ve 2014 yıllarında yüzde 3,8 olacağı tahmin edilmektedir. Önümüzdeki dönemde küresel düzeyde petrol ve emtia fiyatlarında beklenen gerilemeden dolayı enflasyonist baskınların düşük olacağı, ancak bazı gelişmekte olan ülkelerde iç talepteki canlanmayla beraber enflasyonun yükselmeceği öngörülmektedir.

Küresel büyümeyedeki zayıf görünüm, başta enerji ve endüstriyel metaller olmak üzere, emtia fiyatları üzerinde belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Varil başına ham petrol fiyatı, 2012 yılında dalgıç seyir izleyerek ortalamada 105 ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında da ham petrol fiyatının aynı seviyede kalması beklenmektedir. Orta vadede petrol fiyatlarında düşüş eğiliminin devam edeceğini tahmin edilmekle birlikte, geopolitik belirsizlikler geçici fiyat artışlarına neden olabilecektir. Petrol fiyatlarında yaşanabilecek konjonktürel fiyat artıları cari açık, üretim maliyetleri, enflasyon ve risk primleri üzerinde doğrudan ve dolaylı olumsuz etkiler yaratabilecektir.

2012 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle yüksek seyreden gıda fiyatları, tarımsal üretme ve stok seviyelerine ilişkin olumlu beklenilere rağmen, önümüzdeki dönemde iklim koşullarına bağlı olarak belirsizliğini korumaktadır. 2013 yılı geneli için gıda fiyatlarında ciddi bir artış beklenmemekle beraber 2014 yılında küresel ekonomik aktivitenin artmasıyla beraber üretimde girdi olarak kullanılan gıda fiyatlarında bir artış riski bulunmaktadır.

Gelişmiş ekonomilerde büyümeyen istenilen seviyelerde olmaması nedeniyle yeterli istihdam yaratılmaması, yüksek oranlı genç işsizliği ve yetenek kaybı, birçok ülke için temel sorun olmaya devam etmektedir. 2012 yılında işsizlik oranı OECD genelinde yüzde 8, ABD'de yüzde 8,1 ve Avro Bölgesinde yüzde 11,4 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında öngörülen zayıf ekonomik aktivite nedeniyle işsizlik oranlarında küresel düzeyde belirgin bir iyileşme beklenmemektedir. Bununla birlikte, ABD'de iyileşen ekonomik görünüm işsizlik rakamlarında iyileşmeye neden olmuştur. Ancak bu gelişmede işgücüne katılım oranlarındaki düşüş de etkilidir. 2013 yılında işsizlik oranlarının, ABD'de yüzde 7,6'ya gerilemesi, Avro Bölgesinde ise yüzde 12,3'e yükselmesi beklenmektedir. 2014 yılında ise bu oranların ABD'de yüzde 7,4 ve Avro Bölgesinde yüzde 12,2 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO I: 1- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

(Yüzde Değişim)

	2011	2012	2013(1)	2013(2)	2013(3)	2014(3)
Dünya Hasıları	3,9	3,2	3,3	3,1	2,9	3,6
Gelişmiş Ekonomiler	1,7	1,5	1,2	1,2	1,2	2,0
ABD	1,8	2,8	1,9	1,7	1,6	2,6
Japonya	-0,6	2,0	1,6	2,0	2,0	1,2
Avro Bölgesi	1,5	-0,6	-0,3	-0,6	-0,4	1,0
Almanya	3,4	0,9	0,6	0,3	0,5	1,4
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	6,2	4,9	5,3	5,0	4,5	5,1
Afrika (Sahra Altı)	5,5	4,9	5,6	5,1	5,0	6,0
Orta ve Doğu Avrupa	5,4	1,4	2,2	2,2	2,3	2,7
Bağımsız Devletler Topluluğu	4,8	3,4	3,4	2,8	2,1	3,4
Rusya	4,3	3,4	3,4	2,5	1,5	3,0
Gelişmekte Olan Asya	7,8	6,4	7,1	6,9	6,3	6,5
Çin	9,3	7,7	8,0	7,8	7,6	7,3
Hindistan	6,3	3,2	5,7	5,6	3,8	5,1
Latin Amerika ve Karayipler	4,6	2,9	3,4	3,0	2,7	3,1
Brezilya	2,7	0,9	3,0	2,5	2,5	2,5
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	3,9	4,6	3,1	3,7	2,3	3,6
Dünya Ticaret Hacmi	6,1	2,7	5,6	3,1	2,9	4,9
Mal ve Hizmet İthalatı						
Gelişmiş Ekonomiler	4,7	1,0	4,1	1,4	1,5	4,0
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	8,8	5,5	8,1	6,0	5,0	5,9
Tüketiciler Fiyatları (Yıllık Ortalama, Yüzde)						
Dünya	4,8	3,9	3,8	-	3,8	3,8
Gelişmiş Ekonomiler	2,7	2,0	1,7	1,5	1,4	1,8
ABD	3,1	2,1	1,9	-	1,4	1,5
Avro Bölgesi	2,7	2,5	1,6	-	1,5	1,5
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	7,1	6,1	5,9	6,0	6,2	5,7
İşsizlik Oranı (Yüzde)						
Gelişmiş Ekonomiler	7,9	8,0	7,8	-	8,1	8,0
ABD	8,9	8,1	7,9	-	7,6	7,4
Avro Bölgesi	10,2	11,4	10,8	-	12,3	12,2
Genel Devlet Bütçe Dengesi / GSYH (Yüzde)						
ABD	-9,7	-8,3	-6,3	-	-5,8	-4,6
Avro Bölgesi	-4,2	-3,7	-2,7	-	-3,1	-2,5
Genel Devlet Brüt Borç Stoku/GSYH (Yüzde)						
ABD	99,4	102,7	110,2	-	106,0	107,3
Avro Bölgesi	88,2	93,0	91,0	-	95,7	96,1
Ortalama Petrol Fiyatları (Dolar / Varil)	104,0	105,0	110,0	100,9	104,5	101,4
LIBOR, Altı Aylık ABD Doları (Yüzde)	0,5	0,7	0,8	0,5	0,4	0,6
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomilere Giden Net Özel Finansal Akımlar	499,3	237,1	460,0	-	398,4	366,6

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Ekim 2013

(1) IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Nisan 2013

(2) IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Temmuz Güncellemesi 2013

(3) Gerçekleşme Tahmini

Gelişmiş ülkelerdeki kamu borçları, alınan mali önlemlere rağmen, halen yüksek seviyelerdedir. Avro Bölgesinde uygulanan mali konsolidasyon planlarına rağmen, 2011 yılı sonunda yüzde 88,2 olan genel devlet brüt borç stokunun GSYH'ya oranı, 2012 yılı sonunda yüzde 93 seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde ABD'de bu oran yüzde 99,4'ten

yüzde 102,7'ye yükselmiştir. 2012 yılında genel devlet brüt borç stokunun GSYH'ya oranının yüzde 238 seviyesine ulaştığı Japonya'da ekonomiyi canlandırmak için teşvik paketi açıklanması, önümüzdeki dönemde bu oranın daha da yükseleceğine işaret etmektedir. Uygulanan sıkı maliye politikaları sonucu bütçe açıklarında beklenen azalmaya rağmen, önümüzdeki dönemde gelişmiş ülkelerin borç oranlarında iyileşme beklenmemektedir. Avro Bölgesinde genel devlet brüt borç stokunun 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla yüzde 95,7 ve yüzde 96,1, ABD ekonomisinde yüzde 106 ve yüzde 107,3 ve Japonya'da yüzde 243,5 ve yüzde 242,3 olacağı tahmin edilmektedir.

Gelişmekte olan ekonomilere giden sermaye akımları dalgalı bir seyir izlemektedir. 2012 yılında yaklaşık 237 milyar ABD doları olarak gerçekleşen net finansal sermaye akımlarının 2013 yılında 398 milyar ABD doları ve 2014 yılında ise 366 milyar ABD doları civarında olması beklenmektedir.

Yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin dış şoklara karşı dayanıklılıklarını artırması bakımından güçlü kamu dengesi ve sahip oldukları yüksek döviz rezervleri önem arz etmektedir. 2011 yılında küresel ekonomik aktivitedeki canlanmayla beraber artan emtia fiyatları, emtia ihracatçısı gelişmekte olan ülkelerin döviz rezervlerinin hızla artmasını sağlamıştır. 2012 yılında gelişmiş ekonomilerden kaynaklı risklerle beraber küresel aktivitedeki yavaşlamaya karşın döviz rezervlerindeki artış devam etmiştir. Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerde döviz rezervi, 2012 yılında 408,3 milyar ABD doları artmıştır. Söz konusu bu artışın 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 544,5 milyar ABD doları ve 527 milyar ABD doları olacağı tahmin edilmektedir.

ABD Merkez Bankasının kısa vadede parasal genişlemeden çıkış stratejisi, orta ve uzun vadede ise faiz artırma sürecinde izleyeceği yöntem küresel likidite koşulları ve sermaye akımları üzerinde belirleyici olacaktır. Orta ve uzun vadede sermaye hareketlerinde iktisadi temellerin belirleyici olması beklense de kısa vadede gelişmiş ülkelerin para politikalarından kaynaklanan belirsizlikler, finansal dalgalanmalara yol açabilecektir. Önümüzdeki dönemde küresel likiditenin azalacak olması, yapısal sorunlara sahip gelişmekte olan ülkelerin piyasalarında oynaklığa yol açabilecek ve bu ülkelerin para birimleri üzerinde baskı oluşturabilecektir.

Küresel ekonominde varlık fiyatlarında, para, finans ve döviz piyasalarında yaşanan yeniden dengelenme sürecinde uluslararası düzeyde koordineli hareket edilmesi önem arzettmektedir. 2013 yılında yapılan G-20 zirvelerinde sürdürülebilir, güçlü ve dengeli büyümeye, istihdamın artırılması ve finansal piyasalarda istikrarın sağlanması amacıyla uluslararası işbirliğinin artırılmasının önemi vurgulanmıştır.

1.2. TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER VE HEDEFLER

2010 ve 2011 yıllarında yaşanan yüksek büyümeye sürecinde ithalattaki hızlı artış ve uluslararası enerji fiyatlarındaki yükselme cari işlemler açığını yükseltmiştir. Bunun yanı sıra, 2011 yılının özellikle son çeyreğinde yükselme eğilimine giren enflasyon ve artan küresel belirsizlikler karşısında ekonominin yeniden dengelemeye yönelik olarak makro ihtiyacı tedbirler uygulamaya konulmuştur. Bu tedbirler sonucunda yurt içi talep aynı dönemde yavaşlamaya başlamıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde, özel tüketim ve yatırımlarda beklenenin üzerinde kaydedilen daralmaye karşın net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının tahmin edilenin üzerinde gerçekleşmesi sonucunda yıllık büyümeye hızı yüzde 2,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Reel ekonomik aktivitedeki duraksama özellikle sanayi sektöründe gözlenmiş, katma değer artış hızı bu sektörde yüzde 1,9'a kadar gerilemiştir. Yurt içi talepteki daralma özellikle inşaat, ticaret ve ulaştırma

sektörlerine yansımış ve hizmetler sektöründe katma değer artışı da yüzde 2,4'e gerilemiştir. Tarım sektöründe ise yüzde 3,1 oranında katma değer artışı kaydedilmiştir.

2013 yılının ilk yarısında yurt içi talep tekrar canlanma eğilimine girmiştir; özel ve kamu tüketimi ile kamu sabit sermaye yatırımları kaynaklı bir büyümeye gerçekleşmiştir. Zayıf küresel taleple beraber yatay bir seyir izleyen ihracat karşısında yurt içi talepteki toparlanma ve altın ithalatındaki yükselişle birlikte hızlanan ithalat nedeniyle net ihracatin büyümeye katkısı bu dönemde negatif 1,8 puan olarak kaydedilmiştir. İlk altı aydaki yüzde 3,7 büyümeyenin ardından yılın ikinci yarısında, ilk yarında olduğu gibi, nihai yurt içi talebin büyümeye olumlu katkısının devam etmesi, net ihracatin ise negatif yönde katkı vermesi öngörlülmektedir. Reel sektörde ise dalgalı bir seyir izleyen sanayi üretiminin yılın son çeyreğinde sınırlı bir artış eğilimine girmesi ve büyümeye hizmetler sektörünün yüksek katkı vermeye devam etmesi beklenmektedir. Bu öngörüler altında 2013 yılında büyümeyenin yüzde 3,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2012 yılında büyümeye katkı, tamamen sermaye stoku ve yüksek oranda artış gösteren istihdamdan gelmiştir. Önemli oranda gerileyen toplam faktör verimliliği (TFV) büyümeye negatif katkı yapmıştır. 2013 yılında da 2012 yılına benzer bir yapının oluşacağı ve büyümeyen temel belirleyicilerinin istihdam ve artan kapasite kullanım oranının etkisiyle sermaye stoku olacağı öngörlülmektedir. 2013 yılında sermaye stokunun ve istihdamın büyümeye katkılarının sırasıyla yüzde 69 ve yüzde 56,4 olacağı tahmin edilmektedir. TFV'nin ise negatif yöndeki etkisinin bir önceki yıla göre azalarak yüzde eksi 25,4 olması beklenmektedir.

2012 yılında yavaşlayan büyümeye hızıyla birlikte tarım dışı istihdamdaki artış, bir önceki yıla göre, 757 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılma oranının yaklaşık olarak bir önceki yıl seviyesinde kalması nedeniyle işsizlik oranı 0,6 puan azalarak 2012 yılında yüzde 9,2'ye gerilemiştir. Aynı yılda tarım dışı işsizlik oranı 0,9 puan azalarak yüzde 11,5'e, genç nüfusta işsizlik oranı da 0,9 puan azalarak yüzde 17,5'e gerilemiştir.

2013 yılı Şubat döneminden itibaren istihdam artış hızında yavaşlama gözlenmektedir. 2013 yılı Temmuz dönemi itibarıyla 468 bin kişi hizmetler sektöründe (İNŞAAT DAHİL) olmak üzere toplam istihdam son bir yılda 601 bin kişi artış kaydetmiştir. Tarım dışı istihdamdaki artış 682 bin kişi, ücretli-yevmiyeli sayılarındaki artış ise 600 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı aynı dönemde yüzde 0,9 puan artışla yüzde 9,3 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranındaki bu yükselişte istihdamdaki yavaşlama ve işgücüne katılma oranının söz konusu dönemde 0,9 puan artması belirleyici olmuştur. 2013 yılı Temmuz dönemi itibarıyla son bir yılda, tarım dışı işsizlik oranı 1,1 puan artışla yüzde 11,8'e, genç nüfusta işsizlik oranı ise 1,7 puan artışla yüzde 18'e yükselmiştir.

Mevsimsel düzeltilmiş veriler değerlendirildiğinde; 2012 yılı Temmuz döneminde yüzde 9,1 olan işsizlik oranı, 2013 yılının aynı döneminde yüzde 10,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler itibarıyla, istihdam oranı yüzde 45,3'ten yüzde 45,7'ye yükselirken; işgücüne katılma oranı yüzde 49,8'den yüzde 50,9'a yükselmiştir. 2013 yılının Temmuz döneminde toplam istihdam ise 638 bin kişi artışla 25.449 bin kişi olarak hesaplanmıştır.

2011 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan ekonomideki yavaşlama neticesinde, 2012 yılında ithalat nominal olarak azalmış ve dış ticaret açığı 105,9 milyar ABD dolarından 84,1 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Bu gelişmede, enerji hariç ithalattaki azalma ile net altın ihracatındaki artış belirleyici olmuştur. Böylece 2011 yılında 75.092 milyon ABD doları olarak gerçekleşen cari işlemler açığı, 2012 yılında 47.752 milyon ABD dolarına gerilemiştir.

2013 yılının ilk sekiz ayında ihracat, küresel belirsizliklerin devam etmesi ve özellikle Avro Bölgesindeki durgunluk nedeniyle yataş bir seyir izlemiştir. Tüketim ve ara malı ile altın ithalatında, nihai yurt içi talepteki canlanmayla birlikte, reel olarak kayda değer artışlar gerçekleşmiştir. Net turizm gelirleri yaklaşık olarak yüzde 21 oranında artış kaydetmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla yıllıklandırılmış olarak dış ticaret açığı 74,3 milyar ABD doları, cari açık ise 56,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında 37,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşen altın ve enerji hariç dış ticaret açığının, 2013 yılında da yaklaşık olarak aynı seviyede gerçekleşeceğini öngörmektedir. Buna karşın net altın ticaretindeki bozulma nedeniyle 2013 yılı dış ticaret açığının 98 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. Dış ticaret açığındaki bu gelişmeler neticesinde 2012 yılında yüzde 6,1'e gerileyen cari işlemler açığının GSYH'ya oranının, 2013 yılı sonunda yüzde 7,1'e yükselmesi beklenmektedir. Altın ticareti hariç tutulduğunda ise cari açığın GSYH'ya oranının yüzde 6,8'den yüzde 6,1'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Yurt içi tasarruf oranlarının artırılmasına yönelik bireysel emeklilik sisteminde yapılan değişiklikle tüm katılımcıların teşvikten faydalanaileceği bir yapı oluşturulmuştur. Yeni Sermaye Piyasası Kanunuyla şirket ve hanehalkı tasarruflarının korunması ve artırılması amaçlanmış ve ülke düzeyinde israfı önleme ve tasarruf bilincinin artırılmasına yönelik farkındalık kampanyaları düzenlenmiştir.

2012 yılında yurt içi talepte meydana gelen yavaşlama, petrol dışı emtia fiyatlarında yaşanan düşüş ve gıda fiyatları artış hızında kaydedilen azalma sonucunda TÜFE yıllık artış hızı yüzde 6,2 oranına gerileyerek, son 44 yılın en düşük yılsonu seviyesine ulaşmıştır. 2013 yılında ise işlenmemiş gıda fiyatlarında kaydedilen artışlar, tütün ürünleri fiyatlarında yapılan düzenleme ve Türk Lirasında yaşanan değer kaybının etkisiyle TÜFE yıllık artış hızı Eylül ayı itibarıyla yüzde 7,9 olarak gerçekleşmiştir. Çekirdek enflasyon göstergelerinde oluşan geçici yükselişe rağmen, enerji fiyatlarındaki baz etkisinin ortadan kalkmasıyla birlikte, TÜFE yıllık artış hızının 2013 yılında yüzde 6,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

2012 yılının ikinci yarısında enflasyonist risklerin görece azalması ve gelişmiş ülke merkez bankalarının ek parasal genişlemeye gitmesinin sermaye akımlarını hızlandırma potansiyeli taşıması sebebiyle Merkez Bankası, 2011 yılı son çeyreğinden itibaren uyguladığı sıkı para politikası duruşunu tedrici şekilde gevşetmiştir. Bu dönemde Banka mevcut para politikası araçlarıyla Türk Lirasındaki değerlenme baskısına karşı duruş sergilemiştir. 2013 yılı Mayıs ayından itibaren ABD Merkez Bankasının, parasal genişlemeye piyasaya verilen likiditeyi azaltabileceğine dair açıklamalarının küresel ekonomideki belirsizlikleri artırması sonucunda yurt içinde enflasyonist risklerin artmaya başlamasıyla Banka, para politikası duruşunu değiştirmiştir. Söz konusu dönemden itibaren Banka mevcut araçlarını sıklaştırıcı yönde kullanmakta ve döviz piyasasını rahatlatmaya yönelik adımlar atmaktadır.

2013 yılında mali disiplin gözetilmiş ve kamu maliyesi göstergelerindeki sağlam görünüm devam etmiştir. Bunun sonucunda, 2012 yılında GSYH'ya oranla yüzde 1 olarak gerçekleşen kamu kesimi borçlanma gereğinin 2013 yılında yüzde 0,8 seviyesine gerilemesi beklenmektedir. 2012 yılında yüzde 0,8 olan program tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSYH'ya oranının ise, 2013 yılında yüzde 0,9 olacağı tahmin edilmektedir.

Kamu kesiminin en önemli unsuru olan merkezi yönetim bütçesi 2012 yılında GSYH'ya oranla yüzde 2,1 açık vermiştir. Yüzde 2,2 olarak programlanan 2013 yılı merkezi

yönetim bütçe açığının, özellikle bir defalik gelirlerin etkisiyle yılsonunda yüzde 1,2 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kamu maliyesindeki güçlü yapı, kamu borç oranlarındaki düşüş eğiliminin devam etmesine de yardımcı olmuştur. 2012 yılı sonu itibarıyla yüzde 36,2 olarak gerçekleşen AB tanımlı genel devlet borç stokunun GSYH'ya oranının, 2013 yılında yüzde 35 seviyesine düşeceği tahmin edilmektedir.

1.2.1. BÜYÜME VE İSTİHDAM

1.2.1.1. GSYH ve Sektörel Büyüme Hızları

a) Mevcut Durum

Küresel ekonomik krizden sonra iki yıl boyunca yaşanan güçlü toparlanmaya birlikte ortaya çıkan cari açığa karşı alınan önlemler neticesinde 2012 yılında ekonomik aktivitede tedrici bir yavaşlama ortaya çıkmıştır. Böylece, Türkiye ekonomisi 2012 yılında reel olarak yüzde 2,2 oranında büyümüştür. Bu büyümeyin gerçekleşmesinde özellikle sanayi sektörünün büyümesindeki yavaşlama etkili olmuştur. Bu dönemde sanayi sektörünün katma değeri yüzde 1,9 ve hizmetler sektörünün katma değeri yüzde 2,4 oranında artmıştır. Sanayi sektöründeki yavaşlamada, imalat sanayiinin katma değerindeki yüzde 1,8 oranındaki artış belirleyici olurken, hizmetler sektöründe görülen yavaşlamada ise; toptan ve perakende ticaret, inşaat, ulaştırma ve mali aracılık hizmetleri sektörlerinin katma değerlerindeki sırasıyla yüzde 0, yüzde 0,6, yüzde 3,1 ve yüzde 3,2 oranındaki artışlar etkili olmuştur. 2012 yılında tarım sektörü katma değeri ise yüzde 3,1 oranında artmıştır.

TABLO I: 2- Katma Değer Artış Hızları ve Sektörlerin GSYH İçindeki Payları

	2012				2013		Yıllık			
	I	II	III	IV	I	II	2011	2012	2013(1)	2014(2)
	(Sabit Fiyatlarla, Yüzde Değişme)									
Tarım	5,6	3,7	2,1	3,4	4,3	5,5	6,1	3,1	4,1	3,0
Sanayi	3,2	3,4	1,5	-0,4	1,1	3,1	9,7	1,9	2,3	4,4
Hizmetler	3,2	2,8	1,4	2,3	4,1	5,4	9,0	2,4	4,5	4,1
GSYH	3,1	2,8	1,5	1,4	2,9	4,4	8,8	2,2	3,6	4,0
(Cari Fiyatlarla, Yüzde Pay)(3)										
Tarım	4,7	7,3	14,7	7,9	4,4	7,0	9,0	8,8	8,4	8,1
Sanayi	22,9	22,7	20,1	21,6	21,9	22,3	22,5	21,8	21,4	21,5
Hizmetler	72,4	70,0	65,2	70,5	73,7	70,7	68,5	69,4	70,2	70,4
GSYH	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri ve vergi-sübvansiyon kalemleri sektörel ağırlıklara göre dağıtılarak GSYH içindeki payları elde edilmiştir.

TABLO I: 3- Temel Ekonomik Büyüklükler

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013(1)	2014(2)
BÜYÜME VE İSTİHDAM (Yüzde Değişme)								
Toplam Tüketim	5,3	-0,3	-0,4	5,7	7,5	0,2	4,3	3,2
Kamu	5,4	3,3	3,8	1,6	5,7	6,4	7,8	3,0
Özel	5,3	-0,7	-0,9	6,2	7,7	-0,5	3,9	3,2
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı	4,1	-5,2	-20,1	31,1	17,0	-2,2	2,9	3,6
Kamu	12,6	5,8	-1,2	19,1	-3,1	10,4	18,6	-3,8
Özel	2,6	-7,3	-24,3	34,6	22,1	-4,8	-0,8	5,7
Stok Değişimi (3)	0,6	0,3	-2,3	2,5	-0,2	-1,4	1,1	-0,1
Toplam Mal ve Hizmet İhracatı	7,3	2,7	-5,0	3,4	7,9	16,7	0,5	6,8
Toplam Mal ve Hizmet İthalatı	10,7	-4,1	-14,3	20,7	10,7	-0,3	6,1	3,6
GSYH	4,7	0,7	-4,8	9,2	8,8	2,2	3,6	4,0
GSYH (Milyon TL, Cari Fiyatlarla)	843 178	950 534	952 559	1 098 799	1 297 713	1 415 786	1 559 160	1 718 818
GSYH (Milyar ABD Doları, Cari Fiyatlarla)	648,8	742,1	616,7	731,6	774,0	785,7	822,8	867,3
KİŞİ BAŞI MİLLİ GELİR (GSYH, ABD Doları)	9 240	10 438	8 559	10 022	10 466	10 497	10 818	11 277
KİŞİ BAŞI MİLLİ GELİR (SAGP, GSYH, ABD Doları)	13 895	15 021	14 415	15 775	17 034	18 125	18 735	19 583
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi)	70 215	71 095	72 050	73 003	73 950	74 855	76 055	76 911
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9	50,0	51,0	51,3
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	20 738	21 194	21 277	22 594	24 110	24 821	25 692	26 257
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8	9,2	9,5	9,4
DİS TİCARET (Milyar ABD Doları)								
İhracat (FOB)	107,3	132,0	102,1	113,9	134,9	152,5	153,5	166,5
İthalat (CIF) (4)	170,1	202,0	140,9	185,5	240,8	236,5	251,5	262,0
Dış Ticaret Dengesi	-62,8	-69,9	-38,8	-71,7	-105,9	-84,1	-98,0	-95,5
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (Yüzde)	-5,8	-5,4	-2,0	-6,2	-9,7	-6,1	-7,1	-6,4
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (Yüzde)	42,7	45,0	39,4	40,9	48,5	49,5	49,2	49,4
KAMU FINANSMANI (GSYH'ya Oran, Yüzde)								
Genel Devlet Gelirleri	33,6	32,9	34,6	35,5	36,4	37,8	39,7	38,4
Genel Devlet Harcamaları	33,8	34,6	40,1	38,5	36,8	38,9	40,8	39,6
Genel Devlet Borçlanma Gereği	0,2	1,6	5,5	3,0	0,4	1,0	1,0	1,1
Genel Devlet Faiz Harcamaları	5,9	5,4	5,7	4,5	3,4	3,5	3,4	3,1
Program Tanımlı Genel Devlet Faiz Dışı Fazlası	2,8	1,5	-1,7	0,0	1,8	0,7	0,8	0,9
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (5)	0,1	1,6	5,0	2,4	0,1	1,0	0,8	1,0
Program Tanımlı Kamu Kesimi Faiz Dışı Fazlası (5)	3,1	1,6	-1,1	0,8	1,9	0,8	0,9	1,0
AB Tanımlı Genel Devlet Nominal Borç Stoku	39,9	40,0	46,1	42,3	39,1	36,2	35,0	33,0
FİYATLAR (Yüzde Değişme)								
GSYH Deflatörü	6,2	12,0	5,3	5,7	8,6	6,8	6,3	6,0
TÜFE Yıl Sonu	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5	6,2	6,8	5,3

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (1) Gerçekleşme tahmini, (2) Program, (3) Büyümeye katkı olarak verilmektedir, (4) Parasal olmayan altın ithalatı dâhildir, (5) Genel devlet ve KİT'leri kapsamaktadır.

TABLO I: 4- Fert Başına GSYH

Yıllar	(Cari Fiyatlarla)				(1998 Yılı Fiyatlarıyla)				Satın Alma Güçü Paritesi (SAGP) (ABD Doları/TL)(3)	SAGP Göre Fert Başına GSYH (ABD Doları) (4)		
	Fert Başına GSYH		Fert Başına GSYH									
	Yıl Ortası Nüfusu(1) (Bin Kişi)	GSYH (Milyon TL)	TL	ABD Doları	GSYH (Milyon TL)	TL	ABD Doları(2)					
1998	62 464	70 203	1 124	4 338	70 203	1 124	4 338	0,13	8 568			
1999	63 364	104 596	1 651	3 907	67 841	1 071	4 132	0,20	8 171			
2000	64 252	166 658	2 594	4 130	72 436	1 127	4 351	0,28	9 172			
2001	65 133	240 224	3 688	3 021	68 309	1 049	4 048	0,43	8 615			
2002	66 008	350 476	5 310	3 492	72 520	1 099	4 240	0,61	8 667			
2003	66 873	454 781	6 801	4 559	76 338	1 142	4 406	0,77	8 794			
2004	67 723	559 033	8 255	5 764	83 486	1 233	4 758	0,81	10 164			
2005	68 566	648 932	9 464	7 022	90 500	1 320	5 094	0,83	11 394			
2006	69 395	758 391	10 929	7 586	96 738	1 394	5 380	0,85	12 883			
2007	70 215	843 178	12 009	9 240	101 255	1 442	5 566	0,86	13 895			
2008	71 095	950 534	13 370	10 438	101 922	1 434	5 533	0,89	15 021			
2009	72 050	952 559	13 221	8 559	97 003	1 346	5 196	0,92	14 415			
2010	73 003	1 098 799	15 051	10 022	105 886	1 450	5 598	0,95	15 775			
2011	73 950	1 297 713	17 549	10 466	115 175	1 557	6 011	1,03	17 034			
2012	74 855	1 415 786	18 914	10 497	117 675	1 572	6 067	1,04	18 125			
2013 (5)	76 055	1 559 160	20 500	10 818	121 911	1 603	6 187	1,09	18 735			
2014 (6)	76 911	1 718 818	22 348	11 277	126 787	1 648	6 362	1,14	19 583			

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, OECD

(1) TÜİK yıl ortası nüfus tahminidir.

(2) TÜİK tarafından açıklanan kişi başına milli gelir (cari fiyatlarla TL ve ABD doları cinsinden) verilerinden faydalananak zimnen hesaplanan döviz kuru kullanılmıştır.

(3) OECD tarafından GSYH için hesaplanan satın alma gücü paritesidir. Tabloda OECD tarafından 9 haneli olarak verilen katsayı 2 haneli olarak gösterilmiştir.

Söz konusu katsayılar OECD tarafından geriye dönük olarak her yıl revize edilmektedir.

(4) SAGP hesaplamasında OECD'nin 9 haneli katsayı kullanılması nedeniyle tabloda verilen SAGP katsayı kullanılarak SAGP'ye göre fert başına milli gelire ulaşılaz.

(5) Gerçekleşme tahmini, (6) Program

Ekonomik aktivitenin tedrici olarak canlanmaya başlamasıyla 2013 yılının birinci çeyreğinde GSYH yüzde 2,9 oranında artarken, canlanmanın ikinci çeyrekte de devam etmesiyle yılın ilk yarısında yüzde 3,7 oranında büyümeye kaydedilmiştir. Yılın ilk yarısında büyümeye, sanayi ve hizmetler sektörlerinde sırasıyla yüzde 2,2 ve yüzde 4,8 oranındaki katma değer artışlarından kaynaklanmıştır. Bu dönemde, tarım sektörü katma değerinde de yüzde 5,1 oranında artış kaydedilmiştir.

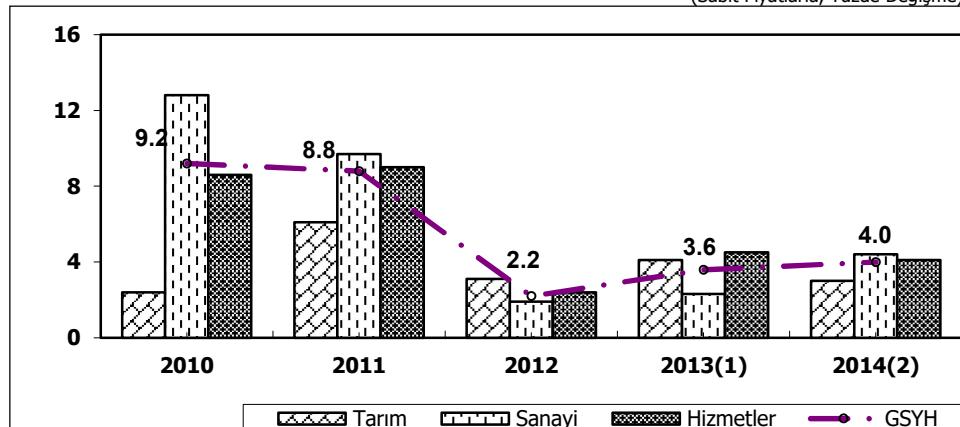
2013 yılının üçüncü çeyreğine ilişkin bazı öncü göstergeler ekonomik aktivitedeki ılımlı canlılığın sürdürгüne işaret etmektedir. Nitekim 2013 yılının ilk yarısında sanayi üretimi yüzde 2,2 oranında artarken, Temmuz-Ağustos döneminde sanayi üretim endeksleri ortalamasının bir önceki yılın aynı dönemine göre artış hızı yüzde 2,5 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan imalat sanayii kapasite kullanım oranı, 2013 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan artarak yüzde 75,5'e yükselmiştir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

Ekonomik aktivitedeki ılımlı canlılığın devam etmesi sonucunda büyümeyenin 2013 yılının ikinci yarısında da ılımlı biçimde devam etmesi beklenmektedir. Buna göre, 2013 yılında yüzde 3,6 olması beklenen GSYH artış hızının, 2014 yılında yüzde 4 olması hedeflenmektedir.

GRAFİK: 1- Sektörel Büyüme Hızları

(Sabit Fiyatlarla, Yüzde Değişme)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Tarım sektörü katma değerinin reel olarak 2013 yılında yüzde 4,1 oranında artacağı, 2014 yılında ise yüzde 3 oranında artış göstereceği öngörülmektedir.

Sanayi sektörü katma değerinin, 2013 yılında yüzde 2,3 oranında artması beklenmektedir. 2014 yılında ise sanayii sektörü katma değerinin yüzde 4,4 oranında artacağı öngörülmektedir.

2013 yılında yüzde 4,5 oranında artması beklenen hizmetler sektörü katma değerinin, 2014 yılında yüzde 4,1 oranında artacağı öngörülmektedir.

1.2.1.2. İstihdam

a) Mevcut Durum

2012 yılında istihdam, 2011 yılına göre 711 bin kişi artarak 24.821 bin kişi olurken, işsizlik oranı yüzde 9,8'den yüzde 9,2'ye gerilemiştir. İşgücüne katılma oranı ise, 2012 yılında bir önceki yıla göre 0,1 puan artarak yüzde 50 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO I: 5- Yıllar İtibarıyla Yurt İçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	(15+ Yaş, Bin Kişi)					
	2007	2008	2009(1)	2010	2011	2012
Çalışma Çağındaki Nüfus	49 994	50 772	51 686	52 541	53 593	54 724
İşgücü	23 114	23 805	24 748	25 641	26 725	27 339
İstihdam	20 738	21 194	21 277	22 594	24 110	24 821
Tarım Dışı İstihdam	15 871	16 177	16 037	16 911	17 967	18 724
Ücretsiz Aile İşçisi Hariç İstihdam	18 110	18 510	18 407	19 511	20 807	21 553
Tarım	4 867	5 016	5 240	5 683	6 143	6 097
Sanayi	4 314	4 440	4 079	4 496	4 704	4 751
Hizmetler	11 557	11 737	11 956	12 417	13 262	13 975
İnşaat	1 231	1 242	1 306	1 431	1 676	1 709
İssiz	2 376	2 611	3 471	3 046	2 615	2 518
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9	50,0
İstihdam Oranı (Yüzde)	41,5	41,7	41,2	43,0	45,0	45,4
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8	9,2
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)	12,6	13,6	17,4	14,8	12,4	11,5
Geng Nüfusta İşsizlik Oranı (Yüzde)	20,0	20,5	25,3	21,7	18,4	17,5

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(1) 2009 yılından itibaren sektörle dağılım NACE Rev.2'ye göredir.

2012 yılında bir önceki yıla göre tarım sektöründe istihdam yüzde 0,7 oranında azalırken, sanayi ve hizmetler sektörlerinde istihdam sırasıyla yüzde 1 ve yüzde 5,4 oranlarında artmıştır. İnşaat sektörünün hizmetler sektöründeki istihdam artışına katkısı yüzde 0,25 puanla sınırlı kalmıştır. 2012 yılında toplam istihdam içerisinde tarım sektörünün payı yüzde 24,6, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payları ise sırasıyla yüzde 19,1 ve yüzde 56,3 olmuştur.

TABLO I: 6- Kentsel ve Kırsal İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	Kent				Kır				(15+ Yaş, Bin Kişi)			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Çalışma Çağındaki Nüfus	36 197	36 576	36 973	37 656	15 489	15 965	16 620	17 068	16 585	17 105	17 594	18 186
İşgücü					8 163	8 536	9 131	9 153				
İstihdam	13 839	14 679	15 508	16 167	7 438	7 915	8 603	8 653				
Tarım	589	701	783	744	4 651	4 981	5 360	5 353				
Sanayi	3 428	3 800	3 958	4 035	651	696	746	715				
Hizmetler	9 823	10 178	10 766	11 388	2 135	2 238	2 496	2 585				
İssiz	2 746	2 425	2 087	2 018	724	621	528	500				
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	45,8	46,8	47,6	48,3	52,7	53,5	54,9	53,6				
İstihdam Oranı (Yüzde)	38,2	40,1	41,9	42,9	48,0	49,6	51,8	50,7				
İşsizlik Oranı (Yüzde)	16,6	14,2	11,9	11,1	8,9	7,3	5,8	5,5				

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Not: Sayılar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2012 yılında bir önceki yıla göre kentsel istihdam yüzde 4,2, kırsal istihdam ise yüzde 0,6 oranında artmıştır. Kırsal alanlarda istihdamın aynı kalmasında hizmetler sektöründeki düşük istihdam artış hızı ile tarım ve sanayi sektörlerindeki istihdam azalışı etkili olmuştur. Ayrıca, 2012 yılında kentsel yerlerde işsizlik oranı yüzde 11,1, kırsal yerlerde ise yüzde 5,5 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO I: 7- İstihdam Edilenlerin İşteki Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

	2009		2010		2011		2012		(15+ Yaş, Bin Kişi)
	Kişi Sayısı	Yüzde	Kişi Sayısı	Yüzde	Kişi Sayısı	Yüzde	Kişi Sayısı	Yüzde	
Ücretli ve Yevmiyeli	12 770	60,0	13 762	60,9	14 876	61,7	15 619	62,9	
Kendi Hesabına	5 638	26,5	5 750	25,5	5 931	24,6	5 933	23,9	
Çalışan ve İşveren									
Ücretsiz Aile İşçisi	2 870	13,5	3 083	13,6	3 303	13,7	3 268	13,2	
Toplam	21 277	100	22 594	100	24 110	100	24 821	100	

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

2012 yılında bir önceki yıla göre toplam istihdam içerisinde ücretli ve yevmiyelinin payı artarken, kendi hesabına çalışan ve işveren ile ücretsiz aile işçilerinin payları azalmıştır.

TABLO I: 8- Yurt İçi İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler(1)

	(15+ Yaş, Bin Kişi)	
	2012	2013
Çalışma Çağındaki Nüfus	54 759	55 642
İşgücü	27 821	28 785
İstihdam	25 498	26 099
Tarım	6 638	6 557
Sanayi	4 777	4 991
Hizmetler	14 083	14 551
İnşaat	1 882	1 843
İssiz	2 323	2 686
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	50,8	51,7
İstihdam Oranı (Yüzde)	46,6	46,9
İşsizlik Oranı (Yüzde)	8,4	9,3
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,7	11,8
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (Yüzde)	16,3	18,0

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(1) Temmuz dönemi itibarıyladır.

Türkiye genelinde işsizlik oranı, 2013 yılı Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan artarak yüzde 9,3 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarım dışı işsizlik oranı 1,1 puan artarak yüzde 11,8, genç nüfusta işsizlik oranı ise 1,7 puan artarak yüzde 18 olmuştur. İstihdam edilen kişi sayısı söz konusu dönemde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 601 bin kişi artarak 26.099 bin kişiye yükselmiştir.

2013 yılı Temmuz döneminde işgücüne katılma oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan artarak yüzde 51,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde istihdam, bir önceki yılın aynı dönemine göre, sanayi ve hizmetler (inşaat dahil) sektörlerinde sırasıyla 213 bin ve 468 bin kişi artarken, tarım sektöründe ise 81 bin kişi azalmıştır.

TABLO I: 9- Temel İşgücü Piyasası Göstergeleri

(15+ Yaş, Bin Kişi)

	2013(1)	2014(2)
Çalışma Çağı Nüfus	55 605	56 476
İşgücü	28 384	28 994
İstihdam	25 692	26 257
Tarım dışı İstihdam	19 627	20 168
İşsiz	2 692	2 737
İşgücüne Katılma Oranı (%)	51,0	51,3
İstihdam Oranı (%)	46,2	46,5
İşsizlik Oranı (%)	9,5	9,4
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	11,7	11,6

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

2013 yılında, istihdamın bir önceki yıla göre 871 bin kişi artacağı, işgücüne katılma oranının ise yüzde 51 olacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede işsizlik oranının yüzde 9,5 oranında gerçekleşeceği öngörlülmektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında, öngörülen büyümeye ve yatırım artışlarına bağlı olarak istihdamın bir önceki yıla göre 565 bin kişi artacağı, işsizlik oranının ise yüzde 9,4 oranında gerçekleşeceği öngörlülmektedir. İşgücüne katılma oranının 2014 yılı sonunda yüzde 51,3 olması hedeflenmektedir.

1.2.1.3. Ekonominin Genel Dengesi

a) Mevcut Durum

2011 yılında kaydedilen yüzde 8,8 oranındaki yüksek büyümeye hızıyla birlikte artan cari açık ve yükselseme eğilimine giren enflasyon karşısında iç ve dış talebi dengelemeye ve finansal istikrarı güçlendirmeye yönelik tedbirler alınmıştır. Bunun sonucunda 2012 yılında büyümeye hızı yavaşlayarak yüzde 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının tahmin edilenin üzerinde gerçekleşmesine rağmen, büyümeye hızının hedeflenenin altında kalmasında özellikle yılın son çeyreğinde, özel tüketim ve yatırımlarda kaydedilen daralma etkili olmuştur.

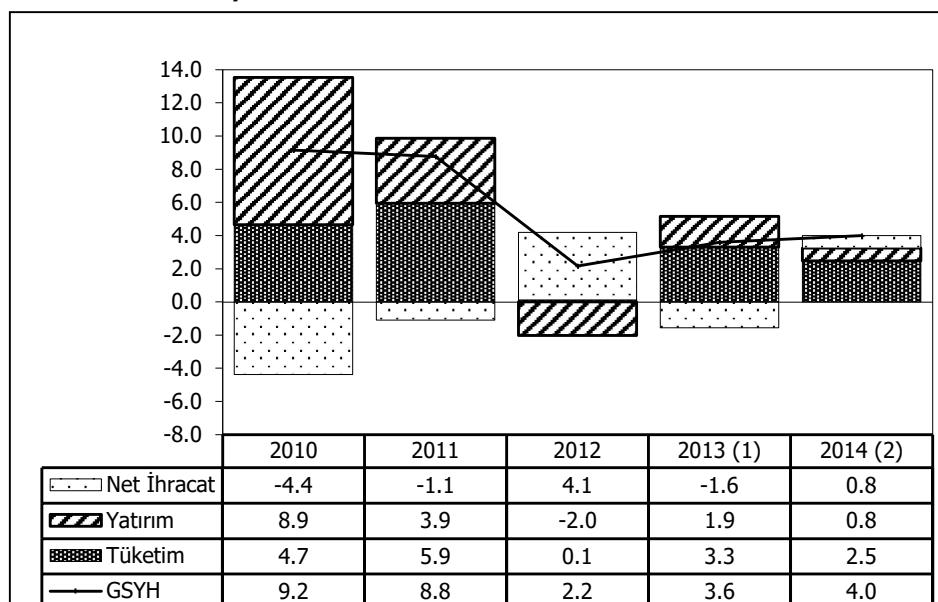
2012 yılında yüzde 1,8 oranında gerileyen yurt içi talebin GSYH büyümesine katkısı negatif yüzde 1,9 puan olmuştur. 2011 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan ve 2012 yılının tamamında kaydedilen ekonomideki yavaşlamadanın ithalat talebini düşürmesinin etkisiyle enerji hariç ithalatın nominal olarak azalması, net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının yüzde 4,1 puan olarak gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu dönemde reel mal ve hizmet ithalatı yüzde 0,3 oranında azalırken, reel mal ve hizmet ihracatı yüzde 16,7 oranında artmıştır.

2012 yılında toplam tüketimin yavaşlamasında özel kesim tüketim harcamalarının azalması etkili olmuştur. Bu dönemde özel tüketim yüzde 0,5 oranında azalırken, kamu tüketiminde artış yüzde 6,4 oranında gerçekleşmiştir. Böylece, GSYH içerisinde özel tüketimin payı bir önceki yıla göre 0,8 puan gerileyerek yüzde 73,2 olurken, kamu tüketiminin payı ise 0,8 puan artarak yüzde 11,6'ya yükselmiştir.

Kamu sabit sermaye yatırım harcamaları 2011 yılında kaydedilen yüzde 3,1 oranındaki azalmanın ardından 2012 yılında yüzde 10,4 oranında artmıştır. 2012 yılında özel sektör sabit sermaye yatırım harcamaları ise, yüzde 4,8 oranında azalmıştır. Özel sektör sabit sermaye yatırımlarında kaydedilen bu düşüş, toplam sabit sermaye yatırımlarının GSYH içerisindeki payının, 2012 yılında bir önceki yıla göre 1,5 puan azalarak yüzde 20,6 seviyesine gerilemesinde etkili olmuştur.

2013 yılının ilk yarısında toplam tüketim harcamaları bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,6 artmıştır. Toplam sabit sermaye yatırım harcamaları ise kamu yatırım harcamalarında kaydedilen yüksek oranda artışların olumlu etkisiyle yüzde 3 yükselmiştir. 2013 yılının ilk yarısında, özel kesim tüketim harcamaları yüzde 4,2 artarken, özel kesim sabit sermaye yatırım harcamaları ise yüzde 4,6 azalma kaydetmiştir. Aynı dönemde, kamu kesimi tüketim ve yatırım harcamaları sırasıyla yüzde 7,5 ve yüzde 55,4 artış göstermiştir. Böylece, toplam yurt içi talep yılın ilk yarısında yüzde 5,4 artmıştır.

GRAFİK: 2- GSYH Büyümesine Katkılar

2013 yılında özel tüketim harcamalarının sabit fiyatlarla yüzde 3,9, kamu tüketim harcamalarının ise yüzde 7,8 artması, böylece toplam tüketim harcamalarının yılın tamamında yüzde 4,3 yükselmesi beklenmektedir. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının ise, yüzde 18,6 artması ve özel kesim sabit sermaye yatırımlarının yüzde 0,8 azalması neticesinde toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 2,9 artması beklenmektedir.

2013 yılı GSYH büyümelerinde, özel kesim sabit sermaye yatırım harcamalarının negatif katkısına karşılık özel tüketimin büyümeye yaptığı katının yeniden ağırlık kazanması ve kamu kesiminin yatırım ve tüketim harcamalarının büyümeye olumlu katkısı öne çıkan unsurlar olmuştur.

2013 yılında özel kesim tüketim ve sabit sermaye yatırım harcamalarının toplamda yüzde 2,5 puan, kamu kesimi tüketim ve sabit sermaye yatırım harcamalarının ise toplamda yüzde 1,5 puan büyümeye katkı yapması beklenmektedir.

Toplam yurt içi talebin 2013 yılının ikinci yarısında nispi olarak gerilemesi ve yılın tamamında yüzde 5,1 artması beklenmektedir. Bununla birlikte, net mal ve hizmet ihracatının GSYH büyümesine olan katkısının negatif 1,6 puan olarak gerçekleşeceği ve bunun sonucunda GSYH'nın 2013 yılında yüzde 3,6 artacağı tahmin edilmektedir.

Cari fiyatlarla özel harcanabilir gelirin GSYH'ya oranının 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak yüzde 84,3'e gerilemesi öngörmektedir.

2013 yılında tüketim artışının harcanabilir gelir artışından daha yüksek olmasının etkisiyle özel tasarrufların GSYH'ya oranının yüzde 9,7'ye gerilemesi beklenmektedir. Özel yatırımların GSYH'ya oranının ise 2009 yılından itibaren kaydedilen en düşük seviyeye gerileyerek yüzde 14,8 olması öngörmektedir. Bunun sonucunda, özel kesim tasarruf yatırım açığının 2012 yılında negatif yüzde 4,3 olan seviyesinden 2013 yılında negatif yüzde 5,1 seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

2013 yılında kamu harcanabilir gelirinin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,4 puan artarak yüzde 14,9 olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu gelişmede, yurt içi talep artışının etkisiyle özellikle dolaylı vergi gelirlerinin GSYH'ya oranında bir önceki yıla göre kaydedilen yüzde 1,3 puanlık artışın etkili olması beklenmektedir.

2013 yılında GSYH'ya oranı bakımından bir önceki yıla göre, kamu yatırımlarının 0,3 puan artarak yüzde 4,7'ye yükselmesi, kamu tasarruflarının ise aynı seviyede kalarak yüzde 2,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, kamu tasarruf yatırım farkının 0,3 puan daha bozularak 2013 yılında negatif yüzde 1,8 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO I: 10- Ekonominin Genel Dengesi

	2012	2013 (1)	2014 (2)	2012	2013 (1)	2014 (2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)			(GSYH İçindeki Paylar, Yüzde)		
Toplam Tüketim	1 200 367	1 349 031	1 466 926	84,8	86,5	85,3
Kamu	163 840	186 845	205 875	11,6	12,0	12,0
Özel	1 036 527	1 162 187	1 261 051	73,2	74,5	73,4
Toplam Yatırım	288 333	304 944	342 496	20,4	19,6	19,9
Kamu	62 414	73 887	75 650	4,4	4,7	4,4
Özel	225 920	231 057	266 846	16,0	14,8	15,5
Sabit Sermaye Yatırımı	291 141	314 541	344 350	20,6	20,2	20,0
Kamu	60 108	74 585	75 645	4,2	4,8	4,4
Özel	231 033	239 956	268 705	16,3	15,4	15,6
Stok Değişmesi	-2 808	-9 597	-1 853	-0,2	-0,6	-0,1
Kamu	2 305	-698	5	0,2	0,0	0,0
Özel	-5 113	-8 898	-1 859	-0,4	-0,6	-0,1
Toplam Yurt İçi Talep (Toplam Kaynaklar)	1 488 701	1 653 976	1 809 422	105,2	106,1	105,3
Net Mal ve Hizmet İhracatı	-72 915	-94 816	-90 604	-5,2	-6,1	-5,3
Mal ve Hizmet İhracatı	373 227	408 186	458 602	26,4	26,2	26,7
Mal ve Hizmet İthalatı	446 141	503 002	549 206	31,5	32,3	32,0
GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYH)	1 415 786	1 559 160	1 718 818	100,0	100,0	100,0
Net Faktör Gelirleri	-12 187	-15 669	-18 140	-0,9	-1,0	-1,1
Net Dış Álem Cari Transferleri	2 477	2 300	2 386	0,2	0,1	0,1
GAYRİ SAFİ MİLLÎ HARCANABİLİR GELİR (GSMHG)	1 406 076	1 545 792	1 703 063	99,3	99,1	99,1
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	205 085	232 103	247 263	14,5	14,9	14,4
Kamu Tüketimi	163 840	186 845	205 875	11,6	12,0	12,0
Kamu Tasarrufu	41 244	45 259	41 387	2,9	2,9	2,4
Kamu Yatırımı	62 414	73 887	75 650	4,4	4,7	4,4
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-21 169	-28 628	-34 263	-1,5	-1,8	-2,0
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	1 200 992	1 313 688	1 455 801	84,8	84,3	84,7
Özel Tüketim	1 036 527	1 162 187	1 261 051	73,2	74,5	73,4
Özel Tasarruf	164 465	151 502	194 750	11,6	9,7	11,3
Özel Yatırım	225 920	231 057	266 846	16,0	14,8	15,5
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	-61 455	-79 556	-72 096	-4,3	-5,1	-4,2
Bilgi İçin:						
Toplam Yurt İçi Tasarruflar	205 709	196 760	236 138	14,5	12,6	13,7

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO I: 11- Ekonominin Genel Dengesi

	2012	2013 (2)	2014 (3)	2012	2013 (2)	2014 (3)
	(1998 Yılı Fiyatlarıyla, Milyon TL)	(Yüzde Değişme)				
Toplam Tüketim	90 142	94 026	97 038	0,2	4,3	3,2
Kamu	9 302	10 027	10 332	6,4	7,8	3,0
Özel	80 840	83 999	86 706	-0,5	3,9	3,2
Toplam Yatırım	28 167	30 350	31 286	-7,7	7,7	3,1
Kamu	5 809	6 652	6 443	13,4	14,5	-3,1
Özel	22 358	23 697	24 843	-11,9	6,0	4,8
Sabit Sermaye Yatırımı	29 810	30 669	31 774	-2,2	2,9	3,6
Kamu	5 650	6 698	6 443	10,4	18,6	-3,8
Özel	24 160	23 971	25 331	-4,8	-0,8	5,7
Stok Değişmesi (1)	-1 643	-320	-488	-1,4	1,1	-0,1
Kamu	159	-46	0	0,1	-0,2	0,0
Özel	-1 802	-274	-488	-1,6	1,3	-0,2
Toplam Yurt İçi Talep (Toplam Kaynaklar)	118 309	124 376	128 324	-1,8	5,1	3,2
Net Mal ve Hizmet İhracatı (1)	-634	-2 465	-1 536	4,1	-1,6	0,8
Mal ve Hizmet İhracatı	32 105	32 277	34 468	16,7	0,5	6,8
Mal ve Hizmet İthalatı	32 739	34 741	36 004	-0,3	6,1	3,6
GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYH)	117 675	121 911	126 787	2,2	3,6	4,0
Net Faktör Gelirleri	-1 162	-1 337	-1 462	-7,0	15,0	9,4
Net Dış Alem Cari Transferleri	182	159	156	-20,3	-12,6	-1,6
GAYRİ SAFİ MİLLİ HARCANABİLİR GELİR (GSMHG)	116 694	120 733	125 482	2,2	3,5	3,9
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	17 021	18 128	18 218	2,3	6,5	0,5
Kamu Tüketimi	9 302	10 027	10 332	6,4	7,8	3,0
Kamu Tasarrufu	7 719	8 101	7 887	-2,3	4,9	-2,6
Kamu Yatırımı	5 809	6 652	6 443	13,4	14,5	-3,1
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	1 910	1 448	1 444			
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	99 674	102 605	107 264	2,2	2,9	4,5
Özel Tüketim	80 840	83 999	86 706	-0,5	3,9	3,2
Özel Tasarruf	18 834	18 606	20 557	15,9	-1,2	10,5
Özel Yatırım	22 358	23 697	24 843	-11,9	6,0	4,8
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	-3 525	-5 091	-4 286			

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Yüzde değişimleri GSYH büyümeye katkıları göstermektedir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında GSYH'nın yüzde 4 büyümesi hedeflenmektedir. Bu dönemde ekonomik büyümeye hem toplam yurt içi talepten hem de net mal ve hizmet ihracatından pozitif katkı gelmesi beklenmektedir.

Bu dönemde özel kesim tüketim harcamalarında yüzde 3,2, kamu kesimi tüketim harcamalarında ise yüzde 3 artış olacağı öngörlülmüştür. 2014 yılında, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının yüzde 5,7 artacağı, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 3,8 azalacağı tahmin edilmektedir.

2014 yılı GSYH büyümesine; özel tüketimin 2,2 puan, kamu tüketiminin 0,2 puan, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının ise 1,1 puan katkı yapması beklenmektedir. Aynı dönemde, GSYH büyümesine stok değişiminin etkisinin negatif 0,1 puan olacağı, net mal ve hizmet ihracatının ise 0,8 puan katkı yapacağı tahmin edilmektedir.

Kamu harcanabilir gelirinin GSYH'ya oranının 2014 yılında bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak yüzde 14,4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2014 yılında kamu tasarruflarının GSYH'ya oranının 0,5 puan azalarak yüzde 2,4'e ulaşması, kamu yatırımlarının GSYH içindeki payının ise bir önceki yıla göre 0,3 puan gerileyerek yüzde 4,4 olması neticesinde, kamu tasarruf yatırım farkının GSYH'ya oranının negatif yüzde 2 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Özel tasarrufların GSYH'ya oranının 2014 yılında bir önceki yıla göre 1,6 puan artarak yüzde 11,3'e, özel yatırımların ise 0,7 puan artarak yüzde 15,5'e yükselmesi hedeflenmektedir. Bunun sonucunda özel kesim tasarruf yatırım farkının GSYH'ya oranının 0,9 puan iyileşerek negatif yüzde 4,2 seviyesinde gerçekleşeceği öngörlülmektedir.

1.2.2. YATIRIMLAR

1.2.2.1. Yatırımların Sektörel Dağılımı

a) Mevcut Durum

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının 2013 yılında reel olarak yüzde 18,6 oranında artması beklenmektedir. Bu dönemde, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 56,1'inin merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, yüzde 30,4'ünün mahalli idareler, yüzde 11,1'inin işletmeci KİT'ler, yüzde 0,2'sinin özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, yüzde 2,1'inin döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2013 yılında cari fiyatlarla kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde tarım, enerji, ulaştırma, sağlık ve konut alt sektörlerinin paylarının 2012 yılına göre azalacağı, turizm ve imalat sanayii alt sektörünün payının aynı kalacağı, diğer alt sektörlerin paylarının ise artacağı tahmin edilmektedir. Bu dönemde, özellikle diğer hizmetler alt sektörünün kamu yatırımları içindeki payında bir önceki yıla göre 2,2 puan artış dikkat çekmektedir.

2013 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 0,8 oranında azalması öngörlülmektedir. Bu dönemde, cari fiyatlarla özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde enerji, turizm, madencilik, eğitim ve sağlık alt sektörlerinin paylarının 2012 yılına göre artacağı, imalat, konut ve tarım alt sektörlerinin paylarının azalacağı, ulaşırma ve diğer hizmetler alt sektörlerinin paylarında ise bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir.

TABLO I: 12- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2012)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

Sektörler	Merkezi Yönetim (1)	İşletmeci KİT'ler	Özelles. Kapsam. Kuruluş.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	Yüzde Pay	Mahallî İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Pay
Tarım	4 878	262	0	0	156	5 296	13,0	506	5 802	10,4
Madencilik	207	1060	0	0	0	1 267	3,1	1	1 268	2,3
İmalat	104	255	27	0	5	391	1,0	78	469	0,8
Enerji	1 688	989	675	0	0	3 352	8,2	15	3 367	6,0
Ulaştırma	11 942	3292	0	0	105	15 339	37,6	6 057	21 396	38,3
Turizm	287	0	0	0	3	290	0,7	88	378	0,7
Konut	290	10	0	0	0	300	0,7	457	757	1,4
Eğitim	6 375	0	0	0	49	6 424	15,8	1 268	7 692	13,8
Sağlık	1 599	0	0	0	1011	2 610	6,4	350	2 960	5,3
Diğer Hizmetler	5 275	16	0	27	165	5 483	13,5	6 343	11 826	21,2
Toplam	32 644	5885	702	27	1494	40 752	100,0	15 164	55 916	100,0
Yüzde Dağılım	80,1	14,4	1,7	0,1	3,7	100,0				
Yüzde Dağılım	58,4	10,5	1,3	0,0	2,7	72,9		27,1	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Yatırım işçiliği hariç

TABLO I: 13- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2013) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

Sektörler	Merkezi Yönetim (2)	İşletmeci KİT'ler	Özelleş. Kapsam. Kurulus.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	Yüzde Pay	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Pay
Tarım	5 278	320	2	0	190	5 790	11,9	711	6 501	9,3
Madencilik	187	1 541	0	0	0	1 728	3,5	2	1 730	2,5
İmalat	86	379	37	0	3	505	1,0	83	588	0,8
Enerji	2 159	1 332	110	0	0	3 601	7,4	22	3 623	5,2
Ulaştırma	14 135	4 135	0	0	87	18 357	37,7	8 298	26 656	38,1
Turizm	327	0	0	0	3	330	0,7	124	453	0,6
Konut	278	12	0	0	0	290	0,6	578	868	1,2
Eğitim	7 870	0	0	0	119	7 989	16,4	1 761	9 750	13,9
Sağlık	2 053	0	0	0	986	3 038	6,2	492	3 531	5,0
Diğer Hizmetler	6 940	24	0	20	102	7 086	14,5	9 239	16 325	23,3
Toplam	39 311	7 744	149	20	1 491	48 715	100,0	21 309	70 024	100,0
Yüzde Dağılım	80,7	15,9	0,3	0,0	3,1	100,0				
Yüzde Dağılım	56,1	11,1	0,2	0,0	2,1	69,6		30,4	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Yatırım işçiliği hariç

TABLO I: 14- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2014) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

Sektörler	Merkezi Yönetim (2)	İşletmeci KİT'ler	Özelles. Kapsam. Kuruluş.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	Yüzde Pay	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Pay
Tarım	5 695	381	2	0	223	6 301	13,3	776	7 077	10,0
Madencilik	204	1 774	0	0	0	1 978	4,2	2	1 980	2,8
İmalat	52	679	44	0	5	780	1,6	68	848	1,2
Enerji	1 788	1 587	50	0	0	3 425	7,2	25	3 450	4,9
Ulaştırma	7 850	4 990	4	0	153	12 997	27,3	8 922	21 918	31,0
Turizm	467	0	0	0	3	470	1,0	135	605	0,9
Konut	354	3	0	0	0	357	0,8	505	861	1,2
Eğitim	9 342	0	0	0	126	9 467	19,9	1 503	10 971	15,5
Sağlık	2 340	0	0	0	1 162	3 501	7,4	269	3 770	5,3
Diğer Hizmetler	7 927	17	0	40	264	8 248	17,4	11 056	19 304	27,3
Toplam	36 018	9 430	100	40	1 935	47 524	100,0	23 260	70 784	100,0
Yüzde Dağılım	75,8	19,8	0,2	0,1	4,1	100,0				
Yüzde Dağılım	50,9	13,3	0,1	0,1	2,7	67,1		32,9	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Program

(2) Yatırım işçiliği hariç

TABLO I: 15- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	2012			2013 (2)			2014 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	6 429	8 360	14 789	7 113	8 444	15 557	7 845	9 129	16 975
Madencilik	1 295	3 939	5 234	1 752	4 484	6 236	2 007	5 191	7 198
İmalat	483	96 908	97 391	597	98 645	99 243	855	110 838	111 693
Enerji	3 584	10 026	13 610	3 873	11 601	15 474	3 692	12 543	16 234
Ulaştırma	22 930	41 844	64 773	28 295	43 478	71 773	22 978	49 773	72 751
Turizm	415	15 894	16 309	491	17 605	18 097	668	18 792	19 460
Konut	794	33 967	34 762	900	34 226	35 126	909	38 094	39 002
Eğitim	8 511	4 754	13 265	10 663	5 328	15 991	12 232	6 212	18 444
Sağlık	3 165	5 560	8 725	3 769	5 964	9 733	4 086	7 018	11 103
Diğer Hizmetler	12 504	9 781	22 285	17 130	10 180	27 311	20 374	11 115	31 489
TOPLAM	60 108	231 033	291 141	74 585	239 956	314 541	75 645	268 705	344 350

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Merkezi yönetim bütçesinde yatırım işçiliği dâhildir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

TABLO I: 16- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılım)

	2012			2013 (2)			2014 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	10,7	3,6	5,1	9,5	3,5	4,9	10,4	3,4	4,9
Madencilik	2,2	1,7	1,8	2,3	1,9	2,0	2,7	1,9	2,1
İmalat	0,8	41,9	33,5	0,8	41,1	31,6	1,1	41,2	32,4
Enerji	6,0	4,3	4,7	5,2	4,8	4,9	4,9	4,7	4,7
Ulaştırma	38,1	18,1	22,2	37,9	18,1	22,8	30,4	18,5	21,1
Turizm	0,7	6,9	5,6	0,7	7,3	5,8	0,9	7,0	5,7
Konut	1,3	14,7	11,9	1,2	14,3	11,2	1,2	14,2	11,3
Eğitim	14,2	2,1	4,6	14,3	2,2	5,1	16,2	2,3	5,4
Sağlık	5,3	2,4	3,0	5,1	2,5	3,1	5,4	2,6	3,2
Diğer Hizmetler	20,8	4,2	7,7	23,0	4,2	8,7	26,9	4,1	9,1
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Merkezi yönetim bütçesinde yatırım işçiliği dâhildir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

b) 2014 Yılı Hedefleri

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının 2014 yılında reel olarak yüzde 3,8 oranında azalacağı öngörümektedir. Bu dönemde, cari fiyatlarla kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 50,9'unun merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, yüzde 32,9'unun mahalli idareler, yüzde 13,3'ünün işletmeci KİT'ler, yüzde 0,1'inin özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, yüzde 0,1'inin İller Bankası A.Ş., yüzde 2,7'sinin döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2014 yılında cari fiyatlarla kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde, bir önceki yıla göre ulaşım ve enerji alt sektörlerinin paylarında düşüş olacağı, konut sektörünün payında bir değişme olmayacağı, diğer tüm alt sektörlerin paylarında ise artış olacağı öngörülmektedir. Bu dönemde, kamu yatırımı içindeki payında en yüksek artış öngörülen sektörlerden eğitim ve diğer hizmetler alt sektörlerinin paylarında sırasıyla 1,9 ve yüzde 4 puanlık artışlar olması beklenmektedir.

2014 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 5,7 artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2014 yılında cari fiyatlarla özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde imalat, ulaşım, eğitim ve sağlık alt sektörlerinin paylarının bir önceki yıla göre artması, madencilik alt sektörünün payının aynı kalması, diğer alt sektörlerin payının ise azalması beklenmektedir.

1.2.2.2. Kamu Yatırım Uygulamaları

Ülkemizin eğitim ve sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde sunulması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, rekabet gücümüzün artırılması ve sürdürülebilir büyümeyin sağlanması için gerekli sosyal ve fiziki altyapının geliştirilmesi, çevrenin korunması, AB kriterlerine uyumun sağlanması, gelişmiş ülkelerle ülkemiz arasındaki ve ülkemizdeki bölgeler arası, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması için önemli miktarlarda kamu yatırımı ihtiyacı bulunmaktadır.

TABLO I: 17- Genel Devlet Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYH İçindeki Payı

(Yüzde)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Belçika	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7
Almanya	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5
Estonya	5,1	5,4	5,1	3,9	4,2	5,6	5,1
İrlanda	4,6	5,3	3,8	3,5	2,5	2,0	1,6
Yunanistan	3,4	3,7	3,1	2,3	1,7	1,8	1,9
İspanya	4,0	4,0	4,5	4,0	2,9	1,7	1,4
Fransa	3,3	3,2	3,4	3,1	3,1	3,1	3,1
İtalya	2,3	2,2	2,5	2,1	2,0	1,9	1,6
Lüksemburg	3,3	3,4	3,9	4,1	3,7	3,9	3,6
Malta	3,8	2,3	2,3	2,1	2,5	3,1	2,6
Hollanda	3,3	3,5	3,8	3,6	3,4	3,4	3,3
Avusturya	1,1	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0
Portekiz	2,7	2,9	3,0	3,8	2,6	1,8	1,8
Slovenya	4,2	4,4	4,6	4,4	3,6	2,9	3,8
Slovakya	1,9	2,0	2,3	2,6	2,3	1,9	1,7
Finlandiya	2,4	2,5	2,8	2,5	2,5	2,6	2,6
Avro Bölgesi Ülke. Ort. (17 Ülke)	3,0	3,1	3,2	3,0	2,6	2,5	2,4
Bulgaristan	5,2	5,6	4,9	4,6	3,4	3,3	4,0
Cek Cumhuriyeti	4,2	4,6	5,1	4,3	3,6	3,1	3,4
Danimarka	1,9	1,9	2,0	2,2	2,2	2,5	2,1
Letonya	5,7	4,9	4,3	3,7	4,3	3,9	4,1
Litvanya	5,2	4,9	3,9	4,6	4,4	3,9	4,5
Macaristan	3,7	2,9	3,1	3,4	3,0	3,0	4,5
Polonya	4,2	4,6	5,2	5,6	5,7	4,6	4,3
Romanya	6,2	6,6	5,9	5,7	5,4	4,6	4,9
İsveç	3,1	3,3	3,5	3,5	3,4	3,5	3,5
İngiltere	1,9	2,3	2,7	2,5	2,2	2,1	1,8
Avro Bölgesi Dışı AB Ülke. Ort. (10 Ülke)	4,1	4,2	4,1	4,0	3,8	3,5	3,7
AB Ülkeleri Ort. (27 Ülke)	3,4	3,5	3,5	3,3	3,1	2,9	2,9
ABD	2,4	2,6	2,6	2,5	2,3	2,1	2,1
Japonya	3,1	3,0	3,4	3,3	3,1	3,7	4,0
Türkiye	3,1	3,4	3,3	3,4	3,3	3,5	4,0

Kaynak: Avrupa Komisyonu, European Economy (Economic Forecasts), İlkbahar 2013, Kalkınma Bakanlığı

2007-2013 döneminde genel devlet kapsamındaki kamu sabit sermaye yatırımlarının (KSSY) GSYH içindeki payının ortalamaları dikkate alındığında, ülkemizde, Avro Bölgesi dışındaki 10 AB üyesi ülke ortalamasından, bazı yıllarda ise 27 AB üyesi ülke ortalamasından ve Japonya'dan daha az oranda KSSY gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu ülkelerin yüzölçümlerinin ve Almanya hariç nüfuslarının Türkiye'den daha az, mevcut gelişmişlik seviyelerinin Türkiye'den daha yüksek olduğu, mevcut altyapı ihtiyaçlarının ise büyük ölçüde tamamlanmış olduğu ve GSYH'larının mutlak büyüklüğü dikkate alındığında, ülkemizde daha fazla kamu yatırımı yapılması gereği ortaya çıkmaktadır.

2013 yılı kamu yatırım uygulamalarında; sektörel, bölgesel ve proje bazındaki öncelikler dikkate alınarak ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirecek yatırımlara ağırlık verilmiştir.

2013 yılında, mahalli idare yatırımları ve yatırım işçilik giderleri hariç olmak üzere, ülkemizde toplam tutarı 399,5 milyar TL, 2012 yılı sonu kümülatif harcaması 183,6 milyar TL ve 2013 yılı başlangıç ödeneği 45,6 milyar TL olan 2.737 kamu yatırım projesi yürütülmektedir.

TABLO I: 18- Türkiye'de Kamu Yatırımları (2002-2013) (1)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Proje Sayısı (Adet)	4 414	3 851	3 555	2 627	2 525	2 710	2 759	2 332	2 425	2 534	2 622	2 737
Toplam Proje Tutarı (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	166,8	187,1	196,1	206,7	200,4	209,3	219	245,8	273,4	303,7	362,0	399,5
Cari Yıl Öncesi Kümülatif Harcama (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	66,0	80,4	86,8	84,0	86,5	93,5	102,4	110,9	118,4	140,6	162,9	183,6
Toplam Program Ödenek (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	10,6	12,5	12,0	16,2	17,5	17,1	17,1	21,5	27,8	31,3	38,2	45,6
Yatırım Programına Alınan Çok Yıllık Yeni Proje Sayısı (Adet)	128	134	149	137	155	161	180	279	241	196	212	265
Toplam Program Ödenek / Toplam Proje Tutarı (Yüzde)	6,3	6,7	6,1	7,8	8,7	8,2	7,8	8,7	10,1	10,3	10,5	11,4
Yatırım Stokunun Ortalama Tamamlanma Süresi (Yıl) (2)	8,5	7,6	8,1	6,6	5,5	5,8	5,8	5,3	4,6	4,2	4,2	3,7

(1) Mahalli idare yatırımları, kamulaştırma harcamaları ve yatırım programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

(2) Mevcut stokun, ilgili yıldaki program ödenek seviyesiyle tamamlanması için gereken ilave süreyi göstermektedir.

2013 Yılı Yatırım Programında yer alan 2.737 projenin 11 milyar TL tutarındaki 691 adedi yıl içinde başlanıp bitirilmesi programlanan yıllık projelerden oluşmaktadır. Ayrıca 2013 yılında toplam proje tutarı 9,3 milyar TL, 2013 yılı ödeneği 1,5 milyar TL olan 265 yeni çok yıllık proje yatırım programına dahil edilmiştir.

2013 Yılı Yatırım Programında 2.737 projeye yapılan 45,6 milyar TL tutarındaki tahsis içinde yüzde 29,6 oranındaki payla ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu yüzde 17,2'yle eğitim, yüzde 12,5'le tarım, yüzde 9,4'le enerji ve yüzde 6,9'la sağlık sektörü izlemiştir. 2013 yılı kamu yatırım tahsisleri içinde madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı yüzde 7,5 olurken, diğer kamu hizmetlerinin payı yüzde 16,8 olmuştur.

2013 Yılı Yatırım Programına göre, tamamlanmak üzere kalan proje stoku büyülüğu 216 milyar TL'dir. Bu durumda, 2013 yılı ödeneklerinin tamamının harcanacağı, kamu yatırımları için sonraki yıllarda da 2013 yılı düzeyinde ödenek ayrılacağı ve Programa yeni proje alınmayacağı varsayımyyla, mevcut stokun tamamen bitirilebilmesi için 2013 yılı sonrasında 3,7 yıllık bir süre gerekmektedir. 2013 yılı, proje tutarına oranla en yüksek seviyede kamu yatırım ödeneğinin tahsis edildiği yıl olmuştur. Yıl içinde verilen ilave ödeneklerle, proje tutarına oranla ayrılan ödenek seviyesi daha da artırılmış ve proje stokunun ortalama tamamlanma süresi daha düşük seviyelere çekilmiştir.

2013 yılında tahsis edilen 45,6 milyar TL tutarındaki yatırım ödeneğinin yüzde 72,3'üne karşılık gelen 33 milyar TL tutarındaki merkezi yönetim bütçesi yatırımlarından en büyük payı yüzde 23,4'le eğitim sektörü almış, bu sektörü yüzde 22,5'le ulaşım-haberleşme sektörü, yüzde 15,7'yle tarım sektörü takip etmiştir. Genel idare, güvenlik, adalet, içme suyu, çevre, teknolojik araştırma gibi alt sektörlerin yer aldığı diğer kamu hizmetleri sektörünün payı ise yüzde 21,9'dur.

2.737 proje için tahsis edilen 45,6 milyar TL tutarındaki ödeneğin yüzde 9'u olan 4,1 milyar TL'nin dış proje kredisiyle finanse edilmesi öngörülmüştür. 2013 Yılı Yatırım Programında yer alan, kısmen veya tamamen dış proje kredisiyle finanse edilmesi öngörülen 67 projenin toplam tutarı 47 milyar TL'dir.

Kamu yatırım programının rasyonelleştirilmesi çalışmaları kapsamında, kısıtlı ödenekler, kısa sürede tamamlanabilecek acil ve öncelikli projelere tahsis edilmiş, 1,6 milyar TL tutarındaki 8 proje ise sonraki yıllarda yürütülmek üzere, 2013 Yılı Yatırım Programında sembolik mikardaki iz ödenekle yer almıştır.

Ülkemizde, rasyonelleştirme çalışmalarıyla son yıllarda sağlanan iyileştirmelere rağmen, sistematik proje döngüsü yaklaşımında ve kamu kuruluşlarının proje hazırlama, uygulama, izleme ve değerlendirme konularında eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca, ülkemizin birçok alanda yeni yatırım ihtiyacının yanı sıra, mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon ihtiyacı bulunmaktadır.

2014 yılında, sektörel ve bölgesel önceliklerin yanı sıra devam eden projelerden;

- 2014 yılı içinde tamamlanarak hizmete girebilecek projelere,
- Uygulamasında önemli fiziki gerçekleşme sağlanmış projelere,
- Başlatılmış bulunan diğer projelerle bağlantılı veya eş zamanlı olarak yürütülmesi ve tamamlanması gereken projelere,

- Mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon türü yatırım projelerine,
- Afet risklerinin azaltılması ve afetlerin önlenmesi ile afet hasarlarının telafisine yönelik projelere,
- e-Dönüşüm Türkiye Projesi ve Bilgi Toplumu Stratejisiyle uyumlu projelere

ağırlık verilecektir.

1.2.2.3. Kamu Özel İşbirliği Uygulamaları

Ülkemizde, Yap-İşlet-Devret (YİD), Yap-İşlet (Yİ), Yap-Kirala-Devret (YKD) ve İşletme Hakkı Devri (İHD) olmak üzere 4 temel Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeli uygulanmaktadır. Bu modeller kapsamında karayolu, havaalanı, liman, yat limanı ve turizm tesisi, gümrük tesisi ve gümrük kapısı, kentsel altyapı, sağlık tesisi ve enerji tesisi projeleri yürütülmektedir. Yakın zamanda, yurt ve okul projelerinde de KÖİ'nin uygulanmaya başlanması beklenmektedir.

2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 173 KÖİ projesinin uygulama sözleşmesi imzalanmıştır. 73 adet projeye ilk sırada yer alan enerji sektörünü, karayolu (29), liman (21) ve havaalanı (17) projeleri takip etmektedir. Uygulanan KÖİ modelleri açısından bakıldığından ise YİD modelinin 97 adet projeye başı çektiği, onu 66 adetle İHD'nin ve 5'er adetle Yİ ve YKD'nin takip ettiği görülmektedir. Mevcut durumda, 150 adet proje işletmeye alınmış olup 23 projenin yapımına devam edilmektedir. İnşaat aşamasındaki projelerden sözleşme değeri 29,2 milyar TL olan 12 adet proje hâlihazırda finansman arayışındadır.

2013 yılında KÖİ uygulamalarına ilişkin birtakım mevzuat değişikliklerine gidilmiştir. Bu çerçevede, 21/02/2013 tarihli ve 6428 sayılı Kanunla YİD ve YKD modellerinde borç üstlenimi hususuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 6428 sayılı "Sağlık Bakanlığıncı Kamu Özel İşbirliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 09/03/2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, 03/04/2013 tarihli ve 6456 sayılı Kanunla 3996 sayılı Kanunun kapsamı genişletilerek "kongre merkezi, kültür ve turizm yatırımları, ticari bina ve tesisler, spor tesisleri, yurtlar, tema parklar, balıkçı barınakları, silo ve depo tesisleri, jeotermal ve atık ısıya dayalı tesisler ve ısıtma sistemleri, teleferik ve telesiyej tesisleri"nin de YİD modeliyle gerçekleştirilemesine imkan tanınmıştır.

Artan altyapı talebine yönelik kısıtlı kamu imkânlarını özel sektörün sahip olduğu teknoloji, yenilikçi hizmet sunumu ve etkinlik ile geliştiren ve harcama etkinliği sağlayan KÖİ projelerinin uygulanmasına program döneminde de devam edilecektir. KÖİ mevzuatında önemli düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, mevzuatın çerçevesinde bir yasaya bütüncül bir yapıya kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir. Ayrıca, nitelikli etütlerle ve projelerin bütçeye olan yüklerini de analiz eden çalışmalarla dayalı olarak

KÖİ'nin geleneksel yöntemlere göre daha avantajlı olmasına ve muhtemel yük ile sorumlulukların kamu ve özel kesim arasında denge bir şekilde dağılmasına dikkat edilecektir. Bu amaçla, gerek yatırımcı kuruluşlarda gerekse sistemdeki diğer kurumlardaki kapasite geliştirilecektir.

1.2.3. ÖDEMELER DENGESİ

1.2.3.1. Cari İşlemler Hesabı

a) Mevcut Durum

2011 yılında yurt içi talebin güclü seyri, 2012 yılında zayıflayarak milli gelire negatif katkı vermiştir. Yurt dışı talep ise canlı bir seyir izleyerek büyümeye pozitif yönlü katkı sağlamıştır. 2012 yılında ithalattaki daralmaya karşın altının da katkısıyla gerçekleşen ihracat artışı neticesinde dış ticaret açığı ve cari açıkta azalma kaydedilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda 2011 yılında 75,1 milyar ABD doları seviyesine yükselen cari işlemler açığı, 2012 yılında 47,8 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Altın ticaretinde tersine dönüş ve ekonomik büyümeyin kısmen hızlanmasıyla birlikte 2013 yılı Ağustos ayında yıllıklandırılmış cari açık 56,7 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

TABLO I: 19- Türkiye'nin Dış Ticareti ve Dış Ticareti Etkileyen Faktörler

(Yüzde Değişim)

	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
İhracat (Milyar ABD Doları)	134,9	152,5	153,5	166,5
-Altın Hariç İhracat (Milyar ABD Doları)	133,4	139,1	149,3	164,0
İthalat (Milyar ABD Doları)	240,8	236,5	251,5	262,0
- Altın Hariç İthalat (Milyar ABD Doları)	234,6	228,9	238,5	257,0
İhracat	18,5	13,0	0,7	8,5
İthalat	29,8	-1,8	6,3	4,2
İhracat Fiyatları	11,5	-2,7	1,3	1,0
İthalat Fiyatları	14,9	-2,6	0,5	0,3
Reel İhracat	6,4	16,2	-0,6	7,4
Reel İthalat	13,1	0,9	5,7	3,8
Mamul Fiyatları	6,6	-1,0	0,2	-0,1
Yakıt Dışı Başlıca Emtia Fiyatları	17,9	-9,9	-1,5	-4,2
Ham Petrol Brent Varil Fiyatı (ABD Doları)	113,4	112,0	108,8	103,2
GSYH Büyüme Hızı	8,8	2,2	3,6	4,0
Sanayi Büyümesi	9,7	1,9	2,3	4,4
Yurt içi Nihai Talep Büyümesi	9,8	-0,4	4,0	3,3
Dünya Büyüme Hızı	3,9	3,2	2,9	3,6
Dünya Mal ve Hizmet Ticareti	6,1	2,7	2,9	4,9
Avro Bölgesi Büyüme Hızı	1,5	-0,6	-0,4	1,0

Kaynak: TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, IMF Dünya Ekonomik Görünümü, Ekim 2013

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Dış Ticaret Dengesi

Ödemeler dengesinde gösterildiği şekilde dış ticaret açığı 2012 yılında 65,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde 45,4 milyar ABD doları seviyesinden, 2013 yılının aynı döneminde 54,4 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 63,6'dan yüzde 59,5 seviyesine gerilemiştir. Söz konusu gelişmede 2013 yılında görülen altın ithalatının olağan dışı seyri etkili olmuştur. Bu dönemde altın hariç ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 60,1 seviyesinden yüzde 62,2 seviyesine yükselmiştir. 2013 yılında dış ticaret açığının 76,8 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

İhracat

2012 yılında 152,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşen ihracat, 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,5 oranında düşüş göstererek, 99,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yılın aynı döneminde 9,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşen altın ihracatının, 2013 yılında 2,8 milyar ABD doları seviyesinde kalması, ihracat tutarındaki düşüşte etkili olmuştur. Söz konusu dönemlerde altın hariç ihracat yüzde 6,6 seviyesinde artış kaydetmiştir.

TABLO I: 20- Ülke ve Fasılara Göre İhracat

	Yıllık		(Milyar ABD Doları)	
	2011	2012	Ocak – Ağustos	2013
TOPLAM İHRACAT	134,9	152,5	100,0	99,4
Avrupa Birliği Ülkeleri (AB-28)	62,6	59,4	38,3	40,7
Diğer	72,3	93,1	61,7	58,8
Seçilmiş Ülke Grupları				
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	17,8	18,8	11,9	13,0
Ekonominik İşbirliği Teşkilatı	9,3	16,6	12,9	8,1
Bağımsız Devletler Topluluğu	13,4	15,1	9,6	10,9
Türk Cumhuriyetleri	5,0	5,8	3,7	4,5
İslam Konferansı Teşkilatı	37,3	55,2	37,5	32,9
En Yüksek İhracat Yapılan Ülkeler (1)				
Almanya	14,0	13,1	8,7	8,8
Irak	8,3	10,8	6,8	7,5
İran	3,6	9,9	8,6	3,1
İngiltere	8,2	8,7	5,4	5,4
BAE	3,7	8,2	4,6	3,3
Rusya Federasyonu	6,0	6,9	4,3	4,5
En Yüksek İhracat Yapılan Fasılar (1)				
71. İnciler, kıymetli taş ve metaller	3,7	16,3	11,2	5,2
87. Kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları	15,8	15,1	9,9	10,9
84. Makineler, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam, parçalar	11,6	12,0	7,9	8,4
72. Demir ve çelik	11,2	11,3	7,8	6,9
85. Elektrikli makine ve cihazlar	8,9	9,4	6,1	6,0
61. Örme giyim eşyası	8,4	8,4	5,5	6,1

Kaynak: TÜİK

(1) Sıralama 2012 yılı verilerine göre yapılmıştır.

Avro Bölgesinde yaşanan durgunluğa bağlı olarak nispi olarak gerileyen AB'ye olan ihracatın toplam ihracat içerisindeki payı 2012 yılının ilk sekiz ayında yüzde 38,3 iken, 2013 yılında AB'deki kısmi toparlanmayla birlikte yüzde 40,9 seviyesine yükselmiştir. Aynı

dönemde, altın ihracatının yoğun olduğu AB dışı ülkelere gerçekleştirilen ihracat, altın hariç tutulduğunda yüzde 7 oranında artış göstermiştir.

Fasillara göre ihracatta, 2012 yılında istisnai olarak kıymetli ve yarı kıymetli metaller ilk sırada yer almıştır. Kara taşları ve bunların aksam parçaları ihracatı ise 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 4,4 azalış gösternesine rağmen en yüksek ihracat yapılan ikinci fasıl olmuştur. 2013 yılının ilk sekiz ayında ise bir önceki yılın aynı dönemine göre, geçmiş yıllarda olduğu gibi kara taşları ve bunların aksam parçaları ilk sırada yer alarak yüzde 10,1 artış gösterirken, ana ihracat kalemlerinden olan demir ve çelik ihracatında yüzde 11,5 azalma kaydedilmiştir.

2013 yılının tamamında ihracatın, altın hariç tutulduğunda yüzde 7,3, toplamda ise yüzde 0,7 artarak 153,5 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. İhracat fiyatlarının 2013 yılında yüzde 1,3 artacağı, reel ihracatın ise yüzde 0,6 azalacağı tahmin edilmektedir.

TABLO I: 21- İhracatın Sektörel Dağılımı (1)

	(Milyar ABD Doları)				(Yüzde Pay)				(Yüzde Değişim)	
	Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık	Ocak-Ağustos
	2011	2012	2012	2013	2011	2012	2012	2013	12/11	13/12
TOPLAM İHRACAT	134,9	152,5	100,0	99,4	100,0	100,0	100,0	100,0	13,0	-0,5
Tarım ve Orman.	5,2	5,2	3,1	3,4	4,3	3,8	3,4	3,1	0,4	7,2
Balıkçılık	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	2,3	49,6
Mad. ve Taş Ocak.	2,8	3,2	2,0	2,6	2,4	2,1	2,1	2,0	12,7	29,8
İmalat Sanayii	126,0	143,2	94,2	92,9	92,6	93,4	93,9	94,3	13,7	-1,4
Diğer	0,8	0,7	0,5	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5	-7,4	-25,6

Kaynak: TÜİK

(1) ISIC Rev. 3'e göredir.

İthalat

İthalat, 2012 yılında yeniden denelemeye yönelik politika çerçevesinde alınan tedbirlerin de etkisiyle yüzde 1,8 oranında azalarak 236,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk sekiz ayında ise ithalat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6,3 oranında artış göstererek 167 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde altın ithalatındaki yüzde 86,7 oranındaki artış dikkat çekmektedir. Aynı dönemde altın hariç ithalat yüzde 3 oranında artış kaydetmiştir. 2013 yılının ilk sekiz ayında, bir önceki yılın aynı dönemine göre, canlanma kaydeden yurt içi talebe bağlı olarak, tüketim malı ithalatı yüzde 14,4, sermaye malları ithalatı yüzde 7,6 ve ara malları ithalatı yüzde 4,9 oranında artış kaydetmiştir.

2013 yılında ithalatın bir önceki yıla göre yüzde 6,3 artarak 251,5 milyar ABD doları olması beklenmektedir. 2013 yılında ithalat fiyatlarının yüzde 0,5 artacağı ve reel ithalat artışının yüzde 5,7 olacağı öngörlülmektedir.

TABLO I: 22- İthalatın Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı (1)

	(Milyar ABD Doları)				(Yüzde Pay)				(Yüzde Değişme)	
	Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık	Ocak-Ağustos
	2011	2012	2012	2013	2011	2012	2012	2013	12/11	13/12
TOPLAM İTHALAT	240,8	236,5	157,1	167,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-1,8	6,3
Sermaye Malları	37,3	33,9	22,2	23,9	15,5	15,5	14,3	14,1	-9,0	7,6
Ara Malları	173,1	174,9	117,3	123,0	70,8	71,9	74,0	74,7	1,0	4,9
Tüketim Malları	29,7	26,7	17,2	19,6	13,3	12,3	11,3	10,9	-10,1	14,4
Diğer	0,7	1,0	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	34,1	10,4
Altın İthalatı	6,3	7,6	6,3	11,7	2,6	3,2	4,0	7,0	22,2	86,7
Altın Hareç İthalatı	234,6	228,9	150,8	155,2	97,4	96,8	96,0	93,0	-2,4	3,0

Kaynak: TÜİK

(1) BEC'e göredir.

Hizmetler Dengesi, Gelir Dengesi ve Cari Transferler

2012 yılında 25,7 milyar ABD dolarına ulaşan turizm gelirleri, 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 22,2 artarak 19,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Turizm gelirlerinin, 2013 yılının tamamında 29 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2012 yılında 22,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşen hizmetler dengesi fazlası, 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,6 artarak 15,9 milyar ABD doları olarak kaydedilmiştir. 2013 yılında hizmetler dengesi fazlasının 24,9 milyar ABD doları olması beklenmektedir.

TABLO I: 23- Cari İşlemler Dengesi

	(Milyar ABD Doları)			
	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
CARI İŞLEMLER HESABI	-75,1	-47,8	-58,8	-55,5
DIŞ TİCARET DENGESİ	-89,1	-65,3	-76,8	-73,8
İhracat (FOB)	140,7	148,4	160,3	175,1
İhracat (FOB)	134,9	152,5	153,5	166,5
Bavul Ticareti ve Uyarlama	5,8	4,0	6,8	8,6
İthalat (FOB)	-224,9	-219,3	-228,1	-246,1
İthalat (CIF)	-240,8	-236,5	-251,5	-262,0
Navlun ve Sigorta ve Uyarlama	16,0	17,2	23,4	15,9
HİZMETLER DENGESİ	20,1	22,9	24,9	26,2
Gelir	40,7	43,5	47,8	50,5
Gider	-20,5	-20,5	-22,8	-24,3
Turizm	20,2	21,6	24,0	25,8
Gelir	25,1	25,7	29,0	31,0
Gider	-4,9	-4,1	-5,0	-5,2
GELİR DENGESİ	-7,8	-6,7	-8,2	-9,0
Gelir	4,0	5,0	5,2	5,2
Gider	-11,8	-11,7	-13,3	-14,2
Yatırım Geliri Dengesi	-7,7	-6,5	-7,9	-8,8
Doğrudan Yatırımlar	-2,7	-2,1	-3,3	-3,3
Portföy Yatırımları	-0,9	-0,6	-0,6	-1,0
Diğer Yatırımlar	-4,1	-3,8	-4,0	-4,5
Faiz Geliri	1,2	2,1	2,0	2,0
Faiz Gideri	-5,3	-5,8	-6,0	-6,5
Uzun Vade	-4,5	-4,6	-4,9	-5,4
CARI TRANSFERLER	1,8	1,4	1,2	1,2

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TCMB

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

2012 yılında faiz gelirlerindeki artışın da etkisiyle bir önceki yıla göre yüzde 14,5 azalarak 6,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşen gelir dengesindeki açık, 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 35,4 artarak 6,5 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Söz konusu dönemde doğrudan yatırımlar kar transferi yüzde 100 artarak 2,8 milyar ABD dolarına yükselmiş, faiz gideri ise önceki yıldaki seviyesini koruyarak 3,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gelir dengesi açığının 2013 yılında 8,2 milyar ABD doları, cari transferlerin ise 1,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Dış ticaret, hizmetler ve gelir dengeleri ile cari transferlerdeki gelişmeler ve tahminlere göre, 2013 yılında cari açığın 58,8 milyar ABD doları olması beklenmektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında ihracatın yüzde 8,5 artarak 166,5 milyar ABD dolara, ithalatın ise yüzde 4,2 artarak 262 milyar ABD dolara ulaşacağı ve böylece dış ticaret açığının 95,5 milyar ABD doları olacağı öngörlülmektedir.

Ihracat fiyatlarının 2014 yılında yüzde 1, ithalat fiyatlarının ise yüzde 0,3 artacağı varsayımlı çerçevesinde ihracat ve ithalatın reel olarak sırasıyla yüzde 7,4 ve yüzde 3,8 yükseleceği tahmin edilmektedir.

2014 yılında turizm gelirlerinin 31 milyar ABD dolara ulaşacağı, hizmetler dengesinin ise 26,2 milyar ABD doları fazla vereceği tahmin edilmektedir. 2014 yılında gelir dengesinde 9 milyar ABD doları açık öngörlürken, cari transferler kalemindede 1,2 milyar ABD doları fazla beklenmektedir.

Cari işlemler açığının bu gelişmeler sonucunda 2014 yılında 55,5 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşeceği öngörlülmektedir. 2014 yılında cari açığın GSYH'ya oranının, bir önceki yıla göre yüzde 7,1 seviyesinden yüzde 6,4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

1.2.3.2. Sermaye ve Finans Hesapları

a) Mevcut Durum

IMF verilerine göre, 2011 yılında 499,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşen gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye girişleri, 2012 yılında 237,1 milyar ABD dolara gerilemiştir. Söz konusu gelişmeye karşın Türkiye'ye 2011 yılında 63,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşen rezerv hariç sermaye girişi, 2012 yılında 67,7 milyar ABD dolara yükselmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler ve yükselen piyasa ekonomilerine yönelik doğrudan yabancı sermaye girişleri, 2011 yılında 526,7 milyar ABD doları seviyesinden 2012 yılında 465,5 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Söz konusu büyütüğün 2013 yılında 423 milyar ABD doları olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2011 yılında 13,7 milyar ABD doları olan Türkiye'ye net doğrudan yatırım girişi, 2012 yılında 8,4 milyar ABD dolara gerilemiştir. 2013 yılının ilk sekiz ayında ise net doğrudan yatırım girişi geçen yılın aynı dönemine göre gerileyerek 5,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında Türkiye'ye yönelik portföy yatırım girişleri 40,8 milyar ABD dolara ulaşmıştır. Söz konusu yılda, Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) yatırımlarında 16,8 milyar ABD doları net giriş olurken, Hazine tarafından ihraç edilen yurt dışı tahviller

yoluyla 4,8 milyar ABD doları net borçlanma gerçekleştirılmıştır. Ayrıca bankalar ve diğer sektörler 2012 yılında yurt dışı tahvil ihraçları yoluyla sırasıyla 9 milyar ABD doları ve 1,2 milyar ABD doları tutarında kaynak girişi sağlamıştır. 2013 yılı Mayıs ayında Fed'in yaptığı açıklamalar sonrasında piyasalarda yaşanan dalgalanmaların da etkisini içeren yılın ilk sekiz ayında, Türkiye'ye yönelik net portföy yatırımları 16,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu büyülüğün alt kalemleri olan DİBS'de 5,4 milyar ABD doları, bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarında 5,4 milyar ABD doları ve Hazine'nin yurt dışı tahvil ihracında ise 1,7 milyar ABD doları net giriş kaydedilirken, hisse senetlerinde 1,1 milyar ABD doları net çıkış gerçekleşmiştir.

Diğer yatırımlar kalemindede 2012 yılında bir önceki yıla göre özellikle yurt dışı bankaların mevduatlarındaki azalmanın ve yerel bankaların yurt dışından uzun vadeli kredi kullanımı yerine tahvil ihracına çıkışının etkisiyle net giriş 18,5 milyar ABD dolarına gerilemiştir. 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise diğer yatırımlar kalemindede 27,5 milyar ABD doları giriş kaydedilmiştir. Bankaların kısa vadeli kredi kullanımı ve mevduatlarındaki artış diğer yatırımlar kalemindeki gelişmede belirleyici olmuştur.

TABLO I: 24- Sermaye ve Finans Hesabı

	(Milyar ABD Doları)			
	2011	2012	Ocak-Ağustos 2012	2013
Cari İşlemler Dengesi	-75,1	-47,8	-35,4	-44,3
Türlerine Göre Sermaye Hareketleri (rezerv hariç)	63,8	67,7	48,4	50,0
Doğrudan Yatırımlar (net)	13,7	8,4	6,9	5,7
Portföy Yatırımları (net)	22,0	40,8	19,5	16,9
Yabancıların Hisse Senedi Alımları	-1,0	6,3	2,4	-1,1
Yabancıların DİBS Alımları	14,8	16,8	10,4	5,4
Diğer Yatırımlar (net)	28,2	18,5	22,0	27,5
Kullanıcıya Göre Sermaye Hareketleri (1)	50,1	59,3	41,5	44,3
Kamu Kesimi	14,3	17,0	10,1	4,7
Özel Kesim	35,3	41,8	31,0	39,1
Bankalar	28,5	26,1	21,6	32,5
Banka dışı	6,8	15,7	9,4	6,6
Doğrudan Yatırımlar (net)	13,7	8,4	6,9	5,7
Rezerv Varlıklar (2)	1,8	-20,8	-15,7	-8,7
Net Hata Noksan	9,4	0,9	2,7	3,0

Kaynak: TCMB

(1) Doğrudan yatırımlar girişinde kamu özel ayrimı net olarak yapılamadığından ve borç yaratılan bir kalem olarak kabul edilmediğinden kullanıcıya göre sermaye hareketleri kısmında hesaplamaya dâhil edilmeyip ayrı olarak verilmiştir. Ayrıca sermaye hesabı altında yer alan göçmen transferleri ve üretilmeyen ve finansal olmayan varlıklar kalemleri hesaplamaya dâhil edilmemiştir.

(2) (-) işaretini artı göstermektedir.

2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde sermaye çıkışında bir önceki yılın aynı dönemine göre kamu kesiminde DİBS'de azalma, özel sektörde ise yabancıların BİST'ten çıkışı;

sermaye girişinde ise bankaların mevduatlarında ve yurt dışı tahvillerindeki artış belirleyici kalemlerdir.

1.2.3. Dış Borç Stoku

a) Mevcut Durum

2012 yılında yüzde 11,4 oranında artarak 339 milyar ABD doları olan toplam dış borç stoku, 2013 yılının Haziran sonu itibarıyla 367,3 milyar ABD dolara yükselmiştir.

Dış borç stokunun GSYH'ya oranı 2012 yılında yüzde 43,1 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, 2012 yılında yüzde 29,8 olarak gerçekleşen kısa vadeli dış borçların toplam dış borç stoku içindeki payı, 2013 yılı ikinci çeyreği sonunda yüzde 34,2'ye yükselmiştir.

TABLO I: 25- Dış Borç Stokuna Ait Bazı Göstergeler

	2010	2011	2012	(Milyar ABD Doları) 2013(1)
Toplam Dış Borç Stoku	291,9	304,4	339,0	367,3
Vadesine Göre				
Kısa Vadeli Dış Borçlar	77,3	81,9	101,0	125,7
Kamu	4,3	7,0	11,0	15,4
TCMB	1,6	1,2	1,0	1,0
Özel	71,5	73,7	88,9	109,3
Finansal Kuruluşlar	47,6	46,6	58,5	71,9
Finansal Olmayan Kuruluşlar	23,8	27,1	30,4	37,4
Uzun Vadeli Dış Borçlar	214,6	222,5	238,1	241,7
Kamu	84,8	87,3	93,0	93,2
TCMB	10,0	8,1	6,1	5,4
Özel	119,8	127,2	139,0	143,0
Finansal Kuruluşlar	39,9	46,6	53,5	60,1
Finansal Olmayan Kuruluşlar	79,9	80,5	85,5	82,9
Borçluya Göre				
Kamu Kesimi Dış Borç Stoku	89,1	94,3	104,0	108,6
TCMB Dış Borç Stoku	11,6	9,3	7,1	6,4
Özel Sektör Dış Borç Stoku	191,3	200,8	227,9	252,4
Yüzde Oranları				
Kısa V. Dış Borçlar / Top. Dış Borç Stoku	26,5	26,9	29,8	34,2
Kamu Dış Borç Stoku / Top. Dış Borç Stoku	30,5	31,0	30,7	29,6
TCMB Rezervler (net) / Kısa Vadeli Dış Borçlar	111,2	107,9	118,0	97,5
Toplam Dış Borç Stoku / GSYH	39,9	39,3	43,1	--

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Not: Yuvarlamalar nedeniyle hesaplamalar net sonuçları vermeyebilir.

(1) Haziran sonu itibarıyla

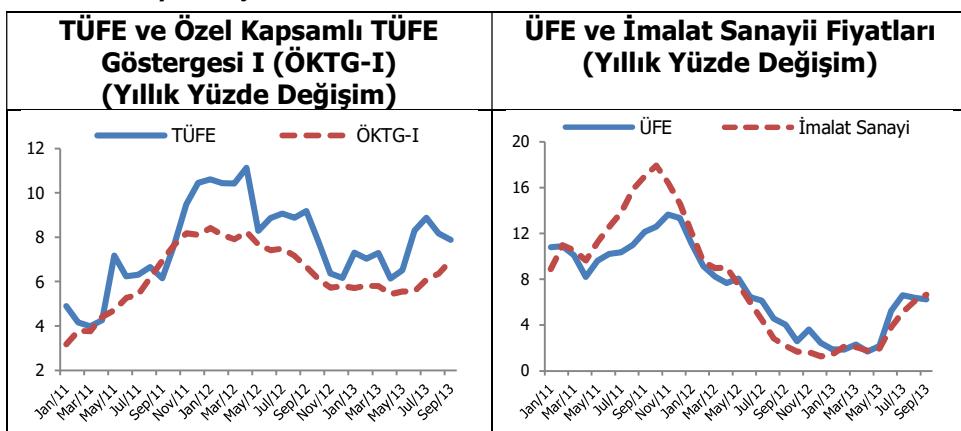
1.2.4. ENFLASYON ve PARA-KUR POLİTİKASI

1.2.4.1. Enflasyon

a) Mevcut Durum

2012 yılında TÜFE yıllık artış hızı, gıda fiyatlarındaki olumlu seyir, yurt içi talepte meydana gelen daralma ve petrol dışı emtia fiyatlarında yaşanan düşüş kaynaklı olmak üzere bir önceki yıla kıyasla 4,3 puan azalarak yüzde 6,2 olarak gerçekleşmiştir.

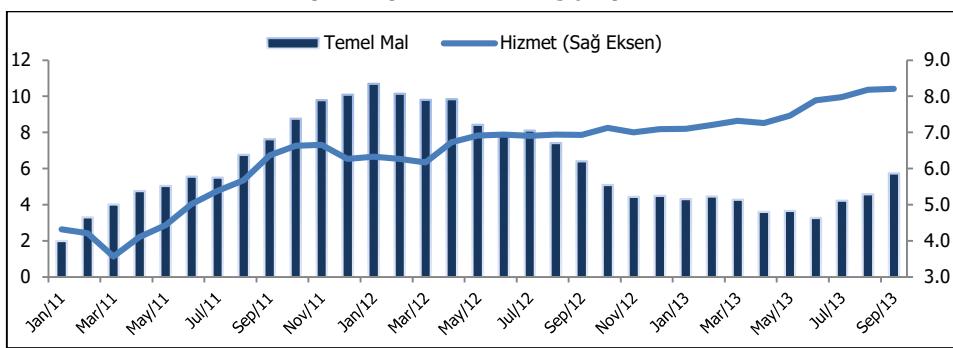
GRAFİK: 3- Fiyat Gelişmeleri

Kaynak: TÜİK

TÜFE yıllık artış hızı 2013 yılının ilk çeyreğinde, Ocak ayında tütün ürünlerinde gerçekleştirilen vergi düzenlemesi ve gıda fiyatlarında kaydedilen artış nedeniyle ivmelenmiş, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 7,3 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ikinci çeyreğinde de gıda fiyatlarında kaydedilen artışlar nedeniyle ivmelenmeye devam eden TÜFE yıllık artış hızı 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 8,3'e yükselmiştir. 2013 yılının üçüncü çeyreğinde gıda fiyatlarında kaydedilen düşüse paralel TÜFE yıllık artış hızı yavaşlayarak Eylül ayı itibarıyla yüzde 7,9 olarak kaydedilmiştir. Bu dönemde Türk Lirasında yaşanan değer kayıpları etkisini göstererek TÜFE yıllık artış hızındaki yavaşlamayı sınırlamıştır. 2013 yılının geri kalanında enerji fiyatları kaynaklı baz etkilerinin TÜFE yıllık artış hızını yavaşlatması beklenmektedir.

GRAFİK: 4- Mal ve Hizmet Fiyatları (Yıllık Yüzde Değişim)

Kaynak: TCMB

Temel mal grubu fiyatları yıllık artış hızı, 2013 yılı ilk yarısında yatay seyrederken Türk Lirasındaki değer kaybının etkisiyle Haziran ayından itibaren ivmelenmeye başlamış ve 2013 yılı Eylül ayında 2012 yılsonuna göre 1,2 puan artarak yüzde 5,7 olarak gerçekleşmiştir. Hizmet grubu fiyatları yıllık artış hızı ise kademeli bir şekilde ivmelenerek 2013 yılı Eylül ayında 2012 yılsonuna göre 1,1 puan artarak yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak özel kapsamlı TÜFE göstergelerinden ÖKTG-H ve ÖKTG-I endeksleri yıllık artış hızı 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 2012 yılı sonuna göre sırasıyla 0,8 ve 1,1 puan artarak yüzde 7,3 ve yüzde 7,0 olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında temelde uluslararası emtia fiyatları ve döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak belirgin bir şekilde yavaşlayarak yüzde 2,5 olarak kaydedilen ÜFE yıllık artış hızı, 2013 yılının ilk yarısında mevcut düşük seviyesinde yatay seyretmiştir. 2013 yılı Haziran ayından itibaren ise, Türk Lirasında yaşanan değer kayıplarının etkisiyle ivmelenmeye başlayan ÜFE yıllık artış hızı 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 6,2 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında tarım fiyatları artış hızı mevsimsel gelişmeler sonucunda dalgalandı seyrederken, imalat sanayi fiyatları artış hızı ise özellikle Haziran ayından itibaren ivmelenmeye başlamıştır. Bu çerçevede son dönem üretici fiyat gelişmeleri tüketici fiyatları üzerindeki maliyet yönlü baskınların arttığını göstermektedir.

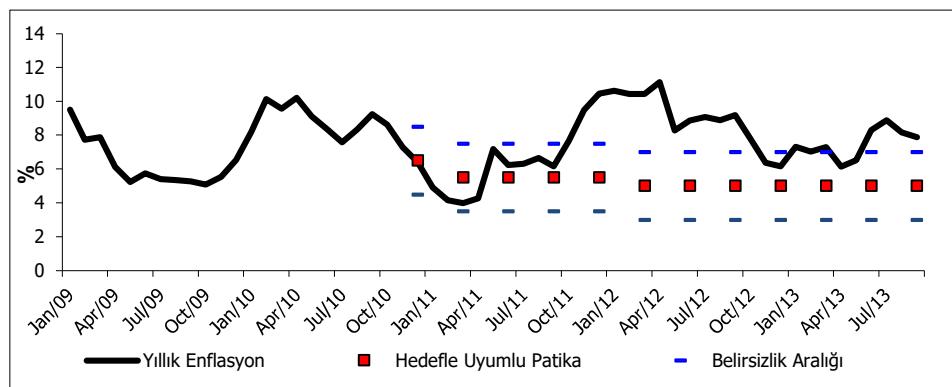
1.2.4.2. Para ve Kur Politikası

a) Mevcut Durum

Merkez Bankası fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek temel amacı doğrultusunda enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde para politikası uygulamalarını sürdürmektedir. 2013 yılı için enflasyon hedefi Hükümetle birlikte yüzde 5 olarak belirlenmiştir. Merkez Bankasının hesap verme yükümlülüğüne esas teşkil edecek olan belirsizlik aralığı ise ±2 puan olarak ilan edilmiştir.

Banka, fiyat istikrarı ve finansal istikrarın birbirini tamamlayıcı iki önemli hedef olması sebebiyle, finansal sisteme istikrarı sağlayıcı tedbirler de almaktadır. Bu bağlamda, temel para politikası aracı olan bir hafta vadeli repo faiziyle birlikte, faiz koridoru (gecelik borç verme ve borçlanma faizi arasındaki fark), rezerv opsiyonu mekanizması (ROM), zorunlu karşılıklar ve likidite yönetimi gibi alternatif araçlar da etkin bir şekilde kullanmaktadır.

GRAFİK: 5- Yıllık Enflasyon ve Hedefle Uyumlu Patika

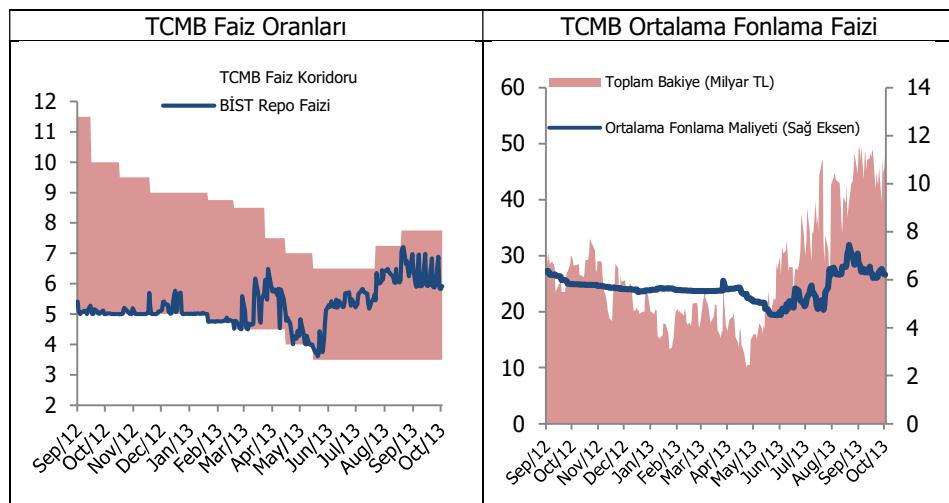
Kaynak: TCMB, TÜİK

2011 yılının son çeyreğinde enflasyonda öngörülenden daha hızlı bir yükseliş yaşanırken Merkez Bankası, bu durumun orta vadeli enflasyon bekentilerini ve görünümünü olumsuz etkilemesini engellemek amacıyla güçlü bir parasal sıkılaştırmaya gitmiştir. Gerek 2012 yılının ikinci yarısında enflasyonist risklerin görece azalması gerekse Eylül ile Ekim aylarında gelişmiş ülke merkez bankalarının ek parasal genişlemeye gitmesinin sermaye akımlarını hızlandırma potansiyeli taşıması sebebiyle Merkez Bankası, 2011 yılı son çeyreğinden itibaren uyguladığı söz konusu bu sıkı para politikası durusundan tedrici şekilde uzaklaşmıştır. Bu doğrultuda Eylül, Ekim ve Kasım ayında alınan kararlarla faiz koridorunun üst sınırı 250 baz puan indirimle yüzde 9'a düşürülmüş ve piyasaya görece daha düşük maliyetle likidite sağlanmıştır. Bununla birlikte kredilerin sermaye akımlarına olan duyarlığını düşürmek, Türk Lirasındaki değerlenme baskısını sınırlamak, döviz kurunda oynaklığını azaltmak ve döviz rezervlerini güçlendirmek amacıyla ROM etkinleştirilmiştir. ROM, bankaların Türk Lirası zorunlu karşılıklarının bir bölümünü döviz ve altın cinsinden tutmalarına izin vermek suretiyle gönüllü olarak ek döviz ve altın rezervleri bulundurmalarını sağlamaktadır. ROM sayesinde bankalar Merkez Bankasında tuttukları altın ve döviz rezervlerini dış finansman koşullarına göre ayarlayabilmektedir. Bankalara sağlanan bu esneklik sermaye akımlarının döviz kuru ve krediler üzerinde oluşturduğu oynaklığını azaltmaktadır. Ayrıca ROM uygulaması yastık altı altın ekonomiye kazandırılmasına da katkıda bulunmaktadır.

2013 yılının Mayıs ayına kadar olan dönemde Merkez Bankası, riskleri dengelemek amacıyla faiz indirimleri gerçekleştirmiştir, zorunlu karşılık oranlarını sınırlı oranda artırmış ve ROM yoluyla piyasadan çekilen döviz likiditesini artırmaya yönelik adımlar atmıştır. Söz konusu dönemde faiz koridorunun alt sınırı 150 baz puanlık indirimle yüzde 3,5'e, faiz koridorunun üst sınırı ise 250 baz puanlık indirimle yüzde 6,5'e düşürülürken, 1 hafta vadeli repo faizi ise 100 baz puanlık indirimle yüzde 4,5'e düşürülmüştür. Türk Lirası efektif zorunlu karşılık oranı yüzde 10,6'dan yüzde 11'e, yabancı para efektif zorunlu karşılık oranı ise yüzde 10,6'dan yüzde 11,9'a yükseltilmiştir. Hem zorunlu karşılık oranlarındaki artış hem de ROM sayesinde sağlanan döviz likiditesini artırıcı adımlar sonucunda 03/05/2013 tarihi itibarıyla 28/12/2012 tarihine göre zorunlu karşılık olarak tutulan döviz miktarı 10,5 milyar ABD doları arımıştır.

2013 yılı Mayıs ayından itibaren ABD Merkez Bankasının, parasal genişlemeye piyasaya verilen likiditeyi azaltabileceğine dair açıklamalarının küresel ekonomideki belirsizlikleri artırması sonucunda gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarında dalgalanmalar yaşanmaya başlamıştır. Sermaye akımlarında yaşanan bu dalgalanmalar sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gözleendiği gibi, Türk Lirasının oynaklığını artmış ve piyasa faiz oranları yükselmiştir. Küresel ekonomide yaşanan bu gelişmeler sonrası Merkez Bankası, Mayıs ayı sonlarından itibaren Türk Lirasında yaşanan dalgalanmaları sınırlamayı, Türk Lirasına yönelik olası spekülatyonları engelleme ve enflasyona ilişkin bekentilerdeki bozulmayı azaltmayı amaçlayan politikalar uygulamaya başlamıştır. Bu doğrultuda Merkez Bankası, faiz koridorunun üst sınırını Temmuz ve Ağustos ayında aldığı kararlarla 125 baz puan artırmış ve ek parasal sıkılaştırma uygulamalarına daha sık başvurarak piyasaya sağladığı likiditenin maliyetini görece artırmıştır. Bunun yanı sıra Banka, piyasa ihtiyaçlarını gözterek Türk Lirasındaki oynaklığını azaltma amacıyla çeşitli tarihlerde döviz satım ihaleleri gerçekleştirmiştir.

GRAFİK: 6- Merkez Bankası Faiz Oranları

Merkez Bankası, ihracat reeskont kredisi uygulamasının cari açığın azaltılmasında ve döviz rezervlerinin güçlendirilmesinde mevcut katkısını göz önünde bulundurarak uygulamaya ilişkin kredi limitlerini 2012 yılı Ocak, Mayıs ve Aralık ayında aldığı kararlarla 3 milyar ABD dolardan 6 milyar ABD dolara çıkartmış ve ihracat reeskont kredilerin kullanımını kolaylaşdıracak adımlar atmıştır. 2013 yılı Ağustos ayında ise mevcut limit 6 milyar ABD doları artırılarak 12 milyar ABD dolara çıkarılmıştır. 2012 yılında Merkez Bankası net döviz varlıklarının ihracat reeskont kredileri sayesinde yaklaşık 8,2 milyar ABD doları, 2013 yılı ilk dokuz ayında ise yaklaşık 8,8 milyar ABD doları arttığı hesaplanmaktadır.

TABLO I: 26- Merkez Bankası Döviz Müdahale ve İhaleleri

(Milyon ABD Doları)

Yıl	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Döviz Alım Müdahaleleri	Döviz Satım Müdahaleleri	Toplam Net Döviz Alımları
2004	4 104	-	1 283	9	5 378
2005	7 442	-	14 565	-	22 007
2006	4 296	1 000	5 441	2 105	6 632
2007	9 906	-	-	-	9 906
2008	7 584	100	-	-	7 484
2009	4 314	900	-	-	3 414
2010	14 865	-	-	-	14 865
2011	6 450	11 210	-	2 390	-7 150
2012	-	1 450	-	1 006	-2 456
2013 (1)	-	11 520	-	-	-11 520

Kaynak: TCMB

(1) 01/11/2013 tarihi itibarıyladır.

TABLO I: 27- Parasal Büyüklükler ve Merkez Bankası Bilançosu Seçilmiş Kalemleri

	2011 Aralık	2012 Aralık	2013 Mart	Haziran	Eylül
(Milyon TL)					
Para Arzları					
M1	136 237	151 864	157 239	177 907	199 494
M2	655 523	722 729	744 622	786 370	847 627
M3	693 069	765 513	788 428	828 216	889 784
(Milyon TL)					
Net Dış Varlıklar	150 119	200 811	216 931	223 421	251 500
Net İç Varlıklar	-26 219	-14 000	-14 002	-13 493	-16 236
DİBS Portföyü	7 817	8 288	9 013	7 727	8 219
Değerleme Hesabı	-19 489	-14 166	-13 939	-16 212	-19 898
Rezerv Para	84 047	75 214	82 333	93 079	92 858
Emisyon	55 103	61 349	61 219	68 915	75 460
Bankalar Serbest Mevduatı	28 782	13 586	20 909	23 876	17 172
Parasal Taban	44 919	54 190	59 311	55 789	47 404
APİ'den Borçlar	-39 129	-21 024	-23 002	-37 289	-45 454
Merkez Bankası Parası	53 154	64 379	68 101	71 556	66 250
Kamu Mevduatı	8 235	10 189	8 790	15 767	18 846
(Milyon ABD Doları)					
Net Döviz Pozisyonu	44 359	43 962	45 268	48 883	40 991
Net Dış Varlıklar	83 898	112 632	119 607	115 931	124 982
Net Rezervler	82 296	99 883	105 300	105 260	108 567
KMDTH ve SDMH (-)	9 706	12 619	6 725	6 480	5 744
İç Döviz Yükümlülükleri	39 539	68 670	74 339	71 799	83 991
Döviz Olarak Takip Edilen	4 602	5 173	3 660	4 752	5 157
Kamu Mevduatı					
Bankaların Döviz Mevduatı	34 937	63 497	70 679	67 047	78 833

Kaynak: TCMB

Not: Alt kalemlerin tamamı gösterilmemiş için toplamlar tutmayabilir. Veriler ayın son Cuma günü itibarıyladır.

Merkez Bankasının altın hariç brüt döviz rezervi 2012 yılında 22 milyar ABD doları artışla 100,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede ROM kapsamında TL zorunlu karşılık için tutulan döviz miktarında kaydedilen 16,8 milyar ABD doları artış belirleyici olmuştur. Bununla birlikte yine ROM sayesinde altın olarak tutulan zorunlu karşılıklar 10,1 milyar ABD doları artarak 12,6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Öte yandan 2012 yılında Merkez Bankası toplamda 2,5 milyar ABD doları değerinde döviz satım ihalesi ve müdahalesi gerçekleştirmiştir.

2013 yılının Ocak-Eylül döneminde döviz rezervi 8,6 milyar dolar, altın rezervi ise 2,2 milyar dolar arımıştır. 2013 yılı Mayıs ayından itibaren dış finansman koşullarında yaşanan dalgalanmalar ROM'dan sağlanan döviz miktarındaki artışı sınırlamıştır. 11 Haziran-1 Kasım 2013 döneminde Merkez Bankası uygun gördüğü tarihlerde düzenlediği döviz satım ihalelerinde toplam 11,5 milyar ABD doları piyasaya döviz likiditesi sağlamıştır. Bu gelişmelere paralel döviz rezervi, 2013 yılı Eylül ayı sonunda 105,3 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2013 yılı Eylül döneminde 2012 yılı sonuna göre Merkez Bankası net dış varlıklarının ABD doları ve TL değeri arımıştır. Söz konusu dönemde net iç varlıklar kalemi 2,2 milyar TL azalarak -16,2 milyar TL olmuştur. Bu azalmada değerlendirme hesabında yaşanan 5,8 milyar TL tutarında azalış etkili olmuştur. Merkez Bankasının temel yükümlülük kalemlerinden olan emisyon hacmi, yüzde 23 artarak 75,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Merkez Bankası Parası, 2012 yılı sonunda 64,4 milyar TL iken 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 66,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

M1, M2 ve M3 para arzları, 29/09/2013 tarihi itibarıyla 2012 yılı sonuna göre sırasıyla yüzde 31,4, yüzde 17,3 ve yüzde 16,2 oranlarında arımıştır. M1 para arzındaki artışta, TL cinsinden vadesiz mevduatlarda yaşanan artış etkili olmuştur. M2 para arzında kaydedilen artış ise M1 para arzındaki ve vadeli TL mevduatlarındaki yükseliş belirleyici olmuştur.

b) 2014 Yılı Hedefleri

Para politikası, finansal istikrarı da gözetecek şekilde enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecektir. Bu kapsamda, Merkez Bankası tarafından 2014 yılı için yüzde 5 olarak açıklanan hedef enflasyonun, 2014 Yılı Programında yüzde 5,3 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

1.2.5. MALİ PİYASALAR

a) Mevcut Durum

2012 yılı sonu itibarıyla finans sektörünün toplam aktif büyüklüğü, bir önceki yıla göre TL bazında yüzde 13,2 oranında artarak 1,5 trilyon TL; ABD doları bazında yüzde 21 oranında artarak 861 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında yüzde 104,5 olan finans sektörünün aktif büyülüğünün GSYH'ya oranı, 2012 yılında yüzde 108,4'e yükselmiştir. Söz konusu dönemde, bankacılık sektörünün finans sektörü içindeki payı 0,5 puan azalarak yüzde 89,3'e gerilemiştir. Buna karşın, sigorta ve emeklilik sektörünün payı 0,3 puan yükselmiştir.

TABLO I: 28- Finansal Sektör Kuruluşlarına Dair Bazı Göstergeler

	Aktif Büyüklük			Aktif Büyüklük			Sektör Payı			GSYH 'ya Oran			Kuruluş Sayısı		
	(Milyar TL)			(Milyar ABD Doları)			(Yüzde)			(Yüzde)					
	2011	2012	2013(1)	2011	2012	2013(1)	2011	2012	2013(1)	2011	2012	2013(1)	2011	2012	2013(1)
Bankalar	1 217,7	1 370,7	1 529,6	638,7	768,9	793,7	89,8	89,3	89,0	93,8	96,8	103,3	48	49	49
Mevduat Bankaları	1 119,9	1 247,7	1 387,0	587,4	699,9	719,7	82,6	81,3	80,7	86,3	88,1	93,6	31	32	32
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	41,6	52,8	59,6	21,8	29,6	30,9	3,1	3,4	3,5	3,2	3,7	4,0	13	13	13
Katılım Bankaları	56,1	70,3	83,0	29,5	39,4	43,1	4,1	4,6	4,8	4,3	5,0	5,6	4	4	4
Sigorta ve Emeklilik	42,5	52,6	59,4	22,3	29,5	30,8	3,1	3,4	3,5	3,3	3,7	4,0	66	66	-
Hayat Dışı	16,3	18,9	22,3	8,5	10,6	11,6	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,5	39	39	-
Hayat-Bireysel Emeklilik	24,6	31,9	35,2	12,9	17,9	18,3	1,8	2,1	2,0	1,9	2,3	2,4	25	25	-
Reasürans	1,6	1,8	1,9	0,8	1,0	1,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	2	2	-
Finansal Kiralama Şirketleri	18,6	20,3	23,8	9,8	11,4	12,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,6	31	31	32
Faktoring Şirketleri	15,6	18,1	19,6	8,2	10,2	10,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,3	1,3	75	78	78
Tüketici Finansman Şirketleri	8,9	11,6	13,2	4,7	6,5	6,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	12	13	13
Varlık Yönetim Şirketleri	0,9	1,4	-	0,5	0,8	0,0	0,1	0,1	-	0,1	0,1	0,0	9	9	-
Yetkili Müesseseler	0,8	1,0	-	0,4	0,5	0,0	0,1	0,1	-	0,1	0,1	0,0	749	748	-
Aracı Kurumlar	8,0	11,4	12,2(3)	4,2	6,4	6,3	0,6	0,7	0,7	0,6	0,8	0,8	100	100	100
Yatırım Ortaklıklar	13,1	17,3	28,5	7,0	9,7	14,8	1,0	1,1	1,7	1,0	1,2	1,9	53	48	50
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları(2)	11,7	15,8	25,9	6,1	8,9	13,5	0,9	1,0	1,5	0,9	1,1	1,8	23	25	28
Yatırım Fonları	30,2	30,7	33,2(4)	15,9	17,2	17,2	2,2	2,0	1,9	2,3	2,2	2,2	595	592	559
A tipi	1,5	1,6	2,0(4)	0,8	0,9	1,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	138	137	137
B tipi	28,7	29,1	31,1(4)	15,1	16,3	16,2	2,1	1,9	1,8	2,2	2,1	2,1	457	455	422
Toplam	1 356,3	1 535,1	1 719,4	711,6	861,1	892,2	100,0	100,0	100,0	104,5	108,4	116,1	989(5)	986(5)	-

Kaynak: BDDK, SPK, Hazine Müsteşarı, TSPAKB, Emeklilik Gözetim Merkezi

(1) Haziran ayı itibarıyladır.

(2) Toplam portföy değeridir.

(3) 2013 yılı Mart ayı itibarıyladır.

(4) 2013 yılı Eylül ayı itibarıyladır.

(5) Yetkili müessesesi hariç kuruluş sayısı verilmektedir.

Bankacılık

Türk bankacılık sektörü 2013 yılında büyümeyi sürdürmüştür ve yapılan stres testleri, güçlü sermaye yapısı ve mevcut risklilik düzeyiyle bankacılık sektörünün şiddetli makroekonomik şoklara karşı dayanıklı olduğunu göstermiştir. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla faaliyet gösteren 50 adet bankanın 33'ü mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası ve 4'ü katılım bankasıdır.

2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü geçen yılın aynı dönemine göre TL bazında yüzde 23,6 oranında artarak 1,6 trilyon TL; ABD doları bazında ise yüzde 10 oranında artarak 796 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

TABLO I: 29- Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri (1)

	2011	2012	Ağustos	
			2012	2013
Temel Büyüklükler				
Aktif Büyüklüğü (Milyar TL)	1 218	1 371	1 303	1 611
Krediler (Milyar TL)	683	795	749	965
Mevduat (Milyar TL)	695	772	726	881
Banka Sayısı	48	49	48	49
Şube Sayısı	10 517	11 061	10 852	11 568
Personel Sayısı (Bin kişi)	195	201	198	208
Performans				
Net Dönem Kârı (Milyon TL)	19 844	23 523	15 185	17 926
Vergi Öncesi Aktif Kârlılığı (Yüzde)	2,2	2,4	1,5	1,5
Vergi Sonrası Özkarınak Kârlılığı (Yüzde)	15,5	15,7	10,3	10,2
Kredi / Mevduat (Yüzde)	98,2	102,9	103,2	109,6
Kredi / Toplam Aktifler (Yüzde)	56,1	58,0	57,4	59,9
Riskler				
Sermaye Yeterliliği Oranı (Yüzde)	16,6	17,9	16,3	15,5
Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu (Milyon TL)	-33 495	-27 570	-38 628	-51 048
Yabancı Para Net Genel Pozisyonu (Milyon TL)	603	3 911	3 603	-1 401
Tahsil Gecikmiş Alacaklar (TGA) (Brüt) / Brüt Krediler (Yüzde)	2,7	2,9	2,8	2,8
TGA (Net) / Krediler (Yüzde)	0,6	0,7	0,7	0,7
Menkul Değerler Cüzdanı / Aktifler (Yüzde)	23,4	19,7	21,4	17,6

Kaynak: BDDK

(1) Katılım bankalarını da içeren bankacılık sektörü verileri kullanılmış olup mevduat kalemine katılım bankaları nezdindeki özel cari hesaplar ve katılım hesapları da dahildir.

2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla sektördeki bankaların aktif payları, sermaye sahipliği itibarıyla değerlendirildiğinde, yerli özel sermayeli bankaların payı azalırken, kamu bankalarının ve yabancı sermayeli bankaların payında artış görülmektedir. Sektörün toplam aktifleri içerisinde kamu bankalarının payı yüzde 30,1, yerli özel sermayeli bankaların payı yüzde 52,2 ve yabancı sermayeli bankaların payı yüzde 17,7 olarak

gerçekleşmiştir. Aynı dönemde sektördeki bankalar fonksiyonları itibarıyla değerlendirildiğinde mevduat bankalarının ağırlığı devam ederken katılım bankalarının payının arttığı gözlenmektedir. Buna göre, mevduat bankalarının payı yüzde 90,7, katılım bankalarının payı yüzde 5,5, kalkınma ve yatırım bankalarının payı yüzde 3,9 olmuştur. Gerçekleştirilen mevzuat değişiklikleri ve faizsiz bankacılık alanındaki hizmet çeşitliliğinin artırılmasıyla katılım bankalarının sektördeki rekabet düzeyi yükselmiş ve faizsiz bankacılık alanında hizmet veren katılım bankalarının aktif büyülüğu 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla yıllık yüzde 36,9 ile sektör ortalamasının üzerinde bir artış göstererek 88,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Merkez Bankasının kademeli faiz indirimi, ekonomideki olumlu gelişmelerle birlikte Türkiye'ye yönelik risk algılarının iyileşmesi ve sermaye girişlerinin hızlanması sonucunda 2012 yılı sonunda ivme kazanan kredi büyümesi 2013 yılının ilk iki çeyreğinde kredi notu artışı ve makroekonomik konjonktürdeki olumlu havanın etkisiyle sürmüştür. 22/05/2013 tarihinde Fed'in parasal genişlemeyi azaltabileceğine dair açıklamasıyla başlayan, yılın üçüncü çeyreğinde de süren küresel risk eğilimindeki artış; kredileri çok etkilememiş ve sektördeki kredi hacmi 2012 Ağustos – 2013 Ağustos döneminde yüzde 28,9 oranında artışla 965,2 milyar TL'ye yükselmiştir. 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredileri içinde yabancı para cinsinden kredilerin payı yüzde 27,5 seviyesindedir.

Ağırlıklı olarak kamu borçlanma senetlerinden oluşan menkul kıymetler portföyünün toplam aktifler içindeki payı, Basel II düzenlemelerinin yürürlüğe girmesiyle bankaların yabancı para menkul değerlerini azaltmak istemesi ve daha kârlı olan kredilere ağırlık vermesinin etkisiyle düşüş eğilimini sürdürmüştür. Söz konusu pay, 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla kamu bankalarında yüzde 22,1, özel bankalarda yüzde 17,4 ve yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 10,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörünün pasif yapısına bakıldığından; bankaların en önemli fon kaynağı durumundaki toplam mevduatın pasifler içerisindeki payının, 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 55,7'den yüzde 54,7'ye gerilediği görülmektedir. Söz konusu dönemde yabancı para cinsinden mevduatın toplam mevduatındaki oranı, TL'nin değer kaybı ve küresel belirsizliklere bağlı olarak, 2,2 puan artışla yüzde 36'ya yükselmiştir.

Gelişmiş ülke merkez bankaları tarafından uygulanan parasal genişleme politikaları ve Türkiye'ye yönelik risk algısının düşmesiyle yaşanan sermaye girişlerindeki artış sonucunda Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların yurtdışı bankalardan sağladıkları fonlar 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla 2012 yılı Haziran ayına göre yüzde 19,9 artarak 105,7 milyar ABD dolarından 126,7 milyar ABD dolara çıkmıştır. Söz konusu kredilerin bilanço içerisindeki payı, 2012 Haziran – 2013 Haziran döneminde yüzde 14,9'dan yüzde 15,9'a yükselmiştir.

Bankacılık sektörünün pasif vadesinin uzamasına katkı sağlama amacıyla menkul kıymet ihraç edilebilmesine ilişkin 2010 yılında yapılan düzenleme sonrasında bankaların menkul kıymet ihracı stoku 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla 52 milyar TL'ye ulaşırken toplam pasifler içerisindeki payı yüzde 3,2'ye yükselmiştir. Ayrıca, atıl kaynakların ekonomiye kazandırılması amacıyla kıymetli maden depo hesabı açılabilmesi ve TCMB tarafından zorunlu karşılıkların altın olarak da tutulabilmesi imkânının getirilmesi neticesinde söz konusu hesap tutarı 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla 22,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörünün pasifi içerisinde mevduatın payı düşerken yurtdışından sağlanan fonların ve menkul kıymet ihracı stokunun arttığı görülmektedir. Böylece, bankalarda kaynak çeşitliliğinin artması sonucunda kredilerin mevduata oranı 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla bir önceki yıla göre 6,4 puan artarak yüzde 109,6'ya yükselmiştir.

Basel II kurallarına göre yüzde 8, BDDK uygulamasına göre yüzde 12 olarak belirlenen sermaye yeterlilik oranları, 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla kamu bankalarında yüzde 16,6, özel bankalarda yüzde 14,9 ve yabancı sermayeli bankalarda yüzde 15,6 iken fonksiyonel gruplar itibarıyla mevduat bankalarında yüzde 14,8, kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 30,8 ve katılım bankalarında yüzde 14,4 olarak gerçekleşmiştir. Sermaye yeterlilik oranlarında son yıllarda görülen düşüş, bankacılık sektöründeki büyümeye istahıyla birlikte risk ağırlıklı varlıklardaki artışın özkaynaklardaki artıştan daha fazla olmasıyla açıklanmaktadır. Bazı tüketici kredilerinin risk ağırlığı ve genel karşılık oranlarının artırılmasını içeren makro-ihtiyaç tedbirlerin etkisiyle bu oranın bir miktar daha düşmesi beklenmektedir.

2013 yılından itibaren kademeli olarak uygulamaya konularak 2019 yılında tamamen yürürlüğe girecek Basel III'ye uyum amacıyla, bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılan özkaynaklarına ilişkin hususlar yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, sermaye yeterlilik oranına ilaveten asgari çekirdek sermaye yeterliliği oranı ve asgari ana sermaye yeterliliği oranı getirilmiştir. Bunun yanı sıra, likidite karşılama oranı, risk bazlı olmayan kaldıraç oranı ile sermaye ve döngüsel koruma tamponlarına dair düzenleme taslakları 2013 yılı içerisinde kamuoyunun görüşüne açılmıştır.

08/10/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan düzenlemelerle yurtiçi tasarrufların artırılması ve cari açığa olumsuz etki eden tüketici kredilerindeki artışın kontrol altında tutulması amacıyla makro-ihtiyaç tedbirler alınmıştır. Buna göre, kredi kartlarında asgari ödeme oranları artırılmış, kredi kartları limitinin gelirin 4 katını aşamayacağı hükmü altına alınmıştır. Ayrıca, bir takvim yılı içinde asgari ödeme tutarı; toplam üç kez ödenmeyen kredi kartları nakit kullanımına, üst üste üç kez ödenmeyen kredi kartlarının ise nakit kullanımı ile mal ve hizmet alımına kapatılması hükmü getirilmiştir. Öte yandan, kredi kartı taksitlerine uygulanan risk ağırlıkları 1-6 ay arası 25; diğerleri de vadelerine göre 50'ser puan artırılmıştır. Taşıt kredilerinde genel karşılık oranı ve risk ağırlığı artırılmıştır. Bunun yanı sıra, tüketici kredileri tanımının içerisine kredi kartları ve kredi mevduat hesapları da dahil edilmiş ve buna istinden ilave genel karşılık ayırmaları yeniden düzenlenmiştir. İhracatın ve reel sektörün desteklenmesi için genel karşılık oranı, ihracat kredileri için yüzde 1'den yüzde 0'a; KOBİ kredileri için ise yüzde 1'den binde 5'e düşürülmüştür. Eximbank ihracat kredisi sigorta poliçeleri kredi riski azaltım teknikleri kapsamına alınarak bunların Hazine teminatı gibi işlem görmesi sağlanmıştır.

BDDK ile Dünya Bankası arasında 2013 yılı Ocak ayında imzalanan İkili İşbirliği Anlaşmasıyla yasal, düzenleyici ve kurumsal yapının güçlendirilmesi, eğitim programları düzenlenmesi ve tecrübelerin karşılıklı paylaşılması amaçlanmıştır.

Sermaye Piyasası

Finansal piyasalarda ortaya çıkan gelişme ve yeniliklere, Türk Ticaret Kanunundaki düzenlemelere ve AB mevzuatına uyum sağlamak amacıyla 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu 30/12/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun kapsamında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul Altın Borsası ile Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası (VOB) Borsa İstanbul çatısı altında birleşmiştir.

2013 yılı Eylül ayı itibarıyla, 2012 yılı sonuna göre Borsa İstanbul'da işlem gören şirket sayısı 12 adet artarak 418'e yükselmiştir. Sermaye piyasasının derinliğini artıran birincil halka arz tutarı ise 2013 yılının ilk dokuz ayında 1,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

TABLO I: 30- Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler

	2010	2011	2012	2013 Eylül
Kurul Kaydındaki Şirketler (Adet)	566	586	602	604
Borsa İstanbul Şirketleri (Adet)	344	368	406	418
Borsa Dışı Kurul Kaydındaki Şirketler (Adet)	222	218	196	186
Piyasa Değeri (Halka Açık Kısım, Milyon TL)	165 727	139 970	212 296	205 307
Yabancı Payı (Halka Açık Kısım, Yüzde)	66,2	62,1	65,8	62,9
Piyasa Kapitalizasyonu (Milyon TL)	472 553	381 152	552 897	545 918
Piyasa Kapitalizasyonu/GSYH (Yüzde) (1)	43,0	29,4	39,1	35,9
Aracı Kuruluşlar (Adet)	144	140	141	141
Aracı Kurumlar (Adet)	103	100	100	100
Bankalar (Adet)	41	40	41	41
Menkul Kıymet Yatırım Fonları (Adet)	486	595	592	526
Net Aktif Değer (Milyon TL)	33 220	30 219	30 688	31 213
Bireysel Emeklilik Fonları (Adet)	140	165	176	229
Net Aktif Değer (Milyon TL)	12 018	14 345	20 358	25 107
Yabancı Yatırım Fonları (Adet)	69	55	41	41
Net Aktif Değer (Milyon TL)	55	53	53	45
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklar (Adet)	31	26	18	16
Net Aktif Değer (Milyon TL)	750	689	721	596
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklar (Adet) (2)	21	23	25	28
Net Aktif Değer (Milyon TL) (2)	17 246	11 708	15 782	25 933
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklar (Adet) (2)	2	4	5	6
Net Aktif Değer (Milyon TL) (2)	187	710	796	1 937
Portföy Yönetim Şirketleri (Adet)	28	31	35	36
Net Aktif Değer (Milyon TL)	46 889	47 851	56 369	64 796
Bağımsız Denetim Şirketleri (Adet)	92	92	92	92
Gayrimenkul Değerleme Şirketleri (Adet)	82	113	123	127
Derecelendirme Kuruluşları (Adet)	9	9	10	10

Kaynak: SPK, TÜİK

(1) 2013 yılı Piyasa Kapitalizasyonu/GSYH verisi tahmindir.

(2) 2013 yılı verileri Haziran ayı itibarıyladır.

2013 yılının ilk yarısında Türkiye'nin kredi notunun yatırım yapılabılır seviyeye yükselmesinin de etkisiyle 93.179 puana kadar artış gösteren BIST 100 endeksi, Fed'in tahvil alımını azaltacağına dair açıklamalarının etkisiyle Ağustos ayında 65.452 puana kadar gerilemiş ve Eylül sonu itibarıyla 74.487 puana yükselmıştır. Bu gelişme sonucunda, Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin halka açık hisselerinin toplam piyasa değeri 2012 yılı sonundaki 212,3 milyar TL seviyesinden 2013 yılı Eylül ayında 205,3 milyar TL seviyesine gerilemiştir. 2012 yılı sonunda yüzde 39,1 seviyesinde olan piyasa kapitalizasyonunun GSYH'ya oranının, 2013 yılı Eylül ayında yüzde 35,9 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir. Borsa İstanbul şirketlerinin piyasa değeri bazında halka açık hisselerindeki yabancı payı 2013 yılı Eylül ayında yüzde 62,9 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 2012 yılı sonuna göre menkul kıymet yatırım fonu sayısı 66 adet azalmasına karşın, söz konusu fonların net aktif değerinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Diğer taraftan, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, girişim sermayesi yatırım

ortaklıkları ve portföy yönetim şirketlerinin net aktif değerlerinde önemli ölçüde artış olmuştur.

2013 yılı başında yürürlüğe giren doğrudan devlet katkısı uygulamasıyla teşvik edilen bireysel emeklilik sisteminde net aktif değeri 2013 yılı ilk 9 ayında 4,7 milyar TL artarak 25,1 milyar TL seviyesine yükselmiştir. 2012 yılı sonunda 176 adet olan bireysel emeklilik fon sayısı ise 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 229'a yükselmiştir.

Hisse senedinin yanı sıra özel sektör menkul kıymeti olarak tahvil, finansman bonosu, varlığa dayalı menkul kıymet, banka bonosu ve varantlarda işlem gerçekleştirilmektedir. 2010 yılından bu yana artış eğiliminde olan hisse senedi hariç özel sektör menkul kıymet stoku 2012 yılı sonundaki 29,8 milyar TL seviyesinden 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 35,5 milyar TL'ye yükselmiştir.

TABLO I: 31- Sermaye Piyasası Hacmi

	(Milyon TL)			
	2011	2012	Eylül	2013
Borçlanma Araçları Piyasası				
Kesin Alım-Satım Pazarı İşlem Hacmi	474 766	350 119	268 382	322 314
Repo-Ters Repo Pazarı İşlem Hacmi	2 902 584	3 717 918	2 833 107	2 464 539
Pay Piyasası				
İşlem Hacmi	695 338	623 302	445 394	622 117
Birincil Halka Arz Hasılat Toplamı	1 329	619	478	1 246
Takasbank Borsa Para Piyasası				
İşlem Hacmi	96 996	180 046	128 960	170 997
Ödünç Pay Senedi Piyasası				
İşlem Hacmi	2 692	2 937	2 110	2 362
Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası (1)				
Altın TL İşlem Hacmi	2 528	1 713	1 318	1 261
Altın Dolar İşlem Hacmi (Milyon ABD Doları)	10 429	15 430	12 503	14 998
Altın TL ve Dolar İşlem Hacmi (Ton)	227	309	252	340
Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (2)				
İşlem Hacmi	439 799	403 933	296 197	318 360
İşlem Hacmi (Bin Adet)	74 288	62 474	48 730	40 060
Dönem Sonu Açık Pozisyon (Adet)	266 101	274 556	344 017	353 349

Kaynak: Borsa İstanbul A.Ş., İstanbul Altın Borsası, VOB, Takasbank

(1) 2011 ve 2012 verileri İstanbul Altın Borsası Altın Piyasası verileridir.

(2) 2011 ve 2012 verileri VOB verileridir. 2013 yılı Ağustos ayından itibaren VOB verilerinin yanı sıra daha önce İMKB bünyesinde yer alan Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlemleri de dâhil edilmiştir.

2013 yılının ilk dokuz ayında 2012 yılının aynı dönemine göre, Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım-Satım Pazarı işlem hacmi yüzde 20,1 oranında artarken, Repo-Ters Repo Pazarı işlem hacmi yüzde 13 oranında azalmış ve sırasıyla 322,3 milyar TL ve 2,5 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde pay piyasası işlem hacmi yüzde 39,7 oranında artarak 622,1 milyar TL'ye yükselmiştir.

Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasasında altının TL işlem hacmi 1,3 milyar TL'ye gerilerken dolar işlem hacmi önemli oranda artarak 15 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu artışla birlikte 2012 yılının ilk dokuz ayında altın işlem hacmi 252 ton seviyesinden 2013 yılının aynı döneminde 340 ton seviyesine yükselmiştir.

5 Ağustos 2013 tarihinden itibaren VOB ve Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasının (VİOP) birleşmesi sonucunda Türkiye'deki tüm vadeli işlem ve opsiyon

sözleşmeleri, Borsa İstanbul VİOP bünyesinde işlem görmeye başlamıştır. 2012 yılının ilk dokuz ayında bu piyasadaki işlem hacmi 296,2 milyar TL iken, 2013 yılı ilk dokuz ayında işlem hacmi 318,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun verdiği yetkiye dayanarak sermaye piyasası suçlarına bakacak ihtisas mahkemeleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenmiştir.

Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerine, ödeme hizmetlerine, ödeme kuruluşlarına ve elektronik para kuruluşlarına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun 27/06/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

29/06/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6327 sayılı Kanuna dayanarak 2012 yılı Ekim ayında kamu tarafından ilk defa kira sertifikası ihracı gerçekleştirilmiştir. 07/06/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Kira Sertifikaları Tebliğiyle sahipliği dayalı (icara), yönetim sözleşmesine dayalı (vakala), alım-satıma dayalı (murabaha), ortaklığa dayalı (müşareke ve mudaraba) ve eser sözleşmesine dayalı (istisna) olmak üzere beş kira sertifikası (sukuk) türü tanımlanmıştır. İhraç edilen kira sertifikaları Borsa İstanbul A.Ş. Borçlanma Araçları Piyasasında işlem görebilmektedir.

Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik

2012 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinde toplam 59 şirket aktif olarak faaliyet göstermektedir. Aktif olan şirketlerden 35'i hayat dışı, 6'sı hayat, 17'si hayat ve emeklilik ve 1'i de reasürans alanında faaliyet göstermektedir. Bunlara ek olarak sektörde, ruhsat sahibi olmakla birlikte faaliyette bulunmayan veya faaliyeti kamu otoritesi tarafından durdurulmuş 4 hayat dışı, 2 hayat sigorta ve 1 reasürans şirketi bulunmaktadır.

Yüksek oranlı nominal ve reel büyümenin yaşadığı sigortacılık sektöründe 2012 yılında, direkt prim üretimi bir önceki yıla göre nominal olarak yüzde 16 oranında artarak 19,5 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. 2011 yılında kaydedilen yüzde 11,8 oranındaki artışın ardından, reel bazda direkt prim üretimi, 2012 yılında yüzde 8,6 oranında artmıştır.

Sigorta şirketleri tarafından sigortalılara verilen teminat tutarı, 2011 yılında gerçekleşen 39,2 trilyon TL seviyesinden yüzde 26,8 oranındaki artışla 2012 yılında 49,7 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Sigortalılığın gelişmişliğine dair bir gösterge olan sigortalılara verilen teminat tutarı, 2012 yılında GSYH'nın 35 katından daha yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.

Yabancı sermayenin sigortacılık sektörüne olan ilgisi, sektörün gelişme potansiyelinin yüksek olması nedeniyle devam etmektedir. 2011 yılı sonuna göre, sektörde toplam ödenmiş sermaye içinde yabancı sermayenin payı yaklaşık yüzde 67,2 düzeyinde gerçekleşirken söz konusu oran 2012 yılı sonu itibarıyla yüzde 68,9'a ulaşmıştır. 2012 yılı sonu itibarıyla, sektörde yer alan şirketlerin 35 adedinde yabancı ortakların payı yüzde 50'nin üzerindedir.

TABLO I: 32- Sigortacılık Sektörüne Ait Bazı Büyüklükler

	2010	2011	2012	2013 (1)
Aktif ToplAMI (Milyon TL)	36 786	42 474	52 599	59 378
Hayat Dışı Şirketler	14 321	16 298	18 949	22 313
Hayat/Emeklilik	20 844	24 581	31 886	35 181
Reasürans Şirketleri	1 621	1 595	1 764	1 884
Sermayede Yabancı Payı (Yüzde)	58,8	67,2	68,9	69,2
Hayat Dışı Şirketler	58,2	64,5	66,3	69,6
Hayat/Emeklilik Şirketleri	60,7	72,9	74,1	68,5
Direkt Prim Üretimi (Milyon TL)	13 822	16 791	19 474	12 589
Hayat Dışı Şirketler	11 673	14 154	16 796	10 761
Hayat/Emeklilik	2 148	2 637	2 678	1 828
Performans (Milyon TL)				
Net Dönem Kârı	179	184	-123	502
Hayat Dışı Şirketler	-186	-16	-658	288
Hayat/Emeklilik Şirketleri	301	345	436	214
Reasürans Şirketleri	64	-145	98	2
Net Kâr/Toplam Aktif (Yüzde)	0,5	0,4	-0,2	0,8
Net Kâr/Öz Sermaye (Yüzde)	2,2	2,1	-1,3	4,9
Teknik Göstergeler (Yüzde)				
Konservasyon Oranı (2)				
Hayat Dışı Şirketler	79,9	80,1	81,4	70,6
Hayat/Emeklilik Şirketleri	73,3	73,6	93,1	95,7
Teknik Kârlılık				
Hayat Dışı Şirketler	0,0	0,4	-3,5	-
Hayat/Emeklilik Şirketleri	5,3	6,3	8,6	-
Direkt Prim Artış Hızı				
Hayat Dışı Şirketler	12,6	21,3	18,7	24,7
Hayat/Emeklilik Şirketleri	17,9	22,7	1,6	28,3

Kaynak: Hazine Müsteşarı

(1) Haziran ayı itibarıyladır.

(2) Bölümeli Treteler esas alınarak hesaplanmıştır.

Sigortacılık sektöründe 2002 yılından itibaren ilk kez 2012 yılında 123 milyon TL zarar kaydedilmiştir. Hayat dışı sigorta şirketlerinin 658 milyon TL'lik zararında kara araçları, kara araçları sorumluluk ve genel sorumluluk branşlarında kaydedilen teknik zarar önemli rol oynamıştır. 2008 yılından itibaren başlayan zorunlu trafik sigortası primlerinin belirlenmesinde serbest tarife dönemiyle birlikte, sigorta şirketlerinin aşırı rekabeti nedeniyle düşük primlerle police tanzim edilmiştir. Bu poliselere ilişkin hasarların tazmininin 4-5 yıla yayılmasının yanı sıra 2012 yılında bedeni zararlarla ilgili karşılaşılarda yüksek artış neticesinde 2012 yılında sektör genelinde zarar görülmüştür. 2013 yılında sektörde toparlanması başladığı gözlenmektedir.

Hayat ve emeklilik şirketlerinin 436 milyon TL tutarındaki net dönem kârı, 2012 yılında sektörün toplamında kaydedilen zararı sınırlandırırken, sektörde faaliyet gösteren tek reasürans şirketi 98 milyon TL kâr elde etmiştir.

TABLO I: 33- Bireysel Emeklilik Sistemi Göstergeleri

	Katılımcı Sayısı		Katılımcıların Fon Tutarı		Yatırıma Yönlenen Tutar		Emekli Sayısı Kişi
	Kişi	Yıllık Artış (Yüzde)	Milyon TL	Yıllık Artış (Yüzde)	Milyon TL	Yıllık Artış (Yüzde)	
2006	1 073 650	-	2 815	-	2 512	-	-
2007	1 457 704	35,8	4 566	62,2	3 787	50,7	-
2008	1 745 354	19,7	6 373	39,6	5 284	39,6	-
2009	1 987 940	13,9	9 097	42,8	6 870	30,0	1 898
2010	2 281 478	14,8	12 012	32,0	9 221	34,2	2 848
2011	2 641 843	15,8	14 330	19,3	12 029	30,4	3 838
2012	3 128 130	18,4	20 346	42,0	15 741	30,9	5 404
2012 (1)	2 973 932		18 508		14 676		5 058
2013 (1)(2)	3 881 872	30,5	24 273	31,1	20 017	36,4	6 833

Kaynak: Emeklilik Gözetim Merkezi

(1) Eylül ayı sonu itibarıyla.

(2) 2013 yılı itibarıyla devlet katkısı hariç katılımcıların fon tutarını göstermektedir.

Bireysel emeklilik sistemi 2012 yılında da istikrarlı büyümeyi sürdürerek toplam fon büyüğü bir önceki yıla göre yüzde 42 artışla 20,3 milyar TL'ye, katılımcı sayısı ise yüzde 18,4 artışla 3 milyon 128 bin kişiye ulaşmıştır. 2013 yılı başından itibaren yürürlüğe giren devlet katkısı uygulamasıyla birlikte, bireysel emeklilik sistemine yeni katılanların sayısı 2012 yılının tamamında 486 bin kişiye 2013 yılının ilk dokuz ayında 754 bin kişiye ulaşmıştır.

Zorunlu deprem sigortası, 2011 yılında 16,4 milyon konutun yüzde 22,8'ine uygulanmışken, 2012 yılında 17 milyon konutun yüzde 28,3'üne uygulanmıştır. Birinci derece deprem bölgesi olan Marmara Bölgesinde sigortalılık oranı yüzde 35,7'ye yükselmiştir. Söz konusu gelişmede, 18 Ağustos 2012 tarihinde yürürlüğe giren Afet Sigortaları Kanunuyla getirilen tapu işlemlerinin yanı sıra elektrik ve su abonelik işlemlerinde de deprem sigortasının gösterilme zorunluluğu getirilmesi ve olası bir depremde, zorunlu deprem sigortası yaptırmayanların, devletin konut kredisi verme ve deprem konutu yapma yardımlarından yararlanamayacak olması etkili olmuştur. Kuruluşundan itibaren Doğal Afet Sigortaları Kurumu, 399 deprem için 150,1 milyon TL hasar ödemesi yapmıştır. Bu tutarın yüzde 83'ü başta Van depremi olmak üzere 2011 yılında meydana gelen depremler sonrasında kullanılmıştır.

Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi tarafından işlemleri yürütülen tarım sigortasında 2011 yılında 587.716 adet poliçeye 441 milyon TL prim üretilirken 2012 yılında 744.093 adet poliçeye 499 milyon TL prim üretilmiştir. Söz konusu sigortalılara ödenen tazminat tutarı 2011 yılında gerçekleşen 225,2 milyon TL seviyesinden 2012 yılında 280,3 milyon TL'ye ulaşmıştır.

BDDK Gözetimindeki Banka Dışı Finansal Kuruluşlar

13/12/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunuyla, Türkiye'de kurulu finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin kuruluş ve çalışma esasları ile finansal kiralama, faktoring ve finansman sözleşmelerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Kanunla, söz konusu şirketlerin kurumsal yapısı ile sermaye yapıları güçlendirilmiş ve tabii oldukları mevzuat tek çatı altında birleştirilmiştir. Ayrıca, finansal kiralama şirketlerinin faaliyet kiralaması (operasyonel kiralama), alt kiralama, yazılımların kirallanması, satıp geri kiralama gibi faaliyetlerde bulunmalarına olanak sağlanmış, sektörde yeni finansal ürünler

kazandırılmıştır. Bunun yanı sıra tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Birliği kurulmuştur.

2013 yılı Haziran ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre finansal kiralama şirketlerinin sayısı 1 adet ve faktoring şirketlerinin sayısı 3 adet artarken; finansman şirketlerinin sayısında değişiklik olmamıştır.

TABLO I: 34- BDDK Gözetimindeki Banka Dışı Finansal Kuruluşların Temel Göstergeleri

	2011	2012	Haziran	
			2012	2013
Finansal Kiralama Şirketleri				
Şirket Sayısı	31	31	31	32
Şube Sayısı	17	18	18	79
Personel Sayısı (Kişi)	1 217	1 266	1 251	1 327
Aktif Büyüklüğü (Milyon TL)	18 604	20 260	19 286	23 782
Net Dönem Kârı (Milyon TL)	510	443	231	279
Faktoring Şirketleri				
Şirket Sayısı	75	78	75	78
Şube Sayısı	25	62	32	256
Personel Sayısı (Kişi)	3 819	4 186	3 987	4 467
Aktif Büyüklük (Milyon TL)	15 622	18 149	16 827	19 617
Net Dönem Kârı (Milyon TL)	493	610	318	264
Finansman Şirketleri				
Şirket Sayısı	12	13	13	13
Şube Sayısı	3	3	3	3
Personel Sayısı (Kişi)	595	707	640	766
Aktif Büyüklüğü (Milyon TL)	8 869	11 623	10 039	13 178
Net Dönem Kârı (Milyon TL)	105	153	76	100

Kaynak: BDDK

Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin aktif büyüğü 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 23,3, yüzde 16,6 ve yüzde 31,3 oranında artmış ve 23,8 milyar TL, 19,6 milyar TL ve 13,2 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde net dönem kârı, finansal kiralama şirketlerinde yüzde 20,8 ve finansman şirketlerinde yüzde 31,6 oranında artarken; faktoring şirketlerinde yüzde 17 oranında azalmıştır.

1.3. KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER

1.3.1. GENEL DEVLET

a) Mevcut Durum

Merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeli işletmeler ve İşsizlik Sigortası Fonunu kapsayan ve 2011 yılında GSYH'ya oranla yüzde 0,4 olarak gerçekleşen genel devletin açığı 2012 yılında yüzde 1'e yükselmiştir. Bu gelişmede, GSYH'ya oran olarak, genel devlet gelirlerindeki 1,4 puanlık artışa rağmen, özellikle cari nitelikli harcama artışlarından ötürü genel devlet giderlerinin 2,1 puan artması belirleyici olmuştur.

Aynı dönemde, genel devlet kapsamına KİT'lerin dâhil edilmesiyle elde edilen kamu kesimi genel dengesi de benzer bir gelişme göstermiştir. 2011 yılında GSYH'ya oranla

yüzde 0,1 olarak gerçekleşen kamu kesimi borçlanma gereği 2012 yılında yüzde 1 düzeyine yükselmiştir.

2013 yılında genel devlet vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 1,2 puan artması beklenmektedir. Sosyal güvenlik prim tahsilatlarındaki artışın da katkısı sonucunda 2013 yılı özelleştirme hariç genel devlet gelirlerinin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 1,7 puan yükselterek yüzde 39,1 düzeyinde, genel devlet toplam gelirlerinin ise 1,9 puan artarak yüzde 39,7'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

Genel devlet faiz dışı harcamalarının 2013 yılında, 1,4 puanlık kısmı cari giderler ve cari transferlerden olmak üzere, 2 puan artarak GSYH'nın yüzde 37,4 düzeyine yükselmesi, faiz giderlerinin ise 0,2 puan düşerek yüzde 3,4 düzeyine gerilemesi öngörmektedir. Böylece, genel devlet toplam harcamalarının bir önceki yıla göre 1,9 puan artarak yüzde 40,8'e yükselmesi beklenmektedir.

Bu çerçevede, 2013 yılı genel devlet açığının GSYH'ya oranının yüzde 1 olan bir önceki yıl seviyesinde gerçekleşmesi, faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç genel devlet fazlasının ise 0,3 puan azalarak yüzde 1,7 düzeyine gerilemesi öngörmektedir.

2013 yılı kamu kesimi borçlanma gereğinin bir önceki yıl seviyesinin 0,2 puan altında GSYH'ya oranla yüzde 0,8 olması; program tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSYH'ya oranının ise bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 0,9 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 2012 yılında GSYH'ya oranla yüzde 36,2 olarak gerçekleşen AB tanımlı genel yönetim borç stokunun, 2013 yılında yüzde 35 düzeyine gerilemesi beklenmektedir.

Eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarını içeren sosyal harcamaların GSYH'ya oranının 2012 yılındaki yüzde 17,6 seviyesinden 2013 yılında yüzde 18,3 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Söz konusu artışta özellikle sosyal koruma harcamalarındaki yükselme belirleyici olmuştur. Emekli aylıklarına yönelik intibak düzenlemesi ve beklenenden yüksek gerçekleşen TÜFE değişim oranlarının emekli aylıklarına yansıtılması sosyal koruma harcamalarını artırmıştır.

TABLO I: 35- Sosyal Harcamaların Gelişimi

	(GSYH'ya Oranlar, Yüzde)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013(1)	2014(2)
EĞİTİM	3,2	3,4	3,9	4,0	4,0	4,2	4,4	4,5
SAĞLIK	4,1	4,3	5,0	4,6	4,4	4,4	4,5	4,4
SOSYAL KORUMA	7,5	7,3	8,4	8,5	8,5	9,0	9,4	9,5
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	6,7	6,6	7,5	7,6	7,5	7,9	8,3	8,4
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0,5	0,5	0,7	0,7	0,9	0,9	1,0	1,0
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
TOPLAM	14,8	15,0	17,3	17,1	16,8	17,6	18,3	18,4

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

KUTU: 1- Kamu Kesimi Sosyal Harcama İstatistikleri Tanımı

Kamu kesimi sosyal harcamaları; eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarından oluşmaktadır. Söz konusu harcamalara ilişkin veriler 2010 yılı öncesinde KİT'lerin de kapsamında yer aldığı kamu kesimine ilişkin sosyal harcamaları vermektedir. 2010 yılından itibaren devlet memurlarının sağlık harcamalarının SGK'ya devriyle birlikte KİT'lerde istihdam edilen memurların sağlık harcamalarının KİT'ler tarafından karşılanması nedeniyle söz konusu sosyal harcamalar sadece genel devlet birimlerini kapsamaktadır.

1. Eğitim Harcamaları: Eğitim harcamalarında merkezi yönetim bütçesi, döner sermayeler, bütçe dışı fonlar ve mahalli idarelerin eğitim harcamaları yer almaktadır.

Merkezi yönetim bütçesinin eğitim harcamaları hesaplanırken fonksiyonel sınıflandırmadaki eğitim harcamaları dikkate alınmaktadır. Ancak 2010 yılı öncesinde eğitim hizmeti veren devlet memurlarının kurumları tarafından karşılanan sağlık giderleri, eğitim harcamalarına dâhil edilmezken sağlık harcaması kapsamında yer almaktadır. Döner sermayeli işletmelerin harcamaları hesaplanırken Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve 2006 yılına kadar Yurt-Kur'un eğitimle ilgili harcamaları dikkate alınmaktadır. Fonların eğitim harcamalarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun (SYDTF) eğitim harcamaları esas alınmaktadır.

2. Sağlık Harcamaları: Sağlık harcamalarında merkezi yönetim bütçesi, döner sermayeler, bütçe dışı fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları, mahalli idareler ve KİT'lerin sağlık harcamaları yer almaktadır.

Merkezi yönetim bütçesi sağlık harcamalarında Sağlık Bakanlığı bütçesinin tamamı (yeşil kart harcamaları dâhil) dikkate alınmaktadır. Diğer merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kuruluşlar ve mahalli idarelerin sağlık harcamalarında sağlık fonksiyonunda yer alan tutarlar ile personelleri için kurumları tarafından yapılan sağlık giderleri esas alınmaktadır. Mahalli idarelerin sağlık harcamalarında mükerrerlik olmaması amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından aktarılan tutarlar kullanılarak il özel idareleri tarafından yapılan yatırımlar dikkate alınmaktadır. Sağlık Bakanlığının yatırımlarına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TOKİ'ye aktarılan tutarlar dâhil edilmektedir. SGK sağlık harcamaları hesaplanırken, sağlık hizmeti sunucularına yapılan ödemeler ile sağlık hizmeti sunucularınca tahsil edilen katılım payları dikkate alınmaktadır.

3. Sosyal Koruma Harcamaları: Sosyal koruma harcamalarında merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşlar, bütçe dışı fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları, İşsizlik Sigortası Fonunun harcamaları yer almaktadır. Sosyal koruma harcamaları, aşağıda belirtilen 3 alt başlıkta izlenmektedir.

a) Emekli Aylıkları ve Diğer Ödemeler: SGK tarafından ödenen emekli aylıklarını (ek ödeme hariç), SGK'nın diğer giderlerini (faturalı ödemeler ve sağlık harcamaları hariç) ve İşsizlik Sigortası Fonunun GAP kapsamında merkezi yönetim bütçesine aktardığı tutarlar dışındaki giderlerini içermektedir.

b) Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler: Merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşların sosyal güvenlik ve sosyal yardıma ilişkin harcamaları (sosyal güvenlik kuruluşları ile İşsizlik Sigortası Fonuna yapılan transferler hariç), kömür yardımlarından dolayı TTK ve TKİ'ye aktarılan görev zararı ödemeleri, SYDTF'nin sağlık ve eğitim dışı harcamaları ile SGK'nın faturalı ödemeler kaleminde yer alan primsiz ödemelere karşılık gelen harcamaları içermektedir.

c) Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri: Tarımsal destekler içinde yer alan doğrudan gelir desteği ödemelerini içermektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2013 yılında yüzde 21,4 düzeyinde gerçekleşmesi beklenen genel devlet vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2014 yılında dolaylı vergilerdeki azalışın etkisiyle, yüzde 20,9 düzeye gerileyeceği tahmin edilmektedir. 2014 yılında GSYH içinde pay olarak dolayısız

vergilerin yüzde 5,9, dolaylı vergilerin yüzde 14,2, servet vergilerinin ise yüzde 0,8 seviyesinde gerçekleşeceği öngörmektedir.

2013 yılında, genel devlet vergi dışı normal gelirleri ile faktör gelirleri toplamının GSYH'ya oranının, bir defalik gelirlerin öngörülenin üzerinde olması nedeniyle yüzde 7,6 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Söz konusu oranın 2014 yılında yüzde 6,8 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Aktif sigortalı sayılarındaki ve ödeme gücü olmayanlar için ödenen genel sağlık sigortası primi ödemelerindeki artışlar sebebiyle 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 10,1 seviyesinde gerçekleşmesi beklenen sosyal fon gelirlerinin GSYH'ya oranının 2014 yılında yüzde 10,2 olması öngörmektedir.

2014 yılı özelleştirme gelirlerinin GSYH'ya oranının 2013 yılı seviyesinde, yüzde 0,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 2014 yılı özelleştirme gelirleri hariç genel devlet gelirlerinin bir önceki yıla göre 1,3 puan azalarak yüzde 37,9, genel devlet toplam gelirlerinin ise aynı şekilde 1,3 puan azalarak yüzde 38,4 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı hedeflerine de uygun olarak, son yıllarda artış eğilimi içerisinde olduğu görülen genel devlet faiz dışı harcamalarının kontrol altında tutulmasına yönelik olarak, 2014 yılında bir önceki yıla göre GSYH'ya oranla 1 puan harcama azalısı programlanmıştır. Böylece, 2013 yılında yüzde 37,4 olması beklenen genel devlet faiz dışı harcamalarının 2014 yılında yüzde 36,4 düzeyine gerileyeceği öngörmektedir. Harcama azalısının, 0,1 puanının cari giderlerde, 0,4 puanının yatırımlarda ve 0,5 puanının da transfer harcamalarında yapılması öngörmüştür. Personel giderlerinin payının yüksek olması sebebiyle cari giderlerde yapılması öngörlünen tasarruf sınırlı düzeyde olmuştur.

2014 yılı genel devlet faiz harcamalarının GSYH'ya oranının 2013 yılına göre 0,2 puan azalarak yüzde 3,1 olarak gerçekleşmesi, genel devlet toplam harcamalarının ise yüzde 39,6'ya gerilemesi beklenmektedir.

Yukarıda ifade edilen gelişmeler sonucunda, genel devlet dengesinin 2014 yılında GSYH'ya oranla yüzde 1,1 düzeyinde açık vermesi beklenmektedir. Genel devlet faiz dışı fazlasının yüzde 2 düzeyinde olacağı, faiz ödemeleri ve özelleştirme gelirleri hariç genel devlet dengesinin ise yüzde 1,4 oranında fazla vereceği tahmin edilmektedir.

2014 yılında GSYH'ya oran olarak kamu kesimi borçlanma gereğinin yüzde 1 düzeyinde gerçekleşeceği, program tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının ise yüzde 0,9 olan 2013 yılı seviyesinden yüzde 1 seviyesine yükseleceği beklenmektedir.

Bu çerçevede, 2013 yılında GSYH'ya oranla yüzde 35 olarak gerçekleşmesi beklenen AB tanımlı genel yönetim borç stokunun, 2014 yılında yüzde 33 düzeyine gerilemesi öngörmektedir.

2014 yılında toplam sosyal harcamaların GSYH'nın yüzde 18,4'ü düzeyinde gerçekleşmesi öngörmektedir.

TABLO I: 36- Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamaları (1)

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)					(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
	2010	2011	2012	2013 (2)	2014 (3)	2010	2011	2012	2013 (2)	2014 (3)
Vergiler	216 109	260 262	285 695	333 683	358 578	19,67	20,06	20,18	21,40	20,86
-Vasıtazız	61 295	76 012	85 730	92 475	101 584	5,58	5,86	6,06	5,93	5,91
-Vasitalı	147 422	175 155	190 133	230 252	243 812	13,42	13,50	13,43	14,77	14,18
-Servet	7 392	9 095	9 832	10 956	13 181	0,67	0,70	0,69	0,70	0,77
Vergi Dışı Normal Gelirler	19 447	23 836	30 186	29 603	33 456	1,77	1,84	2,13	1,90	1,95
Faktör Gelirleri	60 749	65 395	80 885	89 560	83 942	5,53	5,04	5,71	5,74	4,88
Sosyal Fonlar	89 514	118 858	132 564	157 012	174 635	8,15	9,16	9,36	10,07	10,16
TOPLAM	385 819	468 352	529 329	609 859	650 611	35,11	36,09	37,39	39,11	37,85
-Özelleştirme Gelirleri	3 924	4 117	6 447	9 665	9 675	0,36	0,32	0,46	0,62	0,56
TOPLAM GELİR	389 743	472 469	535 776	619 524	660 287	35,47	36,41	37,84	39,73	38,42
Cari Harcamalar	187 871	215 946	247 774	283 845	310 566	17,10	16,64	17,50	18,20	18,07
Yatırım Harcamaları	37 545	43 322	49 812	61 922	61 457	3,42	3,34	3,52	3,97	3,58
-Sabit Sermaye	37 712	43 136	49 330	62 131	61 253	3,43	3,32	3,48	3,98	3,56
-Stok Değişmesi	- 167	187	482	- 210	204	-0,02	0,01	0,03	-0,01	0,01
Transfer Harcamaları	197 317	217 801	252 892	289 616	307 779	17,96	16,78	17,86	18,58	17,91
-Cari Transferler	184 540	205 841	240 443	273 565	297 193	16,79	15,86	16,98	17,55	17,29
-Sermaye Transferleri	12 777	11 960	12 449	16 051	10 585	1,16	0,92	0,88	1,03	0,62
FAİZ DIŞI HARCAMALAR	373 009	433 459	500 526	583 110	625 889	33,95	33,40	35,35	37,40	36,41
TOPLAM HARCAMA	422 734	477 070	550 478	635 382	679 802	38,47	36,76	38,88	40,75	39,55
BORÇLANMA GEREĞİ	32 991	4 601	14 702	15 859	19 515	3,00	0,35	1,04	1,02	1,14
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	-16 734	-39 010	-35 249	-36 414	-34 397	-1,52	-3,01	-2,49	-2,34	-2,00
FAİZ GİD. ve ÖZEL. GEL. HARİC BORÇ. GER.	-12 810	-34 893	-28 803	-26 749	-24 722	-1,17	-2,69	-2,03	-1,72	-1,44

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: (-) işaret fazlayı göstermektedir.

(1) Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, İşsizlik Sigortası Fonu, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası ve fonları kapsamaktadır.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

TABLO I: 37- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (KKBG)

	2010	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)					
Merkezi Yönetim Bütçesi	40 081	17 783	29 412	19 432	33 158
KİT	-7 041	-2 810	- 739	-2 983	-1 629
İşletmeci KİT	-8 049	-2 169	- 695	- 116	-2 089
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	1 008	- 641	- 45	-2 867	460
Mahalli İdareler	-1 021	-2 525	- 137	2 019	- 820
Döner Sermaye	-1 425	-1 514	- 550	-1 387	- 862
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	- 346	- 320	91	0	0
İşsizlik Sigortası Fonu	-3 844	-7 582	-7 641	-8 537	-9 607
Fonlar	- 456	-1 241	-6 473	4 331	-2 354
TOPLAM KKBG	25 949	1 790	13 963	12 876	17 886
Toplam KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-24 381	-42 460	-36 339	-39 738	-36 354
Toplam KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	29 873	5 908	20 409	22 541	27 561
Toplam KKBG (Faiz Giderleri ve Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-20 457	-38 343	-29 892	-30 073	-26 679
(GSYH'ya Oran, Yüzde)					
Merkezi Yönetim Bütçesi	3,65	1,37	2,08	1,25	1,93
KİT	-0,64	-0,22	-0,05	-0,19	-0,09
İşletmeci KİT	-0,73	-0,17	-0,05	-0,01	-0,12
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	0,09	-0,05	0,00	-0,18	0,03
Mahalli İdareler	-0,09	-0,19	-0,01	0,13	-0,05
Döner Sermaye	-0,13	-0,12	-0,04	-0,09	-0,05
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,03	-0,02	0,01	0,00	0,00
İşsizlik Sigortası Fonu	-0,35	-0,58	-0,54	-0,55	-0,56
Fonlar	-0,04	-0,10	-0,46	0,28	-0,14
TOPLAM KKBG	2,36	0,14	0,99	0,83	1,04
Toplam KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-2,22	-3,27	-2,57	-2,55	-2,12
Toplam KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	2,72	0,46	1,44	1,45	1,60
Toplam KKBG (Faiz Giderleri ve Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-1,86	-2,95	-2,11	-1,93	-1,55

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: (-) işaret fazlaysı göstermektedir.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO I: 38- 2012 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner	GENEL DEVLET TOPLAMI	KİT			TOPLAM KAMU
								Özelles. İşletmeci Kapsamı	TOPLAM		
1. Vergiler	239 498	31 088	5 484	0	0	- 71	275 998	-1 176	- 18	-1 194	274 804
a. Vasıtazız	71 739	8 709	5 484	0	0	- 71	85 861	-1 176	- 18	-1 194	84 667
b. Vasıtalı	167 759	22 378	0	0	0	0	190 138	0	0	0	190 138
2. Vergi Dışı Normal Gelirler	24 815	6 395	931	0	0	- 452	31 689	-1 828	0	-1 828	29 861
3. Faktör Gelirleri	24 945	10 740	98	4 084	2 510	2 113	44 492	6 174	578	6 752	51 243
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	2 014	-24 699	0	-22 685	0	0	0	-22 685
5. Cari Transferler	-147 721	-3 354	-2 742	1 543	22 218	0	-130 057	1 912	6	1 918	-128 139
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	141 536	44 869	3 771	7 641	29	1 590	199 437	5 083	565	5 648	205 085
II. CARİ GİDERLER	-129 662	-32 396	-1 782	0	0	0	-163 840	0	0	0	-163 840
III. KAMU TASARRUFU	11 874	12 473	1 989	7 641	29	1 590	35 596	5 083	565	5 648	41 244
IV. YATIRIMLAR	-36 836	-15 196	0	0	- 120	-1 792	-53 944	-8 025	- 445	-8 470	-62 414
a. Sabit Sermaye	-36 836	-15 192	0	0	- 120	-1 374	-53 522	-5 885	- 702	-6 586	-60 108
b. Stok Değişmesi	0	- 5	0	0	0	- 418	- 422	- 2 140	257	-1 883	-2 305
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-24 962	-2 723	1 989	7 641	- 91	- 201	-18 348	-2 942	121	-2 822	-21 169
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	-4 450	2 863	4 484	0	0	807	3 705	3 693	- 35	3 658	7 363
1. Servet Vergileri	6 311	3 522	0	0	0	0	9 832	0	0	0	9 832
2. Diğer Transferler	-8 456	- 489	4 684	0	0	0	-4 261	4 703	31	4 734	473
3. Kamulaş. ve Sabit Değer. Art.	-2 305	- 169	- 200	0	0	807	-1 866	-1 010	- 66	-1 076	-2 942
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	29 412	- 140	-6 473	-7 641	91	- 606	14 642	- 751	- 85	- 836	13 806
1. Kasa-Banka Değişimi	0	- 677	-6 251	0	0	347	-6 581	-1 702	- 379	-2 081	-8 662
2. Dış Borçlanma (net)	4 594	- 120	- 25	0	0	0	4 449	324	86	410	4 859
-Dış Borç Ödemesi	-11 987	- 751	- 25	0	0	0	-12 763	-2 368	23	-2 345	-15 109
-Dış Borç Kullanımı	16 581	631	0	0	0	0	17 212	2 692	64	2 755	19 968
3. İç Borç/Alacak (net)	24 818	660	- 197	-7 641	91	- 898	16 834	684	248	932	17 766
4. Stok Değişim Fonu	0	- 4	0	0	0	- 56	- 59	- 57	- 40	- 97	- 156
BORÇLANMA GEREĞİ	29 412	- 137	-6 473	-7 641	91	- 550	14 702	- 695	- 45	- 739	13 963

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Genel sağlık sigortası hesapları, sosyal güvenlik dengesi içerisinde yer almaktadır.

TABLO I: 39- 2013 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL		Özelles. İşletmeci Kapsamı	TOPLAM TOPLAM	KİT KAMU
							DEVLET TOPLAMI	KİT TOPLAM			
1. Vergiler	279 753	37 230	5 944	0	0	- 56	322 871	-1 278	0	-1 278	321 593
a. Vasıtazız	76 593	10 132	5 944	0	0	- 56	92 614	-1 278	0	-1 278	91 335
b. Vasitalı	203 160	27 098	0	0	0	0	230 258	0	0	0	230 258
2. Vergi Dışı Normal Gelirler	23 945	7 056	1 325	0	0	- 476	31 850	-4 483	0	-4 483	27 367
3. Faktör Gelirleri	24 017	12 144	63	4 846	3 466	2 287	46 824	7 904	-3 019	4 885	51 709
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	1 840	-23 659	0	-21 818	0	0	0	-21 818
5. Cari Transferler	-163 094	-3 963	-3 421	1 850	20 269	0	-148 360	1 612	1	1 613	-146 748
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	164 621	52 466	3 911	8 537	76	1 755	231 366	3 755	-3 018	737	232 103
II. CARİ GİDERLER	-145 998	-38 602	-2 245	0	0	0	-186 845	0	0	0	-186 845
III. KAMU TASARRUFU	18 623	13 864	1 666	8 537	76	1 755	44 522	3 755	-3 018	737	45 259
IV. YATIRIMLAR	-43 872	-21 323	0	0	- 76	-1 088	-66 360	-7 727	200	-7 527	-73 887
a. Sabit Sermaye	-43 872	-21 329	0	0	- 76	-1 415	-66 692	-7 744	- 149	-7 893	-74 585
b. Stok Değişmesi	0	5	0	0	0	327	332	17	350	366	698
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-25 249	-7 460	1 666	8 537	0	667	-21 838	-3 972	-2 817	-6 790	-28 628
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	5 817	5 449	-5 997	0	0	834	6 102	4 359	5 841	10 199	16 302
1. Servet Vergileri	7 066	3 890	0	0	0	0	10 956	0	0	0	10 956
2. Diğer Transferler	-2 569	1 526	-5 632	0	0	0	-6 675	5 094	2 500	7 594	919
3. Kamulaş. ve Sabit Değer Art.	1 320	32	- 365	0	0	834	1 821	- 735	3 340	2 605	4 426
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	19 432	2 011	4 331	-8 537	0	-1 501	15 736	- 386	-3 024	-3 410	12 326
1. Kasa-Banka Değişimi	0	2 412	4 439	0	0	- 309	6 541	300	316	616	7 157
2. Dış Borçlanma (net)	5 360	- 167	- 20	0	0	0	5 173	2 181	55	2 236	7 409
-Dış Borç Ödemesi	-8 684	- 782	- 20	0	0	0	-9 486	-1 430	0	-1 430	-10 916
-Dış Borç Kullanımı	14 045	615	0	0	0	0	14 659	3 611	55	3 666	18 325
3. İç Borç/Alacak (net)	14 072	- 225	- 88	-8 537	0	-1 078	4 144	-2 597	-3 238	-5 834	-1 690
4. Stok Değişim Fonu	0	- 8	0	0	0	- 114	- 122	- 270	- 157	- 427	- 550
BORÇLANMA GEREĞİ	19 432	2 019	4 331	-8 537	0	-1 387	15 859	- 116	-2 867	-2 983	12 876

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Genel sağlık sigortası hesapları, sosyal güvenlik dengesi içerisinde yer almaktadır.

(1) Gerçekleşme tahmini

TABLO I: 40- 2014 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET		Özelles. İşletmeci Kapsamı	KIT TOPLAM TOPLAM KAMU		
							TOPLAMI	İSLETMECİ		TOPLAM	KAMU	
1. Vergiler	295 184	43 862	6 565	0	0	- 62	345 549	-1 632	0	-1 632	343 917	
a. Vasıtazız	83 048	12 181	6 565	0	0	- 62	101 731	-1 632	0	-1 632	100 099	
b. Vasitalı	212 136	31 682	0	0	0	0	243 818	0	0	0	243 818	
2. Vergi Dışı Normal Gelirler	27 994	7 538	1 446	0	0	- 536	36 441	-1 583	0	-1 583	34 859	
3. Faktör Gelirleri	15 535	12 716	75	5 692	3 614	2 296	39 930	7 871	- 208	7 663	47 592	
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	1 845	-24 978	0	-23 133	0	0	0	-23 133	
5. Cari Transferler	-173 615	-4 312	-3 479	2 070	21 583	0	-157 753	1 777	3	1 780	-155 973	
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	165 098	59 804	4 606	9 607	220	1 699	241 034	6 434	- 205	6 228	247 263	
II. CARI GİDERLER	-161 572	-41 916	-2 387	0	0	0	-205 875	0	0	0	-205 875	
III. KAMU TASARRUFU	3 526	17 888	2 219	9 607	220	1 699	35 159	6 434	- 205	6 228	41 387	
IV. YATIRIMLAR	-40 880	-23 306	0	0	- 220	-1 801	-66 207	-9 308	- 136	-9 444	-75 650	
a. Sabit Sermaye	-40 880	-23 300	0	0	- 220	-1 715	-66 115	-9 430	- 100	-9 531	-75 645	
b. Stok Değişmesi	0	- 6	0	0	0	- 86	- 92	123	- 36	87	- 5	
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-37 354	-5 418	2 219	9 607	0	- 102	-31 048	-2 874	- 341	-3 215	-34 263	
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	4 196	6 246	134	0	0	1 068	11 645	5 244	37	5 280	16 925	
1. Servet Vergileri	8 072	5 109	0	0	0	0	13 181	0	0	0	13 181	
2. Diğer Transferler	-3 755	1 437	134	0	0	0	-2 184	5 424	34	5 459	3 275	
3. Kamulaş. Ve Sabit Değer Art.	- 121	- 300	0	0	0	0	1 068	647	- 181	2	- 178	469
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	33 158	- 828	-2 354	-9 607	0	- 966	19 403	-2 370	304	-2 065	17 338	
1. Kasa-Banka Değişimi	0	-1 946	-2 265	0	0	- 344	-4 556	628	- 18	610	-3 946	
2. Dış Borçlanma (net)	3 238	- 98	- 22	0	0	0	3 118	1 671	0	1 671	4 789	
-Dış Borç Ödemesi	-11 531	- 813	- 22	0	0	0	-12 366	- 825	0	- 825	-13 191	
-Dış Borç Kullanımı	14 769	715	0	0	0	0	15 484	2 496	0	2 496	17 981	
3. İç Borç/Alacak (net)	29 920	1 224	- 66	-9 607	0	- 518	20 953	-4 389	478	-3 910	17 042	
4. Stok Değişim Fonu	0	- 8	0	0	0	- 104	- 112	- 280	- 156	- 436	- 548	
BORÇLANMA GEREĞİ	33 158	- 820	-2 354	-9 607	0	- 862	19 515	-2 089	460	-1 629	17 886	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Genel sağlık sigortası hesapları, sosyal güvenlik dengesi içerisinde yer almaktadır.

(1) Program

1.3.1.1. Merkezi Yönetim Bütçesi

a) Mevcut Durum

Küresel mali kriz akabinde kaydedilen ve gelir performansını olumlu yönde etkileyen hızlı ekonomik büyümeye 2012 yılında yerini ılımlı bir büyümeye ortamına bırakmış, büyümeye hızındaki yavaşlama bütçe gelirleri üzerinde kısmen olumsuz bir etki yaratmıştır. Diğer taraftan; Merkez Bankasından elde edilen temettü gelirinde, faiz gelirinde, kişi ve kurumlardan alınan paylarda, alınan önlemler neticesinde tütün mamullerine ilişkin ÖTV tahsilatında ve kayıtlı istihdamdaki iyileşme ve bankacılık sektörünün yüksek kârlılığı neticesinde gelir ve kurumlar vergisinde yaşanan artışların etkisiyle merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ya oranı bir önceki yıla göre 0,6 puan artarak yüzde 23,5 düzeyine yükselmiştir.

2012 yılında GSYH'ya oranla bir önceki yıla göre, merkezi yönetim bütçesi faiz dışı harcamaları 1,2 puan, faiz giderleri ise 0,2 puan artış göstermiştir. Merkezi yönetim bütçe harcamalarının GSYH içerisindeki payı yüzde 25,6 olarak gerçekleşmiştir. Faiz dışı harcamalardaki artışta, son yıllarda olduğu gibi, cari nitelikli giderlerdeki artışlar belirleyici bir rol oynamış, sermaye giderleri ise GSYH'ya oran olarak 2011 yılında kaydettiği düzeyi korumuştur. Bu kapsamda, toplam personel giderleri, genel maaş artışları, enflasyon farkı uygulaması ve kamu istihdamındaki artışın bir sonucu olarak 2011 yılına kıyasla 0,5 puan artarak GSYH'ya oranla yüzde 7,1 düzeyine yükselmiştir. Sosyal güvenlik sisteme yapılan transferler ise 0,4 puan artarak yüzde 4,5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Yukarıda ifade edilen gelişmeler sonucunda, 2012 yılında merkezi yönetim bütçesi GSYH'ya oran olarak yüzde 2,1 açık vermiş, faiz dışı fazla ise yüzde 1,3 olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılında, yurt içi iktisadi faaliyetlerdeki gelişmeler ve bir defalik gelirlerin de etkisiyle, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2012 yılına göre 1,3 puan artışla yüzde 24,8 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Söz konusu artışın 1,2 puanı vergi gelirlerindeki yükselişten kaynaklanmaktadır.

2013 yılında vergi gelirlerinde görülen olumlu performansta, bazı kamu kurumlarının cari vergi yükümlülüklerine ilave olarak geçmiş yıllara ait vergi borçlarının önemli bir kısmını da ödemeleri önemli rol oynamıştır. Bu kapsamında, BOTAŞ'ın geçmiş yıl ithalde KDV borçlarından ödediği 3,3 milyar TL ve TEDAŞ'ın ilgili mevzuat kapsamında üstlendiği vergi borçlarına yönelik olarak ödediği 2,6 milyar TL bütçe gelirlerini olumlu etkilemiştir. Ayrıca, 2012 yılı Eylül ayında 2012/3735 sayılı BKK ve 2013 yılı Ocak ayında 2012/4116 sayılı BKK ile yapılan vergi düzenlemeleri, petrol ve doğal gaz ürünleri ile motorlu taşıtlar üzerinden alınan ÖTV gelirlerini, damga vergisini ve harç tahsilatını olumlu yönde etkilemiştir.

Kurumlar vergisi tahsilatının, 2013 yılının ikinci yarısından itibaren döviz kurlarında ve faizlerde yaşanan dalgalanmadan olumsuz etkilenmesine rağmen, TEDAŞ tarafından yapılan ödeme sonucunda bütçe hedefiyle aynı seviyede olması beklenmektedir. Gelir vergisi tahsilatının ise bütçe hedefinin 0,7 milyar TL üzerinde oluşacağı tahmin edilmektedir.

Bütçenin önemli bir gelir kalemi olan ÖTV tahsilatının, petrol ve doğalgaz ürünleri üzerinden tahsil edilen ÖTV ile motorlu taşıt araçlarına ilişkin ÖTV gelirlerindeki artışın etkisiyle bütçe hedefinin 3,5 milyar TL üzerine çıkması beklenmektedir. Bu kapsamında,

2013 yılında ÖTV gelirlerinin genel bütçe toplam vergi gelirleri içindeki payının 2012 yılına göre 0,9 puan artarak yüzde 26,7 seviyesine yükseleceği öngörmektedir.

2013 yılında bütçe hedefine göre; yurt içi talepteki toparlanma ve TEDAŞ ile BOTAS'ın toplamda 0,7 milyar TL ödeme yapmasının da katkısıyla KDV tahsilatının 1,3 milyar TL, 2013 yılı Ocak ayında yapılan düzenlemelerin de etkisiyle damga vergisi tahsilatının 1,3 milyar TL ve harçların 1,8 milyar TL yüksek gerçekleşmesi beklenmektedir.

2013 yılında vergi dışı gelirlerin bütçe hedefinin, GSYH'ya oran olarak 0,7 puan ve nominal olarak 9,9 milyar TL üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, Halk Bankasının halka arzından elde edilen gelirlerin katısıyla, 4 milyar TL olarak öngörülen özelleştirme gelirlerinin 8,3 milyar TL seviyesinde gerçekleşeceği tahmini ile bütçe öngörülerini içerisinde yer almayan; EÜAŞ'dan elde edilen 2,1 milyar TL ve Merkez Bankasından elde edilen 2,4 milyar TL tutarındaki temettü gelirleri belirleyici olmaktadır. 2013 yılı vergi dışı gelirleri 2012 yılı gerçekleştirmeleriyle kıyaslandığında ise, elde edilen yüksek tutardaki bir defalik gelirlere rağmen; TCMB'den elde edilen temettü gelirinde 3,3 milyar TL, faiz gelirleri ile kişi ve kurumlardan alınan paylarda 0,7 milyar TL'lik düşüşlerin yaşanması ve 2012 yılında 1,3 milyar TL olarak gerçekleşen İşsizlik Sigortası Fonundan merkezi yönetim bütçesine gelir aktarma uygulamasının 2012 yılı sonu itibarıyla sona ermesi vergi dışı gelirlerdeki artışın GSYH'ya oranının 0,2 puanla sınırlı kalmasına yol açmıştır.

2013 yılında orman vasfını kaybetmiş hazineye ait arazilerin satışından elde edilmesi beklenen gelirlerin bütçe hedefinin 1,8 milyar TL altında ve 3 milyar TL düzeyinde olması beklenmektedir. Ayrıca, 6111 sayılı Kanunla bazı kamu alacakları için ödeme kolaylıklarını getiren düzenlemenin 2013 yılı merkezi yönetim bütçe gelirleri üzerindeki net etkisinin 0,7 milyar TL civarında olduğu değerlendirilmektedir.

2013 yılında faiz dışı harcamaların GSYH'ya oran olarak bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 22,8 düzeyine yükselmesi ve faiz giderlerinin 0,2 puan azalışla yüzde 3,2 düzeyine gerilemesi beklenmektedir. Bu kapsamında toplam merkezi yönetim bütçe harcamalarının, 2013 yılında bir önceki yıla kıyasla 0,5 puan artarak yüzde 26,1 düzeyine yükseleceği tahmin edilmektedir.

2013 yılında toplam personel giderlerinin GSYH'ya oran olarak 0,1 puan artışla yüzde 7,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Genel maaş artışı yılın ilk ve ikinci yarısında yüzde 3 olarak gerçekleşmiş; buna ilave olarak bir önceki altı ayın enflasyon gerçekleştirmeleri paralelinde yılın ilk yarısında yüzde 0,14, ikinci yarısında ise yüzde 1 nisbetinde bir ilave artış verilmiştir.

2013 yılı bütçesinde 33,4 milyar TL olarak öngörülen mal ve hizmet alım giderlerinin yıl sonunda 3,5 milyar TL'lik artışla 36,9 milyar TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmede sokak ve cadde aydınlatma giderlerinin bir bölümünün cari transfer yerine mal ve hizmet alım gideri olarak ödenekleştirilmesi, taşmalı eğitim giderlerinde ve çeşitli kuruluşların ihtiyaçlarında meydana gelen artışlar etkili olmuştur. Böylelikle, GSYH'ya oran olarak yüzde 2,1 seviyesinde olması programlanan mal ve hizmet alım giderlerinin yüzde 2,4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2013 yılı sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerinin, başlangıç ödeneğinin 935 milyon TL altında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede, asgari ücret artış oranının ve memur maaş zamlarının öngörülenin üzerinde olması ile aktif sigortalılarındaki artışın etkisi bulunmaktadır. Bu çerçevede, başlangıç ödeneğine göre, devlet

sosyal güvenlik katkısının 447 milyon TL artması, sosyal güvenlik açık finansmanın ise 4,6 milyar TL düşmesi beklenmektedir. Yine başlangıç ödeneğine göre, faturalı ödemelerin 312 milyon TL daha düşük; diğer transferlerin, prim ödeme gücü olmayanların önceki yıllara ait Genel Sağlık Sigortası primlerinin dönem içerisinde ödenmesiyle 2,4 milyar TL, teşvikler nedeniyle de 1,1 milyar TL daha yüksek gerçekleşmesi öngörmektedir.

2013 yılında başlangıç ödeneğine göre KİT'lere ve kamu bankalarına görev zararları ödemelerinin 537 milyon TL düşük gerçekleşmesi öngörmektedir. Benzer şekilde, sokak ve cadde aydınlatma giderlerinin mal ve hizmet alım gideri olarak ödenekleştirilmesi sonucunda mahalli idarelere yapılan hazine yardımlarında 612 milyon TL'lik azalma olması beklenmektedir. Ayrıca, diğer hazine yardımlarının, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonuna yapılan transferlerin öngörülenin altında kalmasının etkisiyle başlangıç ödeneğinin 565 milyon TL altında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler ışığında, 2013 yılında cari transferlerin bütçe ödeneğinin 2,1 milyar TL altında 149,2 milyar TL olarak gerçekleşeceği, GSYH'ya oranının ise bir önceki yıla göre 0,4 puan artarak yüzde 9,6 düzeyine yükseleceği öngörmektedir.

2013 yılı bütçesinde 33,5 milyar TL olarak öngörülen sermaye giderlerinin yılsonunda 6,6 milyar TL'lik artışla 40,1 milyar TL olarak gerçekleşmesi ve GSYH'ya oranının bir önceki yıl seviyesinin 0,1 puan üzerinde yüzde 2,6 düzeyinde olması beklenmektedir. Söz konusu gelişme üzerinde, büyük oranda ulaştırma sektöründe yürütülen proje ve faaliyetlere ayrılan kaynakların yıl içinde artırılması belirleyici olmaktadır.

2013 yılı sermaye transferlerinin GSYH'ya oranla yüzde 0,5 düzeyinde ve başlangıç ödeneğinin 2,1 milyar TL üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, daha önce Hazine tarafından TCDD'ye yapılması öngörülen ve borç verme kaleminde gösterilen sermaye transferinin 1,5 milyar TL'sinin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı bütçesinden karşılanması, başta İçişleri Bakanlığı ve il özel idareleri olmak üzere diğer kurumlara 1,1 milyar TL ek kaynak sağlanması ve KÖYDES ödeneğine 0,3 milyar TL ilave edilmesi belirleyici olmuştur. Ayrıca, başlangıç ödeneğine göre kalkınma ajanslarına yapılan transferlerin 0,4 milyar TL, KKTC'ye yapılan transferlerin 0,4 milyar TL düşük gerçekleşmesi beklenmektedir.

Borç verme giderlerinin, 2013 yılında, TCDD'ye yapılması öngörülen aktarımın bir kısmının sermaye transferi olarak gerçekleştirilmesi ve KİT'lere yapılması öngörülen sermaye transferlerinin aşağı yönde revize edilmesi sebebiyle başlangıç ödeneğinin 2,1 milyar TL altında, bir önceki yıla göre GSYH'ya oran olarak 0,1 puan azalarak yüzde 0,6 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Yukarıda ifade edilen gelişmeler sonucunda, 34 milyar TL olarak öngörülen 2013 yılı merkezi yönetim bütçe açığının 19,4 milyar TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, GSYH'ya oran olarak yüzde 2,2 olan bütçe açığı öngörüsünün yüzde 1,2 düzeyinde olacağı ve bir önceki yıla göre 0,8 puan azalacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, 2012 yılında yüzde 0,3 olarak gerçekleşen program tanımlı merkezi yönetim bütçe fazlasının 2013 yılında yüzde 0,9 seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Borçlanma politikası, piyasa koşulları ile maliyet unsurları göz önünde tutularak belirlenen stratejik ölçütler çerçevesinde, borç stokunun çeşitli risk faktörlerine karşı dayanıklılığını artıracak şekilde yürütülmektedir. Bu kapsamda 2013 yılında; borçlanmanın

ağırlıklı olarak TL cinsinden ve sabit faizli enstrümanlarla yapılması, ortalama vadedenin uzatılması, güçlü rezerv tutulması ve faizi gelecek 12 ayda yenilenecek borcun payının azaltılması amaçlanmıştır. Söz konusu stratejik ölçütler çerçevesinde yürütülen borçlanma uygulamalarıyla borç stokunun piyasa değişkenliklerine karşı duyarlılığı 2013 yılında daha da azaltılmıştır.

2013 yılında; yurt içi tasarrufların artırılmasını, borçlanma vadelerinin uzatılmasını ve yatırımcı tabanının genişletilmesini hedefleyen borçlanma politikaları sürdürmüştür. Bu doğrultuda; iç piyasada kuponuz senetler, 2, 5 ve 10 yıl vadeli sabit kuponlu tahviller, 10 yıl vadeli enflasyona endeksli senetler, 7 yıl vadeli değişken faizli tahviller ile 2 yıl vadeli kira sertifikalarının düzenli olarak ihracına devam edilmiştir.

2013 yılı Ocak-Eylül döneminde gerçekleştirilen 112,7 milyar TL tutarındaki iç borçlanmanın; yüzde 57,7'si sabit kuponlu, yüzde 19,8'i TÜFE'ye endeksli, yüzde 11,2'si değişken faizli, yüzde 8,3'ü kuponuz tahvil ve yüzde 3'ü kira sertifikası ihraçlarıyla gerçekleştirılmıştır. 2012 yılı sonunda 60,8 ay olan nakit borçlanmanın ortalama vadesi, 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 74,3 aya yükselmiştir. Aynı dönemde, TL cinsi sabit faizli iç borçlanmanın ortalama maliyeti ise yüzde 8,8'den yüzde 7,4'e düşmüştür.

TABLO I: 41- Merkezi Yönetim Brüt Borç Stokundaki Gelişmeler

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				(GSYH'ya Oran, Yüzde)		
	2010	2011	2012	2013 (1)	2010	2011	2012
Brüt Borç Stoku	473 561	518 350	532 199	576 185	43,1	39,9	37,6
İç Borç Stoku	352 841	368 778	386 542	407 946	32,1	28,4	27,3
Tahvil	343 317	368 778	382 858	407 946	31,2	28,4	27,0
Bono	9 525	0	3 684	0	0,9	0,0	0,3
Diş Borç Stoku	120 720	149 572	145 657	168 239	11,0	11,5	10,3
Kredi	52 411	61 686	54 372	61 021	4,8	4,8	3,8
Uluslararası Kur.	32 263	35 527	31 593	36 857	2,9	2,7	2,2
Hükümet Kuruluşları	9 751	12 296	10 589	10 976	0,9	0,9	0,7
Diğer	10 397	13 863	12 189	13 188	0,9	1,1	0,9
Tahvil	68 309	87 885	91 286	107 218	6,2	6,8	6,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

(1) Eylül ayı sonu itibarıyladır.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ya oranının özellikle bir defalik gelirlerin etkisiyle öngörülenin üzerinde gerçekleşmesi beklenen 2013 yılı seviyesinin 1,4 puan altında kalarak, yüzde 23,5 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu azalmanın 0,6 puanı vergi gelirlerinden, 0,8 puanı vergi dışı gelirlerden kaynaklanmaktadır. Toplam gelirlerdeki nominal artış oranının ise yüzde 4,1 seviyesinde olması öngörmektedir. Bu kapsamda, vergi gelirlerinin yüzde 7,1 oranında artması beklenirken, vergi dışı gelirlerin yüzde 11,6 oranında azalacağı tahmin edilmektedir.

2014 yılında GSYH'ya oran olarak, bir önceki yıla göre, gelir vergisinin 0,1 puan artması, kurumlar vergisinin ise 0,1 puan azalması öngörmektedir. Gelir vergisindeki artışta, kayıtlı istihdamdaki artış öngörüsü etkili olurken; kurumlar vergisindeki azalışta TEDAŞ'ın 2013 yılında geçmiş dönem borçlarına mahsuben yapmış olduğu bir defalik ödemenin 2014 yılında yapılmayacak olması önemli rol oynamıştır.

2014 yılında ÖTV tahsilatının GSYH'ya oranının, 2013 yılı seviyesinin 0,4 puan altında yüzde 5,2 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu kapsamında, petrol ve doğalgaz ürünleri ÖTV tahsilatının 0,2 puan, tütün mamullerinden elde edilen tahsilatın 0,1 puan azalacağı öngörlülmektedir.

Dâhilde KDV tahsilatının GSYH'ya oranının 2013 yılı seviyesinin 0,1 puan altında yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. İthalde alınan KDV tahsilatının GSYH'ya oranının ise, BOTAŞ'ın sadece yıl içinde doğacak vergi yükümlülüklerini yerine getireceği varsayımyla, 2013 yılı için tahmin edilen yüzde 3,9 seviyesinden yüzde 3,8 seviyesine gerileyeceği beklenmektedir.

2014 yılında, orman vasfini yitirmiş Hazine arazilerinin satışından 1 milyar TL, özelleştirme uygulamaları kapsamında ise 6,9 milyar TL gelir elde edileceği öngörlülmektedir. Ayrıca, bazı kamu alacakları için ödeme kolaylıklarını getiren ve bütçe açısından uygulama süresi 2014 yılında sona erecek olan 6111 sayılı Kanunun bütçe gelirleri üzerindeki net etkisinin 140 milyon TL civarında olacağının tahmin edilmektedir.

Faiz hariç harcamaların GSYH'ya oran olarak, 2014 yılında bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak yüzde 22,4 düzeyine gerilemesi, faiz ödemelerinin ise yüzde 3 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, merkezi yönetim bütçe harcamalarının GSYH'ya oranının yüzde 25,4 seviyesinde gerçekleşeceği öngörlülmektedir.

2014 yılı personel ödenekleri öngörlürken, toplu sözleşme görüşmeleri neticesinde bağışlanan; tüm kamu personeli maaş ve ücretlerinin 175 TL tutarında seyyanen artırılması, eğitim öğretim tazminatında yapılan artışlar ve diğer mali hükümler dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, 2014 yılı merkezi yönetim bütçesi personel giderleri, sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ve personel giderlerini karşılama ödeneği toplamının GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 7,5 olması beklenmektedir. Öte yandan, personel giderlerinde son yıllarda gözlenen yüksek artış sebebiyle 2014 yılında sisteme yeni girecek personel sayısının sınırlandırılması yönünde tedbir alınması öngörlülmüştür. Bu çerçevede, 2014 yılında çeşitli nedenlerle kamadan ayrılan personelin yüzde 50'si kadar yeni personel alınması uygulamasına gidilmeyecek olup, merkezi yönetim kapsamındaki idarelere 40 bini kontenjan, 34 bini istisna mahiyetinde olmak üzere 74 bin yeni personel alınması programlanmıştır.

Savunma ve güvenlik harcamaları ile diğer mal ve hizmet alım giderlerinde bir önceki yıla göre GSYH'ya oranla 0,1'er puan düşüş olacağı öngörlülmektedir. Böylece, 2014 yılında toplam mal ve hizmet alım giderlerinin yüzde 2,2 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

6360 sayılı Kanunla yapılan düzenleme neticesinde 2014 yılında, mahalli idarelere aktarılan vergi paylarının GSYH'ya oran olarak 0,2 puan artması, kapatılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün mahalli idarelere devrolunan personeline ilişkin il özel idarelerine yapılan transferlerin azalmasına beklenmektedir.

2013 yılında prim ödeme gücü olmayanların önceki yıllara ait Genel Sağlık Sigortası primlerinin transferi, intibak düzenlemesiyle sigorta giderlerinin artması ve tedavi harcamalarındaki artış nedeniyle sosyal güvenlik transferlerinin GSYH'ya oranı yükselmiştir. 2014 yılında prim gelirleri artışı ve sosyal güvenlik harcamalarının kontrol altına alınmasına yönelik tedbirlerle sosyal güvenlik transferlerinin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre daha düşük seviyede gerçekleşmesi öngörlülmektedir.

TABLO I: 42- Merkezi Yönetim Bütçesi Büyüklükleri

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)			(Yüzde Değişim)		(Yüzde Dağılım)			(GSYH'ya Oran, Yüzde)		
	2012	2013 (1)	2014 (2)	2013 (1)	2014 (2)	2012	2013 (1)	2014 (2)	2012	2013 (1)	2014 (2)
HARCAMALAR	361 887	406 586	436 333	12,4	7,3	100,0	100,0	100,0	25,6	26,1	25,4
01 - Personel Giderleri	86 463	97 135	109 969	12,3	13,2	23,9	23,9	25,2	6,1	6,2	6,4
02 - SGK Devlet Primi Giderleri	14 728	16 530	18 875	12,2	14,2	4,1	4,1	4,3	1,0	1,1	1,1
03 - Mal ve Hizmet Alım Giderleri	32 894	36 900	37 590	12,2	1,9	9,1	9,1	8,6	2,3	2,4	2,2
04 - Faiz Giderleri	48 416	50 500	52 000	4,3	3,0	13,4	12,4	11,9	3,4	3,2	3,0
05 - Cari Transferler	129 477	149 230	163 554	15,3	9,6	35,8	36,7	37,5	9,1	9,6	9,5
06 - Sermaye Giderleri	34 365	40 108	36 689	16,7	-8,5	9,5	9,9	8,4	2,4	2,6	2,1
07 - Sermaye Transferleri	6 006	7 184	6 518	19,6	-9,3	1,7	1,8	1,5	0,4	0,5	0,4
08 - Borç Verme	9 537	8 999	7 645	-5,6	-15,0	2,6	2,2	1,8	0,7	0,6	0,4
09 - Yedek Ödenekler	0	0	3 493			0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,2
GELİRLER	332 475	387 154	403 175	16,4	4,1	100,0	100,0	100,0	23,5	24,8	23,5
1 - Genel Bütçe	320 536	375 255	392 968	17,1	4,7	96,4	96,9	97,5	22,6	24,1	22,9
01 - Vergi Gelirleri	278 781	325 143	348 353	16,6	7,1	83,9	84,0	86,4	19,7	20,9	20,3
02 - Vergi Dışı Gelirler	36 694	36 636	34 309	-0,2	-6,4	11,0	9,5	8,5	2,6	2,3	2,0
03 - Sermaye Gelirleri	2 054	11 745	8 750	471,8	-25,5	0,6	3,0	2,2	0,1	0,8	0,5
04 - Alınan Bağış ve Yardımlar	3 007	1 731	1 556	-42,4	-10,1	0,9	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
2 - Özel Büt. İda. ve Düz. Den. Kur.	11 939	11 899	10 207	-0,3	-14,2	3,6	3,1	2,5	0,8	0,8	0,6
BÜTÇE AÇIĞI	-29 412	-19 432	-33 158	-33,9	70,6				-2,1	-1,2	-1,9
Bilgi İçin:											
Faiz Dışı Harcamalar	313 471	356 086	384 333	13,6	7,9				22,1	22,8	22,4
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	19 004	31 068	18 842	63,5	-39,4				1,3	2,0	1,1
Program Tanımlı Faiz Dışı Bütçe Dengesi	3 816	13 293	8 696	248,4	-34,6				0,3	0,9	0,5

Not: Düzenleyici ve denetleyici kurumların gelir fazlaları genel bütçe vergi dışı gelirlerinden düşülmüştür.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Böylece, 2014 yılında cari transferlerin GSYH'ya oran olarak bir önceki yıla göre 0,1 puan azalarak yüzde 9,5 düzeyine gerilemesi beklenmektedir.

2014 yılı sermaye giderlerinin 36,7 milyar TL ve GSYH'ya oran olarak yüzde 2,1 seviyesinde gerçekleşmesi programlanmıştır.

Sermaye transferlerinin GSYH'ya oranının, 2014 yılında bir önceki yıla göre 0,1 puan azalarak yüzde 0,4 düzeyinde gerçekleşeceği öngörmektedir. Bu kapsamında; KÖYDES için 346 milyon TL, SUKAP için 557 milyon TL, SODES için 220 milyon TL, kalkınma ajansları için 499 milyon TL ve TÜBİTAK Ar-Ge projeleri için 922 milyon TL ödenek kullanılması öngörmektedir.

2014 yılı borç verme kaleminin, TCDD başta olmak üzere KİT'lere yapılan sermaye transferlerinde ve yabancı ülkelere yapılan yardımlarda öngörülen azalmaya bir önceki yıla göre 1,4 milyar TL düşmesi ve GSYH'ya oran olarak yüzde 0,4 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Merkezi yönetim bütçe açığının, yukarıda açıklanan gelir ve gider beklentileri çerçevesinde, 2014 yılında 33,2 milyar TL ve GSYH'ya oran olarak yüzde 1,9 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Merkezi yönetim bütçesi program tanımlı faiz dışı fazlasının, 2014 yılında 8,7 milyar TL ile GSYH'ya oran olarak yüzde 0,5 seviyesinde gerçekleşeceği öngörmektedir.

1.3.1.2. Mahalli İdareler

a) Mevcut Durum

Mahalli idareler dengesi; il özel idareleri, belediyeler, büyükşehir belediyelerine bağlı idareler, belediyelerin oluşturduğu birlikler ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

06/12/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6360 sayılı Kanunla, mahalli idarelerin mali ve idari yapısında önemli değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu Kanunla, 2014 yılında yapılacak yerel seçimler sonrasında büyükşehir statüsünde olan il sayısı 30'a yükselecek, bu illerdeki il özel idareleri ile belde belediyeleri kapatılırken, köyler mahalle statüsüne kavuşacak ve tüm büyükşehir belediyelerinin hizmet alanı il sınırlına ulaşacaktır. Ayrıca, büyükşehir olmayan illerde nüfusu 2.000'in altında olan belediyeler köye dönüsecektir. Yapılan düzenlemeler sonrasında belediye sayısı 1.395'e gerileken, yerel yönetimlerin genel bütçe vergi gelirlerinden alındıkları paylar artırılacaktır.

2012 yılında, mahalli idare gelirleri artış eğilimini korumuş ve bir önceki yıla göre yüzde 11,1 oranında artarak 51,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Mahalli idare harcamaları ise, büyükşehir haricindeki belediyelerin cari ve sermaye giderlerindeki artışın etkisiyle yüzde 17,2 oranında artarak 51,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Böylece, 2011 yılında GSYH'nın yüzde 0,19'u seviyesinde olan mahalli idareler fazlası, 2012 yılında yüzde 0,01 düzeyine gerilemiştir.

2013 yılında, mahalli idare gelirlerinin, genel bütçe vergi payındaki reel artış ve özelleştirme hasılatının etkisiyle bir önceki yıla göre yüzde 19,5 artarak 61,8 milyar TL'ye ulaşacağı, GSYH içindeki payının da bir önceki yıla göre artış göstererek yüzde 3,97 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Mahalli idare harcamalarının ise, yerel seçimlerin etkisiyle yüzde 23,7 artarak 63,9 milyar TL olması ve GSYH içindeki payının da yüzde 4,1 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bunun sonucunda, mahalli idareler dengesinin GSYH'nın yüzde 0,13'ü seviyesinde açık vereceği tahmin edilmektedir.

TABLO I: 43- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				
Belediyeler	13 487	14 733	17 395	20 380
Büyükşehir Belediyeleri	8 514	9 814	11 505	16 164
İl Özel İdareleri	2 899	3 167	3 739	2 263
TOPLAM	24 900	27 713	32 640	38 807
(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Belediyeler	1,04	1,04	1,12	1,19
Büyükşehir Belediyeleri	0,66	0,69	0,74	0,94
İl Özel İdareleri	0,22	0,22	0,24	0,13
TOPLAM	1,92	1,96	2,09	2,26

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında yerel yönetimlerde yeniden yapılanmanın ortaya çıkaracağı mali yükün karşılanması genel bütçe vergi payında kanunla sağlanan artış ve idari konsolidasyonla hedeflenen operasyonel tasarrufların katkı sağlama öngörmektedir. Diğer taraftan, yeniden değerlendirme sonrası emlak vergisi hasılatının reel olarak artmasının ve yerel seçim öncesi artan borçlanma gereğinin idarelerde tasarruf ihtiyacına sebep olmasının mahalli idareler dengesinde iyileştirici yönde etki yapması beklenmektedir.

TABLO I: 44- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	2011	2012	2013 (2)	2014 (3)
(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				
GELİRLER	46 558	51 745	61 846	70 663
1.Vergiler	31 365	34 610	41 121	48 971
2.Vergi Dışı Norm. Gelir	6 044	6 395	7 056	7 538
3.Faktör Gelirleri (Net)	8 911	10 740	12 144	12 716
4.Sermaye Transferi (Net)	238	0	1 526	1 437
HARCAMALAR	44 033	51 609	63 866	69 843
1.Cari Giderler	28 126	32 396	38 602	41 916
2.Yatırımlı Harcamaları	12 978	15 200	21 332	23 314
a.Sabit Sermaye	12 976	15 192	21 329	23 300
b.Stok Değişimi	2	8	3	14
3.Cari Transferler	3 048	3 354	3 963	4 312
4.Kamulaştırma ve Sabit Değer Artışı	-119	169	-32	300
5.Sermaye Transferi (Net)	0	489	0	0
GELİR-GİDER FARKI	2 525	137	-2 019	820
(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
GELİRLER	3,59	3,65	3,97	4,11
1.Vergiler	2,42	2,44	2,64	2,85
2.Vergi Dışı Norm. Gelir	0,47	0,45	0,45	0,44
3.Faktör Gelirleri (Net)	0,69	0,76	0,78	0,74
4.Sermaye Transferi (Net)	0,02	0,00	0,10	0,08
HARCAMALAR	3,39	3,65	4,10	4,06
1.Cari Giderler	2,17	2,29	2,48	2,44
2.Yatırım Harcamaları	1,00	1,07	1,37	1,36
a.Sabit Sermaye	1,00	1,07	1,37	1,36
b.Stok Değişimi	0,00	0,00	0,00	0,00
3.Cari Transferler	0,23	0,24	0,25	0,25
4.Kamulaştırma ve Sabit Değer Artışı	-0,01	0,01	0,00	0,02
5.Sermaye Transferi (Net)	0,00	0,03	0,00	0,00
GELİR-GİDER FARKI	0,19	0,01	-0,13	0,05

(1) İl özel idareleri, belediyeler, İller Bankası, belediyelerin oluşturduğu birlükler ve büyükşehir belediyelerine bağlı idareleri kapsamaktadır.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

Bu kapsamında, 2014 yılında, mahalli idare gelirlerinin 70,7 milyar TL, harcamalarının 69,8 milyar TL olarak gerçekleşmesi ve mahalli idareler dengesinin 820 milyon TL fazla vermesi öngörmektedir.

1.3.1.3. Döner Sermayeli İşletmeler

a) Mevcut Durum

Döner sermayeli işletmeler tanımı içinde yer alan kurumlar iki grupta toplanmaktadır. Birinci grupta, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idarelere bağlı olarak faaliyet gösteren işletmeler yer almaktadır. İkinci grupta ise bu işletmelerin dışında kalan ve kendi özel bütçeleri olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Milli Piyango İdaresi ve Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü bulunmaktadır.

TABLO I: 45- Döner Sermayeli İşletmeler Finansman Dengesi

	2011 (Cari Fiyatları, Milyon TL)	2012 (Cari Fiyatları, Milyon TL)	2013(1) (Cari Fiyatları, Milyon TL)	2014(2) (Cari Fiyatları, Milyon TL)
A. Gelirler	31 695	34 623	39 857	42 902
- İşletme Gelirleri	30 551	34 059	39 293	42 442
- Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	528	564	564	460
- Bütçe Transferleri	616	0	0	0
B. Giderler	30 181	34 072	38 470	42 039
- İşletme Giderleri	29 034	32 509	37 570	40 605
- Yatırım Harcamaları	782	1 374	1 415	1 715
- Stok Artışı	185	473	- 213	190
- Sabit Kiyimet Artışı	- 319	- 807	- 834	-1 068
- Dolaylı Vergiler	59	71	56	62
- Fonlara Transferler	441	452	476	536
C. Gelir-Gider Farkı	1 514	550	1 387	862
(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
A. Gelirler	2,44	2,45	2,56	2,50
- İşletme Gelirleri	2,35	2,41	2,52	2,47
- Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,04	0,04	0,04	0,03
- Bütçe Transferleri	0,05	0,00	0,00	0,00
B. Giderler	2,33	2,41	2,47	2,45
- İşletme Giderleri	2,24	2,30	2,41	2,36
- Yatırım Harcamaları	0,06	0,10	0,09	0,10
- Stok Artışı	0,01	0,03	-0,01	0,01
- Sabit Kiyimet Artışı	-0,02	-0,06	-0,05	-0,06
- Dolaylı Vergiler	0,00	0,00	0,00	0,00
- Fonlara Transferler	0,03	0,03	0,03	0,03
C. Gelir-Gider Farkı	0,12	0,04	0,09	0,05
Bilgi İçin: Dönem Kârı/GSYH (Yüzde)	0,08	0,08	0,08	0,07

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Üniversite hastanelerinin 2009 yılından itibaren iyice belirginleşen finansal sorunlarının azaltılması amacıyla, 2010 ve 2011 yıllarında merkezi yönetim bütçesinden kaynak aktarımları yapılmış ancak yapısal sorunların devam etmesi nedeniyle birçok üniversite hastanesinin mali yapısında kalıcı bir iyileşme sağlanamamıştır.

GSYH'ya oran olarak, 2012 yılında yüzde 0,04 düzeyinde olan döner sermayeli işletmelerin gelir-gider farkının 0,05 puan iyileşerek 2013 yılında yüzde 0,09 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Döner sermayeli işletmelerin dönem kârı 2012 yılında

GSYH'nın yüzde 0,08'i düzeyinde gerçekleşmiş olup bu oranın 2013 yılında da aynı seviyede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında GSYH'ya oran olarak, döner sermayeli işletmelerin gelir-gider farkının yüzde 0,05, dönem karının ise yüzde 0,07 civarında gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

1.3.1.4. Sosyal Güvenlik Kuruluşları

a) Mevcut Durum

Sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve İşsizlik Sigortası Fonu yer almaktadır. Sosyal güvenlik kuruluşları gelir-gider dengesine, İŞKUR'un sadece yatırımı dahil edilmekte olup İşsizlik Sigortası Fonu dengesi ayrı bir tabloda gösterilmektedir.

TABLO I: 46- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi

	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
(Cari Fiyatlarıla, Milyon TL)				
A. Gelirler	120 670	133 568	157 290	174 396
- Prim Tahsilatları	90 901	100 831	119 969	133 239
B. Giderler	136 905	155 877	177 559	195 980
- Sigorta Ödemeleri	92 529	106 418	120 745	134 645
- Sağlık Giderleri	36 542	44 151	50 140	54 066
- Yatırım Harcamaları (3)	72	120	76	220
C. Gelir-Gider Farkı	-16 235	-22 309	-20 269	-21 583
D. Bütçe Transferleri	16 555	22 218	20 269	21 583
- Bütçe Transferleri (4)	52 833	63 684	71 946	77 059
E. Finansman Açığı	- 320	91	0	0
(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
A. Gelirler	9,30	9,43	10,09	10,15
- Prim Tahsilatları	7,00	7,12	7,69	7,75
B. Giderler	10,55	11,01	11,39	11,40
- Sigorta Ödemeleri	7,13	7,52	7,74	7,83
- Sağlık Giderleri	2,82	3,12	3,22	3,15
- Yatırım Harcamaları (3)	0,01	0,01	0,00	0,01
C. Gelir-Gider Farkı	-1,25	-1,58	-1,30	-1,26
D. Bütçe Transferleri	1,28	1,57	1,30	1,26
- Bütçe Transferleri (4)	4,07	4,50	4,61	4,48
E. Finansman Açığı	-0,02	0,01	0,00	0,00

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) İŞKUR'un sadece yatırım harcaması dahil olup gelir-gider farkının değişmemesi amacıyla toplam gelire yatırım bedeli kadar ekleme yapılmıştır.

(4) Faturalı ödemeler, ek karşılıklar, devlet katkısı, emeklilere yapılan ek ödeme, prim teşviklerinden kaynaklanan transferler ve prim ödeme gücü olmayanların GSS primleri dahil edilmiştir.

2013 yılında cari prim gelirlerinin artmasının yanı sıra prim ödeme gücü olmayanların önceki yıllara ait Genel Sağlık Sigortası (GSS) primlerinin dönem içerisinde tahsil edilmesi SGK dengesini olumlu etkilemiştir. Buna karşın, tedavi harcamalarının yükselmesi, emekli

ayılıklarına ilişkin intibak düzenlemesinin sigorta ödemelerini artırması, prim ödeme gücü olmayanların GSS primleri için yapılan transferlerdeki artış ile prim gelirlerindeki yükselmeye paralel olarak devlet katkısı ve teşviklerden kaynaklanan transferlerin artması nedeniyle SGK'ya yapılan bütçe transferlerinin GSYH içindeki oranı yükselmiştir. Bunun sonucunda, 2013 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarına yönelik bütçe transferlerinin GSYH içindeki payının bir önceki yıla göre 0,1 puan artarak yüzde 4,6 seviyesine ulaşması beklenmektedir.

2013 yılında bütçeden sosyal güvenlik kuruluşlarına faturalı ödemeler, ek karşılıklar, devlet katkısı, emeklilere yapılan ek ödeme, prim teşviklerinden kaynaklanan transferler ile prim ödeme gücü olmayanların GSS primleri dahil olmak üzere 71,9 milyar TL transfer yapılacağı tahmin edilmektedir.

İşçi, esnaf ve çiftçi emekli ayılıkları, 2013 yılı Ocak ayında yüzde 4,14, Temmuz ayında ise yüzde 4 oranında artırılmıştır. Memur emekli ayılıkları ise, 2013 yılı Ocak ayında yüzde 3,14, Temmuz ayında ise yüzde 4 oranında artırılmıştır.

14/08/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan kamu görevlileri ile yapılan toplu sözleşme hükümlerine göre memur maaşlarının 2014 yılı Ocak ayında brüt 175 TL, 2015 yılının Ocak ve Temmuz aylarında ise yüzde 3 oranında artırılması, ayrıca oluşması halinde enflasyon farkı ödeneceği kararlaştırılmıştır. Memur emekli ayılıklarının artışında mevcut mevzuat hükümleri gereği memur maaşlarındaki artışlar dikkate alınacaktır.

Sosyal güvenlik prim gelirlerini etkileyen en temel parametrelerden biri olan asgari ücret, 2013 yılı Ocak ayında yüzde 4,05 oranında artışla brüt 979 TL'ye, 2013 yılı Temmuz ayında ise yüzde 4,38 oranında artışla brüt 1.022 TL'ye yükseltilmiştir.

25/02/2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6111 sayılı Kanunla, 2010 yılı Kasım ayı ve önceki aylara ilişkin SGK prim alacaklarının yeniden yapılandırılması düzenlenmiştir. Yapılandırma kapsamında 2013 yılına ilişkin 1,8 milyar TL gelir elde edilmesi beklenmektedir.

19/01/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6385 sayılı Kanunla 01/09/2013 tarihinden geçerli olmak üzere; daha önce işin tehlike sınıfına göre sigortalının prime esas kazancının yüzde 1'i ila yüzde 6,5'i oranları arasında değişen kısa vadeli sigorta kolları prim oranı yüzde 2 olarak değiştirilmiştir.

5084 sayılı Kanun kapsamında sağlanan sigorta primi işveren desteği uygulaması 31/12/2012 tarihinde sona ermiştir. 29/05/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6486 sayılı Kanunla 01/01/2013 tarihinden geçerli olacak şekilde bölgelere göre farklılaşabilecek sigorta primi işveren desteği getirilmiştir. Bu kapsamda prime esas kazanç alt sınırı üzerinden altı puana kadar prim teşviki getirilmiş ve sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksini dikkate almak suretiyle ilave puan uygulanacak illeri ve uygulama süresini belirleme konusunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu çerçevede 14/07/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2013/4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, 51 ili kapsayan üç farklı bölge oluşturulmuş, illerin bulunduğu bölgeye göre 2016 ila 2018 yılları sonuna kadar değişen sürelerde prim teşviki uygulamasından faydalana esası getirilmiştir.

Hizmet akdiyle çalışanlar için prim teşvikleri kapsamında merkezi yönetim bütçesinden SGK'ya 2012 yılında 5,5 milyar TL transfer yapılmış olup, 2013 yılında 7,6 milyar TL transfer yapılması beklenmektedir.

2012 yılında SGK ilaç ve tedavi harcamaları, sırasıyla 14,3 milyar TL ve 29,2 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2013 yılında ise, SGK ilaç ve tedavi harcamalarının sırasıyla 15,5 milyar TL ve 33,7 milyar TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

24/03/2013 tarihi Resmi Gazetede yayımlanan Sağlık Uygulama Tebliğiyle, bazı ilaçlarda kamu ikonto oranları düşürülmüştür.

Kayıt dışı istihdamın önlenmesine ilişkin uygulamalar kapsamında 2012 yılında 148 bin çalışan, 228 bin emekli ve 16 bin işyerinin, 2013 yılının ilk yedi ayında ise 94 bin çalışan, 7 bin emekli ve 12 bin işyerinin tescilsiz olarak faaliyette bulunduğu tespit edilmiştir.

2013 yılında GSYH'ya oran olarak İşsizlik Sigortası Fonu prim gelirlerinin yüzde 0,36, faiz gelirlerinin yüzde 0,30, Fona yapılan devlet katkısının ise yüzde 0,12 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, Fonun toplam gelirlerinin GSYH'nın yüzde 0,79'u seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Fonun 2013 yılı toplam giderlerinin 3,8 milyar TL'lik tutarla GSYH'nın yüzde 0,24'üne ulaşması beklenmektedir. 2013 yılının ilk dokuz ayında aylık ortalama 226 bin kişi işsizlik ödeneği almış olup 2013 yılı işsizlik ödeneği giderlerinin 1,3 milyar TL düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

TABLO I: 47- İşsizlik Sigortası Fonu Gelir-Gider Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				(GSYH'ya Oran, Yüzde)			
	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
A. Gelirler	10 185	11 592	12 321	13 989	0,78	0,82	0,79	0,81
- Prim Gelirleri	3 821	4 629	5 549	6 227	0,29	0,33	0,36	0,36
- Devlet Katkısı	1 431	1 543	1 850	2 070	0,11	0,11	0,12	0,12
- Faiz Gelirleri	4 871	5 267	4 712	5 469	0,38	0,37	0,30	0,32
B. Giderler	2 603	3 951	3 785	4 383	0,20	0,28	0,24	0,25
- Sigorta Giderleri (3)	808	981	1 299	1 477	0,06	0,07	0,08	0,09
- MYB'ye Transferler (4)	995	1 335	76	0	0,08	0,09	0,00	0,00
- Diğer Giderler	800	1 634	2 410	2 905	0,06	0,12	0,15	0,17
C. Gelir-Gider Farkı	7 582	7 641	8 537	9 607	0,58	0,54	0,55	0,56
D. Toplam Fon Varlığı	53 527	61 168	69 705	79 312	4,12	4,32	4,47	4,61

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) İşsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği ve ücret garanti fonu giderleri dahil edilmiştir.

(4) İşsizlik Sigortası Fonunun GAP kapsamındaki yatırımlar öncelikli olmak üzere ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımlarının finansmanı için merkezi yönetim bütçesine yapılacak transfer rakamı bu kaleme gösterilmektedir.

2009-2012 döneminde İşsizlik Sigortası Fonundan ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmak üzere merkezi yönetim bütçesine 11,5 milyar TL aktarım yapılmıştır.

2013 yılında toplam Fon varlığının 69,7 milyar TL'lik tutarla GSYH'nın yüzde 4,5'ine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

Asgari ücretin 2014 yılı Ocak ve Temmuz aylarında yüzde 3 oranında, Devredilen SSK ve Devredilen Bağ-Kur emekli aylıklarının ise önceki altı aylık enflasyon tahminine

göre Ocak ve Temmuz aylarında sırasıyla yüzde 2,85 ve yüzde 2,36 oranında artırılması öngörülmüştür.

2014 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarının toplam gelirlerinin 174,4 milyar TL, toplam giderlerinin 196 milyar TL ve gelir-gider açığının 21,6 milyar TL olması öngörülmüştür. GSYH'ya oran olarak, gelirlerin yüzde 10,15, giderlerin yüzde 11,40 ve açığın yüzde 1,26 olması hedeflenmiştir.

2014 yılında SGK'ya faturalı ödemeler, ek karşılıklar, emeklilere yapılan ek ödeme, devlet katkısı, prim teşviklerinden kaynaklanan transferler ile prim ödeme gücü olmayanların GSS primi de dahil olmak üzere toplam 77 milyar TL tutarında ve GSYH'nın yüzde 4,48'i oranında bütçe transferi yapılması öngörmektedir.

2014 yılında İşsizlik Sigortası Fonunun prim gelirinin GSYH'nın yüzde 0,36'sı, faiz gelirinin GSYH'nın yüzde 0,32'si, Fona yapılan devlet katkısının ise GSYH'nın yüzde 0,12'si oranında gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Fonun toplam giderlerinin GSYH'nın yüzde 0,25'i oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 2014 yılında toplam Fon varlığının 79,3 milyar TL ile GSYH'nın yüzde 4,6'sına ulaşması hedeflenmektedir.

1.3.1.5. Fonlar

a) Mevcut Durum

Fon dengesi kapsamı, bütçe içi Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ile bütçe dışı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Savunma Sanayii Destekleme Fonu ve Özelleştirme Fonundan meydana gelmektedir.

TABLO I: 48- Fon Gelir ve Giderleri (1)

	(Cari Fiyatları, Milyon TL)			
	2011	2012	2013 (2)	2014 (3)
A. Fon Gelirleri	5 763	10 997	7 332	8 220
- Vergi Gelirleri	5 018	5 484	5 944	6 565
- Vergi Dışı Normal Gelirler	707	931	1 325	1 446
- Faktör Gelirleri (Net)	39	98	63	75
- Cari Transferler (Net)	0	0	0	0
- Sermaye Transferleri (Net)	0	4 484	0	134
B. Fon Giderleri	4 522	4 524	11 663	5 866
- Cari Giderler	2 087	1 782	2 245	2 387
- Faktör Giderleri (Net)	0	0	0	0
- Sabit Sermaye Yatırımları	0	0	0	0
- Cari Transferler (Net)	1 842	2 742	3 421	3 479
- Sermaye Transferleri (Net)	594	0	5 997	0
C. Gelir-Gider Farkı	1 241	6 473	-4 331	2 354
D. Finansman	-1 241	-6 473	4 331	-2 354
- Dış Borç Kullanımı	0	0	0	0
- Dış Borç Ödemesi	-52	-25	-20	-22
- İç Borç - Alacak İlişkisi (Net)	-256	-197	-88	-66
- Kasa - Banka Değişimi	-933	-6 251	4 439	-2 265
İlgili İçin:				
- Özelleştirme Gelirleri	2 808	6 193	7 700	7 000

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) İşsizlik Sigortası Fonu hariçtir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

Fonların gelirlerinin 2013 yılında 7,3 milyar TL, giderlerinin ise 11,7 milyar TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, fon sistemi finansman açığının 4,3 milyar TL olması öngörlülmektedir.

2013 yılında özelleştirme uygulamaları sonucunda Özelleştirme Fonuna 7,7 milyar TL nakit girişi beklenmektedir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında Özelleştirme Fonunun 7 milyar TL tutarında özelleştirme geliri elde etmesi beklenmektedir.

2014 yılında fon gelirlerinin 8,2 milyar TL, fon giderlerinin 5,9 milyar TL, fon sistemi finansman fazlasının 2,4 milyar TL olması hedeflenmiştir.

1.3.2. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

a) Mevcut Durum

2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 233 sayılı KHK kapsamında faaliyet gösteren 18 KİT ile özelleştirme programında bulunan ve yüzde 50'den fazla kamu payı olan TEDAŞ, TDİ, TÜRKSEKER, Sümer Holding ve tta Gayrimenkul A.Ş. KİT dengesi kapsamında izlenmektedir. Kamunun mal ve hizmet üretimindeki payının azaltılması yönünde izlenen ekonomi politikaları neticesinde KİT'lerin yıllar itibarıyla sayısı ve ekonomi içerisindeki payı azalmış ve KİT'lerin ürettiği katma değerin GSYH'ya oranı 2000 yılındaki yüzde 3,5 seviyesinden, 2013 yılında yüzde 1,1 seviyesine gerilemiştir. Buna paralel olarak 2000 yılı sonunda 435 bin olan KİT'lerde istihdam edilen personel sayısı, 2013 yılında 135 bine düşmüştür. Özelleştirme kapsamında izlenen kuruluşlar dâhil 2012 yılında GSYH'nın yüzde 0,05'i oranında finansman fazlası oluşturan KİT'lerin, 2013 yılında da yüzde 0,19 oranında finansman fazlası oluşturacağı tahmin edilmektedir.

Özelleştirme kapsamında izlenen kuruluşlar dâhil KİT'lerin 2013 yılında 3 milyar TL dönem kârı ve 2,9 milyar TL faiz dışı fazla oluşturması beklenmektedir. Söz konusu kuruluşlara nakit olarak 8,2 milyar TL sermaye transferi, 1,6 milyar TL görev zararı ödemesi yapılması ve bu kuruluşların yatırım harcamasının 7,9 milyar TL olması beklenmektedir.

Stratejik yönetim anlayışını yerleştirmeye yönelik başlatılan faaliyetler kapsamında stratejik planları Kalkınma Bakanlığına uygun bulunan KİT'ler, performans programlarını ve değerlendirme raporlarını oluşturmaktadır. Diğer taraftan, KİT'lerde modern iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin hayatı geçirilmesine yönelik adımlar atılmıştır.

2013 yılında ortalama ham petrol fiyatının bir önceki yıla göre düşük seviyede gerçekleşmesinin etkisiyle BOTAS'ın doğal gaz alım maliyeti 2012 yılına göre azalmıştır. BOTAS'ın doğal gaz dağıtım şirketleri ve serbest tüketicilere yaptığı satışların ortalama fiyatı ortalama doğal gaz alım maliyetinin altında kalmaya devam ederken aradaki fark, alım maliyetindeki düşüşün ve 2012 yılı Ekim ayında doğal gaz satışlarında yapılan fiyat ayarlamasının etkisiyle azalmıştır. Yap-İşlet, Yap-İşlet-Devret ve EÜAŞ'a ait elektrik santrallerine uygulanan fiyatlandırma politikası ve yıl içerisinde Başkent Doğalgaz Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesi sonucu elde edilen gelirden BOTAS'ın alacaklarının tahsiliyle BOTAS'ın geçmişi döneme ilişkin vergi borcunun 4,2 milyar TL'lik kısmı ödendiştir.

TKİ ve TTK tarafından temin edilen kömürlerin ihtiyaç sahiplerine bedelsiz dağıtımlı uygulaması 2013 yılında da sürdürülmüştür. 2013 ve 2014 yıllarında bu kapsamda yıllık yaklaşık 2 milyon ton kömür temin edileceği tahmin edilmektedir.

EÜAŞ'a ait termik santrallerin özelleştirilmesi uygulamasına devam edilmiş olup özelleştirmeler sonrasında hidroelektrik santrallerin EÜAŞ'in toplam üretimi içerisindeki payının artması neticesinde Kuruluşun kârlılığı yükselmiştir. Yıl içerisinde Özelleştirme Fonundan TEDAŞ'a yapılan nakit transferi sonrasında EÜAŞ, TEDAŞ'tan alacaklarını tahsil ederek dağıtılmayan kârlarından Hazineye 2,1 milyar TL temettü ödemistiştir.

2013 yılında 8 elektrik dağıtım şirketinin özel sektörle devredilmesiyle birlikte, TEDAŞ'a ait 18 dağıtım şirketinin özelleştirme süreci tamamlanmış ve kamu, elektrik dağıtımından tamamen çekilmişdir. 2009 yılından itibaren gerçekleştirilen elektrik dağıtım şirketi özelleştirmelerinden toplam 12,7 milyar ABD doları gelir elde edilmiştir. TEDAŞ'a mevcut görevlerinin yanı sıra 27/07/2013 tarihli Genel Aydınlatma Yönetmeliğiyle ilerleyen dönemde özel dağıtım şirketlerinin genel aydınlatma hizmetlerinin denetlenmesi görevi verilmiştir.

30/03/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda, piyasa işletim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. (EPİAŞ) adında bir şirket kurulması öngörmüştür. Borsa İstanbul A.Ş., özel sektör ve kamu sermayeli şirketlerin pay sahibi olması öngörülen EPİAŞ'ın kurumsal yapısını oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

2012/4152 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, TPAO'ya bağlı Turkish Petroleum International Company (TPIC) BOTAŞ'a, TPIC bünyesindeki Türkiye Petrolleri Petrol Dağıtım A.Ş. de TPAO'ya bağlı Turkish Petroleum Overseas Company Ltd. Şirketine devredilmiştir.

TMO, 2011 yılında başlattığı yüksek oranda protein içeren kaliteli buğdaya daha yüksek fiyat verilmesini öngören müdahale alımlarına 2013/2014 alım sezonunda da devam etmektedir. Bu kapsamında, yüzde 11,5-12 oranında protein içeren Anadolu kırmızı sert buğday fiyatı 2012/2013 alım dönemine göre yüzde 8,3 oranında artırılarak 720 TL/ton, makarnalık buğday fiyatı ise yüzde 8,5 oranında artırılarak 765 TL/ton olarak açıklanmıştır.

TİGEM'in, daha önceki yıllarda yapılan sulama yatırımlarının etkisiyle ürün hasadında sağlanan artış neticesinde 2013 yılında piyasaya arz ettiği buğday tohumu miktarında artış meydana gelmiştir.

ÇAYKUR'un piyasa şartlarına göre daha yüksek alım fiyatı ve daha iyi ödeme imkânları sağlama neticesinde satışları için gerekenden fazla yaşı çay alımı yapması, yüksek miktarda stokla çalışmasına neden olmaktadır. Yüksek stok ve personel maliyetlerinin karşılanabilmesi için ÇAYKUR'un sermaye transferi ihtiyacı devam etmektedir.

2013/4553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü adı Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü (ESK) olarak değiştirilmiştir. Üretim maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle zarar eden ESK'nın mali yapısı zayıflamaktadır. Ayrıca yeniden yapılanma sürecine giren ESK'nın, et ve et mamulleri üretiminin yanı sıra yeni faaliyetler üstlenmesi durumunda mali yapısının daha da bozulma riski bulunmaktadır.

Özelleştirme programında bulunan TÜRKSEKER'in fabrikaları arasında üretim maliyetlerinin büyük farklılık göstermesi şirketin zarar etmesine yol açmaktadır. Şirketin, verimlilik ilkesi doğrultusunda faaliyetlerini sürdürceği fabrikalarının tespit edilmesi ve yeniden yapılandırılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Yolcu ve yük taşımacılığının hizmet kalitesi açısından en uygun, etkin ve olabilecek en düşük fiyatla sunulmasını sağlamak, sektörü rekabete açmak ve yeniden yapılandırmak amacıyla hazırlanan 6461 sayılı Türkiye Demiryolu Ulaştırmaşmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun, 01/05/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla birlikte TCDD, demiryolu altyapı işletmecisi olmuş, hukuki statüsü değişerek iktisadi devlet teşekkürülü haline gelmiştir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımamacılık Anonim Şirketi adıyla demiryolu tren işletmecisi olan yeni bir bağlı ortaklığun kurulması düzenlenmiştir. Altyapı hizmetleri ile taşımamacılık faaliyetlerinin ayrıstırılmasında karşılaşılan zorluklar nedeniyle, Kanunun düzenlediği yapılandırma sürecinin 2014 yılı içerisinde tamamlanması beklenmektedir.

Posta sektörünün bütünüyle düzenlenmesi, evrensel posta hizmetinin sunumunun garanti altına alınması ve piyasada rekabetçi ortamın sağlanması amacıyla hazırlanan 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu 23/05/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla, PTT Genel Müdürlüğü anonim şirket olarak yeniden yapılandırılmış ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK kapsamından çıkarılmıştır.

Satış ve devir işlemi tamamlanan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 2012 yılında 3 milyar ABD doları iken, 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 12,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta elektrik dağıtım ve üretimindeki özelleştirmelerin hızlanması etkili olmuştur.

2013 yılında Başkent Doğalgaz Dağıtım A.Ş. ve Hamitabat Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.'nin yüzde 100 oranındaki hissesi blok satış yöntemiyle özelleştirilmiştir. Elektrik üretim santrallerinin yakıt kaynaklarıyla birlikte özelleştirilmesi stratejisi doğrultusunda, EÜAŞ'a ait Seyitömer ve Kangal Termik Santrallerinin satışı ile bu santrallere kömür sağlayan TKİ'ye ait maden sahalarının işletme haklarının devri gerçekleştirilmiştir. TEDAŞ'a ait Boğaziçi, Gediz, İstanbul Anadolu Yakası, Akdeniz, Dicle, Vangölü, Aras ve Toroslar Elektrik Dağıtım Anonim Şirketleri, EÜAŞ'a ait on grup akarsu santrali ile Yeditepe Beynelmilel Otelcilik Turizm ve Tic. A.Ş.'deki kamu payına ait özelleştirme işlemleri tamamlanmıştır. Türkiye Denizcilik İşletmelerine ait İstanbul Salıpazarı Liman Sahası ve EÜAŞ'a ait 4 grup akarsu santrali için onay alınmış ve sözleşme aşamasına gelinmiştir.

2013/146 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) Kararıyla EÜAŞ bünyesinde faaliyetlerini sürdürken Kemerköy, Yeniköy ve Yatağan santralleri ile söz konusu santrallere linyit sağlayan TKİ bünyesindeki Güney Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi ve bu müesseseye bağlı Yeniköy Linyitleri İşletmesi özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

REYTEK Tütün Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile OYAK İnşaat A.Ş. sermayesinde bulunan kamu hisselerinin özelleştirilmeleri amacıyla ihale ilanları yayımlanmıştır. Ayrıca, daha önce özelleştirme ihalesi iptal edilen TCDD'ye ait Derince Limanı için tekrar ihaleye çıkmıştır.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda olan bazı otoyol ve köprülerin işletme haklarının verilmesi yöntemiyle özelleştirilmesi için yapılan ihale, ÖYK'nın 2013/18 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

TABLO I: 49- 233 Sayılı KHK'ya Tabi İşletmeci KİT Finansman Dengesi

	2012	2013 (1)	2014 (2)
(Cari Fiyatlarıla, Milyon TL)			
A. GELİRLER			
I. İşletme Gelirleri	113 678	119 908	115 636
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	103 382	108 891	104 893
2. Diğer Gelirler	95 979	100 600	96 942
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	7 403	8 292	7 951
1. Amortismanlar	3 656	3 681	3 506
2. Karşılıklar	3 381	3 314	3 324
III. Bütçe ve Fonlar	274	367	182
IV. Diğer Gelirler	6 640	7 336	7 237
B. GİDERLER	0	0	0
I. İşletme Giderleri	112 983	119 792	113 546
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	100 863	104 668	100 528
2. Diğer Giderler	89 429	93 642	89 104
II. Yatırım Harcamaları	11 434	11 026	11 424
III. Stok Artışı	5 885	7 744	9 430
IV. Sabit Kiyimet Artışı	2 197	254	158
V. Dolaylı Vergiler	1 010	735	181
VI. Temettü Ödemeleri	1 455	1 982	1 833
VII. Diğer Giderler	1 549	3 779	1 381
C. GELİR-GİDER FARKI	25	630	35
D. FİNANSMAN	695	116	2 089
I. Kasa Banka Değişimi	- 695	- 116	- 2 089
II. İç Borçlanma (Net)	-1 702	300	628
III. Dış Borçlanma (Net)	684	-2 597	-4 389
	324	2 181	1 671
(GSYH'ya Oranları, Yüzde)			
A. GELİRLER	8,02	7,69	6,73
I. İşletme Gelirleri	7,30	6,98	6,10
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	6,77	6,45	5,64
2. Diğer Gelirler	0,52	0,53	0,46
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,26	0,24	0,20
1. Amortismanlar	0,24	0,21	0,19
2. Karşılıklar	0,02	0,02	0,01
III. Bütçe ve Fonlar	0,47	0,47	0,42
IV. Diğer Gelirler	0,00	0,00	0,00
B. GİDERLER	7,97	7,68	6,61
I. İşletme Giderleri	7,12	6,71	5,85
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	6,31	6,01	5,18
2. Diğer Giderler	0,81	0,71	0,66
II. Yatırım Harcamaları	0,42	0,50	0,55
III. Stok Artışı	0,16	0,02	0,01
IV. Sabit Kiyimet Artışı	0,07	0,05	0,01
V. Dolaylı Vergiler	0,10	0,13	0,11
VI. Temettü Ödemeleri	0,11	0,24	0,08
VII. Diğer Giderler	0,00	0,04	0,00
C. GELİR-GİDER FARKI	0,05	0,01	0,12
D. FİNANSMAN	-0,05	-0,01	-0,12
I. Kasa Banka Değişimi	-0,12	0,02	0,04
II. İç Borçlanma (Net)	0,05	-0,17	-0,26
III. Dış Borçlanma (Net)	0,02	0,14	0,10

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO I: 50- Özelleştirme Kapsamındaki KİT Finansman Dengesi

	2012	2013 (1)	2014 (2)
	(Cari Fiyatları, Milyon TL)		
A. GELİRLER			
I. İşletme Gelirleri	25 860	14 647	3 145
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	24 880	11 393	3 061
2. Diğer Gelirler	21 686	9 408	3 009
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	3 194	1 984	53
1. Amortismanlar	943	753	47
2. Karşılıklar	511	251	45
III. Bütçe ve Fonlar	432	502	1
IV. Diğer Gelirler	36	2 501	37
	0	0	0
B. GİDERLER	25 815	11 781	3 606
I. İşletme Giderleri	25 246	15 165	3 316
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	20 295	8 546	2 808
2. Diğer Giderler	4 951	6 618	508
II. Yatırım Harcamaları	702	149	100
III. Stok Artışı	- 217	- 193	192
IV. Sabit Kymet Artışı	66	- 3 340	- 2
V. Dolaylı Vergiler	18	0	0
VI. Temettü Ödemeleri	0	0	0
VII. Diğer Giderler	0	0	0
C. GELİR-GİDER FARKI	45	2 867	- 460
D. FİNANSMAN	- 45	- 2 867	460
I. Kasa Banka Değişimi	- 379	316	- 18
II. İç Borçlanma (Net)	248	- 3 238	478
III. Dış Borçlanma (Net)	86	55	0
(GSYH'ya Oranlar, Yüzde)			
A. GELİRLER	1,83	0,94	0,18
I. İşletme Gelirleri	1,76	0,73	0,18
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	1,53	0,60	0,18
2. Diğer Gelirler	0,23	0,13	0,00
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,07	0,05	0,00
1. Amortismanlar	0,04	0,02	0,00
2. Karşılıklar	0,03	0,03	0,00
III. Bütçe ve Fonlar	0,00	0,16	0,00
IV. Diğer Gelirler	0,00	0,00	0,00
B. GİDERLER	1,82	0,76	0,21
I. İşletme Giderleri	1,78	0,97	0,19
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	1,43	0,55	0,16
2. Diğer Giderler	0,35	0,42	0,03
II. Yatırım Harcamaları	0,05	0,01	0,01
III. Stok Artışı	- 0,02	- 0,01	0,01
IV. Sabit Kymet Artışı	0,00	- 0,21	0,00
V. Dolaylı Vergiler	0,00	0,00	0,00
VI. Temettü Ödemeleri	0,00	0,00	0,00
VII. Diğer Giderler	0,00	0,00	0,00
C. GELİR-GİDER FARKI	0,00	0,18	- 0,03
D. FİNANSMAN	0,00	- 0,18	0,03
I. Kasa Banka Değişimi	- 0,03	0,02	0,00
II. İç Borçlanma (Net)	0,02	- 0,21	0,03
III. Dış Borçlanma (Net)	0,01	0,00	0,00

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO I: 51- KİT'ler Hakkında Özет Bilgiler

	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç Toplam			Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dâhil Toplam		
	2012	2013 (1)	2014 (2)	2012	2013 (1)	2014 (2)
Toplam Personel Sayısı	142 759	111 744	111 066	167 165	134 621	124 126
- Memur ve Sözleşmeli Personel	74 810	46 561	46 785	80 923	52 376	49 652
- İşçi	67 949	65 183	64 281	86 242	82 245	74 474
Toplam Personel Harcamaları (3)	7 887	7 161	7 425	9 399	8 596	8 311
- Memur ve Sözleşmeli Personel	3 600	2 711	2 776	3 914	3 037	2 959
- İşçi	4 287	4 451	4 649	5 485	5 559	5 353
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı (3)	95 979	100 600	96 942	117 665	110 008	99 951
Görev Zararı Tahakkukları (3)	2 248	2 587	3 092	2 248	2 587	3 092
İşletme Faaliyet Kâr – Zararı (3)	4 002	5 093	6 045	3 231	4 837	5 935
Faiz Ödemeleri (3)	256	309	270	350	341	328
Dönem Kâr – Zararı (3)	4 767	6 811	7 457	4 401	3 039	7 202
Faktör Gelirleri (3)	6 174	7 904	7 871	6 752	4 885	7 663
Temetü Ödemeleri (3)	1 549	3 779	1 381	1 549	3 779	1 381
Sabit Sermaye Yatırımları (3)	5 885	7 744	9 430	6 586	7 893	9 531
Bütçe ve Fon Transferleri (3)	6 640	7 336	7 237	6 677	9 837	7 274
Borçlanma Gereği* (3)	- 695	- 116	-2 089	- 739	-2 983	-1 629
Borçlanma Gereği* (3) (4)	5 946	7 220	5 147	5 937	6 854	5 645
Borçlanma Gereği* (3) (5)	- 345	- 10	-1 950	- 427	-2 894	-1 544
Borçlanma Gereği*/GSYH (Yüzde)	-0,05	-0,01	-0,12	-0,05	-0,19	-0,09
Borçlanma Gereği* (4)/GSYH (Yüzde)	0,42	0,46	0,30	0,42	0,44	0,33
Borçlanma Gereği* (5)/GSYH (Yüzde)	-0,02	0,00	-0,11	-0,03	-0,19	-0,09
Personel Harcamaları/Hasılat (Yüzde)	8,22	7,12	7,66	7,99	7,81	8,32
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	0,27	0,31	0,28	0,30	0,31	0,33

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(*) (-) işaret fiansasman fazlasını göstermektedir.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Cari fiyatlarla, Milyon TL

(4) Bütçe ve Özelleştirme Fonu transferleri hariçtir.

(5) Faiz gelir ve gideri hariçtir.

b) 2014 Yılı Hedefleri

2014 yılında özelleştirme kapsamında izlenen kuruluşlar dâhil KİT sisteminin finansman fazlasının GSYH'ya oranı yüzde 0,09 olarak programlanmıştır. Bu hedefe ulaşılabilmesi; Genel Yatırım ve Finansman Programında öngörülen fiyat politikalarının gerçekleştirilemesi, tarım KİT'lerinde alım miktar ve fiyatlarının öngörülenin üzerinde stok artışına yol açmayacak şekilde tespit edilmesi, yatırım harcamalarının belirlenen seviyede kalması ve bütçeden yapılacak transferlerin gerçekleştirilemesiyle mümkün olabilecektir.

KİT'ler, 01/01/2015 tarihinde bağımsız denetim kapsamına girmelerinden ve finansal raporlamalarını Türkiye Muhasebe Standartlarına göre yapmak zorunda olmalarından ötürü, 2014 yılında mali altyapılarını buna uygun hale getireceklerdir.

2014 yılında EÜAŞ'a ait elektrik üretimi santrallerinin özelleştirme çalışmalarının sürdürülmesi öngörlülmektedir.

2014 yılında tarım KİT'leri tarafından 2,5 milyon ton buğday alımı ve 9 milyon ton şeker pancarı alımı öngörlülmüştür.

ÇAYKUR tarafından 2014 yılında 650 bin ton yaş çay yaprağı alımı ve 120 bin ton işlenmiş çay satışı programlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. 2014 YILI PROGRAMININ MAKROEKONOMİK AMACI

2014-2016 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programda yer alan temel amaç ve makroekonomik öncelikler çerçevesinde; uluslararası finans piyasalarındaki dalgalanmaların getirdiği belirsizlik ortamı ve risklere rağmen yüksek büyümeye ortamına geçişin sağlanması için verimliliğin ve yurt外ci tasarrufların artırılması, cari işlemler açığının düşürülmesi, istihdam artışının sürdürülmesi, kamu mali dengelerinin gözetilmesi, enflasyonla mücadeleye devam edilmesi ve finansal istikrarın korunması 2014 Yılı Programının temel makroekonomik amaçlarıdır.

2.2. 2014 YILI PROGRAMININ HEDEFLERİ VE POLİTİKALARI

2.2.1. NİTELİKLİ İNSAN, GÜÇLÜ TOPLUM

2.2.1.1. Eğitim

a) Mevcut Durum

Eğitime erişim ve eğitimin kalitesi, eğitim sisteminin temel sorun alanları olarak önemini korumaktadır. Erişim sorunu kapsamında okullaşma oranları, bölgeler, cinsiyetler arası fırsat eşitsizlikleri; kalite sorunu kapsamında ise fiziki altyapı yetersizlikleri, müfredatın güncellenmesi, öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitim materyallerinin müfredatla uyumu gibi hususlar öne çıkmaktadır. Eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik mekanizmaların etkinliğinin artırılması önem arz etmektedir.

Eğitime erişim kapsamında, okul öncesi eğitimde 2012-2013 öğretim yılı verilerine göre, okullaşma oranı yüzde 44'e ulaşmış olmakla birlikte, bu oran AB-27 ortalaması olan yüzde 93,2'nin (2011 yılı 4 yaş nüfusuna göre) altındadır. Ailelerin sosyoekonomik koşullarından kaynaklanan eşitsizliğin giderilmesinde önemli katkısı olan ve eğitimin ileri

kademelerindeki başarıya olumlu etkisinin olduğu bilinen okul öncesi eğitimde farkındalığın artırılması ihtiyacı ve imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek önlemlerin alınması önemini korumaktadır. Bu yaş grubundaki net okullaşma oranının en düşük olduğu il yüzde 22,6'yla Hakkari iken en yüksek olduğu il yüzde 70,4'le Burdur'dur.

İlköğretimde geç kayıtlar, bitirmeden ayrılanlar ile başta kızlar olmak üzere kırsal kesimdeki çocukların eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörlerdir. 2011-2012 öğretim dönemi sonunda ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye genelinde yüzde 47,8'dir.

Ortaöğretimde ise brüt okullaşma oranı son on yılda yüzde 80,9'dan yüzde 96,8'e ulaşmakla beraber, bölgesel farklılıklar önemini korumaya devam etmektedir. 2012-2013 öğretim yılı verilerine göre okullaşma oranının en düşük olduğu il yüzde 52,7 ile Ağrı'dır. Türkiye genelinde ilköğretimden ortaöğretimme geçiş oranı yüzde 90,1 olmakla beraber zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması sonucunda ilköğretimden ortaöğretimme geçişlerde ve dolayısıyla ortaöğretim okullaşma oranında artışın sürmesi beklenmektedir.

TABLO II: 1- Eğitim Kademeleri İtibarıyla Okullaşma Oranları

	2010-2011		2011-2012		2012-2013	
	Öğrenci Sayısı (Bin)	Brüt Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı (Bin)	Brüt Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı (Bin)	Brüt Okullaşma Oranı (%)
Okul Öncesi Eğitim (1)	1 116	45,3	1 170	46,4	1 077	44,0
İlköğretim (2)	10 981	107,6	10 979	108,4	11 160	107,6
Ortaöğretim (2)	4 749	89,7	4 756	92,6	4 995	96,8
a) Genel Lise	2 676	50,6	2 666	51,9	2 725	52,8
b) Mesleki ve Teknik Eğitim	2 072	39,1	2 090	40,7	2 269	43,9
Yükseköğretim Toplam (3)	3 627	72,5	4 113	81,6	4 677	92,1
Örgün	1 913	38,2	2 161	42,9	2 420	47,6
Yaygın Eğitim (4)	7 786	-	8 524	-	8 071	-

Kaynak: MEB, ÖSYM

(1) 4-5 yaş çağının nüfusuna göre hesaplanmıştır.

(2) Açık İlköğretim ve açık lise öğrencileri dâhildir.

(3) Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları dâhil, lisansüstü öğrenciler hariçdir. Önceki yıllarda 17-20 yaş grubu için, 2012-2013 döneminde ise 18-21 yaş grubu için hesaplanmıştır.

(4) Yaygın eğitim kurumlarına ait öğrenci sayısı bilgileri bir önceki öğretim yılı sonu itibarıyla verilmiştir.

Eğitime erişimdeki sorunların yanı sıra, eğitimin kalitesine ilişkin sorunlar da önemini korumaktadır. Eğitimin çıktılarını ve dolayısıyla sistemin performansını değerlendiren PISA gibi uluslararası araştırmalarda elde edilen puanlarda kısmi iyileşme sağlanmıştır. Ancak, bu kapsamında öğrenme ortamlarının niteliğinin eşitlik ve hakkaniyet çerçevesinde artırılması, öğretmen yetiştirmeye ve geliştirmeye sistemin yeniden yapılandırılması, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinde etkinlik sağlanması, müfredatın bilgi ve iletişim teknolojileriyle uyumunun sağlanması, derslik başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, ilköğretimde ikili eğitimden tam gün eğitime geçilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

TABLO II: 2- Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci/Derslik ve Öğrenci/Öğretmen Sayıları

		2010-2011	2011-2012	2012-2013
İlköğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı Öğrenci/Öğretmen Sayısı	31 21	30 20	30 20
Ortaöğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı Öğrenci/Öğretmen Sayısı	34 18	31 16	31 16
Genel Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı Öğrenci/Öğretmen Sayısı	31 18	28 16	28 16
Mesleki ve Teknik Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı Öğrenci/Öğretmen Sayısı	38 18	35 16	34 15

Kaynak: MEB

Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimin süresi ve niteliğinin yetersizliği ve performanslarının yeterince değerlendirilmemesi eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmen yetiştiren fakülteler ile okullar arasındaki etkileşimin güçlendirilmesi, öğretmen yetiştirmeye ve geliştirmeye sisteminin yeterlilikleri esas alan bir şekilde yeniden yapılandırılması ile kariyer gelişim ve performans değerlendirme sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Deneyimli öğretmenlerin fırsat eşitliği çerçevesinde dezavantajlı bölgelerde görev yapmalarını özendirici tedbirlerin alınması ihtiyacı önem arz etmektedir.

Son yıllarda öğretmen sayısındaki artış oranı öğrenci sayısındaki artış oranına göre daha fazla olmakla birlikte öğretmen başına düşen öğrenci sayısı eğitimin tüm kademelerinde OECD ve AB ülke ortalamalarına göre yüksektir. Ayrıca öğretmenlerin ülke geneline dağılımında bölgeler arası farklılıklar önemini korumaktadır. Ülke genelinde ilkokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 20, ortaokullarda 19'dur. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu Şanlıurfa'da bu sayılar sırasıyla 26 ve 32'dir.

İlköğretimde tam gün eğitime geçme yönündeki çalışmalara devam edilmesine rağmen, 2012-2013 öğretim dönemi itibarıyla tam gün eğitimde okuyan öğrencilerin oranı yüzde 45 düzeyinde kalmıştır. Ortaöğretimde ise bu oran yüzde 72 seviyesindedir. İlköğretimde ikili eğitim oranının en yüksek olduğu il olan Şanlıurfa'da ise halen bu oran yüzde 82,4'tür. Birleştirilmiş sınıflarda öğrenim gören öğrenci sayısında azalma görülmekle birlikte, bu sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin oranı ülke genelinde yüzde 2,3 iken bu oran Ardahan'da yüzde 27,8'e kadar yükselmektedir. Öte yandan, 2012-2013 öğretim döneminde ülke genelinde ilköğretimdeki öğrencilerin yüzde 2'si sınıf tekrarı yapmaktadır.

Son on yılda, hayırseverlerin yapmış olduğu yaklaşık 35 bin derslik dahil olmak üzere 188 bin yeni derslik yapılmış olup derslik başına düşen öğrenci sayısında önemli düzeyde iyileşme sağlanmıştır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması ve eğitime başlama yaşıının erkene çekilmesiyle başta ortaöğretim kademesinde olmak üzere okullaşan öğrenci sayısında ve dolayısıyla derslik ihtiyaçında artış yaşanmıştır. Bu kapsamda, eğitime ayrılan kamu kaynaklarının artırılması sonucunda yıllık ortalama derslik yapımının iki kat artması beklenmektedir. Türkiye genelinde ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 30'a düşmekle birlikte, özellikle göç alan büyük şehirler ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerde bu sayının yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu sorun bu illerin kent merkezlerinde daha belirgindir. Derslik başına düşen öğrenci sayısının il genelinde 48 ile en yüksek olduğu Şanlıurfa'da bu oran kent merkezinde 57, köylerde 45'tir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitime olan talebin artmasıyla bu kademedeki derslik ihtiyacı da

artmaktadır. Türkiye genelinde mesleki ve teknik eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 34 olup bu sayının en yüksek olduğu il 49'la Adana'dır.

Bilişim okuryazarlığı, bireylerin en az bir yabancı dili iyi derecede bilmeleri, eleştirel düşünme becerileri ve demokratik katılımın özellikle eğitimin temel kademelerinde geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamında eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki bilişim teknolojisini iyileştirmek amacıyla uygulamaya geçirilen Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesinin ülke geneline yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin müfredata entegrasyonuna ve kullanımına ilişkin nitel ve nicel göstergeler geliştirilerek etki değerlendirmesi yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin ortaöğretim içındaki payı son on yılda yüzde 32,3'ten yüzde 45'e ulaşmıştır. Bu oran 2012-2013 yılı öğretim dönemindeki yeni kayıtlar itibarıyla yüzde 52'ye ulaşmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimin işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi amacını hedefleyen İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı etkin şekilde uygulanmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin bir bütünlük içinde ele alınması ve yürütülebilmesi amacıyla Mesleki Eğitim ve Öğretim Strateji Belgesi hazırlanması çalışmalarına devam edilmektedir.

Ulusal Yeterlilik Sisteminin oluşturulması çabaları çerçevesinde işgücü piyasasının ihtiyaçlarını göz önüne alarak meslek standartlarını geliştirme ve öğrencileri değerlendirek sertifikalandırma işlemlerine devam edilmiştir. Yayınlanan ulusal meslek standartlarının sayılarındaki hızlı artışa paralel olarak sınav, akreditasyon ve belgelendirme faaliyetlerine de hız verilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 104'ü devlet ve 71'i vakıf olmak üzere toplam 175 üniversite bulunmaktadır. Ayrıca, 2006-2013 yılları arasında örgün yüksekokretim kontenjanları yüzde 81,2 oranında artarak 2013 yılı itibarıyla 762.916 olmuştur.

2013 yılında üniversite giriş sınavına 1,9 milyon aday başvurmuştur. Başvuran adayların sadece yüzde 41,1'i (800 bin kişi) ortaöğretim son sınıf öğrencilerinden, geri kalan kısmı ise önceki yıllarda yerleşmemiş, bir yüksekokretim programına yerleşmiş ya da bir programdan mezun olmuş kişilerden oluşmaktadır. Örgün yüksekokretim programına yerleşen kişilerin sadece yüzde 53'ü (357 bin kişi) ortaöğretim son sınıf düzeyinde bulunmaktadır.

Onceki yıllarda herhangi bir programa yerleştirildiği halde tekrar sınava girenler ile yerleşmemiş olanların üniversite giriş sınavına başvuran adaylar içindeki yoğunluğu, yüksekokretime giriş sisteminin etkinliği ile ortaöğretim kademesindeki yönlendirme ve mesleki rehberlik hizmetlerinin kalitesine ilişkin sorunları gündeme getirmektedir. Ortaöğretimden yüksekokretime geçiş sisteminin bütüncül bir bakış açısıyla yeniden ele alınması ihtiyacı bulunmaktadır.

YÖK başta olmak üzere yüksekokretim yönetim sisteminin yeniden yapılandırılamaması ve buna bağlı olarak üniversitelerin idari ve mali özerkliklerinin sağlanamaması kaliteyi olumsuz yönde etkilemektedir. Kalite değerlendirme ve hesap verebilirlik sisteminin işlerlik kazanamaması, üniversitelerin gelir yaratma kapasitelerinin düşük olması, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının yüksek olması ve fiziki altyapı yetersizlikleri kaliteyi etkileyen diğer önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

TABLO II: 3- Yükseköğretimde Öğretim Elemanı ve Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı, 2012-2013 Eğitim Öğretim Dönemi

	Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Önlisans	362,9	52,4
Lisans	35,5	22,9
Toplam	43,1	18,5

Kaynak: ÖSYM

Son dönemde yükseköğretim kontenjanlarının artması, öğrenci affi gibi nedenlerle öğrenci sayısının hızla artmış sonucunda zaten OECD ortalamasının üstünde olan öğretim üyesi başına öğrenci sayısı daha da yükselmiştir. Bu nedenle Öğretim Üyesi Yetiştirme Programının etkin olarak sürdürülmesi önem taşımaktadır.

Öğretim üye ve elemanlarının üniversiteler ve bölgeler arasında dengesiz dağılımı da yüksekokögretimin bir diğer sorunudur. 2012-2013 eğitim döneminde örgün öğretimdeki öğrencilerin yüzde 10,5'i vakıf üniversitelerinde öğrenim görmekte iken öğretim elemanlarının yüzde 12,8'i, öğretim üyelerinin ise yüzde 13,8'i bu üniversitelerde görev yapmaktadır. Lisans ve önlisans programlarına kayıtlı örgüt eğitimdeki öğrencilerin yüzde 29,7'si üç büyük ilde yer alırken, öğretim üyelerinin yüzde 43,3'ü bu illerde yoğunlaşmaktadır. Bunun sonucunda, ülke genelinde öğretim üyesi başına 43,1 öğrenci düşerken, üç büyük ilde bu sayı 39,6'dır.

TABLO II: 4- Yükseköğretimde Örgün Öğrenci, Öğretim Üyesi ve Elemanlarının Dağılımı, 2012-2013 Eğitim Öğretim Dönemi

	Öğrenciler		Öğretim Üyeleri		Öğretim Elemanları	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara	202 348	8,4	8 693	15,5	19 016	14,6
İstanbul	388 696	16,1	11 707	20,8	24 328	18,6
İzmir	126 481	5,2	3 936	7,0	8 457	6,5
Üç İl Toplamı	717 525	29,7	24 336	43,3	51 801	39,6
Diğer İller	1 702 187	70,3	31 818	56,7	78 852	60,4
Genel Toplam	2 419 712	100	56 154	100	130 653	100

Kaynak: ÖSYM

Not: Diğer eğitim kurumları dahil, lisansüstü öğrenciler hariçdir.

Yeni kurulan üniversitelerle birlikte fiziki ihtiyaçlarda artış meydana gelmiştir. Yükseköğretim kurumlarında ilave kapalı alanlar yaratılması gereği bulunmakla birlikte mevcut kapalı alanların da daha etkin şekilde kullanılması önem arz etmektedir.

Artan üniversite sayısı ve örgün yüksekokögretim kontenjanlarına paralel olarak yurt ihtiyacı da artmaktadır. 2013-2014 eğitim öğretim döneminde yüksekokögretim düzeyindeki yurt kapasitesi 588.280'dir. Bu kapasitenin 302.778'i Yurt-Kur, 62.408'i üniversite, 223.094'ü de özel yurtlardan oluşmaktadır. Yurt-Kur yurtlarında başvuru yapılabilecek boş yatak kapasitesi 94.708 iken başvuran sayısı 368.101 olmuş ve karşılama oranı yüzde 25,7 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, Yurt-Kur yurtlarının özellikle maliyet ve güvenlik açısından öncelikli olarak tercih edilmesi, yurtların kalite standartlarının yüksek olması

sonucunda yurtlardaki doluluk oranı yüzde 100'e ulaşmıştır. Önümüzdeki dönemde yükseköğretimdeki genişlemeye beraber öğrencilerin barınma ve burs/kredi ihtiyaçlarının artacağı göz önünde bulundurulduğunda finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve buna bağlı olarak Yurt-Kur'un kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Küreselleşme sürecinde bireylerin farklı ülkelerde yaşama, çalışma ve öğrenim fırsatlarını elde etmesi ve bilgi ekonomisi sürecinde küresel bilgi paylaşımının önem kazanmasıyla birlikte uluslararasılaşma, yükseköğretimde önemli bir eğilim haline gelmiştir. Bu eğilime paralel olarak 2011 yılında dünyadaki toplam uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık 4,3 milyona ulaşmış olup Türkiye'nin bu öğrencilerden aldığı pay yüzde 1'in altındadır. Yükseköğretimde uluslararasılaşma boyutu konusunda farkındalıkın artırılması, Türkiye'nin bu alandaki ulusal politika eksikliğinin giderilmesi ve dünyadaki uluslararası öğrencilerden daha fazla pay alarak öğrenci çeken bir ülke konumuna gelmesi amacına yönelik olarak hazırlanan Yabancı Öğrenci Strateji Belgesi'nin hayatı geçirilmesi beklenmektedir.

2011 yılı verilerine göre, eğitimde kalma beklentisi OECD'de yüzde 17,5, AB-21'de yüzde 17,7 iken Türkiye'de yüzde 16'dır. Aynı yıl verilerine göre yetişkin nüfusta (25-64 yaş) ortaöğretim ve daha üst seviyede eğitim düzeyine sahip olanların oranı Türkiye'de yüzde 32 iken bu oran OECD ortalamasında ise yüzde 75'dir. Ortaöğretimin zorunlu eğitim kapsamına alınması ve yükseköğretime erişimde sağlanan gelişmeler sonucunda nüfusun eğitim düzeyinin artması öngörmektedir Türkiye'de yetişkin nüfusun bilgi, beceri ve yeterliliklerinin düşük kalması, bu kişilerin sosyal ve ekonomik hayatı etkin olarak katılımını da zorlaştırmaktadır.

Türkiye, 2013 yılında OECD tarafından yürütülen ve ikincisi yapılan 15-65 yaş grubu yetişkinlerin eğitim durumları, eğitimlerinden edinmiş oldukları birikimi, bu birikimin iş hayatına geçişte ne şekilde kullanıldığı ve eğitim sisteminin sosyo-ekonomik hayatın gereklere ne şekilde yanıt verdiği hususlarında istatistikî bilgi toplanması ve karşılaştırmalı değerlendirmelerde bulunulmasını amaçlayan PIAAC Programı'na (Uluslararası Yetişkin Becerilerinin Değerlendirilmesi Programı) ilk defa katılmıştır.

b) Amaç ve Hedefler

Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilecek, paylaşımı ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, bilimsel gelişmelere açık, teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, bilgi toplumu gereklini haiz, üretken ve mutlu bireylerin yetişmesi eğitim sisteminin temel amacıdır. Eğitim sisteminde bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, fırsat eşitliğine dayalı, kaliteyi yükseltmen bir dönüşüm programı uygulanacaktır. Eğitim yönetimi, öğretmen yetiştirmeye süreçleri, müfredat, eğitim ortam ve araçları bu dönüşüm sürecini destekleyecek şekilde hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde güçlendirilecektir.

Toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı, paydaşlarıyla etkileşim içerisinde olan, ürettiği bilgiyi ürüne, teknolojiye ve hizmete dönüştüren, akademik, idari ve mali açıdan özerk üniversite modeli çerçevesinde küresel ölçekte rekabetçi bir yükseköğretim sistemine ulaşılması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öğrencilerin sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimine katkı sağlayan okulöncesi eğitim, imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek şekilde yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.146.)			
Tedbir 1. Okul öncesi eğitim kurumları ve öğrenci sayısı artırılacaktır.	MEB (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Aralık Sonu	36-60 aylık çocuklar ile ilkokula kayıt olmamış 60-72 aylık çocukların okul öncesi eğitime kazandırılması amacıyla bölgeler arasındaki farklar da dikkate alınarak gerekli fiziki altyapı sağlanacaktır. Toplum Temelli Erken Çocukluk Eğitimi Merkezleri kademeli olarak yaygınlaştırılacaktır.
İlk ve orta öğretimde başta engelliler ve kız çocukları olmak üzere tüm çocukların okula erişimi sağlanacak, sınıf tekrarı ve okul terki azaltılacaktır. (Kalkınma Planı p.147) Kalabalık ve birleştirilmiş sınıf ile ikili eğitim uygulamaları azaltılacak, öğrenci pansionları yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.155)			
Tedbir 2. Zorunlu eğitime devam etmeyen çocukların eğitime kazandırılacak, kademeler arası geçiş oranları artırılacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, TÜİK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Aşamalı Devamsızlık Yönetimi Sistemi (ADEY) ortaöğretim kurumlarını da kapsayacak şekilde genişletilecek, bu doğrultuda okul yönetimlerinin kapasiteleri güçlendirilecektir. Devam ve erişim konusunda il durum raporları hazırlanarak analiz edilecektir. Özellikle kız çocukları için pansion yapımına ağırlık verilecektir. Sınıf tekrarının azaltılması için yetişirici sınıf vb. uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 3. Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde yerleşim yerleri itibarıyla fiziki altyapı ve donanım dağılımının dengeli olmasına yönelik orta vadeli bir yatırım planı hazırlanacaktır.	MEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Derslik başına düşen öğrenci sayısı ve okullaşma oranları açısından Türkiye ortalamasının gerisinde olan illerin, Türkiye ortalamasına yaklaştırılması amacıyla kaynak kullanımına yön verecek beş yıllık orta vadeli yatırım planı hazırlanacaktır. Bu plan kapsamında yatırım ödeneklerinin dağılımında iller arasında önceliklendirme yapılacaktır.
Okul türlerinin azaltıldığı, programlar arası esnek geçişlerin olduğu, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer aldığı, bilgi ve iletişim teknolojilerine entegre olmuş bir			

müfredatın bulunduğu, sınav odaklı olmayan, bireysel farklılıklarını gözeten bir dönüşüm programı uygulanacaktır. (Kalkınma Planı p.145)			
Tedbir 4. Ortaöğretimde okullar arasındaki başarı farklılığını asgari düzeye indirmek amacıyla okul türleri azaltılacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretim, okul türü yerine program çeşitliliğine göre yeniden yapılandırılacaktır. Bu yapılandırmada öğrencilerin sistemin dışına çıkışmasını azaltacak şekilde farklı eğitim kademeleri arasındaki geçişlerin kolaylaştırıldığı, başarısızlıkların telafi edilebildiği, anlaşılır ve özendirici bir sistem yaklaşımı benimsenecektir.
Tedbir 5. İlk ve ortaöğretimdeki öğrenciler için yönlendirme faaliyetleri ve sosyal aktiviteler artırılacaktır.	MEB (S), İŞKUR, TOBB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları	Aralık Sonu	Öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelere katılımı artırılacaktır. Ayrıca mesleklerin tanıtımı amacıyla iş yeri gezileri, kendi alanında uzman kişilerin okullarda öğrencileri bilgilendirmesi ve kariyer günleri etkinlikleri geliştirilecektir. Okul binaları kolay erişilebilir, yeterli oyun, spor ve kültürel alanlara sahip fonksiyonel mekânlara olarak inşa edilecektir.
Tedbir 6. İçerik ve işlevsellisinin ön plana alındığı, çağın şartlarıyla uyumlu müfredatların hazırlanması ve güncellemelerin yapılması sağlanacaktır.	MEB (S), TÜBİTAK, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Yenilikçiliği ve araştırmacılığı esas alan müfredat programları geliştirilecek ve ülke geneline yaygınlaştırılacaktır. Mevcut öğretim ve rehberlik programlarının içerikleri yenilenecek ve yeni derslerin öğretim programları hazırlanacaktır. İlk ve ortaöğretimdeki derslerin öğretim programlarını değerlendirme çalışmaları yürütülecektir.
Tedbir 7. Yabancı dil eğitimine erken yaşlarda başlanacak, bireylerin en az bir yabancı dili iyi derecede öğrenmesini sağlamak üzere müfredatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	MEB (S), Üniversiteler	Aralık Sonu	Bireylerin dil yeterliliklerini artırmak için ilkokuldan itibaren yabancı dil derslerine ağırlık verilecek şekilde müfredat güncellenecek, hem genel hem de ortaöğretimde yabancı dile entegre edilmiş öğrenme yöntemlerine ağırlık verilerek, özellikle bu kapsamda mesleki eğitim ve

			<p>öğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin hareketliliğinin sağlanması istihdam edilebilirlikleri artırılacaktır. Eğiticerin bu konudaki yeterlilikleri geliştirecektir.</p>
Tedbir 8. Başta şiddet olmak üzere eğitim kurumlarında disiplin sorunlarının giderilmesine yönelik olarak bilgilendirme ve hizmet içi eğitim faaliyetleri ile güvenlik önlemleri artırılacaktır.	MEB (S), Üniversiteler, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	<p>Okullarda öğrenciler kültür, sanat ve spor faaliyetlerine yönlendirilecek ve seçtikleri sosyal etkinlikleri yürütmek üzere eğitim materyalleriyle donatılmış çalışma alanları oluşturulacaktır. Şiddet nedenleri, iletişim yöntemleri gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yapılacak, eğitim kurumları yönetici ve öğretmenleri şiddet ve şiddete kaynaklık eden hususlarda hizmet içi eğitimlerden geçirilecektir. Eğitim alanlarında güvenlik önlemleri artırılacaktır. Öğrencilerin ruhen ve bedenen sağlıklı gelişimi ile bunun akademik başarı üzerindeki etkisine ilişkin başta velilere olmak üzere sürekli bilgilendirme yapılacaktır.</p>
<p>Öğretmenlik meslesi daha cazip hale getirilecek; öğretmen yetiştiren fakülteler ile okullar arasındaki etkileşim güçlendirilecek; öğretmen yetiştirmeye ve geliştirme sistemi, öğretmen ve öğrenci yeterliliklerini esas alan, kişisel ve mesleki gelişimi sürekli teşvik eden, kariyer gelişimi ve performansa dayanan bir yapıda düzenlenecektir. (Kalkınma Planı p.152)</p>			
Tedbir 9. Öğretmen istihdamına ilişkin strateji ve politika belgesi hazırlanacak ve uygulanmaya başlanacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>Hazırlanacak strateji belgesi çerçevesinde, eğitim fakültelerinin kontenjanları ülkenin gelecekte ihtiyaç duyacağı branşlara ve öğretmen sayısına göre belirlenecek, öğretmen atamalarında bölgeler itibarıyla öğretmen ihtiyacının dikkate alındığı teşvik edici bir yaklaşım benimsenecektir.</p>
Tedbir 10. Deneyimli öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde ve okullarda uzun süreli çalışmasının özendirilmesi amacıyla öğretmenlik mesleğinin kariyer basamakları yeniden belirlenecek, farklılaştırılmış ücret modeli uygulanacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>Öğretmenlik mesleğinin kariyer basamakları yeniden belirlenecek, deneyimli ve nitelikli öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde ve okullarda uzun süreli çalışmasını teminen farklılaştırılmış ücret modeli uygulanacaktır.</p>

Tedbir 11. Öğretmenlere ve okul yöneticilerine yönelik hizmet içi eğitimlerin sayısı ve etkinliği artırılacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Üniversiteler, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları	Aralık Sonu	Yenilenen müfredatlara uygun olacak şekilde yönetici, öğretmen ve diğer personelin yeterlik alanlarını esas alan ve sorumluluğuna verilecek görevleri en uygun şekilde yapmasını sağlayacak bilgi ve beceriyi kazandıran etkin bir hizmet içi eğitim sistemi kurulacak ve düzenlenen seminer ve kursların niteliği artırılacaktır.. Bu modelin tasarılarında eğitim ihtiyacının belirlenmesi, eğitim ve öğretim dönemi dışındaki zamanların etkin kullanımı, eğitimlere ait etki analizlerinin yapılması, öğretmen ve öğrenci yeterliliklerinin değerlendirilmesi temel ilkeler olacaktır.
Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısı geliştirilecek, öğrenci ve öğretmenlerin bu teknolojileri kullanma yetkinlikleri artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.157)			
Tedbir 12. Teknolojinin eğitime entegrasyonu konusunda nitel ve nicel göstergeler geliştirilerek etki değerlendirmesi yapılacaktır.	MEB (S), YÖK, Üniversiteler, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Ulusal düzeyde izleme ve değerlendirme sistemleri geliştirilecektir. Bu kapsamda beklenen sonuçlar ve verimlilik artışı için düzenli değerlendirmeler yapılacak, potansiyel eksiklikler erken tespit edilecektir. Her okul için altyapıdan, öğretmen eğitimlerine kadar girdi ve çıktıları içeren okul karnelerinin oluşturulmasıyla izleme ve değerlendirme mekanizmaları kurulması ve toplumun kullanımına geniş ölçüde bilgi sunulması sağlanacaktır.
Eğitimde alternatif finansman modelleri geliştirilecek, özel sektörün eğitim kurumu açması, özel kesim ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali yönden aktif katılımı özendirilecektir. (Kalkınma Planı p.156)			
Tedbir 13. Özel okulların eğitim hizmetleri sunumundaki payı artırılacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, Türkiye Bankalar Birliği, Finans Kuruluşları	Aralık Sonu	Özel okullarda öğrenim gören öğrencilere devlet tarafından sağlanacak öğrenci başına eğitim-öğretim desteginin çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılarak eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün katkısı artırılacaktır.
Tedbir 14. Öğrenci başına	MEB (S), Kalkınma	Aralık	Organize sanayi bölgelerinde

eğitim öğretim desteğinin etki değerlendirmesi yapılacaktır.	Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Yerel Yönetimler, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları ile meslek örgütleri, STK'lar,	Sonu	açılan mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere devlet tarafından sağlanan eğitim öğretim destegine ilişkin envanter çıkararak destegin etki değerlendirmesi yapılacaktır.
Okul idarelerinin bütçeleme süreçlerinde yetki ve sorumlulukları artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.154)			
Tedbir 15. Eğitim hizmetlerinin sunumunda MEB bünyesindeki il, ilçe ve okul yönetmilerinin yetki ve sorumlulukları artırılacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	MEB bünyesindeki il, ilçe ve okul yönetmilerinin mali ve idari konularda yetki ve sorumlulukları artırılarak verimlilik ilkeleri çerçevesinde, önceden belirlenmiş performans göstergeleriyle ölçülebilir bir yapı oluşturulacaktır. Gerekli denetim ve kontrol mekanizmaları tasarılanarak rekabetçi bir ortam sağlanacaktır. Okul idarelerinin bütçeleme süreçlerinde yetki ve sorumlulukları artırılacaktır.
Tedbir 16. Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sisteminin (TEFBİS) etkin şekilde kullanımı sağlanacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜİK	Aralık Sonu	Eğitim harcamaları, öğrenci maliyetleri, eğitim kurumlarına ve öğrencilere yapılan yardımlar gibi ihtiyaç duyulan istatistik bilgiler ile hanehalkı eğitim harcamaları sistematik olarak tespit edilecek ve yayınlanacaktır. Okullar arasındaki imkan farklıklarının azaltılması için okulların toplam bütçelerinin öğrenci sayısı ve merkezi yönetim bütçesi dışındaki gelirler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.
Eğitim sisteminin performansının değerlendirilmesine imkân tanıyacak şekilde öğrenci kazanımlarının izlenebilmesini teminen, sınıf temelli başarı düzeyleri, yeterlilikleri ve standartları belirlenecek, ulusal düzeyde çoklu değerlendirme ve denetleme mekanizması geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.151)			
Tedbir 17. Temel eğitim kademelerinde kalite güvence sistemi kurulacaktır.	MEB (S), YÖK, Üniversiteler, MYK, TÜRKAK, STK'lar	Aralık Sonu	Eğitim sisteminde kalite güvence sisteminin temel kriterleri ve göstergeleri belirlenecek ve konuya ilişkin teknolojik altyapı geliştirilecektir. Sonuç ve performans odaklı, öğretmeni, yönetici, müfettiş yeterlilikleri tanımlanacak, yeterlilikler artırılacaktır. Sistem

			konusunda merkez ve taşra teşkilatından belirlenecek personele eğitim verilecektir. Kalite güvence sisteminde belli puanı geçen okul/kurumlara kalite beratı verilecektir.
Tedbir 18. Eğitimin kalitesinin artırılması amacıyla okul ve eğitim kurumlarının hizmet standartları belirlenecek, denetimi de içeren bir performans yönetim sistemi kurulacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Rehberlik ve denetim faaliyetleri çoklu veri kaynaklarının algılanmalarına dayalı ve e-denetim destekli yürütülecektir. Okullara ve eğitim kurumlarına yönelik rehberlik ve denetim faaliyetleri yaygınlaştırılacak, okul ve kurumların performansları izlenecektir.
Eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyum; hayat boyu öğrenme perspektifinden hareketle iş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, girişimcilik kültürünün benimsenmesi, mesleki ve teknik eğitimde okul-entreprise ilişkisinin orta ve uzun vadeli sektör projeksiyonlarını dikkate alacak biçimde güçlendirilmesi yoluya artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.158)			
Tedbir 19. Hayat boyu öğrenme perspektifinde kolay erişilebilir öğrenme ortamları oluşturulacaktır.	MEB (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, AB Bakanlığı, YÖK, KOSGEB, İŞKUR, MYK, STK'lar, İşçi İşveren Örgütleri ve Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Bireylere eğitimde yatay ve dikey hareketlilik fırsatları sağlanacak ve zorunlu eğitim sonrasında öğrenme fırsatları çeşitlendirilecektir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak uzaktan eğitim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. Hayat boyu öğrenme portalına ilişkin farkındalık artırılacak, bu çerçevede kamu ve özel kesim ile STK'lar tarafından gerçekleştirilen tüm eğitimlere ilişkin bilgiler bu portalda toplanacaktır.
Tedbir 20. Ortaöğretim ve yüksekokretim kademeindeki mesleki ve teknik eğitimde açılacak eğitim kurumları ve uygulanacak programlar işgücü piyasası ihtiyaç analizleri dikkate alınarak belirlenecektir.	MEB (S), ÇSGB, YÖK, İŞKUR, MYK, Üniversiteler, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Mesleki ve teknik eğitim bölüm ve programları işgücü piyasası ihtiyaç analiz sonuçlarına uygun olarak açılacak ve il istihdam ve mesleki eğitim kurullarına raporlanacaktır. İl istihdam ve mesleki eğitim kurumlarının ve işgücü piyasası ihtiyaç analizlerinin etkinliğinin artırılması yönünde alan araştırması yapılacaktır.
Tedbir 21. Meslek yüksekokullarının etkin bir yapı ve işleyişe kavuşturulmasına yönelik	YÖK (S), MEB, Kalkınma Bakanlığı, TOBB, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Ülke genelindeki tüm meslek yüksekokullarını kapsayan bir etkinlik analizi yapılacak ve gerekli görüldüğü yerlerde

olarak yeniden yapılandırılmasını içeren bir rapor hazırlanacaktır.			kurumların kapatılması, toplulaştırılması veya meslek liselerine dönüştürülmesi yönünde strateji ortaya koyan bir rapor hazırlanacak ve buna uygun yapılandırılacaktır.
Ulusal Yeterlilik Çerçevesi oluşturularak eğitim ve öğretim programları ulusal meslek standartlarına göre güncellenecek, önceki öğrenmelerin tanınmasını içeren, öğrenci hareketliliğini destekleyen ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sistemi geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.159)			
Tedbir 22. Ulusal Yeterlilik Çerçevesi yükseköğretim ve yaygın eğitim sürecini de içine alacak şekilde genişletilecektir.	Mesleki Yeterlik Kurumu (S), AB Bakanlığı, BSTB, MEB, YÖK, İŞKUR, STK'lar, İşçi İşveren Örgütleri ve Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	AB tarafından benimsenen yeterlilik esaslarıyla uyumlu olacak şekilde tasarılanan ve ilk, orta ve yükseköğretim ile özel öğretim dâhil, tüm teknik ve meslekî eğitim/öğretim programları ile örgün, yaygın ve ilgili kurumların iznine dayalı programlarla kazandırılan yeterlilik esaslarını içeren Ulusal Yeterlilik Çerçevesi hazırlanacaktır.
Tedbir 23. İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu meslek standartları ve yeterlilikleri hazırlanacak ve hayatı geçirilecektir.	Mesleki Yeterlik Kurumu (S), MEB, YÖK, TÜRKAK, STK'lar	Aralık Sonu	Ulusal meslek standardı ve yeterliliklerinin hazırlanması sürdürülecek, akreditasyon ve belgelendirme faaliyetlerine de hız verilmesi sağlanacaktır. Belgelendirme kuruluşları yetkilendirilecektir. Eğitim ve öğretim kuruluşlarının akreditasyonuna başlanacaktır.
Yükseköğretim sistemi, hesap verebilirlik temelinde özerklik, performans odaklılık, ihtisaslaşma ve çeşitlilik ilkeleri çerçevesinde kalite odaklı rekabetçi bir yapıya dönüştürülecektir. (Kalkınma Planı p.161)			
Tedbir 24. Üniversite yönetimi, üniversitelerin idari ve mali özerliğini sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.	MEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Üniversite yönetimi, özerklik ve hesap verebilirlik temelinde yeniden örgütlenilecek ve bu doğrultuda yeni bir Yükseköğretim Kanunu hazırlanacaktır.
Tedbir 25. Yükseköğretimin üst yönetimi standart belirleme, planlama ve koordinasyondan sorumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.	MEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Yükseköğretim Kurulu, yükseköğretim sisteminin planlanması ve üniversiteler arasında eşgüdümün sağlanmasıından sorumlu, uzmanlığa dayalı karar alma süreçleriyle desteklenecek ve özel sektör temsilini de içerecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
Tedbir 26. Yükseköğretimde	MEB (S), Başbakanlık,	Aralık	Avrupa Yükseköğretim

bağımsız ve özerk bir kalite güvence sistemi oluşturulacaktır.	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, TÜRKAK, Üniversiteler, İlgili STK'lar	Sonu	Alanına uyum sağlama hedefi doğrultusunda yüksekokşretim sisteminin planlanması sorumlu kurumdan bağımsız ve özerk bir kalite güvence ajansı oluşturulacaktır.
Tedbir 27. Öğretim elemanı açığı yurt geneline dengeli dağılım gözetilerek azaltılacaktır.	YÖK (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) etkin bir şekilde uygulanacaktır. Yeni kurulan üniversitelerde öğretim üyesi açığının yarattığı olumsuzlukları gidermek amacıyla uzaktan eğitim imkanları da kullanılarak gelişmiş üniversitelerin öğretim elemanı ve altyapısından yararlanılacaktır. Öğretim görevlisi, okutman ve uzman sayısını artırmak suretiyle yeni üniversitelerdeki öğretim elemanı açığı azaltılacaktır. Kısıtlı zamanlı ders verme özendirilecektir. Araştırma görevlilerinin özlük hakları iyileştirilecek ve özellikle yeni kurulan üniversitelerde öğretim üyeliğini teşvik edici düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 28. Üniversitelerde performans esaslı bütçeleme anlayışına geçişin altyapısı hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Kaynak tahsis mekanizması, üniversiteler arasında rekabeti sağlama amacıyla yönelik olarak performans bazlı bir yapıya kavuşturulacaktır. Bu doğrultuda, kamu kaynaklarının tahsisine esas olacak sözleşme ve formül benzeri yöntemler geliştirilecek ve pilot uygulama için hazır hale getirilecektir.
Yüksekokşretim kurumları çeşitlendirilecek ve yüksekokşretim sistemi uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri için çekim merkezi haline getirilecektir. (Kalkınma Planı p.165)			
Tedbir 29. Özel üniversitelerin kurulmasına imkân veren mevzuat düzenlemesi hazırlıklarına başlanacaktır.	MEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK	Aralık Sonu	Özel üniversitelerin kurulmasına ve yurt dışındaki üniversitelerin Türkiye'de faaliyet göstermelerine imkân tanıyan mevzuat düzenlemesi hazırlıkları başlatılacaktır.
Tedbir 30. Yükseköğretim	YÖK (S), Başbakanlık, MEB,	Aralık	Plan dönemi sonunda

Sistemi Uluslararasılaşma Strateji Belgesi hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜBİTAK	Sonu	Türkiye'nin uluslararası öğrenci havuzundan aldığı payın yüzde 1,50'ye yükseltilmesi hedefinin hayatı geçirilmesine yönelik yol harası niteliği taşıyan, Yükseköğretim Sistemi Uluslararasılaşma Stratejisi hazırlanacaktır.
Tedbir 31. Yükseköğretimde öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ve hareketliliğini artırmaya yönelik uluslararası programlar yaygınlaştırılacaktır.	YÖK (S), Başbakanlık, AB Bakanlığı, MEB, Kalkınma Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Yabancı öğrenci ve bilim insanların ülkemizdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılımını artırmaya yönelik olarak mevcut değişim programlarının kapsamı genişletecek ve yeni değişim programları tasarılanacaktır.
Yükseköğretim kurumlarının sanayi ile işbirliği içerisinde teknoloji üretimine önem veren, çıktı odaklı bir yapıya dönüştürülmesi teşvik edilecek ve girişimci faaliyetler ile gelir kaynakları çeşitlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.164)			
Tedbir 32. Üniversitelerin sanayi ile işbirliğinin artırılması hedefi doğrultusunda uzmanlaşma alanları tespit edilecektir.	YÖK (S), MEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetmeler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Üniversitelerin sahip oldukları araştırma altyapısı, öğretim üyesi profili ve bulundukları bölgelerdeki sanayi kuruluşlarının potansiyeli dikkate alınarak uzmanlaşma alanları tespit edilecektir. Bu bağlamda, akademik personel ve yatırım politikaları teşvik edici biçimde kullanılacaktır.

2.2.1.2. Sağlık

a) Mevcut Durum

Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde hizmet kalitesinde ve sağlık hizmetlerine erişimde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kapsamında; aile hekimliği, anne ve çocuk sağlığı hastane ve hasta yatak sayıları, sağlık personeli, koruyucu sağlık, kurumsal yapılanma, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve hasta hakları başta olmak üzere pek çok alanda reform niteliğinde gelişmeler sağlanmıştır.

Temel sağlık göstergelerinde önemli iyileşmeler kaydedilmiş, bebek ölüm hızı ve anne ölüm oranı hızla düşürülmüş ve doğuştan beklenen yaşam süresi yükselmiştir. Ancak, fiziki altyapı ve sağlık personelinin kent-kır ve bölgeler arası dağılımındaki farklılıklar ile sağlık hizmetlerinin finansmanının sürdürülebilirliğine ilişkin sorunlar önemini korumaktadır. Kişi başı hekim müracaat sayısı 2002 yılında 3,2 iken 2012 yılında 8,2'ye, sağlık personeli sayısı 378 binden 698 bin kişiye, aşılama oranı ise yüzde 77'den yüzde 97'ye ulaşmıştır. Bu iyileşmeler memnuniyet oranlarına da yansımış ve sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet oranı 2012 yılında yüzde 75'e yükselmiştir.

TABLO II: 5- Sağlık Alanında Gelişmeler

	2006	2012
10 Bin Kişiye Düşen Yatak Sayısı	25,1	26,5

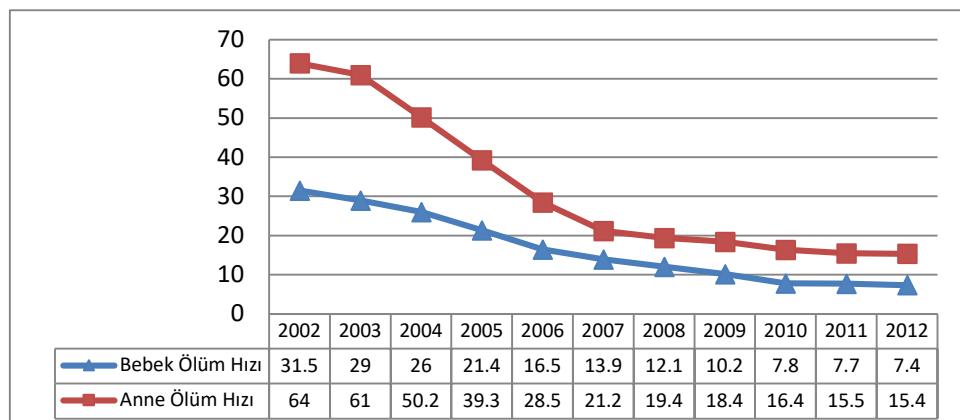
100 Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	151	172
100 Bin Kişiye Düşen Hemşire Sayısı	119	178
Fiziki Altyapının Dengeli Dağılım Oranı (1)	-	1,82
Sağlık Personelinin Dengeli Dağılım Oranı (2)	3,40	2,20
Hekim Başına Düşen Hemşire Sayısı	0,79	1,04
Bebek Ölüm Oranı (Binde)	16,5	7,4
Anne Ölüm Oranı (Yüz Bin Canlı Doğumda)	28,5	15,4

Kaynak: Sağlık Bakanlığı 2012 İstatistik Yıllığı ve TÜİK verileridir. İlk Ulusal Anne Ölümlülüği Araştırmasının yapıldığı yıl 2006 yılı olduğundan baz yıl olarak 2006 seçilmiştir.

- (1) İBBS Düzey 1'e göre 10 bin kişiye düşen yatak sayısı en yüksek ve en düşük olan bölgelere ait rakamların oranıdır.
- (2) İBBS Düzey 1'e göre 10 bin kişiye düşen toplam hekim sayıları üzerinden, en yüksek ve en düşük bölgelere ait rakamların oranıdır.

Bebek ölüm oranı, yıllar itibarıyla ciddi düşüş göstererek 2012 yılında bin canlı doğumda 7,4' e gerilemiştir. Diğer yandan göstergeye ilişkin bölgesel farklılıklar sürmektedir. İBBS-1 düzeyinde 2012 yılında bebek ölüm hızı İstanbul'da bin canlı doğumda 5,5 iken, Ortadoğu Anadolu (Malatya Alt Bölgesi ve Van Alt Bölgesi) Bölgesinde 11,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, 2011 yılında OECD'de ortalama binde 4,1, AB-27'de ise binde 4'tür. Bebek ölüm hızı, gelir seviyesi ve annenin eğitim düzeyiyle orantılı olarak azalmaktadır.

GRAFİK: 7- Bebek Ölüm Hızı (1.000 Canlı Doğumda) ve Anne Ölüm Oranı (100.000 Canlı Doğumda)

Kaynak: Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2012

Anne ve bebek sağlığı açısından önemli olan doğum öncesi bakım alma ve doğumun bir sağlık kuruluşunda yapılması oranlarında, yürütülen çalışmaların da etkisiyle iyileşmeler görülmektedir. 2003 ve 2012 yılları arasında doğum öncesi bakım alma oranı yüzde 81'den yüzde 97'ye, doğumun sağlık kuruluşunda yapılması oranı ise yüzde 78'den yüzde 97'ye yükselmiştir.

2003 yılında yüzde 75 olan aşılama oranı, bağışıklık kazandırmaya yönelik yürütülen çeşitli programların da etkisiyle 2012 yılında yüzde 97'ye yükselmiştir.

2003 yılında yüzde 21 olan sezaryenle yapılan doğum oranı 2012 yılında yüzde 48'e yükselmiştir. Bu oran 2011 yılı itibarıyla AB-27'de yüzde 26,8, OECD ortalamasında ise yüzde 26,7'dir.

Dünya Sağlık Örgütüne göre bulaşıcı olmayan hastalıklar en önemli ölüm sebebi olup bu hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin toplam ölümler içindeki oranı 2008 yılında dünyada yüzde 63 iken Türkiye'de yüzde 85 düzeyindedir. Kalp-damar hastalıkları ve kanser başta olmak üzere bulaşıcı olmayan hastalıklara neden olan temel faktörler tüketim, fiziksel aktivite eksikliği, aşırı alkol kullanımı ve düzensiz beslenmedir. Ülkemizde yaşlı nüfus oranının giderek artacağı da dikkate alındığında bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamında Onuncu Kalkınma Planındaki 25 Öncelikli Dönüşüm Programından birisi olarak Sağlıklı Yaşam Ve Hareketlilik Programı belirlenmiştir. Programla sağıksız beslenme, hareketsiz yaşam, tütün ve alkol kullanımı, koruyucu sağlık hizmetleri ve ruh sağlığı gibi unsurların değerlendirilmesi, irdelenmesi ve bu konularda çözüm ve stratejilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Sağlık hizmet altyapısında son yıllarda özellikle hem yatak kapasitesi hem de mevcut hasta odalarının içerisinde banyosu ve tuvaleti bulunan en fazla ikişer kişilik nitelikli odalara dönüştürülmesi açısından iyileşmeler görülmektedir. 2012 yılında yatak kapasitesinin yüzde 61,1'i Sağlık Bakanlığına, yüzde 17,6'sı üniversitelere, yüzde 17,9'u özel sektörde ve yüzde 3,4'ü diğer kuruluşlara aittir. Nitelikli yatak sayısı 2002-2012 yılları arasında Sağlık Bakanlığına ait hastanelerde 6.839'dan 41.506'ya, üniversitelerde 6.402'den 15.473'e ve özel sektörde ise 5.693'ten 26.927'ye yükselmiştir. Bu dönüşüm neticesinde nitelikli yatak sayısının tüm yataklara oranı 2002 yılında yüzde 11 iken 2012 yılında yüzde 42 olmuştur.

TABLO II: 6- Yıllar İtibarıyla Toplam Hasta Yatağı Sayısı ve Doluluk Oranları

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	OECD	AB-28
Yatak Sayısı (Bin)	178,0	183,1	188,6	200,2	194,5	200,2	-	-
10.000 kişiye Düşen Yatak Sayısı	25,2	25,6	26,0	27,2	26,0	26,5	48	54,0
Yatak Doluluk Oranı (Yüzde)	64,8	65,7	65,5	63,8	65,6	65,1	76,1	75,9

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DSÖ, OECD

Sağlık hizmetlerine olan talep her yıl artmaka olup 2007-2012 döneminde hastanelere yapılan toplam müracaat sayısı yüzde 42,3 artarken, özel sektörde bu artış yüzde 171,9 olarak gerçekleşmiştir. Özel sektörün toplam müracaat içerisindeki payı 2002 yılında yüzde 4,6 iken 2012 yılında yüzde 18,8'e yükselmiştir. Toplam müracaat sayısının artışında sağlık altyapısının iyileştirilmesi ve hizmete erişimin kolaylaştırılması etkili olmuştur.

TABLO II: 7- Yıllara ve Sektörlere Göre Toplam Hastane Müracaat Sayısı ve Dağılımı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	(Bin)
Sağlık Bakanlığı	113 849	135 169	164 758	189 422	209 630	216 724	228 279	235 173	254 343	260 974	
Üniversite	9 637	10 685	11 494	12 589	15 025	18 291	19 365	20 099	24 437	27 080	
Özel	6 158	6 994	10 978	15 529	24 486	38 688	47 618	47 412	59 069	66 582	
Toplam	129 644	152 848	187 230	217 540	249 141	273 703	295 262	302 984	337 850	354 636	

Toplam İçindeki Pay										(Yüzde)
Sağlık Bakanlığı	87,8	88,4	88,0	87,1	84,1	79,2	77,3	77,6	75,3	73,6
Üniversite	7,4	7,0	6,1	5,8	6,0	6,7	6,6	6,6	7,2	7,6
Özel	4,7	4,6	5,9	7,1	9,8	14,1	16,1	15,7	17,5	18,8

Kaynak: Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllığı 2011

Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllığı 2012

Not: Milli Savunma Bakanlığı Hastaneleri dâhil değildir.

TABLO II: 8- Sağlık Kuruluşlarının Durumu ve Hizmet Değerlendirmeleri, 2012

Kurum	Yatak Sayısı	Müracaat Sayısı (Bin)	Yatan Hasta Sayısı (Bin)	Ameliyat Sayısı (Bin)	Ameliyat Sayısının Müracaat Sayısına Oranı (%)	Ameliyat Sayısının Yatak Sayısına Oranı (%)	Yatak Doluluk Oranı (%)	Hastanın Ortalama Kalış Günü	Yatak Devir Hızı (Hasta)
Sağlık Bakanlığı	122 322	260 974	6 892	2 299	0,9	18,8	66,4	4,3	56,3
Üniversiteler	35 150	27 080	1 602	665	2,5	18,9	76,7	6,1	45,6
Özel Hastaneler	35 767	66 582	3 485	1 447	2,2	4,0	51,5	2,3	81,8

Kaynak: Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllığı, 2012

Not: MSB Hastaneleri dahil değildir.

2012 yılında toplam yatak kapasitesinin yüzde 17,9'una, uzman hekim sayısının yüzde 23,3'üne sahip olan özel sektör, tüm ameliyatların yüzde 32,8'ini gerçekleştirirken, toplam yatak kapasitesinin yüzde 17,5'ine ve uzman hekim sayısının (asistan hekimler dâhil) yüzde 29,5'ine sahip olan üniversite hastaneleri yapılan ameliyatların yüzde 15,1'ini gerçekleştirmiştir. Özel sektördeki yatak devir hızının yüksek olması da yapılan ameliyat sayılarıyla bağlantılıdır. Hem müracaat sayılarının hem de hasta devir hızlarının üniversitelerde daha düşük olduğu görülmektedir. Kronik hastaların uzun süreli yatışları ve daha karmaşık ameliyatların çoğunun üniversite hastanelerinde yapılması bunda etkili olabilmektedir. Ancak, üniversite hastanelerinin son yıllarda finansal açıdan sıkıntılарının arttığı ve birçok üniversite hastanesi döner sermaye işletmesinin zarar ettiği ve borçlarının giderek artan bir seyir izlediği gözlenmektedir. Bu nedenle, 2008-2011 döneminde yapılan düzenlemeler ve bütçeden yapılan ilave ödenek tahsisleri ile üniversite hastanelerinin finansal zorlukları aşılmaya çalışılmıştır. Üniversite hastanelerinin eğitim ve araştırma faaliyetleri ile sağlık hizmet sunumundaki rolleri net bir şekilde tanımlanarak hem hastanelerin mali sürdürülebilirliğini temin edecek hem de nitelikli tıp eğitimi ve yenilikçi araştırmaların yapılmasını sağlayacak yapısal reformların hayata geçirilmesine yönelik ihtiyaç sürülmektedir.

Yatak kapasitesindeki ve dağılımındaki iyileşmelere rağmen ülke genelindeki dağılım sorunları devam etmektedir. 2012 yılı verilerine göre İBBS-1 düzeyinde, on bin kişiye düşen yatak sayısı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 19,7 iken Batı Anadolu Bölgesinde ise 35,8'dir. Yatakların bölgeler arasında dengesiz dağılımı, sağlık personelinin de dengesiz dağılımına yol açan faktörlerden biridir.

Kamu kaynaklarına ilave olarak sağlık yatırımlarının kamu özel işbirliği (KÖİ) yöntemiyle de gerçekleştirilmesi amacıyla yasal düzenleme yapılmış ve bu yolla başta büyük şehirlerde olmak üzere 2013 yılı Mayıs ayı itibarıyla yaklaşık 34 bin yatak kapasitesine sahip hastane yapımı için süreç başlatılmıştır.

2012 yılı itibarıyla toplam hekim sayısı 129.772, dış hekimi sayısı 21.404 ve hemşire sayısı 134.906'dır. Yüz bin kişiye düşen hekim sayısı 172 ve hemşire sayısı 178 iken AB-

27'de bu sayılar sırasıyla 333 ve 835, OECD ortalamasında ise 310 ve 840'tır. Sağlık personeli ülke ortalaması, AB ve DSÖ ortalamasının gerisinde olup özellikle hemşire açığı daha belirgindir.

Hekim açığını azaltmak amacıyla 2007-2008 döneminde 4.751 olan tıp fakültesi kontenjanı (GATA hariç) yüzde 141 oranında artırılarak 2013 yılında 11.454'e yükseltilmiştir. Aynı dönemde hemşire kontenjanı ise yüzde 167 artırılarak 5.674'ten 15.193'e çıkartılmıştır. Hemşireler temel olarak halk sağlığında ve klinik hizmetlerde görev alabildiklerinden, hemşire sayısının artırılması uzun vadede sağlık hizmetlerinde kaliteyi artırıcı ve maliyetleri düşürücü etkiye sahip olacaktır. AB-27'de 2,41, OECD ortalamasında ise 2,71 olan doktor başına hemşire oranı ülkemizde 1,04'tür.

2009 yılında yüzde 6,1 olan toplam sağlık harcamalarının GSYH'ya oranı 2012 yılında yüzde 5,4 olarak gerçekleşirken; kişi başı sağlık harcaması ise 521 ABD Dolarından 566 ABD Dolarına yükselmiştir. Yaşılanan nüfus, sağlık teknolojilerindeki gelişmeler ve daha kaliteli sağlık hizmeti talebi gibi sebeplerle sağlık harcamalarının daha da artabileceği öngörülülmektedir.

Akılcı ilaç kullanımını destekleyecek faaliyetlerin yürütülmesi için koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması, farkındalık oluşturulması amacıyla Akılcı İlaç Kullanımı Ulusal Eylem Planı 2013-2017 hazırlanmıştır. Bu kapsamında reçeteler için izleme, değerlendirme yapabilen ve geri bildirim verebilen Reçete Bilgi Sistemi (RBS) tüm hekimleri kapsar hale gelmiştir. Dünyada ciddi bir halk sağlığı sorunu haline gelen gereksiz antibiyotik kullanımı ve antibiyotik direnci nedeniyle akılcı antibiyotik kullanımı söz konusu Eylem Planında öncelikli alanlardan biri olarak belirlenmiştir. Önlem alınmazsa bu durum ciddi bir ekonomik, sosyal yük ve sağlık sorunu haline gelecektir. RBS verilerine göre Antibiyotik İçeren Reçete Yüzdesi tüm iller için değerlendirilmiŞ, Türkiye ortalaması yüzde 42 olarak tespit edilmiş ve yüzde 57 ile en yüksek oranda antibiyotik reçetelenen il olan Gaziantep'te Akılcı Antibiyotik Kullanımı pilot çalışması başlatılmıştır.

b) Amaç ve Hedefler

Vatandaşlarımızın yaşam kalitesi ve süresinin yükseltilmesi ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayata bilinçli, aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının sağlanması temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda veriye ve kanita dayalı politikalarla desteklenen, erişilebilir, nitelikli, maliyet etkin ve sürdürülebilir bir sağlık hizmet sunumu esastır.

Bu amaca ulaşmak için öncelikle koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi; birinci basamak sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi; altyapı ve sağlık personeli ihtiyacının karşılanması ve ülke genelindeki dağılımlarının dengelenmesi; sağlık hizmetlerinin eşitlik ve hakkaniyet ilkesiyle, hasta haklarına saygılı, erişilebilir, etkin ve kaliteli bir yapıya kavuşturulması; akılcı ilaç kullanım mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
<p>Vatandaşlarımızın yaşam kalitesi ve süresinin yükseltilmesi ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayata bilinçli, aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının sağlanması temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda veriye ve kanita dayalı politikalarla desteklenen, erişilebilir, nitelikli, maliyet etkin ve sürdürülebilir bir sağlık hizmet sunumu esastır.</p>			

(Kalkınma Planı p.172)			
Tedbir 33. Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastanelerinde performansa dayalı ek ödeme (PDEÖ) sistemine sağlık hizmetinin kalitesi ve etkinliğine ilişkin göstergeler eklenecektir.	Sağlık Bakanlığı(S) SGK, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler	Aralık Sonu	Kamuda çalışan hekimlerin tamamı PDEÖ sisteminde performans, nicel göstergelerle tanımlanmakta olup yapılan işlem/hizmet başına tanımlanmış belli puanlarla ölçülmektedir. Sisteme, verilen hizmetin etkinliğinin ve hizmete ilişkin algının ölçülebileceği nitel kriterlerin de eklenmesi için yönetmelik taslağı hazırlanacaktır.
Sağlıklı hayat tarzı teşvik edilecek ve daha erişilebilir, uygun, etkili ve etkin bir sağlık hizmeti sunulacaktır. (Kalkınma Planı p.174)			
Tedbir 34. En sık görülen kanser hastalıklarının taramaları yaygınlaştırılacak ve kanser hastalığının izlenmesi ve yönetimi için kanser kayıt sistemi geliştirilecektir.	Sağlık Bakanlığı(S) Üniversiteler, Yerel yönetimler, STK, SGK	Aralık Sonu	Vatandaşların taramalara katılmaları için farkındalık artıracak kampanyalar düzenlenecek ve aile hekimlerine kanser izlem takip için pozitif performans uygulaması başlatılacaktır. Kanser kayıt sistemi için uygun yazılım altyapısı oluşturulacaktır.
Sağlık hizmet sunumunda klinik müdahalelerin etkililiğini, hasta ve sağlık çalışanlarının güvenliği ve memnuniyetini dikkate alan yaklaşımlar geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.175)			
Tedbir 35. Bulaşıcı olmayan hastalıklar konusunda toplumsal farkındalık artırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı(S), Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler	Aralık Sonu	Toplumsal farkındalık artırırmak için kampanyalar yapılacaktır. Astım, KOAH, kalp ve damar hastalıkları ve böbrek hastalıkları ile ilgili halka ve sağlık personeline yönelik bilgilendirme materyali hazırlanacak ve dağıtılmacaktır. Sayılan hastalıklara yönelik standart tanı ve tedavi protokollerini hayatı geçirmek için çekirdek eğitim müfredat programı hazırlanacaktır.
Akılcı ilaç kullanımı için sağlık personelinin ve halkın bilinçlendirilmesi sağlanacak, ilaç ve tıbbi cihazların kalitesi, kullanımı ve bunlara yönelik harcamaların etkinliği kontrol edilecektir. (Kalkınma Planı p.177)			
Tedbir 36. Merkezi Hastane Randevu Sisteminin (MHRS) kullanımı ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı(S) RTÜK, TRT	Aralık Sonu	MHRS'nin kullanımında yaşanan sorunların tespiti ve toplumsal algıyı ölçmek amacıyla bir araştırma projesi hazırlanacaktır. Her tür görsel ve basılı materyal ile MHRS'nin kullanımı tanıtılmak ve yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 37. Akılcı İlaç Kullanımı yaygınlaştırılması amacıyla bilinçlendirme, müfredat geliştirme faaliyetleri yürütülecek, izleme değerlendirme sistemi kurulacaktır.	SGK (S), Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, YÖK, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler, Özel Sağlık Kuruluşları	Aralık Sonu	Başta hekimler olmak üzere sağlık çalışanlarının ve vatandaşların farkındığını artırmaya yönelik çalışmalar yapılacaktır. Sağlık eğitimi müfredatlarına akılcı ilaç kullanımı eğitimlerinin dahil edilmesi yönünde çalışmalar yapılacak, SGK veri bankası da kullanılarak akılcı ilaç kullanımı davranışlarını teşvik etme ve izleme-değerlendirmeye yönelik

			bir sistem geliştirilecektir. e-Reçete'nin yaygınlaşmasıyla beraber izleme, değerlendirme ve geri bildirim sisteminin tüm hekimleri kapsamasına yönelik çalışmalar devam edilecektir.
Sağlıkta insan gücü, demografik gelişmeler ile uzun vadede ihtiyaç duyulacak yeni meslekler de dikkate alınarak nicelik ve nitelik olarak geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.178)			
Tedbir 38. Sağlık personelinin dengeli dağılımına ilişkin çalışmalar kapsamında personel dağılım planı güncellenecek ve Sağlık İnsan Kaynakları Stratejik Planı tamamlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı(S), MEB, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, YÖK, DPB, Üniversiteler	Aralık Sonu	Sağlık kuruluşlarının hedef nüfus, hizmet bölgesi, fiziki yapı ve hizmet sunum özelliklerini esas alan ve somut hedefleri içeren personel dağılım planı güncellenecek ve Sağlık İnsan Kaynakları Stratejik Planı tamamlanacaktır.
Tamamlayıcı tıp kapsamındaki tedavi, bitkisel ürün ve hizmet sunucularıyla ilgili kalite ve güvenliğin sağlanması amacıyla standartlar belirlenecek ve bu alan denetim altına alınacaktır. Tamamlayıcı tıbbın, tıp eğitime ve sağlık uygulamalarına entegrasyonu sağlanacak, bu alanda yapılacak bilimsel araştırmalar desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.180)			
Tedbir 39. Tamamlayıcı tıp uygulamalarına ilişkin gerekli mevzuat hazırlanarak ruhsatlandırma ve denetim hizmetleri yapılandırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı(S) Üniversiteler, YÖK, Özel Sağlık Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği hazırlanacaktır. Tamamlayıcı tıbbın, tıp eğitime intibak amaciyla müfredat güncellenmesine yönelik çalışmalar başlatılacaktır.
Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı			
Tedbir 40. Ülkemizin sağlık turizmi potansiyelinin belirlenmesi amacıyla bölge ve branşları dikkate alan bir sağlık turizmi stratejisi ve eylem planı hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı(S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı	Aralık Sonu	Sağlık turizmi potansiyeline sahip kamu sağlık tesisleri, sağlık turizmi hizmet merkezleri olarak altyapı ve insan kaynakları açısından yeniden yapılandırılacaktır.
Sağlıklı Yaşam ve Hareketlilik Programı			
Tedbir 41. Okul çağı çocuklarına sağlıklı beslenme alışkanlıklarını kazandırmaya yönelik beslenme dostu okul sayısı artırılacak ve bilgilendirme kampanyaları yürütülecektir.	Sağlık Bakanlığı (S), MEB, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Aralık Sonu	Beslenme dostu okul sayısı artırılacak, Okul Sütü Programı sürdürilecektir. Ailelerin sağlıklı beslenme alışkanlıklarını kazanmalarını sağlamak amacıyla içerisinde toplumda rol model olan kişilerin de bulunacağı bilgilendirmeye yönelik ulusal kampanyalar düzenlenecektir.
Tedbir 42. Erişkinlerde tütün kullanım oranı düşürülecektir.	Sağlık Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, MEB, SGK	Aralık Sonu	Tütün bağımlılığının tedavisi için kısa klinik müdühalenin birinci basamakta verilmesi sağlanacaktır. Alo 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı hizmetlerinin SMS, elektronik posta ve web uygulamaları aracılığıyla desteklenerek geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 43. Ruh sağlığı merkezlerinin sayısı artırılacak ve bu merkezlerde verilen hizmetler çeşitlendirilecektir.	Sağlık Bakanlığı (S), MEB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, ÇSGB, Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları ve STK	Aralık Sonu	Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinin sayısı artırılacak, ruh sağlığı hizmetleri afet ve diğer olağanüstü durumlara maruz kalan bireylere yönelik yardım programlarına entegre edilecektir.
---	---	-------------	--

2.2.1.3. Adalet

a) Mevcut Durum

2013 yılında adalet hizmetleri ve yargıyı doğrudan ilgilendiren bazı kanunlar çıkarılmıştır. Bu bağlamda; 19/01/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6384 sayılı Kanunla, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı, mahkeme kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümüne dair usul ve esaslar belirlenmiştir.

31/01/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6411 sayılı Kanunla, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda değişikliğe gidilerek hapis cezasının hastalık ve hükümlünün istemiyle ertelenmesi uygulanması genişletilmiş, hükümlülere eşleriyle mahrem şekilde görüstürülmesi dâhil çeşitli ödüllerin verilebileceği kararlaştırılmıştır.

16/02/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunuyla askeri disiplin suç ve cezalarında köklü bir değişikliğe gidilmiştir. Bu kanunla askeri disiplin cezalarını gerektiren fiilleri yalnızca disiplin suçları oluşturmuş ve bazı askeri disiplin cezalarına karşı yargı yolu açılmıştır. İkinci olarak, disiplin suç ve cezalarıyla askeri ceza mahkemesi arasındaki ilişki kesilmiştir. Üçüncü olarak, disiplin mahkemelerinin yalnızca savaş zamanında kurulacağı belirtilmiş ve disiplin mahkemeleri, disiplin kurullarına dönüştürülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 07/06/2013 tarihinde vermiş olduğu kararla seçmeli olarak hukuk ve adalet dersi 2013-2014 öğretim年限ından itibaren ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır.

Türkiye'de 2013 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla hâkim ve Cumhuriyet savcısı sayısı 12.767, mahkemelerde çalışan adalet personeli sayısı ise 43.371'dir. Hâkim sayısı ile diğer adalet personeli sayısı genel olarak AB üyesi ülkelerdeki ortalamanın altında kalmaktadır.

TABLO II: 9- 100 Bin Kişiye Düşen Hâkim Sayısı ile Mahkemedede Çalışan Adalet Personeli Yüzdesi (2010)

Ülkeler	Hâkim	Mahkemedede Çalışan Adalet Personeli
Almanya	24,3	65,6
Fransa	10,7	32,5

Hollanda	15,2	40,1
İsviçre	11,5	55,5
Portekiz	18,4	62,3
İtalya	11,0	40,7
Türkiye	10,6	30,3

Kaynak: Avrupa Etkin Yargı Komisyonunun (CEPEJ) 2012 yılında yayımladığı Avrupa Yargı Sistemleri Raporu.

Ülkemizde adlı yardıma kamu bütçesinden kişi başına ayrılan pay AB ülkelerine kıyasla çok düşük kalmaktadır.

TABLO II: 10- Adlı Yardıma Kişi Başına Kamu Bütçesinden Ayrılan Pay (2010)

Ülkeler	Kişi Başına Ayrılan Ortalama Miktar (Avro)
İngiltere	45,7
Fransa	5,6
Hollanda	21,6
İspanya	5,2
Portekiz	4,9
İtalya	2,1
Türkiye	1,1

Kaynak: Avrupa Etkin Yargı Komisyonunun (CEPEJ) 2012 yılında yayımladığı Avrupa Yargı Sistemleri Raporu.

Öte yandan, son dönemde ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin sayısında ve kapasitesinde iyileştirmeler sağlanmıştır. Küçük ve etkin kullanılamayan ceza infaz kurumları ve tutukevleri kapatılmış, modern ve kapasite olarak daha geniş ceza infaz kurumları ve tutukevleri inşa edilerek kapasite yükseltilmiştir. 2013 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla ceza infaz kurumları ve tutukevleri toplamı 360, toplam kapasite 151.224 kişi olmuş, bu kurum ve tutukevlerinde 138.556 hükümlü ve tutuklu kalmıştır.

Adalet hizmetlerinin çağdaş, etkili ve verimli olarak sunulabilmesi için modern adliye binalarının yapılması ve yenilenmesi çalışmalarına devam edilmiştir. 2003 yılı başından 2013 yılı Eylül sonuna kadar Avrupa Yakası ve Anadolu Yakası Adalet Binalarının da olduğu toplam 177 adalet hizmet binası inşası tamamlanmıştır. Yatırım programında yer alan adalet binası işlerinden 25'inin inşası devam etmektedir. Diğer yandan 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçirilmesine yönelik olarak beş bölge adliye mahkemesinin inşası tamamlanmış, beşinin inşası devam etmekte ve beşi ise ihale aşamasında bulunmaktadır.

Donanım ve yazılım altyapısı tamamlanmış olan UYAP Bilişim Sisteminin geliştirilmesine devam edilmektedir. İfade ve savunma alınması ile duruşmalarda video kaydı alınması ve video konferans yönteminin kullanılmasını hedefleyen Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) projesi devam etmektedir. 2013 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla ceza mahkemelerine 700, ceza infaz kurumlarına 443 adet SEGBİS kurulumu tamamlanmıştır.

Bu gelişmelere rağmen, koruyucu ve önleyici hukuk yaklaşımının yaygınlaştırılması, yargılama sürecinin etkin ve hızlı işlememesi, yargıya ulaşılabilirlikteki sorunlar, adil yargılanma hakkının tam olarak yaşama geçirilememesi, yargı mensuplarının uymaları gereken etik kuralları gösteren bir kanunun bulunmaması, bilirkişilik kurumunun sorunlarının giderilememesi, yargının insan kaynaklarına ilişkin

nicelik ve nitelik sorunları ile fiziki ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilememiş olması yargının etkili ve hakkaniyete uygun işlemesini aksatmaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Evrensel hukuk normları, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğünün gerekleri çerçevesinde yargılama sürecinin hızlı, adil, etkin, güvenli ve isabetli şekilde işlemesi adalet sisteminin temel amacıdır. Adalet ve yargının yapısı ve işleyişinde ekonomik etkinliğinin de gözetilmesi esastır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Yargıya ulaşılabilirliği kolaylaştırmak amacıyla savunma hakkı ve adli yardım güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.189)			
Tedbir 44. Hukuk klinikleri konusunda gerekli mevzuat değişikliği gerçekleştirilecek hukuk kliniği yöntemleri geliştirilecek ve uygulanacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Türkiye Barolar Birliği, Barolar, Hukuk Fakülteleri, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Hukuk klinikleri konusunda gerekli mevzuat değişikliği gerçekleştirilecek, kliniklerin hayatı geçirilebilmesi için gerekli altyapı oluşturulacaktır.
Tedbir 45. Adli yardım müessesesine yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği	Aralık Sonu	Adli yardım sisteminin sadeleştirilerek etkinleştirilmesi ve sisteme erişimin kolaylaştırılması amacıyla konuya sistematik şekilde yaklaşan yasal bir düzenleme yapılacaktır.
Koruyucu ve önleyici hukuk yaklaşımı yaygınlaştırılacaktır. Hukuk uyuşmazlıklarında basitleştirilmiş bir yargılama usulü uygulanacaktır. Aynı uyuşmazlık konusunda doğacak kolektif menfaatlerin korunmasına hizmet edecek grup davaları sistemi getirilecektir. (Kalkınma Planı p.190)			
Tedbir 46. Koruyucu hukuk uygulamalarının geliştirilmesi yönünde eğitim ve bilgilendirme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), MEB	Aralık Sonu	Çocukların hukuki konularda farkındalığını konu alan ve koruyucu hukuk uygulamaları kapsamında hukuk ve adalet dersi öğretim programını tanıtan yazılı ve görsel materyaller hazırlanacak, hukuk ve adalet dersinin tanımı ile bu dersi destekleyecek nitelikte bilgiler içeren ve dezavantajlı grupların haklarına dair temel bilgi ve kaynakları sunan internet siteleri yapılacaktır.
Tedbir 47. Hukuk	Adalet Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	6100 sayılı Hukuk

uyuşmazlıklarında basitleştirilmiş bir yargılama usulü uygulanmasına yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.			Muhakemeleri Kanununda değişiklik yapılarak, belirli bir miktar veya değeri geçmeyen uyışmazlıklar için daha basit bir yargılama usulü uygulanacaktır.
Tedbir 48. Kolektif menfaatlerin korunmasına hizmet edecek grup davaları konusunda yasal düzenleme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, aynı uyışmazlıktan doğacak kolektif menfaatlerin korunmasına hizmet edecek grup davaları sistemi konulacaktır.
Muhakemenin tarafları arasında adil bir dengenin kurulmasını sağlayan silahların eşitliği ilkesi uygulamaya geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.191)			
Tedbir 49. Silahların eşitliği ilkesinin gerçekleştirilemesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	Muhakemenin tarafları arasında adil bir dengenin kurulmasını sağlayan silahların eşitliği ilkesinin uygulamaya geçirilmesi bağlamında mahkeme ve savcılık teşkilatlarının adliye içindeki konumları ve mekânları yeniden yapılandırılacaktır.
Bilirkişilik kurumu gözden geçirilerek etkin işleyen bir sistem oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.192)			
Tedbir 50. Bilirkişilik mekanizmasının uygulamada görülen sorunlarının giderilmesi konusunda Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon kurulacak ve komisyon önerilerini rapor halinde yayımlayacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Yargıtay, Danıştay, Türkiye Barolar Birliği	Aralık Sonu	Bilirkişilik mekanizmasının uygulamada görülen sorunlarının nasıl giderilebileceği konusunda Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Barolar Birliği temsilcilerinin katılımıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon kurulacak ve komisyon önerilerini rapor halinde yayımlayacaktır.
İcra sisteminin mahkemeye bağımlılığı azaltılacaktır. (Kalkınma Planı p.193)			
Tedbir 51. İcra sisteminin yeniden yapılandırılması doğrultusunda çalışmalar yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	İcra ve iflas sisteminin yeniden yapılandırılması, icra hizmetlerinin verimlilik ve etkinliğinin artırılması çalışmaları kapsamında İcra Dairelerinin Etkinliğinin Artırılması Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi çıktıları takip edilecektir.
Hukukun tüm dallarında alternatif uyışmazlık çözüm yollarına ağırlık verilecektir. (Kalkınma Planı p.194)			
Tedbir 52. Alternatif uyışmazlık çözüm	Adalet Bakanlığı (S), Üniversiteler	Aralık Sonu	Hukukun bütün dallarında etkin işleyen alternatif

<p>yöntemlerinin getirilmesi yönünde Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon kurulacak ve konu hakkında rapor hazırlanacaktır.</p>			yuşmazlık çözüm yöntemlerinin getirilmesi yönünde üniversitelerden temsilcilerin de katılımıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon kurulacak ve komisyon konularındaki önerilerini rapor halinde yayımlayacaktır.
Yargı mensuplarının etik ve davranış kuralları uluslararası ölçütlerle göre belirlenerek hayatı geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.195)			
Tedbir 53. Yargı mensuplarının etik ve davranış kuralları konusunda yasal düzenleme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), HSYK	Aralık Sonu	Hâkim ve Cumhuriyet savcısının uymaları gereken etik ve davranış kurallarını belirleyen yasal düzenleme tamamlanacaktır.
Adalet hizmetlerinin etkinleştirilmesi ve adalete erişimin artırılması için adalet ve yargı hizmetlerinde bilişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.196)			
Tedbir 54. UYAP Bilişim Sisteminin geliştirilmesine devam edilecek, SEGBİS kurulumları yaygınlaştırılacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	UYAP Bilişim Sisteminin geliştirilmesine devam edilecektir. Yargılama makamlarının sıkılıkla yaptığı kurumlarla entegrasyon ve e-yazışma çalışmaları sürdürülecek, yargı birimlerince e-tebliğat, raporlama ve istatistik alt yapılarına yönelik çalışmalar yapılacaktır. UYAP ile yabancı ülkelerin adalet sistemlerinin bütünlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. SEGBİS Sistem Merkezi ile savcılık, mahkemeler ve ceza infaz kurumlarına SEGBİS kurulumları yapılacaktır.

2.2.1.4. Güvenlik

a) Mevcut Durum

2013 yılında güvenlik hizmetleri konusunda önemli adımlar atılmıştır. 16/02/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunla uluslararası ölçütler çerçevesinde terör ve terörizmin finansmanının önlenmesiyle ilgili usul ve esaslar belirlenmiştir.

20/06/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı kabul edilmiştir.

20/07/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin yaptıkları tazminat başvurularının sonuçlandırılması süresi bir yıl uzatılmıştır.

Suç işlenmesinin önlenmesi ve işlenen suçların faillerinin yakalanması konusunda büyük yararları olan MOBESE sisteminin bütün ülkeye yaygınlaştırılması konusunda önemli adımlar atılmıştır. MOBESE sistemi 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla tüm il merkezlerinde ve 110 ilçede kurulmuş olup 67 ilçede kurulumu devam etmektedir.

Birden fazla olan acil çağrı numaralarının, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi tek numara (112) altında toplanması için İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde uygulanan Acil Çağrı Merkezleri Projesinin yürütülmesinde önemli mesafeler alınmıştır. 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla bu proje, pilot iller olan Antalya ve Isparta'da tamamlanmış ve faaliyete geçmiştir. Projenin kademeli olarak ülke geneline yaygınlaştırılması amacıyla çağrı merkezi binalarının yapımının tamamlandığı 10 il (Afyonkarahisar, Aksaray, Burdur, Denizli, Karaman, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Mersin ve Niğde) için teknik ve fiziki altyapı kurulmuştur.

Bu gelişmelere rağmen güvenlik hizmetleri sunan kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon mekanizmalarının zayıf olması, güvenlik birimlerinin mevzuat, organizasyon ve personel sorunlarının devam etmesi, toplum destekli kolluk yaklaşımının etkin bir şekilde uygulanamaması, ulusal bilgi güvenliğinin yeterli ölçüde sağlanamaması, önleyici ve koruyucu güvenlik hizmetlerinin yeterince yaygınlaştırılamaması ve hizmet sunumunda risk yönetimine geçilememesi güvenlik hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde sunulmasını güçlendirmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Toplumsal düzenin korunması ve vatandaşlarımızın kanunlarla güvence altına alınan hak ve özgürlüklerinin tesisi ve güçlendirilmesi ile bütün kesimler için güvenli bir iş ve yatırım ortamının tam olarak yaşama geçirilebilmesi için daha uygun ve etkin şekilde güvenlik hizmeti sunulacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Güvenlik birimlerine ilişkin mevzuat iyileştirilecek ve organizasyon sorunları giderilecek; hizmet sunumunda kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyon sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.208)			
Tedbir 55. Güvenlik birimlerine ilişkin mevzuat ve organizasyon sorunlarının giderilmesine yönelik bir	İçişleri Bakanlığı (S), Milli Güvenlik Kurulu, MIT Müsteşarlığı, Kamu Düzeni ve	Aralık Sonu	Güvenlik birimlerine ilişkin mevzuatın iyileştirilmesi ve organizasyon sorunlarının giderilmesi amacıyla İçişleri

komisyon kurularak mevzuat taslakları hazırlanacaktır.	Güvenliği Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı		Bakanlığı bünyesinde ilgili kuruluşların katılımıyla bir komisyon kurulacak ve söz konusu komisyon ilgili mevzuat taslaklarını hazırlayacaktır.
Tedbir 56. Kara sınırlarındaki güvenliğin artırılması amacıyla Entegre Sınır Güvenlik Sistemi kurulacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Valilikler	Aralık Sonu	Entegre Sınır Güvenlik Sistemi konusunda kurumlar arasında mutabakat sağlanarak sistemin kurulumuna başlanacaktır.
Güvenlik hizmetleri alanındaki personel nitelik ve nicelik bakımından iyileştirilecek, profesyonelleşme artırılacak, personelin fiziki ve teknolojik donanımı geliştirelecektir. (Kalkınma Planı p.209)			
Tedbir 57. Jandarma birimlerinde profesyonelleşmenin artırılması amacıyla profesyonel kadro oranı yüzde 60'a yükseltilecektir.	İçişleri Bakanlığı (S), Genelkurmay Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı	Aralık Sonu	Mevcut durumda jandarma birimlerinde yaklaşık yüzde 30 olan profesyonel kadro oranı, 2014 yılı sonuna kadar yüzde 60'a yükseltilecek ve 2014 yılından itibaren yıllara sâri olarak temin faaliyetlerine başlanacaktır.
Tedbir 58. Kriminal altyapı geliştirilecektir.	Emniyet Genel Müdürlüğü (S)	Aralık Sonu	Ar-Ge Merkezi ile Delil Toplama ve Değerlendirme Merkezleri kurulacak, yeni kriminal laboratuvar binaları yapılacak ve kriminal polis laboratuvarlarının hukuksal altyapısı ile Ulusal DNA Veri Bankasının kurulması için gerekli teknik alt yapı tamamlanacaktır.
Tedbir 59. Uyuşturucu maddelerin yasadışı imal, ticaret ve kullanımı ve kaçakçılıkla mücadelede personel ve teknik kapasite artırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı	Aralık Sonu	Uyuşturucu maddelerin yasadışı imal, ticaret ve kullanımı ve kaçakçılıkla mücadelede etkinliğin artırılması bağlamında personel ve teknik kapasite güçlendirilecek ve mücadelede görev alan personelin faydalanaceği yayınlar hazırlanacaktır.
Vatandaşların kamu düzeni ve güvenliğine duyarlılıklarını artıracak uygulamalarla toplum destekli kolluk yaklaşımı güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.210)			
Tedbir 60. Toplum destekli kolluk yaklaşımı güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı (S), Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı,	Aralık Sonu	Vatandaşların kamu düzeni ve güvenliğine duyarlılıklarını artıracak uygulamalarla, Emniyet Genel Müdürlüğü,

	Sahil Güvenlik Komutanlığı		Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından sunulan güvenlik hizmetlerinde vatandaşlarla işbirliği çerçevesinde Toplum Destekli Kolluk uygulamaları geliştirilerek hayatı geçirilecektir.
Ulusal ve uluslararası güvenlik stratejilerine paralel olarak, birey, kurum ve devleti tehdit eden siber suçlarla etkin bir şekilde mücadele edilecektir. (Kalkınma Planı p.211)			
Tedbir 61. Sanal devriye hizmetleri geliştirilecektir.	Emniyet Genel Müdürlüğü (S), Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı	Aralık Sonu	İnternette suç unsurları bulunan yayınlar tespit edilerek sayısal deliller elde edilecek, yurtdışında yapılan yayınlarla ilgili içerik çıkarma/profil kapatma ya da erişim engeli kararının alınması amacıyla Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ile koordinasyon kurulacaktır.
Önleyici ve koruyucu güvenlik hizmetlerine önem verilecek, bu çerçevede hizmet sunumunda risk yönetimine geçilecektir. (Kalkınma Planı p.212)			
Tedbir 62. Güvenlik hizmetleri risk yönetim planları çerçevesinde sunulacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), MIT Müsteşarlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı	Aralık Sonu	Güvenlik hizmeti sunan kurumlara ve kurumsal faaliyet ve hedeflere yönelik tehdit, risk ve tehlikelere karşı risk yönetimine geçilecek, güvenlik hizmeti veren her birimde önceden yapılacak risk yönetim planları çerçevesinde hizmet sunulacak ve böylelikle kayıp ve zararların asgari seviyeye düşürülmesi sağlanacaktır.

2.2.1.5. Temel Hak ve Özgürlükler

a) Mevcut Durum

2013 yılında temel hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi doğrultusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda 31/01/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6411 sayılı Kanunla, Ceza Muhakemesi Kanunu değiştirilerek ana dilde sözlü savunma yapılabileceği esası benimsenmiştir.

30/04/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda insan

haklarının geliştirilmesi ve ifade özgürlüğünün güçlendirilmesine yönelik çeşitli hükümlere yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 2013 yılı Haziran ayında bir ilke kararı alarak, davanın kesinleşmesi koşulu aranmadan uzun tutukluluk ve yargılamalarla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ölcütleri ışığında Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapabileceği esasını benimsemiştir. Mahkeme bu ilke kararını doğrultusunda çeşitli bireysel başvurularda hak ihlali kararları vermiştir.

b) Amaç ve Hedefler

Çoğuulcu ve özgürlükü bir demokrasi anlayışıyla bireylerin ve toplumdaki farklı kesimlerin bütün yönleriyle kendilerini özgürce ifade ettiği, tüm inançlara ve yaşam tarzlarına saygıyı ilke kabul eden bir toplumsal zeminin oluşturulması temel amaçtır. Cinsiyet, yaş, ırk, dil, renk, felsefi inanç, din, mezhep, sağlık durumu, gelir, uyruk, etnik köken, göçmenlik, siyasi tercih ayrımı yapmayan, bütün vatandaşların temel haklarını ve özgürlüklerini güvence altına alan ve güçlendiren bir anlayış benimsenecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu Kuruluş/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Temel haklar ve özgürlükler evrensel ölçüt ve uygulamalar ışığında geliştirilmeye devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.231)			
Tedbir 63. Temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi doğrultusunda mevzuat taslakları hazırlanacaktır.	Türkiye İnsan Hakları Kurumu (S), Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Aralık Sonu	Evrensel ölçüt ve uygulamalar ışığında temel hak ve özgürlükleri güçlendirmek amacıyla, mevzuatta gerekli düzenlemeleri yapmak üzere, Türkiye İnsan Hakları Kurumu bünyesinde Adalet ve İçişleri Bakanlığı yetkililerinin de katılımıyla bir komisyon kurulacak ve bu komisyon mevzuat taslakları hazırlayacaktır.

2.2.1.6. Sivil Toplum Kuruluşları

a) Mevcut Durum

Sivil toplum kuruluşlarının (STK); kamusal kaynaklar dışında ilave kaynak yaratma potansiyelleri, esneklik, hizmet verilen kitleye yakınlık ve teknik bilgi sahibi olma özellikleri sayesinde ekonomik ve sosyal kalkınma, toplumsal bütünlleşme ve yardımlaşma ile demokratik süreçlerin gelişmesindeki rolleri giderek artmaktadır. Ülkemizde 2013 Ekim ayı itibarıyla 97.451 dernek ve 4.741 vakıf bulunmaktadır. STK'lara yönelik önemli idari ve yasal düzenlemeler yapılarak örgütlenme hak ve özgürlüğüne daha fazla imkân sağlayan bir ortam oluşturulmuş; dernek ve vakıfları ilgilendiren mevzuat iyileştirilmiş; kamu kesimi ile STK'lar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ve işlevselleştirilmesine yönelik adımlar

atılmıştır. Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarına yönelik kapsayıcı kurumsal ve yasal düzenleme bulunmaması nedeniyle sivil topluma yönelik, uygulama ve düzenlemeler farklı kurumlarca yürütülmektedir. STK'lara yönelik daha bütüncül bir politika oluşturabilmek amacıyla mevzuat çalışmaları başlatılmıştır. Aynı zamanda gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen yardım toplama faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amacıyla Yardım Toplama Kanununda değişiklik yapılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

STK'lara kamu yararı ve vergi muafiyeti yoluyla vergisel ayrıcalıklar tanınmakta, ilgili mevzuat çerçevesinde kamusal destekler sağlanmakta ve kamu-STK işbirlikleri kurulabilmektedir. Bu kapsamda 402 dernek kamu yararına çalışan dernek statüsünde olup 252 vakıf vergiden muafdır. Ancak kaynak miktarı ve çeşitliliğinin artırılması, kamu-STK işbirliğinin çerçevesi ve yöntemleri ile kaynak tahsisine yönelik uygulamaların objektif ve şeffaf hale getirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Nitelik, sürdürülebilirlik, kurumsallaşma, kendi içinde demokratikleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik, finansman, teknik, idari ve kurumsal kapasite ülkemizdeki STK'ların çeşitliliği, yaygınlığı ve verimliliği açısından geliştirilmesi gerekliliği alanlardır.

b) Amaç ve Hedefler

Güçlü, çeşitli, coğulcu, sürdürülebilir bir sivil toplum için uygun bir ortam oluşturularak sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin daha etkin katılımının sağlanması amaçtır. Bu kapsamında STK'ların kurumsal kapasiteleri ile yasal çerçeve ve idari yapılanma geliştirecek, sivil toplum-kamu-özel sektör işbirliği geliştirecek, sosyal diyalog ortamı sağlanacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
STK'ların kurumsal kapasitelerini güçlendirmek, sürdürülebilirliklerini ve hesap verebilirliklerini sağlamak amacıyla kapsayıcı yasal ve kurumsal düzenleme yapılacaktır. (Kalkınma Planı p.240)			
Tedbir 64. STK'lara yönelik gerçek bir mevzuat hazırlanacaktır.	Başbakanlık (S), Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Bütüncül ve demokratik bir yaklaşım; STK'ların hukuki statüler, kurumsal yapıları, faaliyetleri, kamu kurumları ile ilişkileri finansal kaynakları gibi alanlara yönelik yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.
Ulusal öncelikler ve kamu yararı doğrultusunda faaliyet gösteren STK'lar öncelikli olarak desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.241)			
Tedbir 65. STK'lara kamu kaynaklarının tahsis edilmesini ve vergisel ayrıcalıklar sağlanması içeren kamu-STK işbirliği	İçişleri Bakanlığı (S), Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlık,	Aralık Sonu	STK'ların kurumsal kapasitelerini artırmaya ve faaliyetlerini desteklemeye yönelik uygulamalar devam ettirilecektir. Kamu kurumları-STK ortaklıkları geliştirilecek,

modelleri geliştirilecektir.	Maliye Bakanlığı, ASPB		STK'lara yönelik finansman kaynakları geliştirilecektir.
Vergi muafiyeti ve kamu yararı statülerinin tanımı ile kriterleri uluslararası standart ve uygulamalara uygun şekilde yeniden düzenlenecektir. (Kalkınma Planı p.243)			
Tedbir 66. Kamu yararı statüsünün kazanılması, sürdürülmesi ve geri alınmasına ilişkin mevzuat ve uygulama iyileştirilecektir.	Maliye Bakanlığı(S), Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kamu yararı müessesesinin mevzuatta tanımı net bir şekilde yapacak, kamu yararı statüsünün verilmesine yönelik süreçler objektif, şeffaf ve uluslararası standartlarla paralel kriterler içerecek şekilde düzenlenecek, kamu yararına çalışan derneklerin faaliyet ve işlemlerinde hesap verebilirliğin ve şeffaflığın sağlanması amacıyla tedbirler alınacak, denetimleri etkin hale getirilecektir.

2.2.1.7. Aile ve Kadın

a) Mevcut Durum

Beşeri sermayenin güçlendirilmesi için iş ve yaşama ilişkin bilgi, beceri ve yetenekleri yüksek ve sağlıklı bireylerin yetişmesi önem arz etmektedir. Toplumun çekirdeğini oluşturan, bireyleri ve toplumu bir arada tutan aile kurumu güdüklü toplum olmanın temel esasıdır. Bu kapsamında, aile eğitim programları başlatılmış, ailelere yönelik danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmış, yoksul aileler için sosyal yardımlar artırılmış, sosyal yardım ve hizmetlerde aile temelli bir yaklaşım geçilmiş ve aile sorunlarının tespiti amacıyla araştırmalar artırılmıştır. Ülkemizde yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel değişim süreçlerinin ailelere etkisinin belirlenmesi amacıyla 2011 yılında yapılan Türkiye'de Aile Yapıları Araştırmasının ileri analizi tamamlanmış olup analiz sonuçları aileye yönelik politikaların ve önceliklerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

Ailenin bütünlüğünün korunmasına, güçlendirilmesine ve sosyal refahın artırılmasına yönelik aile eğitimi programları çalışmaları da yaygınlaştırılarak devam etmektedir. Aile danışma merkezlerinde sunulan hizmetlerle, aile bireylerinin ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır.

Aile kurumu, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunların küreselleşme ile daha da büyümesi ve çeşitlenmesi karşısında büyük tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Toplumsal hayatı karşılaşılan sorunlar; aile parçalanmaları, göç, boşanmalardaki artış, aile eğitimindeki yetersizlikler, toplumdan ziyade bireyin önemini ön plana çıkarılması gibi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kültürel değişimin hızlanması, aile kavramının önemini daha da artırmaktadır. Ekonomik gelişmenin sosyal kalkınmaya tamamlanabilmesi için aile kurumunun güçlendirilmesi, statüsünün geliştirilmesi ve aile üyelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlayan politikalar, temel öncelikler haline gelmiştir. Özellikle aile destek hizmeti sunan aile danışma merkezi gibi kurum ve kuruluşların etkinliğinin artırılması ve koordinasyonunun sağlanması yönük ihtiyaç devam etmektedir.

Dünyada ekonomik kalkınmayı desteklemek ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşabilmek için kadınların ekonomik açıdan güçlendirilmesi ve kadına yapılan yatırımların

artırılması görüşü, küresel ölçekte toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaların son yıllarda giderek önem kazanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, ülkemizde kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi ve eşit fırsatlardan yararlanmaları için ekonomik, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının genişletilmesine, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanması ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesine dair çalışmalara devam edilmektedir. 2014-2018 yıllarını kapsayacak olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir. 2013 yılında, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği ile Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesine Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Konulu Alt Komisyonu 2013 yılında kurulmuş olup çalışmalarına devam etmektedir.

Kadınların yaşam ve çalışma koşulları ile kaynaklara ulaşımı konusundaki zorlukları dikkate alan ve ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda güçlendirmelerini, kalkınma sürecine etkin katılımlarını sağlamayı hedefleyen eşitlikçi politikaların geliştirilmesi ve uygulanması önem arz etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamındaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun statüsünün geliştirilmesi ve sosyal refahının artırılması sağlanarak toplumsal bütünlüğenin kuvvetlendirilmesi temel amaçtır.

Aile refahının korunması ve aile yardımlarının geliştirilmesine, ailelere, sosyal, ekonomik ve hukuki problemlerde rehberlik yapması amacıyla verilen aile danışmanlık hizmetinin daha kapsamlı, etkin ve yaygın hale getirilmesine, bu alanda hizmet sunacak alternatif modellerin geliştirilmesiyle evlilik öncesi eğitim, aile danışmanlığı ve aile eğitimi hizmet standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar etkin hale getirilecektir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politika ve programların hayatı geçirilmesi, kadınların işgücüne katılımlarının artırılması ile iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik modellerin geliştirilmesi, karar alma mekanizmalarında kadınların aktif olarak yer almaları ve kadınlara yönelik şiddetin azaltılması sağlanacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Aile yardımlarının geliştirilmesi, aile danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin kapsamlı, standart, etkin ve yaygın hale getirilmesi, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, sosyal yardım ve hizmetlerin aile temelli sunulması temin edilecektir. (Kalkınma Planı p.250)			
Tedbir 67. Ailenin bütünlüğünün korunması, bilişlendirilmesi ve	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Milli Eğitim	Aralık Sonu	Gündüzlu sosyal hizmet kuruluşlarını aynı çatı altında birleştiren SHM'lerin 2014 yılı

desteklenmesine yönelik olarak sosyal hizmet merkezleri (SHM) ile aile eğitim programlarının ve evlilik öncesi eğitim programlarının ulaştiği kişi sayısı artırılacaktır.	Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı		sonuna kadar ülke geneline yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Ailenin kendi içinde sorun çözme kapasitesini artırmaya, birey ve ailelerin bilinçlenmesine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan Aile Eğitim Programının (AEP) yaygınlaştırılması çalışmaları devam edecektir. AEP, SHM'ler ve paydaş kurumlar aracılığıyla 100.000 aileye ulaşılacaktır. Aile Eğitim Programına; Aile ve Bilişim, Madde Bağımlılığı ile Mücadele, Annelik ve Babalık Rollerı Eğitimi, Değerler Eğitimi Modülleri geliştirilerek eklenecektir. Evlilik Öncesi Eğitim kapsamında gerekli materyaller çoğaltılarak 50.000 bireye ulaştırılacaktır.
Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almaları, istihdamının artırılması, eğitim ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.251)			
Tedbir 68. Kadınların ekonomik ve sosyal yaşamındaki fırsatlardan eşit olarak yararlanabilmesine yönelik izleme değerlendirme sistemi oluşturulacak ve bu konuda araştırmalar yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), TBMM-KEFEK, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı uygulamalarına yönelik etkin bir izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacak ve raporlanacaktır. Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması projesi kapsamında; Adım Adım Anadolu Buluşmaları, Sektörde Kadın Toplantısı, Alan Araştırması, Çocuk Bakım Modelinin Geliştirilmesi Çalışmaları, Türkiye'de Kadın Kooperatifleri Mevcut Durum Araştırması ve Türkiye'de Kadın Girişimciliğinin Mevcut Durum Araştırması yapılacak; elde edilen sonuçlar kadınların ekonomik ve sosyal yaşamındaki fırsatlardan eşit olarak yararlanabilmesi amacıyla politikalara ve uygulamalara yansıtılacaktır.
Sosyal ve ekonomik politikalar, ailenin korunması ve güçlendirilmesine katkı yapacak şekilde birbirini tamamlayıcı ve destekleyici bir anlayışla tasarlanaacaktır. (Kalkınma Planı p.252)			
Tedbir 69. Aileye yönelik koruyucu öncelikli hizmetler geliştirilerek ailenin bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesi sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm	Aralık Sonu	Aile danışmanlığı ve aile rehberliği hizmetleri kapsamında AEP'nin tamamı dijital (uzaktan öğrenme) ortama aktarılırak internet üzerinden erişime imkân sağlayan yeni bir hizmet modeli geliştirilecektir. Tek ebeveynli ailelerin sorunlarına yönelik

	Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Üniversiteler, STK'lar		sosyal politikalar gözden geçirilerek yeni politikalar oluşturulacaktır. Bu ailelerin, sorunlarıyla baş etmesine yönelik AEP kapsamında yeni bir eğitim modülü geliştirilecektir.
Görsel, işitsel ve sosyal medyanın ve internetin aile üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alınacak, aile içi iletişim ve etkileşim konularında eğitim programları yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.253)			
Tedbir 70. Görsel ve işitsel medya kullanılarak aile, evlilik, aile içi iletişim ve etkileşim konularında eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Aile Danışmanlığı, ağlan SHM'ler ve paydaş kurumlarda uygulanmak üzere üç alt başlıkta; Boşanma Süreci, Yas Süreci ve Ergen Danışmanlıkları olmak üzere bir program dahilinde geliştirilecektir
Boşanmaların azaltılması amacıyla aile danışmanlığı ve uzlaştırma mekanizmaları geliştirilecektir. Tek ebeveynli ailelerin karşılaşıkları sorunların çözümüne yönelik izleme ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.254)			
Tedbir 71. Evlilik öncesi eğitim, aile danışmanlığı ve aile eğitimi hizmet standartları oluşturulacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı	Aralık Sonu	Evlilik yaşantisına bilinçli bireyler olarak girilmesini sağlamak amacıyla Evlilik Öncesi Eğitim Programı özellikle Belediyeler aracılığıyla ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır. Aile Mahkemeleri ve Barolarla yakın işbirliği yapılarak boşanmaların azaltılması amacıyla boşanma süreci yaşayan çiftlere yönelik çalışmalar yapılacaktır. Boşanmanın engellenemediği durumlarda sürecin en az sorunlu bir şekilde atlatılmasının amaçlandığı danışmanlık faaliyeti ile ilgili olarak 81 ilde uygulamanın gerçekleştirilebilmesine yönelik Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde yeterli personel istihdamı için çalışmalar yapılacaktır. Mesleki Yeterlilik Kurumu aracılığıyla danışmanlık ve eğitimlerin mesleki standartlarını ve tanımlarını belirleyen bir çalışma yapılarak gerekli mevzuat hazırlanacaktır. Yüksek Öğretim Kurumları aracılığıyla bu alanda eğitim mufredat ve materyal geliştirme çalışması yapılacaktır. Aile Eğitim Programları kapsamında oluşturulan Evlilik Öncesi Eğitim Programı çerçevesinde ailelere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik güvenceli esnek çalışma, kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişilebilir kılınması ile ebeveyn izni gibi alternatif modeller uygulanacaktır. (Kalkınma Planı p.255)			
Tedbir 72. İş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik kreş ve gündüz bakımevi gibi hizmetler yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri	Aralık Sonu	Gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacak, uygulamanın etkinleştirilmesi için yerel yönetimlerin ve il müdürlüklerinin konuya ilişkin duyarlılıklarını artırıcı eğitim, rehberlik, yönlendirme çalışmaları yapılacaktır.
Kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi amacıyla özellikle erken çocukluktan başlayarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumsal bilinc düzeyi yükseltilicektir. (Kalkınma Planı p.256)			
Tedbir 73. Kadına yönelik şiddetin azaltılması için toplumsal bilinc düzeyinin yükseltilmesi doğrultusunda çalışmalar yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na (2012-2015) ilişkin uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir. 2008 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması yenilenecektir.

2.2.1.8. Çocuk ve Gençlik

a) Mevcut Durum

2012 yılı verilerine göre Türkiye'de çocuk sayısı (18 yaş altı) 22,7 milyon ve genç sayısı (15-24) 12,6 milyon olup toplam nüfusun sırasıyla yüzde 30'unu ve yüzde 16,6'sını oluşturmaktadır. 2012 yılında AB ülkelerinde çocukların (18 yaş altı) toplam nüfus içindeki oranı yaklaşık yüzde 19 iken Türkiye'de yüzde 30, gençlerin (15-24) toplam nüfusa oranı ise AB'de 11,7 iken ülkemizde 16,8'dir.

Yoksulluk, göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, ailelerin bilinc seviyeleri ve kültürel tutumları, aile içi sorunlar gibi nedenlerle zor koşullar altında yaşayan ve risk grubuna giren çocukların sayısı giderek artmaktadır. Yoksul ailelerde yaşayan çocuklar birçok sosyal olanaktan yoksun olarak yetişmekte; eğitim hayatından uzaklaşma, şiddete yönelme, çalışma ve sokakta yaşama gibi birçok riske maruz kalabilmektedir. Yoksulluğa maruz kalan çocuk oranı, aynı durumdaki yetişkinlerin oranından daha yüksek olup 2009 yılında gıda ve gıda dışı yoksulluk içinde olan 15 yaşından küçüklerin oranı yüzde 25,8'le genel yoksulluk oranının 7,7 puan üzerindedir. Türkiye, OECD ülkeleri arasında çocuk yoksulluğu oranının en yüksek olduğu ülkelerden olup bu oran OECD ortalamasının iki katıdır.

Yoksullğun nesiller arası transferini azaltmaya ve fırsat eşitliğini artırmaya yönelik uygulanan sosyal yardım programı Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık Yardımları kapsamında 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla 2.775.288 çocuk bu yardımlardan yararlanmıştır.

Dezavantajlı çocuk ve gençlere yönelik SODES başta olmak üzere sosyal destek programları yürütülmekte olup, 2012 yılında 17 ilde başlatılan Güvenli Hayat ve Güvenli

Gelecek İçin Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programının (ÇOGEП), 2014 yılında ülke geneline yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

Uygulanan politikaların ve yürütülen projelerin başarısına rağmen çocuk işçiliği sorunu önemini korumaktadır. 2012 Yılı Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre ekonomik faaliyette çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı yüzde 5,9 olarak gerçekleşmiştir. Aynı anket sonuçlarına göre çalışan çocukların yüzde 50,2'si okula devam etmemektedir. Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak tanımlanan sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, gezici ve geçici tarım işlerinde çocukların çalıştırılmasının önlenmesine yönelik faaliyetlerde program bazlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Sanatsal ve kültürel faaliyetlerde çalışan çocuklara yönelik yasal düzenleme bulunmaması ve çocukların yaygın olarak istihdam edildikleri küçük işletmeler, tarım ve sokakta yürütülen işlerle ev hizmetlerinin İş Kanunu kapsamı dışında olması, iş yerlerinin etkin olarak denetlenmemesi ile cezai müeyyidelerin yetersizliği nedeniyle bu alanlarda çalışan çocukların yeterince korunamamaktadır. Diğer yandan bizzat çalışmayan ancak mevsimlik tarım işleri nedeniyle aileleriyle birlikte göç eden çocukların eğitim, sağlık ve barınma koşullarının iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerin geliştirilerek yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Türkiye'de eğitime erişim açısından, özellikle temel eğitimde, büyük ilerlemeler sağlanan da ortaöğretim ve yükseköğretime erişim sınırlıdır. Okul öncesi eğitime erişimde iller arasında ve alt-üst sosyo-ekonomik gruplar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Diğer yandan okula kayıtlı ancak devamsızlık gösteren çocuk sayısı yüksektir. Engelli çocukların büyük bölümü ise eğitim hakkından yararlanamamaktadır.

Kanunla ihtilaf halindeki çocukların yargılanma ve rehabilitasyon süreçlerinin iyileştirilmesine ilişkin ihtiyaçlar devam etmekte olup çocuk koruma sisteminin çocuk mağdur olmadan riski tespit ederek ihtiyaç duyulan destek hizmetlerine ulaşmasını sağlayan, koruyucu ve önleyici müdahaleleri içeren bir yapıya kavuşturulması önemini korumaktadır. Ayrıca bu alanda hizmet sunan kuruluşların kapasitelerinin artırılması, aralarındaki işbirliği ve eşgüdümün güçlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Mevcut istatistikler ve projeksiyonlar suça sürüklendirme riski altındaki çocuk sayısının arttığını göstermektedir. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla tutuklu ve hükümlü olarak ceza infaz kurumlarında ve eğitim evlerinde bulunan toplam çocuk sayısı 1.797'dir. Çocuk istismarı nedeniyle Adli Tıp Kurumuna yapılan başvurular giderek artmaktadır. 2012 yılında 2.395 olan başvuru sayısı 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 2.246'dır.

Madde kullanımının yayınımasını önlemek amacıyla Uyuşturucu Bağımlılarını Topluma Kazandırma Eylem Planı (TOKEP) hazırlanmaktadır.

Çocuk ve gençlere yönelik okul içi ve dışı serbest zaman etkinliklerinin son derece sınırlı olması, çocuk yetiştirilmesi ve gelişiminin sadece okulda geçirilen zamanla sınırlanırması çocukların gelişimi açısından önemli bir sorundur. Öte yandan, engelli çocukların toplumsal yaşama katılımları için atılan adımlar sınırlı kalmaktadır.

2011 yılı OECD verilerine göre, ülkemizde gençlerin (15-29) yüzde 31'i eğitimde, yüzde 34'ü istihdamda, yüzde 7'si işsiz, yüzde 28'i ise ne eğitimde ne de işgücü piyasasındadır. Eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin oranı OECD'de yüzde 15 iken ülkemizde yüzde 35'tir.

Gençlerin işgücüne katılımının düşüklüğü, eğitimden işgücü piyasasına geçişte yaşadığı sıkıntılar, işsizlik oranlarının yüksek olması ve temel becerilerindeki eksiklik sorunu önemini korumaktadır. Gençlerde hem genel işsizlik hem de tarım dışı işsizlik oranı, yetişkinlerdeki işsizlik oranının yaklaşık iki katıdır. Ayrıca genç nüfus içinde kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranları erkeklerinkine nispetle düşüktür.

Gençlerin toplumsal hayatı aktif katılımlarını ve sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini sağlayacak, özgüven ve toplumsal aidiyet duygularını güçlendirecek şekilde, hizmetlerin sunulması ve çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla politika ve hizmetlerin geliştirilmesi, yürütülmesi ve ilgili kurumlar arası eşgüdümün artırılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu kapsamda gençleri ve sporu doğrudan veya dolaylı etkileyen politika ve faaliyetleri yürüten kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması amacıyla hazırlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi 26/11/2012 tarihli ve 2012/4242 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilmiştir.

Gençlik alanında üretilen politikalara katkıda bulunmak, ulusal ve uluslararası çalışma ve projeler uygulamak, gençler ve gençlik alanında faaliyet gösteren organizasyonlar arasında koordinasyona yardımcı olmak ve gençlerin karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını artırmak amacıyla Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin kurulmasına ilişkin 6495 sayılı Kanun 02/08/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış olup ikincil mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir.

Gençler ülkemizde en fazla göç eden yaş grubunu temsil etmektedir. Göçün sebepleri de dikkate alınarak genç göçü alan ve veren bölgelerde kamu hizmetlerinin gençlerin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda gençlik merkezleri ve kampları ile hareketlilik programları yaygınlaştırılmış, artan üniversite sayısına paralel olarak gençlere yönelik burs, kredi ve barınma imkânları iyileştirilmiştir.

Gençlerin sosyal ve kültürel gelişimleri, bilgi ve becerilerini artırmaları ve vizyon kazanmaları açısından önemli bir araç olan hareketlilik programlarının çeşitlendirilmesi, kapsam olarak genişletilmesi ve başta özel politika geliştirilmesi gereken gençler için olmak üzere daha erişilebilir hale getirilmesi önemini korumaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Başkanlığı tarafından başta gençler olmak üzere vatandaşların hareketliliğini Avrupa çapında geliştirmeye yönelik olarak yürütülen Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarından yararlanan kişi sayısının 2013 yılı sonuna kadar 70.000 olması beklenmektedir. Ayrıca yurtiçi hareketlilik kapsamında Farabi Programı ile 2012-2013 öğretim yılında 7.018 öğrenci üniversiteler arası değişim olanaklarından yararlanmıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığının gençlik kampları, Gençlik Treni, Seyyah ve Lider Gençlik Kampları projeleri ile toplam 212.226 gencin kültürel, sosyal ve eğitim amaçlı hareketliliği sağlanmıştır.

Sosyo-ekonomik ve bölgesel esitsizlikler, eğitime erişim sorunları, yoksulluk, toplumsal cinsiyet esitsizliği, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği, suça sürüklene, çocuğa yönelik şiddet ve cinsel istismar, aile yapısındaki çözülmeler, aidiyet ve dayanışma duygusunun zayıflaması, internet bağımlılığı, sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar çocukların ve gençler için önemli risk faktörleri olmaya devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Çocukların üstün yararı gözetilerek iyi olma hallerinin desteklenmesi, potansiyellerini geliştirmeye ve gerçekleştirmeye yönelik fırsat ve imkânların artırılması, başta eğitim, sağlık, adalet ve sosyal hizmetler olmak üzere temel kamu hizmetlerine erişimlerinin artırılması; gençlerin ise bilgi toplumunun gerekleriyle donanmış, ülke kalkınmasında aktif, yaşam becerileri güçlü, özgüven sahibi, insani ve milli değerleri haiz, girişimci ve katılımcı olmalarının sağlanması ve gençlere sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır.

Çocukların yoksulluktan kaynaklanan yoksunlıklarının giderilmesi, erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi, kız çocukların okullaşma ve okula devam oranlarının yükseltilmesi; eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin ekonomik ve toplumsal hayatı katılımlarının artırılması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Çocukların iyi olma hallerini ve refahlarını destekleyici bütüncül modeller geliştirilerek daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti almaları sağlanacak, temel becerileri geliştirecek, özellikle zor şartlar altındaki ve risk grubundaki çocukların yaşam kalitesi yükseltilicek, toplumla bütünleşmeleri sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.265)			
Tedbir 74. Çocuğa saygı kültürüne ve çocuk haklarına yönelik bilinc ve duyarlılığın artırılması faaliyetleri coğaltılacak ve çeşitlendirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), MEB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar.	Aralık Sonu	Çocuğa saygı kültürü temelinde çocuklar için ve çocuklara birlikte çalışan tüm meslek gruplarına yönelik, çocuk haklarına ilişkin eğitim programları geliştirilecek ve uygulanacaktır. Çocuk haklarını tanıtmaya yönelik çalıştay, forum, konferans vb. toplantı ve etkinlikler yapılacak, görsel ve yazılı materyaller hazırlanacak ve medya aracılığıyla kamu spotları hazırlanarak bilinglendirici kamuoyu kampanyaları düzenlenecektir.
Tedbir 75. Çocuk ve okul kütüphaneleri yaygınlaştırılacak ve halk kütüphanelerinin çocuk bölmeleri yeniden düzenlenenecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Çocuk ve okul kütüphaneleri ile halkın kütüphanelerinin çocuk bölmeleri mekân ve koleksiyon bakımından çocuk dostu olarak yeniden düzenlenecektir.
Çocuk koruma ve adalet sistemleri koordineli olarak, önleyici mekanizma ve uygulamalara sahip, risk takibi ve erken uyarı sistemini içeren bir yapıya kavuşturulacak, altyapı ve personel ihtiyaçları giderilecek, bu alandaki hizmetlerin kalitesi artırılacak, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler çocukların sosyal ve kişisel gelişimlerini destekleyecek bir yapıda sunulacaktır. (Kalkınma Planı p.266)			

Tedbir 76. Suç mağduru ve suça sürüklelenen çocuklar için uygulanan bakım hizmetleri ihtisaslaştırılacak ve sayıları artırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve STK'lar	Aralık Sonu	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde ihtisaslaşma sağlanacak ve hizmet standartları oluşturulacaktır.
Tedbir 77. Çocuk adalet sisteminde çocuklara yönelik tedbir ve uygulamalar geliştirilecek ve çeşitlendirilecektir.	Adalet Bakanlığı (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, MEB, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, STK'lar, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Çocuklar hakkında adli merciler tarafından alınan koruyucu ve destekleyici nitelikteki tedbirlerin uygulanmasına yönelik kurumlar arasında işbirliği geliştirilecek ve kurumsal kapasite yetersizlikleri giderilecek, suç veya uyuşmazlığın yargıya intikalinden önce arabuluculuk, tazmin gibi alternatif yöntemlerle çözülmesine yönelik uygulamalar geliştirilecek ve çocuklara yönelik adli süreçlerde çocukların olumsuz etkilenmesini önleyecek özel önlemler alınacaktır.
Sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı geçici tarım işlerinde çalışma gibi çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri önlenecektir. (Kalkınma Planı p.267)			
Tedbir 78. Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik mevzuat hazırlıkları tamamlanacak ve konuya ilgili projeler geliştirilecek ve sayısı artırılacaktır.	ÇSGB (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, MEB, TÜİK, STK'lar	Aralık Sonu	Kültürel ve sanatsal faaliyetlerde çalışan çocuklara yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır. Zamanla Bağlı Politika ve Program Çerçevesinin etkin olarak uygulanmasına yönelik çalışmalar ve Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Yerel Kaynakların Etkinleştirilmesi Projesinin 5 pilot ilde (Adana, Gaziantep, Ordu, Kocaeli, Şanlıurfa) uygulanmasına devam edilecektir.
Gençlerin sosyal hayatı ve karar alma mekanizmalarında daha aktif rol almaları sağlanacak, hareketlilik programları özellikle dezavantajlı gençlerin katılımını artıracak biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.268)			
Tedbir 79. Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin aktif hale getirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.	GSB (S), Üniversiteler, STK'lar, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Türkiye Ulusal Gençlik Konseyine yönelik ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve Konseye işlevsel bir yapı kazandırılacaktır.
Tedbir 80. Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlamak amacıyla düzenlenen programlar ile	GSB (S), MEB, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlamak amacıyla düzenlenen eğitim faaliyetlerinin, rehberlik hizmetlerinin ve gençlik alanında

faaliyetlerin sayısı ve kalitesi artırılacaktır.			yapılan inceleme ve araştırmaların sayısı ve kalitesi artırılacaktır. Gençlik liderliği, gönüllülük, gençlik hakları gibi çeşitli alanlarda gençleri güçlendirmeye yönelik eğitimler uzaktan eğitim yöntemleri de kullanılarak verilecektir.
Gençlerin şiddette ve zararlı alışkanlıklara yöneliklerini önlemek üzere spor, kültür, sanat gibi alanlarda gelişimlerini destekleyici programların uygulanmasına devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.269)			
Tedbir 81. Gençlik merkezlerinde ve kamplarında sunulan hizmetlerin kalitesi geliştirilecektir.	GSB (S), MEB, Sağlık Bakanlığı, ÇSGB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler, STK'lar ve Spor Federasyonları	Aralık Sonu	Gençlik merkezleri ve gençlik kamplarının fiziki şartları iyileştirilecek, faaliyetler gençlerin tercihleri doğrultusunda çeşitlendirilecektir.

2.2.1.9. Sosyal Koruma

a) Mevcut Durum

Satin alma gücü paritesine göre kişi başı günlük harcaması 4,3 ABD Dolarının altındaki nüfusun oranı 2011 yılında yüzde 2,8'dir. Ancak, ülkemizde görelî yoksulluk oranları AB ortalamasının üzerinde olup 2012 yılında eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri medyan değerinin yüzde 60'ının altında gelirle yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 22,6 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, sosyal transferlerin yoksulluk üzerindeki etkisi AB ortalamasına göre daha sınırlıdır. Bu durum, sosyal transferlerin büyük bir bölümünün primli sistem kapsamındaki transferlerden oluşmasından, yoksul kesimin primşiz transferlerden yeterli ölçüde yararlanamamasından kaynaklanmaktadır.

2010-2012 yıllarında Gini katsayısı 0,38 olarak gerçekleşmiş, en zengin yüzde 20'lük grubun yıllık kullanılabilir gelirden aldığı payın en yoksul yüzde 20'lük grubun aldığı paya oranı ise aynı dönemde yaklaşık olarak 6,9 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Yoksulluğun azaltılmasında ve gelir dağılımında iyileşme sağlanması da düşük gelir gruplarına yönelik olan sosyal koruma harcamalarındaki artış etkilidir. Yoksulluğun nesiller arası aktarımını engellemek için, özellikle eğitim alanındaki sosyal yardımında, alt gelir gruplarına önem verilmiş ve sosyal yardımının GSYH içindeki payı artmıştır.

TABLO II: 11- Gelir Gruplarının Toplam Gelirden Aldıkları Paylar, Gini Katsayısı ve Yoksulluk Oranları

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	(Yüzde)
Birinci Yüzde 20 (En yoksul)	5,8	6,4	6,4	6,2	6,5	6,5	6,5	
İkinci Yüzde 20	10,5	10,9	10,9	10,7	11,1	11,0	11,0	
Üçüncü Yüzde 20	15,2	15,4	15,4	15,3	15,6	15,5	15,6	

Dördüncü Yüzde 20	22,1	21,8	22,0	21,9	21,9	21,9	22,0
Beşinci Yüzde 20 (En zengin)	46,5	45,5	45,3	46,0	44,9	45,2	45,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gini Katsayısı	0,40	0,39	0,39	0,39	0,38	0,38	0,38
Kişi Başı Günülk 4,3 ABD Dolarının Altındaki Nüfus Oranı (yüzde) ¹	13,3	8,4	6,8	4,4	3,7	2,8	-
Göreli Yoksulluk (yüzde) ²	25,0	22,8	23,7	23,8	23,5	22,6	22,6

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ve TÜİK 2011 Yoksulluk Çalışması

(1) TÜİK tarafından açıklanan en güncel veri 2011 Yoksulluk Çalışmasına aittir.

(2) Göreli yoksulluk hesaplanırken eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri medyan değerinin yüzde 60'ı yoksulluk sınırı olarak alınmıştır.

Göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerle sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu kapsamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MEB, SGK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, YURTKUR ve belediyeler gibi kuruluşlar tarafından 2012 yılında yapılan kamu sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya oranı yüzde 1,12 olarak gerçekleşmiştir.

Kamu sosyal yardım harcamalarındaki önemli artış paralel olarak sosyal yardım sisteminde etkinliğin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Sosyal yardım sisteminde gerçek ihtiyaç sahiplerine etkin ve yeterli hizmet sunulması hedefi doğrultusunda yürütülen Puanlama Formülü Projesi tamamlanarak sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespitinde nesnel ölçütler oluşturulmuştur. Halihazırda test uygulamaları devam eden puanlama formülü, 3 aylık izleme dönemi sonunda gerekli revizyonlar yapılarak 2014 yılında ülke çapında yaygınlaştırılacak ve ihtiyaç sahiplerinin puanlanması, kır-kent ve İBBS-1 düzeyinde gerçekleştirilecektir. Sosyal yardım alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliğinin artırılmasına yönelik Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi tamamlanmış olup yeni sosyal yardım programlarına ilişkin modüller de eklenerek, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kullanımına açılmıştır. 2013 yılı Nisan ayından itibaren muhtaç asker ailelerine yardım yapılmaya başlanmıştır.

TABLO II: 12- Sosyal Yardım Hizmeti Veren Kuruluşların Sosyal Yardım Harcamaları

Kurum	Yardım Türü	2009		2010		2011		2012	
		Kişi Sayısı	Gider (Bin TL)	Kişi Sayısı	Gider (Bin TL)	Kişi Sayısı	Gider (Bin TL)	Kişi Sayısı	Gider (Bin TL)
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Yaşlı ve Özürlü Aylığı (1)	1 321 373	2 366 527	1 363 670	2 562 228	1 337 989	2 795 433	1 228 355	2 911 191
	Muhtaç Aylığı (Çocukları Muhtaç Aileler)	35 756	78 266	35 298	94 842	41 778	140 736	49 461	199 161
	Evde Bakım	204 652	959 303	284 595	1 567 245	352 859	2 271 343	398 335	2 944 114
	SYDV'ler (Fon) Tarafından Verilen Tüm Sosyal Yardımlar (2)	3 084 062	2 379 375	2 394 088	2 032 537	3 722 018	2 622 412	2 264 315	3 099 582
	Genel Sağlık Sigortası Primleri	-	-	-	-	-	-	7 467 871	4 072 864
Sağlık Bakanlığı	Yeşil Kart Uygulaması (3)	9 647 131	5 506 000	9 451 583	4 951 034	8 928 943	5 164 328	-	-
Vakıflar Genel Müdürlüğü	Muhtaç Aylığı (yetim ve özürüler)	3 629	13 425	3 662	13 362	3 520	14 681	3 513	15 779
	İmaret Hizmetleri	137 100	88 909	21 746	17 074	20 215	20 716	20 215	22 831
	Vakıf Gureba Hastanesi Fakir Hasta Tedavileri (4)	6 975	1 068	7 414	1 087	-	-	-	-
	Burs (ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler)	10 000	3 756	10 000	2 709	10 000	2 930	15 000	7 183
MEB	Burs (ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler)	184 295	151 596	211 911	188 637	234 188	266 186	234 516	342 515

YURTKUR	Burs (yükseköğretimdeki muhtaç öğrenciler) (5)	198 707	375 601	234 130	535 108	320 912	804 125	348 904	1 021 217
TKİ	Kömür Yardımı	-	594 500	-	557 798	-	654 306		631 366
TTK	Kömür Yardımı	-	15 425	-	20 650	-	12 836		11 630
Belediyeler	Tüm Sosyal Yardımlar (6)	-	484 860	-	452 813	-	543 685		634 908
TOPLAM		-	13 018 611	-	12 997 124	-	15 313 717		15 914 341
TOPLAM/GSYH (Yüzde)		-	1,37	-	1,18	-	1,18		1,12

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MEB, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Maliye Bakanlığı
Muhasebat Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, YURTKUR

(1) 2011 yılı sonuna kadar SGK tarafından 2022 sayılı Kanun kapsamında verilmekte olan özürlü ve yaşı aylıkları
2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devredilmiştir.

(2) 2009 ve 2010 yıllarında kullanılan Yardım Bilgi Bankasının kullanımından kalkip Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesinin kullanılmışlığı yıl olan 2011 yılında sosyal yardım alan kişi sayısı hakkında sağılıklı bilgi bulunmadığından, 2012 yılı ilk 9 aylık bölümünde fayda sahibi kişilerin (3.787.462 kişi) 12 aya tamamlanarak 2010 yılı ile ortalaması alınması yoluya 2011 yılı tahmin edilmiştir. 2012 yılı kişi sayısı Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Sistemindeki aktif hane sayısını göstermektedir.

(3) Kişi sayısı, Yeşil Kart aktif olan kişi sayısını göstermektedir. 2012 yılında Genel Sağlık Sigortası sistemine geçildiği için 2011 yılı sonu itibarıyla Yeşil Kart uygulaması sona ermiştir.

(4) Vakıf Gureba Hastanesi tüm eklentilerle birlikte 25 Ekim 2010 tarihinde Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine devrolduğu için 2010 yılında sonrasında ait rakam bulunmamaktadır.

(5) Üniversitelerin kendi bütçelerinden öğrencilerine verdikleri yardımlar bu rakama dahil değildir.

(6) Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Belediyelerin Bügte Giderlerinin EKod 4'e göre tasnifindeki Hanehalkına Yapılan Transferler kalemindeki rakamlar alınmıştır. Yararlanan kişi sayısına ilişkin bilgi mevcut değildir.

Sosyal yardım alan çalışabilir durumdaki yoksul kesimin, yoksulluktan kalıcı bir şekilde kurtulabilmesi için işgücü piyasasıyla bağlantlarının kurulması ve güçlendirilmesi amacıyla bu kesimin İŞKUR kayıtları Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede 2013 yılı Temmuz ayına kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvuran ve sistem üzerinden İŞKUR'a yönlendirilen kişilerden yaklaşık 1.095 bini İŞKUR hedef kitlesine girmiş olup bunlardan 365 bininin İŞKUR'a kaydı yapılmış, 138 bini iş başvurusuna yönlendirilmiş, 33 bini işe yerleştirilmiş, 75 bini işgücü yetişirme kurslarına başvurmuş ve başvuranlardan yaklaşık 22 bini kurslara katılmıştır.

TABLO II: 13- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluş Sayıları ve Kapasiteleri

Kuruluş Türleri	2010		2011		2012		2013 (4)	
	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite
Çocuk Yuvası (0-12 Yaş) (1)	96	7 776	96	7 998	58	4 861	45	3 572
Çocuk Evi (0-18 Yaş) (2)	324	1 968	413	2 456	649	3 814	852	4 992
Yetiştirme Yurdu (13-18 Yaş) (3)	111	6 922	114	6 868	80	5 106	69	4 325
ÇY ve Kız YY (0-18 Yaş)	-	-	-	-	32	3 468	39	4 132
Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	23	490	27	628	34	832	39	1 075
Koruma ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi	7	237	9	277	10	334	13	540
Huzurevi	97	9 260	99	9 608	105	11 682	110	11 896

Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	79	5 468	90	5 807	92	5 881	122	6 121
Toplum Merkezi	85	-	96	-	94	-	62	-
Aile Danışma Merkezi	48	-	48	-	51	-	24	-
Sosyal Hizmet Merkezi	-	-	-	-	-	-	80	-
Kadın Konuk Evi ve İlk Kabul Birimi	43	943	51	1 125	69	1 676	115	2 449
SÖNİM	-	-	-	-	4	-	14	-

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

(1) 0-12 yaşlarındaki çocuklara yönelik sevgi evleri bu rakama dahildir.

(2) Çocuk evleri ayrı bir kuruluş statüsünde olmayıp müstakil apartman dairelerinden ibarettir.

(3) 13-18 yaşlarındaki çocuklara yönelik sevgi evleri bu rakama dahildir.

(4) Eylül 2013 itibarıyla

Sosyal sorunların ortaya çıkmadan önce engellenmesi ve bu sorunlarla etkin bir mücadelein sağlanmasına yönelik olarak sosyal hizmet ve yardımlarda koruyucu ve önleyici hizmetlere önem verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamında sosyal yardım ve hizmet alanında ailenin ihtiyaçlarına bütüncül olarak yaklaşan, aile ve bireylere arz odaklı hizmet sunan, istihdam bağıntılı ASDEP modelinin 2014 yılında Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde uygulanmaya başlanması öngörmektedir.

Sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyacın artmasına paralel olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sosyal hizmet sunan birimlerin sayılarında da artış görülmektedir.

Yoksulluk, ebeveyn kaybı, boşanma, aile kurumunun çözülmesi gibi sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı korunmaya muhtaç duruma düşen çocuklara sunulan bakım hizmetleri önemini korumaktadır. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bağlı yatılı kuruluşlarda kalan çocuk sayısı 11.859, sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı ise 44.159'dur. Korunmaya muhtaç çocuklara sunulan bakım hizmetleri kapsamında koğuş tipi bakım modelinden sevgi evi ve çocuk evi modeline geçiş hızla devam etmektedir. Ancak söz konusu hizmet modelinde hizmet standartlarının oluşturulması ve denetimi konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Halihazırda 96 adet koğuş tipi kurumda 3.563 çocuk, 57 adet sevgi evinde 3.509 çocuk ve 852 adet çocuk evinde de 4.784 çocuk kalmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların başta kendi aileleri yanında bakım olmak üzere aile yanında bakımını sağlamaya yönelik hizmetlerin etkinleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ihtiyacı bulmaktadır.

6462 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu "özürlü" kavramı yerine "engelli" "ulaşılabilirlik" kavramı yerine de "erişilebilirlik" kavramı kullanılmaya başlanmıştır. 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla, özel eğitim hizmeti alan yaklaşık 263 bin engelli çocuk için 932 milyon TL ödeme yapılmıştır. Muhtaç engellilere sunulan bakım hizmetleri kapsamında 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla, 10.277 kişi özel bakım merkezlerinden, 424.823 kişi de evde bakım hizmetinden yararlanmıştır. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla, engellilere evde bakım hizmeti veren kişilere toplam 2,6 milyon TL ödeme yapılmıştır.

Fiziki mekânların engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi hususunda kurum ve kuruluşlara ek süre verilmesi, idari para cezası uygulaması gibi konuları düzenleyen Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği 20/07/2013 tarihli ve 28713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tüm illerde engelsiz yaşam çevrelerinin oluşturulmasına yönelik olarak doğru ve örnek erişilebilir düzenlemelerin yapılması ve ülke geneline yaygınlaştırılması ile bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlara eğitim verilmesini amaçlayan Erişilebilirlik Destek Programı (ERDEP) 2012 yılından bu yana uygulanmaktadır.

Artan yaşlı nüfusun ihtiyaç duyduğu sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Nitekim yaşlılara yönelik hizmetlerin sunulduğu kuruluşların sayısı, bu hizmetlerden faydalanan kişi sayısı ve bu kapsamda yapılan harcamalar giderek artmaktadır.

TABLO II: 14- Sosyal Hizmet Sunan Kamu Kuruluşlarının Sosyal Hizmet Harcamaları

(Bin TL)				
Harcama Yapılan Kesim	Kuruluş	2010	2011	2012
Çocuk-Genç	ASPB	391 316	429 983	708 825
Yaşlı	ASPB	154 299	188 653	253 964
Engelli	Kurum Bakımı	168 991	197 393	218 685
	Özel Kurulusta Bakım	40 455	79 082	128 956
	Özel Eğitim	906 720	1 122 236	1 263 384
Toplum-Aile-Kadın	ASPB	38 104	56 316	67 046
Toplam		1 699 885	2 073 663	2 640 860

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), MEB

Beşeri sermayenin geliştirilmesi ve toplumsal bütünlüğenin sağlanması amacıyla 2008 yılında başlatılan Sosyal Destek Programına (SODES) 2013 yılında Aksaray, Niğde, Sivas ve Yozgat illerinin dahil edilmesiyle program kapsamındaki İl sayısı 34'e yükselmiştir. 2008-2013 döneminde valiliklerin koordinasyonunda yerel düzeyde hazırlanan ve uygulanan 7.380 SODES projesine toplam 876 milyon TL kaynak tahsis edilmiştir.

b) Amaç ve Hedefler

Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişimlerinin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayatı katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullğun azaltılması temel amaçtır. Bu kapsamında sosyal hizmet ve yardım alanında ailenin ihtiyaçlarına bütünsel olarak yaklaşan arz odaklı ve istihdam bağlılı bir sistem kurulması esastır.

Sosyal koruma ağı sosyo-ekonomik ve yerel şartlar dikkate alınarak, nüfusun tümünü kapsayan, etkin, dezavantajlı kesimleri topluma entegre eden, toplumun her kesimine sorumluluk vererek sosyal dışlanma ve yoksulluk riskini en aza indiren bir yapıya kavuşturulacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politikalar/Tedbirler	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama

Kuruluşlar			
Vergi ve sosyal transferlerin gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltıcı etkisi artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.278)			
Tedbir 82. Gelir dağılımını iyileştirmeyi ve yoksulluğu azaltmayı hedefleyen sosyal transferlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik mevzuat hazırlıkları tamamlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), MEB, Kalkınma Bakanlığı, SGK, TÜİK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, İŞKUR, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Sosyal transferlerin hedef kitleye ulaşması sağlanacak ve yoksulluk sınırının altındaki bireyin geliri yoksulluk sınırına yükseltecektir. Söz konusuna hususlara sosyal yardımlara ilişkin yapılacak yasal düzenlemede yer verecektir.
Yoksullğun nesiller arası aktarımının önlenmesi amacıyla başta eğitim olmak üzere temel kamu hizmetlerine erişimde fırsat eşitliği daha da güçlendirilecek; yoksullukla mücadelede sivil toplumun katılımı artırılacak ve yerel yönetimlerin rolü güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.279)			
Tedbir 83. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocukların kreş ve gündüz bakımevi hizmetlerinden yararlanma imkânları geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, MEB, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar, Özel Sektör	Aralık Sonu	Çocukların erken çocukluk döneminde ihtiyaç duydukları gelişim fırsatlarına erişim imkânlarını artırmaya yönelik olarak gelir düzeyi düşük ailelerin çocukların kreş ve gündüz bakımevi hizmetlerinden yararlanmalarına yönelik model geliştirilecektir.
Tedbir 84. Sivil toplumun sosyal hizmet ve yardımlara katılımasına yönelik tanıtım faaliyetleri artırılacak, sivil toplumun ve vatandaşların gönüllü olarak katkı sağlamaları teşvik edilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, RTÜK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Başta koruyucu aile hizmetleri olmak üzere ASPB tarafından sunulan sosyal hizmetlerin tanıtımı yapılacak ve bu hizmetlerin geliştirilmesinde gönüllülüğün önemini vurgulayan kamu sporu vb. bilgilendirici ve tanıtıcı faaliyetler yürütülecektir. Sosyal yardım alanında ise vakıfların fon gelirlerine sivil toplumun ve vatandaşların gönüllü olarak katkı sağlamaları teşvik edilecektir.
Tedbir 85. Yerel yönetimlerin sosyal yardım faaliyetlerini kamu sosyal yardım kuruluşlarıyla işbirliği halinde yürütmeleri sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Yerel yönetimlerin ASPB bünyesinde oluşturulan Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Sistemine dahil edilerek sisteme zorunlu veri girişi yapmaları ve sistemden bilgi alabilmeleri sağlanacaktır.
Sosyal hizmet ve yardımlar alanında bütüncül hizmet sunulmasını sağlamaya yönelik Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) modeli uygulanacaktır. (Kalkınma Planı p.280)			
Tedbir 86. Sosyal yardım ve hizmet alanında ihtiyaç en uygun destek ve hizmetin verileceği ASDEP modelinin uygulanmasına başlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, MEB, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	ASDEP ile halen farklı kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilmekte olan sosyal hizmet ve yardımların, ailelerin ya da bireylerin başvuru yapmalarına gerek olmadan arz odaklı bir yaklaşımla sunulması, bu alanlardaki boşluk ve dağınıklığın giderilerek ailelere danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulan bir sistem kurulması ve ailelerin refahının artırılması sağlanacaktır. Ayrıca, ASPB tarafından sunulan sosyal hizmetlere dair tüm verilerin ortak bir veri tabanında toplanması suretiyle bütüncül bir sistem oluşturmayı hedefleyen ve

			çalışmalarına başlanan Aile Bilgi Sistemi, ASDEP'in uygulanmasını destekleyecektir.
Sosyal yardım-istihdam bağlantısı güçlendirilerek yoksul kesimin istihdam edilebilirliğinin artırılması ve üretken duruma geçirilmesine yönelik programlara devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.281)			
Tedbir 87. Çalışabilir durumdaki yoksul kişilerin, sosyal yardımlardan yararlanabilmesi için İŞKUR'a kayıtlarının zorunlu hale getirilmesi sağlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (S), İŞKUR, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, SGK, KOSGEB, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Sosyal yardımlara ilişkin yapılacak yeni yasal düzenlemede çalışabilir durumdaki yoksul kişilerin işgücüne katlığını artırmaya yönelik olarak bu kişilerin sosyal yardımlardan yararlanabilmesi, İŞKUR'a kayıt yaptırma şartına bağlanacaktır.
Sosyal hizmet ve yardım alanında nitelikli personel eksikliği giderilecek, aile yanında bakımı destekleyen modeller geliştirilecek, kurum bakımı hizmetlerinin standart ve niteliği iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p.282)			
Tedbir 88. Sosyal hizmetler alanında personel ve ara eleman yetiştiren programların ve mezunlarının sayısı ve niteliği artırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, MEB, YÖK, İŞKUR, Üniversiteler, Devlet Personel Başkanlığı	Aralık Sonu	Sosyal hizmet alanında ihtiyaç duyulan nitelikli bakım elemanı yetiştirilmesi hususunda mesleki eğitimlere ağırlık verilmesi, sosyal pracmacı yetiştirmesi hususunda ise üniversitelerde açılan yeni bölümülerin öğretim görevlisi ve fiziki mekân ihtiyaçlarının giderilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 89. Sosyal hizmet alanında kurum bakımı hizmetlerine ilişkin standartlar geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kurum bakım hizmetlerinden yararlananlara nitelikli hizmet sunulması ve bunun denetiminin yapılabilmesi için standartlar oluşturulacaktır.
Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik öncelikle aile yanında bakım olmak üzere koruyucu aile ve evlat edinme gibi alternatif modeller yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.283)			
Tedbir 90. Korunmaya muhtaç çocukların için alternatif bakım modellerinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kamu Kurum ve Kuruluşları, İl Özel İdareleri, Belediyeler	Aralık Sonu	Korunmaya muhtaç çocukların kendi aileleri yanında bakılmasına öncelik verilecek, bunun mümkün olmaması halinde ise koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile yanında bakım modelleri teşvik edilecektir. Ayrıca koğuş tipi kuruluş bakım modelinden çocuk evi ve sevgi evi modellerine geçiş yönündeki çalışmalarla devam edilecektir.
Engellilere yönelik eğitim, istihdam ve bakım hizmetlerinin etkinliği ve denetimi artırılacak, bu kapsamında kaynaklar daha verimli kullanılacak ve fiziksel çevre şartları engellilere uygun hale getirilecektir. (Kalkınma Planı p.284)			
Tedbir 91. Engellilere yönelik okul öncesi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri geliştirilecek ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri etkin bir biçimde denetlenecektir.	MEB (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Aralık Sonu	Engellilerin okula başlamadan önce almaları gereken eğitim konusunda verilen rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir. Engellilere hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin denetimine ağırlık verilecektir.

Tedbir 92. Engellilere yönelik iş imkânları geliştirilecek ve bu alandaki danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.	ÇSGB (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, MEB	Aralık Sonu	Engelliler için çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği korumalı işyerlerine ilişkin mevzuat çalışmaları tamamlanarak korumalı işyerlerinin işlevi artırılacak ve engellilere kolay erişilebilir mesleki eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunulacaktır. Kamuda istihdam edilen engelli sayısı tahsis edilen kontenjan kapsamında artırılacaktır.
Tedbir 93. Engellilere yönelik bakım ve destek hizmetlerinin etkinlik, yaygınlık ve denetimi artırılacak, bakım ve rehabilitasyon kuruluşlarının fiziki şartları iyileştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Ev tipi sosyal hizmet birimleri ile ilgili mevzuat çalışmaları tamamlanacak; ev tipi kuruluş sayısı artırılacak ve evde destek hizmeti yaygınlaştırılarak bu hizmetlerin denetimi artırılacaktır.
Tedbir 94. Engellilerin ekonomik ve sosyal hayatı katılımlarının artırılması için sosyal ve fiziki çevre şartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Fiziki çevre şartlarının engellilere uygun hale getirilmesi hususundaki kanuni sürenin 2015 yılında sona erecek olması nedeniyle bu konudaki çalışmalara hız verilmesi ve oluşturulan Erişilebilirlik Eylem Planı kapsamındaki eylemlerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.
Yaşlıların kendi çevrelerinden uzaklaşmadan evlerinde bakımını sağlamaya yönelik hizmetler çeşitlendirilerek yaygınlaştırılacak ve yaşlılara yönelik kurumsal bakım hizmetlerinin sayı ve niteliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 285)			
Tedbir 95. Yaşlılara yönelik bakım ve destek hizmetlerinin etkinlik, yaygınlık ve denetimi artırılacak, kuruluşların fiziki şartları iyileştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Yalnız yaşayan yaşlılar başta olmak üzere, günlük ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yaşlılara evlerinde sağlık, temizlik, günlük bakım, alışveriş gibi konularda destek verilmesine yönelik hizmetler yaygınlaştırılacaktır. Yaşlılara yönelik yatılı ve gündüzlü bakım hizmetlerinin sunulduğu kuruluşların sayısı ve niteliği artırılacaktır. Ayrıca yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konudaki rolleri güçlendirilecektir.

2.2.1.10. Kültür ve Sanat

a) Mevcut Durum

Türk kültür, sanat ve edebiyatının yurt dışında tanıtılması ve Türkçenin yazı dili birikiminin dünya dillerine kazandırılması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2005 yılından bu yana yürütülen Türk Edebiyatının Dışa Açılımı (TEDA) Projesi kapsamında desteklenen eser sayısı 2013 yılı itibarıyla 1.333'e ulaşmış ve bunlardan 1.020'si çeşitli dillere çevrilerek yayımlanmıştır.

Ortak tarihi geçmişimiz olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkeleriyle kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, TİKA'nın

koordinasyonunda faaliyet gösterecek olan Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eğitidüm ve Yönlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra 2013 yılında Yunus Emre Vakfının faaliyet gösterdiği ülke sayısı 18'e yükselmiştir.

2012 yılında uzun metrajlı film, kısa film, belgesel, senaryo vb. yapımlar için toplam 12,4 milyon TL destek sağlanmıştır. 2012 yılında 61 yerli film vizyona girmiştir. Bununla birlikte Türk Sinemasının dünyada tanınan bir marka haline gelmesi için ödül-destek mekanizmalarının ve altyapı unsurlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Sahne sanatlarına yönelik destekler devam etmektedir. Bu kapsamda özellikle özel tiyatrolar ve belediye tiyatrolarına ilişkin önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Özel tiyatrolar ve belediye tiyatrolarının sayısı 2013-2014 sezonu itibarıyla 478'e ulaşmıştır. Özel tiyatrolara verilen destek miktarı 2011-2012 sezonunda 3,5 milyon TL iken, 2012-2013 sezonunda bu miktar 4 milyon TL'ye ulaşmıştır. Aynı sezonda destek verilen özel tiyatro sayısı da artarak 162'den 178'e yükselmiştir. Sahne sayısı ve verilen desteklerin artışına paralel olarak seyirci sayılarında da artış gözlenmektedir. Bununla birlikte, özel tiyatrolara verilen destek miktarının artırılması ve devlet tiyatroları tarafından sahneye konan yerli oyuncuların sayısının artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimleri Teşvik Kanunu kültür alanında kamu-özel sektör işbirliği adına önemli bir açılım sağlamış olmakla birlikte, bu alanda sponsorluk uygulaması, henüz istenen seviyeye ulaşamamıştır. Bununla birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı ile çeşitli özel sektör kuruluşları arasında imzalanan protokollerle 2 adet müze yapımı ve İstanbul AKM onarımının önemli bir kısmının özel sektör kuruluşlarında karşılanması karara bağlanmıştır. Bu ve benzeri gelişmeler, kültür-sanat faaliyetleri alanındaki sponsorluğun önumüzdeki yıllarda artarak devam etmesine yönelik gücü bir bekleniyor olmaktadır. Bu itibarla, kültür ve sanat faaliyetlerine sponsor olmayı özendirici, tanıtıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaların önumüzdeki dönemde de devam etmesi önemli görülmektedir.

Kültürel hayatın canlandırılması ve kültürel faaliyetlerin ülkenin bütününe yaygınlaştırılması amacıyla, yerel nitelikteki kültür hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi ve kültür alanında kamu-özel sektör işbirliğinin güçlendirilerek geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda devletin kültür ve sanat alanındaki hizmet sunum rolünün bu alanı düzenleyen ve destekleyen bir yapıya dönüştürülmesi önemli görülmektedir.

Sinema, sahne sanatları ve diğer ilgili alanlarda yaşanan gelişmelere rağmen kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımın bir yaşam alışkanlığı olarak geliştirilmesiyle özellikle çocuklar ve gençlere okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik tedbir ve mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Uluslararası kültür istatistiklerinde ve raporlarında, ülkemize ait ilgili göstergeler, veri eksikliği nedeniyle sunulamamaktadır. Bu konudaki eksikliği gidermek ve politika yapıcılara analiz imkânı verecek verileri temin etmek amacıyla kültür alanına ilişkin toplanan istatistikler yöntem ve kapsam itibarıyla gözden geçirilerek gerekli güncellemlerinin yapılması önem arz etmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kullanıcılarla etkileşime imkân veren Türkiye Kültür Portali oluşturulması çalışmalarına devam edilmekte olup portal test yayınına başlamıştır. Fakat, Kültür Portali kapsamında yürütülen faaliyetlerin hızlandırılmasına, portalın içeriğinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Toplumsal diyaloğun, dayanışmanın ve hoşgörü kültürünün tesis edilmesi, günümüz toplumunun en önemli ihtiyaçlarındandır. Ancak ilişkilerin fiziki ortamlardan sosyal ağlara kaydığı bir dünyada bunu temin etmek giderek zorlaşmaktadır. Bu konuda, ilgili kamu kurumlarının, STK'ların, akademisyen ve aydınların katılımlarının sağlanacağı çok paydaşlı bir Kültür Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanması önem arz etmektedir.

Yoğun göç ve çarpık kentleşmenin oluşturduğu sorunlar, toplumsal bütünlüğün ve uyumu zedeleyici ortamlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda, yerel yönetimler ve STK'ların toplumsal dayanışma, yardımlaşma ve bir arada yaşama kültürünü geliştirecek faaliyetlere ağırlık vermeleri gerekmektedir. Kültürümüzde önemli yer teşkil eden vakıflar, geçmişte toplumsal kalkınmaya çok güçlü etki yaparken, günümüzde bu fonksiyonu yeterince ifa edememektedir. Genel anlamıyla STK'ların, özelde ise vakıfların, kültürel ve sosyal politikalar alanında katma değer oluşturma potansiyelleri oldukça yüksektir. Bu bağlamda vakıfların toplumsal kalkınmaya daha fazla katkı vermelerini sağlayacak önlemler alınmasında fayda mülahaza edilmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunup geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması, kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ile milli kültür ve ortak değerler etrafında toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın güçlendirilmesi temel amaçtır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbirler	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımın bir yaşam alışkanlığı olarak gelişmesi sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.295)			
Tedbir 96. Kültürel Faaliyetlere Katılım ve Ayrılan Zaman Araştırması güncellenecektir.	TÜİK (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, MEB, Üniversiteler	Aralık Sonu	Uluslararası çalışmalara uygun olacak şekilde, toplumun kültür ve sanat faaliyetlerine katılımını ve okuma alışkanlığını ölçmeye yönelik olarak en son 2006 yılında yapılan araştırma güncellenecektir.
Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımız, toplumun kültür, tarih ve estetik bilincini geliştirecek, kültür turizmine katkı sağlayacak ve afet riskini dikkate alacak şekilde korunacaktır. (Kalkınma Planı p.304)			
Tedbir 97. Yurt içi ve yurt dışında kültürel mirasımızı korumaya yönelik restorasyon faaliyetlerinin sayısı artırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), MEB, TİKA, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, Devlet Arş. Genel Md., Vakıflar Gn. Md., Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, TÜBA,	Aralık Sonu	Yurt içindeki ve yurt dışındaki tarihi eserlerimiz ve kültürel mirasımızın aslına uygun olarak korunması sağlanacak, yurt dışında restorasyonuna başlayan tarihi eserlerimiz öncelikli olarak tamamlanacaktır.

	Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar		
Tedbir 98. Yazma eserlerin korunması ve içeriklerinin incelenmesine yönelik faaliyetler artırılacaktır.	Yazma Eserler Başkanlığı (S), TÜBA, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk Tarih Kurumu	Aralık Sonu	Yazma eserlerin restorasyonu, tıpkıbasımı ve transkripsiyonu yapılacak, dijital ortama aktarma çalışmalarına devam edilecektir. Yazma eserlerden 100 temel Türk Bilim Klasiğinin tıpkıbasımı, transkripsiyonu, başka dillerde olanlarının tercümesi yapılacak ve muhtevasına ilişkin araştırmalar yürütülecektir.
Tedbir 99. Kültür Envanterinin çıkarılması ve dijitalleştirilmesi tamamlanacaktır.	Vakıflar Gn. Müdürlüğü (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, TİKA, Türk Tarih Kurumu,	Aralık Sonu	Taşınmaz Ulusal Envanter Sistemi (TUES) ve Müzeler Ulusal Envanter Sistemi (MUES) projesi hayatı geçirilecektir. Halk Kültürü Araştırmaları arşivi dijital ortama aktarılacak, arşivde fiziki mekân düzenlemesi yapılacaktır. Afet riskine duyarlı kültür mirası tespit edilecek ve öncelikli olarak koruma altına alınacaktır.
Türk sinemasının dünyada tanınan bir marka haline gelmesini sağlayacak yapımlar yaygınlaştırılacak ve sektörün ihracata katkısı artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.302)			
Tedbir 100. Sinema-film endüstrisine yönelik strateji belgesi hazırlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, TRT, Özel Sektor, Meslek Odaları, Üniversiteler, YÖK	Aralık Sonu	Sinema, belgesel, dizi-film alanındaki gelişmenin desteklenmesi için altyapı unsurlarının kurulması, eğitim vb. konuları bütüncül olarak ele alan bir strateji belgesi hazırlanacaktır.
Tarihimizin önemli şahsiyetleri, olayları, masal kahramanları ve kültürel zenginlik unsurlarımız belgesel, dizi ve çizgi filmlere dönüştürülecektir. (Kalkınma Planı p.300)			
Tedbir 101. TRT'nin çocuklara yönelik yapımlarında kültürel unsurlarımızı ve tarihi olayları işleyen programların sayısı artırılacaktır.	TRT(S), Kültür ve Turizm Bakanlığı RTÜK, Üniversiteler, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu	Aralık Sonu	Çizgi film, belgesel ve film gibi yapımların içeriklerinde tarihi olaylara, şahsiyetlere ve milli kültür öğelerimize daha fazla yer verilecektir. Ayrıca bu yapımların çocukların zihinsel, bedensel ve dil becerilerini destekleyecek şekilde hazırlanması sağlanacaktır.
Görsel, işitsel ve sahne sanatları başta olmak üzere kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gelişiminde ve sunumunda mahalli idarelerin, özel ve sivil girişimlerin rolü artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.299)			
Tedbir 102. Kültürel tesis ve faaliyetler kademeli olarak yerel yönetimlere devredilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kütüphane ve kültür merkezi gibi yapıların, yerel yönetimler ile üniversitelere devredilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 103. Sahne sanatları alanında özel girişimlere verilecek desteklere yönelik objektif göstergeler geliştirilecek ve bu kapsamında destekler artırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Özel tiyatrolara verilen desteklere yönelik objektif göstergeler içeren bir mekanizma geliştirilecek ve bu kapsamında destekler artırılacaktır.
Tedbir 104. Türkçe sahne sanatları oyun repertuarı zenginleştirilecektir.	Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü (S), Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Sahne sanatlarının gelişimi için Türkçe telif eserlerin nitelik ve nicelik olarak zenginleşmesi sağlanacaktır. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe Telif Eser Destek Projesi hayata geçirilecektir.
Okuma kültürü yaygınlaştırılacak, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almaları sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.308)			
Tedbir 105. İlköğretim okullarının fiziki yapısında kütüphanelere yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	MEB (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	İlköğretim okullarında 200 adet Z-Kütüphane kurulacaktır. Bu konuda yerel yönetimler ve STK'larla işbirliği yapılacaktır.
Tedbir 106. Çocuk kütüphaneleri öncelikli olmak üzere 50 adet halk kütüphanesinin rehabilitasyonu tamamlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), MEB, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Çocuk kütüphaneleri öncelikli olmak üzere 50 adet halk kütüphanesinin rehabilitasyonu tamamlanacaktır.
Türkçe'deki bozulma ve yabancılmanın önüne geçmek amacıyla bilim, eğitim, öğretim ve yayın kuruluşları başta olmak üzere, hayatın tüm alanlarında Türkçe'nin doğru ve etkin kullanımı sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.306)			
Tedbir 107. Etimolojik sözlük hazırlanmasına yönelik çalışmalarına başlanacaktır.	Türk Dil Kurumu (S)	Aralık Sonu	Etimolojik sözlük hazırlanmasına yönelik çalışmalarına başlanacaktır.
Tedbir 108. Türk işaret dilinin oluşturulması, sözlüğünün ve dil bilgisinin hazırlanması sağlanacaktır.	Türk Dil Kurumu (S)	Aralık Sonu	Türk işaret dilinin oluşturulması, sözlüğünün ve dil bilgisinin hazırlanması sağlanacaktır.
Tedbir 109. Türk Dil Kurumu ödülleri tekrar hayatı geçirilecektir.	Türk Dil Kurumu (S)	Aralık Sonu	Türk Dil Kurumu ödülleri tekrar hayatı geçirilecektir.
Türkçe'nin dünyada tanınan ve daha fazla konuşulan bir dil olmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.307)			
Tedbir 110. Türk kültürünü ve dilini tanıtmak ve yayınıştırmak amacıyla faaliyet gösteren kurum ve STK'lara verilen destekler artırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Dil Kurumu, TİKA, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Yunus Emre Vakfı tarafından açılan enstitülerin sayısının artırılması ve faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi için mali destek sağlanacaktır. Uzaktan Türkçe Öğretimi Mükredatı Projesi tamamlanacaktır. Seyahat, turizm, ticaret gibi farklı alanlara yönelik Türkçe öğretim materyali hazırlanacaktır.
Ortak tarihi geçmişimiz olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkeleriyle kültürel ilişkilerimiz geliştirilecek, kültür endüstrisinin milli gelir, ihracat ve ülke tanıtımına katkısı artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.296)			

Tedbir 111. Yakın coğrafyamızdaki ülkeler başta olmak üzere, ortak tarihi geçmişimiz olan ülkelere yönelik faaliyetlerin kapsamı geliştirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), TİKA, Yunus Emre Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, TRT	Aralık Sonu	Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgündüm ve Yönlendirme Kurulunca hazırlanan Strateji ve Eylem Planının kapsamı, somut olmayan kültür mirası ögelerini de içerecek şekilde geliştirilecektir. Yunus Emre Kültür Merkezlerinde, geleneksel el sanatlarımızın eğitiminin verilmesine yönelik projeler yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 112. Kültür istatistiklerinin uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.	TÜİK (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kültür istatistiklerinin yöntem, kapsam ve içerik itibarıyla gözden geçirilerek uluslararası standartlara göre güncellemlerinin yapılmasına başlanacaktır.

2.2.1.11. İstihdam ve Çalışma Hayatı

a) Mevcut Durum

İstihdam ve çalışma hayatının geliştirilmesine yönelik alınan tedbirlerin ve GSYH'da son yıllarda devam eden artış eğiliminin olumlu etkilerinin işgücü piyasasına yansımaları 2012 yılında da sürmüştür. Hanehalkı İşgücü Anketi verilerine göre 2012 yılında bir önceki yıla göre işgücü yüzde 2,3 artarken, istihdam yüzde 2,9'luk bir artış göstermiş, işsiz sayısı ise yüzde 3,7 azalmıştır. 2012 yılında büyümeyen istihdam oluşturma kapasitesi yükselmiştir. 2004-2011 döneminde yıllık ortalama 0,6 olan büyümeyen istihdam esnekliği 2012 yılında 1,3 olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında yüzde 9,2 olan işsizlik oranı, 2013 yılı Haziran dönemi itibarıyla yüzde 8,8'e gerileyerek 2002 yılında seviyenin altında gerçekleşmiştir. Türkiye OECD ülkeleri arasında 2009 yılına göre 2012 yılında işsizlik oranını en fazla azaltan ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu olumlu tablo tarım dışı ve genç işsizliği oranlarına da yansımıştır. 2011 yılında yüzde 12,4 olan tarım dışı işsizlik oranı 2012 yılında yüzde 11,5'e, genç işsizliği oranı da aynı dönemde yüzde 18,4'ten yüzde 17,5'e düşmüştür. 2013 yılı Haziran dönemi itibarıyla bu oranlar sırasıyla yüzde 11 ve yüzde 17,1 olmuştur. Bununla birlikte, 2012 yılında bir önceki yıla göre işgücüne dâhil olmayan nüfus yüzde 2 artmıştır. Bu artışın önemli kısmı öğrenciler ve emeklilerdeki artıştan kaynaklanırken, iş aramayıp, çalışmaya hazır olanların sayısında da yüzde 2,4'lik bir artış kaydedilmiştir.

AB ortalamasına göre düşük seviyede olmakla birlikte artış eğiliminde olan toplam işgücüne katılma ve istihdam oranlarının erkeklerde AB ortalamasına yakın, kadınlarda ise AB ortalamasının oldukça altında kaldığı görülmektedir. 2012 yılında bir önceki yıla göre kadın işgücüne katılma oranı AB'de yüzde 50,5'ten yüzde 50,9'a ve ülkemizde yüzde 28,8'den yüzde 29,5'e yükselmiştir. Kadınlarda istihdam oranı ise AB'de aynı dönemde sabit kalırken ülkemizde 0,7 puan artmıştır.

TABLO II: 15- Temel İstihdam ve İşgücü Göstergeleri

	(15 + Yaş, Yüzde)					
	Türkiye			AB-28		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012

İşgücüne Katılma Oranı (İKO)	48,8	49,9	50,0	57,3	57,3	57,6
İKO (Kadın)	27,6	28,8	29,5	50,3	50,5	50,9
İKO (Erkek)	70,8	71,7	71,0	64,8	64,6	64,7
İstihdam Oranı	43,0	45,0	45,4	51,8	51,8	51,6
İstihdam Oranı (Kadın)	24,0	25,6	26,3	45,5	45,6	45,6
İstihdam Oranı (Erkek)	62,7	65,1	65,0	58,6	58,5	58,0
İşsizlik Oranı	11,9	9,8	9,2	9,6	9,4	10,2
İşsizlik Oranı (Kadın)	13,0	11,3	10,8	9,7	9,7	10,4
İşsizlik Oranı (Erkek)	11,4	9,2	8,5	9,6	9,2	10,0
İşsizlik Oranı (Kir)	7,3	5,8	5,5	-	-	-
İşsizlik Oranı (Kent)	14,2	11,9	11,1	-	-	-
Genç İşsizliği Oranı (15-24)	21,7	18,4	17,5	20,3	20,0	21,4
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	14,8	12,4	11,5	-	-	-

Kaynak: TÜİK, Eurostat, OECD

Sektörel ayrımda istihdam incelendiğinde en fazla iş yaratan sektörün hizmetler olduğu göze çarpmaktadır. 2012 yılında sektör ekonomik büyümeye hızları inşaatta binde 6, sanayide yüzde 1,9, hizmetlerde yüzde 2,6 ve tarımda yüzde 3,1 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam artış hızı ise inşaat sektöründe yüzde 2, sanayi sektöründe yüzde 1 ve hizmetler sektöründe yüzde 5,9 olurken, tarım sektöründe istihdam binde 7 azalmıştır. 2007 yılından bu yana artış gösteren tarım istihdamı yanı sıra inşaat ve sanayi sektörleri istihdam payları 2012 yılında bir önceki yıla göre azalırken, hizmetler sektörünün istihdam içerisindeki payı artış göstermiştir.

TABLO II: 16- İstihdamın Sektörel Dağılımı

	(Yüzde)		
	2010	2011	2012
Tarım	25,2	25,5	24,6
Sanayi	19,9	19,5	19,1
Hizmetler	48,6	48,0	49,4
İnşaat	6,3	7,0	6,9

Kaynak: TÜİK, NACE Rev. 2

İşgücü piyasasında meydana gelen olumlu gelişmelerin başlıca nedenleri, kriz sonrası ekonomideki hızlı toparlanma, uygulamaya konulan istihdam paketleri, 6111 sayılı Kanunda yer alan istihdam tedbirleri ve uygulanan projelerin yansması olarak sıralanabilir.

Ülkemizde işgücü verimliliği, son dönemde artış göstermekle beraber, özellikle mesleki eğitim kalitesinin düşüklüğü, hizmet içi eğitim ve yaşam boyu eğitim faaliyetlerinin yetersizliği, sermaye birikimi ve teknolojik yenilenme süreçlerindeki eksiklikler gibi nedenlerle, AB ülkelerine göre daha düşüktür. ILO verilerinde, çalışılan saat başına satın alma gücü paritesine göre GSYH olarak hesaplanan işgücü verimliliği, ülkemizde, 2002-2012 yılları arasında, 10 ABD dolarından 24,3 ABD dolarına yükselmiştir. Ancak bu rakam, 2012 yılı için, Fransa'da 55,9, İspanya'da 48,4, İtalya'da 46,3, İngiltere'de 42,6 ve Almanya'da 44,8 ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca ülkemizin bu kapsamda uluslararası sıralamadaki yeri 2011 yılında 39 iken 2012 yılında işgücü verimliliğindeki artıra rağmen 42 olmuştur.

Ortalama net memur maaşları nominal olarak 2013 yılında yüzde 7,3 oranında artarken ortalama kamu işçi ücretleri nominal olarak yüzde 8,4 oranında artmıştır. Reel olarak ise, 2013 yılında memur maaşlarının yüzde 0,1 azalacağı, kamu işçi ücretlerinin yüzde 1 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 2012 yılında ortalama özel kesim net işçi

ücretlerinin nominal olarak yüzde 9,4, reel olarak ise 0,5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu ücretler 2011 yılında ise nominal olarak yüzde 4,4 oranında artmış, reel olarak ise yüzde 2 oranında azalmıştır.

2013 yılında ortalama aylık brüt asgari ücret 16 yaşından büyük işçiler için 1.000,05 TL, 16 yaşından küçük işçiler için ise 858,3 TL olmuştur. 2013 yılında 16 yaş ve üstü ortalama aylık net asgari ücret nominal olarak yüzde 9,4 oranında artmış olup reel olarak yüzde 2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

İşgücü piyasasının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve nitelikli istihdamın artırılması amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının (ÇSGB) koordinasyonunda ilgili tarafların katılımıyla yürütülmekte olan Ulusal İstihdam Stratejisi çalışmaları devam etmektedir. Diğer yandan Anayasa'da yapılan değişiklikle anayasal güvence altına alınan Ekonomik ve Sosyal Konseyin (ESK) işlevinde etkinliğin artırılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

Mevsimlik geçici tarım işçilerinin çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesine yönelik hazırlanan eylem planı kapsamında ÇSGB tarafından yürütülen Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi 2013 yılında tamamlanmıştır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun (İSG) yürürlüğe girmesinin ardından ilgili ikincil mevzuatın hazırlanmasına, kidem tazminatı fonu oluşturulmasına ve alt işverenlik uygulamasının çalışanlar açısından sosyal ve ekonomik hak kayıplarını önleyecek şekilde iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

TABLO II: 17- İşgücü Maliyetlerinde ve Net Ele Geçen Ücretlerdeki Gelişmeler

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013(6)
İŞGÜCÜ MALİYETİ (1)									
Reel İşgücü Maliyeti Endeksi (1994=100)									
İşçi (3)									
Kamu	107,4	104,4	111,9	105,2	111,9	110,3	105,7	106,7	111,6
Özel	114,9	114,0	118,3	113,1	120,8	119,3	112,1	115,6	-
Memur	134,5	140,2	148,4	147,0	164,7	162,4	163,7	174,5	179,3
Asgari Ücret (4)	181,8	180,7	183,6	177,1	190,6	192,5	190,0	192,1	201,4
Bir Önceki Yıla Göre Reel Yüzde Değişim									
İşçi (3)									
Kamu	1,9	-2,8	7,2	-6,0	6,4	-1,5	-4,2	1,0	4,6
Özel	3,4	-0,8	3,8	-4,4	6,8	-1,2	-6,0	3,1	-
Memur	5,2	4,2	5,8	-0,9	12,0	-1,4	0,8	6,6	2,7
Asgari Ücret (4)	6,4	-0,6	1,6	-3,6	7,6	1,0	-1,3	1,1	4,9
NET ELE GEÇEN ÜCRETLER (2)									
Reel Net Ele Geçen Ücret Endeksi (1994=100)									
İşçi (3)									
Kamu	90,7	88,3	91,1	89,3	88,8	85,6	87,1	85,8	86,7
Özel	97,7	97,0	99,4	96,9	99,1	99,4	97,5	97,9	-
Memur	115,7	122,9	127,7	136,0	147,2	145,1	154,3	161,1	161,0
Asgari Ücret (5)	165,3	163,9	162,8	176,6	181,2	182,9	188,1	193,2	196,9
Bir Önceki Yıla Göre Reel Yüzde Değişim									
İşçi (3)									
Kamu	2,7	-2,7	3,1	-1,9	-0,5	-3,6	1,7	-1,4	1,0
Özel	0,5	-0,7	2,5	-2,5	2,3	0,3	-2,0	0,5	-

Memur	2,6	6,2	3,9	6,5	8,2	-1,4	6,3	4,5	-0,1
Asgari Ücret (5)	4,2	-0,9	-0,7	8,5	2,6	0,9	2,9	2,7	2,0

Kaynak: Maliye Bakanlığı, ÇSGB, Kalkınma Bakanlığı, TİSK ve Kamu İşveren Sendikaları

(1) Reel hesaplamalarda 1994-2004 yılları arasında TEEF (1994=100), 2005 yılından sonra ise ÜFE (2003=100) bazlı endeks kullanılmıştır. ÜFE 2013 yılı için tahmini yüzde 4,40 alınmıştır.

(2) Reel hesaplamalarda 1994-2004 yılları arasında TÜFE (1994=100), 2005 yılından sonra ise TÜFE (2003=100) bazlı endeks kullanılmıştır. TÜFE 2013 yılı için tahmini yüzde 7,32 alınmıştır.

(3) TİSK ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. 2012 yılı özel kesim işçi ücretleri tahmindir.

(4) 16 ve üstü yaş asgari ücretin işgücü maliyetinin yıllık ortalamaları esas alınmıştır.

(5) 16 ve üstü yaş net asgari ücretin yıllık ortalamaları esas alınmıştır.

(6) Gerçekleşme tahmini

Not: 2008 yılından itibaren net ele geçen ücretlere bekâr çalışan için asgari geçim indirim dahildir.

Engellilerin istihdamı konusunda uygulanan zorunlu kota sisteminin özel sektörde ve özellikle de kamu sektöründe daha etkin bir şekilde hayatı geçirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Zorunlu engelli istihdamı kapsamında Hazine Müsteşarlığı tarafından sosyal sigorta primi işveren payı karşılanan engelli sigortalı sayısı 2013 yılı Ocak ayı itibarıyla 48.765'tir. 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla kamuda çalışan engelli memur sayısı 32.021 olup açık kontenjan sayısı 23.545'tir. Bununla birlikte, engellilerin merkezi sınavla devlet memurluğu alılması amacıyla 2012 yılında ilk defa Özürlü Memur Seçme Sınavı yapılmış olup sınav ve kura sonuçlarına göre yerleştirmeler yapılmaktadır. 2013 yılında öngörülen 6.121 kadroya karşılık kamuda işe yerleştirilen engelli sayısı Eylül ayı itibarıyla 5.926 olarak gerçekleşmiştir.

Nitelik düzeyi düşük ve işgücü piyasasına girişte zorluk yaşayan bireylerin niteliklerinin artırılmasını, iş yaratmayı, kamu istihdam hizmetlerini ve işgücünün eğitimini içeren aktif işgücü politikalarına ayrılan kaynaklar son yıllarda önemli ölçüde artırılmıştır. İŞKUR'un aktif işgücü programları kapsamında yaptığı harcamalar, 2012 yılında bir önceki yıla göre 1,5 kattan fazla artmıştır. 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla söz konusu harcamalar yaklaşık 704 milyon TL'ye ulaşmıştır.

TABLO II: 18- İŞKUR Tarafından Düzenlenen Aktif İşgücü Programlarına Yapılan Harcama ve Yararlanan Kişi Sayısı

Yıllar	Mesleki Eğitim Kursları (Kişi)	Toplum Yararına Programlar (Kişi)	İşbaşı Eğitim Programı (Kişi)	Girişimcilik Eğitim Programı (Kişi)	Toplam (Kişi)	Harcama (Bin TL)
2006	17 106	-	-	-	17 106	27 974
2007	22 834	-	-	-	22 834	29 672
2008	31 788	139	-	-	31 927	35 511
2009	167 081	45 467	1 285	19	213 852	306 366
2010	156 584	42 066	4 671	8 306	211 627	392 644
2011	145 393	64 085	16 393	24 145	250 016	408 597
2012	215 399	191 998	31 773	25 475	464 645	1 102 864
2013 (1)	108 395	87 044	49 312	11 239	255 990	703 991

Kaynak: İŞKUR

(1) Ocak-Ağustos 2013 verileridir.

İŞKUR'un işgücü yetiştırme programları ve mesleki rehabilitasyon faaliyetlerinden 2012 yılında toplam 27.351 kursta 464.645 kişi ve 2013 Ağustos ayı itibarıyla da 26.936 kursta 255.990 kişi faydalanyanmıştır.

Aktif işgücü programlarının öncelikli yürütütucusu olan İŞKUR'un bu hizmetleri daha etkin ve verimli olarak yürütebilmesine yönelik olarak 3.914 iş ve meslek danışmanı istihdam edilmiştir. Buna karşın, İŞKUR'un nitelikli eleman sayısının artırılmasının yanı sıra iş ve meslek danışmanlarının performansları takip edilerek fiziki çalışma koşullarının iyileştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Ülkemizde, aktif işgücü programları altında aracılık hizmetleri özel istihdam büroları tarafından da verilmektedir. 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla faaliyetine devam eden özel istihdam bürosu sayısı 351'dir.

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı çerçevesinde, 2008-2013 döneminde İŞKUR tarafından yürütülen Genç İşsizliğinin Azaltılması, Kamu İstihdam Hizmetlerinin Kalitesinin Artırılması ve Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonları tamamlanmıştır.

İstihdam ve eğitim arasındaki bağın yeterince kurulamaması ve mesleki eğitimin işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda istenilen ölçüde verilememesi, insan gücü niteliği ile işgücü piyasasının talebi arasında dengesizliklere yol açmakta ve eş zamanlı olarak hem işsizliğe hem de boş iş pozisyonlarına neden olmaktadır. Bu çerçevede eğitim sisteminde yer alanların ve sistem dışına çıkmış olanların bilgi ve becerilerinin iş piyasasına uygun olarak geliştirilmesi önem arz etmektedir.

2010 yılı itibarıyla ülkemizde 15-29 yaş grubu genç nüfus içerisinde istihdamda ve eğitimde yer almayanların oranı yüzde 36,6 ve OECD ortalaması yüzde 15,8 iken bu oranlar sırasıyla 2011 yılında yüzde 35 ve yüzde 15 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan söz konusu oran Türkiye'de kadınlar için daha yüksek olup kadınlarda eğitim ve istihdamın dışında olma durumunun erkeklerle göre daha kalıcı olduğu görülmektedir.

2012 yılında işgünün yüzde 61,5'i, istihdamın yüzde 62'si ve işsizlerin yüzde 55,9'u lise altı eğitim seviyesindekilerden ve okur-yazar olmayanlardan oluşturmaktadır. Mevcut işgünün niteliği ve verimliliğinin düşük olması nedeniyle işgücü arz ve talebi arasında yaşanan uyumsuzluk işgücü piyasasının etkinliğini azaltan önemli bir faktördür.

TABLO II: 19- 2012 Yılında İşgünün Eğitim Düzeyi

	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İKO	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	(Yüzde)
Okur-yazar Olmayanlar	4,3	4,5	1,8	19,7	18,9	3,9	
Lise altı Eğitimliler	57,2	57,5	54,1	47,6	43,5	8,7	
Lise	10,4	10,1	13,3	51,9	45,8	11,8	
Mesleki ve Teknik Lise	9,8	9,7	10,8	64,6	58,1	10,1	
Yükseköğretim	18,3	18,1	20,0	79,1	71,1	10,1	
Toplam	100,0	100,0	100,0	50,0	45,4	9,2	

Kaynak: TÜİK

Ülke genelinde işgücü piyasasında önemli gelişmeler yaşanmakla birlikte, başta gençler ve kadınlarda olmak üzere işgücüne katılımın ve istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması, iş kazalarının ve kayıt dışı istihdamın önlenmesi, işgücü niteliğinin yükseltilmesi, eğitim ile istihdam ve sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkilerin zayıflığı ve kırılgan istihdamın azaltılması hususları önemini korumaktadır. İşgücü piyasasında etkinliğin artırılması amacıyla güvenceli esnek çalışma, kıdem tazminatı, alt işverenlik, özel istihdam büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisi kurulması, aktif ve pasif işgücü

programları gibi alanlarda sosyal diyalog mekanizmaları güçlendirilerek ilerleme kaydedilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Eğitimle birlikte özellikle yabancı dil, iletişim, problem çözme, ekip çalışmasına yatkınlık, eleştirel ve analitik düşünme, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilme gibi temel beceriler istihdam edilebilirlik açısından önemini korumaktadır.

2007 yılından itibaren İŞKUR tarafından yapılan işgücü piyasası ihtiyaç analizleri temelinde, aktif işgücü programlarının piyasanın ihtiyaçlarına göre tasarlanması ve uygulanması ihtiyacı sürdürmektedir. Ayrıca başta Toplum Yararına Programlar olmak üzere İŞKUR tarafından yürütülen aktif işgücü programlarının etkilerinin değerlendirilmesi gerekliliği devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulduğu, işgücünün niteliğinin yükseltilip etkin kullanımı, toplumsal cinsiyet eşitliği ile iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirildiği, güvenceli esneklik yaklaşımının benimsendiği bir işgücü piyasasının oluşturulması temel amaçtır.

Esneklik ile güvence arasındaki dengenin sağlandığı, verimliliği esas alan ücret sisteminin oluşturulduğu, teknolojik gelişme ve değişime uyum sağlayabilecek istihdam olanaklarıyla herkese cinsiyet eşitliğine dayalı hak ve fırsatların sunulduğu etkin bir işgücü piyasası oluşturulacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Çoğuulcu ve katılımcı demokratik siyasal süreç çerçevesinde STK'ların ve ilgili toplum kesimlerinin görüş ve önerilerinin alınmasına yönelik mekanizmalar güçlendirilecek; Ekonomik ve Sosyal Konseyin uyum yasası çıkarılarak etkili çalışması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.233)			
Tedbir 113. Ülkemizdeki mevcut sosyal diyalog mekanizmalarının etkinliğini artırmaya yönelik olarak ESK yeniden yapılandırılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık sonu	Anayasadaki değişiklikler doğrultusunda, ESK'nın yasal ve fonksiyonel altyapısını güçlendirecek birincil ve ikincil mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır. Bu kapsamında ESK'nın yapısı, geniş toplum kesimlerini içerecek ve kamunun ağırlığı azaltılacak şekilde gözden geçirilecektir.
Bölgesel, yerel ve sektörel işgücü dinamikleri dikkate alınarak, başta kadın ve gençler olmak üzere tüm kesimler için nitelikli istihdam imkânları geliştirilmeye devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.314)			
Tedbir 114. İşsizlikle mücadele kapsamında Ulusal İstihdam Stratejisi uygulamaya konulacaktır.	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, MEB, Hazine Müsteşarlığı, SGK, MYK, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık sonu	İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılmasına yönelik, değişen piyasa koşullarını göz önüne alan bütüncül bir istihdam stratejisi YPK onayına sunulmuş olup 2013 yılı sonuna kadar yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Bu kapsamında hazırlanan Ulusal İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı uygulamaya konulacaktır.

Tedbir 115. Genç işsizliği azaltılacaktır.	İŞKUR (S), ÇSGB, MEB, Kalkınma Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, SGK, YÖK, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Başta staj ve işbaşı eğitim programları olmak üzere gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayan programlar yaygınlaştırılarak bu programların etkinliği artırılacaktır. Genç işsizlere sunulan iş kurma konusunda mesleki eğitim, bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir. Üniversiteler ve meslek kuruluşları ile işbirliği içinde gençler için iş kurma ve geliştirme merkezleri kurulacaktır.
Tedbir 116. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımları artırılacaktır.	ÇSGB (S), Maliye Bakanlığı, MEB, Kalkınma Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İŞKUR, Hazine Müsteşarlığı, Devlet Personel Başkanlığı, SGK, KOSGEB, Yerel Yönetmiler, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	İşgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması amacıyla kadınlar için esnek çalışma biçimleri yaygınlaştırılacaktır. Kadınlara iş kurma alanında verilen mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir. Kadınların çalışma hayatına katılımını artırmak amacıyla evde bakım, bakımevi ve kreş hizmetlerinin erişilebilirliği artırılacaktır. İşe alımlarda cinsiyet ayrımcılığını azaltmaya yönelik bilişimlendirme faaliyetleri yürütülecektir.
İşgücüne ve istihdama katılımın artırılması amacıyla iş ve aile yaşamını uyumlaşturma politikaları hayatı geçirilecek ve istihdam teşvikleri etkinleştirilecektir. (Kalkınma Planı p.315)			
Tedbir 117. İstihdamı teşvik düzenlemelerinin sade ve etkin bir yapıya kavuşturulmasına yönelik olarak etki analizi çalışması yapılacaktır.	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SGK	Aralık Sonu	Çeşitli düzenlemelerle farklı süre ve oranlarda uygulanan istihdam teşviklerinin, daha anlaşılır ve bütüncül bir biçimde uygulanmasına ve bu teşviklerden yararlanmanın kolaylaştırılmasına olanak sağlayacak basit, anlaşılır bir düzenleme yapılacaktır. Ayrıca, işletmelerin bu alandaki farkındalığı artırılarak teşviklerden yaygın bir biçimde faydalananları için bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir. Bu kapsamında İstihdam Teşviklerinin Etki Analizi Projesi yürütülecektir.
Kayıt dışı istihdamla etkin mücadele edilecek, bu kapsamında elde edilen kazanımlar işgücü maliyetlerinin azaltılmasında kullanılacaktır. (Kalkınma Planı p.316)			
Tedbir 118. İşçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve kayıt dişlikleri mücadele kapsamında önleyici teftiş yaklaşımı	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Kamu	Aralık Sonu	İlgili tüm sosyal tarafları kapsayan, eğitim ve bilgilendirmeye ağırlık veren, çözüm odaklı, risk esaslı, işkolu/sektör ve alan esaslı teftişler yapılması suretiyle

yaygınlaştırılacaktır.	İhale Kurumu, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar		başlatılmış olan programlı teftişler yaygınlaştırılacaktır. Yapılan teftişlerde kayıt dışının ve fazla çalışma saatlerinin önüne geçilmesine ağırlık verilecektir.
Mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri başta olmak üzere aktif işgücü politikaları etki analizlerine dayandırılarak yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.317)			
Tedbir 119. Mesleki ve teknik eğitim ve yükseköğretim mezunlarının işgücü piyasasındaki durumunun izlenmesine yönelik sistematik ve güncellenebilir bir model tasarılanacaktır.	ÇSGB (S), MEB, Kalkınma Bakanlığı, İŞKUR, YÖK Kalkınma Ajansları, TOBB, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Eğitim bölümleri ve programlarının kalitesinin değerlendirilmesi ve yeniden yapılandırılmasıyla öğrencilerin kariyer tercihlerine ışık tutulması, eğitimle kazandırılan yeterliliklerin iş hayatıyle uyumunun değerlendirilmesi, sistemin güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesi için, veri temin etmek ve analize dayalı politika oluşturmak amacıyla araştırmalar yapılacak ve bir model tasarılanacaktır. Kurumlar arasında veri paylaşımı ve entegrasyonu ile nitel ve nicel çalışmalarla veri üretimi sağlanacaktır.
Tedbir 120. Aktif işgücü programları izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacaktır.	İŞKUR (S), Kalkınma Bakanlığı, ÇSGB, MEB, Hazine Müsteşarlığı, MYK, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Aktif işgücü programlarının amaçlarına ulaşıp ulaşmadığını ve bu programlara yapılan harcamaların etkinliği düzenli bir şekilde izlenecek, program türü ve il bazında izlemeye imkân veren çalışmalar tamamlanacaktır. Uygulanacak olan aktif işgücü programları söz konusu izleme ve değerlendirme çalışmalarının sonuçları dikkate alınarak tasarılanacaktır.
İşgücüne eğitim düzeyi yükseltilerek istihdam edilebilirliği artırılacak ve işgücü piyasasının talep ettiği becerilerin kazandırılması için yaşam boyu eğitim faaliyetlerine önem verilecektir. (Kalkınma Planı p.318)			
Tedbir 121. İşgücü piyasasında talep edilen temel beceriler ile gençlerin sahip olduğu yetkinlikler belirlenerek ülkemizdeki beceri açığı tespit edilecektir.	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, MEB, TÜİK, YÖK, İŞKUR, MYK, Kalkınma Ajansları, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	İşgücü piyasasındaki beceri düzeyinin tespitine yönelik Uluslararası Yetişkin Becerilerinin Ölçülmesi Programı (PIAAC) ve benzeri çalışmalar yapılarak işgücüne beceri düzeyi belirlenecektir. Ayrıca işverenlerin işgücü piyasasından talep ettikleri beceriler tespit edilerek bir önceki araştırmalarla kıyaslanarak beceri açığı ortaya konulacaktır.
Sosyal taraflarla diyalog içerisinde tüm işçiler açısından erişilebilirliğin sağlanacağı, bireysel hesaba dayanan bir kıdem tazminatı sistemi oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.320)			
Tedbir 122. Tüm işçiler açısından erişilebilir,	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye	Aralık Sonu	Sosyal tarafların katılımıyla işçilerin kazanılmış haklarını

bireysel hesaba dayanan, işlevsel bir kıdem tazminatı sistemi oluşturulacaktır.	Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Kamu İhale Kurumu, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar		korumak suretiyle istihdam üzerindeki mali yükleri azaltacak, rekabet gücünü artıracak sürdürülebilir bir kıdem tazminatı fonu oluşturulacaktır.
Alt işverenlik uygulaması işçi haklarını dikkate alacak şekilde gözden geçirilecektir. (Kalkınma Planı p. 321)			
Tedbir 123. Alt işverenlikle ilgili mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve bu alandaki denetimler etkinleştirilecektir.	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Kamu İhale Kurumu, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Asıl işveren-alt işveren ilişkisinde işveren ve işçi kesimlerinin yaşadığı sorunların çözümüne ve işçilerin uğramış oldukları sosyal ve ekonomik hak kayıplarının giderilmesine yönelik ilgili mevzuatta değişiklik yapılacak ve bu alandaki denetimler etkinleştirilecektir.
AB normları çerçevesinde özel istihdam büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisi uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 322)			
Tedbir 124. Özel istihdam büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisi kurulabilmesi için gerekli mevzuat değişikliği yapılacaktır.	ÇSGB (S), İŞKUR, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Özel İstihdam Büroları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Özel istihdam büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisi kurulabilmesi için gerekli mevzuat değişikliği yapılacaktır. Sosyal taraflardan görüş alma sürecinin tamamlanmasını takiben görüşler doğrultusunda mevzuat çalışmasına yön verilecektir.
Çalışma hayatında iş sağlığı ve güvenliği kültürü geliştirilecek, denetim ve teşvik uygulamaları ile iş sağlığı ve güvenliği standartlarına uyum artırılacak ve bu alanda yeterli sayı ve nitelikte uzman personel yetiştirecektir. (Kalkınma Planı p.323)			
Tedbir 125. İş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik ikincil mevzuat çalışmaları sonuçlandırılacak ve bu alandaki bilinglendirme faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.	ÇSGB (S), Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Teknoloji Sanayi Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun uygulanmasına yönelik ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacak, toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik bilinglendirme faaliyetleri ve projeler yürütülecek, ilgili denetim çalışmaları güçlendirilecek ve tespit edilen sorunlara ilişkin bir rapor hazırlanacaktır.

2.2.1.12. Sosyal Güvenlik

a) Mevcut Durum

2012 yılı öncesi on yıllık dönemde ortalama olarak yüzde 76,6 düzeyinde olan sosyal sigorta kapsamındaki nüfus, 2012 yılında yüzde 82,8 olarak gerçekleşmiştir. Sigorta kapsamındaki nüfusun artırılmasına yönelik kayıt dışı istihdamla mücadele çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Bu çerçevede, filili denetimlerin yanı sıra veri paylaşımına, bilgi

teknolojilerinden yararlanılmasına ve toplumsal bilincin artırılmasına yönelik faaliyetler hız kazanmıştır.

2012 yılında yeşil kart sahipleri gelir testi sonuçlarına göre Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamına alınmaya başlanmıştır. 2012 yılı sonu itibarıyla GSS kapsamında 14,5 milyon kişinin gelir testi sonuçlanmışdır. Aynı yılın Aralık ayı verilerine göre, gelir testi sonuçları doğrultusunda aylık gelirleri brüt asgari ücretin üçte birinin altında olan kişilerle bazı özel kanunlar kapsamında bulunan yaklaşık 9,1 milyon kişinin primleri devlet tarafından ödenmiştir. Mevcut durum itibarıyla nüfusun tamamına yakını GSS kapsamına alınmıştır.

2013 yılı içerisinde 6486 sayılı Kanunla, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda genel sağlık sigortalısı olma ve gelir testine tabi olma gibi konularda düzenlemeler yapılmıştır. Kanunla 18 yaşına kadar tüm vatandaşların herhangi bir şart aranmaksızın sağlık yardımını alabilmesi ve genel sağlık sigortası kapsamındaki hizmetlerden yararlanmasına ilişkin bir düzenleme de gerçekleştirilmiştir. İlave olarak aynı Kanunla mevcutta özel sektör işverenlerine yönelik yürütülen sigorta primi işveren hisse desteği uygulamasından yararlanan işyerlerinin, sigortasız kişi çalıştıklarının tespiti halinde bu destekten bir yıl süreyle yararlanamamaları da düzenlenmiştir.

2012 yılında 6283 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle sağlık hizmetleri için yapılan usulsüz ve yersiz ödemelerin önlenmesi amacıyla biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulaması yapılmasına imkân tanınmıştır. 2012 yılında, 21 ildeki özel hastanelerin tamamında uygulanmaya başlanan sistem, 2013 yılı Aralık ayından itibaren tüm özel hastanelere yaygınlaştırılacaktır.

Sigorta işlemlerinin otomasyonla yapılması kapsamında çeşitli meslek mensuplarının tescil-terk işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilebilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüş olup SGK tarafından tam otomasyona geçiş kapsamında başlatılan faaliyetlere devam edilmektedir.

Sosyal sigorta sisteminin gelirleri giderlerini karşılayamamakta ve sistem açık vermeye devam etmektedir. Sistemde gerçekleştirilen reformlara rağmen, geçmişte uygulanan erken emeklilik, yüksek aylık bağlama oranlarından kaynaklanan yükümlülüklerin devam etmesi ve sağlık harcamalarının giderek artması açısından nedenlerini oluşturmaktadır. Finansman açığını kapatmak için sisteme bütçeden yapılan transfer tutarının GSYH'ya oranı; sosyal sigorta primlerine devlet katkısı, ek ödemeler, faturalı ödemeler, ek karşılıklar, sosyal sigorta primleriyle ilgili teşvik tutarları ve 2011 yılından itibaren ödeme gücü olmayanların GSS primleri hariç olmak üzere 2011 yılında yüzde 1,28'den 2012 yılında yüzde 1,57'ye yükselmiştir. Bu durumun temel sebebi giderlerin gelirlere kıyasla daha yüksek artış göstermesidir.

Sosyal sigorta sisteminin finansal sürdürülebilirliğinin önemli göstergelerinden biri olan aktif/pasif oranı 2011 yılı sonu itibarıyla 1,70 iken 2012 yılında artarak 1,74 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında yüzde 42 olan kayıt dışı istihdam oranı 2012 yılında azalarak yüzde 39'a düşmekle birlikte, söz konusu husus sosyal sigorta sistemi gelirlerini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. İlave olarak primlerin kişilerin gerçek kazançları yerine asgari ücret üzerinden yatırılması da sistem gelirlerinin olması gereken düzeyin altında gerçekleşmesine neden olmaktadır. 2013 yılı itibarıyla yüzde 7,7 olan 65 yaş üzeri nüfusun toplam nüfusa oranının 2025 yılında yüzde 11'e yükselmesi dolayısıyla nüfusun giderek yaşılanması beklenmektedir. 65 yaş üzerindeki nüfusun çalışma çağındaki nüfusa

oranı incelendiğinde ise 2013 yılında yüzde 11,3 olan bu değerin 2025 yılında yüzde 16,1'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Elde edilen bu veriler Türkiye'deki nüfus yapısının doğuranlık oranlarının azalması ve doğumda beklenen yaşam süresinin giderek artması gibi çeşitli nedenlerle önemli bir değişim yaşayacağını göstermektedir. Bu gelişmelerin sonucunda yaşı bağımlı nüfus oranındaki artışın, aktif-pasif oranı üzerinde bir baskı oluşturması ve beraberinde emeklilik sigortası giderlerini yükseltici bir etki oluşturması beklenmektedir. Diğer taraftan yaşılanan nüfusun yanı sıra sağlık teknolojilerindeki ilerlemelerin ve hane halkları gelirlerindeki artışın, sağlık harcamalarında yükselmeye neden olması ve dolayısıyla sağlık sigortası giderlerini artırması beklenmektedir.

Kayıtlı istihdam düzeyinin ve işgücüne katılım oranının düşük olması sebebiyle çalışan ve çalışabilir nüfusun bir bölümü sosyal yardım programlarından yararlanmaktadır. SGK tarafından kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda 2008 yılında başlatılan çalışmalarla veri paylaşımı, yapılan denetimler, gelen ihbar-sıkayette sonucunda 2008-2013 Ağustos döneminde 1.584.489 kişi ile 96.816 işyerinin tescilsiz olduğu tespit edilmiş olup konuya ilişkin çalışmalarla devam edilmektedir. Gerçek ücretler yerine asgari ücret üzerinden prim yatırılması, sistemin gelirleri üzerindeki olumsuz etkisinin yanı sıra çalışanların emekli aylığı, kidem, işsizlik ödeneği tutarları açısından düşük düzeylerde gelir elde etmelerine de neden olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan kayıt dışlığıın önüne geçilebilmesi kapsamında 2012 yılı Kasım ayından itibaren aylık prim ve hizmet belgelerinde değişiklik yapılmış, işverenlerin çalıştırıldığı sigortalıları meslek kodlarına göre bildirmeleri uygulaması başlatılmıştır. Kayıt dışı istihdam, sistemin sürdürülebilirliği ve kişiler üzerindeki olumsuz etkileri ile ekonomide öngörülebilirliğin kısıtlanması sebep olması gibi nedenlerle üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle söz konusu alanda denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

TABLO II: 20- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus

	2010	2011	2012
I. Kamu Çalışanlarının Sigortalı Sayıları	9 191 803	9 998 872	10 342 989
1. Aktif Sigortalılar ¹	2 282 511	2 554 200	2 662 608
2. Aylık Alanlar (kişi)	1 822 730	1 856 273	1 886 681
3. Bağımlılar ²	5 086 562	5 588 399	5 793 700
4. Aktif Sigortalı/Pasif Sigortalı (1)/(2)	1,25	1,38	1,41
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	3,03	2,91	2,88
II. Hizmet Akdi İle Çalışanların Sigortalı Sayıları	36 466 213	38 050 678	36 708 477
1. Aktif Sigortalılar ³	10 056 588	11 063 806	11 974 220
2. Kısmi Süreli Çalışan Sigortalılar	16 964	60 237	160 783
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	152 802	124 911	85 717
4. Aylık Alanlar (kişi)	5 535 411	5 777 300	6 026 431
5. Bağımlılar ²	20 704 448	21 024 424	18 461 326
6. Aktif Sigortalı/Pasif Sigortalı (1+2+3)/(4)	1,85	1,95	2,03
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	2,57	2,38	2,00
III. Bağımsız Çalışanların Sigortalı Sayıları	15 177 791	15 390 199	15 184 919
1. Aktif Sigortalılar ⁴	1 862 192	1 880 740	1 910 505
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	374 535	270 780	195 557
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1 101 131	1 121 777	1 056 852
4. Aylık Alanlar (kişi)	2 160 507	2 381 409	2 469 307
5. Bağımlılar ²	9 679 426	9 735 493	9 552 698
6. Aktif Sigortalı/Pasif Sigortalı (1+2+3)/(4)	1,54	1,37	1,28
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,55	3,70	3,80
IV. Özel Sandıklar Toplamı	341 103	350 890	356 040
1. Aktif Sigortalılar	114 600	119 682	122 655
2. Aylık Alanlar	83 581	84 890	86 103
3. Bağımlılar ²	142 922	146 318	147 282

4. Aktif Sigortalı/Pasif Sigortalı (1)/(2)	1,37	1,41	1,42
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	1,98	1,93	1,90
V. Genel Toplam	61 176 910	63 790 639	62 592 426
1. Aktif Sigortalılar	14 315 891	15 618 428	16 669 988
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	374 535	270 780	195 557
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1 253 933	1 246 688	1 142 569
4. Kısıtlı Süreli Çalışan Sigortalılar	16 964	60 237	160 783
5. Aylık Alanlar	9 602 229	10 099 872	10 468 522
6. Bağımlılar ²	35 613 358	36 494 634	3 3955 007
7. Aktif Sigortalı/Pasif Sigortalı (1+2+3+4)/(5)	1,66	1,70	1,74
8. Bağımlılık Oranı (5+6)/(1+2+3+4)	2,83	2,71	2,45
VI. Genel Nüfus Toplami	73 722 988	74 724 269	75 627 384
VIII. Sigortalı Nüfus Oranı (Yüzde)	83,0	85,4	82,8

Kaynak: SGK

¹ Aktif sigortalı sayıları Nisan 2009 tarihinden itibaren kesenekleri Kuruma bildirilen kişi sayıları olarak verilmeye başlanmıştır.

² Bağımlıların hesaplanmasıında yeni katsayılar dikkate alınarak veriler geçmişé yönelik olarak revize edilmiştir.

³ Zorunlu sigorta ve yurt dışı topluluk sigortasını kapsamaktadır.

⁴ Muhtarlık ve zorunlu sigortayı kapsamaktadır.

Sigorta sisteminde finansal sürdürilebilirliğin sağlanabilmesi amacıyla 5510 sayılı Kanunla aylık bağlama oranları düşürülmüştür. Bu nedenle, bireylerin emeklilik döneminde de hayat standartlarını koruyabilmeleri için primlerin gerçek ücretler üzerinden bildirilmesi, çalışma hayatında daha uzun sürelerde kalmanın teşvik edilmesi ve bireysel tasarrufların artırılması konuları önem arz etmektedir.

Geri ödeme kapsamında olmayan sağlık hizmetlerinin sağlanmasında tamamlayıcı sağlık sigortası modellerinin geliştirilmesi ile devlet katkısı teşviki getirilen tamamlayıcı emeklilik kapsamındaki nüfusun artırılmasına yönelik ihtiyaç devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tamamını kapsayan, adil, kaliteli ve mali açıdan sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır.

Çalışanları sosyal sigorta çatısı altında toplayan, kayıt dışı istihdam ile mücadele konusunda etkin denetim-koordinasyon mekanizmasına sahip bir sistem hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Sosyal güvenlikte hak ve prim geliri kayıplarına yol açan kayıt dışılıkla etkin mücadele kapsamında, denetime, koordinasyona, bilişim altyapısına ve bilinçlendirme faaliyetlerine önem verilecektir.(Kalkınma Planı p.328)			
Tedbir 126. SGK denetim mekanizmaları güçlendirilerek sosyal sigorta sistemi gelirlerindeki kayıp ve kaçaklar azaltılacaktır.	SGK (S), ÇSGB, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, İŞKUR	Aralık Sonu	Kayıt dışı istihdamı önlemeye yönelik olarak kurum ve kuruluşlarla yapılan veri paylaşımı çalışmalarının kapsamı genişletecektir. Risk odaklı denetim yaygınlaştırılacak, ücreti eksik bildirilen kalifiye mesleklerdeki kişilerin tespitine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 127. Bankalarla protokol yapılarak SGK alacaklarının e-hacizle takip ve tahsil edilmesi sağlanacaktır.	SGK (S), Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Mart Sonu	Bankalarla gerçekleştirilen protokoller çerçevesinde borçlunun banka mevduat hesabına elektronik ortamda haciz konulabilmesine yönelik bilgi işlem altyapısı oluşturulacaktır.
Sosyal güvenlik mevzuatı sade ve anlaşılır bir yapıya kavuşturulacak, kişileri sistemden uzaklaştırın бюrokratik formaliteler azaltılacaktır. (Kalkınma Planı p.329)			
Tedbir 128. Sosyal güvenlik mevzuatının sadeleştirilmesine yönelik mevzuat düzenlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.	SGK (S), ÇSGB, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Bireylerin sosyal güvenliğe ilişkin hak ve yükümlülüklerini doğrudan mevzuata başvurarak anlayabilmelerini kolaylaştırmak adına, öncelikli olarak belirlenecek konularдан başlamak üzere mevzuat sadeleştirmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
Aktif-pasif oranını ve aktüeryal dengeyi iyileştirmek amacıyla emekli aylığı hesaplamalarında kullanılan parametreler, kişilerin çalışma hayatında daha uzun süre kalmasını teşvik edecek şekilde düzenlenecektir. (Kalkınma Planı p. 331)			
Tedbir 129. Emekli aylığı hesaplamalarında kullanılan parametreler çalışma hayatında uzun sürelerde kalmayı teşvik edecek şekilde güncellenecektir.	SGK(S), ÇSGB, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Aktüeryal dengeyi iyileştirmek amacıyla aylık bağlama oranlarının, çalışma süresi uzadıkça daha yüksek emekli aylığı bağlanması sağlanacak şekilde düzenlenmesi sağlanacaktır.
Tıbbi ve ekonomik değerlendirme çalışmalarını dikkate alan bir geri ödeme sistemi oluşturulacak geri ödeme kapsamında olmayan sağlık hizmetlerinin sağlanması için tamamlayıcı sağlık sigortacılığı teşvik edilecektir. (Kalkınma Planı p. 332)			
Tedbir 130. Tanı İlişkili Gruplara (TİG) dayalı geri ödeme yönteminin yaygınlaştırılması kapsamında pilot çalışmalarla başlanacaktır.	SGK (S), Sağlık Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	SGK bünyesinde TİG'e yönelik geri ödeme altyapısı oluşturulacak, pilot çalışma yapılacak hastanelerden gelecek olan TİG verilerinin mevcut ödeme yöntemiyle karşılaşmalı çalışması yapılacaktır.

2.2.1.13. Spor

a) Mevcut Durum

Türkiye'de 2012 yılında 3,5 milyon olan lisanslı sporcu sayısı (SGM, TFF, MEB toplamı) 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 4,7 milyona ulaşmıştır. 2012 yılında 11.424 olan spor kulübü sayısı, 2013 yılı Eylül ayı sonunda 12.237'ye yükselmiştir. 2012 yılında 155.917 olan antrenör sayısı 2013 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 158.914'e yükselmiştir.

Ülkemiz 2013 yılında önemli uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaya devam etmiştir. 17. Akdeniz Oyunları Mersin'de düzenlenmiş, Türkiye kazandığı 126 madalyayla ülke sıralamasında 21 ülke arasında ikinci olmuş ve Akdeniz Oyunlarındaki en iyi derecesini elde etmiştir. Bunun yanı sıra futbolda en önemli uluslararası organizasyonlardan biri olan 2013 FIFA U-20 kupası ülkemde düzenlenmiştir.

Spor alanında kaydedilen gelişmelere rağmen, fiziki ve beşeri altyapının güçlendirilerek ülke genelinde dengeli dağılıminin sağlanması, spor eğitiminin iyileştirilmesi, sporda etiğin geliştirilmesi, başarılı sporcuların yetiştirilmesi ve sporun bir yaşam tarzi olarak benimsetilerek geniş kitlelere yaygınlaştırılması ihtiyacı devam etmektedir. Yerel yönetimlerin spor alanındaki etkinliklerinin artırılması, spor kulüpleri ve federasyonlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi, spordaki şiddet ve doping olaylarının önlenmesi ve spor finansmanının çeşitlendirilerek artırılması gerekmektedir.

Lisanslı sporcuyu sayısındaki artışa rağmen vatandaşlara spor yapma alışkanlığının kazandırılması ihtiyacının devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede geliştirilen projelerin etki değerlendirmesinin yapılabilmesi için halkın spor yapma alışkanlıklarını ölçen, uluslararası standartlara uygun saha çalışmalarının düzenli olarak yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sporun toplumun her kesimine yaygınlaştırılması açısından spor tesislerinin bölgeler ve branşlar bazında dengeli dağılımlarının sağlanması, tesislerin etkin kullanılması için tedbirler alınması ve farklı spor branşlarının kamuoyuna tanıtılması gerekmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Sağlıklı ve hareketli bir yaşamın gereği olarak toplumda spor yapma kültürünün yerleştirilmesi, spor hizmetlerinin kalitesi ve çeşitliliği artırılarak sporun geniş kitlelere yaygınlaştırılması ve başarılı sporcular yetiştirmesi temel amaçtır.

Spor tesislerinin etkin kullanımının sağlanması açısından, MEB'e, üniversitelere, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait spor tesislerinin bütün vatandaşlar tarafından kullanılabilirliğine ilişkin düzenlemeler hayatı geçirilecektir.

Okul öncesi, ilk ve ortaöğretimde verilen spor eğitiminin çeşitlendirilmesi, okullarda uygun spor alanlarının oluşturulması ve antrenör desteğinin artırılması hedeflenmektedir.

Spor tesislerinin yapımı ve işletiminde başta kamu-özel işbirliği modeli olmak üzere alternatif finansman ve işletme modellerini hayatı geçirmeye yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Uluslararası düzeyde başarılı sporcular yetiştirebilmek için sporcuya seçme ve yönlendirme sistemleri geliştirilecek, uygun fiziksel altyapı geliştirilecek ve yeterli donanıma sahip antrenör desteği sağlanacaktır.

Yerel yönetimlerin spor alanında etkinliğinin artırılması kapsamında belediyelerin profesyonel spor branşlarından tedrici olarak çekilmeleri, bunun yerine spor altyapısını geliştirmeye ve amatör spor branşlarını desteklemeye yönelik çalışmaları sağlanacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/ Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Vatandaşların fiziksel hareketliliğini teşvik edecek programlar geliştirilecek, uygun			

rekreasyon alanları oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p. 338)			
Tedbir 131. Halkın spora olan ilgisini artıracak proje ve kampanyalar hayatı geçirilecektir.	GSB (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, RTÜK, TRT, Basın Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Federasyonlar, STK'lar	Aralık Sonu	Halkın spora ilgisini artıracak projeler desteklenecek, spor tesislerine erişim imkânları iyileştirilecek, kişilerin aktif olarak spor yapmasını teşvik edecek kampanyalar düzenlenecektir. Medyada, spor yapmayı teşvik edici ve farklı spor branşlarını tanıtıcı programlara yer verilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 132. Halkın spor yapma alışkanlığını ölçekle saha çalışmaları yapılacaktır.	GSB (S), TÜİK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Uluslararası çalışmalara uygun olacak şekilde, halkın spor yapma ve hareketlilik alışkanlığını ölçen saha çalışması geliştirilecek ve düzenli aralıklarla uygulanacaktır.
Tedbir 133. Engelli vatandaşların sportif faaliyetlere katılımlarını teşvik edecek projeler geliştirilecektir.	GSB (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Federasyonlar, STK'lar	Aralık Sonu	Engelli sporcuların, spor tesislerine erişimi için illerde engelli otobüsleri temin edilecek, tesisler engelli vatandaşların kullanımına elverişli hale getirilecek ve engellilere uygun kamp eğitim merkezi oluşturulacaktır.
Erken çocukluk eğitiminden başlamak üzere tüm eğitim kademelerinde spor eğitimi içerik ve uygulama olarak iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p. 339)			
Tedbir 134. Spor eğitimi çeşitlendirilecek, okullara antrenör desteği sağlanacak, spor alanları artırılacaktır.	MEB (S), GSB, Federasyonlar, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Spor eğitimi okul öncesinden başlayarak ilk ve orta öğretim kademelerinde yaygınlaştırılacak, çocukların farklı spor branşlarıyla uğraşması sağlanacaktır. Okullara antrenör desteği verilecek, uygun spor alanlarının oluşturulması sağlanacaktır.
Tedbir 135. Spor alanında eğitim veren yüksek okullardan uygun nitelikleri taşıyanlar fakülteye dönüştürülecek, bu kurumların eğitim programı zorunlu dersler açısından üniversiteler arası birliği sağlayacak şekilde güncellenecek, uzaktan eğitim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.	YÖK (S), GSB, Üniversiteler, Federasyonlar	Aralık Sonu	Spor alanında eğitim veren yüksek okullardan uygun nitelikleri taşıyanlar fakülteye dönüştürülecek, bu kurumların eğitim programı çağın gereklerine uygun ve zorunlu dersler açısından üniversiteler arası birliği sağlayacak şekilde güncellenecek, uzaktan eğitim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
Kamuya ait tüm spor tesislerinin bütün vatandaşların kullanımına açık olması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 341)			
Tedbir 136. İllerdeki spor tesislerine ilişkin envanter uzaktan erişime açılacaktır.	GSB (S), MEB, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Farklı kamu kurum ve kuruluşlarına ve yerel yönetimlere ait spor tesislerinin envanteri ve kullanım imkânları, halkın rahatça erişebileceği ve kullanabileceği şekilde internet ortamında paylaşılacaktır.

Başarılı sporcuyu yetiştirmek amacıyla elit sporcuya seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecek, gerekli fiziki ve beşeri altyapı imkânları oluşturulacak, Olimpik Sporcu Kamp Eğitim Merkezleri kurulacaktır. (Kalkınma Planı p. 342)			
Tedbir 137. Spor alanında yetenekli bireylerin erken yaşta tespit edilmesi amacıyla elit sporcuya seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecektir.	GSB (S), MEB, Federasyonlar, Üniversiteler	Aralık Sonu	Spor alanında yetenekli bireylerin erken yaşta tespit edilebilmesi ve gerekli yönlendirmenin yapılabilmesi amacıyla pilot ölçekte elit sporcuya seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecek, sistemin farklı illere yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
Tedbir 138. Başarılı sporculara sağlanan imkânlar artırılacaktır.	GSB (S), Maliye Bakanlığı, MEB, YÖK, Üniversiteler, Federasyonlar	Aralık Sonu	Sporcu Eğitim Merkezleri altyapı ve eğitimci açısından desteklenecek, yeterli sayı ve kalitede olimpiyat hazırlık merkezi oluşturulacaktır. Spor eğitmenlerinin eğitimi bir sistem dâhilinde yeniden düzenlenecaktır.
Sporcu sağlığı merkezleri, hizmet kalitesi ve çeşitliliği artırılarak yaygınlaştırılacak, spor hekimi ihtiyacının giderilmesine yönelik tedbirler alınacaktır. (Kalkınma Planı p. 343)			
Tedbir 139. Sporcu sağlığı merkezleri konusunda ihtiyaç tespiti yapılarak yeni merkezler kurulacak, merkezlerin hizmet kalitesi iyileştirilecek, sporcuya sağlığı eğitimleri yaygınlaştırılacaktır.	GSB (S), Sağlık Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, Federasyonlar	Aralık Sonu	Sporcu sağlığı merkezleri konusunda bölgeler itibarıyla mevcut durum ve ihtiyaç tespiti çalışması yapılacak, ihtiyaça göre yeni merkezlerin kurulması sağlanacaktır. Sporcu sağlığı merkezleri hizmet kalitesi ve çeşitliliği açısından çağın gereklere uyumlu şekilde güçlendirilecektir. Sporcu sağlığı konusunda verilen eğitimler yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 140. Spor hekimi ihtiyacı tespit edilerek yeterli sayıda uzman hekimin yetiştirilmesi sağlanacaktır.	GSB (S), Sağlık Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Spor hekimi ihtiyacı tespit edilerek bu alanda yeterli sayıda uzman hekimin yetiştirilmesi sağlanacaktır.
Sporda şiddetin ve etik olmayan davranışların azaltılması için gerekli önlemler alınacaktır. (Kalkınma Planı p. 345)			
Tedbir 141. Sporda yaşanan şiddet ve doping olaylarını önleyecek tedbirler alınacaktır.	GSB (S), MEB, Emniyet Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, TRT, Basın Kuruluşları, Üniversiteler, Federasyonlar, STK'lar	Aralık Sonu	Sporda şiddet ve dopingi engellemek amacıyla konulan cezai müeyyideler ağırlaştırılacak, verilen cezaların uygulanması takip edilecektir. İlk ve orta dereceli okulların müfredatına olimpizm felsefesini ve adil oyun davranışlarını özendirici etkinlikler konulacaktır. Antrenör ve hakemlik kurslarında spordaki etiği konusuna daha fazla yer verilecektir. Her federasyonun kendi etik kodlarını oluşturması ve bunlara uyulmadığı takdirde gerekli cezai müeyyideleri taviz vermeden uygulaması sağlanacaktır. Medyanın da desteğiyle spordaki etik uygulamaların kamuoyunda bilinirliği

		artırılacaktır.
--	--	-----------------

2.2.1.14. Nüfus Dinamikleri

a) Mevcut Durum

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 2012 yılı sonunda 75,6 milyon olan ülkemiz nüfusunun, 2013 yılı sonunda 76,5 milyona ulaşması beklenmektedir. 2006 yılında 2,12 çocuk olan toplam doğurganlık hızı 2012 yılında 2,08'e gerileyerek, nüfusun kendini yenileme seviyesi olan 2,10'un altına inmiştir. 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre eğitim ve gelir seviyesinin yüksek olduğu toplum kesimlerinde bu hız 1,02'ye kadar düşmektedir. Doğurganlık hızındaki azalışın sonucunda, 2006 yılında binde 12,2 olan nüfus artış hızı, 2012 yılında binde 12'ye gerilemiştir. TÜİK tarafından 2013 yılında yapılan uzun dönem nüfus projeksiyonlarına göre, doğurganlık hızındaki azalışın devam etmesi durumunda, toplam nüfusun 2050 yılına kadar artarak 93,5 milyona ulaşması ve daha sonra azalaşa gereken 2075 yılında 89,2 milyon kişiye gerilemesi beklenmektedir.

TABLO II: 21- Demografik Göstergeler

	(Binde)		
	2006	2012	2018
Toplam doğurganlık hızı (kadın başına)	2,12	2,08	2,10
Doğuusta beklenen yaşam süresi (yıl)	74,7	76,8	77,5
Erkek	72,5	74,6	75,2
Kadın	76,9	79,1	79,7
Nüfus artış hızı	12,2	12,0	10,8
Nüfus	69 597	75 627	80 796

Kaynak: 2006 ve 2012 yılı verileri TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2018 yılı 10. Kalkınma Planı tahminleridir.

Bebek ölüm hızının gerilemesi ve doğuusta beklenen hayat süresinin uzaması sonucunda yaşı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artmaktadır. 2012 yılı sonu itibarıyla yaşı nüfus (65+ yaş) 5.682 bin kişi olup bu nüfusun toplam nüfus içindeki payı yüzde 7,5'e ulaşmıştır. Doğuusta beklenen yaşam süresinin 2013 yılı itibarıyla erkeklerde 74,7 yıl, kadınlarda 79,2 yıl olmak üzere ortalama 76,9 yıl ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yaşı nüfusun artmasıyla çalışma hayatı nüfusun bakmakla yükümlü olduğu nüfus gelecekte artacak ve üretken nüfusun payı azalacaktır. Tedbir alınmaması durumunda 2038 yılından itibaren çalışma hayatı (15-64 yaş) nüfusun azalmaya başlayacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede nüfus politikalarıyla, gelecekte daha da azalması beklenen doğurganlık hızının korunması ve yaşılanan nüfusa yönelik etkin ve uygun zamanlı politikaların geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Ekonomik ve sosyal dönüşümün bir sonucu olarak doğurganlık hızı azmaktadır. Gelecekte kadınların eğitim, gelir ve istihdam düzeyinde beklenen artışlar sonucunda doğurganlığın daha da azalması beklenmektedir. TÜİK uzun dönem nüfus projeksiyonlarına göre, müdahale olmaması durumunda, bu hız 2050 yılına kadar 1,65 çocuk seviyelerine kadar gerileyecektir. Bu kapsamında aile ve iş yaşamının uyumllaştırılması, eğitim kalitesinin artırılması ve fırsat eşitliğinin iyileştirilmesi,

okulöncesi eğitim ve bakım ihtiyacının karşılanması, fiziki, sosyal ve kültürel anlamda çocuk dostu ortamların hazırlanması konularında tedbirler alınması önem arz etmektedir.

Ekonominin gelişmeleri, uluslararası kalkınma işbirliği yapısı içindeki değişen rolü, yürütülen dış açılma politikaları ülkemizin göç alan ve veren ülke konumunu güçlendirmekte, ülkemize yönelik nüfusun profili de değişmektedir. Bu çerçevede, yabancılarla verilen çalışma izni sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 85,8'lik bir artışla 2012 yılında 32.272'ye yükselmiştir. Bu çalışanların yüzde 60,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Mevsimlik ve kayıt dışı çalışanlar dikkate alındığında ülkemizdeki yabancı çalışan sayısının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Yurtdışındaki yerleşik vatandaşlarımızın sayısı ise diğer ülke vatandaşları olanlarla birlikte 6 milyona ulaşmıştır.

Bölge ülkelerindeki siyasi, ekonomik ve sosyal problemler, ülkemize yönelik önemli kitleSEL nüfus hareketlerine neden olmaktadır. Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) tarafından halen 10 ilimizde yaklaşık 200 bin Suriye vatandaşına geçici korunma sağlanmaktadır. Ayrıca, kampların dışında çeşitli illerimizde bulunan yaklaşık 300 bin Suriye vatandaşının günlük insanı ihtiyaçları ve sağlık hizmetleri AFAD'ın koordinasyonunda sağlanmaktadır.

Göç alanında etkin ve koordineli politikaların uygulanması amacıyla 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 11/04/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kanunla, ülkemize yönelik göç hareketlerine ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş, çıkış, kalış ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Göç alanında güvenilir bir veri sisteminin oluşturulması, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik ve sosyal statülerinin güçlendirilmesi ve ülkemizle ilişkilerinin geliştirilmesi, göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal yapılanma eksikliklerinin tamamlanması, uluslararası korumadan faydalananlar için sağlık, barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Sahip olduğumuz genç nüfusun yarattığı demografik fırsat pencerelerinden azami derecede faydalılması, toplam doğurganlık hızındaki düşüşlerin önlenecek üretken ve dinamik nüfus yapısının korunması, nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ülkemiz ekonomisini destekleyecek etkin bir göç yönetiminin oluşturulması temel amaçtır.

Başta AB ülkelerinde olmak üzere yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik ve sosyal statülerinin güçlendirilmesi ile ülkemizle ilişkilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/ Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Genç ve dinamik nüfus yapısının korunması ve doğurganlıktaki hızlı düşüşün önüne geçilebilmesi için kadınlara yönelik iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı nitelikte uygulamalar ile çalışanlar için doğuma bağlı izin ve haklar geliştirilecek, kreşler teşvik edilecek, esnek çalışma imkânları sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 351)			

Tedbir 142. Doğuma bağlı izin ve hakların geliştirilmesi için mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, SGK	Aralık Sonu	Doğuma bağlı olarak faydalanan analık, babalık, refakat izinleri ve ücretsiz izinler, kadınların istihdamını azaltmayacak şekilde iyileştirilecektir. Doğuma bağlı izinlerde özel sektör ve kamu arasındaki farklılıklar mümkün olduğunda giderilmeye çalışılacaktır. Doğum sonrası işe dönüşlerin garanti altına alınması ve doğum nedeniyle işyerinde kadına yapılacak her türlü ayrımcılığın önlenmesi amacıyla hukuki düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 143. Ebeveynlere yönelik doğumla bağlantılı olarak esnek çalışma imkânları geliştirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı	Aralık Sonu	Ebeveynler için doğuma bağlı olarak uzaktan, kısmi veya yarı zamanlı çalışma gibi alternatif modeller geliştirilerek, kamu ve özel sektör çalışanlarına bu çalışma modellerinden faydalama imkanı sunulacaktır. İşverenlerin özel istihdam büroları aracılığıyla geçici personel istihdam etmelerine imkan sağlanarak işgücü kaybının önüne geçilecektir.
Tedbir 144. Okul saatlerinin çalışma saatleriyle uyumu sağlanacaktır.	MEB (S), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Aralık Sonu	Tam gün eğitim verilen okullarda okul saatlerinin çalışma saatleri ile uyumlu olmasını sağlamak üzere, velilerin talebi olması durumunda ve uygun bir ücret karşılığında etüt uygulaması gerçekleştirilecektir.
Tedbir 145. Çocuk dostu sosyal ve kültürel bir ortamın oluşturulmasına yönelik destek programları hazırlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), MEB Kültür ve Turizm Bakanlığı, RTÜK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Evliliklerin ve çocuk sahipliğinin teşvik edilmesi amacıyla TV program ve yayınıları teşvik edilecek ve özel sektör ile STK'ların ilgili faaliyetleri desteklenecektir. Kamu spotları ve eğitim müfredatında yapılacak düzenlemeler ile bu alanlarda kamuoyu farkındalığı artırılacaktır. Çocuk dostu eğitim ve kültür ortamları yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 146. Çocukların kurumsal bakım hizmetlerinden faydalananı teşvik edecek mekanizmalar geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), MEB, Ekonomi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Kreşlerin yaygınlaşması ve bu hizmeti uygun ücretlerle sunabilmeleri amacıyla özel sektörde yönelik teşvikler geliştirilecek, erken çocukluk dönemi bakım hizmetlerine erişimi artırabilecek alternatif modeller geliştirilecektir.
Artan yaşlı nüfusun aktif bir hayat sürmesi, sağlıklı ve güvenli yaşam şartlarına erişimi sağlanacak, toplumda kuşaklar arası dayanışma güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p. 352)			
Tedbir 147. Yaşlanma Ulusal Uygulama Programı tamamlanarak hayatı geçirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, MEB	Aralık Sonu	Nesiller arası dayanışma ve yaşlıya saygı bilinci ile ilgili konulara övgün ve yaygın eğitim programlarında yer verilmesi sağlanacaktır. Bir uygulama programına dönüştürülen Yaşlanma Ulusal Eylem Planı kapsamındaki eylemlerin hayatı geçirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
Ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını destekleyecek şekilde seçici bir yaklaşımla nitelikli yabancı işgücü artırılacak ve yabancı kaçak işçi sayısı azaltılacaktır. (Kalkınma Planı p. 354)			
Tedbir 148. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısını destekleyecek şekilde nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulan alanlar belirlenecek, yurtdışında çalışan nitelikli insan gücünün Türkiye'ye katkısı sağlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Ülkemizde ihtiyaç duyulan alanlarda yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız ve nitelikli yabancıların ülkemize katkılarının artırılması için öncelikle bir envanter çalışmasının gerçekleştirilmesi, gerekli yasal ve organizasyonel (staj, konferans vb.) düzenlemelerin yapılması, üniversite, sanayi, kamu ve araştırma merkezleri arasındaki işbirliğinin geliştirilerek uygun ortam ve koşulların sağlanması, ülkemizin araştırma ortamının temsilciliklerimiz aracılıyla tanıtımı öngörmektedir.
Yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler çeşitlendirilecek ve ülkemizle bağlı güclendirilecektir. (Kalkınma Planı p. 355)			
Tedbir 149. Yurtdışında yaşayan Türk kökenli gençlerin sorunlarıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirilecek, Türkçe eğitim imkanları sağlanacak, eğitim düzeylerinin yükseltilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, CSGB, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MEB, TIKA, Yunus Emre Vakfı, YÖK	Aralık Sonu	Yurtdışında yaşayan Türk gençlerinin bulunduğu ülkelerde yaşadığı eğitim, meslek eğitimi, gibi konular başta olmak üzere sorunlara yönelik anket, toplantı ve konferanslar düzenlenerek gençlerimizin ve ailelerinin bilişlendirilmesi, yaşadıkları

			ülkelerde bu alanlardaki yasal düzenlemeler hakkında rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda vatandaşlarımızın Türkçe öğrenimi imkanlarından daha iyi yararlanmalarını sağlamak için eğitim materyalleri geliştirilmesi amaçlanmaktadır.
<p>Ülkemize yurdisindan gelen göçmen, uluslararası korumaya muhtaç olanlar, kaçak işçiler ve transit geçiş yapanlara ilişkin etkin bir izleme ve takip sistemi oluşturulacak ve uluslararası koruma statüsü tanınan kişilerin ülkeye uyumu desteklenecektir. (Kalkınma Planı p. 356)</p>			
Tedbir 150. Düzenli ve düzensiz göç kapsamında olanlar ile uluslararası korumaya ihtiyaç duyan yabancılar için etkin işleyen bir göç sistemi oluşturulacak, ülkemizde yasal olarak ikamet eden yabancılarla yönelik zorunlu olmayan uyum programları geliştirilecektir.	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (S), ÇSGB, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MEB, Kültür ve Turizm Bakanlığı, YÖK, İŞKUR, TÜİK	Aralık Sonu	Ülkemizde yasal ikamet süresini aşanlar için gerekli önlemler alınacak ve geliştirilecektir. Ülkemize ilişkin dış göç verileri güncel ve güvenilir hale getirilecektir. Ülkemizde yasal olarak ikamet eden göçmenler ve yabancılar için eğitim, sağlık, istihdam, kültür ve dil eğitimi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

2.2.1.15. Kamuda Stratejik Yönetim

a) Mevcut Durum

Kamu idareleri tarafından orta vadeli amaç ve hedeflerin somutlaştırılarak faaliyetlerin bu amaç ve hedefler doğrultusunda belirlendiği, bütçelendirildiği, uygulandığı ve performansının ölçüldüğü stratejik yönetim döngüsünün temel araçları olan stratejik planlar, performans programları ve faaliyet raporlarının yaygınlaştırılma süreci tamamlanmış ve stratejik yönetim yaklaşımının yerleşmesinde önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Stratejik plan hazırlamakla yükümlü merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları, nüfusu 50 bin ve üzerinde olan 243 belediye, 81 il özel idaresi ve 15 KİT'te stratejik plan, performans programları hazırlanarak uygulanmaya konulmuş ve sonuçlar faaliyet raporlarıyla izlenmiştir. Yeni kurulan kamu idarelerinde söz konusu belgelere yönelik hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzunun; merkezi kamu idareleri, üniversiteler ve mahalli idarelerin farklı nitelikleri dikkate alınarak, idare türüne özgü modeller içerecek şekilde güncellenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Merkezi kamu kurumlarının stratejik planlama süreçlerini daha etkin ve etkili hale getirmeyi amaçlayan Stratejik Yönetimde Kapasite Geliştirme Projesi 2013 yılında başlatılmış olup Proje çerçevesinde kamu idarelerine yönelik eğitim faaliyetleri devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Kamuda stratejik yönetimin uygulama etkinliğinin artırılması, hesap verebilirlik anlayışının, planlamadan izleme ve değerlendirmeye kadar yönetim döngüsünün tüm aşamalarında hayatı geçirilmesi temel amaçtır.

Bu kapsamda, stratejik planların üst politika belgeleriyle uyumu artırılacak; stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporlarının niteliği güçlendirilecek ve stratejik yönetim uygulamalarının merkezi düzeyde izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir sistem kurulacaktır. Ayrıca, kamu idarelerinde stratejik yönetim kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kamuda stratejik yönetim sürecinin tüm aşamalarının uyum ve bütünlük içerisinde yürütülmesi için yönlendirmeden sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyon güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.363)			
Tedbir 151. Kamuda stratejik yönetim sürecinin tüm aşamalarının uyum ve bütünlük içerisinde yürütülmesi için yönlendirmeden sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu	Aralık Sonu	Kamuda stratejik yönetim sürecinde yönlendirmeden sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini sağlayacak görev ve sorumlulukları belirginleştirmeye yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
Orta vadeli harcama çerçevesi güçlendirilerek üst politika belgelerinin stratejik plan ve performans programlarını yönlendirme düzeyi artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.364)			
Tedbir 152. Kamu idarelerince hazırlanacak olan stratejik planların üst politika belgeleriyle uyumunu sağlamaya yönelik bir metodoloji geliştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Üst politika belgelerinin hayatı geçirilmesinde önemli bir araç olan stratejik planların söz konusu belgelerde yer alan politika önceliklerine uygun olarak hazırlanmasına yönelik bir model geliştirilecek ve bu model stratejik planların Kalkınma Bakanlığında değerlendirme döneminde kullanılacaktır.
Stratejik yönetim uygulamalarının merkezi düzeyde izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik mevcut yönetim bilgi sistemleriyle entegre bir sistem kurulacaktır. (Kalkınma Planı p. 372)			
Tedbir 153. Kamuda stratejik yönetimde izleme ve değerlendirmenin niteliğinin geliştirilmesi amacıyla merkezi sistem tasarımları yapılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kalkınma Bakanlığı tarafından kamu idarelerinde stratejik yönetim ile ilişkin izleme ve değerlendirmenin daha etkili bir biçimde yapılması amacıyla sistem tasarımları yapılacak ve bilgi sistemi geliştirilecektir.
Kamu idarelerinde strateji geliştirme birimleri nitelik ve nicelik yönünden			

güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.375)			
Tedbir 154. Kamu idarelerinde stratejik yönetime ilişkin idari ve beşeri kapasiteyi geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlenecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Devlet Personel Başkanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Kalkınma Bakanlığı tarafından kamu idarelerinde stratejik yönetime ilişkin idari ve beşeri kapasitenin geliştirilmesi amacıyla stratejik yönetimin farklı bileşenlerini içeren eğitim programları düzenlenecektir. Ayrıca kamu idarelerinin hizmet içi eğitim programlarında stratejik yönetim konusunun içerişmesi sağlanacaktır.
Stratejik yönetime ilişkin mevzuat, kılavuz ve rehberler uygulama tecrübeleri de dikkate alınarak bütüncül bir anlayışla gözden geçirilecek ve güncellenecektir. (Kalkınma Planı p.376)			
Tedbir 155. Bugüne kadar yapılan çalışmalar ve elde edilen deneyimler ışığında Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu gözden geçirilerek merkezi kamu idareleri, üniversiteler, mahalli idareler ve KİT'ler özelinde farklılaştırılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, YÖK	Aralık Sonu	Bugüne kadar yapılan çalışmalar ve elde edilen deneyimler ışığında Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu gözden geçirilerek merkezi kamu idareleri, üniversiteler, mahalli idareler ve KİT'ler özelinde farklılaştırılacaktır.

2.2.1.16. Kamuda İnsan Kaynakları

a) Mevcut Durum

Kamu kesiminde etkili bir insan kaynağı geliştirme politikası uygulanması ve kamu personel sisteminde şeffaf, anlaşılır ve yeknesak kurallara dayanan mesleki yeterliliği, performansı ve hizmetin gereklilerini esas alan bir düzenlemeye gidilmesi, kamuda etkinlik ve verimliliği önemli ölçüde artıracaktır. Bu çerçevede, kamu hizmetleri ile personel sayı ve yapısının analiz edilmesi, mevcut insan kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması ve niteliğinin artırılması ile hizmet-personel-ücret ilişkisinin sağılıklı bir şekilde kurulması ihtiyaci önemini korumaktadır.

Kamu personelinin yeterli hizmet içi eğitime tabi tutulamaması, işlerini etkin ve verimli bir şekilde yürütecek bilgi ve beceriye kavuşturmalarını engellemektedir. Sayısı ve içeriği yetersiz olan hizmet içi eğitim programları, belirli bir insan kaynağı geliştirme politikası çerçevesinde yürütülememektedir. Kamuda verimlilik kültürünü geliştirmek için hizmet içi eğitim programlarının yeni bir anlayış doğrultusunda ele alınma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda Devlet Personel Başkanlığı tarafından bir proje yürütülmlesi öngörmektedir.

Personel değerlendirme sisteminin gözden geçirilerek, personelin performansının ölçülmesinde nesnel ve açık standartların geliştirilmesi önem arz etmektedir. Sicil sistemini kaldırarak yerine personel bilgi sistemini getiren 6111 sayılı Kanun, kurumlara personelin başarı ve verimliliğini ölçebilmeleri için değerlendirme ölçütleri belirleme imkânı getirmiştir. Devlet Personel Başkanlığı bu amaçla kurumlara rehberlik etmek üzere Performans Değerlendirme Kılavuzu hazırlamaktadır.

Görevde yükselme konusunun mevzuatta açık ve yeterli bir şekilde tanımlanmamış olması, kamu personelinin kurum ve kuruluşlar arasında dengesiz dağılımı, personel ve ücret düzeyinin hizmet gerekleri ile uyumsuzluğu kamu personel sisteminde göze çarpan diğer sorunlardır. 6111 sayılı Kanunla kamu sektöründe esnek çalışmaya imkân tanıyan bazı düzenlemeler yapılmış olup söz konusu düzenlemelerin uygulamaya aktarılmasına yönelik Devlet Personel Başkanlığı tarafından bir model geliştirme çalışması yürütülmektedir.

Kamuda istihdam edilen personelin sayısı 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla 3.229.285 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu personelin yüzde 79'u kadrolu, yüzde 6'sı sözleşmeli ve yüzde 15'i ise işçi ve diğer personelden oluşmaktadır. 02/08/2013 tarihli yürürlüğe giren 6495 sayılı Kanunla yaklaşık 100 bin sözleşmeli personele devlet memuru kadrolarına atanma hakkı getirilmiştir.

Kamu personeli kayıt sisteminin tek bir veri tabanında toplanması amacına yönelik PER-NET projesinin altyapı çalışmaları Devlet Personel Başkanlığı tarafından tamamlanmış olup uygulama veri girişine henüz açılmamıştır. Ancak kamuda çalışanlara ilişkin kadro bilgileri, yurtdışı eğitime gönderilenlere ilişkin bilgiler, engelli istihdamına dair veriler gibi projeye bağlı uygulamalar farklı sistemler üzerinden kullanıma açılmıştır.

b) Amaç ve Hedefler

Kamu sektöründe, işe alımdan emekliliğe kadar bütün süreçlerde hizmet kalitesi ve personel verimliliğinin yükseltilmesi temel amaçtır.

Hizmet içi eğitim uygulamalarının yaygınlaştırılması suretiyle kamu personelinin bilgi ve beceri düzeyinin artırılması, kamu insan kaynakları süreçlerinde liyakatın temel alınması, uygun kurumlardan başlanarak esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması ve işlevsel bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/ Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kamu sektöründe işe alım ve terfi süreci liyakat, şeffaflık, nesnellik, kurallılık temelinde iyileştirilecek, çalışanların niteliklerine uygun kariyer planlaması yapılacaktır. (Kalkınma Planı p.382)			
Tedbir 156. Kamu kurum ve kuruluşları için bir insan kaynakları yönetim modeli, kariyer meslekleri için de bir kariyer planlaması modeli geliştirilecektir.	Devlet Personel Başkanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Memur Sendika ve Konfederasyonları	Aralık Sonu	Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında personel sistemi, işe alımdan emeklilik sonrasında kadarki süreçleri kapsayan bir insan kaynakları yönetimi anlayışıyla ele alınması amacıyla bir model geliştirilecektir. Kariyer mesleklerine yönelik etkin bir kariyer planlaması oluşturulması amacıyla bir model hazırlanacak ve iyi uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

Kamu personelinin verimliliğinin artırılması amacıyla etkin bir performans sistemi oluşturulacak ve hizmet, personel, ücret ilişkisi daha sağlıklı hale getirilecektir. (Kalkınma Planı p.384)			
Tedbir 157. Kamuda performansı da dikkate alan bir değerlendirme sistemi teşkil etmek amacıyla Performans Değerlendirme Kılavuzu hazırlanacaktır.	Devlet Personel Başkanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TODAİE, Memur Sendika ve Konfederasyonları	Aralık Sonu	Kaldırılan sivil sistemin yerine etkinlik ve verimlilik analizini içeren yeni bir sistem oluşturulacak, verimlilik ve başarı ödüllendirilecek, kamuda performansı da dikkate alan bir değerlendirme sistemi teşkil etmek amacıyla Performans Değerlendirme Kılavuzu hazırlanacaktır.
Kamu personel sisteminde uygun iş ve kuruluşlarından başlanarak esnek çalışma modeli geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.385)			
Tedbir 158. Kamu personel sisteminde esnek çalışma modeli geliştirilecek ve uygun görülen kuruluşlarda uygulanacaktır.	Devlet Personel Başkanlığı (S), Başbakanlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Memur Sendika ve Konfederasyonları	Aralık Sonu	Konuya ilişkin usul ve esaslar hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulacak, uygun iş ve kuruluşlarda esnek çalışma uygulamaları başlatılacak ve diğer kamu kuruluşlarında da yaygınlaştırılmasına yönelik planlama yapılacaktır.
Kamu personelinin sayı, nitelik gibi temel özelliklerini içeren dijital veri tabanı oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.386)			
Tedbir 159. Kamu personeli bilgi sistemi oluşturulacaktır.	Devlet Personel Başkanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, CSGB, TODAİE, Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kamu kurum ve kuruluşlarında etkili bir insan kaynakları planlaması yapabilmek ve kamu personeline ilişkin ihtiyaç duyulan izlemeleri, değerlendirmeleri ve görevlendirmeleri sağlıklı bir şekilde yürütebilmek amacıyla Devlet Personel Başkanlığı bünyesinde oluşturulmakta olan kamu personeli bilgi sistemi tamamlanacaktır.
Hizmet içi eğitim uygulaması, akredite edilmiş program ve kuruluşlar aracılığıyla kamu çalışanlarının mesleki ve temel becerilerini artıran, uzaktan eğitim sistemleri de kullanılmak suretiyle kolayca erişilebilen bir yapıya dönüştürülecektir. (Kalkınma Planı p.387)			
Tedbir 160. Kamu personeline yönelik hizmet içi eğitimlerin etkinlik ve erişilebilirlik düzeyinin tespiti amacıyla araştırma yapılacaktır.	Devlet Personel Başkanlığı (S), TODAİE	Aralık Sonu	Kamu çalışanlarının verimliliğini artırmak ve insan kaynaklarında verimlilik kültürünü oluşturmak amacıyla personel, yönetici ve hizmet açısından verimliliğe etki eden faktörlerin tespitine ilişkin araştırma yapılacaktır.

2.2.1.17. Kamu Hizmetlerinde e-Devlet Uygulamaları

a) Mevcut Durum

e-Devlet, kamu hizmet sunumunda kalite ve etkinliğin artırılmasına yönelik çalışmalarında önemli bir araç teşkil etmektedir. Bu kapsamında vatandaşların ve iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda, bir e-devlet yapısının oluşturulması ve e-devlet hizmetlerinin kullanımının artırılması için çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun 15/01/2013 tarihli 25'inci toplantısında alınan kararlar çerçevesinde; e-devlete yönelik yeni bir organizasyon modeli oluşturulması, e-devlet uygulamaları hizmet alımları için firma belgelendirme sistemi kurulması, ulusal veri merkezi oluşturulması ve kamu kurumlarının ihtiyaç duyduğu paket program çözümlerinin toplu alım yöntemiyle tedarik edilmesi konularında çalışma başlatılmıştır.

Bilgi Toplumu Stratejisini yenilenmesi çalışmaları kapsamında e-devlet hizmetlerinin etkin sunumunda kritik önem arz eden; birlikte çalışabilirlik, kullanıcı odaklılık, BT stratejisi ve yönetimi, bilgi işlem birimlerinin kapasitesi, proje yönetimi, BT çözüm ve çıktılarının yeniden kullanımı, bulut bilişim ve kamu bilgisinin paylaşımı gibi konularda Stratejiye aittir teşkil etmek üzere ülkemizdeki mevcut durum ve ihtiyaçlar tespit edilmiştir.

Kamu kurumlarının e-devlet hizmet sunumunda takip edecekleri usul ve esasların belirlenmesi amacıyla Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından e-Devlet Yönetmelik Taslağı hazırlanmış ve kamu kurumlarının görüşüne açılmıştır.

2013 yılında, kamu kurumlarının sunmuş oldukları hizmetlerden; yeni şirket kaydı ve ticaret sicili işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilemesine imkân tanıyacak Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Projesinde, tüm Ticaret Sicil Müdürlüklerindeki ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortama aktarılması çalışmaları tamamlanma aşamasına gelmiştir. Sebze ve meyve ticaretinin merkezi olarak izlenebilmesi ve toptancı halleri arasında ortak bilgi paylaşımının sağlanması amaçlayan ve 2012 yılında hizmete alınan Hal Kayıt Sistemi'nin geliştirilmesine ilişkin çalışmaları devam edilmiştir. Metin tabanlı Ulusal Adres Veri Tabanına mekânsal boyut kazandırılmasını amaçlayan Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) Projesi tamamlanmış olup coğrafi adres verilerinin ilgili idareler adına MAKS Veri Modeline uygun olarak üretiminin yapılması için MAKS Veri Üretimi ve Yaygınlaştırma Projesi oluşturulmuştur. T.C. Kimlik Kartı Projesinde kart dağıtımına ilişkin hazırlıklar 2013 yılında da sürdürmüştür. Kamu kurumları arasındaki resmi yazışmaların elektronik ortamda yürütülmesini amaçlayan e-Yazışma Projesinin, kayıtlı elektronik posta altyapısıyla entegrasyonuna ve hukuki altyapısına ilişkin çalışmalar henüz tamamlanamamıştır. Haziran 2013'te yürürlüğe giren Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi 2013-2014 Eylem Planında iş sürekliliği ve veri yedekleme sistemleri, kamu güvenli ağı, kamu internet siteleri gibi alanlarda kamu kurumlarına yönelik eylemlere yer verilmiştir. Bu kapsamında kamu entegre veri merkezi kurulmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı Taslağı hazırlanmıştır. Öte yandan, ulusal coğrafi bilgi sistemleri ile coğrafi veri alt yapısının kurulması ve yönetilmesine ilişkin yönetmelik çalışmaları sürdürülmüştür.

Ülkemizde, 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla kamu kurumlarına ait 22.590 adet internet sitesi bulunmaktadır. İlk ve orta öğretim kurumlarına ait çok sayıda internet sitesinin kapatılması nedeniyle kamu kurumlarına ait internet sitesi sayısında bir önceki yıla göre önemli bir azalma görülmüştür.

Elektronik kamu hizmetlerinin tek noktadan, çoklu kanallardan ve bütünlük bir yapıda vatandaşla ulaştırılmasını amaçlayan e-Devlet Kapısına yeni hizmetlerin dahil edilmesine devam edilmiştir. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 111 kamu kurumu ve kuruluşunun 814 e-hizmeti e-Devlet Kapısına entegre edilmiştir. Son dönemde e-Devlet Kapısında yaşanan en önemli gelişme yerel yönetim hizmetlerinin de Kapıya dahil edilmesi olmuştur. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 27 ildeki 64 belediyenin bazı hizmetleri e-Devlet Kapısından da sunulur hale gelmiştir. Bir yıllık zaman zarfında kayıtlı kullanıcı sayısında 2 milyonluk bir artış gerçekleşmiş; 2012 yılı Eylül ayı sonunda 13,5 milyon civarında olan kayıtlı kullanıcı sayısı bir yıl içinde 15,5 milyona ulaşmıştır.

TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2013 yılı sonuçlarına göre; 16-74 yaş arası toplam nüfusun yüzde 20,2'sinin, internet kullanan bireylerin ise yüzde 41,3'ünün e-devlet hizmetlerini kullandıkları görülmektedir. TÜİK Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2012 yılı sonuçlarına göre; 2010 yılında 10 ve daha fazla çalışanı bulunan tüm girişimlerin yüzde 81,5'i, internet kullanan girişimlerin ise yüzde 88,2'si e-devlet hizmetlerini kullanmaktadır. e-Devlet hizmetlerinin bireyler tarafından kullanımında kısmi bir düşüş gözlenirken işletmelerde e-devlet hizmetlerinin kullanımında artış gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, iş dünyasına yönelik e-devlet hizmetlerinin bireylere yönelik e-devlet uygulamalarına nazaran daha fazla kullanıldığı dikkat çekmektedir. TÜİK tarafından yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına göre elektronik ortamda sunulan kamu hizmetlerinden memnuniyet oranı 2012 yılında yüzde 94,3 olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılı Yatırım Programında kamu kurumlarının 224 adet BİT yatırım projesi için yaklaşık 3,6 milyar TL ödenek ayrılmıştır. 2013 yılı BİT yatırım ödeneklerinden en fazla payı yüzde 44,9 ile eğitim sektörü almıştır. Önemli e-devlet projeleri yürüten İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü gibi kurumların projelerinin yer aldığı diğer kamu hizmetleri sektörü ise yaklaşık yüzde 39'luk bir pay ile eğitim sektörünü takip etmektedir. Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesini yürüten Milli Eğitim Bakanlığı 2013 yılında en fazla BİT yatırım ödeneği tahsis edilen kamu kurumudur. İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu yüksek miktarda BİT yatırımı yapan diğer kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır.

TABLO II: 22- Kamu BİT Yatırım Ödenekleri Sektörel Dağılımı, 2011-2013

(2013 Yılı Fiyatlarıyla)

Sektör	2011		2012		2013	
	Milyon TL	Yüzde	Milyon TL	Yüzde	Milyon TL	Yüzde
Eğitim	1 024,3	42,9	1 213,6	46,4	1 610,4	44,9
Düzenleme ve İstihdam	959,3	40,6	1 033,7	39,5	1 400,4	39,1
Ulaştırma-Haberleşme	211,9	8,8	146,8	5,6	216,5	6,0
Tarım	40,5	1,7	66,8	2,6	135,2	3,8
İmalat	23,9	1,0	15,8	0,6	65,6	1,8
Enerji	28,8	1,2	64,6	2,5	59,9	1,7
Sağlık	60,4	2,5	45,5	1,7	52,8	1,5
Madencilik	27,9	1,2	27,9	1,1	45,2	1,2
Turizm	1,0	0,1	0,9	0,1	0	0
Toplam	2 378,5	100	2 615,9	100	3 586,3	100

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

e-Devlet proje ve uygulamalarının yaygınlaşması ve olgunlaşmasıyla BİT yatırım projeleri çoğunlukla mevcut bilgi sistemlerini idameye yönelik hale gelmiştir. Diğer taraftan, kamuda sanallaştırma uygulamaları ve mobil uygulamalar yaygınlaşmakta, bulut bilişim ve yeşil bilişime yönelik ilgi artmaktadır. Bu nedenle bulut bilişim teknolojilerinin e-devlet uygulamalarında kullanılmışa yönelik usul, esas ve standartların belirlenmesi ve projelerin bu doğrultuda yapılandırılması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Kamu kurumları çeşitli muafiyetler sebebiyle TÜRKSAT A.Ş., TÜBİTAK gibi kurumlardan hizmet alımına yönelmiştir. Bu durum, TÜRKSAT A.Ş.'nin e-Devlet Kapısı ve e-devlete ilişkin ortak hizmet ve altyapılardaki yükümlülüklerini yerine getirmesinde ilave zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde, kamu kurumlarının ihale mevzuatından muaf olarak hizmet alımı gerçekleştirmeleri, kurumsal ihtiyaçların tanımlanmasında ve proje yönetiminde etkinliğin azalmasına yol açmaktadır.

Kamu kurumlarına ait bilgi sistemleri ve e-devlet uygulamalarında, kişisel verilerin korunması ve bilgi güvenliğinin sağlanmasına ilişkin faaliyetlerin, bu konuda hazırlıkları devam eden yasal düzenlemelerin hayatı geçirilmesi sonrasında artacağı öngörmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Ülkemizde e-devlet çalışmalarıyla, dezavantajlı kesimler de dahil, kullanıcıların elektronik ortamda sunulacak kamu hizmetlerine farklı platformlardan, güvenilir şekilde ve tek noktadan erişebilecekleri, vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçlarına odaklanmış, birlikte işler ve bütünsel hizmetlerin kişisel bilgi mahremiyeti ve bilgi güvenliği sağlanarak sunulacağı, katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir devlet yapısının oluşturulması temel amaçtır.

Bu kapsamında, e-devlete ilişkin politika ve stratejiler ile usul ve esaslar, yenilenecek bilgi toplumu politika ve stratejileri çerçevesinde yeniden ele alınacaktır. e-Devlet çalışmalarının, ortak eylem planları çerçevesinde ve kurumlar üstü ve kurumlar arası düzeyde güçlü ve etkin bir koordinasyon içerisinde yürütülmesini sağlayacak yönetim ve organizasyon yapısı oluşturulacaktır.

e-Devlet proje ve uygulamaları bütünsel bir yaklaşımla ele alınacak, kamuya ait BİT yatırım projeleri kurumlar arası koordinasyon ve güvenli elektronik ortamlarda bilgi paylaşımını esas alan bir anlayışla; sanallaştırma, bulut bilişim, yeşil bilişim ve mobil uygulama eğilimleri dikkate alınarak yürütülecektir.

e-Devlet proje ve uygulamalarında hizmet verimliliğinin artırılması esas olacak, ortak altyapı ve hizmetler ile temel bilgi sistemlerinden henüz tamamlanamayınrlara öncelik verilecek, mükerrerliklerin giderilmesi ve birlikte çalışabilirliğin sağlanması yönünde çalışmalar devam edilecektir.

Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumunda; vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçları temel alınacak, kamu iş süreçleri bu anlayış çerçevesinde basitleştirilecek ve iyileştirilecektir. e-Devlet hizmet sunumunda kullanıcı talep ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasında mobil uygulamalara ve e-katılıma önem verilecektir.

e-Devlet uygulamaları ile kamu hizmetlerinde vatandaş beyanı esas olacak ve mükerrer bilgi talep edilmeyecektir.

Kamu kaynağı kullanılarak üretilen kamu bilgisinin ticari veya ticari amaç dışında katma değer sağlayacak şekilde tekrar kullanılabilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

Kamu kurumlarının e-devlet projesi hazırlama ve yönetme kapasiteleri geliştirecek, bilgi işlem birimlerindeki insan kaynağı güçlendirilecektir.

Kamu kurumlarının BİT alımlarında etkinliği artırmak üzere ilgili ihale mevzuatı gözden geçirilecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
e-Devlet çalışmaları etkin kamu yönetimi bakış açısıyla yürütülecek, kurumlar üstü ve kurumlar arası düzeyde güçlü bir yönetim ve koordinasyon yapısına kavuşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.402)			
Tedbir 161. e-Devlet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin temel politikalar ile usul ve esaslar belirlenecektir.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Haziran Sonu	Yeni bilgi toplumu politika, hedef ve stratejileri çerçevesinde, e-devlet hizmetlerinin kapsamı ve yürütülmesine ilişkin temel politikalar ile usul ve esaslar belirlenecektir.
Tedbir 162. e-Devlet Eylem Planı, Bilgi Toplumu Stratejisi çerçevesinde oluşturulacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	e-Devlet hizmetlerine ilişkin eylem planı hazırlanacak ve gerekli koordinasyon faaliyetleri yürütülecektir.
e-Devlet hizmet sunumunda ihtiyaç duyulan temel bilgi sistemleri tamamlanacaktır. Ortak altyapıların kurulmasına ve ortak standartların belirlenmesine devam edilecek; mahalli idareler de dahil olmak üzere, kamuda ortak uygulamalar yaygınlaştırılacaktır. Bu kapsamında MERSİS, TAKBİS, Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS), EKAP, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı ve Bilgi Sistemleri Olağanüstü Durum Yönetim Merkezi projelerinin tamamlanmasına öncelik verilecektir. Kurumsal e-devlet projeleri, oluşturulacak ortak eylem planları çerçevesinde sürdürilecektir. (Kalkınma Planı p.403)			
Tedbir 163. e-Devlet Kapısı üzerinden sunulan hizmet sayısı coğaltılarak, kullanımın artması için gerekli tedbirler alınacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜRKSAT, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Yerel yönetim hizmetleri de dahil, kamu hizmetlerinin e-Devlet Kapısına entegrasyonuna devam edilecek, e-Devlet Kapısı üzerinden sunulan hizmetlerin kullanımının artırılması için tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerine ağırlık verilecektir.
Tedbir 164. T.C. Kimlik Kartı Projesinin	İçişleri Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı,	Aralık Sonu	Kamu hizmetlerine erişimde kimlik doğrulama amacıyla

yayınlaştırılması çalışmalarına devam edilecek, 2014 yılı sonuna kadar 10 milyon vatandaşa T.C. Kimlik Kartı dağıtılacaktır.	TÜBİTAK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları		kullanılacak, temel kimlik bilgilerini ve biyometrik unsurları da içeren elektronik kimlik kartının yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilecektir.
Tedbir 165. e-Yazışma Projesinde, kayıtlı elektronik posta altyapısıyla entegrasyona ve hukuki altyapıya ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Başbakanlık, TÜBİTAK, PTT, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kamu kurumları arasındaki resmi yazışmaların elektronik ortamda yürütülmesini amaçlayan e-Yazışma Projesinde, kayıtlı elektronik posta altyapısıyla entegrasyona ve hukuki altyapıya ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.
Tedbir 166. Mekânsal Adres Kayıt Sistemi Veri Üretimi Ve Yayınlaştırılma Projesi pilot uygulaması tamamlanacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Sayısal coğrafi verisi olmayan yetkili idareler için MAKİ veri modeline uygun olarak coğrafi adres verisi üretimi konusunda pilot uygulama tamamlanacaktır.
e-Devlet hizmet sunumunda kullanıcı talep ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılaşmasında mobil uygulamalara ve e-katılıma önem verilecektir. (Kalkınma Planı p.406)			
Tedbir 167. Kamu kurumlarının sosyal medya kullanımını düzenleyen rehber hazırlanacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Başkanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Kamu hizmetlerinin sunumunda sosyal medya imkânlarının daha etkin kullanılabilmesi ve kamu kurumlarının sosyal medya kullanımının teşvik edilmesi amacıyla, kamu kurumlarına yönelik bir rehber hazırlanacaktır.
Kamu kurumlarının BİT alımlarında etkinliği artırmak üzere ilgili ihale mevzuatı gözden geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.409)			
Tedbir 168. Kamu BİT alımlarında etkinliği artıracak politikaların belirlenmesi amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla çalışma yürütülecek ve bir öneri raporu hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kamu İhale Kurumu, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB, Devlet Malzeme Ofisi	Aralık Sonu	Kamu BİT alımlarında etkinliği artıracak politikaların belirlenmesi amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla çalışma yürütülecek ve bir öneri raporu hazırlanacaktır.

2.2.2. YENİLİKÇİ ÜRETİM, İSTİKRARLI YÜKSEK BüYÜME

2.2.2.1. Büyüme ve İstihdam

a) Amaç

Büyümenin istikrarlı bir şekilde devam ettirilmesi amacıyla, 2014 yılında tüketim artışının harcanabilir gelir artışıyla uyumsuz bir seyir izlemesinin önüne geçilerek yurt içi tasarrufların artırılmasına destek verecek yapısal ve makro ihtiyacı tedbirler alınacak ve özel kesim yatırımlarının ekonomik büyümeye daha fazla katkı yapması sağlanacaktır. Bu çerçevede, para, finansal sektör, maliye ve gelirler politikaları, birbiriyle uyumlu ve aynı hedefi gözetecik şekilde yürütülmeye devam edilecektir. Bu yapı içinde, dış dengenin gözetilmesi, mali disiplinin sürdürülmesi, fiyat istikrarının korunması ve finansal istikrarın güçlendirilmesi temel amaçlardır.

2014 yılında ekonominin rekabet gücünün artırılması, büyumenin üretim faktörleri açısından daha dengeli bir yapıya kavuşturulması ve büyumenin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir hale getirilmesi hedeflenmektedir. Büyümenin sürdürülebilirliği açısından işgücü piyasasının etkinleştirilmesine ve istihdam yaratmasına yönelik politikalar izlenmesi sonucunda işsizlik oranı aşağı çekilecektir. Ayrıca özellikle kadınların ve gençlerin işgücüne katılma oranlarının artırılmasına yönelik politikalar sürdürülecektir.

2.2.2.2. Yurt İçi Tasarruflar

a) Amaç

Türkiye'nin yüksek büyume hedefinin gerçekleştirilebilmesi için faktör verimliliklerini artırmanın yanı sıra, üretme yönelik sermaye biriminde de önemli miktarda artış sağlanması gerekmektedir. Üretken alanlara yönelen yatırımlarda istikrar sağlanması ve yatırımların yüksek düzeyde tutulabilmesi önem taşımaktadır. Yatırımların güvenilir ve kalıcı kaynaklarla finansmanı açısından önem arz eden yurtiçi tasarrufların da istikrarlı ve yüksek düzeyde olmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede, yüksek ve istikrarlı bir büyume dinamiği sağlamak üzere, en güvenilir ve kalıcı finansman kaynağı olan yurtiçi tasarrufların artırılması, artan yurtiçi tasarrufların üretken yatırımlara yönlendirilmesi ve israfın azaltılması amaçlanmaktadır.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Tasarruf oranlarını artırmak için uygun makroekonomik koşullar temin edilecektir. Kredi düzenlemeleriyle tasarrufların özendirilmesi ve üretken yatırımlara yönlendirilmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede, tasarrufu artırmaya yönelik bugüne kadar uygulanan makro ihtiyacı politikalar gerekli olduğu koşulda yeni tedbirlerle güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.462)			
Tedbir 169. Tüketicili kredilerindeki artışı kontrol altında tutmaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	BDDK (S), Kalkınma Bakانlığı, Hazine Müsteşarlığı, TCMB ve İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Tüketicili kredilerinde ve kredi kartlarında vade sınırlaması getirilmesi ve kredi/değer oranının taşıt kredilerine de uygulanması sağlanacaktır.
Yurtiçi Tasarrufların Artırılması ve İsrafın Önlenmesi Programı			
Tedbir 170. Bireysel Emeklilik Sistemindeki yönetim ve işletim giderleri kesinti oranı ortalaması	Hazine Müsteşarlığı (S), SPK, Emeklilik Gözetim Merkezi	Aralık Sonu	Fon getiri performansına bağlı ücretlendirmeye geçiş amacıyla Bireysel Emeklilik Sistemiyle ilgili yönetmelikte değişiklik

uluslararası düzeylere yaklaşılacaktır.			hazırlanacak ve Başbakanlığa sevk edilecektir.
Tasarrufların vadesinin uzatılması özendirilecektir. Tasarruf düzeyinin artmasına ve vade yapılarının uzamasına hizmet etmesi beklenen tamamlayıcı sigortacılığının geliştirilmesi politikası sürdürülecektir. (Kalkınma Planı p.464)			
Tedbir 171. Tamamlayıcı sağlık sigortasına konu olacak sağlık hizmetleri belirlenecektir.	SGK (S), Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarı	Aralık Sonu	Genel Sağlık Sigortası kapsamında sağlanacak hizmetlerin tanımlanlığı temel teminat paketi oluşturulacaktır. Temel teminat paketi kapsamı dışında kalan hizmetlerde tamamlayıcı sağlık sigortaları devreye girecektir.

2.2.2.3. Ödemeler Dengesi

a) Amaç

İstikrarlı büyümeyi sağlamak amacıyla cari açığın sürdürülebilir bir seviyeye indirilmesi ve finansmanın mümkün olduğunda doğrudan yatırımlar ve uzun vadeli kaynaklarla karşılaşması esastır.

Katma değeri yüksek ürünlerin ihracat içerisindeki payının artırılması ve üretim yapısının ithalata olan bağımlılığını azaltacak Girdi Tedarik Stratejisinin (GİTES) etkin şekilde uygulanması; hizmetler sektörünün daha fazla ihracata konu olmasını sağlayacak altyapının güçlendirilmesi, dış ticaret politikasının ana unsurları olacaktır.

b) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu /İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
İhracatçıların yeni pazarlara erişmesine yönelik mevcut imkânlar iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p. 478)			
Tedbir 172. Yeni pazarlara erişim için düzenlenen sektörel ticaret heyeti sayısı ve çeşidi ile katılım sağlanan yurtdışı fuar sayısı artırılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri	Aralık Sonu	2014 yılında sektörel ticaret heyeti sayısının yüzde 15 artırılarak 75'e, alım heyeti sayısının 140'a yükselmesi beklenmektedir. Bunun yanı sıra firma düzeyinde katılım sağlanan fuar sayısının 3600, yurtdışı fuar organizasyonu sayısının ise 300 olması öngörmektedir.
Tüketicime yönelik ihracat ürünlerinde özgün tasarım faaliyetleri özendirilecek, nitelikli tasarımcı yetiştirmesi sağlanacak, patent tescili ve uluslararası marka oluşturulması desteklenecek, tanıtım ve pazarlama konusundaki destekler ihracatçıların ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p. 480)			
Tedbir 173. Markalı ürün ve hizmetlerin yatırım, üretim ve ihracat içindeki payının artırılması sağlanacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Özel Sektör Temsilcileri	Aralık Sonu	Turquality kapsamında desteklenen marka sayısı 107'ye çıkarılacaktır. Ayrıca, Marka Destek Programı kapsamında 41 marka desteklenecektir.
Tedbir 174. Hizmet sektöründe markalaşma	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kuruluşları,	Aralık Sonu	Hizmet ihracatımıza ivme kazandırmak amacıyla mal

odaklı bir destek programı uygulamaya konulacaktır.	Meslek Kuruluşları, STK'lar		sektöründe yürütülmekte olan programa benzer şekilde ihracat potansiyeli en yüksek kuruluşların belirli bir markalaşma programı çerçevesinde destekleneceği hizmet sektörüne özgü, yeni bir program başlatılacak ve uygulamaya geçirilecektir.
Tedbir 175. Hizmet sektörlerinde ihracatın artırılması ve çeşitlendirilmesine yönelik olarak strateji çalışmaları başlatılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kuruluşları, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Hizmet sektörlerindeki ihracatın mevcut durumu değerlendirilecek ve potansiyeli ortaya konulacaktır. Hizmet ihracatının geliştirilmesine yönelik strateji ve eylemler belirlenecektir.
Tedbir 176. Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanan ülke sayısı artırılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, Gümruk ve Ticaret Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TİKA ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları	Aralık Sonu	Gana, Kolombiya, Malezya, Moldova ve Ukrayna ile STA imzalanması, Kanada, Japonya ve Peru ile de STA müzakerelerinin başlatılması öngörmektedir.
Türkiye'nin geleneksel ihracat pazarlarındaki payını düşürmeden, AB-dışı ülkelere olan mal ve hizmet ihracatını artırmak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. (Kalkınma Planı p. 481)			
Tedbir 177. Uluslararası düzeyde geçerliliği olan halal gıda standartları hakkında ülke çapında ihracatçılar bilgilendirilecektir.	Ekonomi Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümruk ve Ticaret Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, TSE ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları	Aralık Sonu	İslam ülkelere yapılan ihracatta helal gıda standardı sorununun ortadan kaldırılması için uluslararası düzeyde kabul gören helal gıda standartlarının İhraç mallarda kullanımının yaygınlaştırılması için Türkiye'de yerleşik uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde çalıştay, seminer ve raporlama faaliyetleri yapılacaktır. Ülkelerin uyguladığı helal gıda standartları incelenerek, ürünler bazında ülkelere göre standartların yer aldığı bir yayın hazırlanacaktır.
Kredi artış hızını kontrol altında tutmaya yönelik alınan kararların yatırım ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek amacıyla ihtiyaça göre kredi türlerinde farklılaştırılmaya gidilecektir (Kalkınma Planı p. 483).			
Tedbir 178. Tüketicilerini sınırlamaya yönelik tedbirlerin cari açık ve büyümeye üzerindeki etkisi analiz edilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, TCMB ve İlgili Kamu Kurum ve kuruluşları	Mart Sonu	Cari açıta artışa neden olabilecek kredi kartları, ihtiyaç kredileri ve taşıt kredilerindeki hızlı artışı sınırlamaya yönelik tedblere ilişkin etki analizi yapılacaktır.
Türkiye'nin ikili ve çok taraflı yükümlülükleri çerçevesinde yurt içi üretimde yerli ara malı kullanımının ve katma değerin artırılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 484)			
Tedbir 179. Yurt içinde	Gümruk ve Ticaret	Haziran	Yurt içinde satılan ürünlerin

<p>satılan ürünlerde kullanılan yerli ve ithal girdi kullanım oranlarının yer aldığı bilgileri içeren etiketlere ilişkin mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.</p>	Bakanlığı (S), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Sonu	yerli ve ithal girdi içeriğinin belirtildiği etiketlemeye ilişkin düzenleme mevcut mevzuata dâhil edilecektir.
Yerli ürünler gibi ithal ürünlerin de sağlık, çevre, enerji verimliliğine dair teknik düzenlemelere uygunluğu sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 486)			
Tedbir 180. Enerji ve yakıt tasarrufunu desteklemek üzere vergi mevzuatında düzenleme yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Enerji tasarrufu sağlayan dayanıklı tüketim mallarının daha avantajlı vergilendirilmesi sağlanacaktır. Taşıt araçlarında emisyon esaslı vergilemeye geçilerek yakıt tasarrufu sağlayan araçlara vergilemede avantaj sağlanacaktır. GMSİ mülkelleflerinin ısı yalımı ve enerji tasarrufu sağlayan harcamalarının beyan ettikleri kira gelirlerinden indirimi imkânı getirilecektir.

2.2.2.4. Enflasyon ve Para Politikası

a) Amaç

2014 yılında para politikasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu doğrultuda uygulanacak enflasyon hedeflemesi rejiminde finansal istikrar da gözetilmeye devam edilecektir.

b) Politikalar

- i. Temel para politikası aracı olarak kısa vadeli faiz oranları kullanılmasının yanı sıra zorunlu karşılık oranları ve faiz koridoru gibi birbirini tamamlayıcı nitelikteki araçlar ile Türk Lirası ve döviz cinsi likidite uygulamaları birlikte kullanılmaya devam edilecektir.
- ii. Para politikasının hesap verebilirliğini ve şeffaflığını temin etmek amacıyla, enflasyonun yılsonu hedefinden belirgin olarak sapması ya da sapma olasılığının ortaya çıkması halinde, Merkez Bankası hedeften sapmanın nedenlerini ve enflasyonun tekrar hedefe yakınsaması için alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirecek ve kamuoyuna duyuracaktır.
- iii. Esnek ve etkin likidite yönetimine imkân veren para politikasının operasyonel çerçevesiümüzdeki dönemde de sürdürilecektir.
- iv. Dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam edilecektir.
- v. Piyasa derinliğinin kaybolmasına bağlı olarak döviz kurlarında sağılsız fiyat oluşumlarının gözlenmesi veya aşırı oynaklık durumunda döviz satım ihaleleri yapılabileceği gibi spekulatif davranışlar gözlenmesi durumunda piyasaya doğrudan müdahale edilecektir.
- vi. İhracatın teşviki ve döviz rezervlerinin güclendirilmesine yönelik olarak ihracat reeskont kredilerinden de yararlanılacaktır.

- vii. Rezerv opsiyon mekanizması sermaye akımlarındaki oynaklıklara karşı otomatik dengeleyici olarak kullanılmaya devam edilecektir.
- viii. Para politikasında alınan kararlara ve uygulamasında kullanılan araçlara ilişkin iletişim kanalları güçlendirilecektir.

2.2.2.5. Mali Piyasalar

a) Amaç

Reel ekonominin ihtiyaçlarını karşılayan mali piyasaların etkin ve şeffaf işleyen yapısının güçlendirilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda, mali piyasalarda büyümeyi finanse edecek her türlü finansal aracın ihraç edilebilmesi, işlem maliyetlerinin düşük olması ve teknolojik ve beşeri altyapının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

İstanbul'un uluslararası finans merkezi haline getirilmesine yönelik çalışmalar Onuncu Kalkınma Planında yer alan öncelikli dönüşüm programı çerçevesinde yürütülecektir.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Mali piyasalarda ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 514)			
Tedbir 181. Sermaye piyasasının şeffaf, istikrarlı ve rekabetçi yapısını güçlendirecek düzenlemeler yapılacaktır.	SPK (S), Borsa İstanbul, Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluğu ve diğer sermaye piyasası kurum ve kuruluşları	Haziran sonu	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa ilişkin ikincil mevzuat kapsamında, yatırım kuruluşlarının yatırım hizmet ve faaliyetlerini sunumu sırasında uyacakları belge, kayıt ve muhasebe düzenine ilişkin düzenleme; yatırım kuruluşlarının sermaye yeterliliği düzenlemeleri; Takasbank'ın merkezi karşı taraf olacağı piyasalara yönelik alt düzenlemeler; tezgahüstü türev araçların veri depolama kuruluşlarına raporlanmasıyla ilgili alt düzenlemeler hazırlanarak yürürlüğe konacaktır.
Finans sektöründeki tüketici ve yatırımcı hakları, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde şeffaf, âdil ve teşvik edici uygulamalarla güçlendirilecektir. (Kalkınma			

Planı p.515)			
Tedbir 182. Finansal tüketicilerin korunmasına yönelik düzenleyici ve denetleyici yapı güçlendirilecektir.	BDDK (S), Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SPK, TCMB, TMSF ve İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Meslek Örgütleri	Aralık Sonu	Bireysel bankacılık ürünlerine yönelik talep olmaksızın bankalarca ürün tahsis edilmesi önlenecek, finansal tüketiciler ile bankalar arasındaki ilişkilerin şeffaf ve hesap verilebilir bir zemine oturtulmasına yönelik internet tabanlı uygulamalar hayatı geçirilecek, finansal eğitim ve bilişim düzeyini artırmaya yönelik kamu spotları hazırlanacaktır.
Tedbir 183. Mevduat sigortasının kapsamını genişletmeye yönelik mevzuat değişikliği yapılacaktır.	TMSF (S), Hazine Müsteşarlığı, TCMB, BDDK	Aralık Sonu	Tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin daha fazla korunması amacıyla, ticari mevduatların mevduat sigortası kapsamına dâhil edilmesine ilişkin olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanununda değişiklik öngören kanun taslağı hazırlanarak Başbakanlığa sevk edilecektir.
Finansal piyasaların sağlıklı işlemesine, finansal ürün çeşitliliği karşısında bireylerin bilinçli kararlar almasına ve yurtiçi tasarrufların artmasına katkı sağlayan finansal eğitim yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 520)			
Tedbir 184. Finansal eğitime ilişkin ulusal strateji ve eylem planı yayımlanacaktır.	SPK (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, BDDK, TMSF, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Finansal İstikrar Komitesi çalışmaları çerçevesinde hazırlanan strateji ve eylem planı yayımlanacak ve uygulamaya konulacaktır.
Girişim sermayesi, bireysel katılım sermayesi, kredi garanti fonu, mikro kredi uygulamaları ve sermaye piyasası imkânları geliştirilerek, yeni girişim ve KOBİ'lerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.694)			
Tedbir 185. Girişim sermayesi sektörünü desteklemeye yönelik olarak bir üst fon kurulacak ve Hazine Müsteşarlığı tarafından bu fona kaynak taahhüt edilecektir.	Hazine Müsteşarlığı (S), SPK	Aralık Sonu	Üst fonlara kaynak aktarılması hakkında Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanacaktır.
İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı			
Tedbir 186. Finansal aracılık sektörünün etkin işleyen bir yapıya kavuşturulması amacıyla sistemik önemi haiz bankalara yönelik politikalar geliştirilecektir.	BDDK (S), Hazine Müsteşarlığı, TCMB	Aralık sonu	Finansal aracılık sektörünün etkin işleyen bir yapıya kavuşturulması amacıyla sistemik öneme sahip bankaların

			belirlenmesine yönelik metodoloji açıklanacak, kapsama giren bankalar belirlenecek, bu kuruluşlara yönelik ilave sermaye yeterliliği yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler hayatı geçirilecektir.
Tedbir 187. Kümelenme bölgelerinin fiziki ve sosyal gelişmişlik göstergelerini izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması sağlanacaktır.	İBB (S), İstanbul Valiliği, Bakanlıkların İstanbul İl Müdürlükleri	Aralık Sonu	Kümelenme bölgelerinde yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak göstergeler belirlenecek, söz konusu bölgelerde fiziki ve sosyal gelişmişlik göstergeleri bazında mevcut durum tespit edilecektir.
Tedbir 188. Sermaye piyasalarındaki elektronik haberleşme, iletişim ve işlem altyapısının konsolidide edilmesi kapsamında Borsa İstanbul, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Takasbank bilgi teknolojileri altyapılarına hizmet vermek üzere yeni bir veri merkezi kurulacaktır.	Borsa İstanbul (S), SPK, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Takasbank	Aralık Sonu	Borsa İstanbul, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Takasbank bilgi teknolojileri altyapılarına hizmet verecek yeni bir veri merkezi kurulacak, sistemler hazırlanan veri merkezine taşınacak ve Nasdaq-OMX ile yapılacak stratejik ortaklık sonrasında Pay Piyasası İşlem Sisteminde kabul testine başlanacaktır.

2.2.2.6. Maliye Politikası

a) Amaç

Maliye politikası, sürdürülebilir ve güçlü bir büyümeye performansının tesis edilmesine yönelik olarak, para ve gelirler politikasıyla uyumlu bir şekilde yürütülecektir. Program döneminde uygulanacak harcama ve gelir politikalariyla yurtiçi tasarrufların artırılması ve cari açığın azaltılması stratejisi desteklenecek, geçmiş dönemlerde elde edilen kazanımların gelecekte de korunması amacıyla kamu açığı kontrol altında tutulacaktır.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
İsrafın önlenmesi, verimlilik artışı sağlanması ve harcama programlarının önceliklendirilmesi suretiyle kamu harcamaları kontrol altında tutulacaktır. Kamu harcamalarının etkinleştirilmesiyle elde edilecek tasarruf ve tahsis edilecek ilave kaynaklar; büyümeyi destekleyecek yatırım harcamalarında, teşviklerde ve Ar-Ge desteklerinde kullanılacaktır. (Kalkınma Planı p.534)			
Tedbir 189. Kamu	Maliye Bakanlığı	Aralık	e-Bütçe sisteme detaylı analiz

harcamalarına ödenek tahsisinde sıfır tabanlı bütçeleme altyapısı oluşturulacaktır.	(S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Sonu	imkânı sağlayacak modüller oluşturulacaktır. Sıfır tabanlı bütçeleme konusunda kuruluşlarla teknik ve idari kapasitenin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
Tedbir 190. Kamuda taşıt tedariki ve kullanımında yerindelik ve etkinlik artırılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Taşıt Kanunu günün şartlarına uygun olarak yenilenecek, kamuda sağlıklı bir taşıt envanteri oluşturulacak ve hizmet alımı yoluyla taşıt tedarikinde tasarrufu temel alan kriterler geliştirilecektir.
Tedbir 191. Kalkınma Planiyla bağlantılı beş yıllık Kamu İstihdam Planı hazırlanacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Beş yıllık Kamu İstihdam Planının hazırlanmasından sorumlu bir komisyon oluşturulacaktır ve plan hazırlanacaktır.
Tedbir 192. Kamu personel ihtiyacı öncelikli olarak ihtiyaç fazlası personel kullanılarak karşılaşacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Genel yönetim kapsamındaki idarelerde ihtiyaç fazLASI personel tespit edilecek ve ihtiyaç fazlası personelin nakline ilişkin yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 193. Bilişim harcamalarında tasarruf sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kamu kurumlarında bilgi işlem ve bilgi teknolojileri konusunda tek bir birimin sorumlu ve koordinatör olması sağlanacak, kurumların yazılım ve donanım giderlerinin ayrıca izlenebilmesine yönelik çalışmalar yapılacak ve benzer nitelikteki donanım, yazılım ve lisansların toplu alım yöntemiyle tedarik edilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenecektir.
Tedbir 194. Kamu hizmet alımlarında fayda-maliyet analizleri yapılabilmesine yönelik altyapı çalışmaları tamamlanacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Fayda-maliyet analizi raporlarının hazırlanmasında kullanılmak üzere rehber çıkarılacaktır.
Tedbir 195. Kamu hizmet binası temini ihtiyaça uygun ve maliyet etkin şekilde yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Hizmet binalarının kiralama, satın alma veya yapımıyla ilgili kararların ekonomiklik, hizmet standartlarına uygunluk, enerji verimliliği gibi hususları da içerecek şekilde fayda-maliyet analizlerine dayandırılmasını temin etmek üzere gerekli hukuki-teknik altyapı oluşturulacaktır.
Sosyal amaçlı programlar ile tarım sektörüne yönelik transferler başta olmak üzere harcamalar etkinlik artışını temin etmek amacıyla gözden geçirilecektir. (Kalkınma			

Planı p. 535)			
Tedbir 196. Sosyal amaçlı programların amaçlanan faydayı sağlayıp sağlamadığı değerlendirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, SGK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Eylül Sonu	Her programın yararlanıcı havuzunu, aktif yararlanıcı sayısını ve programın başlatılma amacına göre uygulama sonuçlarının değerlendirilmesini içeren envanter çalışması tamamlanacaktır. Farklı kurumlar tarafından yürütülen sosyal amaçlı programlar arasında koordinasyon sağlanarak mükerrelerlik önlenecek ve amaçlarla uyumlu bütünsel bir program yapısı tesis edilecektir.
Vergiye gönüllü uyumun artırılması ve kayıt dışı ekonominin azaltılmasıyla sağlanacak ilave kaynaklar, işlem vergilerinin düşürülmesi başta olmak üzere üretim ve istihdamı teşvik ederek büyümeye katkı sağlayacak şekilde değerlendirilecektir. (Kalkınma Planı p. 536)			
Tedbir 197. Damga Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanunu gözden geçirilerek vatandaşlar üzerindeki mali yükler hafifletilecektir.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Damga Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
Vergilemenin daha adil olmasını ve mali fonksiyonunu yerine getirmesini sağlayacak şekilde vergi tabanı genişletecektir. (Kalkınma Planı p. 537)			
Tedbir 198. Vergi harcamaları sağılıklı bir şekilde tespit edilecek, mali etkilerin ölçülebilmesine ilişkin kapasite artırılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Vergi harcamalarının sağılıklı olarak tespit edilerek mali etkilerinin ölçülebilmesine ilişkin kapasite geliştirme ve modelleme sistemleri altyapısı oluşturulacaktır.
Tedbir 199. Vergi kanunlarındaki istisna, muafiyet ve indirimlerde revizyonlar yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Katma Değer Vergisi Kanunu ve Damga Vergisi Kanunundaki istisna, muafiyet ve indirimler kademeli olarak revize edilecektir.
Vergi politikası, üretim faktörlerinin etkin dağılımını sağlamaya yönelik olarak kullanılacaktır. (Kalkınma Planı p. 538)			
Tedbir 200. Katma değeri yüksek üretimin artırılması için Ar-Ge'ye yönelik teşviklerin etkinliği artırılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunlarla ilgili uygulama birliği sağlanacaktır.
Temel vergi mevzuatı; ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde sade ve uyum sağlanabilir hale getirilecek şekilde yeniden yazılacaktır. (Kalkınma Planı p. 539)			
Tedbir 201. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu tebliğleri tek bir tebliğ haline getirilecektir.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	KDV tebliğlerinin tasnifi tamamlanacak ve tek bir metin üstünde uzlaşma sağlanacaktır.

Tedbir 202. Vergi Usul Kanunu mükellef haklarını gözetlen bir anlayışla revize edilecektir.	Maliye Bakanlığı (S), Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Mükellef hakları ve vergi idaresinin bu haklar karşısındaki yükümlülüklerinin kanunda ayrıntılı olarak belirtilmesi sağlanacaktır. Vergi uygulamalarında öngörelebilirliğin artırılması için mevzuat değişiklerinin uygulamaya konulmadan makul bir süre önce yayımlanmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
Yasal düzenlemeler, kısa ve uzun dönem mali sonuçları hesap edilerek yapılacaktır. (Kalkınma Planı p.541)			
Tedbir 203. Yasal düzenlemeler kamu maliyesi üzerinde oluşturacakları kısa ve orta dönemli yükleri göz önünde bulundurularak hazırlanacaktır.	Başbakanlık (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	TBMM'ye sunulacak kanun tasarılarının 5018 sayılı Kanunun 14'üncü maddesinde öngördüğü gibi kısa ve orta dönemli mali yüklerine ilişkin analizlerin yapılabilmesine yönelik olarak kurumların teknik kapasitesi artırılacaktır. Bu konuda pilot kuruluşlar seçilerek teknik kapasite geliştirilecektir.
Kamu harcamalarının program bazlı sınıflandırma çalışmaları tamamlanarak kamu hizmetlerini program yaklaşımıyla ele alan bütçe yapısına geçilecektir. (Kalkınma Planı p.542)			
Tedbir 204. Kamu hizmetlerini program yaklaşımıyla ele alan bütçe yapısına kademeli bir şekilde geçiş sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Seçilecek pilot kuruluşlarla, kamu hizmetlerinin maliyet çıktı ve sonuçları itibarıyla daha objektif değerlendirilebilmesini temin etmek ve hesap verebilirliği artırmak üzere mevcut bütçe yapısının etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
Kaynak tahsis sürecinin stratejik planlar ve performans esası bütçeleme sistemiyle ilişkisi güçlendirilerek, sürecin planlama, programlama, bütçeleme, uygulama, izleme ve değerlendirme etkinliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.543)			
Tedbir 205. Kamu mali yönetimi bilgi sistemlerinin etkinliği artırılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarı ve Sayıştay tarafından işletilen bilgi sistemlerinin birbirleriyle entegre ve etkin şekilde işlemesini sağlamaya yönelik kurumlararası protokol yapılacaktır.
Kayıt dışılıkla mücadelede, kurumlar arası koordinasyon ve veri paylaşımı artırılacaktır. Önleyici ve risk odaklı denetim anlayışı çerçevesinde idarelerin beşeri ve teknolojik altyapısı güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p. 544)			
Tedbir 206. Elektronik Yıkrama Sistemi hayatı geçirilecektir.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Vergileme işlemlerinde performansın artırılması amacıyla güden Elektronik Yıkrama Sistemi hayata geçirmek üzere, model oluşturulacak ve

			bilgisayar yazılımı geliştirilecektir.
Tedbir 207. Vergisel Uyum Analiz Modeli ve Mükellef Değerlendirme Sistemi geliştirilecektir.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Vergisel Uyum Analiz Modelinin kapsamının ve bilgisayar yazılımının geliştirilmesi tamamlanacaktır.
Tedbir 208. Sektörler itibarıyla mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artıracak analizleri yapmak ve sonuçlarını raporlamak üzere Sektör Bilgi Sistemi kurulacaktır.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Ocak Sonu	Mükelleflerin ilgili yıla ait uyuşumsuzlıklarının tespiti ve kaçak girdi kullanan mükelleflere yönelik analizler yapılacaktır. Vergi uygulamaları ve teşviklerine yönelik kilit sektör, kilit mükellef analizleri yapılarak raporlanacaktır. 81 ile ait kayıt dışlık kapsamında bölgesel analiz raporu, 22 adet sektör analiz raporu ve Türkiye raporu hazırlanacaktır.
Tedbir 209. e-Fatura, e-Arşiv ve e-Defter uygulamaları hayatı geçirilecek ve mevcut uygulamalar geliştirilecektir.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Fatura ve diğer belgelerin elektronik ortamda arşivlenmesine imkân tanıyacak teknik ve hukuki altyapı oluşturulacaktır. e-Bilet uygulamasının kapsamı genişletilerek etkinlik biletlerinin de elektronik ortamda düzenlenebilmesi sağlanacaktır. e-Arşiv uygulaması tebliği yayımlanacak, sisteme geçen mükelleflerin periyodik raporları analiz edilecektir.
Tedbir 210. Vergilemede mükellef hizmetleri etkinleştirilecektir.	Gelir İdaresi Başkanlığı (S), Gümruk ve Ticaret Bakanlığı	Aralık Sonu	Beyanname, bildirim ve formlar gözden geçirilecek, gerekli düzenlemeler yapılarak mükellef işlem yükü azaltılacaktır.
Tedbir 211. Akaryakit ve LPG piyasası ile akaryakit kaçakçılığına ilişkin analiz kapasitesi artırılacak ve kurumlararası veri paylaşımı güçlendirilecektir.	Gümruk ve Ticaret Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı	Haziran Sonu	Denetim yapılan istasyon ve tesislerin, ele geçirilen akaryakit türlerinin miktarlarının ve zanlılar ile taşılara ait bilgilerin, piyasaya sunulan ve tüketilen petrol ürünleri miktarının tespitine yönelik dönemsel bilgileri içeren bir veri tabanı kurulacak ve ilgili kurumların veri tabanına erişimi sağlanacaktır.
Yerel yönetimlerin mali imkânlarını güçlendirmek için kentsel rantların değerlendirilmesi ve emlak vergisi dâhil olmak üzere yerel yönetim öz gelirleri artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.545)			

Tedbir 212. Yerel yönetim özgelişleri artırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı	Aralık Sonu	Kentsel rantların değerlendirilmesi ve emlak vergisi dâhil olmak üzere yerel yönetimlerin özgelişlerini artıracak yasal düzenleme yapılacaktır.
---	--	-------------	---

2.2.2.7. Sosyal Güvenlik Finansmanı

a) Amaç

Sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesini bozucu uygulamalardan kaçınılmaması, prim gelirlerinin artırılmasına yönelik olarak kayıt dışlığının azaltılması ve sağlık harcamalarının kontrol altına alınması suretiyle sosyal güvenlik sisteminin uzun dönemli mali sürdürülebilirliğinin iyileştirilmesi temel amaçtır.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ücretle mücadele edilerek kayıtlı çalışan sayısını artırılacak ve prim tabanı genişletilecektir. (Kalkınma Planı p.555)			
Tedbir 213. Kayıt dışı işçi çalıştırılan işletmelerin kamu ihalelerinden belli bir süreyle men edilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.	ÇSGB (S); Maliye Bakanlığı, SGK, Kamu İhale Kurumu	Aralık Sonu	Kamu İhale Kanununda kayıt dışı işçi çalıştığı saptanan işverenin, tüzel kişi olması halinde tüzel kişiliğin ve ortaklarının kamu ihalelerine belirli bir süre giremeyeceklerine dair değişiklik yapılacaktır.
Sağlık hizmetleri ve harcamalarında sürdürülebilirlik dikkate alınarak ilaç ve tedavi harcamaları daha akılcı hale getirilecektir. (Kalkınma Planı p.558)			
Tedbir 214. Hastalara ait geçmiş dönem tetkik ve tahlil sonuçlarının hekimler tarafından ortak bir veri tabanı üzerinden izlenmesine yönelik olarak teknik altyapı oluşturulması çalışmalarına başlanılacaktır.	SGK (S), Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler	Aralık Sonu	Pilot uygulamalar artırılacak ve uygulama sonuçları dikkate alınarak ortak veri tabanına yönelik teknik altyapı ihtiyacı tespit edilecektir.
Tedbir 215. Yeni sağlık teknolojilerinin etkinliğini ve maliyet etkinliğini değerlendirmeye yönelik kurumsal kapasite geliştirilecektir.	SGK (S), Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK)	Aralık Sonu	Sağlık hizmet fiyatlarının belirlenmesinde ve geri ödeme kapsamına alınmasında kurumların sağlık teknolojileri değerlendirme (STD) kapasiteleri artırılacaktır. Bu kapsamında personelin niteliği ve sayısı artırılacaktır. TİTCK tarafından STD kapsamında önceliklendirme yapılarak çalışma grupları oluşturulacak, çalışma yöntemi

		belirlenecek, veriler elde edilerek analiz edilecek ve 5 tane STD raporu hazırlanacaktır.
--	--	---

2.2.2.8. Kamu İşletmeciliği

a) Amaç

Kamu sermayeli işletmelerin kamuya mali yük getirmeden kamu kaynaklarını etkili, ekonomik ve verimli şekilde kullanması esastır.

KİT'lerin kârlılık, verimlilik ve kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak işletilmesi temel amaçtır.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
KİT'lerde verimliliğin, hesap verebilirliğin, karar süreçlerinde esnekliğin artırılmasını sağlayacak uluslararası kabul görmüş kurumsal yönetim ilkeleriyle ve yeni Türk Ticaret Kanunuyla uyumlu bir mevzuat düzenlemesi yapılacaktır. (Kalkınma Planı p. 571)			
Tedbir 216. 233 sayılı KHK'yi değiştirecek kanuni düzenlemeye yönelik rapor hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Hazine Müsteşarı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, KİT'ler	Aralık Sonu	Kamu iktisadi teşebbüsleri için kurumsal yönetim ilkeleriyle ve yeni Türk Ticaret Kanunuyla uyumlu bir kanun taslağının hazırlanmasına yönelik çalışmalar yapılarak bir rapor hazırlanacaktır.
Stratejik yönetim anlayışı yaygınlaştırılacak, KİT faaliyetlerinin stratejik planlar ve performans programlarına uyumunun artırılmasına yönelik uygulamalar gerçekleştirilecektir. KİT'lerde etkili iç denetim ve iç kontrol mekanizması kurulacak ve iç denetim birimleri etkin hale getirilecektir. Dış denetim süreçleri, hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde etkinleştirilecektir. (Kalkınma Planı p. 572)			
Tedbir 217. KİT'lerde iç denetim birimi kurulması ve iç denetçi istihdam edilmesi sağlanacaktır.	Hazine Müsteşarı (S), Kalkınma Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, KİT'ler	Aralık Sonu	2014 yılına ilişkin Genel Yatırım ve Finansman Kararnamesi çerçevesinde, KİT'ler iç denetim birimi kuracak ve yeterli sayıda iç denetçi istihdam edecektir. Ayrıca KİT'ler, iki yıl içinde iç kontrol sisteminin kurulmasını taahhüt eden ayrıntılı bir eylem planı hazırlayacaktır.
Başa üniversite hastaneleri olmak üzere döner sermayeli işletmeler, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır. (Kalkınma Planı p.576.)			
Tedbir 218. Üniversite hastanelerinin yapısal ve mali sorunları analiz edilerek,	Kalkınma Bakanlığı (S), Hazine Müsteşarı, Maliye Bakanlığı, Sağlık	Aralık Sonu	Üniversite hastanelerinin yapısal ve mali sorunlarını analiz eden bir rapor

bunların çözümüne yönelik gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Bakanlığı, SGK, YÖK, Üniversiteler	hazırlanacaktır. Raporda yer alacak öneriler doğrultusunda gerekli teknik, idari ve hukuki düzenlemeler hayata geçirilecektir.
--	------------------------------------	--

2.2.2.9. Yatırım Politikaları

2.2.2.9.1. Kamu Yatırımları

a) Amaç

Kamu yatırımlarının büyümeye, özel kesim yatırımlarını desteklemeye, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmaya, istihdamı ve ülke refahını artırmaya katkısının azami seviyeye çıkarılması temel amaçtır.

Program dönemi sonunda kamu sabit sermaye yatırımlarının GSYH içerisindeki payının yüzde 4,4'e, sermaye giderlerinin Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki payının ise yüzde 8,4'e çıkarılması hedeflenmektedir.

2014 yılı KÖİ uygulamalarına ilişkin temel amaç, KÖİ sisteminin uluslararası standartlarla uyumunu sağlamak ve etkinliğini artırmaktır. Bu kapsamında KÖİ projelerinin yönetilmesi esas alınarak, kurumlar arası koordinasyonun ve işbirliğinin geliştirilmesine önem verilecektir.

b) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
KÖİ politika ve uygulamalarının koordinasyonu güçlendirilecek, projelerin bütçe üzerindeki risk ve etkilerini ölçülecek etkin bir izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacaktır.(Kalkınma Planı p.595)			
Tedbir 219. KÖİ projelerinin etkin bir biçimde takibini sağlamak amacıyla kurulan izleme-değerlendirme sistemi geliştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Kamu tarafından verilen taahhütlerin sayısallaştırılarak risk analizinin yapılmasıından Hazine Müsteşarlığı, KÖİ projelerinde uygulanan doğrudan ve/veya dolaylı yükümlülükleri bütçe sistemi içine alacak çalışmalardan Maliye Bakanlığı, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin bütüncül olarak koordine edilmesinden ise Kalkınma Bakanlığı sorumlu olacaktır.
Kamu yatırım projelerinin planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreci güçlendirilecek, bu kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarının kapasiteleri geliştirilecektir.(Kalkınma Planı p.596)			
Tedbir 220. KÖİ projelerinde hazırlık ve işletme dönemleri dâhil tüm süreçlerin daha nitelikli hale getirebilmesi amacıyla KÖİ ile ilgili tüm	Kalkınma Bakanlığı (S), Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı	Aralık Sonu	KÖİ alanında faaliyet gösteren kamu kurumlarında kapasite geliştirme çalışmalarına devam edilecektir.

kuruluşlarda kapasite geliştirme projesi uygulanacaktır.			
--	--	--	--

2.2.2.9.2. Özel Kesim Yatırımları

a) Mevcut Durum

Özel kesim sermaye birikimi geçmiş dönemde Türkiye ekonomisinde büyümeyenin en önemli kaynağı olmuştur. 2007-2012 döneminde küresel krizin de etkisiyle reel olarak yıllık ortalama yüzde 3,8 artış gösteren özel sektör sabit sermaye yatırımlarının GSYH içerisindeki payı 2006 yılında yüzde 18,9, 2012 yılında ise yüzde 16,3 olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında büyümeye katkı tamamen sermaye stoku ve yüksek oranda artış gösteren istihdamdan gelmiştir. Önemli oranda gerileyen toplam faktör verimliliği (TFV) büyümeye negatif katkı yapmıştır. 2013 yılında da 2012 yılına benzer bir yapının oluşacağı ve büyümeyen temel belirleyicilerinin istihdam ve artan kapasite kullanım oranının etkisiyle sermaye stoku olacağı öngörmektedir. 2013 yılında sermaye stokunun ve istihdamın büyümeye katkılарının sırasıyla yüzde 69 ve yüzde 56,4 olacağı tahmin edilmektedir. TFV'nin ise negatif yönde katkısının bir önceki yıla göre azalarak yüzde 25,4 olması beklenmektedir.

2009 yılında tamamen yenilenerek kapsamı önemli ölçüde genişletilen, 2012 yılında tekrar revize edilen yeni yatırım teşvik sistemiyle özel sektör yatırımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Yeni yatırım teşvik sistemine ilişkin 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar bazı değişiklikler yapılarak uygulanmaya devam edilmektedir. Bu değişiklikler kapsamında, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise eğitim yatırımları, desteklenen AR-GE projeleri neticesinde geliştirilen ürünlerin veya parçaların üretimine yönelik yatırımlar, otomotiv sanayiinde 300 milyon TL'nin üzerinde ana sanayi yatırımları, 75 milyon TL'nin üzerinde motor yatırımları, 20 milyon TL'nin üzerinde motor aksamları, aktarma organları/aksamları ve otomotiv elektroniğine yönelik yatırımlar ile Maden Kanununun 2'nci maddesinin 4-b grubunda yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretimi yatırımlarının bölge ayrimı yapılmaksızın 5. Bölge teşviklerinden yararlanabilmesi sağlanmıştır. Kömür istihracına yönelik yatırımların tamamı teşvik kapsamına alınırken, doğalgaza dayalı elektrik üretim yatırımları kapsamdan çıkarılmıştır. Ayrıca, 6. Bölgede yapılacak yatırımlar için sigorta primi işveren hissesi desteği miktarının yatırım tutarına bağlı üst sınırı kaldırılmıştır.

Yatırım eğiliminin bir göstergesi olarak nitelendirilebilecek yatırım teşvik belgesi talebinin genel olarak 2013 yılında artmakta olduğu görülmektedir. Düzenlenen yatırım teşvik belgesi sayısı, 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 25,3 artarak, 3.370 adet olmuştur. Bu belgelerde öngörülen toplam sabit yatırım tutarı aynı dönemde yüzde 70 artarak 50,6 milyar TL, öngörülen istihdam ise yine aynı dönemde yüzde 44,8 artarak 121.235 kişi olmuştur. Öngörülen sabit yatırım tutarındaki artışta yerli sermayeli firmalar ve imalat sanayii etkili olurken, öngörülen istihdamda yerli sermayeli firmalar ve hizmetler sektörü etkili olmuştur. Ayrıca, bölgesel nitelikteki yatırımlara ilişkin düzenlenen teşvik belgelerinde kayda değer oranda artış görülmüştür. 2012 yıldan itibaren uygulanmaya başlanan stratejik sektörlerde yönelik teşvik kapsamında aynı dönemde 6 adet belge düzenlenirken bu kapsamında bugüne kadar 8 adet teşvik belgesi verilmiştir.

TABLO II: 23- 2013 Yılı Ocak-Ağustos Dönemi Yatırım Teşvik Belgelerine İlişkin Veriler

	Yerli	Yabancı	Toplam	
Belge Adedi	3 200	170	3 370	
Öngörülen Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)	42 619	7 977	50 596	
Öngörülen İstihdam (Kişi)	114 005	7 230	121 235	
	Madencilik	İmalat San.	Enerji	Hizmetler
Belge Adedi	198	2 107	128	937
Öngörülen Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)	5 098	21 107	13 019	11 371
Öngörülen İstihdam (Kişi)	7 735	63 941	2 529	47 030
	Bölgesel	Büyük Ölçekli	Genel	Stratejik Yat.
Belge Adedi	1 913	11	1 440	6
Öngörülen Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)	23 816	1 548	22 581	2 651
Öngörülen İstihdam (Kişi)	84 209	786	35 547	693

Devlet desteği veren kuruluşlardan veri toplanması, saklanması, raporlanması ve izlenmesini sağlamak amacıyla yürütülen çalışmalara devam edilmiştir.

Ülkemizde yatırımin başlangıcından işletmeye geçiş dönemine kadar, özellikle izin, onay, lisanslar, yatırım yeri temini, mevzuat ve hukuki süreçlerin iyileştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla, yatırım ortamının iyileştirilmesi ile ilgili olarak Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu (YOİKK) çalışmaları başta olmak üzere birçok önemli çalışma yürütülmektedir. YOİKK bünyesinde farklı sorun alanlarına yönelik olarak kurulan 10 Teknik Komite 2013-2014 döneminde uygulanması öngörülen Eylem Planlarını 17/07/2013 tarihinde kamuoyuna duyurmuştur. Ayrıca bu kapsamdaki bazı eylemler Ekim ayında yapılan Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında ele alınarak süreç hızlandırılmıştır.

10. Kalkınma Planı kapsamında, iş ve yatırım ortamının öncelikli sorunlarına odaklanılarak, yatırımcının karşılaştığı belirsizliklerin giderilmesi ve sorunların hızla çözülmesi, bunun için mevcut mekanizmaların iyileştirilerek yatırımların artırılması amacıyla tasarlanmış olan İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi Öncelikli Dönüşüm Programı'nın 2014 yılı içerisinde Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanması ve uygulamaya başlanması planlanmaktadır.

Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı koordinasyonunda hazırlanan Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejileri ve Eylem Planları (2014-2015) onay aşamasındadır. Söz konusu Strateji ve Eylem Planlarıyla yatırımların her aşamada Tek Durak Ofis mantığıyla desteklenmesi, Türkiye'nin yatırım ortamının ve potansiyelinin küresel ölçekte genel, sektör ve proje düzeyinde tanıtımının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, iş ve yatırım ortamıyla ilgili olarak tespit edilmiş öncelikli sorunların hızla çözümüne yönelik bir çalışma da Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı koordinasyonunda yürütülmektedir.

2013 yılı içerisinde yatırımcıların faaliyetlerini kolaylaştıran bazı düzenlemeler yapılmıştır. İlk olarak, hukuki uyuşmazlıklarda arabuluculuk müessesesi ve alternatif çözüm yollarının geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği 26/01/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

11/04/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereğince çalışma ve ikamet izinleri birleştirilmiştir. Böylece çalışma izinlerinin

verilmesinin ardından çalışanların hızla faaliyette bulunmalarının önü açılmaktadır. Kanun, Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girecektir.

İş ortamına ilişkin düzenlemelerin ve bunların uygulamalarının ölçülmesi ve ülkeler arası karşılaştırmaların yapılması amacıyla yıllık olarak Dünya Bankasınca hazırlanan İş Yapma Kolaylığı Raporunda Türkiye genel sıralamada, revize edilmiş verilere göre, 189 ülke arasında 2012 yılında bulunduğu 72. sıradan 2013 yılında 69. sıraya yükselsmiştir.

Rapora göre ülkemiz, 2013 yılı itibarıyla 10 başlık altında yer alan 40 göstergeden 14'ünde OECD ortalamasına göre daha iyi, 24 göstergede ise daha olumsuz bir performans seviyesinde olup 2 göstergede ise eşit konumdadır. Bir önceki yıla göre değerlendirildiğinde ise ülkemiz 40 göstergeden 12 gösterge itibarıyla ilerleme göstermiş, 21 gösterge itibarıyla aynı seviyede kalmış ve 7 gösterge itibarıyla ise gerilemiştir.

Ülkemizin OECD ortalamalarına göre daha olumsuz durumda olduğu göstergelerin sayısının fazla olması göz önünde bulundurulduğunda, gerçekleştirilecek çalışmalarda önceliğin bu alanlara verilmesi, geçmiş yıllarda iyi gelişme performansı gösterilmiş olanlarında ise performansın muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Tüm alt göstergelerinde OECD ortalamalarından daha olumsuz durumda olduğumuz İflasın Çözümlenmesi ve İnşaat İzinleri ile genelinde gerisinde olduğumuz Dış Ticaret İşlemleri alanlarında iyileştirme yapıldığı takdirde bu göstergeler, genel ülke sıralamasında ülkemizi ilerletebilme potansiyeline sahiptir. Bu alanlar arasında özellikle İnşaat İzinleri alanında ülkemizin tüm alt göstergeler itibarıyla ciddi ilerleme kaydetmiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca, tüm alt göstergelerinde önemli iyileşme sağladığımız ve bazı göstergelerinde OECD ortalamalarına göre daha iyi olduğumuz İşyeri Açma alanında ticaret odası kaydı işlemlerinden ve noter ücretlerinden kaynaklanan toplam işlem maliyeti gibi alt göstergelerde sağlanacak iyileşmeler genel sıralamamızda önemli oranda ilerleme sağlayacaktır.

b) Amaç ve Hedefler

Yatırım ortamının daha cazip hale getirilmesi ve yatırımların özendirilmesi yoluyla yüksek büyümeye için gerekli özel kesim yatırımlarının artırılması temel amaçtır.

Yatırım teşvik uygulamalarının amacı katma değer ve Ar-Ge içeriği yüksek yatırım, ihracat ve üretim yanında istihdamı artırmak, uluslararası rekabet gücünü geliştirmek ve bölgesel potansiyellerin ekonomiye kazandırılmasını sağlamaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelikli alanlarda üretim ve ihracat kapasitesini artıran uluslararası doğrudan yatırımlar, ithal girdilerde, stratejik ürün ve sektörlerde yerleştirmeyi özendirici bir şekilde desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.611) Öncelikli uluslararası doğrudan yatırım alanları belirlemeye yönelik strateji çalışmaları yürütülecektir. (Kalkınma Planı p.612)			
Tedbir 221. Doğrudan yabancı yatırımların ülkemize çekilmesini teminen potansiyel yatırımcılarla görüşmeler yapılarak ihtiyaçlar	Ekonomi Bakanlığı (S), TYDTA	Aralık Sonu	Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) ve Eylem Planına (2013 - 2015) uyumlu biçimde, ara malların üretimine dönük ve/veya teknoloji transferi sağlayacak doğrudan yabancı yatırımların ülkemize

doğrultusunda yasal ve idari çalışmaları gerçekleştirilecektir.			çekilmesini teminen potansiyel yatırımcılarla görüşmeler gerçekleştirilecektir. Yatırımcıların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda gerekli yasal ve idari çalışmaların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
YOİKK kapsamındaki çalışmalar genel sorun alanlarına odaklı, daha etkin ve sonuç alıcı bir biçimde sürdürülecektir. (Kalkınma Planı p.613)			
Tedbir 222. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) 2013 - 2014 Teknik Komite Eylem Planları, öngörülen takvim doğrultusunda uygulanacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Haziran Sonu	YOİKK Teknik Komite Eylem Planı gerçekleştirilecektir, YOİKK sekretaryası tarafından düzenli olarak takip edilerek YOİKK'e ve YOİKK Yönlendirme Komitesine raporlanacaktır.
Tedbir 223. Kamunun vatandaşlara ve iş dünyasına dönük işlemleri tamamlayabilmesi için kurumlar arasında yapılan belge, bilgi, görüş talepleriyle ilgili yazışmalara ilişkin prosedürler tespit edilecek ve iyileştirme önerileri hazırlanacaktır.	Başbakanlık (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Kurum ve kuruluşlarla toplantılar yapılarak kaldırılacak, süre sınırı konulacak ya da mahalline devredilecek görüş yazıları tespit edilecektir. Mevzuat değişikliği önerileri hazırlanacaktır.
Tedbir 224. Yenilenebilir Enerji Sektöründe ruhsat ve izin süreçlerindeki idari yüklerin tespitine ve sorunların çözümüne ilişkin olarak 2013 yılı içinde başlatılan çalışmalar tamamlanacak ve mevzuat değişikliği önerileri oluşturulacaktır.	Başbakanlık (S), ETKB, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Süreç Haritasının oluşturulması için ilgili paydaşlarla toplantılar yapılarak süreçler, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin rapor hazırlanacak ve mevzuat değişikliği önerileri oluşturulacaktır.

2.2.2.10. Bilim, Teknoloji ve Yenilik

a) Mevcut Durum

Ar-Ge harcamalarının GSYH'ye oranı 2011 yılı itibarıyla yüzde 0,86'ya yükselmiş olmakla birlikte, aynı yılın AB ortalaması olan yüzde 1,94 seviyesinin altında kalmıştır. Tam zaman eşdeğer (TZE) araştırmacı sayısı 2011 yılı itibarıyla 72 bine ulaşmıştır. 10 bin çalışan başına düşen TZE araştırmacı sayısı 2011 yılı itibarıyla 30 olup 74 olan AB ortalamasının altındadır. 2010 yılında 81.792 olan TZE Ar-Ge personeli sayısı ise 2011 yılında 92.801'e yükselmiştir. 2011 yılında Ar-Ge personelinin yüzde 48,9'u özel sektörde, yüzde 38,4'ü yüksekokretim kurumlarında ve yüzde 12,7'si kamuda istihdam edilmiştir.

Özel sektör Ar-Ge harcamalarının payı 2011 yılında yüzde 43,2'ye yükselmiştir. Özel sektör Ar-Ge faaliyetlerinin ve Ar-Ge personel istihdamının artmasında özel sektörün küresel rekabet gücünü geliştirme isteğinin yanı sıra kamu tarafından verilen Ar-Ge destekleri, teknoloji geliştirme bölgelerinin (TGB) sayısının artması ve Ar-Ge merkezi kurulmasına yönelik teşvikler de etkili olmuştur.

28/2/2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 142 işletmenin Ar-Ge Merkezi Belgesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 2008-2012 yılları arasında yaptıkları toplam Ar-Ge harcaması miktarı 7,3 milyar TL'dir. Toplam 15.686 Ar-Ge personelinin çalıştığı bu merkezlerin otomotiv, otomotiv yan sanayi, bilgi ve iletişim teknolojileri, dayanıklı tüketim malları, savunma sanayi ve elektrik-elektronik sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye 2010 yılı itibarıyla toplam bilimsel yayın sayısı bakımından dünyada 18'inci sırada olmasına rağmen, bu yayınların nüfusa oranı bakımından 45'inci ve yayılmlara yapılan ortalama atıf bakımından ise AB ülkeleri arasında son sıralarda yer almaktadır.

Merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge faaliyetleri için yapılan harcama miktarı 2012 yılında 4,52 milyar TL gerçekleşmiş olup 2013 yılında ise 4,77 milyar TL ödenek tahsis edilmiştir. 2013 yılında kamu kurumları tarafından uygulanan yatırım nitelikli Ar-Ge destek programlarına yaklaşık 950 milyon TL kaynak ayrılmıştır. Ar-Ge destek programlarının etkilerinin değerlendirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Kamu kurumları ve üniversitelerde kurulu olan araştırma altyapılarına 2003-2013 yılları arasında yaklaşık 2,91 milyar TL kaynak tahsis edilmiştir. Araştırma altyapısının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yanında mevcut altyapının daha etkin ve etkili kullanılmasına yönelik düzenlemelere olan ihtiyaç devam etmektedir.

Araştırmacı insan gücü kaynağının geliştirilmesi amacıyla tematik alanlarda insan gücü yetiştireme programları uygulanmaktadır.

TABLO II: 24- Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Alanındaki Temel Göstergeleri

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ar-Ge Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)	0,59	0,58	0,72	0,73	0,85	0,84	0,86
Gayri Safi Yurtçi Ar-Ge Harcaması (Milyon TL - Cari Fiyatlarla)	3 835	4 399	6 091	6 893	8 087	9 267	11 154
Sektörlere Göre Ar-Ge Harcamalarını Gerçekleştirenler (%)							
Yükseköğretim	54,6	51,3	48,2	43,8	47,4	46,0	45,5
Özel Sektör	33,8	37	41,3	44,2	40,0	42,5	43,2
Kamu	11,6	11,7	10,6	12,0	12,6	11,4	11,3
TZE (1) Cinsinden Toplam Ar-Ge Personeli Sayısı	49 252	54 444	63 377	67 244	73 521	81 792	92 801
TZE Cinsinden 10 Bin Kişiye Düşen Ar-Ge Personeli Sayısı	24,5	26,7	30,6	31,7	34,6	36,2	38,5
Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı	17 481	20 105	24 127	24 928	28 098	28 747	28 989

Kaynak: TÜİK, TÜBİTAK
(1) Tam Zaman Eşdegeri

b) Amaç ve Hedefler

Ar-Ge ve yenilik politikasının temel amacı; teknoloji ve yenilik faaliyetlerinin özel sektör odaklı artırılarak faydaya dönüştürülmesine, yeniliğe dayalı bir ekosistem oluşturularak araştırma sonuçlarının ticarileştirilmesine ve markalaşmış teknoloji yoğun

ürünlerle ülkemizin küresel ölçekte yüksek rekabet gücüne erişmesine katkıda bulunmaktadır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Üniversite ve kamu kurumları bünyesindeki araştırma merkezleri, özel sektörle yakın işbirliği içinde çalışan, nitelikli insan gücüne sahip, tüm araştırmacılarla kesintisiz hizmet veren ve etkin bir şekilde yönetilen sürdürülebilir yapılarla dönüştürülecektir. (Kalkınma Planı p.627)			
Tedbir 225. Araştırma altyapılarının geliştirilmesine ilişkin yol haritası çalışması yapılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Kamu kurumları ile üniversitelerde kurulan ve kurulacak araştırma merkezlerinin, AB araştırma altyapısı çalışmalarıyla da uyumlu olacak şekilde, öncelikli alanlarda ve belli yerlerde oluşturulmasını sağlayacak Türkiye Ar-Ge Altyapı Yol Haritası çalışması yapılacaktır.
Tedbir 226. Araştırma altyapılarının etkinliğini artırma amacıyla yönelik mevzuat düzenlenmesi tamamlanacak, performans izleme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Başbakanlık, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Araştırma altyapılarının daha etkin kullanımını ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere, merkezlerin özel sektör ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği kurmaları, yönetimi, sürdürülebilir finansmanı, personel istihdamı, tüm araştırmacılarla kesintisiz hizmet verebilecek şekilde açık olması, performanslarının izlenmesi ve değerlendirilmesi gibi konularda idari ve yasal düzenlemeler yapılacaktır. Araştırma altyapılarının performansının ölçülmesi amacıyla nicel ve nitel kriterlere dayanarak 5 merkezde yürütülen izleme ve değerlendirme pilot saha çalışması seçilen diğer merkezlere yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 227. Yükseköğretim kurumları araştırma merkezlerinin izlenmesine ve performanslarının değerlendirme mesmesine yönelik saha çalışmalarının sayısı artırılacaktır.	TÜBİTAK (S), Kalkınma Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Yükseköğretim kurumları araştırma merkezlerinin performansının ölçülmesi amacıyla nicel ve nitel kriterlere dayanarak 5 merkezde yürütülen izleme ve değerlendirme pilot saha çalışması seçilen diğer merkezlere yaygınlaştırılacaktır.
Ar-Ge desteklerinde koordinasyon sağlanacak ve mevcut destek programları etki analizi çalışmaları yapılarak gözden geçirilecektir. Ar-Ge faaliyetleri, öncelikli alanlarda oluşturulacak ortak hedefler çerçevesinde, ticarileştirmeyi de içerecek şekilde piyasa şartları gözetilerek bütünsellik içinde desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.630)			
Tedbir 228. Teknolojik ürün ve markaların ortaya	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Aralık Sonu	Öncelikli sektörlerde prototip geliştirme ve teknolojik ürün

çıkarılması amacıyla öncelikli sektörlerdeki ticarileştirme faaliyetleri desteklenecektir.	(S), Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, TÜBİTAK, TPE		yatırımlarına yönelik destekler verilecektir. Araştırma sonuçlarının fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir. Teknoloji transfer yapılarının destek, finansman ve işleyiş modelleri geliştirilecektir. Kuluçka merkezleri desteklenecektir.
Tedbir 229. Ulusal Bilim Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBTYS) 2011-2016 kapsamındaki öncelikli alanlara ilişkin Teknoloji Yol Haritaları hazırlanacaktır.	TÜBİTAK (S), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Haziran Sonu	UBTYS 2011-2016 kapsamında belirlenen öncelikli alanlara ilişkin Teknoloji Yol Haritaları özel sektör, kamu ve üniversite temsilcilerinin de katılımıyla hazırlanacaktır.
Tedbir 230. Kamu kurumları tarafından verilen Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik desteklerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik etki analizleri yapılacak ve veri paylaşım sistemi kurulması çalışmalarına başlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, SGK	Aralık Sonu	Kamu kurumları tarafından yürütülen Ar-Ge destek programlarının hedeflerine ulaşma ve fayda yaratma açısından etki analizleri gerçekleştirilecektir. Ayrıca, proje veya fikirlerin desteklerden mükerrer şekilde faydalananmasını önlemek amacıyla Ar-Ge'ye yönelik devlet destekleri veri paylaşım sistemi kurulacaktır.
Başa enerji ve imalat sanayi olmak üzere tüm sektörlerde, doğal kaynakların etkin kullanımını ve çevresel bozulmaların önlenmesini sağlayacak temiz teknolojiler ile katma değeri yüksek yeşil ürünler geliştirilmesine yönelik Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.631)			
Tedbir 231. Temiz teknolojiler ile katma değeri yüksek yeşil ürünler geliştirilmesine yönelik Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri desteklenecektir.	TÜBİTAK (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TKİ	Aralık Sonu	Başa enerji ve imalat sanayii sektörleri olmak üzere yürütülen Ar-Ge programlarında çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak temiz teknolojiler ile katma değeri yüksek yeşil ürünlerin geliştirilmesine öncelik verilecektir.
Araştırmacı insan gücünün sayısı ve niteliği daha da artırılacak, özel sektörde araştırmacı istihdamı teşvikine devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.635)			
Tedbir 232. Araştırmacı insan gücünün nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi amacıyla yeni programlar geliştirilecek ve bursiyerlerin sayısı ve niteliği artırılacaktır.	TÜBİTAK (S), Maliye Bakanlığı, MEB, Kalkınma Bakanlığı, YÖK, Devlet Personel Başkanlığı	Aralık Sonu	Özel sektör üniversite işbirliğini geliştirmeye yönelik araştırmacı insan gücü programları desteklenecek, mevcut araştırmacı insan gücü kapasitesinin nitelik ve nicelik yönünden artırılabilmesi amacıyla yeni programlar geliştirilecek ve bursiyerlerin sayısı ve niteliği artırılacaktır.
Tedbir 233. Yurt dışındaki nitelikli araştırmacıların ülkemizde çalışmasını özendirilmesi için gerekli mali, hukuki ve idari altyapı hazırlanacaktır.	TÜBİTAK (S), Maliye Bakanlığı, MEB, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Devlet Personel	Aralık Sonu	Yurt dışındaki yerli ve yabancı, nitelikli araştırmacılar için ülkemizi daha cazip kılmak üzere gerekli mali, hukuki ve idari düzenlemeler sürdürülecektir. Düzenli faaliyetlerle yurt dışındaki araştırmacılarımız bir araya getirilecektir.

	Başkanlığı, YÖK, Üniversiteler, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı		
Temel ve sosyal bilimlerde yetkin araştırmacıların yetiştirilmesi desteklenecek, üniversiteler ve kamu kurumları bünyesinde bu alanlardaki araştırmaların sayısı, niteliği ve etkinliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.636)			
Tedbir 234. Temel ve sosyal bilimlere yönelik araştırmacı insan gücü yetiştireme programları tasarlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Temel ve sosyal bilimlerde araştırmacı insan gücünün niteliğin ve nicelik yönünden geliştirilmesi için bu alanlarda yüksek lisans, doktora ve sonrasında da dikkate alan bir destek mekanizması tasarlanacaktır.
Kamu tedarik sistemi yeniliği, yerlişmeyi, çevreye duyarlılığı, teknoloji transferini ve yenilikçi girişimciliği teşvik edecek şekilde iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p.637)			
Tedbir 235. Kamu alımları veri tabanı ve portalı oluşturulacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı Kamu İhale Kurumu, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Kamu alımlarında yerliliği artırmak ve yeniliği teşvik etmek amacıyla kamu alımları karar alma sürecine destek verecek veri tabanı ve portal oluşturulacaktır.
Ar-Ge faaliyetleri, araştırma altyapıları ve araştırmacı insan gücü bakımından bölgesel ve küresel düzeyde işbirliği geliştirilecektir. Bu kapsamında kritik teknolojilerin transferinin kolaylaştırılmasına, içselleştirilmesine ve dünyadaki emsal teknolojilerle rekabet edebilecek şekilde geliştirilmesine önem verilecektir. (Kalkınma Planı p.639)			
Tedbir 236. Dışa bağımlılığın yüksek olduğu sektörlerde yerli ürün ve teknolojiler geliştirilmesine yönelik araştırma programları ve projeleri desteklenecek ve etkinleştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Dışa bağımlılığının yüksek olduğu savunma, sağlık ve enerji gibi sektörlerden sorumlu kamu kuruluşlarında Ar-Ge destek programları geliştirilecektir. TÜBİTAK tarafından yürütülen TARAL Programı kapsamındaki projelerde ve araştırma altyapısı desteklerinde öncelik bu alanlara verilecektir.

2.2.2.11. İmalat Sanayiinde Dönüşüm

a) Mevcut Durum

İmalat sanayii göstergelerinde farklılaşan eğilimler gözlenmektedir. 2012 yılında üretim, istihdam ve ihracat artmış; özel yatırımlar, kapasite kullanım oranı ve ithalat gerilemiştir. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde üretim, istihdam ve ithalatta artış görülmekle beraber, ihracat ve kapasite kullanım oranı gerilemiştir. İmalat sanayiinde katma değerin üretmeye oranı 2010 yılında yüzde 18,9 olmuştur.

2012 yılında imalat sanayii ihracatında gözlenen artış yüksek olmasına rağmen, üretim sadece yüzde 2,3 oranında artmıştır. Gıda, tekstil, giyim, kauçuk ve plastik, ilaç, ana metal, elektronik, elektrikli teçhizat üretimi imalat sanayii ortalamasının üstünde artış gösteren sektörler olmuştur. Öte yandan, otomotiv, mobilya ve deri sektörlerinin üretiminde azalma olmuştur. 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde imalat sanayii üretimi, bir önceki yılın aynı dönemine göre, ortalama yüzde 3,4 oranında artmıştır. Bu dönemde gıda, tekstil, giyim, elektrikli teçhizat, otomotiv, ana metal ve taş ve toprağa dayalı sektörler en fazla üretim artışı kaydedilen sektörler olurken, en yüksek oranlı düşüş elektronik, petrol ürünleri ve ilaç sektörlerinde olmuştur.

Merkez Bankası verilerine göre, imalat sanayii kapasite kullanım oranı 2012 yılında yüzde 74,2 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk dokuz ayında da, bu oran ortalamada aynı seviyesini korumuştur. Kapasite kullanım oranında artış gözlenmekle beraber halen 2008 yılı ve öncesi dönemdeki seviyelere ulaşışlamamıştır.

TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 2012 yılında bir önceki yıla göre imalat sanayii istihdami yüzde 1,2, toplam istihdam ise yüzde 2,9 oranında artmıştır. 2013 yılının ilk yarısında önceki yılın aynı dönemine göre imalat sanayii istihdami yüzde 5,6 oranında artış göstermiştir.

TABLO II: 25- İmalat Sanayii ile İlgili Temel Göstergeler

	2011	2012	2013	(Yüzde) AB-27 (4) (2) 2012
GSYH İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla)	16,2	15,6	15,9(3)	15,2
Üretim Artışı (Sabit Fiyatlarla) (1)	10,5	2,3	3,4	-2,2
İhracat (Cari Fiyatlarla) (Milyar ABD Doları)	125,9	143,1	92,9	-
İhracat Artışı (Cari Fiyatlarla)	19,4	13,7	-1,4	9,3(5)
Toplam İhracat İçindeki Payı	93,4	93,9	93,5	88,3(5)
İthalat Artışı (Cari Fiyatlarla)	26,5	-4,2	11,8	3,4(5)
İthalat (Cari Fiyatlarla) (Milyar ABD Doları)	183,9	176,2	130,8	-
Toplam İthalat İçindeki Payı	76,4	74,5	78,3	86,2(5)
İmalat Sanayii İstihdam Artışı	3,6	1,2	5,6 (3)	-1,3
Özel Sektor Sabit Sermaye Yatırımları İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla)	43,3	41,9	41,1(7)	-
Özel Sektor Sabit Sermaye Yatırımları Artışı (Sabit Fiyatlarla)	28,0	-7	-3,3(7)	-
Kapasite Kullanım Oranı	75,4	74,2	74,1	78,8(6)

Kaynak: TÜİK, TCMB, TOBB, EUROSTAT.

(1) NACE Rev.2'e göre 2010=100 Serisi (2) Ocak-Ağustos dönemi (3) Ocak-Haziran dönemi (4) EUROSTAT (5) SITC (3, 5-8) (6) 2011 yılı değeridir (7) Kalkınma Bakanlığı, Yıllık Tahmin

Toplam ihracat, 2012 yılında yüzde 13 oranında artarak 152,4 milyar ABD doları, imalat sanayii ihracatı ise yüzde 13,7 oranında artarak 143,1 milyar ABD doları olmuştur.

2011 yılında yüzde 93,4 olan imalat sanayii ihracatının toplam ihracat içindeki payı, 2012 yılında yüzde 93,9'a yükselmiştir. 2012 yılında deri, petrol ürünleri, elektronik, tıbbi cihaz, mobilya sektörleri ihracatı imalat sanayii ortalamasından daha yüksek artış gösteren sektörler olmuştur. 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde toplam ihracat 2012 yılının aynı dönemine göre yüzde 0,5 oranında azalarak 99,4 milyar ABD doları, imalat sanayii ihracatı ise yüzde 1,4 oranında azalarak 92,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde petrol ürünleri, ana metal ve elektronik sektörleri önemli ölçüde ihracat düşüşü gösteren sektörler olurken, gıda, tekstil, giyim, deri, kimya, kauçuk plastik, taş ve toprağa dayalı ürünler, makine, elektrikli teçhizat, tıbbi cihaz, otomotiv, mobilya sektörleri ihracat artışı gösteren sektörler olmuştur.

Toplam ithalat, 2012 yılında yüzde 1,8 oranında azalarak 236,5 milyar ABD dolara düşmüştür, imalat sanayii ithalatı yüzde 4,2 oranında azalarak 176,2 milyar ABD doları olmuştur. 2012 yılında ithalatın en fazla düşüş gösterdiği sektörler tekstil, giyim, elektrikli teçhizat, otomotiv olmuştur. Toplam ithalat 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 6,3 oranında artarak 166,9 milyar ABD doları, imalat sanayii ithalatı ise yüzde 11,8 oranında artarak 130,8 milyar ABD doları olmuştur. Bu dönemde, petrol ürünleri ve elektrikli teçhizat sektörlerinde ithalat düşmüş, başta ana metal, elektronik, otomotiv, giyim, taş ve toprağa dayalı sanayiler, kauçuk ve plastik sektörleri olmak üzere diğer imalat sanayii sektörlerinde ithalatta artış meydana gelmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, imalat sanayiinde 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde 22,8 milyar ABD doları olan dış ticaret açığı 2013 yılının aynı döneminde 37,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

TABLO II: 26- Sanayi Tüketimi için Elektrik ve Doğal Gaz Fiyatları

		2008	2009	2010	2011	2012	2013(1)
Elektrik (Cent/Kwh)	Türkiye	13,9	13,8	15,1	13,9	14,8	15,7
	OECD Üyesi Avrupa Ülkeleri Ortalaması	14,3	14,0	13,8	15,0	14,7	-
Doğal Gaz (Dolar/MWh) (2)	Türkiye	49,3	40,2	35,0	33,8	41,1	47,0
	OECD Üyesi Avrupa Ülkeleri Ortalaması	49,9	41,5	39,0	45,0	45,9	-

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı (IEA)

(1) 1. Çeyrek

(2) Brüt Kalorifik Değer Bazlı

TABLO II: 27- Sanayide Kullanılan Elektrik ve Doğal Gazdaki Fiyat Artışları

(Yılsonu fiyatlarındaki yüzde değişim)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013(3)
Elektrik(1)	51,7	9,3	1,2	10,0	14,7	0,0
Doğal Gaz (2)	86,4	-39,3	-6,3	20,6	34,1	0,0
ÜFE	8,1	5,9	8,9	13,3	2,5	4,4

Kaynak: TEDAŞ, BOTAŞ, TÜİK

(1) Dağıtım şirketlerinin tek terimli, tek zamanlı alçak gerilim sanayi tarifesi dikkate alınmıştır.

(2) BOTAŞ Organize Sanayi Bölgesi tarifesi dikkate alınmıştır.

(3) Ocak-Eylül dönemi

Sanayinin temel girdilerinden olan enerjide fiyatlarının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Ülkemizde 2008 yılından itibaren elektrik fiyatlarında meydana gelen

artışlarda, aynı yıl devreye giren elektrikte maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizmasıyla satış fiyatlarının belirlenmesi önemli rol oynamıştır. Söz konusu artışlara rağmen, Türkiye'de elektrik fiyatları OECD üyesi Avrupa ülkeleri ortalaması civarında seyretmektedir.

Doğal gazdaki fiyat dinamikleri elektrik fiyatlarına göre farklılık arz etmektedir. Hem elektrik üretiminde girdi olarak artan oranda kullanılması hem de sanayide doğrudan kullanılıyor olması, bütün dünyaya birlikte ülkemizde de, sanayi üretiminin doğal gaz tedarik ve fiyatlarına daha da duyarlı hale getirmektedir. OECD ortalamaları ile Türkiye arasındaki fiyat farklılıklarını doğal gazda daha belirgindir. Türkiye, OECD üyesi Avrupa ülkelerinden daha ucuz doğal gaz kullanmaktadır. Doğal gaz fiyatında 2011 ve 2012 yıllarında önemli artışlar gerçekleşmekte beraber fiyat henüz 2008 yılı seviyesinin altında bulunmaktadır. 2013 yılının ilk 9 ayında sanayide kullanılan doğal gaz ve elektrik fiyatlarında herhangi bir değişim olmamıştır.

İmalat sanayiinde ithalatta haksız rekabetin önlenmesine ilişkin olarak 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla; 52 ürün grubunda çeşitli ülkelerin damping uygulamalarına karşı kesin önlem, 9 ürün grubunda önlemlerin etkisiz kılınmasına karşı kesin önlem, 1 ürün grubunda sübvansiyona karşı telafi edici önlem, 5 ürün grubunda damping soruşturması, 4 ürün grubunda nihai gözden geçirme soruşturması, 1 ürün grubunda ara gözden geçirme soruşturması ve 1 ürün grubunda ise yeni ihracatçı gözden geçirme soruşturması halen devam etmektedir. Çin başta olmak üzere, genellikle Uzakdoğu ülkelerinden kaynaklanan ithalatta fiyata dayalı haksız rekabetin önlenmesi için alınan tedbirler tekstil, maden-metal, plastik-kauçuk, kimya ve orman ürünlerini sektörlerinde yoğunlaşmaktadır.

İthalatta korunma önlemlerine ilişkin mevzuat çerçevesinde motosikletler, gözlük çerçeveleri, çantalar ve benzeri mahfazalar, bazı elektrikli aletler, kibritler, ayakkabı ve polietilen tereftalat (PET) olmak üzere toplam 7 ürün grubunun ithalatında korunma önlemi uygulanmaktadır. Diğer taraftan, belirli elektrikli aletler ithalatında yürürlükte bulunan korunma önleminin devamının gerekliliği olup olmadığına incelenmesi amacıyla açılan uzatma soruşturması ve tereftalik asit (PTA) ithalatında başlatılan korunma önlemi soruşturması devam etmektedir.

Ayrıca, İran menşeli naylon iplik, cam eşya, çerçevesiz cam ayna, AYPE, ambalaj filmi ve polyester elyaf olmak üzere toplam 6 ürün grubunun ithalatında korunma önlemi uygulanmaktadır.

İthalatın yakından takip edilmesi amacıyla, ithalatta gözetim uygulanmasına ilişkin mevzuat çerçevesinde 126 ürün/ürün grubu ithalatında ülke ayrimı yapılmaksızın gözetim uygulanmaktadır.

Sanayi politikaları, küresel değer zincirlerinde konumlanma ve imalatta dönüşüm sadece gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin gündeminde de ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler ülkemizin bu alanda proaktif bir yaklaşım geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Ar-Ge, patent ve yüksek teknoloji sektörlerine ilişkin göstergeler, bilgiye dayalı üretim rekabetinin ülkemizde hedeflendiği düzeyde gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, nitel gelişme açısından da imalat sanayii şirketlerinin gelişme performanslarında ciddi bir ayrışma olduğu görülmektedir. Bu noktada, uluslararası ticaret kanallarında gelinen etkili seviyenin korunması ve ilerletilmesi üretim süreçlerindeki hâkimiyeti ve bu alanlarda derinleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu ortamda ülkemizin rekabet gücünü ve dünya ihracatından aldığı payı artırmak üzere yüksek katma değerli üretim yapmak ve

yüksek teknoloji sektörlerinin payını yükseltmek amacıyla sanayide dönüşüm ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

TABLO II: 28- İmalat Sanayii Üretim ve İhracatının Yapısı

(Yüzde Pay)

Teknoloji Yoğunluğu (1)	TÜRKİYE						AB İhracat (2) 2011	
	Üretim (3)			İhracat(4)				
	2003	2007	2012	2002	2007	2012		
Yüksek	5,7	3,4	3,5	6,2	4,5	3,7	19,8	
Ortanın Üstü	21,9	23,2	24,1	24,3	32,8	31,4	41,1	
Ortanın Altı	25,5	34,8	33,2	22,8	29,7	31,5	20,5	
Düşük	47,0	38,7	39,1	46,8	33,0	33,5	18,6	
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	

Kaynak: TÜİK, OECD STAN Veritabanı

(1) OECD Science, Technology and Industry Scoreboard sınıflandırması esas alınmıştır.

(2) OECD üyesi AB ülkeleri.

(3) 2003 yılı değerleri cari fiyatlarla, ISIC Rev.3'e göre hazırlanan OECD sınıflaması, 2007 ve 2012 yılı değerleri 2010 yılı fiyatlarıyla NACE Rev.2'ye göre hazırlanan Eurostat sınıflaması esas alınarak Kalkınma Bakanlığı tarafından hesaplanmıştır.

(4) Altın hariç ihracat değerlerine göre hesaplanmıştır.

Son yıllarda ülkemizde imalat sanayisinin üretim yapısında orta teknolojili sektörlerle doğru dönüşüm eğilimi gözlenmektedir. Özellikle otomotiv ve elektrikli makine sektörleri üretiminde 2009 yılından bu yana kaydedilen önemli artışlar, ortanın üstü teknoloji sektörlerinin toplam üretim içerisindeki payının artmasında etkili olmuştur. Ancak, 2012 yılında otomotiv sektöründe azalan üretimin de etkisiyle ortanın üstü teknoloji sektörlerinde üretim yüzde 0,7 oranında azalmış, buna bağlı olarak ortanın üstü teknoloji sektörlerinin toplam üretimden aldığı pay 2011 yılındaki yüzde 29,2 seviyesinden 2012 yılında yüzde 24,1'e gerilemiştir. Diğer taraftan, 2012 yılında bir önceki yıla göre en yüksek oranlı üretim artışı yüzde 9,3 ile yüksek teknoloji sektörlerinde gözlenmiştir. Son yıllarda yüksek teknoloji sektörlerinin üretiminde gözlemlenen artıslara karşın, diğer teknoloji yoğunluğundaki sektörlerde üretimin daha hızlı artıyor olması nedeniyle, yüksek teknoloji sektörlerinin toplam üretimden aldığı payda azalma yaşanmıştır. 2012 yılında bir önceki yıla göre en yüksek ihracat artışı yüzde 22,1 ile yüksek teknoloji sektörlerinde gözlemlenirken, ortanın üstü teknoloji sektörlerindeki ihracat artışı yüzde 1,1'de kalmıştır. AB ülkeleriyle karşılaşıldığında yüksek ve ortanın üstü teknoloji sektörlerinin ihracattaki payı halen düşük kalmaktadır.

TABLO II: 29- İmalat Sanayii ile İlgili Dönüşüm Alanlarına Göre Seçilmiş Göstergeler

	2010	2011	2012
Ara Malı İthalatı / Toplam İthalat (Yüzde)	71	72	74
Marmara Bölgesi Dışındaki İşyeri Sayısının Türkiye Topl. Oranı (Yüzde)		49,3	49,8
İhracatta Ülke Çeşitlenmesi (1)(2)	0,29	0,29	0,26
Büyük ve Küçük Firmalardaki Verimlilik Farkı (3)	5,3	-	-
Türkiye'nin Üçlü Patent (Triadic) Başvuru Sayısı(4)	35	-	-

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Enerji Ajansı

(1) Ülke gruplarının ihracattaki payları kullanılarak hesaplanan Herfindahl endeksi değerleridir.

(2) Altın hariç

(3) 1-19 ve 250+ çalışanı olan firmalar için çalışan başına katma değere göre kıyaslanmıştır.

(4) OECD Factbook 2013

Son yıllarda imalat sanayiindeki gelişmelerin farklı alanlarda yarattığı dönüşüm etkisi önem kazanmıştır. İmalat sanayii ihracatında ülke yoğunlaşmasının azlığı, dolayısıyla çeşitlenmenin arttığı görülmektedir. Nitekim, imalat sanayii ihracatında AB ülkelerinin payı azalırken, başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere Afrika, BDT ve diğer Asya ülkelerinin payları artmıştır. İhracatımızın yeni pazarlara yönelmesi sonucu görülen çeşitliliğin bir göstergesi olarak, 2002 yılında 0,37 olan Herfindahl endeksinin değeri de 2012 yılında 0,26'ya düşmüştür. İhracattaki sektörle ve ülkesel dönüşümde, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planının başarıyla uygulanması önem kazanmıştır.

Geniş Ekonomik Gruplar sınıflamasına göre ara malları ithalatının toplam ithalata oranı 2002-2012 döneminde yüzde 70-75 mertebelerinde gerçekleşmiştir. Son 20 yılda ülkelerin ihracat mallarının yapısında yabancı katma değerin payının artması rekabetçi bir ihracat performansı için ithalatın kaçınılmaz olduğunu göstermekle birlikte, ekonominin genel dengeleri açısından bakıldığından ithal edilen ara mallarda üretim kabiliyetimizin artırılmasının önemli fırsatlar yarataceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, 2013 yılı başından itibaren uygulanmakta olan Girdi Tedarik Stratejisi ve Eylem Planında sektörle ve sektörler arası işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesinde önemli mesafeler alınmış, küresel tedarik zincirlerinin yüksek katma değerli alanlarında daha etkin konumlanabilmek için çalışmalar sürdürülmüştür. Yeni yatırım teşvik sisteminde stratejik yatırımlara yönelik söz konusu desteğin uygulanmaya başladığı 2012 yılı Haziran ayından 2013 yılı Ağustos ayına kadar toplam 9,3 milyar ABD doları tutarında yatırım ve 1.689 kişilik yeni istihdam öngörülen 8 proje için bu nitelikte teşvik belgesi verilmiştir. Ayrıca, Onuncu Kalkınma Planında yer alan İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması, Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim, Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretimi ve Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programlarında yerli girdi oranının ve yerli üretimin artırılmasına yönelik politikaların genel çerçevesi çizilmiş olup bu programların 2014 yılında uygulanmaya başlanması öngörmektedir.

Firmalarımızın yenilik ve yeşil üretim kapasitelerini artırmak, ithal edilen ürünlerin yurt içinde üretilmesini sağlamak ve dolayısıyla ihracat pazarlarında yerli firmaların etkinliğini artırabilmek için tasarlanmış olan Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim Programının Eylem Planı 2014 yılında uygulamaya konulacaktır. Ayrıca, Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı da bu kapsamında değerlendirilebilecektir.

Ara malı ithalatı payının yüksek seyri ile büyük ve küçük işletmeler arasındaki verimlilik farkı bir arada değerlendirildiğinde, uluslararası rekabet gücü kazanmış büyük ölçekli işletmeler ile KOBİ'lerin daha entegre çalışması önem arz etmektedir. Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde hedeflenen düzeye ulaşılabilmesi açısından ana ve yan sanayi firmalarının ortak Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde bulunarak kolektif becerilerini artırmaları gerekmektedir.

İmalat sanayiinde büyük ölçekli firmalar ile küçük ölçekli firmalar arasında, AB üyesi ülkelerle karşılaşıldığında, küçük ölçülüler aleyhine belirgin bir verimlilik farkı bulunmaktadır. 2010 yılında 250 ve daha fazla çalışanı olan firmalarda çalışan başına oluşan katma değer, 1-19 arası çalışanı olan firmalardaki çalışan başına katma değerin 5,3 katı olmuştur. Bu oran AB ülkelerinde 2-3 kat arasında seyretmektedir.

Sanayi mallarının rekabetinde, imalat dışı faaliyetlerin etkisinin arttığı dikkate alındığında, imalat-tarım-hizmetler sektörleri arasında işbirliğinde etkinliğin sağlanması gereği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sektörlerin üretim kapasitelerinden azami oranda yararlanabilmek ve yaratılan toplam değer içerisinde yerli üretimin payını artırmak için,

imalat sanayii sektörleri arasında da işbirliklerinin ve kümelenmelerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Böylece değer zincirinde payımızın artması mümkün olacaktır.

Başa bazi AB ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelerde “sıfır ekolojik ayak izi” yapı ve yapı malzemeleri standartları uygulamaya konulmaktadır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşürtlmesi Hakkındaki Kanunla çerçevesi belirlenen kentsel dönüşüm süreci, yaratacağı ekonomik hacim ve ivme ile başta seramik, makine, elektronik ve elektrikli makine olmak üzere sektörlerde yenilik kapasitesi oluşturulması ve ayrıca ülkemizin enerji ithalatının makroekonomik dengeler üzerinde yarattığı olumsuzlukların azaltılması ağlarından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu fırsatları ekonomik faydaya dönüştürmek için tasarlanmış olan Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programının Kentsel Dönüşümde Yerli ve Yenilikçi Üretimin Teşvik Edilmesi bileşeni kapsamında hazırlanacak Eylem Planı 2014 yılında uygulanmaya başlanacaktır.

İmalat sanayii katma değeri başına enerji tüketimi olarak ifade edilen imalat sanayii enerji yoğunluğu, genel olarak ileri teknolojili ve enerji verimliliği yüksek üretim yapısına sahip gelişmiş ülkelerde düşük, düşük teknoloji yoğunlığında üretim yapısına sahip ülkelerde ise daha yüksek değerlerdedir. Ayrıca, imalat sanayii enerji yoğunluğunun dünya genelinde giderek azaldığı görülmektedir. Bu kapsamda, ülkemiz imalat sanayii enerji yoğunluğunun azaltılmasını da kapsayan Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı 2014 yılında uygulamaya konulacaktır.

İmalat sanayiinin bölgesel dağılımında dengesizlik devam etmektedir. SGK kayıtlarına göre 2012 yılında Türkiye’de imalat sanayiinde faaliyet gösteren iş yerlerinin yüzde 50,2’si Marmara Bölgesinde yer almaktadır. Marmara dışındaki bölgelerde de üretim kapasitesinin artırılması, Türkiye’nin potansiyelini kullanabilmesi için gerekli görülmektedir.

Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesinin (2011-2014) uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla oluşturulan İzleme ve Yönlendirme Komitesi, çalışmalarına devam etmektedir. Onuncu Kalkınma Planı politikallarıyla uyumlu ve 2015-2018 uygulama dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca sanayi sektörlerinin rekabet gücünü artırmaya katkı sağlayacak sektörel stratejilerin hazırlanmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Türkiye Makine Sektoru Strateji Belgesi ile Türkiye Otomotiv Sektoru Strateji Belgesinin uygulama, izleme ve değerlendirmeye faaliyetleri 2011 yılından beri devam etmektedir. Türkiye Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller Sektoru Strateji Belgesi, Türkiye Kimya Sektoru Strateji Belgesi, Türkiye Seramik Sektoru Strateji Belgesi ile Türkiye Elektrik ve Elektronik Sektoru Strateji Belgesinin uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik faaliyetler 2013 yılından itibaren başlamıştır. Türkiye İlaç Sektoru Strateji Belgesi hazırlık çalışmaları ise tamamlanmış olup onay süreçleri devam etmektedir. Türkiye Tekstil, Hazır Giyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesiyle ilgili çalışmalar tamamlanma aşamasındadır. Türkiye Gemi İnşaatı Sektoru Strateji Belgesi ve Türkiye Gıda Sanayii Strateji Belgesi hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

Ülkemizde akreditasyon ve piyasa gözetim sistemlerinin etkinleştirilmesine yönelik çalışmalar devam edilmektedir. Güncel AB mevzuatına uyum sağlamak amacıyla 2014 yılında Ürün Güvenliği Kanun Taslağı hazırlanacaktır. Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği güncellenecek, Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği çıkarılacaktır.

TABLO II: 30- İmalat Sanayiinde Önemli Sektörler İtibarıyla Üretimdeki Değişimler

(Yüzde)

Sektörler	Üretim (1)	
	2012	2013 (2)
İmalat Sanayii Toplamı	2,3	3,4
Gıda	3,5	5,1
Tekstil	4,3	3,0
Giyim	6,2	4,2
Deri	-3,7	1,3
Kok ve Petrol ürünler	2,1	-3,1
Kimyasal ürünler	1,7	2,2
İlaç	12,4	-2,9
Kauçuk ve plastik	-0,2	2,7
Taş ve toprağa dayalı sanayiler	0,2	3,7
Ana metal	5,2	4,0
Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler	14,8	-7,0
Elektrikli teçhizat	2,5	7,9
Makine	1	2,2
Otomotiv	-5	8,9
Mobilya	-9,1	6,4

Kaynak: TÜİK

(1) NACE Rev.2 Sınıflamasına Göre Aylık Sanayi Üretim Endeksi (2010=100)

(2) Ocak-Ağustos dönemi

TABLO II: 31- İmalat Sanayiinde Önemli Sektörler İtibarıyla Dış Ticaretteki Değişmeler

(Yüzde)

Sektörler	İhracat (1)		İthalat(1)	
	2012	2013(2)	2012	2013(2)
İmalat Sanayii	13,6	-1,3	-4,0	11,8
Gıda	6,8	11,4	6,7	4,4
Tekstil	3,1	10,9	-20,2	8,5
Giyim	2,4	8,3	-19,1	13,9
Deri	17,8	18,4	-3,7	9,7
Petrol ürünler	17,3	-8,1	5,0	-3,8
Kimyasal ürünler	7,6	2,7	-2,8	4,7
İlaç	16,1	23,6	-14,6	5,0
Kauçuk ve plastik	3,0	7,3	-0,2	12,5
Taş ve toprağa dayalı sanayiler	1,0	5,6	-7,4	16,9
Ana metal	70,7	-37,2	1,7	33,6
Elektronik	20,3	-19,5	4,6	18,9
Elektrikli teçhizat	3,4	5,5	-11,0	0,3
Makine	3,7	8,5	-3,5	12,6
Otomotiv	-4,5	10,3	-15,2	17,9
Mobilya	18,0	15,7	-14,1	16,7

Kaynak: TÜİK

(1) ISIC Rev. 4 Sınıflamasına göre cari fiyatlarla (ABD doları) dış ticaret

(2) Ocak-Ağustos dönemi

2012 yılında sigara sanayiinde toplam 134,5 milyar adet sigara üretilmiştir. 2012 yılında sigara üretim ve iç piyasaya satış miktarlarında 2011 yılına oranla sırasıyla yüzde 20 ve yüzde 8,8 oranlarında artış gözlenmiştir. Söz konusu artış, 2009-2011 yılları

arasında üretim ve iç piyasaya gerçekleştirilen satış rakamlarındaki düşüş eğiliminin, tütün kullanımına yönelik kısıtlama ve önlemlere rağmen, 2012 yılında yön değiştirmek artıa geçtiğini göstermektedir. Bununla beraber tütün, tütün mamulleri ve alkollü içecekler sektöründe, kayıt dışı üretim ve yasadışı ticaretin olumsuz etkileriyle mücadele devam etmektedir.

Moda ve tasarıma dayalı tekstil, hazır-giyim, deri ve mobilya gibi sanayilerde müşteri odaklılık, tüketici zevk ve beğenisine hitap edebilme, hız ve esneklik, üretici özelliklerinin geliştirilmesi, tasarım, koleksiyon ve marka yaratma, yenilikçilik, çevreye duyarlılık, pazarlama ve üretim kanallarında daha etkin bir yapıya dönüşme sektörlerin rekabet gücünün korunması ve geliştirilmesi için gerekli unsurlardır. Bu sektörlerde daha yüksek katma değer elde edebilmek için firmaların değer zincirinin bu alanlarında kabiliyetlerini geliştirmesi gerekmektedir.

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde; 2012 yılında tekstil sanayiinde üretim bir önceki yıla göre yüzde 4,3, hazır giyim sanayiinde yüzde 6,2 oranında artmıştır. 2013 yılı ilk sekiz ayında ise tekstil ve hazır giyim sanayilerinde üretim artışı devam etmektedir. Üretim artışının sürmesinde yurtçi ve ihracat pazarlarındaki olumlu gelişmeler etkili olmaktadır. 2013 yılı ilk yarısında yurt içi özel nihai ayakkabı ve giyim tüketimi sabit fiyatlarla yüzde 3,6 oranında artmıştır. 2013 yılı ilk sekiz aylık döneminde tekstil ve hazır giyim sanayii ihracatı artmaktadır. Sektör ithalatı 2012 yılında alınan korunma önlemlerine de bağlı olarak azalmış, 2013 yılı ilk sekiz ayında ise artmıştır.

Deri ve deri ürünleri sektöründe 2012 yılında sektörde ihracatta yüksek oranda artışa rağmen yurt içi pazardaki talep düşüşü nedeniyle üretim ve ithalat azalmıştır. 2013 yılı ilk sekiz ayında sektör üretimi geçen yarkı düzeyinde kalırken ihracat ve ithalatta yüksek oranda artış gözlenmektedir. Sektör ithalatının yaklaşık yarısı Çin'den yapılmaya devam etmektedir.

Mobilya sanayiinde tasarım ve markalaşma konusunda farkındalıkın artması ve modern üretim tekniklerinin daha yoğun olarak kullanılmasıyla son yıllarda üretim ve ihracat açısından önemli gelişmeler yaşanmaktadır. 2012 yılında üretim bir önceki yıla göre yüzde 9,1 oranında azalmış olmakla beraber 2013 yılı ilk sekiz ayında yüzde 6,4 artış göstermiştir. Son on yıldır mobilya ihracatı imalat sanayii ihracatından daha hızlı artmış ve mobilya sanayii dış ticaret fazlası veren bir sektör olmuştur. Yerli markaların yurt dışında mağazalaşma faaliyetlerine başladıkları görülmektedir. 2012 yılında sektör ihracatı yüzde 18 oranında artarak yaklaşık 1,7 milyar ABD doları, ithalat ise yüzde 14,1 azalarak yaklaşık 671 milyon ABD doları olmuştur. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,7, ithalat ise yüzde 16,7 artış göstermiştir. Üretim biçimi bakımından dual bir yapı gösteren sektörde kayıt dışılık ve taklitçiliğin yaygın olması, daha büyük pazarlara erişim, kurumsallaşma ve hammadde arzı ile ilgili sorunlar devam etmektedir.

İthalatın büyük bölümü temel ve ara mallar sektörlerinde yapılmaktadır. Bu nedenle bu sektörlerde yapılacak yatırımlar imalat sanayiinin dış ticarete katmasına direkt etki sağlayacaktır. Büyük ölçekli yatırımlara ihtiyaç duyulan bu sektörlerde yer temini öncelikli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sektörler ağırlıklı olarak enerji yoğun ve hammaddede dışa bağımlı yapıda bulunmaktadır. Söz konusu sektörlerde sürdürülebilir girdi tedariki sağlanırken, yurt içi ara mali üreticilerinin olumsuz etkilenmemesine yönelik önlemler alınmalıdır. Ayrıca, bu sektörlerde ulaştırma alt yapısının yetersiz oluşu hem girdilerin hem de nihai ürünlerin maliyetleri üzerinde önemli bir yük oluşturmaktadır. Bu

kapsamda sektörlerin rekabet gücünün artırılabilmesi için lojistik imkânlarının geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Kimya sanayiinde üretim (ilaç hariç) 2012 yılında yüzde 1,7 oranında artmıştır. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde ise üretim artış hızı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Kimya sanayiinde (ilaç hariç) 2012 yılında ihracat yüzde 7,6 oranında artarak 6,6 milyar ABD doları, ithalat ise yüzde 2,8 oranında azalarak 27,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının Ocak-Ağustos dönemi itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 2,7, ithalat ise yüzde 4,7 artmıştır. İmalat sanayii içerisinde en yüksek oranda ithalatın yapıldığı kimya sanayiinde büyük ölçekli yatırım ihtiyacı devam etmektedir. Özellikle kauçuk ve plastik ürünlerin imalatında kullanılan kimya sanayii ürünleri toplamı kimya sanayii ithalatının yüzde 39'unu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, sektörde petrokimya, plastik, kompozit ve ileri kimyasallar ve malzemeler gibi alanlarda lojistiği uygun yer tahsisi yapılarak kimya parklarının kurulması; sektörün düşük katma değerli yapısının yüksek katma değerli yapıya dönüştürülmesi, firmaların rekabet gücünün artırılması ve yeni yatırımların artırılması gibi konularda sektörde avantaj sağlayacaktır.

2012 yılı itibarıyla dünya ilaç pazarının büyüklüğü 972 milyar ABD dolardır. İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası verilerine göre 2012 yılında Türkiye reçeteli ilaç pazarı yüzde 5,9 oranında daralarak 7,8 milyar ABD dolarına gerilemiş, miktar olarak yüzde 2,8 oranında artışla 1,561 milyar kutuya ulaşmış, 2012 yılında kişi başına ilaç tüketimi 106,3 ABD doları olmuştur. TÜİK verilerine göre ilaç sanayii üretimi 2012 yılında yüzde 12,4 artmış, 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,9 azalmıştır. 2012 yılında ithalat 4,3 milyar ABD doları, ihracat ise 0,7 milyar ABD doları olmuştur. İthalat 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5, ihracat ise yüzde 23,6 artmıştır.

Kauçuk ve plastik ürünleri üretimi 2012 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 0,2 oranında azalmış, 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,7 oranında artmıştır. Sektörün ihracatı 2012 yılında yüzde 3 artarak 6,4 milyar ABD doları, ithalat ise yüzde 0,2 oranında azalarak 4,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının Ocak-Ağustos dönemi itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 7,3, ithalat ise yüzde 12,5 artmıştır. Türkiye plastik sektörü mamul üretim kapasitesiyle Avrupa'da ilk üç üreticiden biri konumundadır. Sektör, 2013 yılının ilk altı ayını üretim ve ihracatta yükselişle tamamlamıştır. Hammaddede yüzde 85 oranında dışa bağımlı plastik sektörünün üretim artışına paralel olarak hammaddede ithalatı da yükselmeye devam etmektedir.

Taş ve toprağa dayalı ürünlerin üretimi, 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 6,3, 2013 yılının ilk altı ayında ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,2 artmıştır. Sektör ihracatı 2012 yılında 2011 yılına göre yüzde 1 artarak 4,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. İhracat 2013 yılının ilk sekiz ayında ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,5 artarak 2,9 milyar ABD doları olmuştur. Sektör ithalatı 2012 yılında yüzde 7,4 azalarak 1,7 milyar dolar, 2013 yılının ilk sekiz ayında ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 17,1 artarak 1,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği verilerine göre çimento sektöründe üretim miktarı 2012 yılında yüzde 0,5 azalarak 63,9 milyon ton olmuştur. 2013 yılının ilk dört ayında ise çimento üretimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 17,6 artışla 28,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Çimento ihracatı 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 12,3 azalarak 9,7 milyon ton olmuştur. 2012 yılında en fazla çimento ihracatı yapılan ülkeler sırasıyla Rusya, Irak, Libya ve İsrail'dir.

Demir çelik sanayiinde dünyada küresel kriz sonrasında artmaya başlayan fiyatlarda 2011 yılı Mayıs ayından itibaren yaşanan düşüş 2013 yılı itibarıyla devam etmektedir. Artan küresel atıl kapasiteyle birlikte fiyatların daha da düşmesi beklenmektedir. 2009 yılında yaşanan küresel kriz sonrası 2010 ve 2011 yıllarında toparlanan dünya ham çelik üretimi, yüzde 1,2 oranında artarak 1,5 milyar ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam kapasite ise 2 milyar tonun üzerine çıkmıştır. 2012 yılında Türkiye'nin ham çelik üretimi yüzde 5,2 oranında artarak 35,9 milyon tona ulaşmış, 2011 yılında yakaladığı dünyanın en büyük 30 çelik üreticisi arasında, çelik üretimini en çok artıran ülke konumunu korumuştur. 2013 yılının ilk yedi ayında dünya ham çelik üretimi yüzde 2 oranında artış gösterirken, Türkiye'de nihai mamul tüketimi yüzde 7,6 oranında artmasına rağmen, yüksek ithalat artışı nedeniyle üretim yüzde 4 oranında azalmış ve 20,3 milyon tona gerilemiştir.

Türkiye'nin demir çelik sektöründe nihai mamul tüketimi 2012 yılında bir önceki yıla göre, özellikle uzun ürünlerin tüketimine bağlı olarak yüzde 5,6 oranında artarak 28,5 milyon tona çıkmıştır. Yassı ürünlerde yüzde 3,1 oranında uzun ürünlerde ise yüzde 7,9 oranında artış yaşanmıştır. 2013 yılının ilk yedi ayında miktar olarak nihai mamul tüketimi artmaya devam etmiştir. 2012 yılında, yarı ürünler dâhil demir çelik uzun ve yassı ürünlerin ihracatı, miktar olarak yüzde 8,7 oranında, değer olarak yüzde 1,5 oranında artmış ve sırasıyla 16,6 milyon ton ve 11,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk yedi aylık döneminde ise demir çelik ürünleri ihracatı miktar bazında yüzde 0,6 oranında, değer bazında yüzde 4,5 oranında gerilemiştir. Demir çelik ürünleri ithalatı ise artan ürün çeşitliliği ve üretim kapasitesine rağmen 2012 yılında yurt içinde miktar olarak yüzde 11,7 oranında artarak 11,1 milyon ton, değer olarak yüzde 4,7 oranında azalarak 9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. İthalat 2013 yılının ilk yedi ayında bir önceki yılın ilk yedi ayına göre miktar olarak yüzde 31,9 oranında, değer olarak ise yüzde 14,2 oranında artmıştır. Bu dönemde özellikle yarı mamul ithalatının miktar olarak yüzde 93,1 oranında artması dikkat çekicidir.

Sistem endüstrisi niteliğindeki olan makine, otomotiv, elektronik, tıbbi cihaz, beyaz eşya ve savunma sanayilerinde Ar-Ge, tasarım, yenilik, ürün çeşitlendirme, ölçek, verimlilik, çevreye duyarlılık ve kalite gibi unsurlar bu sanayilerin gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Yurtdışında bu sektörler arasında karşılıklı işbirliği ve bütünlüğe geliştirici çalışmaların yürütülmesi önem arz etmektedir.

Makine imalat sanayiinde talep genellikle sabit sermaye yatırımlarına bağlı olarak değişmektedir. 2012 yılında ihracat yüzde 3,7 artarken, ithalat yüzde 3,5 azalmış, üretim yüzde 1 oranında artmıştır. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat yüzde 8,5, ithalat yüzde 12,6 oranında artmıştır. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde makine imalat sanayiinde üretim yüzde 2,2 oranında artmıştır. Tekstil makineleri, kâğıt makineleri, inşaat ve maden makineleri, metal işleme makineleri, sanayi tipi soğutma ve havalandırma donanımları ve diğer pompa ve kompresör üretiminde yüksek oranlı artışlar görülmüştür.

Elektronik sanayiinde 2010 yılından bu yana gözlenen büyümeye 2012 yılında da devam etmiştir. Bu dönemde ihracat yüzde 19, beyaz eşya, bilgisayar ve optik ürünler dâhil üretim ise yüzde 14,8 artmıştır. 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde, üretim bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7 oranında azalırken, ihracat yüzde 29,2 oranında azalmış, ithalat ise yüzde 19,9'luk bir artış göstermiştir. Sektörde en önemli üretim kalemi olan televizyon üretim ve ihracatı 2005 yılından 2008 yılı ortalarına kadar düşüş eğiliminde olmuş, 2008-2010 döneminde ise durağan bir seyir izlemiştir. Türk Elektronik Sanayicileri Derneği (TESİD) verilerine göre 2011 yılında artış eğilimi gösteren televizyon üretimi ve ihracatı, 2012 yılında da bu eğilimi devam ettirmiştir ve bir önceki yıla oranla sırasıyla yüzde

6,1 ve 10,6 oranlarında artarak 11,6 milyon adet ve 10,1 milyon adet olarak gerçekleşmiştir.

Beyaz eşya sanayinde 2012 yılında ihracat 4,2 milyar ABD doları, ithalat 1,1 milyar ABD doları olmuştur. 2013 yılı Ocak- Ağustos döneminde ihracat yüzde 2 oranında artarak 2,7 milyar ABD dolarına, ithalat yüzde 19,6 oranında artarak 881,3 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde miktar bazında üretim yüzde 1,4, yurt içi satışlar yüzde 6,5, ithalat yüzde 32,1 artarken, ihracat yüzde 1,3 azalmıştır.

Tıbbi cihaz sektöründe ülkemizde üretim çoğunlukla geleneksel teknolojilerle yapılmakta olup ithalat yüksek teknolojili ürünler ağırlıklıdır. Sektörün katma değerini artırmak ve ithal bağımlılığını azaltmak amacıyla kamu alımı politikalarıyla sektörel üretim ve teknolojik gelişme desteklenecektir. Sektörde 2012 yılında ihracat yüzde 15,6 artarak 265 milyon ABD doları, ithalat yüzde 3,6 azalarak 2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat yüzde 24,3, ithalat yüzde 5,7 oranında artmıştır.

Otomotiv sanayiinde toplam üretim 2012 yılında iç ve dış pazarlardaki talep daralması nedeniyle bir önceki yıla göre yüzde 10 oranında azalarak 1 milyon 73 bin adede gerilemiştir. Otomotiv sanayii kapasite kullanım oranı 2011 yılında yüzde 76 iken, bu oran 2012 yılında yüzde 70'e düşmüştür. Otomotiv sanayii toplam yurt外ci pazarı, 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 10 oranında azalarak 818 bin adet olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde otomobil pazarındaki düşüş yüzde 6 oranında olmuş ve pazar 556 bin adede gerilemiştir. Hafif ticari araç pazarında ise 2012 yılında yüzde 18 oranında düşüş yaşamıştır. Bu düşüşte ÖTV oranlarındaki artış ve kullanımına yönelik çeşitli zorluklar etkili olmuştur. Diğer yandan, otomotiv sanayii ihracatında, AB pazarında yaşanan daralma nedeniyle 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 8 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Bu dönemde 413 bin adedi otomobil olmak üzere, toplam 730 bin adet taşıt ihracat edilmiştir. Böylelikle 2011 yılında otomotiv sanayii üretiminde ihracatın payı yüzde 66,5 iken, 2012 yılında bu pay yüzde 68'e yükselmiştir.

2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde adet olarak otomotiv sanayii üretimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,7, ihracatı yüzde 13,8 ve ithalatı yüzde 24,2 oranında artış göstermiştir. Otomotiv sanayii yurt外ci pazarı bu dönemde yüzde 12 oranında artarak 543 bin adet düzeyinde gerçekleşmiştir. Otomobil pazarında 2012 yılının ikinci yarısından sonra başlayan ithalatın payındaki artış devam etmiş ve 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla bu oran yüzde 78'e ulaşmıştır. Öte yandan aynı dönemde hafif ticari araç pazarı yüzde 9 oranında daralmış ve 119 bin adet olmuştur. Böylece 2012 yılı Ağustos ayı itibarıyla hafif ticari araç pazarında ithalatın payı yüzde 43 iken, bu oran 2013 yılının aynı döneminde yüzde 48'e yükselmiştir. Hafif ticari araçlar pazarında yaşanan bu olumsuz gelişmede, ÖTV ile K2 Belgesi bedellerinin üzerinde artış göstermesinin yanında ekonominin yavaşlaması da etkili olmuştur.

Otomotiv sanayii dış ticaretine değer olarak bakıldığından ise, 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde 10,8 milyar ABD doları ithalata karşılık, 10,9 milyar ABD doları ihracatın gerçekleştiği gözlenmektedir. Otomotiv sanayii ürünlerinde bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 9,9, ithalat ise yüzde 19,6 oranında artmıştır. Bu gelişmeler neticesinde, 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde 874 milyon ABD doları fazla veren sektör 2013 yılının aynı döneminde ancak 83 milyon ABD doları fazla verebilmiştir. Sektörde tedarik zincirini kapsayan, tasarım, Ar-Ge, üretim ve satış-pazarlama süreçleri bütününe yurt外ci içinde geliştirilmesi, katma değerin artırılması, çevreye duyarlı yeni teknolojilerin

geliştirilmesi ve küresel pazarların ihtiyaçlarına yönelik özgün tasarıma sahip araçlarla markalaşmanın özendirilmesi önem arz etmektedir.

Savunma ve havacılık sanayii yıllık cirosu 2003 yılında 1,3 milyar ABD dolarından 2012 yılında 4,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Aynı dönemde ihracat 331 milyon ABD dolarından 2012 yılında 1,3 milyar ABD dolarına yükselmiştir. 2003-2012 döneminde yurt içi üretimi ve tasarım yeteneğini geliştirmek amacıyla yürütülen başlıca faaliyetler; tank, helikopter, savaş gemisi ve uyuş projeleri olmuştur. Savunma sanayiinin, ürün tasarımından üretim, modernizasyon ve lojistik desteği uzanan ömür devrinin tamamında etkin rol alınabilmesi için lojistik yol haritası oluşturulmuştur. Uyuş montaj, entegrasyon ve test merkezi kurulması çalışmaları sürdürülmemektedir.

Savunma sanayii sektörünün en önemli etkinlik göstergesi olan Türk Silahlı Kuvvetleri ihtiyaçlarının yurt içindeki karşılanma oranı 2003 yılında yüzde 25 iken 2011 yılında yüzde 54'e yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerde savunma ihtiyaçlarının yüzde 85-95'i yerli kaynaklardan sağlanmaktadır. Ülkemizde ise savunma alımlarında büyük oranda dışa bağımlılık devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü ve dünya ihracatından aldığı payı artırmak için imalat sanayiinde dönüşümü gerçekleştirerek yüksek katma değerli yapıya geçmek ve yüksek teknoloji sektörlerinin payını artırmak temel amaçtır.

İmalat sanayiinde dönüşümün ana odakları; yenilikçilik ve firma becerileri, bölgelerin üretme etkili katılımı, sektörler arası entegrasyon, yeşil teknoloji ve üretim ile dış pazar çeşitliliğidir. Yeşil üretim kapasitesi, yenilik, firma becerileri ve sektörler arası entegrasyonun geliştirilmesiyle verimlilik ve yurt外i katma değer artırılması; dış pazar çeşitliliği ve bölgesel üretim kapasitelerinin geliştirilmesiyle de istikrarlı yüksek büyümeyen sağlanması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
İmalat sanayiine yönelik sektörel ve diğer strateji hedef ve politikalarıyla uyumlu olarak hazırlanacaktır. (Kalkınma Planı p.667)			
Tedbir 237. Sanayide rekabet gücünün artırılması amacıyla sektörel stratejiler ve eylem planları hazırlanacak, uygulamalar izlenecek ve değerlendirilecektir.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı(S), Kalkınma Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011- 2014'ün uygulama, izleme ve değerlendirme faaliyetlerine devam edilmektedir. Onuncu Kalkınma Planı politikaları ile uyumlu ve 2015-2018 uygulama dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Hazırlanan sanayi stratejisi ile sektörel stratejilerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi sağlanacak, ayrıca sektörel stratejileri tamamlanmayan diğer sektörler için de strateji belgeleri hazırlanacak, bu kapsamında gerekli kurumsal kapasitenin artırılmasına ilişkin çalışmalar sürdürilecektir.

Haksız rekabeti önlemek ve insan sağlığı ve güvenliğini korumak üzere piyasa gözetim ve denetim sisteminin etkin işlemesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir. İşletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere kalite altyapısının geliştirilmesine devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.659)

Tedbir 238. Sanayi ürünlerinin güvenli ve mevzuatına uygun şekilde piyasaya arzını sağlamak amacıyla piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri etkinleştirilecektir.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı	Aralık Sonu	Yıl içinde denetlenen ürün sayısı %20, teste gönderilen ürün sayısı ise %10 artırılacak, risk değerlendirmesi yapılarak daha çok güvensiz ve teknik düzenlemesine aykırı ürün tespit edilmesi sağlanacak ve uygunluluğu tespit edilen ürünlerin toplam denetlenen ürünlere oranının %12 olması hedeflenmektedir.
Tedbir 239. Ülkemizin test ve ölçüm altyapısının belirlenmesi amacıyla laboratuvar envanteri oluşturulacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, TÜRKAK, TSE, TÜBİTAK, KOSGEB, YÖK, TOBB, Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları, STK'lar,	Aralık Sonu	Uygunluk değerlendirme kuruluşlarının, üniversitelerin ve üreticilerin laboratuvar deney envanteri çıkarılacaktır. Ülkemizde yapılamayan deneyler tespit edilecek ve ülkemize kazandırılacaktır. Standartlar ve standartın tanımladığı deneyler kapsamında oluşturulacak envanter internet tabanlı olarak yayımlanacaktır.
Tedbir 240. 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanunun yerine gececek Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu hazırlıkları tamamlanacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Eylül Sonu	Bakanlık tarafından hazırlanan tasarı taslağının kamu ve özel sektör kuruluşlarından gelen görüşler doğrultusunda Bakanlık içi değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra Başbakanlığa sevk edilmesi hedeflenmektedir.
Tedbir 241. Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği güncellenecektir.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Aralık Sonu	Yönetmelik Haziran 2013'te kısmen güncellenmiştir. Tamamen güncellenmesi ise "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanun Taslağı'nın yasallaşmasına bağlıdır. Bu nedenle, yönetmeligin güncellenmesi çalışması, Kanun taslağı çalışması ile paralel bir şekilde yürütülecektir. Bunun yanısıra, AB'de çalışmaları devam eden Tüketicilerin Ürünü Güvenliği Tüzüğü taslağı takip edilecektir
Tedbir 242. Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği çıkarılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	"Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanun Taslağı'nın yasallaşmasına müteakiben "Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği" taslağı üzerinde çalışmalara başlanacaktır. Bu nedenle, yönetmeligin güncellenmesi çalışması, Kanun taslağı çalışmasıyla paralel bir şekilde yürütülecektir. Bunun yanısıra, AB'de çalışmaları devam eden Tüketicilerin

			Ürünü Güvenliği Tüzüğü taslağı takip edilecektir.
Tedbir 243. Ulusal Piyasa Gözetimi ve Denetimi Strateji Belgesinde (2012-2014) öngörülen çalışmalar yapılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gümüş ve Ticaret Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu	Aralık Sonu	<p>Strateji Belgesindeki hedeflerle,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mevzuat altyapısının güncellenmesi ve güçlendirilmesi - İdari ve teknik yapının güçlendirilmesi - Uygulamaların etkinleştirilmesi - Uluslararası alanda işbirliğinin geliştirilmesi - PGD'nin taraftarıyla iletişimini güçlendirilmesi şeklindeki stratejik amaçlara ulaşılması için Strateji Belgesi ile oluşturulan çalışma grupları çalışmalarını öngörülen takvime bağlı olarak yürüteceklerdir.
Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı			
Tedbir 244. Tibbi cihazlarda odak ürünler için orta ve uzun dönem tedarik planı hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Orta ve uzun dönemde ihtiyaç duyulacak odak tibbi cihaz ve ürünler belirlenecek ve bu ürünlerin yıllık bazda tedarik planı hazırlanacaktır.
Tedbir 245. Yerleştirme çalışmalarına altyapı sağlamak üzere tibbi cihaz sektörü analizi yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Sektörel Analiz ve Yatırım Modelleri Birimi kurularak Sağlık Yatırımları Genel Müdürlüğü'nden yerleştirme çalışmalarına teknik destek verilecektir. TÜBİTAK tarafından yürütülen proje çalışmalarında (1003 ve 2007 Projeleri kapsamında) Türkiye'de tibbi cihaz alanında yapılacak Ar-Ge çalışmaları belirlenecektir. Üniversite ve sanayi arasında köprü oluşturmak için periyodik toplantılar düzenlenecektir.
Sanayide geri dönüşüm ve geri kazanım gibi uygulamalara önem verilecektir. (Kalkınma Planı p.665)			
Tedbir 246. Ulusal Geri Dönüşüm Stratejisi ve Eylem Planı uygulanacak, izlenecek ve değerlendirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık sonu	Ulusal Geri Dönüşüm Strateji Belgesi uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerine yönelik mekanizmalar oluşturulacaktır.
Büyük ölçekli firmalar ile küçük ölçekli firmalar arasındaki verimlilik farkının yüksek olduğu gıda, giyim, metal eşya, mobilya sektörlerinde küçük işletmelerin			

verimliliklerinin artırılmasına öncelik verilecektir. (Kalkınma Planı p.661)			
Tedbir 247. Türkiye Bölgesel ve Sektörel Verimlilik Gelişim Haritası hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Ticaret ve Sanayi Odaları, Kalkınma Ajansları, KOSGEB, Araştırma Kuruluşları	Aralık Sonu	Verimlilikle ilgili alanlarda politika oluşturma süreçlerini güçlendirmek ve izlenebilirliği artırmak amacıyla Türkiye Bölgesel ve Sektörel Verimlilik Gelişim Haritası hazırlıklarına başlanacaktır.
Üretimde Verimliliğin Artırılması Programı			
Tedbir 248. Türkiye'de sanayinin sürdürülebilir büyümesi ve uluslararası rekabet gücünün artırılması amacıyla ülke genelinde verimlilik ve temiz üretim faaliyetlerinin desteklenmesi ve sanayide başta enerji olmak üzere, kaynak verimliliğinin artırılmasına yönelik programlar geliştirilecek ve uygulanacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı(S), Kalkınma Ajansları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TÜİK, TÜBİTAK, KOSGEB, İlgili STK'lar, Sektör Birlikleri, Sanayi Odaları, Üniversiteler	Aralık Sonu	Üretimde Verimliliği Artırma Programı kapsamında imalat sanayiinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin; - Üretim süreçlerindeki verimlilik sorunları hakkında bilinçlendirilmeleri, - Verimlilik sorunlarının giderilmesinde uygulanacak yöntem ve teknikler hakkında bilgilendirmeleri, - Üretim süreçlerindeki verimlilik oranlarının artırılması ve performanslarının iyileştirilmesi. KOBİ'lerin enerji verimliliği konusundaki eğitim, etüt ve danışmanlık hizmetlerini desteklemeye yönelik mekanizmaların geliştirilmesi. Sanayide enerji kullanımında düşük verimli teknoloji ve uygulamaların değiştirilmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesi sağlanacaktır.
Sanayi girdilerinin ülke içinden karşılanma oranının artırılmasını teminen, yüksek yatırım gerektiren ara malı ve sanayi hammaddelerinin üretimine öncelik verilecektir. (Kalkınma Planı p.654)			
Tedbir 249. Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) ve Eylem Planının (2013-2015) 2014 yılına ait eylemleri hayata geçirilecektir.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum Kuruluşları ile Özel Sektör Temsilcileri	Aralık sonu	Girdi tedarikinde, ülke ve bölge bazlı bağımlılığın azaltılması, kaynaklardaki belirsizliklerin ve dalgalandırmaların oluşturacağı risklerin giderilmesi, ihracatın korunması ve gelecekte önem kazanacak ürünlerin ihtiyacının karşılanmasına yönelik söz konusu çalışmalarla 2014 yılında devam edilecektir.
Savunma sanayii rekabetçi bir yapıya kavuşturulacaktır. Savunma sistem ve lojistik ihtiyaçlarının özgün tasarıma dayalı olarak ülke sanayisiyle bütünsel ve sürdürülebilir bir şekilde karşılaşması, uygun teknolojilerin sivil amaçlı kullanımı ile yerlilik oranının ve Ar-Ge'ye ayrılan payın artırılması sağlanacaktır. Belirli savunma sanayii alanlarında ağı ve kümelenme yapıları desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.681)			
Tedbir 250. Teknolojik üstünlük kazandıracak platform ve sistemlerin yurtiçinde geliştirilmesine yönelik projeler hayata geçirilecektir.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı (S), MSB, Genelkurmay Başkanlığı, , İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Aralık Sonu	ALTAY, ANKA, ATAK, HÜRKEŞ, Modern Piyade Tüfeği Projeleri kapsamındaki çalışmalara devam edilecektir.

Tedbir 251. Performans bazlı ve sanayinin sorumluluk alacağı lojistik destek uygulamaları başlatılacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı (S), MSB, Genelkurmay Başkanlığı	Aralık Sonu	SSM Ömür Devri Yönetimi Stratejisi dokümanı oluşturulacak, lojistik destek standart sözleşmeleri hazırlanacak ve en az 3 başlangıç projesi sözleşmeye bağlanacaktır.
Tedbir 252. Türkiye'nin tüm uydu projelerine hizmet edecek Uydu Montaj, Entegrasyon ve Test Merkezi (UMET) faaliyete geçirilecek ve ilk olarak GÖKTÜRK-1 hassas gözlem uydusunun entegrasyonu için kullanılacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı (S), TAI	Aralık Sonu	UMET Merkezi Binası tamamlanarak, test cihazlarının entegrasyonuna ve saha kabul testlerine başlanacaktır. 2014 yılı içerisinde GÖKTÜRK-1 Uydusu Türkiye'ye getirilerek, UMET'te uydunun testlerine başlanacaktır.
Tedbir 253. İhracat ve tanıtım faaliyetlerinin koordinasyonu için Abu Dabi'de ve Endonezya'da irtibat ofisleri kurulması çalışmaları tamamlanacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı	Aralık Sonu	Astana/Kazakistan Ofisi'nin kurulması ile SSM irtibat Ofisi sayısı 4 olmuştur. Abu Dabi'de açılacak ofis ile ilgili çalışmalar devam edilecektir. 2014 yılında Endonezya'da bir ofis açılması yönünde çalışmalar, ofis açılması uygun bulunursa gerçekleştirilecektir.

2.2.2.12. Girişimcilik ve KOBİ'ler

a) Mevcut Durum

Esnaf ve sanatkârların çoğunluğunu oluşturduğu KOBİ'ler, çalışan sayısı bakımından toplam girişimlerin yüzde 99,9'unu, istihdamın yüzde 76'sını, katma değerin yüzde 54'ünü ve yatırımların yüzde 50'sini oluşturmaktadır. KOBİ'lerin küreselleşmeden kaynaklanan yüksek rekabete ayak uydurma, yeterli sermayeye sahip olma, yenilikçi projeler üretme, ortak iş ve proje geliştirme gibi hususlarda güçlendirilmesine ve ülkemizdeki girişimcilik yeteneklerinin ve girişimci sayısının artırılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

TABLO II: 32- Açılan ve Kapanan İşletme Sayısı

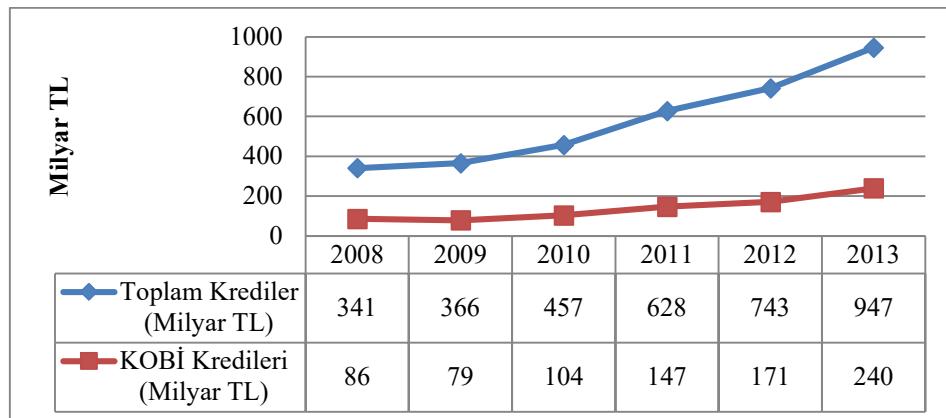
Yıl	Faaliyete Geçen Esnaf ve Sanatkâr Sayısı	Faaliyeti Sona Eren Esnaf ve Sanatkâr Sayısı	Kurulan Şirket Sayısı	Kapanan Şirket Sayısı	Kurulan Ger.Kişi Tic.İşl.	Kapanan Ger.Kişi Tic.İşl.	Kurulan Kooperatif Sayısı	Kapanan Kooperatif Sayısı
2010	176 978	103 256	50 423	11 400	50 943	29 921	1 547	2 042
2011	189 427	142 843	53 409	13 095	60 430	41 130	1 033	1 896
2012	191 808	96 204	38 887	14 168	67 455	31 915	877	1 895
2013 (1)	145 998	80 246	35 621	10 221	41 050	57 192	662	1 267

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, TOBB

(1) Eylül sonu gerçekleşme

KOBİ kredileri 2008-2013 döneminde 86 milyar TL'den 240 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde KOBİ kredilerinin toplam krediler içindeki payı ise yüzde 25,1'den yüzde 25,4'e çıkmıştır.

GRAFİK: 8- KOBİ Kredileri

Kaynak: BDDK'nın veri tabanından derlenmiştir. Veriler ilgili yılın Temmuz ayı itibarıyladır.

Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK) ve Halk Bankası aracılığıyla esnaf ve sanatkârlara indirimli faizli kredi kullandırılmaya devam edilmiştir.

TABLO II: 33- ESKKK Kefalet Kredileri

Yıl	Kefalet Alan ve Kredi Kullanan İşletme Sayısı (Adet)	Verilen Kefalet ve Yaratılan Kredi Hacmi (Milyon TL)
2010	236 742	3 669
2011	244 700	5 541
2012	258 057	6 925
2013 (1)	274 613	8 773

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

(1) 31/8/2013 itibarıyladır.

Ayrıca, 2010 yılından itibaren Kredi Garanti Fonu (KGF) A.Ş. tarafından kendi kaynaklarının yanında Hazine destekli kefalet işlemlerine başlanmıştır.

TABLO II: 34- KGF A.Ş. Tarafından Verilen Kefalet ve Yaratılan Kredi Hacmi

Yıl	KGF A.Ş Öz Kaynak			Hazine Kaynaklı Kefalet			Toplam					
	İşletme Sayısı (Adet)	Kefalet Sayısı (Adet)	Kefalet Hacmi (Milyon TL)	Yaratılan Kredi Hacmi (Milyon TL)	İşletme Sayısı (Adet)	Kefalet Sayısı (Adet)	Kefalet Hacmi (Milyon TL)	Yaratılan Kredi Hacmi (Milyon TL)	İşletme Sayısı (Adet)	Kefalet Sayısı (Adet)	Kefalet Hacmi (Milyon TL)	Yaratılan Kredi Hacmi (Milyon TL)
2010	1 333	2 382	663	868	600	708	275	434	1 933	3 090	938	1 302
2011	1 058	1 834	601	812	1 198	1 373	522	809	2 256	3 207	1 123	1 621
2012	1 484	1 694	499	676	3 528	3 823	614	877	5 012	5 517	1 113	1 553
2013(1)	917	1 000	288	384	885	958	406	587	1 802	1 958	694	971

Kaynak: KGF A.Ş.

(1) Ağustos sonu itibarıyladır.

KOBİ'ler ve yeni girişimcilere yönelik destekleme faaliyetlerine devam edilmiştir. Bu kapsamında 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 72,4 artış sağlanmıştır. Ancak desteklere yönelik izleme-değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesine ve etki analizleri yapılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

TABLO II: 35- KOSGEB Destek Programları

DESTEK PROGRAMLARI	2011		2012		2013 (1)	
	Destek Sayısı	Destek Miktarı (Bin TL)	Destek Sayısı	Destek Miktarı (Bin TL)	Destek Sayısı	Destek Miktarı (Bin TL)
KOBİ Proje Destek Programı	630	20 540	1 814	57 180	1 399	25 267
Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Prog.	830	43 294	1 193	65 667	856	30 495
İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı	46	12 451	84	21 113	47	6 101
Tematic Proje Destek Programı	8	197	18	445	16	406
Girişimcilik Destek Programı	2 416	26 252	4 984	52 182	4 653	38 343
Genel Destek Programı	15 387	67 538	19 065	96 807	12 821	53 167
Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı	0	0	3	135	1	6 000
Toplam	19 317	170 275	27 161	293 533	19 793	153 788

Kaynak: KOSGEB, 2013

(1) Temmuz sonu itibarıyla gerçekleşen rakamlardır.

Girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla KOSGEB tarafından 38 Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER) ve 14 İş Geliştirme Merkezinde (İŞGEM) başlangıç aşamasındaki girişimciler desteklenmektedir. Diğer taraftan son yıllarda özel sektör tarafından kuluçka ve hızlandırıcı merkezleri kurulmaya başlanmış ve sayıları 15'e ulaşmıştır.

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2009 yılında başlanan Teknogirişim Sermaye Destek Programı uygulamalarına devam edilmektedir. Bu kapsamında 2013 yılında 294 girişimci desteklenmiştir. Diğer taraftan 2012 yılında TÜBİTAK tarafından Girişimcilik Aşamalı Destek Programı başlatılmış olup 2013 yılında 130 girişimcinin desteklenmesi öngörmektedir.

TABLO II: 36- Başlangıç Girişimcilik Destekleri

Kurum	BSTB Teknogirişim Destekleri			TÜBİTAK Girişimcilik Aşamalı Destekleri		
	Yıl	Başvuru Sayısı	Desteklenen Girişimci Sayısı	Destek Miktarı (Milyon TL)	Başvuru Sayısı	Desteklenen Girişimci Sayısı
2009	159	78	7,6	-	-	-
2010	724	102	9,9	-	-	-
2011	859	272	26,3	-	-	-
2012	1 597	288	28,0	745	112	6,5 (1)
2013	1 539	294	28,8	1220	140 (2)	10 (3)
Toplam	4 878	1 034	100,8	1965	242	16,5

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), TÜBİTAK

(1) Ödemeler 2013 yılında gerçekleşmiştir.

(2) Desteklenecek potansiyel girişimciler belirlenmiştir; ödemeler 2014 yılında tamamlanacaktır.

(3) 2014 yılı gerçekleşme tahmini.

TABLO II: 37- OSB ve TGB Bilgileri

Yıllar	OSB			TGB		
	Tamamlanmış OSB Sayısı	OSB'lerde Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	Kullandırılan Kamu Kaynağı (Bin TL) (1)	Faaliyete Geçen TGB Sayısı	TGB'lerde Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	Kullandırılan Kamu Kaynağı (Bin TL) (1)
2002	70	26 624	113 447	2	-	-
2003	76	27 811	65 823	6	169	-
2004	77	29 334	97 869	10	305	4 436
2005	87	30 754	82 463	10	463	5 952
2006	93	35 000	84 535	14	546	12 260
2007	107	34 291	141 692	16	787	15 345
2008	120	35 828	110 764	19	1 154	18 050
2009	131	37 111	104 918	22	1 254	19 749
2010	143	37 618	154 713	28	1 515	37 829
2011	147	38 848	136 966	32	1 800	34 383
2012	153	41 357	96 938	34	2 174	35 779
2013 (2)	155	46 240	142 000	37	2 247	36 185

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTM)

(1) 2013 fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

(2) 2013 yılı Eylül ayı itibarıyladır.

2013 yılında organize sanayi bölgesi (OSB) sayısı 153'e çıkmış, küçük sanayi sitesi (KSS) sayısı ise 448 olmuştur. Teknoloji geliştirme bölgelerinin (TGB) sayısı 52'ye, aktif olanlarının sayısı 37'ye ve TGB'lerde faaliyet gösteren işletme sayısı ise 2.247'ye yükselmiştir. OSB uygulamalarında üretme geçme oranlarının artırılması, OSB ve TGB'lerin kapasitelerinin geliştirilerek girişimcilere daha iyi hizmet verilmesi ve bunların araştırma merkezleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Ortak iş yapma kültürüne, sermaye birikimine ve gelir dağılımına olumlu katkıları açısından önem taşıyan kooperatifçiliğin geliştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Girişimciliğin geliştirilmesi ve KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılarak ekonomik büyümeye katkısının yükseltilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda, girişimcilik ekosisteminde yer alan tüm aktörlerin kapasitesi ve hizmet kalitesi artırılarak iş ortamı geliştirilecek ve öncelikle hızlı büyüyen veya büyümeye potansiyeline sahip girişimciler ile ürün, hizmet ve iş modeli açılarından yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesi sağlanacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Girişimcilik ekosisteminde hizmet ve destek sağlayan tüm kurum ve kuruluşların kurumsal kapasiteleri ve işbirliği düzeyleri artırılacaktır. Kamu tüzel kişiliğine sahip meslek kuruluşları, ekonomiye katkılarını artırmak ve girişimciliği desteklemek üzere yeniden yapılandırılacaktır. (Kalkınma Planı p.691)			

Tedbir 254. Kamu tüzel kişiliğine sahip meslek kuruluşlarının girişimcilik ekosistemindeki etkinliğini artırmaya yönelik yol haritasını içeren bir araştırma yapılacaktır.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TOBB, TESK	Aralık Sonu	Gelişmiş ülke örneklerini dikkate alan ve sonucunda yol haritasının hazırlanacağı bir araştırma yapılacaktır.
Tedbir 255. Yeni girişimlerin üzerindeki doğrudan ve dolaylı mevzuat yüklerinin azaltılmasına yönelik durum raporu hazırlanacaktır.	KOSGEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, ÇSGB, Hazine Müsteşarlığı, TOBB, TESK, SGK	Aralık Sonu	Mevzuatın yeni işletmelere getirdiği yük konulu durum raporu hazırlanacaktır. Bu kapsamda oda aidatları, vergiler, SGK primleri, belediye harçları gibi hususlar değerlendirilecektir.
Girişimcilik ve KOBİ desteklerinin sağlanmasında yenilik, verimlilik ve istihdam artışı, büyümeye, ortak iş yapma gibi ölçütlerin yanı sıra kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe de öncelik verilecektir. Uygulamada izleme ve değerlendirme süreçleri iyileştirilecek, etki analizlerinden yararlanılarak desteklerin ekonomiye katkısı ölçülecektir. (Kalkınma Planı p.693)			
Tedbir 256. Girişim sermayesi ve bireysel katılım sermayesi gibi yenilikçi finansman imkânları artırılacak ve teknolojik girişimcilik destek modelleri birbiriyle uyumlu ve birbirini destekleyecek şekilde yapılandırılacaktır.	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK	Aralık Sonu	Başa teknolojik girişimciler olmak üzere girişimcilerin ihtiyaçları belirlenecek, mevcut destek programları etki analizleri ve değerlendirmeleri yapılacak ve destek modelleri birbiriyle uyumlu ve birbirini destekleyecek şekilde yapılandırılacaktır.
Tedbir 257. KOBİ'lere ve yeni girişimcilere destek veren kurumların ön ödeme yapabilmesine ilişkin düzenleme yapılacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, TÜBİTAK, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK	Aralık Sonu	KOBİ'lere ve yeni girişimcilere destekler sağlanırken ödemelerde teminatsız avans verilebilmesine yönelik düzenlemelerin geliştirilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 258. Üniversitelerin girişimcilik ekosisteminde etkisini artırmaya yönelik projeler ve bunlara yönelik etki analizleri başlatılacaktır.	TÜBİTAK (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK	Aralık Sonu	Teknolojik girişimcilerin uluslararası rekabet edebilirliğinin artırılması için girişimciler desteklenecek, üniversitelerin girişimcilik ekosisteminde etkisini artırmaya yönelik projeler ve bunlara yönelik etki analizleri başlatılacaktır.
Tedbir 259. Kadın girişimciliğin	Aile ve Sosyal	Aralık	Kadın girişimcilerin başarısının

önündeki engellerin kaldırılması ve kadınların ekonomik hayatıROLERİNIN geliştirmesine yönelik araştırma çalışmaları yapılacaktır.	Politikalar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, TOBB, TESK, İlgili Meslek Kuruluşları, STK'lar	Sonu	ve sayısının artırılması için kadın girişimcilerin profilleri belirlenecek, karşılaştıkları sorunları ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla araştırma yapılacaktır.
KOBİ'lerin Ar-Ge, yenilik ve ihracat kapasiteleri geliştirilerek uluslararasılaşma düzeyleri artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.695)			
Tedbir 260. İşletmelere ve girişimcilere sağlanan Ar-Ge, yenilik ve işbirliği desteklerinin miktarı artırılacaktır.	KOSGEB (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK	Aralık Sonu	KOBİ'lere sağlanan Ar-Ge ve yenilik destekleri etkinleştirilerek yaygınlaştırılacak ve KOBİ'lerin Ar-Ge talebini artıracak faaliyetler süreğinde olacaktır. Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik üniversite-kamu-iş dünyası üçlüsünü kapsayan işbirliklerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Bu kapsamda, 2014 yılı sonunda 1400 işletmeye yaklaşık 80 Milyon TL destek sağlanması öngörmektedir.
OSB, TGB, KSS ve Endüstri Bölgeleri uygulamaları geliştirilecek, daha nitelikli hizmet verebilmeleri için kurumsallaşmaları ve etkin bir biçimde yönetilmeleri sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.698)			
Tedbir 261. OSB uygulamalarının etkinliğinin artırılması ve yenilikçi bir hale getirilmesi amacıyla OSB'lerin etki değerlendirmesi yapılacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Yatırım Programında yer alan araştırma projeleri ile OSB'lerin etki değerlendirmesi yapılacak, yenilikçi uygulamalar geliştirilecektir.
Teknoloji geliştirme bölgelerinin yapısı ve işleyisi; üniversite sanayi işbirliğini, iletmeler arası ortak Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini ve yenilikçi girişimciliğin en üst düzeye çakarmak üzere etkinleştirilecektir. (Kalkınma Planı p. 632).			
Tedbir 262. TGB'lerin etkinliğini artırmak amacıyla izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacak, yönetim yapıları güçlendirilecektir.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TÜBİTAK, TOBB	Aralık Sonu	TGB'lerin daha fazla katma değer üretmesi amacıyla belli alanlarda odaklanmaları sağlanacak, performans değerlendirmesi yapılacak ve Ar-Ge faaliyetleri artırılacaktır. TGB'lerdeki firma ve insan kaynağı sayısının ve niteliğinin artırılması sağlanacaktır. TGB yönetimlerinin firmalara yönelik etkin eğitim ve danışmanlık hizmetleri verecek şekilde kapasiteleri güçlendirilecektir.
Kuluçka, iş geliştirme merkezleri ve hızlandırıcıların nicelik ve nitelikleri artırılarak etkin bir şekilde hizmet vermeleri sağlanacaktır. Bu kapsamında kamu, STK'lar ve özel sektör işbirliğiyle destek modelleri geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.692)			

Tedbir 263. İş geliştirme, kuluçka ve hızlandırıcı gibi merkezlerin sayısı ve etkinliği artırılacaktır.	KOSGEB (S), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK	Aralık Sonu	İşletmelerin özellikle kuruluş dönemlerinde önemli katkılar sağlayan İŞGEM, TEKMER ve hızlandırıcı benzeri yapıların oluşturulması ve etkinleştirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamında mevcut merkezler arasında ağlar kurulacak ve hızlandırıcılarla yönelik destek modeli hazırlanacaktır.
Esnaf ve sanatkârların değişen ekonomik ve sosyal şartlara uyum sağlayabilmesi için gerekli yapısal dönüşümleri desteklenecek ve alışveriş merkezlerinin küçük esnaf ve sanatkârlara yönelik olumsuz etkilerinin giderilmesi sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.699)			
Tedbir 264. Esnaf ve sanatkârlara yönelik yeni destekleme modelleri geliştirilecektir.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, KOSGEB, Kalkınma Ajansları	Aralık sonu	Esnaf ve sanatkârların kamu tarafından etkin bir şekilde desteklenmesi amacıyla bu kesime yönelik bir destek modeli oluşturulacaktır.

2.2.2.13. Fikri Mülkiyet Hakları

a) Mevcut Durum

Dinamik bir yapıda olan fikri mülkiyet hakları alanında dünyada yaşanan sürekli gelişim ve değişim ülkemizdeki sistemi de etkilemeye ve sisteme güncellenme ihtiyacı yaratmaktadır. Sinaî mülkiyet mevzuatının, uluslararası gelişmeler, AB mevzuatına uyum ve iç uygulamalarda ortaya çıkan sorunların giderilmesi kapsamında güncellenmesini ve değiştirilmesini amaçlayan Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı TBMM'nin ilgili komisyonlarında kabul edilmiş ve Genel Kurula ilettilmiştir. Telif hakları ve bağlantılı hakları düzenleyen 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda da değişiklik ihtiyacı bulunmakta olup bu kapsamdaki mevzuat değişikliği çalışmaları sürdürülmektedir.

Ülkemizde 2013 yılı Ocak-Ağustos döneminde başvurusu yapılan toplam patent sayısında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,4 artış, faydalı model sayısında yüzde 6,2 düşüş, marka sayısında yüzde 3,9 düşüş ve tasarım sayısında ise yüzde 3,4 artış kaydedilmiştir. Coğrafi işaretlerde giderek artan bir başvuru eğilimi görülmektedir. Hâlihazırda 172 adet tescilli coğrafi işaret bulunmakta olup 231 adet coğrafi işaret başvurusu da inceleme aşamasındadır. Yeni bitki çeşitlerinin korunmasını amaçlayan ıslahçı hakları başvuruları da giderek artan bir eğilim göstermeye olup ıslahçı hakları kapsamında koruma altına alınan bitki çeşidi sayısı 2012 yılı sonu itibarıyla 401'e ulaşmıştır. Bu rakam içerisinde yerli başvuruların oranı yüzde 42'dir.

TABLO II: 38- Sinaî Mülkiyet Başvurularında Gelişmeler

	2011	2012	2012 (1)	2013 (1)
Patent Başvuru Sayısı	10 241	11 599	7 296	7 833
Yerli Patent Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (Yüzde)	39,9	39,2	37,6	38,6
Faydalı Model Başvuru Sayısı	3 244	3 788	2 626	2 463

Yerli Faydalı Model Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (%)	97,8	98,3	98,6	98,2
Marka Başvuru Sayısı	117 723	111 143	74 588	71 694
Yerli Marka Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (%)	88,1	87,6	87,7	85,4
Endüstriyel Tasarım Başvuru Sayısı	36 758	41 220	27 902	28 841
Yerli Endüstriyel Tasarım Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (%)	96,9	96,8	96,9	96,7
Coğrafi İşaret Başvuru Sayısı	86	151	111	72
İslahçı Hakları Başvuru Sayısı	112	122	74	137
Yerli Islahçı Hakkı Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (%)	42	54	66	46

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü (TPE), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

(1) Ocak-Ağustos

Fikri mülkiyet sisteminden daha çok kullanıcının yararlanması sağlanmak amacıyla uygulanan çeşitli destekleme mekanizmaları olumlu sonuçlar yaratmış, patent alanında önemli bir ivme kaydedilmiştir. Patent başvuruları 2006'da 5.165 iken 2012 yılında 11.599 olmuştur. Yerli patent başvurularının toplam patent başvuruları içerisindeki oranı ise 2006 yılında yüzde 21 iken 2012 yılında yüzde 39'a ulaşmıştır.

2006 yılında TÜBİTAK ve TPE işbirliğiyle oluşturulan patent başvuru teşvik ve destekleme programından faydalanan patent başvuru sayısı her yıl artarak 2012 yılında 1.578 olarak gerçekleşmiştir. Bu programdan toplam 6.020 patent başvuru faydalanyanmıştır.

KOSGEB tarafından Genel Destek Programı ve Ar-Ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı olmak üzere iki ayrı program altında, işletmelerin fikri mülkiyet hakları başvuru ve tescil giderlerinin desteklenmesine devam edilmiştir.

Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 2008/2 sayılı Tasarım Desteği Hakkında Tebliğile tasarım şirketleri ve tasarım ofislerinin yurt dışındaki tasarım faaliyetlerinin desteklenmesine devam edilmiştir.

KOBİ'lerde yenilikçi kültürün ve yenilik geliştirme kapasitesinin artırılmasına yönelik olarak Hezârfen Patent Araştırma Projesi 2007 yılından itibaren uygulanmaktadır. Proje kapsamına 2010 yılından itibaren tasarım konusu da dahil edilmiş, proje adı Hezârfen Teknoloji ve Tasarım Geliştirme Projesi olarak değiştirilmiştir.

2008/7 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle kurulan Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu kapsamında ulusal fikri ve sınai mülkiyet hakları strateji belgesi oluşturma çalışmalarına devam edilmektedir.

Tekstil, hazır giyim, deri gibi geleneksel sektörler başta olmak üzere tüm alanlarda yüksek katma değerli ürünlerin geliştirilmesini sağlamak amacıyla markalaşmanın desteklenmesi faaliyetlerine ve Turquality sisteminin uygulanmasına devam edilmektedir.

Türk Tasarım Danışma Konseyi, Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı Taslağını hazırlamıştır. Konsey bünyesinde oluşturulan alt komitelerde, tasarım yarışmalarında dereceye giren tasarımların, Türk Tasarımı imajına sağlayacakları katkı açısından değerlendirilerek ödüllendirilmelerine ve ayrıca, kamuya yarar sağlayacak tasarım yarışmalarına katılan ve başarı sağlayan tasarımların tescil maliyetlerinin azaltılmasına ilişkin çalışmalar yürütülmektedir.

Telif haklarıyla korunan ve dünyada giderek önem kazanan kültür endüstrilerinin geliştirilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından Telif Haklarına Dayalı Endüstrilerin Kültür Ekonomisine Katkısının Ölçümü konulu bir proje başlatılmıştır. Söz konusu proje Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) ile ortak yürütülmekte olup proje ile telif hakları koruması kapsamında yer alan eserlerin varatılması, üretilmesi, dağıtıımı veya kamuya iletimiyle ilgilenen ve kültür endüstrilerini oluşturan sektörlerin tanımlanması ve bu sektörlerin GSMH içindeki payları, dış ticaret büyülüklükleri ve yarattıkları istihdamın ölçülebilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında bir çalışma grubu oluşturulmuş olup çalışmalar sürdürülmektedir.

Fikri haklar sisteminin hukuki ve kurumsal yapısı büyük ölçüde tamamlanmış olmakla beraber, bu alanda beseri kapasitenin geliştirilmesi ve her düzeyde eğitim ihtiyacı devam etmektedir. Ayrıca, fikri hak ihlallerine yönelik olarak uygulamanın güçlendirilmesi ve uygulayıcı kurumların kapasitelerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle, yargı kesimine yönelik özel eğitim programlarının düzenlenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Fikri mülkiyetin korunması ve hakların kullanılması için etkin, yaygın ve toplumca benimsenmiş bir fikri mülkiyet hakları sistemi oluşturularak, fikri hakların ve bu haklara konu ürünlerin kalkınma sürecine katkısının artırılması temel amaçtır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Yargı, gümrük ve kolluk hizmetleri başta olmak üzere, kamuda fikri hakların korunması ve denetlenmesiyle ilgili birimlerde yeterli beseri ve kurumsal kapasite oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.707)			
Tedbir 265. Ulusal Fikri ve Sina Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi hazırlanacaktır.	Türk Patent Enstitüsü (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Fikri ve Sina Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu'nun inisiyatifiyle başlatılan strateji hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.
Tedbir 266. Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı tamamlanacaktır.	Türk Patent Enstitüsü (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Türk Tasarım Danışma Konseyinin inisiyatifiyle hazırlanmış olan Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı tamamlanacak ve uygulamaya geçirilecektir.
Tedbir 267. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklik hazırlığı tamamlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Adalet Bakanlığı	Aralık Sonu	5846 sayılı Kanunun, AB müktesebatiyla uyumlu olmayan maddeleri ile uygulamada sorun yaratan maddelerinin değiştirilmesine yönelik Kanun Tasası Taslağı hazırlanarak TBMM'ye sevk edilecektir.
Tedbir 268. Fikri ve sına mülkiyet haklarının etkin korunması amacıyla	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), Merkezi Finans ve	Aralık Sonu	Üzerinde fikri hak bulunan ticari eşyanın gümrüklerde kontrolünün sağlanması amacıyla gümrük

gümrüklerde beşeri ve kurumsal kapasite artırılacaktır.	İhale Birimi		idarelerine ekipman alınacak, gümrük personeline hizmet içi eğitim verilecek ve bölgesel eğitim seminerleri düzenlenecektir.
Fikri hakların ticarileştirilmesi konusunda mevcut mekanizmaların etkinliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.709)			
Tedbir 269. Ekonomik potansiyeli olabilecek tasarım ve buluşlar belirlenerek bunlar için standart geliştirmeye ilişkin çalışma raporu kurumlar arasında işbirliği yapılarak hazırlanacaktır.	Türk Standartları Enstitüsü (S), Türk Patent Enstitüsü	Aralık Sonu	Ar-Ge faaliyetleri sonucu elde edilen tasarım ve buluşların ticarileştirilmesi aşamasında ürün standartlarının hazırlanmasına yönelik altyapı oluşturmak üzere hazırlık çalışmaları yapılacaktır.
Tedbir 270. Sınai mülkiyet haklarının ticarileştirilmesine yönelik teşvik imkânları artırılacaktır.	Maliye Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Uluslararası rekabet gücünün artırılması için sınai mülkiyet haklarının ticarileştirilmesine yönelik teşvik tedbirlerine ilişkin mevzuat altyapısı hazırlanacaktır.
Tedbir 271. Patent Değerlendirme Ajansının kurulmasına ilişkin kanun tasası taslağı hazırlanacaktır.	Türk Patent Enstitüsü (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Aralık Sonu	Patentin ekonomik değerinin tespitinde yardımcı olmak, sanayi kesimi ile buluş sahibini bir araya getirmek, yenilikçilik sürecinde destek sunmak gibi işlevleri üstlenecek olan Patent Değerlendirme Ajansının kurulmasına ilişkin kanun tasası taslağı hazırlanarak TBMM'ye sevk edilecektir.
Tedbir 272. Hezârfen Teknoloji ve Tasarım Geliştirme Projesi yaygınlaştırılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB'ler, Sanayi ve Ticaret Odaları	Aralık Sonu	KOBİ'lerin buluş yapma ve tasarım geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesine ve fikri haklarının korunmasına yönelik Hezârfen Projesi ile firmalara özel fikri mülkiyet stratejisi oluşturulmakta olup, projenin Kayseri ve Eskişehir'de tamamlanmasının ardından 2014 yılı içinde yeni bir bölgede uygulanmasına başlanacaktır.

2.2.2.14. Bilgi ve İletişim Teknolojileri

a) Mevcut Durum

Elektronik Haberleşme

Elektronik haberleşme sektörü, iletişim hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması yoluyla bilgi toplumuna dönüşümün hızlandırılması ve böylece ülkenin rekabet gücünün artırılması açısından kritik öneme sahiptir.

Elektronik haberleşme sektöründe ikincil mevzuatın güncelleştirilmesi kapsamında Aralık 2012'de Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her

Türlü Kablo ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmelik, Şubat 2013'te Telsiz ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanlarının Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik çıkarılmıştır. BTK, 12/04/2013 tarihinde aldığı Tesis Paylaşımı Yükümlülüğü ve Uygulaması başlıklı Kurul Kararı ile sabit elektronik haberleşme altyapısı kurmaya ve işletmeye yetkili tüm işletmecileri, 01/09/2013 tarihi itibarıyla ilgili haberleşme altyapı ve şebekesinde tesis paylaşımı yükümlülüğüne tabi kılmıştır.

09/10/2013 itibarıyla Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından 490 işletmeci için yapılan 783 adet yetkilendirmenin 244'ü sabit telefon hizmetleri alanındadır. Sabit telefonlarda numara taşınabilirliği düzenlemesi Eylül 2009'da yürürlüğe girmiştir ve 15 Ağustos 2013 itibarıyla 447.777 sabit telefon abonesi numarasını taşımıştır. 2012 yılı ilk yarısında alternatif işletmecilerin sabit telefon hizmetleri pazarında yüzde 12 olarak gerçekleşen payı, 2013 yılı yarısında yüzde 22'ye yükserek söz konusu pazarda rekabetin oluşmaya başladığını göstermiştir.

Altyapıya dayalı rekabetin tesisini sağlamak üzere, altyapı işletmeciliği alanında Ağustos 2013 itibarıyla 101 alternatif işletmeci yetkilendirilmiştir. Bu işletmeciler kendi altyapılarını kurmak üzere önemli ölçüde yatırım yapmaktadır. Söz konusu işletmecilerin sahip olduğu fiber optik kablolardan toplam uzunluğu geçen senenin aynı dönemine oranla yüzde 11 oranında artarak 2013 yılının ilk yarısı itibarıyla 45.282 km'ye ulaşmıştır. BTK'nın, 03/10/2011 tarihli Kurul Kararıyla toptan seviyedeki fiber erişim hizmetlerini pazar analizi süreci dışında bırakmasının da etkisiyle yerleşik işletmecinin fiber optik kablo altyapısı 2013 yılının ilk yarısı itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8'lük bir artış göstermiş ve 171.265 km'ye ulaşmıştır. Bunun yaklaşık olarak 122.114 km'si omurga, geri kalan kısmı erişim amaçlı kullanılmaktadır.

Sabit genişbant erişim pazarında, Haziran 2013 itibarıyla, abone sayısı bazında, DSL hizmeti sunan alternatif internet servis sağlayıcılarının pazar payı yüzde 10,8 ve kablo internet hizmeti sunan işletmecilerin pazar payı yüzde 6,1'dir. Bu rakamlar dikkate alındığında geçen senenin aynı dönemine kıyasla DSL ve kablo internet hizmeti sunan alternatif işletmecilerin pazar paylarında kayda değer bir değişim görülmemektedir. Diğer yandan alternatif işletmecilerin fiber internet hizmetin pazarındaki payı 4,6 puanlık bir artışla yüzde 10,7'ye ulaşmıştır. Fiber internet hizmetindeki bu gelişmeye rağmen, Türkiye'de sabit genişbant erişim pazarındaki rekabet düzeyi AB ülkeleriyle kıyaslandığında, oldukça düşük kalmakta ve bu alandaki düzenlemelerin daha etkin şekilde uygulanması gerekliliği devam etmektedir.

Üçüncü nesil (3G) mobil haberleşme hizmetlerinin kullanımındaki artış sürmektedir. Haziran 2012 itibarıyla 37,7 milyon olan 3G abone sayısı Haziran 2013'de 45,3 milyona, 10,6 milyon olan mobil genişbant erişim hizmetlerini kullanan abone sayısı ise 12,4 milyona yükselmiştir. Bu sayının 2 milyonunu mobil bilgisayardan internet, 10,4 milyonunu ise mobil cepten internet abonesi oluşturmaktadır.

Numara taşınabilirliği ve her yöne tarifelerin etkisiyle ikinci hatların bir kısmının iptal edilmesi sonucunda 2009 ve 2010 yıllarında düşüş gösteren mobil telefon abone sayısı ise son üç yılda bir miktar artış kaydetmiştir. Sabit telefon abone sayısındaki düşüş hızla devam etmektedir.

Bir önceki yılın aynı döneminde 18,3 milyon seviyesinde olan toplam genişbant abone sayısı, 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla 20,5 milyonu geçmiş olup son bir yıl içinde artış hızında azalma gözlenmiştir. Söz konusu dönemde DSL teknolojisi ve kablo internet

kullanan internet abonelerinin sayısı hemen hemen sabit kalmıştır. Bir önceki seneye göre abone sayısı bazında yaklaşık yüzde 17'lük bir artış gösteren mobil genişbant teknolojisi ve yüzde 83'lük bir artış gösteren fiber internet teknolojisi, toplam genişbant abone sayısındaki artışın kaynağıdır. Bu durumun önmüzdeki dönemde de sürmesi ve mobil genişbant ile fiber internet erişim hizmetlerinin genişbant pazarındaki payının daha da artması beklenmektedir.

2013 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 16-74 yaş grubundaki bireyler arasında bilgisayar ve internet kullananların oranları sırasıyla yüzde 49,9 ve yüzde 48,9'a ulaşmıştır. 2013 yılında hanelerde internet erişim oranı ise yüzde 49,1 olup internet erişimine sahip hanelerin yüzde 94,7'sinde genişbant erişim bulunmaktadır. Mobil teknolojiler ve hizmetler hızla yaygınlaşmaktadır. Cep telefonu veya 3G modem üzerinden genişbant erişimi imkânı olan hanelerin oranı 2012 yılında yüzde 13,9 iken, 2013 yılında belirgin bir artış göstererek yüzde 20,1'e yükselmiştir. 2013 yılında, ev ve işyeri dışında internete kablosuz olarak bağlanmak için internet kullanan bireylerin yüzde 41,1'i cep telefonu veya akıllı telefon, yüzde 17,1'i ise taşınabilir bilgisayar kullanmıştır.

2012 yılı Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 10 ve üstü çalışana sahip girişimler içinde bilgisayar kullanılan girişimlerin oranı yüzde 93,5, internet erişimine sahip olanların oranı ise yüzde 92,5'tir. 2011 yılında internet erişimi olan 10 ve üstü çalışana sahip girişimlerden yüzde 91,5'i genişbant bağlantıya sahipken, bu oran 2012 yılında yüzde 98,9'a ulaşmıştır.

Genişbant hizmetlerinin kullanımındaki artışa paralel olarak, çeşitli işletmeciler tarafından hem sabit hem de mobil genişbant bağlantılar üzerinden sunulan telefon, video yayını, veri iletişim hizmetleri vb. yakinsama hizmetlerinin sayısının da arttığı gözlenmektedir. Bu sürecin önmüzdeki dönemde daha da hızlanması beklenmektedir.

Türkiye'nin küresel uydu haberleşme pazarındaki ağırlığını artırma politikasına paralel olarak hem televizyon yayıcılığı hem de veri haberleşmesi için kullanılmak üzere, 2013 yılı sonuna kadar TÜRKSAT 4A, 2014 yılı içerisinde ise TÜRKSAT 4B uydularının uzaya gönderilmesi yönündeki çalışmalar TÜRKSAT A.Ş. bünyesinde devam etmektedir. Ayrıca, 2015 yılında uzaya gönderilmesi planlanan bir başka uydunun yerli üretimine yönelik çalışmalar da sürmektedir.

Bilgi Teknolojileri

Bilgi teknolojileri sektörü, GSYH'ya sağlayabileceği doğrudan katkının yanı sıra, ekonominin genelinde getirdiği verimlilik artışı ve nitelikli istihdam yaratma potansiyeliyle ülkemizin rekabet gücünün artırılmasına ve bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde kritik bir öneme sahiptir. Özellikle bu sektör içerisinde yer alan yazılım ve hizmetler alanı, yenilikçi ve katma değeri yüksek yapısıyla stratejik bir önem arz etmektedir.

2012 yılında yürürlüğe giren Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkındaki Tebliğ ile bilişim sektöründe faaliyet gösteren yararlanıcılarla yönelik destekler bir araya toplanmış ve verilen desteklerin miktar ve kapsamı genişletilmiştir. Pazara giriş, yurt dışı tanıtım, yurt dışı birim, belgelendirme, ticaret heyeti, alım heyeti ve danışmanlık başlıklarında ortaya konan desteklerden; bilişim sektöründe faaliyet gösteren bilişim şirketleri, işbirliği kuruluşları ve teknoloji geliştirme bölgeleri (TGB) yararlanabilmektedir.

Bilişim sektöründe faaliyet gösteren firmalar 5746 sayılı Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında sağlanan destek ve teşviklerden faydalananmaktadır. Haziran 2013 itibarıyla TGB'lerde yer alan 2.247 firmanın yüzde 54'ünü yazılım ve bilişim firmaları oluşturmaktadır. Aynı dönem itibarıyla Ar-Ge Merkezi Belgesi alan 142 işletmeden 13'ü BİT sektöründe yer almaktadır. Bu Ar-Ge merkezlerinde yaklaşık 1.600 araştırmacı çalışmaktadır. Öte yandan, 5746 sayılı Kanun gereğince Nisan 2009'da başlatılan Teknogirişim Sermayesi Desteği kapsamında, 2013 yılı itibarıyla elektronik bilişim teknolojileri ve telekomünikasyon alanında 390 proje desteklenmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlık çalışmaları sürdürulen Ulusal İstihdam Stratejisinde, kendi içinde ve ekonominin genelinde istihdam yaratma potansiyeli göz önünde bulundurularak BİT sektörü stratejik bir sektör olarak ele alınmaktadır.

Türkiye İş Kurumu tarafından 2012 yılı içinde bilgisayar işletmeni, bilgisayar bakım ve onarımacı gibi bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin mesleklerde yönelik toplam 1.296 adet kursta 17.498 kişi eğitilmiştir. Bu kurslarda eğitim alan kişi sayısı tüm mesleki kurslarda eğitilen kişiler içerisinde yüzde 3,8'e karşılık gelmektedir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu ve İstanbul Ticaret Odası arasında imzalanan Meslek Standardı Hazırlama İşbirliği Protokolü kapsamındaki çalışmalarına devam edilmiştir. Son olarak 2013 yılı Şubat ayında yayımlanan tebliğ ile bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik 19 adet meslek standartı tamamlanmıştır. 2013 yılı sonuna kadar 9 adet meslek standartının daha yayımlanması planlanmaktadır.

Kamu kurumlarının bilgi teknolojisi hizmetlerine ilişkin ihtiyaçların karşılanmasıında kamu-özel sektör işbirliğinin yaygınlaştırılması ve ihale mevzuatında ilgili hizmetlerin alımına özgü düzenlemelerin yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Diğer taraftan, bazı kuruluşlara mevzuat yoluyla tanınan imtiyazların kamu alımlarında rekabeti bozduğu yönündeki eleştiriler gündemdeki yerini korumaktadır.

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi amacıyla uygulamaya konulan FATİH Projesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Proje kapsamında ağ altyapısının tesisesine ilişkin ihale süreçleri tamamlanmış olup kurulum çalışmaları sürmektedir. Donanım alımları kapsamında etkileşimli tahta ve çok fonksiyonlu yazıcı ihalesi 2013 yılı Temmuz ayında yapılmış olup ihale süreci devam etmektedir. Pilot olarak dağıtımına 2012 yılı Şubat ayında başlanan tablet bilgisayarlardan 10,6 milyon adedinin teminine ilişkin süreç 2013 yılı Haziran ayında başlamıştır. Temin edilen elektronik içeriğin paylaşılması amacıyla oluşturulan Eğitim Bilişim Ağ'ını zenginleştirme ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim çalışmaları ise devam etmektedir. FATİH Projesi'nin, kapsamı, ölçüği ve sürekliliği açısından, yazılım, hizmetler, sayısal içerik ve mobil uygulama pazarının büyümesine ve donanımda yerli katkı payının artırılmasına yönelik önemli fayda sağlama hedeflenmektedir.

Kayıtlı elektronik posta hizmetlerine ilişkin mevzuat altyapısı 2011 yılı içerisinde tamamlanmış, bu kapsamda 10/09/2012 tarihinde PTT ilk Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcısı olarak BTK tarafından yetkilendirilmiştir. 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla BTK tarafından yetkilendirilen Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcısı sayısı üçe çıkmıştır.

2012 yılı Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 10 ve üzeri çalışana sahip girişimlerin internete erişiminde yüksek bir seviyeye ulaştığı görülsel de, iş süreçlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma oranının hala düşük seviyelerde olduğu göze çarpmaktadır. Aynı araştırmaya göre 2012 yılı itibarıyla 10 ve üstü çalışana sahip girişimlerde, internet sitesi sahiplik oranı yüzde 58 iken; Tedarik Zinciri Yönetimi, Kurumsal Kaynak Planlaması ve Müşteri İlişkileri Yönetimi yazılımı kullanım oranları sırasıyla yüzde 17,5, yüzde 17,8 ve yüzde 9,2'dir. Bu durumu destekler mahiyette 250 ve üstü çalışana sahip girişimlerde söz konusu yazılımların kullanım oranları sırasıyla yüzde 27,5, yüzde 51,2 ve yüzde 23,9 olarak gerçekleşmiştir.

BİT hizmetlerinin ortak kullanılan kaynaklar üzerinde, ölçeklenebilen bir yapı içerisinde sunumunu ifade eden bulut bilişim, veri depolama ve işleme için gerekli sermaye harcamaları ve işgünden tasarruf imkânı yaratmaktadır. Özellikle genişbant internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, ülkemizde telekomünikasyon işletmecileri tarafından sunulan ticari bulut hizmetleri son yıllarda artış göstermektedir. Ancak, bu hizmetlerden yararlanma potansiyeli yüksek olan KOBİ'lerin farkındalık eksikliği ve güvenlik, mahremiyet gibi konularda duyulan endişeler, ülkemizde bulut bilişim hizmetlerinin yaygınlaşmasının önünde engel teşkil etmektedir.

Türkiye'de elektronik ticaretin düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik önemli değişiklikler öngören Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı hâlihazırda TBMM gündeminde olup yasalaşmayı beklemektedir.

Kişisel verilerin korunması ve mahremiyetine yönelik hukuki ve teknik altyapı ihtiyacı devam etmekte olup buna ilişkin kanun tasarısı, güncellenme ihtiyacının giderilmesi ve AB müktesebatı ve standartlarına daha uygun hale getirilmesi amacıyla gözden geçirilmiştir. 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla Başbakanlıkta olan kanun taslağının yıl sonuna kadar TBMM'ye sevk edilmesi beklenmektedir.

2012 yılı itibarıyla BİT pazarının yüzde 64'ü telekomünikasyon sektöründen, geri kalan yüzde 36'sı ise bilgi teknolojileri sektöründen oluşturmaktadır. Donanım, paket yazılım ve hizmetler alt kırımlarından oluşan bilgi teknolojileri pazarı içerisinde en büyük payı 7,58 milyar ABD dolarlık donanım pazarı alırken, yazılım pazarının büyüklüğü 717 milyon ABD doları, hizmetler pazarının büyüklüğü ise 1,26 milyar ABD doları seviyesindedir. Bilgi teknolojileri pazarının toplam BİT pazarı içerisindeki payının gelişmiş ülkelerde yaklaşık yüzde 50 olduğu düşünüldüğünde, ülkemizde gerçekleşen yüzde 36 oranı düşük seviyede kalmaktadır. Ülkemiz yazılım ve hizmetler sektörünün bilgi teknolojileri içerisindeki yüzde 21'lik payı ise, dünya ortalaması olan yüzde 70'le karşılaşıldığında dikkat çeken kadar düşük bir orandır. Bilgi teknolojileri hizmetleri pazarının gelişmesi, diğer sektörlerde BİT kullanımının yaygınlaşması ve bu teknolojilerin beraberinde getireceği imkânlardan yararlanılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. BİT pazarı yıllar itibarıyla belirli bir büyümeye sergilemesine rağmen, sektörün ekonomiye sağladığı katkı istenilen düzeyde gelişim göstermemektedir.

TABLO II: 39- Bilgi ve İletişim Teknolojilerine İlişkin Temel Göstergeler

	2011	2012	2013(1)
Sabit Telefon Abone Sayısı (Bin)	15 960	13 860	14 000
Sabit Telefon Abone Yoğunluğu (Yüzde)	21,6	18,3	18,3
Mobil Telefon Abone Sayısı (Bin)	65 300	67 680	68 500

Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (Yüzde)	87,4	89,5	89,5
Genişbant Abone Sayısı (Bin)	14 046	20 031	21 000
Genişbant Abone Yoğunluğu (Yüzde)	18,8	26,5	27,4
Kablo TV Abone Sayısı (Bin)	1 261	1 250	1 150
Bilgisayar Kullanan Bireylerin Oranı (Yüzde)(2)	46,4	48,7	49,9
İnternet Kullanan Bireylerin Oranı (Yüzde)(2)	45	47,4	48,9
İnternet Erişimine Sahip Hane Oranı (Yüzde)	42,9	47,2	49,1
Bilgisayar Kullanan Girişimlerin Oranı (Yüzde)(3)	94	93,5	-
İnternet Erişimine Sahip Girişimlerin Oranı (Yüzde)(3)	92,4	92,5	-
BİT Pazar Büyüklüğü (Milyar ABD doları)	25,7	26,4	27,7
- Telekomünikasyon	16,8	16,8	17,2
- Bilgi Teknolojileri	8,9	9,6	10,5
e-Ticaret İşlem Hacmi (Milyar TL)(4)	22,9	30,7	35,0
İnternetten Alışveriş Yapanların Oranı (Yüzde)(5)	18,6	21,8	24,1

Kaynak: BTK, TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, IDC

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) 16-74 yaş arası nüfus bazındadır.

(3) Seçilmiş sektörlerde 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimler bazındadır.

(4) İnternet üzerinden gerçekleşen kartlı işlemler tutarıdır.

(5) İnternet kullanan bireylerin son üç ay içinde kişisel kullanım amacıyla internet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranıdır.

Ülkemizde gerçekleşen elektronik ticaret hacmi son yıllarda önemli ölçüde artış göstermiştir. İnternetten gerçekleşen kartlı ödemeler tutarı 2006 yılında 2,4 milyar TL iken, 2012 yılında 30,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla, söz konusu tutar 22,8 milyar TL seviyesindedir. Ülkemizde internet kullanan bireyler arasında, çevrimiçi alışveriş yapanların oranı 2012 yılında yüzde 21,8 iken, bu oran 2013 yılı itibarıyla yüzde 24,1 seviyesine yükselmiştir.

Yayincılık

Karasal vericiler üzerinden sayısal yayincılığa geçiş politikası kapsamında, yayınların ortak altyapı üzerinden gerçekleştirilmesi amacıyla TRT ve özel yayincılar tarafından Anten Teknik Hizmetler ve Verici Tesis İşletme A.Ş. adında bir şirket kurulmuştur. Ulusal, bölgesel ve yerel yayincıların yetkilendirilmesine yönelik karasal sayısal televizyon yayın lisansı sıralama ihaleleri RTÜK tarafından 2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Karasal Sayısal Televizyon (DVBT-2) Ulusal Frekans Planiyla sayısal yayincılığa geçiş uygulama takvimi RTÜK tarafından açıklanmıştır. Ulusal yayın ihalesi hakkında yargı tarafından yürütüme durdurma kararı verilmesi nedeniyle ulusal yayincıların yetkilendirme süreci durdurulmuştur. Diğer taraftan yerel ve bölgesel yayincıların yetkilendirilmesine yönelik süreç devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Ülkemizin bilgi toplumuna dönüşümünü hızlandırmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin kullanılması, bilgi tabanlı ekonomiye dönüşüm ve nitelikli istihdamı geliştirmek amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkili bir araç olarak faydalılanması ve bu teknolojilerin üretiminde yerli katma değerin artırılması temel amaçtır.

Ülkemizin bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde, önmüzdeki dönemde hayatı geçirilecek politika, strateji ve uygulamaların belirleneceği yeni Bilgi Toplumu Stratejisi hazırlanarak uygulanacaktır.

Elektronik haberleşme sektörünün hizmet yeteneğinin rekabetçi bir ortamda küresel düzeyde geliştirilmesi hedefi doğrultusunda; devletin düzenleyici rolünün etkinleştirilmesi, yapılan düzenlemelerin etkin şekilde uygulanması, alternatif altyapı ve hizmetlerin devreye girmesi, pazarın potansiyel gelişimi ve bilgi toplumu hizmetlerinin yaygınlaşmasını etkileyen sorunlara yönelik çözümlerin geliştirilmesi konularında çalışmalar yürütülecektir.

Internet erişim ve kullanım oranlarının gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Kullanıcılarla yüksek hızlarda genişbant erişim hizmeti sunulmasına imkân veren fiber optik şebeke altyapılarının yaygınlaştırılması ve kurulumunun kolaylaştırılmasına yönelik tedbirlerin hayatı geçirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik Ar-Ge, yenilik ve ihracat teşviklerinin, belirlenecek öncelikli alanlarda, odaklı ve etkileri ölçülebilir bir yapıda uygulanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

FATİH Projesi başta olmak üzere, kamu projelerindeki BİT ürün ve hizmet alım süreçleri, yerli katma değerin artırılmasını ve KOBİ'lerin gelişimini gözeten bir anlayışla düzenlenecektir.

Sayısal içeriğin gelişmesi ve ticarileşmesi amacıyla, başta oyun olmak üzere mobil uygulama, yazılım ve bilgi teknolojileri hizmetlerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir. İnternetteki Türkçe içeriğin nicelik ve nitelik açısından gelişmesi ve erişilebilir olmasına yönelik faaliyetler sürdürülecektir.

KOBİ'lerin bulut bilişim teknolojilerinden yararlanabilmesi için hizmet sağlayıcıları ile hizmeti alanlar arasında aracılık faaliyetlerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Yüksek katma değerli internet girişimlerinin ortaya çıkması ve gelişimi desteklenecektir.

e-Ticaretin hem yurtiçinde gelişmesi hem de bu kanal vasıtıyla ihracatın artırılmasına yönelik teşvik ve düzenlemelere ilişkin çalışmalar yürütülecektir.

Kişisel verilerin korunması ve ulusal bilgi güvenliği alanlarında hukuki altyapının tamamlanmasına yönelik çalışmalar sürürlülecektir.

Karasal vericiler üzerinden sayısal yayincılığa geçiş amacıyla sıralama ihalesinin 2013 yılında gerçekleştirilmesi ve sayısal yayın lisanslarının verilmesiyle beraber analog ve sayısal karasal yayınlar paralel olarak sürdürülecek ve analog karasal yayınlar en geç 2015 yılında sonlandırılacaktır.

2014 yılında elektronik haberleşme ve bilgi teknolojileri pazarlarının 2013 yılına göre yüzde 10 oranında büyüterek sırasıyla 18,6 ve 12 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. 2014 yılında mobil telefon abone yoğunluğunun yüzde 90, genişbant abone yoğunluğunun ise yüzde 45 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu Kuruluş / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde hayatı geçirilecek politika, strateji ve uygulamaların belirlendiği yeni bilgi toplumu stratejisi ile eylem planı etkin biçimde uygulanacaktır. (Kalkınma Planı p.725)			
Tedbir 273. Yeni bilgi toplumu stratejisi ve eylem planı yürürlüğe girecek ve eylem planına yönelik bir izleme sistemi oluşturulacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Büyüme ve istihdam odaklı yeni bilgi toplumu stratejisi ve eylem planı yürürlüğe girecek, strateji ve eylem planının etkin bir şekilde koordinasyonu ve uygulanması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. Ayrıca eylem planı sonuçlarının izlenmesi amacıyla bir izleme sistemi oluşturulacaktır.
İletişim teknolojileri altyapısı, uygun kalite ve fiyatlarla hizmet sunumuna imkân verecek şekilde geliştirilecek; başta fiber altyapı olmak üzere, yüksek hızlı internet erişim imkânı sunan sabit ve mobil yeni nesil şebekelerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.726)			
Tedbir 274. Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemi (EHABS) Projesi hayata geçirilecektir.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), BTK, İlgili Kamu Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Kablo ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca ülkemizdeki elektronik haberleşme fiziksel erişim altyapısına ait bilgilerin tek bir bilgi sisteminde toplanması, geçiş hakkı ve tesis paylaşımına ilişkin işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi amacıyla EHABS Projesi uygulamaya alınacaktır.
Tedbir 275. Elektronik Haberleşme Altyapısı Olmayan Köy, Mezra ve Benzeri Yerleşim Yerlerine Telefon ve İnternet Altyapısının Kurulması ve İşletilmesi Projesi kapsamında, yaklaşık 2000 yerleşim yeri kapsama alanına alınacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), BTK	Aralık Sonu	Büyük kısmı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olmak üzere, elektronik haberleşme altyapısı olmayan yaklaşık 2000 yerleşim yeri kapsama alanına alınacaktır.
Tedbir 276. Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Baz İstasyonu, Anten, Kule, Dalga Kılavuzu, Konteynir ve Benzeri Araç, Gereç ve Tesisatın Kurulmasına	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, BTK	Haziran Sonu	Sabit ve mobil haberleşme altyapısı veya şebekelerinde kullanılan her türlü baz istasyonu, anten, kule, dalga kılavuzu, konteynir ve benzeri araç, gereç ve tesisatın kurulması, bunların taşınmazlar üzerine yerleştirilmesine ilişkin

Ilişkin Yönetmelik yayımlanacaktır.			usul ve esaslar ile bunların taşınmazlar üzerine yerleştirilmesi için uygulanacak ücret tarifeleri belirlenecektir.
Tedbir 277. Mobil Kapsama Alanı Bulunmayan Yerleşim Yerlerinde Mobil Haberleşme Altyapısının Kurulması ve İşletilmesi Projesi kapsamında yaklaşık 500 yerleşim yeri kapsama altına alınacaktır.	Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), BTK	Aralık Sonu	Projenin gerçekleşmesini teminen belirlenen yüklenici ile imzalanan sözleşme kapsamında, GSM kapsaması olmayan yaklaşık 500 yerleşim yeri için kurulumlar tamamlanacaktır.
Sayısal içeriğin gelişmesi ve ticarileşmesi amacıyla, başta oyun olmak üzere mobil uygulama, yazılım ve bilgi teknolojileri hizmetleri desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.737)			
Tedbir 278. Bilgi teknolojileri firmaları, teknoparklar ve sektör STK'larının yurt dışında yürütülmekte oldukları tanıtım faaliyetlerinin esgündüm içerisinde gerçekleştirilmesi ve bilgilendirme toplantıları vasıtıyla sayısının artırılması sağlanacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Bilgi teknolojileri firmaları, teknoparklar ve sektör STK'larının yurt dışında yürütülmekte oldukları tanıtım faaliyetlerinin esgündüm içerisinde gerçekleştirilmesi ve bilgilendirme toplantıları vasıtıyla sayısının artırılması sağlanacaktır.
Kişisel verilerin korunması ve ulusal bilgi güvenliği alanlarında hukuki altyapı tamamlanacaktır. (Kalkınma Planı p.738)			
Tedbir 279. Ulusal bilgi güvenliğinin sağılanmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, TÜBİTAK, BTK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kritik altyapı işletmelerinin bilgi güvenliğini sağlamada koordinasyon, kamu ile özel sektör ilişkilerinde yetki ve sorumluluklar ve test, denetim, standartizasyon, ikincil mevzuat gibi hususların bilgi güvenliği kanunuyla çerçeveye altına alınması ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamında devam ettirilen kanun çalışmaları neticelendirilecektir.
Tedbir 280. Kişisel verilerin korunmasına yönelik kanun hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	Adalet Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Anayasada kişisel verilerin korunmasına ilişkin getirilen düzenleme çerçevesinde, kişilerin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı ile temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını temin edecek olan elektronik sistemler aracılığıyla veya diğer yollarla işlenen kişisel verilerin korunmasına yönelik kanun hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.
Tedbir 281. Avrupa Konseyinin 185 sayılı Siber	Adalet Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı,	Aralık Sonu	2010 yılında taraf olunan siber suçla etkili mücadelede

Suç Sözleşmesi ile kişisel verilerin korunmasına ilişkin 108 ve 181 sayılı sözleşmelerinin onaylanması çalışmaları başlatılacaktır.	Emniyet Genel Müdürlüğü		uluslararası işbirliğini sağlamaya yönelik olarak Avrupa Konseyinin 185 sayılı Siber Suç Sözleşmesi ile kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenleme yapılmasını müteakip, bu verilerin otomatik işleme tabi tutulması durumunda kişilerin korunmasına ilişkin 108 ve 181 sayılı sözleşmelerin onay çalışmaları başlatılacaktır.
Karasal vericiler üzerinden sayısal yayincılığa geçiş süreci tamamlanacaktır. Analog yayınların sonlandırılmasıyla boşaltılacak olan frekans bandı etkin bir biçimde değerlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.739)			
Tedbir 282. Karasal sayısal televizyon yayınlarına yönelik yetkilendirmeler yapılacak ve RTÜK tarafından belirlenen takvim çerçevesinde paralel yayınılar başlatılacaktır.	RTÜK (S), Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı TRT, BTK	Aralık Sonu	Karasal sayısal yayincılığa geçiş için ihtiyaç duyulan yetkilendirme ve fiziksel altyapı çalışmalarına devam edilecektir.

2.2.2.15. Tarım ve Gıda

a) Mevcut Durum

Tarım sektörünün 2012 yılında büyümeye hızı 3,1, GSYH içindeki payı ise yüzde 8,8 olarak gerçekleşmiş olup 2013 yılında bu oranların sırasıyla yüzde 4,1 ve yüzde 8,4 olması beklenmektedir. Sektörün toplam istihdamındaki payı 2012 yılında yüzde 24,6 olarak gerçekleşirken 2013 yılında bu payın düşük bir oranda azalması beklenmektedir.

2012 yılında dünya hububat fiyatlarında yaşanan dalgalı yükseliş hayvansal ürün fiyatlarında bir miktar artışa neden olmuştur. Buna rağmen, 2011 yılı başlarından 2013 yılı Eylül ayı başına kadar tarımsal ürün ortalama fiyatlarında sürekli düşüş eğilimi görülmüştür. Ülkemizde ise tarımsal ürünlerde fiyat seviyesi 2012 yılında genel endeksle uyumlu olarak yüzde 6 artış gösterirken 2013 yılında söz konusu fiyatlardaki artış sınırlı kalmıştır. Diğer yandan, gıda ve içecek ürünler fiyatlарının 2012 yılında TÜFE'yle aynı düzeyde yüzde 9,1 artışı, 2013 yılında ise söz konusu ürünlerin fiyatlarındaki artışın önceki yıla göre hızlandı izlenmektedir.

Dış ticaret verileri incelendiğinde, tarım ürünleri ithalatının 2011 yılında hızlı bir şekilde arttığı, 2012 yılında yüzde 16 oranında azaldığı, ihracatin ise, söz konusu iki dönemde de aynı seviyede kaldığı gözlenmektedir. 2013 yılının ilk sekiz ayı ile bir önceki yılın aynı dönemi karşılaştırıldığında, ihracattaki artış ithalatı geçmiş olup bu seyrin 2013 yılı sonuna kadar sürmesi beklenmektedir. Gıda ve içecek sanayii ürünlerini ihracatında ise, 2013 yılında yüzde 10'un üzerinde bir artış beklenmektedir.

TABLO II: 40- Tarım Sektöründe Büyüme ve Dış Ticaret Göstergeleri (ISIC, Rev.3)

	Yıllar	Yüzde Değişim
--	--------	---------------

Alt Sektörler	2010	2011	2012	2012 (8 Aylık)	2013 (8 Aylık)	2011	2012	2012- 2013 (8 Aylık)
KATMA DEĞER (1998 Fiyatlarıyla, Milyon TL)								
Tarım Toplamı (1)	9 999	10 605	10 936	3 370	3 540	6,1	3,1	5,0
İTHALAT (Milyon ABD doları)								
Bitkisel Üretim	5 890	7 579	6 334	4 272	4 847	28,7	-16,4	13,5
Hayvancılık	371	1 090	912	642	333	193,8	-16,3	-48,1
Ormancılık ve Tomrukçuluk	195	226	201	150	117	15,6	-11,1	-22,0
Balıkçılık	33	49	56	42	35	46,2	14,3	-16,7
TOPLAM	6 490	8 944	7 503	5 106	5 331	37,8	-16,1	4,4
İHRACAT (Milyon ABD doları)								
Bitkisel Üretim	4 750	4 847	4 797	2 908	3 099	2,0	-1,0	6,6
Hayvancılık	175	301	370	221	251	72,4	22,9	13,6
Ormancılık ve Tomrukçuluk	15	19	22	13	17	20,1	15,8	30,8
Balıkçılık	150	186	190	113	168	24,0	2,2	48,7
TOPLAM	5 090	5 353	5 379	3 254	3 536	5,2	0,5	8,7

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK

(1) Katma Değer verileri 2013 yılı için ilk iki dönemin toplamı olup 2012 yılı karşılaştırması da aynı bazda yapılmıştır.

Ülkemizin gıda güvenliği koşullarının iyileştirilmesi ve tarımda istikrarlı gelişmeyi sağlamak üzere, Onuncu Kalkınma Planında ortaya konulan; arazi parçalılığı, işletme ölçeklerinin etkin kullanımı, üretici örgütlülüğü, güvenilir tarımsal verilerin temini, ürün pazarlama altyapısı, üretimde kendine yeterliliğin artırılması, kayıtlıslığının azaltılması, güvenilir gidanın arzı ve tüketiminin sağlanması, ürün-bölge-ürretici bazlı su varlığını dikkate alan destekleme sistemine geçilmesi ve piyasa istikrarının korunması gibi konularda yeni politikaların uygulanması ihtiyacı önemini korumaktadır.

Toprak ve Su Kaynakları

TÜİK verilerine göre, 2000 yılında 26,4 milyon hektar olan toplam tarım arazisi varlığı yüzde 9,8 oranında azalarak 2012 yılında 23,8 milyon hektara gerilemiştir. Bu miktarın 15,5 milyon hektarını ekilen, 4,3 milyon hektarını nadasa bırakılan, 0,8 milyon hektarını sebze yetiştiren ve 3,2 milyon hektarını ise meyve, zeytin ağaçları ve bağcılık için ayrılan alanlar oluşturmaktadır.

2012 yılı sonu itibarıyla DSİ tarafından inşa edilerek işletmeye açılan toplam sulama tesisi sayısı 2.256 adet olup sulama alanı net 2.805.540 hektardır. Bunun 95.241 hektarı (80 adet sulama) DSİ tarafından, 2.237.282 hektarı ise (760 adet sulama) tesislerin sorumluluğunu devralan sulama birlikleri gibi çeşitli kuruluşlar tarafından işletilmektedir. Kalan alanın 17.510 hektarı (31 adet sulama) bedeli karşılığında başka kurumlar adına DSİ tarafından inşa edilmiş olup bu kurumlar tarafından işletilmekte ve 455.507 hektarı (1.385 adet sulama) ise yer altı suyu (YAS) sulama kooperatiflerince işletilmektedir. DSİ tarafından geliştirilen bu sulamalarda yüzde 39 klasik sistemle, yüzde 44 kanaletli sulama sistemiyle, yüzde 17 borulu sistemle su kullanılmaktadır.

2013 Yılı Yatırım Programında DSİ'nin sene başı itibarıyla toplam proje tutarı 79,8 milyar TL olan, 186 adet projesi bulunmaktadır ve mevcut ödenek seviyesi ile bu proje stokunun ortalama tamamlanma süresi 10,3 yıldır. Ancak, 2013 yılı içinde Yatırım Programına alınmak üzere işlemleri başlatılan ve proje tutarı büyülüğu 2,5 milyar TL olan 11 yeni büyük su işi projesinin eklenmesiyle toplam proje sayısı 197'ye ve proje stokunun ortalama tamamlama süresi 10,9 yıla çıkacaktır.

DSİ tarafından 2012 yılında toplam proje tutarı 2,17 milyar TL olan 13 adet proje tamamlanarak Yatırım Programından düşülmüştür. Genel Müdürlüğü 2013 yılında tamamlanacak yatırımları çerçevesinde, toplam proje tutarı 10,5 milyar TL olan 21 büyük su işi projesi bitirilerek yatırım programından düşülecek; yatırımı devam eden projeler kapsamında inşa edilen 12 sulama amaçlı baraj, 36 büyük sulama tesisi ve 453 adet su işi tamamlanacaktır. Bu kapsamda, yaklaşık 130 bin hektar alanda sulama, 17 bin hektar alanda taşın koruma yatırımının gerçekleştirilemesi beklenmektedir.

2008-2012 dönemini kapsayan GAP Eylem Planı çerçevesinde sulama altyapısına yönelik olarak öncelikle depolama ve sulama ana kanallarının tamamlanmasına dair yatırımların gerçekleştirilemesine 2013 yılında da devam edilmiştir. 2012 yılı sonunda Pamukçay Barajı tamamlanmış, Aralık 2012'de ihale edilen Pamukçay Sulamasında ise yüzde 17 fiziki gerçekleşme sağlanmıştır. Aşağı Mardin Ana Kanalı 1. ve 2. Kısım İnşaatı işleri 2012 yılında tamamlanmış olup 3. Kısım İnşaatı işi de 2013 yılında tamamlanacaktır. Ayrıca, 10 bin hektarlık Belkis-Nizip Pompaj Sulaması ile 150 bin hektarlık Aşağı Fırat I. Merhale projesi 2013 yılında bitirecektir. Diğer yandan, 2013 yılında GAP Eylem Planının revizyon çalışmaları başlatılmış olup 2014-2018 döneminde önceki beş yıllık dönemde başlanan projelerin sulama şebekelerinin ihale edilerek tamamlanmasıyla GAP alanında sulamaya açılacak alanların hızla artırılması ve tarımsal üretim artışıyla birlikte bölgedeki ekonomik ve sosyal faaliyetlerin genişlemesi beklenmektedir.

Bunun yanı sıra, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerine, GAP Eylem Planının uygulanmaya başlamasıyla önemli bir ivme kazandırılmıştır. Bu kapsamda GAP illerinde toplam 2,1 milyon hektar alanda toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri programlanmış olup 2013 yılı sonu itibarıyla 2,0 milyon hektar alandaki çalışmaların tamamlanması beklenmektedir. Benzer şekilde, KOP kapsamındaki illerde toplam 865 bin hektar alanın toplulaştırılması için Yatırım Programında proje yer almaktadır. Bu çerçevede, söz konusu bölge illerinde 51 bin hektar alanın toplulaştırması tamamlanmış ve 405 bin hektar alanda çalışmalara devam edilmekte olup geriye kalan alanların etüt ve ihale hazırlıkları sürmektedir. DAP kapsamındaki illerde ise 96 bin hektar arazinin toplulaştırılması tamamlanmış olup 328 bin hektar alanda çalışmalara devam edilmektedir.

Toplulaştırmaya ilişkin son yıllarda yaşanan gelişmelere paralel olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından toplulaştırılan kümülatif alanın 2013 yılı sonunda 4,2 milyon hektara ulaşması öngörlülmektedir. Bu kapsamda, Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi sonunda ulaşılması hedeflenen 1,27 milyon hektar kümülatif toplulaştırılmış alan hedefinin oldukça üzerine çıkmıştır.

Diğer taraftan, tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasının önlenmesine yönelik olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda değişiklik yapılması amacıyla hazırlanan Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir.

Bitkisel Üretim

TÜİK verilerine göre, 2012 yılında tahıl üretiminde 2011 yılına göre yüzde 5,2 oranında azalış, sebzelerde yüzde 0,7 ve meyvelerde ise yüzde 4,8 oranında üretim artışı olmuştur. 2013 yılında ise, tahıl üretiminde bir önceki döneme göre yüzde 12,3, sebzelerde yüzde 2,1 ve meyvelerde ise yüzde 1,2 oranında üretim artışları olacağı tahmin edilmektedir.

Son 10 yıllık dönemde tarımsal üretimde kullanılan alanların azmasına karşılık, tarım sektöründeki büyümeye ve tarımsal üretim değeri artışının en önemli nedeni birim alanlardan elde edilen verimin artmasıdır. Bu artışta en önemli unsurların, sertifikalı tohum kullanımı, modern ve bilinçli tarımsal üretim metodlarının uygulanması, arazi toplulaştırma çalışmaları ve sulama olduğu değerlendirilmektedir.

Bitkisel üretimde gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım temelinde verim ve kaliteyi artırmaya yönelik kayda değer gelişmeler sağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde biyoteknoloji, islah, çeşit geliştirme, etkin piyasa denetimi, Ar-Ge politikalarının geliştirilmesi ve kamu kesimi ile özel kesimin etkin işbirliği hususları öne çıkmaktadır.

Organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başta kontrol ve denetime yönelik hizmetlerin artırılması olmak üzere, istatistikî altyapı dâhil izlenebilirliğin iyileştirilmesi, eğitim ve yayım hizmetleri ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi hususları önemini korumaktadır. Bu kapsamında ulusal düzeyde organik tarımın geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik bir strateji ve eylem planı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hazırlanarak 2013 yılında uygulamaya konulmuştur.

Genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerden kaynaklanabilecek risklerin önlenmesi ve insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla söz konusu ürünlerle ilgili izlenebilirliğin sağlanması, kontrol ve denetim sisteminin etkin şekilde işletilmesi önemini korumaktadır.

2010 yılında yürürlüğe giren İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Yönetmelik kapsamında kontrol ve sertifikasyona dayanan iyi tarım uygulamalarının (İTU) ülke genelinde yaygınlaşmasına ve İTU belgeli ürünlerin uluslararası alanda kabul gören standartlar ile eşdeğerlik kazanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bitki sağlığı alanında ithalat dâhil koruma ürünlerinin ruhsatlandırılması, ruhsatlandırılmış ürünlerin biyolojik etkilerinin kontrolü ve kurulan izleme altyapısının geliştirilmesi, üreticilerde farkındalıkın oluşturulması ve erken uyarı sistemlerinin yaygınlaştırılması hususları önemini korumaktadır.

2012 yılında yürürlüğe girmiş olan Sebze ve Meyve Ticareti ve Toptancı Halleri Hakkında Yönetmelikte 2013 yılında yapılan değişiklikle; hal içinde mal alımı, satımı ve devrine ilişkin işlemlerin ürün fiyatlarını olumsuz etkilememek kaydıyla serbestçe yapılabilmesi, komisyoncularca vadeli alımlarda mal bedelinin satış tarihinden itibaren 30 iş günü içinde ödemesi, üreticiler tarafından perakende olarak doğrudan tüketicilere satılan malların bildirimle tabi olmaması ve uygulanacak cezalara ilişkin hükümler başta olmak üzere çeşitli düzenlemeler hayatı geçirilmiştir.

2011 yılında lisanslı depoculuğun geliştirilmesi için kurulan TMO-TOBB Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi'nde (LİDAŞ) depolamaya uygun nitelikte, standardize edilebilen şartlarda olması kaydıyla hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin ve zeytinyağı ürünlerinin işlem görmesi sağlanmıştır. Şirket, 2013 yılı itibarıyla Polatlı, Lüleburgaz, Ahıboz, Ünye ve Düzce'de olmak üzere 5 adet tesise ve hububatta 90 bin ton ve fındıkta ise 35 bin ton olmak üzere toplam 125 bin ton depo kapasitesine ulaşmıştır. LİDAŞ depolarında, yıl içerisinde yaklaşık 60 bin ton düzeyinde bir ürün stokuna ulaşılmış olup bu rakamın önümüzdeki yıllarda artması öngörmektedir. İzmir'de pamuk için lisanslı depolar kurulması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

Biyoyakıtlara ilişkin 2011 yılında yapılan düzenlemelerle yerli tarım ürünlerinden üretilmiş biyoetanolün piyasaya akaryakit olarak arz edilen benzin türleriyle biyodizelin de

motorin türleriyle belli oranlarda harmanlanması zorunluluğu getirilmiştir. Ancak, biyodizelin motorin ile harmanlanması zorunluluğu, yağlı tohumlu bitkilerin üretim açığı dikkate alınarak 25/06/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Motorin Türlerine İlişkin Teknik Düzenleme Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğle kaldırılmıştır. Bununla birlikte, benzin türlerine biyoetanol harmanlama oranı 2014 yılından itibaren en az yüzde 3 olacaktır.

Hayvancılık

Ülkemizdeki 2012 yılı itibarıyla toplam yaklaşık 14 milyon baş olan sığır mevcudunun yüzde 41,5'i kültür melezi sığırdan, yaklaşık yüzde 41'i ise saf kültür ırkı sığırdan oluşmaktadır. Toplam 27,4 milyon baş olan koyun varlığının ise, yüzde 94'ünü verimi görece düşük olan yerli koyun oluşturmaktadır. Bu kapsamda, hayvan ıslahı ve nitelikli damızlık sığır elde edilebilmesi amacıyla, 2012 yılında suni tohumlama metodıyla yaklaşık 3,7 milyon baş sığır tohumlanmış olup, 2013 yılında 3,75 milyon adet suni tohumlama yapılması hedeflenmektedir. Geçmiş yıllar incelendiğinde, 2010 yılında 25.301 baş olan damızlık gebe düve ithalatı 2011 yılında 78.565 başa ulaşmış ve bu miktar 2012 yılında 48.702 baş olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 21.933 baş damızlık ithalatı yapılmış durumdadır.

Suni tohumlama uygulamalarındaki olumlu gelişmeler ve damızlık hayvan ithalatının sürdürülmesi Türkiye'nin sütçü ırk sığır varlığı kompozisyonunda da iyileşmeyi beraberinde getirmekte olup toplam sığır varlığı içerisindeki kültür ve kültür melezi hayvan oranı yüzde 82,5 seviyesine çıkmıştır. Bu durum özellikle süt üretiminde önemli artışlara neden olmaktadır. Süt üretimi 2012 yılında yaklaşık 16 milyon ton düzeyine çıkmıştır. Son yıllarda hızla artan süt üretiminin, et ve süt hayvancılığının bağlantılı yapısı da dikkate alındığında, et ve süt piyasalarındaki dönemsel fiyat dalgalarlarını artrabileceği değerlendirilmektedir.

Kırmızı et üretiminin artırılması amacıyla başta koyunculuk olmak üzere hayvan sayısının artırılması ve besiciliğin yaygınlaştırılması önemini korumaktadır. Bunun yanı sıra, toplumun beslenme kalitesinin yükseltilmesi açısından kümeme hayvanları ve balık gibi et türlerine de yönlendirilmesi önemli görülmektedir.

2012 yılında ihracat avantajı da bulunan kanatlı hayvan eti üretimi, bir önceki yıla göre yüzde 7 oranında artarak 1,77 milyon ton olmuştur. Tavuk yumurtası üretimi ise 2012 yılında yüzde 15,1 oranında artarak yaklaşık 14,9 milyar adet olarak gerçekleşmiştir. Kanatlı eti ve sakatatlarında ihracat geliri 2012 yılında yüzde 40'a yakın artış gösterirken aynı ürünlerde 2013 yılı ilk sekiz ayında da yüzde 30 civarında ihracat artışı olmuştur. Yumurta ihracatı değer olarak 2012 yılında yüzde 20 civarında artarken 2013 yılının ilk sekiz ayında bu artış oranı yüzde 10'lara gerilemiştir.

Hayvancılık için en önemli kaba yem kaynağı olan mera, yaylak ve kışlakların verimli ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere, 2013 yılında 4342 sayılı Mera Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yasalaşmış olup söz konusu düzenlemeyle amaç dışı kullanım suretiyle vasipleri bozulan mera, yaylak ve kışlakların ıslahı için kaynak yaratılması, mera olarak kullanılabilecek alanların belirlenecek kriterlere dayalı olarak hayvancılık yatırımlarında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Hayvan hastalıkları ve zararlılarının olumsuz etkilerinin azaltılması yönündeki çalışmalarında, hayvancılık işletmeleri bazında koruyucu önlemlerin alınmasına yönelik olarak İşletme Odaklı Koruyucu Hekimlik Sisteminin uygulamaya alınması ve ülke şartlarına uygun aşı, ilaç ve serum üretimlerinin miktar ve kalitesinin iyileştirilmesi

ihtiyaçları devam etmektedir. Bunun yanı sıra, hayvan hastalıklarıyla mücadele amacıyla Veterinerlik Strateji Belgesi ile Hayvansal Yan Ürünler Strateji Belgesinin hazırlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Su Ürünleri

TÜİK verilerine göre, su ürünleri üretimi 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 8,3 oranında azalarak 645 bin ton civarında gerçekleşmiştir. Yetiştiricilikte önemli gelişme sağlanmakta olup üretim 2011 yılındaki 189 bin ton seviyesinden 2012 yılında 212 bin tona yükselmiş, avcılık yoluyla elde edilen ürün miktarında yaşanan dalgalanma nedeniyle, yetiştiriciliğin toplam üretim içindeki payı ise bir yıl içerisinde yüzde 27'den yüzde 33'e yükselmiştir.

Su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilirliği ve stoklar üzerindeki av baskısının azaltılması amacıyla 2012 yılında yayımlanan 2012/51 sayılı Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Destekleme Tebliği kapsamında; su ürünleri ruhsat tezkeresine sahip on iki metre ve üzerindeki balıkçı gemisi sahiplerine gönüllülük esasına göre, gemilerinin avcılıktan çıkarılması sırasında, gemi boyu temelinde ödeme yapılması yönünde bir program başlatılmış ve bu uygulamayla 1.800 civarında balıkçı gemisinden yaklaşık 400'ünün filodan çıkartılmasına ilişkin işlem yapılmıştır.

Balıkçılık çevresel sürdürülebilirliğin gözetilebilmesi ve AB müktesebatına uyum gerekliliklerinin yerine getirilmesi amacıyla 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununda değişiklik ihtiyaci önemini korumaktadır.

Balıkçılık sektörünün en önemli altyapı ihtiyacı olan balıkçı barınaklarına yönelik onarım çalışmaları ve yeni barınak inşasına ihtiyaçlar doğrultusunda devam edilmektedir. Önümüzdeki dönemde, aşırı avlanması önlemek amacıyla kara ve denizde etkin koruma ve kontrol ile yasal olmayan avcılığın önüne geçilmesine yönelik önlemler önceliğini korumaktadır.

Ormancılık

Orman alanı 2012 yılı sonu itibarıyla 21,7 milyon hektar büyüklüğe sahiptir. Orman alanının yüzde 48'sini oluşturan bozuk ormanların iyileştirilmesi için 2012 yılında 309 bin hektar orman alanı rehabilite edilmiş, 30 bin hektar alanda ağaçlandırma ve 81 bin hektar alanda erozyon kontrolü çalışması yapılmıştır. Geçmiş uygulamalara kıyasla 2013 yılından itibaren havza bütünlüğü esas alınarak ağaçlandırma tesis ve bakımı ile toprak muhafaza ve havza ıslah çalışmaları genişletilmiş; çölleşme, erozyon, sel, taşın ve çığ konularında bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. Diğer taraftan, orman varlığını tehdit eden yangınlara müdahale süresi azaltılmakla birlikte, 2012 yılında 2,15 bin hektar orman alanı yanmıştır.

Ormanların korunması, ekosistem bütünlüğü içerisinde işletilmesi ve geliştirilmesi ile çölleşme ve erozyonla mücadeleye yönelik kurumsal kapasite güçlendirme çalışmalarına devam edilmektedir. Kadastro çalışmasının ve yol altyapısının tamamlanamaması, odun dışı orman ürünleri envanterinin ve planlamasının yeterince yapılamaması, orman ekosistem hizmetlerinin istenilen düzeyde değerlendirilmemesi, uzmanlaşmaya yeterince önem verilmemesi hususları sektörde aşama kaydedilmesi gereken konular olarak görülmektedir.

26/04/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6292 sayılı Kanun ile 20/11/2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Orman Kadastrosu ve 2/B Uygulama Yönetmeliğiyle 2/B arazilerine ilişkin düzenlemeler hayatı geçirilmiştir.

Tarım Destekleri

Tarım destekleri, 2006 yılından itibaren 5488 sayılı Tarım Kanununda yer alan esaslar dâhilinde uygulanmaktadır. Ayrıca, 2004 yılı sonrasında çeşitli dönemlerde uygulamaya konulan organik tarım, iyi tarım uygulamaları, toprak analizi, Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması (ÇATAK), sertifikalı tohum ve fidan kullanımı gibi şartlı alan bazlı ödemeler ile mazot ve gübre ödemeleri gibi şartsız alan bazlı ödemeler, üretimi yönlendirme amacıyla kullanılmıştır.

Alan bazlı ödemelerin destekleme bütçesi içerisindeki payı 2012 yılında yüzde 31,4 olarak gerçekleşmiş olup 2013 yılında bu payın yüzde 27,1'e gerilemesi beklenmektedir. 2014 yılında ise, alan bazlı ödemelerin destekleme ödemeleri içindeki payında düşük bir oranda da olsa artış öngörlülmektedir.

Ürün bazlı olarak uygulanmakta olan ve prim olarak da adlandırılan fark ödemesi desteklemeleri, yağlı tohumlar, çay, hububat ve bakliyat için yapılmaktadır. 2012 yılında destekleme bütçesinin yüzde 31,5'ini oluşturan fark ödemesi desteklemelerinin, 2013 yılında payının yüzde 29,7 olacağı tahmin edilirken bu payın 2014 yılında yüzde 33 civarında gerçekleşmesi öngörlülmektedir.

Hayvancılık desteklemeleri, 2008 yılından itibaren yıllık olarak uygulanmaktadır. Bu desteklerin toplam destekleme bütçesi içerisinde 2012 yılında yüzde 29,3 olan payının, 2013 yılında yüzde 32,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Söz konusu desteklerin toplam destekleme bütçesi içindeki payı 2014 yılında yüzde 29 seviyesinde öngörlülmüştür. 2013 yılı içerisinde hayvan başına destekleme ödemeleri ve süt teşvik primindeki artışlardan dolayı hayvancılığa yapılan desteklemelerde yılbaşı öngörülerinin oldukça üzerinde bir gerçekleşme beklenmektedir.

TABLO II: 41- Tarım Destekleme Bütçesinin Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

	2010	2011	2012	2013 (2)	2014 (3)
Alan Bazlı Tarımsal Dest. Ödemeleri	2 056	2 189	2 379	2 417	2 789
Alan Bazlı Ek Ödeme (Organik Tarım, İyi Tarım, Toprak Analizi)	81	150	172	138	202
Mazot	512	508	581	612	660
Gübre	622	621	695	714	800
Sertifikalı Tohum ve Fidan Kullanımı	90	86	98	115	118
Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması (ÇATAK)	9	17	23	40	50
Fındık	652	709	710	713	832
Alternatif Ürün Ödemeleri	9	8	1	1	2
Tütün	8	7	0	0	0
Fındık	1	1	1	1	2
Telafi Edici Ödemeler	81	90	99	122	125
Patates Siğili Desteği	8	8	0	0	0
Çay Budama Tazminatı ve Masrafları	73	82	99	122	125
Fark Ödemesi Destekleme Hiz.	2 056	2 504	2 379	2 650	3 221
Hububat ve Bakliyat	1 018	1 063	613	800	1 951
Çay	115	149	147	138	150
Arz Açığı Olan Ürünler (4)	923	1 292	1 619	1 712	1 120

Hayvancılık Destek Ödemeleri	1 158	1 728	2 216	2 900	2 793
Kırsal Kalkınma Amaçlı Tarımsal Destekleme (5)	304	249	196	450	434
Tarım Sigortası Destekleme Hizmetleri	80	239	263	321	336
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	30	42	120	144	97
TOPLAM	5 684	6 951	7 553	8 920	9 670
Afetten Zarar Gören Çiftçi, Yard. Ödemeleri	137	0	0	0	0
GAP Eylem Planı Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık Destekleri	126	114	120	127	130
GENEL TOPLAM	5 947	7 085	7 673	9 047	9 800

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı

(1) 2010-2012 arası ilgili kurum bütçesi kesin hesap verileridir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

(4) Kültü pamuk, zeytinyağı, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, aspir ve dane misira verilmektedir.

(5) Bütçe tutarının 2011 yılında 52,3 milyon TL'si, 2012 yılında 159 milyon TL'si, 2013 yılında 120 milyon TL'si ve 2014 yılında 154 milyon TL'si Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu hibe karşılığıdır.

Hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla GAP Bölgesinde 2009 yılında ve DAP bölgesinde 2010 yılında başlatılan hayvancılık yatırımlarına yönelik destek programları 2013/4278 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında birleştirilmiş ve 2013-2015 döneminde söz konusu bölgelerde yapılacak büyük damızlık sığır işletmelerinin kurulmasına ilişkin yatırımlara hibe desteği sağlanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, süt ve damızlık etçi sığır yetiştiriciliği yatırımlarına yönelik krediler ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik işletme kredilerine sağlanan faiz desteği uygulaması 2013 yılında da devam ettirilmiştir.

Buna ilave olarak, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisini Kullandırılmasına İlişkin 2013/4271 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı istinaden, farklı hayvancılık faaliyetlerine yüzde 50 ile yüzde 100 arasında değişen faiz indirimli yatırım ve işletme kredileri sağlanmıştır.

Kırsal kalkınma amaçlı kullandırılan tarımsal desteklere ayrılan kaynak 2013 yılında önemli ölçüde artırılmış, tarım sigortası kapsamında kesilen sigorta police sayısı ve sağlanan devlet desteği içinde artış sağlanmıştır.

İhracatta rekabet gücünün artırılması amacıyla ihracat sübvensyonlarının uluslararası anlaşmalar da göz önünde bulundurularak dış ticarete konu, katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlerde yönlendirilmesi ve sınırlı kamu kaynaklarının etkin kullanılması ihtiyacı devam etmektedir.

Piyasalarda rekabetin tesisi ve sektörde sürdürülebilirliğin sağlanması konuları yanında AB'ye katılım süreci de göz önüne alındığında, tarım desteklerinin alan ve ürün temelinde farklılaştırılarak desteklerin idare ve kontrolünün alan bazlı yapılması, çeşitli kurumlar tarafından uygulanan farklı destek programları arasında tamamlayıcılığın sağlanması ve bütçenin programlanması işletme gelir seviyesinin de dikkate alınması gereği ortaya çıkmaktadır.

Gıda

Gıda güvenliği açısından istikrarlı bir yıl yaşamış olmakla birlikte, yağlı tohumlarda dışa bağımlı yapının kırılamaması, hayvansal ürünlerde maliyet artışlarının getirdiği fiyat istikrarsızlığı gibi etkenler gıda güvenliği koşullarının iyileştirilmesinde risk oluşturmaya devam etmektedir.

Öte yandan, yenilenen gıda güvenilirliği mevzuatı sonrasında, gıda kontrol sisteminin bir parçası olan denetim altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımlar ile risk analiz sistemi oluşturulması ve gıda güvenilirliği bilgi ağının geliştirilmesi önemini korumaktadır. Gıda ve yem güvenilirliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanında denetim ve kontrole yönelik sistemin akreditasyonu için gerekli programlanan yapılması öncelikli görülmektedir.

Tarım ürünlerinin gıda sektörüne aktarılıp işlenerek değerlendirilmesi sonrasında güvenilir biçimde nihai tüketiciye ulaşmasını teminen gıda işletmelerince uyulması gereken teknik ve sağlığa uygunluk şartları ile bunların uyum süreleri Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2011 yılında yürürlüğe konulan Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik ile belirlenmiştir. Bu düzenlemeye hayvansal ürün işleme tesislerinin teknik ve sağlığa uygunluk şartlarının 31/12/2012 tarihine kadar ilgili mevzuatta belirtilen hükümlere uygun hale getirilerek onay belgesi almaları, bu tarihe kadar uyum sağlayamayacak işletmelerin ise modernizasyon planlarını Bakanlığa sunmaları zorunlu tutulmuş, söz konusu planın Bakanlığa sunulması halinde uyum süresinin 31/12/2013 tarihine kadar uzatılabilcegi hükmeye bağlanmıştır. Diğer gıda işletmelerinde de 31/12/2013 tarihine kadar mevzuatta belirtilen sağlığa uygunluk şartlarının sağlanması ve kayıt belgesi alınması gerekmektedir. Sürecin sonuçlanmasıın ardından sektörün ürün güvenilirliğini artırması beklenmekte olup tarımsal hamadden kalitesinin iyileştirilmesinin de önmüzdeki dönemde bu süreci destekleyecek temel önceliklerden birini oluşturacağı değerlendirilmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörünün oluşturulması amaçlanmaktadır.

TABLO II: 42-Tarımsal Yapıda ve Gıda Güvenliğinde Gelişmeler ve Hedefler

	2010	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
Arazi Toplulaştırma Faaliyetleri (Kümülatif, Milyon ha) (3)	0,86	1,66	3,2	4,2	4,7
İşletmeye Açılan Sulama Alanı (Net Kümülatif, Milyon ha) (4)	2,73	2,76	2,81	2,94	3,08
Ağaclandırma (Kümülatif, Milyon ha) (5)	2,74	2,83	2,92	3,05	3,2
Alan Bazlı Desteklerin Destekleme Bütçesindeki Payı (Yüzde)	36,2	31,5	31,5	27,1	25,8
Sertifikalı Buğday-Arpa Tohumu Kullanım Oranı (Yüzde)	37,5	50,5	59,5	60,0	62,4
Sığır Varlığı İçerisinde Saf Kültür İrkı Oranı (Yüzde) (6)	37	39	42	43	44
İyi Tarım Uygulamaları Üretim Alanları (Bin ha)	78	50	84	96	106
Yağlı Tohumlarda Kendine Yeterlilik Oranı (Yüzde) (7)	35	32	34	36	38

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, TÜİK, DSİ, Orman Genel Müdürlüğü

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı faaliyetleri esas alınmıştır.

(4) DSİ tarafından inşa edilen alanları kapsamaktadır.

(5) Rehabilitasyon hariç, endüstriyel, toprak muhafaza ve genişletme maksatlı olanlar dâhildir.

(6) 2013 ve 2014 yılı verileri Kalkınma Bakanlığı tahminidir.

(7) Aycıçığı, soya ve kolza toplamında kendine yeterlilik ortalaması alınmıştır. 2012, 2013 ve 2014 yılı verileri Kalkınma Bakanlığı tahminidir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Tarımda sosyal yapı gözetilerek üretim türüne göre yeter gelirli işletme büyülüğu temelinde tarımsal işletmelerin etkinlikleri artırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 758)			
Tedbir 283. Tarımsal işletmelerin etkin çalışması için yeter gelirli işletme büyülükleri ayrıntılı şekilde tanımlanacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık	Üretim türüne göre işletme bazında yeter gelir seviyesi belirlenerek, destekleme politikaları aracılığıyla işletme ölçeklerinde optimizasyonun sağlanması amaçlanmaktadır.
Çok sayıda ve dağınık yapıdaki parcellerden oluşan tarım işletmelerinde bütünlüğün sağlanması, arazi parçalanmasının önüne geçilmesi ve iyi işleyen bir tarım arazisi piyasasının tesis edilmesine yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. (Kalkınma Planı p. 759)			
Tedbir 284. Tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasının önlenmesine ve tarım arazisi piyasasının oluşturulmasına yönelik ilgili mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık	Tarım arazilerinin miras yolu ile bölünmesinin önlenmesi, çok sayıda ve dağınık yapıdaki tarım işletmelerinde işletme büyülüğünün artırılması ve bütünlüğün sağlanması amacıyla hazırlanarak, TBMM'ye sevk edilen "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının" kabulünü takiben konuya ilişkin ikincil mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır.
Sulama ve ulaştırmaya ilişkin olanlar başta olmak üzere arazi toplulaştırma faaliyetlerinde ilgili kamu kurumları arasında koordinasyon sağlanacak, tarla içi geliştirme hizmetleri etkinleştirilerek sulama oranı artırılacaktır. Mevcut su iletim ve dağıtım tesislerinde toprak kanallar ile klasik sistemler yenilenerek kapalı sisteme geçiş hızlandırılacak ve tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 760)			
Tedbir 285. Kamu altyapı yatırımlarının maliyet etkinliği açısından arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerine ilişkin yatırımlarda kurumlar arası koordinasyon protokoller dahilinde güçlendirilecektir.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, DSİ, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	Aralık	Sulama ve ulaşım gibi arazi bağımlı kamu yatırımları için yürütülen arazi toplulaştırma faaliyetlerinin istenen hız ve şekilde yürütülebilmesi için ilgili kurumlar arasında koordinasyon güçlendirilecek, arazi toplulaştırma ile tarla içi geliştirme hizmetlerinin tarımsal verimin artırılmasına daha fazla hizmet etmesi sağlanacaktır.
Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı			
Tedbir 286. Kamu yatırımlarında sulama alt yapısının modernizasyonu ile sulama oranı ve verimliliğinin yükseltilmesi için yeni stratejiler geliştirilecektir.	DSİ (S), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Kalkınma İdareleri	Aralık Sonu	Mevcut su iletim ve dağıtım tesislerinde kapalı sisteme geçiş hızlandırılacak ve tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılacaktır. Tarımsal üretimde sulama oranı ile sulama verimliliğinin artırılması ile eski sulama sistemlerinin modernizasyonu

			İçin yeni stratejiler belirlenecektir.
Tarımsal destekler, tarım havzaları ve parcelsleri bazında, sosyal amaçlı ve üretim odaklı olarak düzenlenecek, desteklerde çevre ile bitki, hayvan ve insan sağlığı dikkate alınacak, tarımsal desteklerin etkinliği izlenerek değerlendirilecektir. Tarımsal desteklemelerde ürün deseni ve su potansiyeli uyumu gözetilecek, sertifikalı üretim yöntemlerine önem verilecektir. Ayrıca, tarım sigortalarının kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 761)			
Tedbir 287. Tarımsal desteklemeler ülke ve çiftçi ihtiyaçları ile su varlığı çerçevesinde havza ve parcel bazında yeniden düzenlenerek ve desteklerin etkinliğinin izlenerek değerlendirilmesi için düzenli bir raporlama sistemi kurulacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, DSİ	Aralık Sonu	Tarımsal desteklerin yeni bir yaklaşımla tarım havzaları ve parcelsleri bazında, sosyal amaçlı ve üretim odaklı olarak ayırtılması, çevre ile bitki, hayvan ve insan sağlığının uygulamalarda dikkate alınması, sertifikalı üretim yöntemlerine önem verilerek iç ve dış pazarda tüketici odaklı üretimin artırılmasına dönük ve su varlığını dikkate alan şekilde, ihracat desteklerinin ise tarımsal üretim aşamasında uygulanması öngörmekte olup destekleme uygulamalarının etkinliği de izlenerek değerlendirilmesi için yeni bir sistem üzerinde çalışılacaktır.
Gıda güvenliğini teminen ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılması sağlanacaktır. Üretici örgütlerinin pazara erişimi kolaylaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 763)			
Tedbir 288. Tarımsal ürün arz zincirinde etkinliğin sağlanması açısından üretici örgütülüğü çeşitli programlarla desteklenecek, piyasaların üretici ve tüketici refahını artırmak üzere düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasite ihtiyacı belirlenecektir.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Gümruk ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Aralık Sonu	Ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek üreticilerin piyasa mekanizması içerisinde güçlendirilmesi önemli görülmekte olup etkin stok yönetimi, arz zincirinde kayıpların azaltılması ve piyasaların düzenlenmesine ilişkin ilgili üretici örgütleri ile kamu kurum ve kuruluşlarında idari ve teknik kapasitenin geliştirilmesi konusunda ihtiyaç analizi yapılacaktır.
Tarım ve sanayi işletmelerinin işbirliği ve entegrasyonu sağlanacak, yerel ve geleneksel ürünlerin katma değeri ve ihracata katkısı artırılacaktır. (Kalkınma Planı p. 764)			
Tedbir 289. Yerel ve geleneksel ürünlerin katma değeri ve ihracata katkıları artırılacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Türk Patent Enstitüsü	Aralık Sonu	Yerel ve geleneksel ürün potansiyeli tespit edilecek, Coğrafi İşaret Sistemine işlerlik kazandırılarak söz konusu ürünlerin yurt içi ve dışı piyasalara arz edilmesi sağlanacaktır.
Tarımsal bilgi sistemlerinin, ortak kullanıma izin verecek şekilde entegrasyonu sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 765)			
Tedbir 290. Ortak kullanıma izin	Gıda, Tarım ve	Aralık	Tarımsal istatistikleri verilere dair

verecek şekilde tarımsal bilgi sistemlerinin entegrasyonu sağlanacaktır.	Hayvancılık Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, TÜİK	Sonu	nitelik ve nicelik sorunları giderilecek, tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi altyapısı ile idari yapı geliştirilerek tüm tarımsal bilgi sistemlerinin entegrasyonu sağlanacaktır.
Tarım ve işlenmiş tarım ürünlerinde güvenilirliğin denetimi etkinleştirilecek, risk değerlendirmesine dayalı akredite bir kontrol ve denetim sistemi oluşturulacaktır. Genetiği değiştirilmiş organizma içerenler başta olmak üzere ileri teknoloji kullanılarak üretilmiş ürünlere yönelik biyogüvenlik kriterler etkin olarak uygulanacaktır. (Kalkınma Planı p. 770)			
Tedbir 291. Gıda, yem, veterinerlik ile bitki sağlığına ilişkin kurumsal altyapı güçlendirilerek tarım ve işlenmiş tarım ürünlerinin güvenilirlik denetiminin etkinleştirilmesi ve riske dayalı akredite bir kontrol ve denetim sistemi oluşturulması yönündeki teknik çalışmalar hızlandırılacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Sağlık Bakanlığı, Gürmük ve Ticaret Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun uygulanmasında kurumsal altyapı ihtiyaçlarının karşılanması adına yatırım ve bilimsel araştırmalar başta olmak üzere öncelik verilirken gıda güvenilirliğine dair kontrol ve denetim hizmetlerinin akreditasyonu için altyapı güçlendirilecektir.
Hayvancılıkta etçi tip sığır ve koyun yetiştirciliğinin geliştirilmesine ağırlık verilecek, bölgesel programların uygulanmasına devam edilecektir. (Kalkınma Planı p. 771)			
Tedbir 292. Besi ve süt hayvancılığının istikrarlı bir şekilde gelişmesi ve hayvancılıkta verim artışı sağlamak üzere bölgesel destek mekanizmaları geliştirilecektir.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, GAP, KOP, DAP, DOKAP Bölge Kalkınma İdare Başkanlıklar	Aralık Sonu	Hayvancılıkta et üretiminin artırılması ve etin daha uygun fiyatla tüketiciye ulaştırılması amacıyla bölgesel programlar başta olmak üzere etçi tip sığır ve koyun yetiştirciliğinin geliştirilmesine ağırlık verilecek, et ve süt fiyatlarında istikrarsızlık olması önlenecektir.
İşletme Odaklı Koruyucu Veteriner Hekimlik Sistemi ile hayvan refahını içerecek şekilde tek sağlık politikası hayatı geçirilecektir. (Kalkınma Planı p. 772)			
Tedbir 293. İşletme odaklı koruyucu veteriner hekimlik sistemi ve tek sağlık politikasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Aralık Sonu	Hayvan hastalık ve zararlılarıyla mücadele amaçlı olarak işletme odaklı koruyucu veteriner hekimlik sistemi oluşturulacak ve insan sağlığı ile hayvan refahını içeren tek sağlık politikasına geçiş için çalışmalar başlatılacaktır.
Balıkçılıkta kaynak yönetimi bilimsel verilere dayalı ve etkin bir biçimde gerçekleştirilecek, idari kapasite güçlendirilecektir. Su ürünleri yetiştirciliğinde, çevresel sürdürülebilirlik gözetilecek, ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğin artırılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 774)			
Tedbir 294. 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununda değişiklik çalışmaları yapılacak; balıkçılıkta kaynakların bilimsel verilere dayalı ve etkin bir biçimde denetlenmesi amacıyla idari kapasite yatırım projeleri ile güçlendirilecektir.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(S)	Aralık Sonu	Su Ürünleri Kanununda, sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması amacıyla kaynakların korunması, kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi ile kaliteli ürün temini gibi konularda değişiklik yapılacak, Balıkçı Gemilerini İzleme Sistemi uygulamaya konulacak, ilgili Bakanlığın denetim ve izleme altyapısı iyileştirilecektir.

Ormanların ekonomik, sosyal ve ekolojik fonksiyonlarını gözeten bir planlama anlayışı benimsenecek, endüstriyel nitelikte olanlar başta olmak üzere odun ile odun dışı orman ürünlerinin üretimi ve pazarlanması etkin yönetim sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p. 776)

Tedbir 295. Ormanların sınırlarının tam olarak belirlenmesi ve güvenliğinin sağlanması amacıyla orman kadastrosu çalışmaları tamamlanacaktır.	Orman Genel Müdürlüğü (S), Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Ormanların sınırlarının belirlenmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüyle işbirliği içerisinde 2 milyon hektar orman kadastrosunun bir plan dâhilinde tamamlanması, tapuya tescil işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve 2/B uygulamasıyla orman niteliğini kaybetmiş alanların orman sınırı dışına çıkarılması sağlanacaktır.
---	---	-------------	---

2.2.2.16. Enerji

a) Mevcut Durum

Türkiye'nin enerji talebi büyüyen ekonomisine paralel olarak hızla artmaktadır. Yıllık ortalama enerji talep artışı 2000 yılından günümüze yüzde 5,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu yüksek talep artışının güvenli biçimde karşılanabilmesi, enerji politikasının en önemli konularından birisidir. Zira artan talebin büyük ölçüde ithalatla karşılaşması söz konusudur.

Fosil yakıtlar bakımından linyit hariç zengin rezervlere sahip olmayan Türkiye'de, 2008 yılından bu tarafa birincil enerji tüketiminde en büyük pay doğal gaz kaynağına aittir. Birincil enerji tüketimi içindeki payı sürekli bir artış gösteren doğal gazın 2011 yılında birincil enerji tüketimindeki payı yüzde 32,2'ye yükselmiştir.

2011 yılında 44,1 milyar Sm³ olan Türkiye doğal gaz tüketimi 2012 yılında yüzde 2,5 oranında artarak 45,2 milyar Sm³ ulaşmıştır. 2012 yılında tüketilen doğal gazın yüzde 48'i elektrik üretiminde, yüzde 22'si sanayide ve kalan yüzde 30'u bina ve diğer alanlarda ısınma amaçlı olarak kullanılmıştır. 2013 yılında doğal gaz kullanımındaki artışın süրdürülmekle olup yılsonunda doğal gaz tüketiminin yaklaşık 47,6 milyar Sm³ olacağı tahmin edilmektedir.

Elektrik üretiminde de doğal gazın önemli bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. 2005-2011 döneminde yüzde 45 ile yüzde 50 arasında seyreden doğal gazın elektrik üretimindeki payı 2012 yılında yüzde 43,6 olarak gerçekleşmiştir.

Doğal gazda yaklaşık yüzde 98 oranında dışa bağımlı olunması, önemli bir arz güvenliği riski oluşturmaktadır. Petrol talebinin de büyük ölçüde ithalatla karşılanıyor olması, Türkiye'nin birincil enerji kaynakları açısından dışa bağımlılığını artırmaktadır. Arz güvenliği sorununun aşılması için öncelikle petrol ve doğal gaz aramalarına devam edilmesi, eşzamanlı olarak mevcut yerli kaynakların daha fazla değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, hem ithal enerji kaynaklarının hem de ithalatın yapıldığı ülkelerin çeşitlendirilmesi arz güvenliğinin bir başka önemli boyutudur.

Doğal gazda tedarik kaynağı ülkelerin çeşitlendirilmesi hedefi çerçevesinde, Hükümetler arası anlaşmaları 2012 yılında imzalanan Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesinde (TANAP) boru hattı güzergâhi ve diğer tesislere ilişkin araziyle ilgili işlemleri yürütmek üzere 2013/4882 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla BOTAŞ, Arazi Hakları Kuruluşu olarak atanmıştır. Azerbaycan'ın Şah Deniz II sahasından üretilen doğal gazi Avrupa'ya

ulaştıracak olan proje kapsamında ilk etapta taşınması öngörülen 16 milyar Sm³ gazın 6 milyar Sm³ Türkiye'ye, 10 milyar Sm³ ise Yunanistan sınırlarından Avrupa'ya satılması planlanmaktadır.

Doğal gaz iletim altyapısının temel tüketim alanlarını kapsayacak düzeyde genişletilmesi ve doğal gaz kullanımının özellikle konut sektöründe giderek yaygınlaşması bu kaynak açısından arz güvenliği konusunu çok daha önemli hale getirmiştir. Hem arz güvenliği endişeleri hem de mevsimsel talep dalgalarını depolama kapasitesinin artırılmasını zorunlu kılmış, bu yönde çalışmaları 2013 yılında da sürdürmüştür. Bu kapsamında mevcut Kuzey Marmara ve Değirmenköy sahalarındaki depolama tesislerinin kapasite artırma projeleri ile Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesine devam edilmiştir. Kuzey Marmara depolama tesisleri ticari kullanıma açılmıştır.

Elektrik enerjisi sektörünü düzenleyen temel kanun olan 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu aynı adla yenilenerek 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu olmuştur. Elektrik Piyasası Kanunuyla bir enerji borsasının kurulması öngörülmüş ve bu borsayı işletmek üzere kamunun azami yüzde otuz sermaye payına sahip olacağı özel hukuk hükümlerine tabi Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi kurulmuş, yatırımların hızlandırılmasını teminen ön lisans mekanizması getirilmiş, yatırımcılara sağlanan teşviklerin süresi uzatılmıştır.

Elektrik üretiminde yerli ve yenilenebilir kaynakların payını artırmak ve doğal gazın payını azaltmak, arz güvenliğinin temini açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamında, yerli kömürün elektrik üretiminde daha fazla değerlendirilmesini sağlamak üzere 2013/4288 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yerli kömürü yakıt olarak kullanan elektrik üretim santralleri yatırım bölgesine bakılmaksızın 5'inci bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanacaklardır. Ancak santral yatırımı 6'ncı bölgede yapılması halinde bu bölgenin desteklerinden yararlanacaktır. Kamu sahipliğinde bulunan linyit sahalarının rödovans usulüyle termik santral kurulmak üzere özel sektör'e açılması çalışmalarına devam edilmektedir.

2012 yılında 57.059 MW olan elektrik santralleri toplam kurulu gücünün 2013 yılında bir önceki yıla oranla yüzde 7,7 oranında artarak 61.425 MW'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu artışta en önemli payın doğal gaz santrallerinden geleceği öngörmektedir. 2013 yılı içinde devreye alınacak; yeni doğal gaz santrallerinin kurulu gücünün 2.136 MW, yeni HES'lerin kurulu gücünün 1.711 MW, yeni rüzgâr santrallerinin kurulu gücünün ise 416 MW ve yeni jeotermal santrallerinin kurulu gücünün 86,3 MW olması beklenmektedir.

Hidroelektrik santrallerin kurulu gücündeki artışın devam edeceğinin öngörmektedir. Gerek daha önce DSİ tarafından planlanan projelerin özel sektör'e açılması, gerekse özel sektörün bizzat kendisinin proje geliştirmesinin önündeki engellerin kaldırılması hidroelektrik yatırımlarının artışındaki temel sebep olarak değerlendirilmektedir.

Elektrik üretimindeki kaynak payları önemli ölçüde aynı kalmıştır. 2012 yılında yüzde 43,6 olan doğal gaz yaktılı santrallerin üretim payının 2013 yılında yaklaşık aynı mertebede seyredeceği öngörmektedir. Diğer yandan, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin hem miktar hem de pay olarak artacağı tahmin edilmektedir. 2012 yılında 65,3 milyar kWh olan yenilenebilir elektrik üretiminin 2013 yılında 70 milyar kWh'ye yükselmesi beklenmektedir. 2012 yılında toplam elektrik üretimi içinde yüzde 27,3 olan yenilebilir enerji payının 2013 yılında yüzde 29,4'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

2012 yılında 242,4 milyar kWh olan elektrik tüketiminin 2013 yılında bir önceki yıla göre hemen hemen aynı kalarak yüzde 0,3 oranında bir artıla 243 milyar kWh olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2012 yılında 3.224 kWh olan kişi başı elektrik tüketiminin, 2013 yılında 3.196 kWh olması beklenmektedir.

Ülkemizdeki linyit rezervinin çok büyük bir kısmını barındıran Afşin-Elbistan havzasında yeni santrallerin inşa edilmesi, işletilmesi, rehabilitasyonu, modernizasyonu ve yeni kömür sahalarının geliştirilmesine yönelik Türkiye Cumhuriyeti ile Birleşik Arap Emirlikleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Afşin Elbistan Bölgesinde Linyit Kömürü Madenciliği ve Elektrik Üretimi Alanında İşbirliğine Dair Hükümetler arası Anlaşma ETKB ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Enerji Bakanlığı arasında 16/11/2012 tarihinde imzalanmıştır. Ancak yaklaşık 12 milyar ABD doları tutarında bir büyülüğe sahip olacağı tahmin edilen projede muhatap şirket projeyi ertelediğiğini açıklamıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin teşvik sisteminin sonucu olarak, yenilenebilir kaynakların elektrik üretimi amaçlı değerlendirilmesi artarak sürmektedir. 2013 yılının ilk dokuz ayında rüzgâr kurulu gücü yüzde 18,4 artmış ve 416 MW'lık yeni kapasite sisteme dahil edilmiştir. Benzer şekilde, hidroelektrik santrallerin kurulu gücündeki artış aynı dönemde 1.711 MW ile yüzde 8,7 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek artış ise 83,6 MW'lık ve yüzde 51,5 oranında bir artışla jeotermal enerjide gözlenmiştir. Bu artışların devam edeceği öngörmektedir.

Türkiye'de hidrolik, rüzgâr, jeotermal ve biyokütlenin yanı sıra güneş enerjisinin de ticari anlamda elektrik üretiminde kullanılması yönünde 6094 sayılı Kanun uygun ortam yaratmıştır. Kanunla 31/12/2013 tarihine kadar iletim sisteme bağlanacak güneş enerjisine dayalı üretim tesislerinin toplam kurulu gücünün 600 MW'tan fazla olamayacağı hükmeye bağlanılmış, 2014'ten sonra sisteme bağlanabilecek miktarı belirleme yetkisi ise Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır. Güneş enerjisinden elektrik üretimine yönelik hukuki ve teknik düzenlemelerin tamamlanması sonrasında EPDK 10-14 Haziran 2013 tarihleri arasında lisans başvurularını kabul etmiştir. Toplamda yaklaşık 9.000 MW güce tekabül eden 496 adet başvuru yapılmıştır. Bu durumda aynı saha için çoklu başvuru olması halinde lisans sahiplerini belirlemek üzere yarışma düzenlenecektir.

02/10/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Piyasasında Lisansız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelikle esas itibarıyla kendi elektriğini üretmek isteyen tüketicilerin önü açılmıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı lisansız üretim yapabilecek üretim tesisi azami gücü 1 MW olup bu sınır Bakanlar Kurulunca kaynak bazında beş katına kadar artırılabilicektir.

Nükleer enerjinin, enerji sistemine dâhil edilmesi amacıyla 4.800 MW gücünde Akkuyu Nükleer Güç Santralinin (NGS) yapımı yönünde çalışmalar devam edilmiştir. Bu kapsamında hazırlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmuş ve raporun inceleme ve değerlendirme süreci başlamıştır. Proje şirketi inşaat lisansı başvuru hazırlıklarına başlamıştır. Mersin-Akkuyu'dan sonra 4.480 MW gücünde ikinci bir NGS'nin Sinop'ta kurulması için Japonya'yla anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında yine üçüncü NGS için yer belirleme çalışmaları Japonya tarafından yürütülecektir.

Enerji verimliliği, arz güvenliğini sağlamadaki önemli hususlardan biridir. Enerji üretiminden iletimine, dağıtımından kullanımına kadar olan bütün süreçlerde verimliliğin artırılması, israfın önlenmesi ve enerji yoğunluğunun hem sektörrel hem de makro düzeyde azaltılması Türkiye enerji sektörünün en önemli gündem maddeleri arasındadır. Yüksek enerji verimliliği potansiyelinin 2012 yılında yayımlanan Enerji Verimliliği Strateji

Belgesinin uygulanmasıyla hayatı geçirilmesi ve 2023 yılına kadar enerji yoğunluğunun en az yüzde 20 oranında azaltılması öngörmektedir. Bu kapsamında Verimlilik Artırıcı Proje (VAP) ve gönüllü anlaşma modelleri yoluyla sanayi tesislerinde enerji verimliliği yatırımları teşvik edilmekte ve şirketlerin bu yönde uygulamaları desteklenmektedir.

02/06/2011 tarihinden itibaren Avrupa İletim Sistemi İşletmecileri Birliği (ENTSO-E) sistemine entegrasyon kapsamında bu yıl tamamlanması öngörülen deneme senkron-paralel işletme sürecinde belli bir kapasitede elektrik enerjisi ticareti mümkün hale gelmiştir. Nihai hedef olan kalıcı senkron işletimin sağlanması için gerekli işlemleri tamamlamak üzere deneme senkron işletim sürecinin bir yıl uzatılması TEİAŞ'a teklif edilmiştir. Diğer komşu ülkelerle elektrik ticareti kapasitesinin artırılması için yatırımlara devam edilmektedir.

2013 yılında elektrik dağıtım özelleştirmeleri tamamlanmıştır. 2010 yılında özelleştirilen Osmangazi EDAŞ'ın yönetimi, şirketin faaliyetlerini yerine getiremediği gereçesiyle EPDK tarafından değiştirilmiştir. Elektrik üretiminde ise 63 MW'ı küçük HES, 2.213 MW'ı (Hamitabad, Seyitomer ve Kangal santralleri) termik olmak üzere toplam 2.276 MW'lık kurulu güç özel sektörde devredilmiştir. 1.980 MW'lık (Çatalağzı, Kemerköy, Yatağan ve Yeniköy santralleri) termik kapasitenin ihale hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

TABLO II: 43- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri

Yakit Cinsleri	2012			2013 (1)			2014 (2)		
	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fılli Üretim	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fılli Üretim	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fılli Üretim
Taşkömürü	4 383	35 064	33 324	4 383	35 064	31 500	4 383	35 064	32 668
Linyit	8 143	48 856	34 689	8 180	49 078	29 500	8 236	49 414	31 422
Fuel-Oil	1 196	7 176	981	1 172	7 032	1 200	1 172	7 032	1 046
Motorin,LPG,Nafta	33	234	657	33	234	800	33	234	700
Doğal Gaz	17 169	128 768	104 499	19 305	144 788	104 500	20 831	156 233	108 230
Cök yakıtlı (3)	3 945	27 615		3 896	27 272		3 896	27 272	
Biyogaz-atik	159	795	721	213	1 065	800	223	1 115	820
Termik	35 027	248 508	174 872	37 182	264 533	168 300	38 774	276 364	174 885
Hidrolik	19 609	67 455	57 865	21 320	73 341	60 826	23 512	80 882	65 586
Jeotermal	162	1 167	899	246	1 772	1 100	256	1 844	1 200
Rüzgâr	2 261	7 688	5 861	2 677	9 103	7 300	2 977	10 123	7 706
TOPLAM	57 059	324 818	239 497	61 425	348 749	237 526	65 519	369 213	249 377

Kaynak: TEİAŞ

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Fılli üretim yakıt oranlarına göre dağılmıştır.

TABLO II: 44- Elektrik Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

ELEKTRİK ENERJİSİ	2000	2005	2011	2012	2013 (1)	2014 (2)
KURULU GÜÇ	MW	27 264	38 843	52 911	57 059	61 425

Termik (3)	MW	16 070	25 917	34 045	35 189	37 428	39 030
Hidrolik (4)	MW	11 194	12 926	18 866	21 870	23 997	26 489
ÜRETİM	GWh	124 922	161 956	229 395	239 497	237 526	249 377
Termik (3)	GWh	94 010	122 336	172 332	175 771	169 400	176 085
Hidrolik (4)	GWh	30 912	39 620	57 063	63 726	68 126	73 292
İTHALAT	GWh	3 786	636	4 556	5 827	6 500	7 000
İHRACAT	GWh	413	1 798	3 645	2 954	1 000	1 200
TÜKETİM	GWh	128 295	160 794	230 306	242 370	243 026	255 177
Kışi Başına Tüketim	kWh	1 997	2 345	3 114	3 224	3 196	3 318

Kaynak: TEİAŞ

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Jeotermal dahil

(4) Rüzgâr dahil

MW: Milyon watt; GWh: Milyon kilowatt-saat

TABLO II: 45- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

	Biyogaz-atık ve diğer												Jeotermal + Rüzgâr			TOPLAM	
	Taşkömürü		Linyit		Akaryakıt		Doğal gaz		TERMİK		HİDROLİK						
	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	
1990	621	1,1	19 560	34,0	3 942	6,9	10 192	17,7			34 315	59,6	23 148	40,2	80	57 543 100,0	
1991	999	1,7	20 563	34,1	3 293	5,5	12 589	20,9	38	0,1	37 482	62,2	22 683	37,7	81	60 246 100,0	
1992	1 815	2,7	22 756	33,8	5 273	7,8	10 814	16,1	47	0,1	40 705	60,4	26 568	39,5	69	67 342 100,0	
1993	1 796	2,4	21 964	29,8	5 175	7,0	10 788	14,6	56	0,1	39 779	53,9	33 951	46,0	78	73 808 100,0	
1994	1 978	2,5	26 257	33,5	5 549	7,1	13 822	17,6	51	0,1	47 657	60,8	30 586	39,1	79	78 322 100,0	
1995	2 232	2,6	25 815	29,9	5 772	6,7	16 579	19,2	222	0,3	50 620	58,7	35 541	41,2	86	86 247 100,0	
1996	2 574	2,7	27 840	29,3	6 540	6,9	17 174	18,1	175	0,2	54 303	57,2	40 475	42,7	84	94 862 100,0	
1997	3 272	3,2	30 587	29,6	7 157	6,9	22 086	21,4	294	0,3	63 397	61,4	39 816	38,5	83	103 296 100,0	
1998	2 981	2,7	32 707	29,5	7 923	7,1	24 837	22,4	255	0,2	68 703	61,9	42 229	38,0	90	0,1 111 022 100,0	
1999	3 123	2,7	33 908	29,1	8 080	6,9	36 345	31,2	205	0,2	81 661	70,1	34 677	29,8	102	0,1 116 440 100,0	
2000	3 819	3,1	34 367	27,5	9 311	7,5	46 217	37,0	220	0,2	93 934	75,2	30 879	24,7	109	0,1 124 922 100,0	
2001	4 046	3,3	34 372	28,0	10 366	8,4	49 549	40,4	230	0,2	98 563	80,3	24 010	19,6	152	0,1 122 725 100,0	
2002	4 093	3,2	28 056	21,7	10 744	8,3	52 496	40,6	174	0,1	95 563	73,9	33 684	26,0	153	0,1 129 400 100,0	
2003	8 663	6,2	23 590	16,8	9 196	6,5	63 536	45,2	116	0,1	105 101	74,8	35 329	25,1	150	0,1 140 580 100,0	
2004	11 998	8,0	22 449	14,9	7 670	5,1	62 242	41,3	104	0,1	104 463	69,3	46 084	30,6	151	0,1 150 698 100,0	
2005	13 246	8,2	29 946	18,5	5 483	3,4	73 445	45,3	122	0,1	122 242	75,5	39 561	24,4	153	0,1 161 956 100,0	
2006	14 217	8,1	32 433	18,4	4 340	2,5	80 691	45,8	154	0,1	131 835	74,8	44 244	25,1	221	0,1 176 300 100,0	
2007	15 136	7,9	38 294	20,0	6 537	3,4	95 025	49,6	214	0,1	155 206	81,0	35 851	18,7	511	0,3 191 568 100,0	
2008	15 858	8,0	41 858	21,1	7 519	3,8	98 685	49,7	220	0,1	164 139	82,7	33 270	16,8	1 009	0,5 198 418 100,0	
2009	16 148	8,3	39 537	20,3	4 804	2,5	96 095	49,3	340	0,2	156 924	80,6	35 958	18,5	1 931	1,0 194 813 100,0	
2010	19 104	9,0	35 942	17,0	2 180	1,0	98 144	46,5	458	0,2	155 828	73,8	51 796	24,5	3 584	1,7 211 208 100,0	
2011	27 348	11,9	38 870	16,9	903	0,4	104 048	45,4	469	0,2	171 638	74,8	52 339	22,8	5 418	2,4 229 395 100,0	
2012	33 324	13,9	34 689	14,5	1 639	0,7	104 499	43,6	721	0,3	174 872	73,0	57 865	24,2	6 760	2,8 239 497 100,0	
2013 (1)	31 500	13,3	29 500	12,4	2 000	0,8	104 500	44,0	800	0,3	168 300	70,9	60 826	25,6	8 400	3,5 237 526 100,0	
2014 (2)	32 668	13,1	31 422	12,6	1 746	0,7	108 230	43,4	820	0,3	174 885	70,1	65 586	26,3	8 906	3,6 249 377 100,0	

Kaynak: TEİAŞ

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

b) Amaç ve Hedefler

Enerjinin nihai tüketiciye sürekli, kaliteli, güvenli, asgari maliyetlerle arzını ve enerji temininde kaynak çeşitlendirmesini esas alarak; yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını mümkün olan en üst düzeyde değerlendiren, nükleer teknolojiyi elektrik üretiminde kullanmayı öngören, ekonominin enerji yoğunluğunu azaltmayı destekleyen, israfi ve enerjinin çevresel etkilerini asgariye indiren, ülkenin uluslararası enerji ticaretinde stratejik konumunu güçlendiren rekabetçi bir enerji sistemine ulaşılması temel amaçtır.

2014 yılında Türkiye toplam elektrik tüketiminin 255,2 milyar kWh olması ve kişi başı elektrik tüketiminin 3.318 kWh'ye yükselmesi beklenmektedir.

2014 yılında elektrik santralleri toplam kurulu gücünün yaklaşık yüzde 6,7 oranında artarak 65.519 MW'a çıkacağı tahmin edilmektedir.

Doğal gaz yakıtlı santrallerin toplam elektrik üretimindeki payının yüzde 43 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Yenilenebilir kaynaklı elektrik üretiminin 2014 yılında 75,3 milyar kWh'ye çıkacağı ve toplam elektrik üretimi içindeki payının yüzde 30,2'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kamu kesiminin düzenleyici ve denetleyici rolü çerçevesinde, bir taraftan rekabetçi piyasanın ve uygun bir yatırım ortamının oluşumu desteklenirken diğer taraftan arz güvenliği yakından takip edilecektir. Kamu kesimi ancak piyasaların arz güvenliğini sağlamada yetersiz kalması halinde yatırımcı olarak piyasanın sağlıklı işleyişine katkı sunacaktır. (Kalkınma Planı p.785)			
Tedbir 296. Elektrik arz güvenliği izlenecek ve gerekli önlemler alınacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarı, EÜAŞ, TEİAŞ, EPDK, İlgili Kuruluşlar	Aralık Sonu	Lisansların yatırıma dönüşmesi ve yatırımların öngörülen tarihlerde devreye girmesi için gerekli tedbirler alınacaktır. Kamu santrallerindeki rehabilitasyon ve verimlilik artırma yatırımlarına devam edilecektir. 6446 sayılı Kanun çerçevesinde elektrik arz güvenliği periyodik olarak değerlendirilecek ve piyasanın arz güvenliğini sağlamada yetersiz kaldığı durumlarda arz güvenliğinin temini amacıyla kapasite mekanizması oluşturulacaktır.
Kamu elektrik üretim tesislerinin önemli bir bölümü ile dağıtım varlıklarının tümünün özelleştirilmesi tamamlanacaktır. Kamu kesimi özelleştirmelerin dışında tuttuğu santrallerle elektrik üretimine devam edecek, iletim ve toptan satış faaliyetlerini südürecektr. (Kalkınma Planı p.786)			
Tedbir 297. Elektrik üretim sektöründeki özelleştirmelerin	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (S), Enerji	Aralık Sonu	2010 yılında başlatılan elektrik üretim varlıklarının

2014 yılında programlananları gerçekleştirecektir.	ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, EPDK, Rekabet Kurumu, TEDAŞ, EÜAŞ		özelleştirilmesine devam edilecektir.
Birincil enerji kaynakları bazında dengeli bir kaynak çeşitlendirmesine ve orijin ülke farklılaştırmasına gidilecek, üretim sistemi içinde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payı azami ölçüde yükseltecektir. (Kalkınma Planı p.787)			
Tedbir 298. Elektrik kurulu gücü ve üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının oranı artırılacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, EÜAŞ, TEİAŞ, EPDK, İlgili Kuruluşlar	Aralık Sonu	Tepe enerji talebinin karşılanması yönelik pompaj depolamalı HES proje çalışmalarına devam edilecektir. Rüzgâr enerjisine dayalı olarak yapılan ve teknik değerlendirme sonuç raporları EPDK'ya gönderilen RES lisans başvurularının olası revizyonları, proje kontrolleri ve inşaat dönemi denetimleri yapılacaktır. TÜBİTAK-UZAY işbirliğiyle yürütülmekte olan Rüzgâr Gücü İzleme ve Tahmin Merkezi (RİTM) projesi kapsamında tahmin yazılımları tamamlanarak sisteme bağlanan işletmedeki rüzgâr santrallerinin üretim tahminlerinin yapılması başlanacaktır.
Petrol ve doğal gazda olağanüstü durum arz stokları yeterli düzeyde oluşturulacaktır. Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi ile Trakya'da yer alan doğal gaz depolama tevsii projeleri tamamlanacaktır. Doğal gaz iletim ve dağıtım ağı ülke sathında genişletilecek ve talep noktalarına doğal gaz ulaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.789)			
Tedbir 299. LNG ve Spot LNG ithalatına ilişkin yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	BOTAŞ (S), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, EPDK	Mart Sonu	Doğal gazda mevsimsel talep dalgalarlarından kaynaklanan arz açlıklarının karşılanması ve uzun vadeli doğal gaz ithalat anlaşması yapan firmaların yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri amacıyla sadece bu firmalara spot LNG ithalatı izni verilmesine imkan tanıyan yasal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır. Bu hükmün, spot LNG Lisansı ve LNG Depolama Lisansı olan LNG terminali sahiplerine uygulanmayacaktır.
Tedbir 300. Mevcut doğal gaz depolama tesislerinin (Kuzey Marmara ve Değirmenköy-Çevre sahaları) gaz çekim kapasiteleri artırılacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, BOTAŞ, EPDK	Aralık Sonu	Mevcut doğal gaz depolama tesislerinin (Kuzey Marmara ve Değirmenköy-Çevre sahaları) gaz çekim kapasiteleri artırılacaktır.

Tedbir 301. Tuz Gölü Doğal Gaz Depolama Projesi gerçekleştirilecektir.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, BOTAŞ, EPDK	Aralık Sonu	Tuz Gölü Doğal Gaz Depolama Projesinin yapımına devam edilecektir.
Tedbir 302. Ulusal Petrol Stok Ajansı kurulacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, EPDK, PİGM, BOTAŞ	Aralık Sonu	Petrol piyasasında sürekliliğin sağlanması çerçevesinde; kriz durumlarında veya olağanüstü durumlarda risklerin önlenmesini, uluslararası anlaşmalar gereği ulusal petrol stoku tutulmasını ve bu stokun etkin şekilde yönetilmesini sağlayacak bir ajans kurulacaktır.
Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı			
Tedbir 303. Enerji verimliliğini ve tasarrufunu artırmaya yönelik etkili mekanizmalar geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve ilgili idari düzenlemeler hayatı geçirilecektir.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu Üyesi Kurum ve Kuruluşlar	Aralık Sonu	Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında başlatılan enerji verimliliği uygulama projelerinin desteklenmesine ve endüstriyel işletmelerle enerji yoğunluğunu azaltmak üzere gönüllü anlaşmalar yapılmasına devam edilecektir. Sektörel bazda enerji verimliliği potansiyelleri belirlenecektir. Endüstriyel işletmelerde ve binalarda görevlendirilmesi gereken enerji yöneticilerinin sertifikalandırılmasına yönelik çalışmalar devam edilecektir. Kamu binalarında enerji verimliliği etütleri yapılacak veya yaplıracaktır. Güncel ve güvenilir veri tabanı oluşturmak için Ölçme ve Değerlendirme Sisteminin (ÖDES) kurulumu tamamlanacaktır.
Nükleer enerji alanında hukuki ve kurumsal altyapı güçlendirilecektir. Nükleer alandaki faaliyetlerin güvenli ve emniyetli bir şekilde yürütülmesini tespit ve teyit etmek için bağımsız, güçlü ve yetkin bir nükleer düzenleme ve denetleme sistemi oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.791)			
Tedbir 304. Nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik kanun tasarısı hazırlıkları tamamlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), TAEK	Aralık Sonu	Nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi işlemlerinin bağımsız bir kurum tarafından yürütülmesini ve TAEK görev ve yetkilerinin yeniden düzenlenmesini amaçlayan kanun tasarısı hazırlıkları tamamlanacaktır.

2.2.2.17. Madencilik

a) Mevcut Durum

Madencilik sektöründe 2012 yılında üretim, ihracat ve ithalatta artış eğilimleri devam etmiştir. 2013 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracatta yüzde 29,8 oranında artış kaydedilirken, ithalatta yüzde 9,1, üretimde ise yüzde 3,2 oranında azalış görülmüştür. İhracatta görülen artışta ihracatımızın 2012 yılı itibarıyla yaklaşık yüzde 91'ini oluşturan demir dışı metaller (bakır, çinko, krom) ile feldspat, bor ve mermer etkili olmuştur. İthalatta ham petrol, doğal gaz, taşkömürü ve demir cevheri ağırlığını korumuştur.

Türkiye'nin ham petrol üretimi 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 1,3 oranında düşüşle 2,3 milyon tona gerilemiştir. Ham petrol ithalatı 2012 yılında yüzde 4 oranında artarak 19,2 milyon ton olmuştur. Türkiye'nin 2012 yılı doğal gaz üretimi bir önceki yıla göre yüzde 16,3 oranında azalışla 0,7 milyar Sm³, ithalatı ise bir önceki yıla göre yüzde 4,7 oranında artışla 45,9 milyar Sm³ olmuştur.

Türkiye'de madencilik sektöründe enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına ve sanayide hammadde ihtiyacının karşılanması yönelik maden, enerji hammaddeleri ve jeotermal kaynak arama yatırımları için ayrılan kaynaklar 2013 yılında 2012 yılına göre yüzde 11,2 oranında artışla 1.390 milyon TL'ye çıkarılmıştır.

TABLO II: 46- Madencilik ile İlgili Temel Göstergeler

		2010	2011	2012	2013
GSYH İçindeki Payı (Yüzde)		1,4	1,5	1,5	1,2 (1)
Üretim Artışı (Yüzde) (2010=100)		-0,4	6,6	2,1	-3,2 (2)
İhracat (Milyon ABD doları) (Cari Fiyatlarla)		2 687	2 805	3 160	2 563 (2)
İhracat Artışı (Yüzde)		59,7	4,4	12,7	29,8 (2)
Toplam İhracat İçindeki Payı (Yüzde)		2,4	2,1	2,1	2,6 (2)
İthalat (Milyon ABD doları) (Cari Fiyatlarla)		25 932	37 331	42 246	25 125 (2)
İthalat Artışı (Yüzde)		25,7	44,0	13,2	-9,1 (2)
Toplam İthalat İçindeki Payı (Yüzde)		14,0	15,5	17,9	15,0 (2)
Sabit Sermaye Yatırımları İçindeki Payı (Yüzde)		1,5	1,6	1,8	2,0 (3)
Kamu Yatırımları (Milyon TL)		879	1 247	1 295	1 752 (3)
Özel Sektor Yatırımları (Milyon TL)		2 386	3 344	3 939	4 484 (3)
Kurulan İşletme Sayısı		963	1 025	645	465 (2)
Kapanan İşletme Sayısı		161	195	196	104 (2)
Ruhsat Müracaati Sayısı		9 461	4 342	5 069	4 377 (2)
Verilen Ruhsat Sayısı	Arama	4 740	2 049	1 424	617 (2)
	İşletme	2 054	1 405	1 507	930 (2)
	Toplam	6 794	3 454	2 971	1 547 (2)

Kaynak: TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, TOBB, MİGEM

(1) Ocak-Haziran dönemi

(2) Ocak-Ağustos dönemi

(3) Gerçekleşme tahmini

Petrol ve doğal gazda halen son derece yetersiz olan yerli üretimin ülke talebini karşılama oranını yükseltmek amacıyla, TPAO tarafından başta denizlerimizde olmak üzere hem yabancı firmalarla ortak hem de tek başına sürdürulen büyük ölçekli yatırımlar

2012 ve 2013 yıllarında devam etmiş olup önmüzdeki dönemde de bu politikalar devam ettirilecektir. Bu kapsamda, petrol ve doğal gaz aramaları için TPAO'ya ayrılan ödeneğin 2014 yılında bir önceki yıla göre yüzde 33,3 oranında artışla 1,4 milyar TL'ye çıkarılması programlanmış olup program çerçevesinde 1'i derin deniz sondajı olmak üzere 4 adet deniz sondajı da yer almaktadır. TPAO tarafından denizlerdeki petrol ve doğal gaz aramalarında kullanılmak üzere satın alınan gemi, 2013 yılında Barbaros Hayreddin Paşa ismiyle sismik çalışmalarına başlamıştır.

TPAO tarafından Trakya'daki Silivri doğal gaz depolama tesislerinin depolama, enjeksiyon ve geri üretim kapasitelerinin artırılması için 3 faz halinde programlanan Kuzey Marmara ve Değirmenköy Sahaları Yeraltı Doğal Gaz Depolama Tesisleri Kapasite Artırımı Projesi devam etmektedir. Bu projelerin tamamlanması sonucunda, mevcut depolama kapasitesinin 1,6 milyar Sm³'ten 4,3 milyar Sm³'e, enjeksiyon kapasitesinin 10 milyon Sm³/gün'den 40 milyon Sm³/gün'e ve geri üretim kapasitesinin 14 milyon Sm³/gün'den 75 milyon Sm³/gün'e çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece 2018 yılında bitirilmesi planlanan proje ile mevcut doğal gaz tüketiminin yüzde 10'unun depolanması sağlanmış olacaktır.

MTA tarafından yürütülen proje kapsamında deniz alanlarımızda faaliyet gösterecek tam donanımlı bir sismik araştırma gemisi için Savunma Sanayi Müsteşarlığıyla yapılan işbirliği çerçevesinde 2012 yılında başlanan çalışmaların 2015 yılı itibarıyla tamamlanması planlanmaktadır. MTA'ya maden ve jeotermal kaynak arama yatırımları için ayrılan kaynak son yıllarda önemli oranda artırılmış olup başlatılmış olan arama faaliyetleri 2014 yılında da sürdürilecektir. Bu kapsamda, MTA'ya ayrılan ödeneğin 2014 yılında bir önceki yıla göre yüzde 25 oranında artışla 200 milyon TL'ye çıkarılması programlanmıştır.

ABD, AB, Japonya, Güney Kore ve Çin gibi dünyanın onde gelen gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomileri, hammaddelerin arz ve talep odaklı yönetimi konusunda çalışmalar yürütmekte ve kendi hammadde yönetimi stratejilerini geliştirip uygulamaktadır. Bu durum ülkemizin de bu konuda inisiatif geliştirmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Madencilikte ülkemiz maden potansiyelinin sahilî tespit edilmesi, üretim için gerekli hammadde arz güvenliğinin sağlanması ve madenlerin yurtiçinde işlenip katma değerinin yükseltilerek ülke ekonomisine katkısının artırılması temel amaçtır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Enerji üretiminde dışa bağımlılığın azaltılması hedefiyle uyumlu olarak; yurtiçi ve yurtdışında petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri hızlandırılacak, linyit kömürü ve jeotermal gibi yerli kaynakların potansiyelinin tespitine yönelik arama faaliyetleri azami düzeye çıkarılacaktır. Kaya gazı konusunda ise kapsamlı araştırma faaliyetlerinin yürütülmesi sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.805)			
Tedbir 305. MTA Genel Müdürlüğü günümüz ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmasını sağlamak üzere kuruluş kanunu gözden geçirilerek kanun	MTA (S), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Aralık Sonu	İlgili kurumlarla işbirliği yapılarak dünyadaki benzer örnekler dikkate alınmak suretiyle bir rapor hazırlanacaktır. Rapor esas alınarak kanun tasarısı taslağı hazırlanacaktır.

tasarısı taslağı hazırlanacaktır.			
Tedbir 306. TTK'nın yeniden yapılandırmasına yönelik olarak eylem planı hazırlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı (S), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TTK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	TTK'nın zarar eden bir yapıdan çıkarılması amacıyla eylem planı hazırlanacak ve kurum yeniden yapılandırılacaktır.
Tedbir 307. Kaya gazı envanteri hazırlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), TPAO, MTA, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Ülkemizdeki kaya gazı rezervini ve ekonomik potansiyelini ortaya koymak üzere bir envanter çalışması yapılacaktır.
Türkiye ekonomisi için temel ve kritik olan hammaddelerin güvenli teminine yönelik strateji oluşturulacaktır. Kritik hammadde, maden ve minerallerin ülke dışına çıkarılmasında düzeni sağlayacak bir sistem kurulacaktır. (Kalkınma Planı p.807)			
Tedbir 308. Türkiye ekonomisi için temel ve kritik olan madenler belirlenerek güvenli teminine yönelik strateji oluşturulacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), MTA, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, MTA	Aralık Sonu	Öncelikle saha araştırması yoluyla sanayi için kritik olan madenlerin ve bu madenlerin teminindeki darboğaz risklerinin belirlenmesi için bir rapor hazırlanacak ve bunu takiben belirlenen madenlerin güvenli teminine yönelik strateji dokümanı oluşturulacaktır.
Krom ve mermer gibi madencilik ürünlerinin yurticinde işlenmesi ve oluşan katma değerin artırılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.810)			
Tedbir 309. Krom ve mermer gibi madenlerin yurticinde işlenmesinin teşvik edilmesine ve ham olarak ihracının azaltılmasına yönelik bir eylem planı hazırlanacaktır.	Ekonominin Bakanlığı (S), Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Aralık Sonu	Krom ve mermer gibi madenlerin ham olarak ihracında oluşan katma değer kayıplarının giderilmesini teminen bir eylem planı hazırlanacaktır.
Madencilik sektörünün iş güvenliği ve çevre mevzuatına uyumu geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.809)			
Tedbir 310. Madencilik sektörünün iş güvenliği ve çevre mevzuatına uyumunu geliştirmeye yönelik bir eylem planı hazırlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (S), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Madencilik sektöründe iş kazalarının ve çevreye olan zararların azaltılması amacıyla mevzuatın uygulanmasının etkinleştirilmesine yönelik eylem planı hazırlanacaktır.

2.2.2.18. Lojistik ve Ulaştırma

a) Mevcut Durum

Türkiye sahip olduğu kıtalar arası geçiş noktasındaki konumuyla lojistikte bölgesel bir üs olma potansiyeline sahiptir. 2010 yılında Lojistik Performans Endeksine göre 155 ülke arasında 39'uncu sırada bulunan Türkiye, 2012 yılında 27'nci sıraya yükselmiştir. Lojistikle ilgili yetkiler farklı kamu kurumları arasında dağıtılmış bulunduğuundan etkin bir koordinasyon ile lojistik mevzuatının düzenlenmesine ve Lojistik Master Planının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde büyük altyapı projelerinin tamamlanarak

denizyolu ve demiryolu taşımacılığının özendirilmesi ve kombine taşımacılık imkânlarının artırılması ihtiyacı devam etmektedir. Kamu tarafından 19 adet lojistik merkezin yapımı çeşitli aşamalarda devam etmektedir.

Demiryolu ve denizyolu fiziki altyapısının artan ulaşım talebine uygun olarak zamanında gerçekleştirememesi ve kapıdan kapıya taşımacılık için en uygun ulaştırma türünün karayolu taşımacılığı olması, yük ve yolcu taşımalarının ağırlıklı olarak karayolu ağına yüklenmesine yol açmaktadır. Bu durum, fiziki standartlar ve ağı yoğunluğu açısından yetersiz olan mevcut karayolu altyapısının daha da yıpranmasına ve verimsiz bir ulaşım sisteminin oluşmasına neden olmaktadır.

Artan ulaşım talebi, uzun dönemli planlamalar yapılsa dahi, kısıtlı kaynakların kısa vadeli önceliklerle karayolu yapımına tahsis edilmesine sebep olmaktadır. Standardı düşük ve ağırlıklı tek hat olan altyapı üzerinde işletmecilik yapılan demiryollarının rekabet edebilirliği, ilgili yasal düzenlemenin yeni yapılmış olması ve dolayısıyla rekabetçi bir demiryolu taşımacılık piyasasının henüz oluşmaması nedenleriyle, düşük kalmaktadır.

Ulaştırma Operasyonel Programı için öngörülen hibe kaynakları ve Türkiye'nin sağladığı eş finansmanla Ankara-İstanbul Hızlı Tren Projesi Köseköy-Gebze kesiminin ve İrmak-Karabük-Zonguldak Sinyalizasyon, Telekom Tesisi Yapımı ve Altyapı İyileştirmesi projesinin yapım çalışmaları devam etmektedir.

TABLO II: 47- Ulaştırma Alt Sektörlerindeki Gelişmeler

Birim	2011 (a)	2012 (b)	2013(7) (c)	2012 (b/a)	2013 (c/b)
					Yıllık Artış (Yüzde)
DEMİRYOLU ULAŞIMI					
Yolcu Taşıma (Yurt içi)	Milyon-Yolcu-Km	3 922	2 949	3 090	-25,0 4,8
Yük Taşıma (Yurt içi)	Milyon-Ton-Km	10 311	10 473	11 732	1,6 12,8
Yük Taşıma (Yurt dışı)	Milyon-Ton-Km	992	750	485	-24,4 -35,0
DENİZYOLU ULAŞIMI					
Yük taşıma (Yurt içi)(1)	Milyon -Ton-Km	15 978	16 233	17 370	1,6 7,0
Yük taşıma (Yurt dışı)(2)	Milyon -Ton-Km	977 400	1 030 000	1 107 250	5,3 7,5
Türk Deniz Tic. Filosu Tonajı (300 Grt ve Üstü)	Bin DWT	9 760	10 260	10 000	5,1 -2,5
HAVAYOLU ULAŞIMI					
Yolcu Taşıma (Yurt içi)	Milyon-Yolcu-Km	18 016	19 731	21 506	9,5 8,9
Yolcu Taşıma (Yurt dışı)(3)	Milyon-Yolcu-Km	50 349	64 945	75 215	28,9 15,8
KARAYOLU ULAŞIMI					
Yolcu Taşıma (Yurt içi) (4)	Milyon-Yolcu-Km	242 265	258 874	276 674	6,8 6,7
Yük Taşıma (Yurt içi) (4)	Milyon-Ton-Km	203 072	216 123	230 123	6,4 6,4
BORU HATTI ULAŞIMI					
Yük taşıma (Yurt içi) (5)	Milyon-Ton-Km	2 114	2 173	2 710	2,7 24,7
Yük Taşıma (Transit) (5)	Milyon-Ton-Km	51 726	48 216	58 498	-6,7 21,3
Doğal Gaz (6)	Milyon-Sm ³	44 120	45 922	47 600	4,0 3,6

(1) Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından hesaplanan taşıma miktarlardır.

(2) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsayan hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(3) Yalnız THY tarafından yapılan taşımalarıdır.

(4) KGM'hın sorumluluğu altındaki yol hakkında yapılan taşımalardır.

(5) Yalnız ham petrol taşımalarıdır.

(6) Rusya Federasyonu, Nijerya, Cezayir, Azerbaycan ve İran'dan ithalatı yapılan ve spot piyasadan temin edilen toplam doğal gaz taşımalarıdır.

(7) Gerçekleşme tahminidir.

Eurostat tarafından 2011 yılı için derlenen verilere göre, AB-27'de karasal ulaşımda (karayolu ve demiryolu), yolcu taşımacılığının yaklaşık yüzde 92'si, yük taşımacılığının ise yaklaşık yüzde 81'i karayoluyla gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de karasal yolcu taşımacılığının yaklaşık yüzde 98 oranında karayolu ulaşımıyla sağlanıyor olması, AB-27'de görülen karayolu yoğunluklu yolcu taşımacılığı değerleriyle paralellik arz etmektedir.

Ancak, karaal yük taşımalarındaki yüzde 95 olan karayolu payı AB-27 ortalamasına oranla oldukça yüksektir. Bu durum, karayolu yük taşımacılığına olan göreceli yüksek talebin diğer ulaştırma türlerine kaydırılarak daha dengeli bir ulaşım sistemi sağlanması gerekliliğine işaret etmektedir.

TABLO II: 48- Ülkeler Göre Ulaşım Alt Sektörlerinin Karşılaştırılması

Ülkeler	Karayolu Yoğunluğu km/1.000 km ² (2010)(1)	Otoyol Yoğunluğu km/1.000 km ² (2010)	Demiryolu Yoğunluğu km/1.000 km ² (2011)
Çek Cumhuriyeti	707	9	120
Fransa	723	21	57
Almanya	646	36	94
Belçika	492	54	117
Avusturya	427	20	60
AB-27	416	16	49
Türkiye	84(2)	3	12

Kaynak: AB Enerji-Ulaşım İstatistikleri, Karayolları Genel Müdürlüğü

(1) Ülkeler arası tanım farklılıklarının verilerdeki yıllık değişimlere etkisi olmaktadır.

(2) 2013 yılı sonu tahmini değeridir. Yalnızca otoyollar, devlet ve il yolları dikkate alınmıştır.

Mevcut ulaşım altyapı yoğunluğu incelendiğinde, Türkiye'nin AB-27 ortalamasının oldukça altında karayolu, otoyol ve demiryolu ağına sahip olduğu gözlenmektedir. Asfalt kaplamalı köy yolları değerlendirmeye alınsa da, ülkemizin karayolu yoğunluğunun AB-27 ortalamasının yaklaşık yarısı düzeyinde kaldığı görülmektedir.

Lojistik hizmetlerine katkı sağlamak üzere, gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ile hızlı ve etkin bir gümrük sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmakta olup bu kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü hayatı geçirilmiş, diğer ülkelerle ikili işbirliği anlaşmaları yapılmıştır. Gümrüklerin fiziki altyapısını iyileştirme çalışmalarına devam edilmekte, Yap-İşlet-Devret modeliyle gümrük tesislerinde modernizasyonlar yapılmaktadır.

Posta sektörünü bütüncül şekilde ele alarak sektörde serbestleşmeyi başlatan ve sektörde politika belirleme, düzenleme ve işletme faaliyetlerini ayırtoran 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu 23/05/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla posta sektörünü düzenleme ve denetleme görevi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna verilmiştir. Ayrıca, PTT Genel Müdürlüğü, Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi adı altında Türk Ticaret Kanunu ve özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket olarak yeniden yapılandırılmış ve KİT statüsünden çıkarılmıştır.

Karayolu

TABLO II: 49- 01/01/2013 Tarihi İtibarıyla Satılık Cinsine Yol Ağları

Yol Sınıfı	BSK	Sathi Kaplama	Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam	(km)
Otoyollar (1)	2 236	-	-	-	-	-	-	2 236
Devlet Yolları	11 240	19 631	73	112	29	290	31 375	
İl Yolları	1 910	26 831	183	957	637	1 362	31 880	
Toplam	15 386	46 462	256	1 069	666	1 652	65 491	

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü.

(1) Büyükşehir Belediyelerine devredilen otoyollar dahildir.

Bölünmüş yol yapım programı kapsamında 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla 403 km bölünmüş yol tamamlanmış ve otoyollar dâhil çok şeritli karayolu ağı 22.691 km'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde yaklaşık 1.175 km BSK kaplama yapımı tamamlanmıştır.

Gelişmiş ülkelerde araç sahiplik oranı yüksek olmasına rağmen karayollarında ölümcül kaza oranı, gelişmekte olan ülkelerde oranla oldukça düşüktür. Yüz bin araç başına düşen can kaybı sayısı İngiltere'de 7, Almanya ve Hollanda'da 8, Fransa'da 10, Çek Cumhuriyeti'nde 15, Polonya'da 22 iken Türkiye'de bu sayı 24'tür.

Sürücü belgelerinin AB sürücü belgeleriyle uyumlAŞtırılması, belirli araçlara hız sınırlayıcı teknik cihaz takılması, sürücülerin çalışma ve dinlenme sürelerinin düzenlenmesi, trafik kazalarına ilişkin AB standartlarıyla uyumlu veri tabanı oluşturulması ve ülkemizde sürücülere verilen eğitimlerle AB üyesi ülkelerdeki sürücü eğitimi arasında denkliğin sağlanması amacıyla gerekli yasal düzenleme çalışmalarına devam edilmektedir.

Demiryolu

Türkiye'deki mevcut demiryolu ağı 2012 yılı itibarıyla 888 km'si hızlı tren hattı, 8.770 km'si konvansiyonel ana hat, 2.350 km'si tali hat ve istasyon yolları olmak üzere toplam 12.008 km'dir. Toplam ajanın yüzde 33'ü sinyalli ve yüzde 27'si elektriklidir. Türkiye'de hem demiryolu yoğunluğu hem mevcut demiryolları üzerindeki trafik yoğunluğu yetersizdir. Ayrıca, Türkiye'de yüzde 27 olan elektrikli hat oranı, yüzde 53 olan AB-27 ortalamasının oldukça altındadır.

İşletmeye alınan Ankara-Eskişehir, Ankara-Konya ve Eskişehir-Konya Hızlı Tren hatlarında taşınan toplam yolcu sayısı her yıl düzenli olarak artmakla birlikte ekspres trenlerle yapılan yolcu taşımalarında yaşanan ciddi düşüş neticesinde toplam yolcu taşımacılığında 2012 sonunda yüzde 25 azalma olmuştur. Yurt içi yük taşımaları yüzde 1,6'lık artış gösterirken uluslararası taşımalar 2013 Yılı Programı öngörüsüne parallel olarak yüzde 24,4 azalmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde 2012 yılında demiryolu taşımacılığı iyi bir performans sergilememiş olup yük taşımalarının demiryoluna kaydırılması hedefine erişilebilmesi için alınması gereken çok mesafenin olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yük taşımacılığına olumlu yönde etki edecek yeni demiryolu yatırımları yapılmaktadır. Demiryolu taşımacılığından lojistik taşımacılığa geçiş kapsamında TCDD tarafından 18 lojistik merkez kurulması çalışmalarına devam edilmektedir.

2013 yılı sonu itibarıyla Ankara-İstanbul hızlı tren seferlerinin başlatılması beklenmektedir. Ankara-Sivas Hızlı Tren, Ankara-Afyonkarahisar-İzmir Hızlı Tren ve Bursa-Yenişehir demiryolu inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Gebze-Haydarpaşa, Sirkeci-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi ve Demiryolu Boğaz Tüp Geçisi İnşası (Marmaray) Projesinde Demiryolu Boğaz Tüp Geçisi tamamlanarak 2013 yılında işletmeye açılmıştır. Banliyö hatlarının iyileştirilmesi ve elektromekanik sistemler işi 2015 yılında tamamlanabilecektir. 440 adet raylı sistem aracının 415 adedinin imalatı tamamlanmış olup kalan araçların imali planlanan şekilde devam etmektedir.

Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan arasında doğrudan demiryolu bağlantısını sağlayacak olan Kars-Tiflis-Bakü demiryolu projesindeki inşaat işleri devam etmekte olup yüzde 76 seviyesinde fiziki ilerleme sağlanmıştır.

01/05/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6461 sayılı Türkiye Demiryolu Ulaştırmaşının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanunla, TCDD şebekesinin özel kesime

açılması ve yük taşımacılığında rekabetçi bir piyasanın oluşturulması yönünde yeniden yapılandırma süreci başlatılmıştır.

Denizyolu

Türkiye'de 2012 yılı sonu itibarıyla 7,2 milyon TEU konteyner ve 308 milyon ton konteyner harici yük elleçlenmiştir. Küresel krizlere rağmen, 2002-2012 döneminde konteyner artışı yıllık ortalama yüzde 15 olarak gerçekleşmiştir. Konteyner elleçlemesinin 2013 yılı sonu itibarıyla 8,1 milyon TEU olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

TABLO II: 50- Akdeniz Limanlarındaki Konteyner Trafiği (2011)

Limanlar	Konteyner (Bin TEU)
Valensiya-İspanya	4 338
Algeciras-İspanya	3 584
Gioia Tauro-İtalya	3 307
Ambarlı	2 686
Le Havre-Fransa	2 222
Barselona-İspanya	2 006
Pire-Yunanistan	1 681
La Spezia-İtalya	1 205
Mersin	1 127
Marsilya-Fransa	1 095
Cenova-İtalya	910
İzmir-Alsancak	690
Haydarpaşa	205

Kaynak: AB Enerji-Ulaştırma İstatistikleri
UDHB Deniz Ticareti İstatistikleri ve TCDD İstatistikleri

Artan ticaretin kesintisiz ve etkin bir şekilde akışını sağlayacak ve Türkiye'nin transit ülke konumuna gelmesini kolaylaşdıracak büyük ölçekli ana limanların oluşturulmasına yönelik olarak Filyos Limanı ve Mersin Konteyner Limanlarına ilişkin teknik dokümanlar tamamlanmış, Filyos Limanında yapımı geçilmesi için çalışmalarla başlanmıştır. Çandarlı Limanının ise kamu kaynaklarıyla gerçekleştirilen mendirek inşaatı işinin 2013 yılında tamamlanması beklenmektedir. Çandarlı Limanının diğer altyapı ve üstyapı işlerinin YİD modeliyle ihalesinin sonuçlandırılması öngörmektedir.

İzmir Alsancak Limanının geliştirilmesi ve yaklaşım kanalının taranmasına dair teknik çalışmalar halen devam etmektedir. Türkiye kıyılarında deniz ve çevre emniyetini sağlamak amacıyla önemli körfezlerde Gemi Trafik Hizmetleri Projesi ve Acil Müdahale Merkezleri Projesi yatırımları yürütülmektedir.

Havayolu

Bingöl, Şırnak, Kastamonu Havalimanlarının işletmeye açılmasıyla Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMI) tarafından işletilen havalimanı sayısı 47'ye ulaşmıştır. Bunun dışında Anadolu Üniversitesi tarafından işletilen Eskişehir Anadolu Havalimanı, Türk Hava Yolları A.O. tarafından işletilen Aydın Çıldır Havalimanı ve özel şirket tarafından işletilen İstanbul Sabiha Gökçen, Zafer, Zonguldak Çaycuma ve Antalya Gazipaşa Havalimanlarıyla sivil trafiğe açık meydan sayısı 53'tür.

DHMİ bünyesindeki hava meydanlarından Atatürk, Esenboğa, Antalya ve Zafer Havalimanlarında iç ve dış hat terminaleri, Adnan Menderes, Bodrum-Milas ve Dalaman Havalimanlarında ise dış hat terminaleri özel sektör tarafından işletilmektedir. Yine özel sektör tarafından işletilmekte olan Sabiha Gökçen Havalimanı da ilave edildiğinde, Kamu Özel İşbirliği modeliyle işletilen meydanların toplam yolcu trafiği içindeki payı 2012 yılı sonunda iç hatlarda yüzde 69, dış hatlarda ise yüzde 97 düzeyine erişmiştir.

2012 yılında havalimanı ve hava meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiği, bir önceki yıla göre dış hatlarda yüzde 11 oranında artarak 66 milyon, iç hatlarda yüzde 11 oranında artarak 65 milyon ve toplamda ise yüzde 11 oranında artarak 131 milyon yolcu olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında toplam trafiğin yaklaşık 149 milyon yolcu olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ülkemiz hava meydanlarındaki yolcu trafiğinin yaklaşık yüzde 90'ı Atatürk, Antalya, Esenboğa, Adnan Menderes, Dalaman, Bodrum/Milas, Adana, Trabzon ve Sabiha Gökçen havalimanlarında gerçekleşmektedir. Bu meydanların kapasitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar ile hizmet standartlarının yükseltilmesi ve hava trafik yönetimiyle ilgili projeler sektör açısından önceliğini korumaktadır.

YİD modeliyle ihale edilen İstanbul'daki yeni havalimanı projesi için kamulaştırma çalışmaları sürdürülürmektedir. Ayrıca kamu kaynaklarıyla yürütülen Ordu-Giresun ve Hakkâri-Yüksekova Havalimanlarının inşaat çalışmaları devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Türkiye'nin lojistikte bölgesel bir üs olması sağlanarak; lojistik maliyetin düşürülmesi, ticaretin geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması temel amaçtır. Lojistikte ulaştırma, depolama, envanter yönetimi ve gümrükleme alt maliyetleri göz önünde bulundurularak, transit taşıma süresinin kısaltılması, hasarsız teslim oranının yükseltilmesi, güvenilirlik ve hız unsurları öne çıkarılarak müşteri hizmet düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.

Yük ve yolcu ulaşım hizmetlerinin etkin, verimli, ekonomik, çevreye duyarlı, emniyetli bir şekilde sağlanması; yük taşımacılığında, kombine taşımacılık uygulamalarının geliştirilerek demiryolu ve denizyolunun paylarının artırılması, kalitenin ve güvenliğin yükseltilmesi ve ulaşım planlamasında koridor yaklaşımına geçilmesi esastır.

2014 yılında toplam 1.075 km bölünmüş yol, 950 km tek platformlu yol ve 4.373 km BSK yapılması öngörlülmektedir.

Çandarlı Limanının mendirek inşası dışında kalan altyapı ve üstyapı işlerinin YİD modeli çerçevesinde yapımına ve Filyos Limanının altyapı inşaatına başlanacaktır. Mersin Konteyner Limanının yapımına ilişkin hazırlıklar tamamlanacaktır.

2014 yılında havalimanlarındaki toplam trafiğin 163 milyon yolcuya yükselmesi beklenmektedir. Hava Ulaşımı Genel Etüdü çalışması başlatılacaktır. İstanbul'daki yeni havalimanının yapım çalışmalarına başlanacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Ulaştırma türleri ve koridorları, lojistik merkezler ve diğer lojistik faaliyetleriyle bütünleşik Lojistik Master Planı hazırlanarak hayata geçirilecektir. Bu çerçevede, lojistik merkezler için yer seçiminde rehber niteliği taşıyacak şekilde ülkemizin ulaşım alternatiflerini gösteren ulaşım koridor haritalarının çıkarılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.831)			
Tedbir 311. Lojistik Mevzuatı ve Lojistik Master Planı hazırlanacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gümruk ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Kurumlar arası koordinasyon için yeni bir yapı oluşturularak ortak çalıştaylar düzenlenmesi, bu çalışmalar ile lojistik mevzuatı ve Lojistik Master Planının oluşturulması hedeflenmektedir.
Türkiye'nin lojistikte bölgesel bir üs olması sağlanarak; lojistik maliyetin düşürülmesi, ticaretin geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması temel amaçtır. Lojistikte ulaşım, depolama, envanter yönetimi ve gümrükleme alt maliyetleri göz önünde bulundurularak, transit taşıma süresinin kısaltılması, hasarsız teslim oranının yükseltilmesi, güvenilirlik ve hız unsurları öne çıkarılarak müşteri hizmet düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. (Kalkınma Planı p.829)			
Tedbir 312. Mevcut karayolu altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında 1.075 km bölünmüş yol yapılacaktır.	Karayolları Genel Müdürlüğü (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	1.075 km bölünmüş yol yapılacaktır.
Tedbir 313. Ortalama günlük ağır taşıt trafiği 1.000 aracın üzerinde olan güzergâhlarda toplam 4.373 km BSK yapımı veya yenilenmesi gerçekleştirilecektir.	Karayolları Genel Müdürlüğü (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Ağır taşıt trafiği yüksek olan yolların fiziki standartının yükseltilmesiyle mevcut karayolu altyapısının iyileştirilmesi kapsamında ortalama günlük ağır taşıt trafiği 1.000 aracın üzerinde olan güzergâhlarda toplam 4.373 km BSK yapımı veya yenilenmesi gerçekleştirilecektir.
Trafik güvenliğinin en üst seviyede tesis edilebilmesi için denetim hizmetleri; araç tescil ve sürücü belgelendirme gibi idari faaliyetlerden ayrılrılacak ve söz konusu faaliyetler için müstakil birimler kurulacaktır. (Kalkınma Planı p.840)			
Tedbir 314. Trafik denetim personelinin beşeri ve ekipman kapasitesi, artan araç ve sürücü sayısıyla orantılı olarak artırılacak ve uzmanlaşmaları sağlanacaktır.	Emniyet Genel Müdürlüğü (S)	Aralık Sonu	Trafik denetimlerinde etkinliğin sağlanması ve bunun yanında yol kenarı denetimlerinde uyuşturucu madde denetimlerinin yapılabilmesi amacıyla denetim personeli sayısı, artan araç ve sürücü sayısı ile mobilite, yol ağı ve yoğunluğunun getirdiği taleple orantılı bir şekilde artırılacak ve denetim personeli gerekli ekipmanla

			teçhizatlandırılacak ve eğitimlerle uzmanlaştırılacaktır.
Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer alan trafik kazası nedeniyle meydana gelen ölümlerin yüzde 50 oranında azaltılması hedefi doğrultusunda Trafik Elektronik Denetim Sistemlerinin kullanımı Akıllı Ulaşım Sistemleriyle entegre bir şekilde yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.841)			
Tedbir 315. Şehir içinde ve şehirler arasında elektronik denetleme sistemlerinin sayısı artırılacaktır.	Emniyet Genel Müdürlüğü (S), Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Trafik güvenliğinin etkin bir şekilde sağlanarak trafik akışının takibi ve kolaylaştırılması, kurallara uyumda caydırıcılığın sağlanması amacıyla elektronik denetleme sistemleri yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 316. Araç Kimliklendirme Sisteminin (AKSİS) pilot çalışması tamamlanacaktır.	Emniyet Genel Müdürlüğü (S), İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Karayolu ağında kurulu elektronik sistemlerle araç iletişimini kurulması, trafik denetimlerinde ve bilgilendirme faaliyetlerinde etkinliğin artırılması, karayolu kullanımına ilişkin daha güvenilir bilgi edinilmesi ve araç plakalarında standardizasyonun getirilerek, trafik ve kamu güvenliğinin etkin bir şekilde sağlanması amacıyla, araç kimliklendirme sisteminin pilot çalışması tamamlanacaktır.
Tedbir 317. 130 adet kaza kara noktası ile 100 adet sinyalize kavşak iyileştirilecek ve bölünmüş yollar başta olmak üzere 2.350 km otokorkuluk yapım ve onarımı gerçekleştirilecek, 25,7 milyon m ² yatay işaretleme ve 160 bin m ² düşey işaret levhasında yenileme yapılacaktır.	Karayolları Genel Müdürlüğü (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Trafik güvenliği çalışmaları kapsamında 130 adet kaza kara noktası ile 100 adet sinyalize kavşağı iyileştirilmesi ve bölünmüş yollar başta olmak üzere 2.350 km otokorkuluk yapım ve onarımının gerçekleştirilmesi, 25,7 milyon m ² yatay işaretleme ve 160 bin m ² düşey işaret levhasında yenileme yapılması hedeflenmektedir.
Tedbir 318. Ağırlık denetimlerinin etkinleştirilmesi kapsamında 23 yeni yol kenarı denetim istasyonunun kurulumu tamamlanacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı	Aralık Sonu	Kurulumu tamamlanacak 23 yeni yol kenarı denetim istasyonu ile mevcut Ağırlık-Boyut Kontrol denetim istasyonu sayısı artırılacak ve 25 milyon aracın denetlenmesi sağlanacaktır.

Hızlı tren ağı; Ankara merkez olmak üzere İstanbul-Ankara-Sivas, Ankara-

Afyonkarahisar-İzmir, Ankara-Konya ve İstanbul-Eskişehir-Antalya koridorlarından oluşmaktadır. Plan dönemi sonuna kadar 393 km uzunluğundaki Ankara-Sivas ve 167 km uzunluğundaki Ankara (Polatlı)-Afyonkarahisar hızlı tren hatları işletmeye açılacaktır. (Kalkınma Planı p.842)			
Tedbir 319. Ankara merkez olmak üzere hızlı tren çekirdek ağı oluşturulacaktır.	TCDD (S), Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Ankara-İstanbul Hızlı Tren Projesi Köseköy-Gebze kesiminin inşaat çalışmalarına devam edilecektir. Ankara-Sivas Hızlı Tren hattının yapımı hızlandırılacaktır. Ankara-İzmir Hızlı Tren projesinin Ankara-Afyonkarahisar kesiminin yapım çalışmalarına devam edilecektir.
Türkiye'nin ihracat hedefine ulaşılmasını teminen, yapılan planlamalar doğrultusunda doğru yer, zaman ve ölçekte liman kapasiteleri hayatı geçirilecek, limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları tamamlanacaktır. Çandarlı Konteyner Limanı tamamlanacak, Mersin Konteyner Limanı ve Filyos Limanının yapımına başlanacaktır. (Kalkınma Planı p.849)			
Tedbir 320. Limanların geri sahasında demiryolu aktarım terminaleri veya karada konteyner terminaleri kurularak, demiryolu taşımacılık anlayışından lojistik taşımacılık anlayışına geçilecek ve organize sanayi bölgelerine, büyük fabrikalara ve limanlara özel sektör katkısıyla bağlantı hatları yapılacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, TCDD	Aralık Sonu	Proje hazırlama ve kamulaştırma çalışmaları tamamlanan lojistik merkezlerin yapımına başlanacaktır. Adapazari-Karasu Limanı Demiryolu Bağlantı Hattı inşaatına devam edilecektir. İnşaatı devam etmekte olan Çandarlı Limanının demiryolu bağlantısıyla ilgili çalışmalara başlanacaktır. İzmir Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi demiryolu bağlantı hattı kapsamındaki lojistik merkez inşası tamamlanacaktır. Bursa-Yenişehir demiryolunun inşaatına devam edilecek ve bölgedeki OSB'lere ve otomotiv fabrikalarına demiryolu bağlantıları sağlanacaktır.
Deniz emniyetine azami önem verilecek, Acil Müdahale Merkezleri ve yoğun limanlardaki Gemi Trafik Yönetim Sistemleri tamamlanacak, güvenli deniz izleme koridorları oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.850)			
Tedbir 321. Tehlikeli yüklerin denizyoluyla taşınması, kıyı ve kara tesislerindeki iş ve işlemlerine ilişkin mevzuat oluşturulacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (TAEK), Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda	Aralık Sonu	Tehlikeli yüklerin taşınmasıyla ilgili hazırlanmış olan Denizyoluyla Tehlikeli Yüklerin Taşınması, Kıyı Tesisleri ile Kara Tesislerinde Yüklenmesi, Elleçlenmesi ve Depolanması

	Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu		Hakkında Yönetmelik Taslağının Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.
İstanbul Yeni Havalimanının ilk etabı Plan dönemi sonuna kadar tamamlanacaktır. Havayolu sektöründe İstanbul'un uluslararası bir aktarma ve bakım-onarım merkezi olması desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.846)			
Tedbir 322. Hava Ulaşımı Genel Etüdü çalışmasına başlanacaktır.	DHMİ (S), Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SHGM, Üniversiteler, TÖSHİD, Özel Havalimanı İşleticileri	Aralık Sonu	Sistem planlaması anlayışıyla, havalimanlarında mevcut durum analizi ve hava trafik projeksiyonu yapılarak ve yeni yatırım ihtiyaçlarını belirleyerek orta ve uzun vadeli yatırımları yönlendirecek Hava Ulaşımı Genel Etüdü çalışması başlatılacaktır.
Dış ticaretteki gelişmelere paralel olarak gümrüklerin fiziki altyapısı iyileştirilecek, bilgi teknolojilerinin kullanımı ve tek pencere uygulaması yaygınlaştırılacak, gümrük işlemleri hızlandırılacak ve etkinleştirilecektir. İkili gümrük anlaşmaları ile gümrük işlemleri azaltılacak, tek durakta kontrol-ortak kapı kullanımı projeleri tamamlanacaktır. (Kalkınma Planı p.852)			
Tedbir 323. Yeni gümrük idareleri ve tesisleri faaliyete geçirilecektir.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	İhtiyaç duyulan ve gümrük idaresi bulunmayan yerlerde gerekli idareler tesis edilecek ve mevcut hali ihtiyaca cevap vermektede zorlanan yerlerde modernizasyonlar yapılacaktır.
Tedbir 324. Tek Pencere Projesi hayata geçirilecektir.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	İlgili kurumlarla veri değişimine ilişkin protokollerin imzalanması, e-belge ve e-başvuru aşamalarına ilişkin yazılım hazırlanması, yazılıma ilişkin testlerin yapılması ve uygulamanın yaygınlaştırılması çalışmaları yapılacaktır.
Tedbir 325. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü uygulaması kapsamında Yerinde Gümrükleme ve İzlini Gönderici uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü uygulaması kapsamında İthalatta Yerinde Gümrükleme ve İzlini Alıcı uygulamaları için mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve bu uygulamalar hayatı geçirilecektir.
Posta piyasasının serbestleştirilmesi sürecinde etkin düzenleme ve denetim yoluyla posta sektöründe rekabetçi bir piyasa oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.853)			
Tedbir 326. 6475 sayılı	BTK (S), Ulaştırma	Haziran	Posta sektöründe

Posta Hizmetleri Kanununun uygulanmasına yönelik ikincil düzenlemeler hayata geçirilecektir.	Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Sonu	yetkilendirme, tarifeler ve tüketicilerin korunması konularında usul ve esasları düzenleyen ikincil düzenlemeler hazırlanacaktır.
Tedbir 327. Posta sektöründe evrensel hizmetin sağlanmasına yönelik usul ve esaslar belirlenecektir.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Haziran Sonu	Evrensel posta hizmeti gelirlerinin tahlili ve giderlerin yapılması üzerine ilişkin yetkililik hazırlanacaktır.

2.2.2.19. Ticaret Hizmetleri

a) Mevcut Durum

Ticaret hizmetleri sektörü piyasa koşullarındaki değişimlerden hızlı ve fazlaıyla etkilenmektedir. 2012 yılında GSYH yüzde 2,2, hizmetler yüzde 2,4 oranında büyürken, toptan ve perakende ticaret sektörü durağan seyretmiştir. Otel ve lokantacılık sektörü ise yüzde 3,4 oranında büyümüştür. 2013 yılının ilk altı aylık döneminde, nispeten istikrarlı bir ortamda, GSYH yüzde 3,7 oranında büyürken, toptan ve perakende ticaret yüzde 4, otel ve lokantacılık faaliyetleri yüzde 15,2 oranında büyümüştür.

Toptan ve perakende ticaret hizmetleri sektöründe; yeni alışveriş merkezlerinin, büyük mağazaların, zincir marketlerin hizmete girmesiyle hızlı bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Organize perakendeciliğin gelişmesiyle birlikte çok sayıda küçük ölçekteki perakendecinin karşısında güçlü üreticilerin olduğu bir yapıdan, üreticiler karşısında güçlü organize perakendecilerin olduğu yapıya geçilmektedir. Buna paralel olarak, geleneksel yöntemlerle faaliyetini sürdürten toptancılar ile esnaf ve sanatkâr kesiminde iş kayipları olmaktadır.

Ticaret alanındaki küçük girişimcilerin piyasaya giriş ve çıkışları nispeten kolay olup bu girişimler önemli bir istihdam kaynağı oluşturmaktadır. Geleneksel perakendecilikte organize bir tedarik ve dağıtım zinciri oluşturulmadığından rekabet imkanları daralmaktadır.

Organize perakendeciliğin gelişmesiyle birlikte geleneksel toptancılara duyulan ihtiyacın azalması toptan ticareti de bir dönüşüm sürecine itmektedir. Toptan ticaretle uğraşan girişimciler dağıtım ve lojistik kapasitelerini artırma yoluna gitmektedir.

Perakendeciler, ürünlerin kalitesini ve sürekli sunumunu güvence altına alabilmek için tarımsal üretim sürecinin tüm aşamalarında bulunmak istemektedir. Bu kapsamda; anlaşmalı oldukları çiftçilerin eğitimi, modern tarıma geçişte üreticilerin teşvik konularında ortak girişimlerde bulunulmaktadır. Ayrıca, ürünlerin depolanması ve taşınması gibi aşamalarda teknoloji kullanılarak ürün kayıplarının önüne geçilebilmektedir.

Ulusal ve yerel zincir marketlerin kendi isimleriyle satışa sundukları özel ürünler KOBİ'ler tarafından fason olarak üretilmekte, bu durum KOBİ'lerde hizmet ve ürün kalitesinin yükselmesine, markalaşma çabalarına destek olmaktadır. Yeni dağıtım kanallarıyla büyük üreticiler pazara daha hızlı ulaşabilmektedir.

Tasarım, markalaşma ve kurumsallaşma, bilgi ve teknoloji ile birlikte, rekabet gücünü artırın temel faktörler olarak öne çıkmaktadır. Dış pazarlarda kendi markasını

tüketicisiye doğrudan satmak, pazarı fiyat, kalite ve tüketici tercihlerine göre belirleyerek piyasa yapıcı bir konum elde etmek ticaretin gelişiminde önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu konuda yurtdışı mağazacılık önemli bir rol oynamaktadır.

Ticaret hizmetleri sektöründeki yoğun rekabetten kaynaklanan verimlilik baskısı, teknoloji kullanımıyla modern tedarik zinciri yönetimi ve kombine taşımacılık sistemlerinin önemini artırmaktadır. Bununla birlikte, ticaret potansiyelinin tam olarak kullanılabilmesi için lojistik dâhil fiziki altyapının iyileştirilmesi önem arz etmektedir.

2012 yılında Türk Ticaret Kanunu'na bağlı olarak yönetmelik ve tebliğler çıkarılmıştır. Perakende sektörünün hızlı gelişmesiyle birlikte, sektörde rekabetin korunması, verimliliğin ve kalitenin artırılması, tüketicinin korunması için kurumsal ve hukuki düzenleme ihtiyacı devam etmektedir. Son yıllarda hem tüketici kitlesi hem de işlem hacmi bakımından önemli gelişme kaydeden elektronik ticaret alanında düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede tüketicinin korunması ile ilgili mevzuatın güncellenmesine, elektronik ticaretin ve perakende ticaretin düzenlenmesine yönelik mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Ticaret faaliyetlerinde yüksek katma değerli hizmet üretiminin ve verimlilik artışının sağlanması, teknoloji kullanımı ve yeniliğin özendirilerek hizmet kalitesinin artırılması, rekabetin ve tüketicinin korunması ile sektör içi kesimler arasında dengeli gelişmeyi sağlayan bir ortamın tesis edilmesi temel amaçtır.

Ticaret hizmetlerinin geleneksel kesiminde, rekabet imkânlarını artırmak ve iş kayıplarını önlemek üzere, yeni hizmet modelleri ve modern işletme tekniklerinin tanıtılması ve uygulanması yanında finansman imkânlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Ülkemizin çevre ülkelerle yapmış olduğu ticari ve ekonomik işbirliği anlaşmaları karşısında; fiziki ve teknolojik altyapıya sahip, esnek ve güçlü toptancıların artması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu Kuruluş / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Toptan ve perakende ticaret hizmetleri sektörüne yönelik düzenlemelerde, sektörün girdi ve çıktı tarafı göz önüne alınarak, tarım ve imalat sanayii sektörleri ile tüketiciler üzerindeki etkileri çok yönlü olarak analiz edilecek ve piyasa işleyişinde ortaya çıkabilecek aksaklılıklar giderilecektir. (Kalkınma Planı p.861)			
Tedbir 328. Perakende ticaret sektörünün düzenlenmesine yönelik mevzuat çalışmaları yapılacaktır.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Perakende ticarete ilişkin kanun tasarısı taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlandıktan sonra tasar halinde TBMM'ye sevk edilecektir.
Ticaret hizmetlerinde markalaşma ve kurumsallaşma kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla işletmelerin özellikle yeni gelişen çevre ülke pazarlarına daha fazla açılması sağlanacaktır. Girişimcilerin yurtdışı pazarlara açılması amacıyla elektronik ticaret hizmetleri geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.863)			
Tedbir 329. Elektronik ticaretin güvenli bir biçimde	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S), İlgili	Aralık Sonu	Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında

yapılmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar		Kanun Tasarısının yasalaşmasından sonra ikincil mevzuat çalışmaları yapılacaktır.
Tüketicinin korunmasıyla ilgili mevzuat, güncel gelişmelere uygun olarak yeniden düzenlenenecek, uygulamalar iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p.864)			
Tedbir 330. Tüketicinin korunmasıyla ilgili mevzuat güncellemesi çalışmaları tamamlanacaktır.	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (S) İlgili Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Tüketicinin korunmasıyla ilgili ikincil mevzuat çalışmaları yapılacaktır.

2.2.2.20. Turizm

a) Mevcut Durum

Uluslararası turizm pazarında, 2012 yılında turist sayısı bir önceki yıla göre yüzde 4 oranında artarak 1.035 milyon kişiye, turizm gelirleri ise yüzde 3,1 oranında artarak 1.075 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Türkiye, turist girişleri açısından 31,8 milyon kişi ile dünyada 6'ncı, turizm gelirleri açısından ise 29,4 milyar ABD dolar ile 12'nci sıradadır. Turist girişleri açısından ülkemiz uluslararası turizm pazarından yüzde 3,1, Avrupa turizm pazarından yüzde 6 pay almıştır. Turizm gelirlerinde ise bu pay sırasıyla yüzde 2,7 ve yüzde 6,4 şeklinde gerçekleşmiştir.

TABLO II: 51- Dünyada ve Türkiye'de Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri

	2005	2010	2011	2012	2013 (4)
Dünyada turist sayısı (milyon kişi) (1)	807	949	995	1 035	1 085
Yıllık değişim (yüzde)	-	6,6	4,8	4,0	4,8
Dünyada turizm geliri (milyar ABD doları) (1)	680	930	1 042	1 075	1 125
Yıllık değişim (yüzde)	-	8,7	12,0	3,1	4,7
Türkiye'de turist sayısı (milyon kişi) (2)	21,1	28,6	31,5	31,8	34,6
Yıllık değişim (yüzde)	-	5,7	9,9	1,0	8,9
Türkiye'de turizm geliri (milyar ABD doları) (3)	20,3	24,9	28,1	29,4	33,0
Yıllık değişim (yüzde)	-	-0,5	12,8	4,4	12,4

(1) Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

(2) Kültür ve Turizm Bakanlığı

(3) TÜİK

(4) Tahmin

2012 yılında ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin yüzde 53,9'u OECD, yüzde 22,7'si Rusya Federasyonu'nun dâhil olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerindendir. Ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülke sıralamasında Almanya yüzde 15,8 ile birinci, Rusya Federasyonu yüzde 11,3 ile ikinci, İngiltere ise yüzde 7,7 ile üçüncü sırada bulunmaktadır.

Sektörde 2012 yıl sonu itibarıyla faaliyet gösteren seyahat acentesi sayısı 6.877'dir. Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısı 2.870 tesiste 706 bin, belediye belgeli yatak sayısı ise 8.988 tesiste 512 bin olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılında, dünyadaki turist sayısının yüzde 4,8'lik artışla 1.085 milyon kişi, turizm harcamalarının ise yüzde 4,7'lik artışla 1.125 milyar ABD doları şeklinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Ülkemize gelen turist sayısının ise 34,6 milyon kişi ve turizm gelirlerinin

33 milyar ABD doları olarak gerçekleşeceği, Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 725 bin, belediye belgeli yatak sayısının ise 515 bin olacağı, yatırım aşamasındaki 274 bin yatakla birlikte toplam yatak kapasitesinin 1,5 milyonu aşacıgı tahmin edilmektedir.

Artan turist sayısına karşın turist başına harcama istenilen düzeyde değildir. Turizm sektöründe rekabet avantajımız düşük fiyata dayalı olarak sürdürmeye çalışılmaktadır. Yatay ve dikey entegrasyonlarla aşırı ölçüde büyüyen bazı yabancı tur operatörlerinin fiyat ve koşulları tek taraflı belirlemelerine sektörde sıkılık rastlanmaktadır. Bu sorun ülkemiz turizm gelirleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda yatak kapasitesindeki hızlı artışa ve kaydedilen önemli gelişmelere rağmen teknik altyapı konusunda bazı eksiklikler yaşanmaktadır. Fiziksel çevrenin kirlenmesi ve turizm merkezlerinin kentleşmesi ülkemiz turizmini etkileyen sorunlar arasındadır. Yatırıma açılması uygun görülen turizm alanlarında öncelikle fiziksel planlama çalışmalarının tamamlanması ve yatırımların bu planlara uygun olarak gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Kalkınma Ajansları ve Bölge Kalkınma İdareleri bölgesel kalkınma aracı olarak kültür ve turizm faaliyetlerine odaklanmış olmakla birlikte, turizme yönelik bütüncül bir bakış açısı getirilmesi henüz tam olarak sağlanamamıştır. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin, STK'ların ve halkın turizmle ilgili kararlara katılımının artırılması gerekmektedir.

İklimsel, coğrafi ve morfolojik özellikleri nedeniyle, turizm aktivitelerinin yoğunlaştiği alanlar olarak beliren kıyı alanlarında, insan kaynaklı kullanımların etkileri, küresel iklim değişikliğinin yarattığı olumsuz koşullarla birleşerek sürekli bir baskı yaratmaktadır. İklim değişikliğinden olumsuz etkilenen turizm sektörü ürünlerinde ve coğrafi mekân kullanımında değişikliklere gidilerek yeni bir bütünsel kıyı alanları yönetimi modeli oluşturulması gerekmektedir.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak yeni turizm gelişim alanları yaratmak üzere, varış noktası yönetimine ağırlık verilerek golf, termal, kongre, kış, kruvaziyer, sağlık turizmi ve eko-turizmle ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülmemektedir.

Türkiye'nin dünyada yükselen pazar konumunda olduğu medikal turizm, termal turizm ve ileri yaş-engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesinin yükseltilerek rekabet gücünün artırılması amacıyla Onuncu Kalkınma Planında Sağlık Turizminin Geliştirilmesine ilişkin dönüşüm programına yer verilmiştir. Bu çerçevede, sağlık turizmiyle ilgili olarak kurumsal ve hukuki altyapının geliştirilmesi, fiziki ve teknik altyapının iyileştirilmesi, sağlık turizmi hizmet kalitesinin artırılması ile etkin tanıtım ve pazarlanmanın yapılması gerekmektedir.

Turizm sektörü açısından özellikle çevreye duyarlı, sosyal uyumu sağlama, istihdam seviyesini yükseltme, kırsal kesimden büyük şehirlere göç azaltma, yörenel kaynakları atıl durumdan kurtarma ve nihayetinde yöre halkın refah düzeyini arttırma yeteneğine sahip sürdürülebilir yeşil pazarlama ve KOBİ dönemindeki yatırımlara dair politikalar önemsenmeye başlanmıştır.

Turizm sektöründe başlatılan belgelendirme sistemiyle ilgili uygulamaların sektörün tüm iş kollarında çalışanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Ülkemizde, dış tanıtım ve pazarlama konusunda kamu ve özel sektörü bir araya getiren ulusal turizm örgütünün kurulması, tanıtımda süreklilik ve sürdürülebilirliğin sağlanması, odaklanma ve önceliklendirmenin yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

2013 yılında, Eurostat ve Dünya Turizm Örgütünün turizm istatistikleri metodolojisinde son yıllarda yaptıkları yenilikler dikkate alınarak TÜİK tarafından turizm istatistikleri metodolojisi güncellenmiştir. Bu kapsamda, uluslararası tanımlara uygun olarak yerli firmalar tarafından taşınan ziyaretçilerin uluslararası ulaşım harcamaları, marinalarda ziyaretçilerin yapmış oldukları harcamaları kapsayan marina hizmet bedelleri ve ziyaretçilerin ülkemizde yapmış oldukları GSM dolaşım harcamaları turizm gelirine dahil edilmiştir. Turizm giderine ise yine uluslararası tanımlara uygun olarak yabancı firmalar tarafından taşınan vatandaşların uluslararası ulaşım harcamaları ve vatandaşlarımızın yurtdışında yapmış oldukları GSM dolaşım giderleri eklenmiştir. Paket tur harcamalarında Türkiye'ye kalan pay da güncellenmiştir.

Turizmin ekonomik yansımalarının somut, anlaşılabılır ve uluslararası standart bilgi temeline dayandırılması amacıyla turizm gelirlerinin gerçek boyutlarını ortaya koymak üzere TÜİK tarafından UNWTO ve Eurostat uzmanları ile birlikte yürütülen Turizm Uyu Hesapları-Türkiye çalışması devam etmektedir. Bu kapsamında, TUİK Türkiye İstatistik Sisteminin Geliştirilmesi (USST) Programı II. fazı döneminde Hanehalkı Yurtıcı Turizm Araştırması uygulanmaya başlanmıştır, Çıkış Yapan Ziyaretçiler ve Giriş Yapan Vatandaş Araştırmaları revize edilmiştir. USST Programı III. fazı kapsamında ise, Turizm Uyu Hesaplarının ana tablolarının taslak olarak oluşturulması planlanmaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Turizmde nitelikli işgücü, tesis ve hizmet kalitesiyle uluslararası bir marka haline gelinmesi, daha üst gelir grubuna hitap edecek şekilde turizm ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve iyileştirilmesi, turizm değer zincirinin her bileşeninde kalitenin artırılması ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde bölgesel kalkınmada öncü bir sektör haline gelinmesi temel amaçtır.

TABLO II: 52- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	2012	2013 (1)	2014 (2)	Yıllık Ortalama Artış (yüzde)	
				2013 /12	2014/13
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin kişi) (3)	31 783	34 600	36 200	8,9	4,6
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi) (4)	5 803	6 100	6 350	5,2	4,1
Turizm Geliri (Milyon ABD doları) (4)	29 351	33 000	35 000	12,4	6,1
Turizm Gideri (Milyon ABD doları) (4)	4 593	4 990	5 200	8,6	4,2

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Kültür ve Turizm Bakanlığı

(4) TÜİK Turizm İstatistikleri.

Sektörde, doğal ve kültürel değerlerin koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve nitelikten ödünlü vermeden sürdürülebilir bir büyümeyenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2014-2018 hazırlanarak uygulamaya geçilecektir.

2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 755 bin, belediye belgeli yatak sayısının ise 520 bin olarak gerçekleşeceği, ülkemize gelen turist sayısının 36,2 milyon kişi, turizm gelirinin ise 35 milyar ABD doları olacağı tahmin edilmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kiş turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.872)			
Tedbir 331. Kişi Turizmi Master Planı hazırlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Gençlik ve Spor Bakanlığı, İlgili Federasyonlar	Aralık Sonu	Kısa turizme yönelik yatırımlarda etkinlik ve sürdürülebilirlik artırılması amacıyla Kişi Turizmi Master Planı hazırlanacak ve uygulanmaya konulacaktır.
Turizm türleri bütüncül bir şekilde ele alınarak "Varış Noktası Yönetimi" kapsamında yeni projeler hayata geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.873)			
Tedbir 332. GAP Bölgesinde Varış Noktası Yönetimi kapsamında "Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi" başlatılacaktır.	GAP İdaresi Başkanlığı (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, İl Özel İdareleri, Belediyeler	Aralık Sonu	GAP Bölgesindeki potansiyel varış noktalarından biri olan Eyüp Nebi Köyünün (Viranşehir/Şanlıurfa) alan yönetim planı yapılarak markalaşma ve tanıtım süreçlerine ilişkin senaryolar ortaya konacaktır.
Pazardaki ve müşteri profilineki gelişmeler sürekli izlenerek dış tanıtım faaliyetleri etkinleştirilecektir. (Kalkınma Planı p.874)			
Tedbir 333. Kamu ve özel sektörün bir araya geldiği bölgesel ve ulusal turizm örgütleri kurulacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Dış tanıtım stratejilerinin belirlenmesi, uygulanmanın izlenmesi, denetimi ve finansmanına turizm işletmelerinin de katılımını sağlayacak yeni bir yapılandırma konusunda düzenlemeler yapılacaktır. Kamu ve özel sektörün bir araya geldiği bölgesel ve ulusal turizm örgütleri kurulacaktır.
Tedbir 334. Yeni veya talep artışı görülen pazarlarda tanıtma yönelik dış yapılanma oluşturulacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Brezilya (Sao Paulo), Tunus, Çin (Şanghay), Yunanistan (Atina), Avustralya (Sidney), Kanada (Toronto), Rusya (St.Petersburg) Kültür ve Tanıtma Müşavirlikleri faaliyete geçecektir.
Turizm sektöründe işgücü kalitesi artırılarak, nitelikli turizm personeliyle turiste daha yüksek standartlarda hizmet sunumuna önem verilecektir. (Kalkınma Planı p.876)			
Tedbir 335. Turizm, Konaklama, Yiyecek-İçecek Hizmetlerine ilişkin ulusal yeterlilik sayısı ile sınav ve belgelendirme	Mesleki Yeterlilik Kurumu (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı; Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, AKTOB,	Aralık Sonu	Turizm personelinin belgelendirilmesi (sertifikasyon) uygulamaları hızlandırılarak sürdürülecek, sektördeki nitelikli personel sayısı artırılacaktır.

faaliyetlerinde yetkili kuruluş sayısı artırılacaktır.	TUROB		Buna yönelik olarak, ulusal yeterlilik sayısı ile sınav ve belgelendirme faaliyetlerinde yetkili kuruluş sayısı artırılacaktır.
Tedbir 336. Turizm sektöründe Sektörel İşgücü Eğitim Araştırmasına başlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu	Aralık Sonu	İşçi ve işveren profili analiz edilecektir. Araştırma kapsamında, ayrıca çalışanların niteliklerine yönelik bilgilerin yer aldığı bir veritabanı oluşturulacak ve sürekli güncel tutulacak olan veritabanı projeler, akademik çalışmalar ve eğitim programları için bir yol haritası niteliği taşıyacaktır.
Tedbir 337. Turizme hizmet veren Planlama, Yatırım ve Danışmanlık firmaları belgelendirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ve Turizmi Teşvik Kanununda gereklilik düzenlemeler yapılacaktır.
Çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzlukları azaltılacaktır. (Kalkınma Planı p.877)			
Tedbir 338. Yeşil Yıldız belgesine sahip konaklama tesislerinin sayısı artırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sektör Organizasyonları (TUROB, TÜROFED, TYD)	Aralık Sonu	Ülkemiz turizm sektörünün uzun erimli çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak üzere AB ölçütlerini dikkate alan ve 2008/3 sayılı tebliğ kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli konaklama tesislerinde uygulanmaya başlanan çevre duyarlı konaklama tesisi belgesi Yeşil Yıldız eko-etiketleme uygulamasının özendirilerek yaygınlaştırılması konusunda gereklilik düzenlemeler yapılacaktır. Konaklama tesislerine çevreyle ilgili eğitimler verilecektir.
Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı			
Tedbir 339. Tedavi amaçlı gelen termal turist, medikal turist ve ileri yaş turisti sayısının ve gelirlerinin artırılması için yol haritası çıkarılacak ve sağlık turizmini destekleyici mevzuat çalışmaları yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Hedef ülke, bölge ve branşları dikkate alan Sağlık Turizmi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır. Sağlık turizmine yönelik hizmet ve tesis standartlarına ilişkin genelge yayınlanacak; medikal turizm ve termal turizme ilişkin yönetmelikler hazırlanacaktır.
Tedbir 340. Termal turizm kapsamında yatırım ve planlama konusunda destek sağlanacak, arazi temini için yeni modeller oluşturulacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S), Sağlık Bakanlığı	Aralık Sonu	Termal turizm temelli Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezleri önceliklendirilerek planlama ve altyapı çalışmaları tamamlanacak, yatırımcılar için

		uygun koşullar sağlanacaktır.
--	--	-------------------------------

2.2.2.21. İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri

a) Mevcut Durum

İnşaat sektörü, ülke ekonomisinin daraldığı dönemlerde daha yüksek bir hızla küçülen, ekonomik genişleme dönemlerinde ise itici güç haline gelen bir yapıya sahiptir. Nitekim sektör, küresel kriz sonrası toparlanma sürecinde 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla yüzde 18,3 ve 11,5 gibi yüksek oranlarda büyümeye göstermiş, ancak 2012 yılında, ülke ekonomisinde görülen yüzde 2,2 oranındaki büyümeye paralel biçimde büyümeye oranı yüzde 0,6 seviyesinde kalmıştır. 2013 yılının ilk altı ayında ise ekonomide ve inşaat sektöründe büyümeye oranları yükselmeye başlamış, ekonomi yüzde 3,7 oranında büyürken inşaat sektöründeki büyümeye oranı yüzde 6,8 olmuştur.

Sektörün GSYH içindeki payı 2011 yılında yüzde 5,8 iken 2012 yılında yüzde 5,7'ye düşmüştür, 2013 yılının ilk altı ayında ise yüzde 6 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO II: 53- İnşaat Sektöründeki Gelişmeler

(1998 Sabit Fiyatlarıyla, Yüzde)

Yıllar	2010	2011	2012	2013 (1)
İnşaat Sektorü GSYH Payı	5,7	5,8	5,7	6,0
İnşaat Sektorü Büyüme Hızı	18,3	11,5	0,6	6,8
GSYH Büyüme Hızı	9,2	8,8	2,2	3,7

Kaynak: TÜİK

(1) 2013 yılı Ocak-Haziran dönemi

İnşaat sektörünün üretim süreciyle tutarlı bir biçimde, yapı inşa izinlerinde görülen artış veya azalışlar 1-2 yıl gecikmeli olarak yapı kullanım izinlerine yansımaktadır. Bu doğrultuda, 2010 yılı yapı inşa izinlerinde yüzde 77,5 artışın neticesinde 2011 yılı yapı kullanım izinleri yüzde 24,2 oranında yükselmiştir. 2010larındaki toparlanmanın ardından 2011 yılında yapı inşa izinleri yüzde 29,5 azalırken 2012 yılı yapı kullanım izinlerinde yüzde 2,9 oranında düşüş yaşamıştır. Yapı inşa izinlerinde 2012 yılında yaşanan yüzde 22,3 oranındaki artışın yapı kullanım izinlerine yansımıası ise 2013 yılının ilk altı aylık döneminde yapı kullanım izinlerindeki yüzde 18'lük yükseltmeye hissedilmektedir.

TABLO II: 54- Yapı İnşa ve Yapı Kullanım İzinleri ile Değişim Oranları

Yıllar	2010	2011	2012	2013(1)
Yapı İnşa İzni (Bin m ²)	178 777	124 250	151 968	77 966
Yüzde Değişim	77,5	-29,5	22,3	4,2
Yapı Kullanım İzni (Bin m ²)	85 439	106 212	103 147	56 392
Yüzde Değişim	-9,7	24,2	-2,9	18,0

Kaynak: TÜİK

(1) 2013 yılı Ocak-Haziran dönemi

2012larındaki düşük büyümeye hızı sektör istihdamına da yansımış ve 2011 yılında ortalama 1.676 bin kişi olan sektör istihdamı sınırlı bir artış ile 2012 yılında 1.709 bine ulaşmış, 2011 yılında yüzde 7 olan toplam istihdamdaki payı ise 2012 yılında yüzde 6,9

olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk 6 aylık döneminde ise, sektörel büyümeye hızındaki artış paralel şekilde istihdamda geçen yılın aynı dönemine göre 105 bin kişilik bir artış gerçekleşmiş ve 1.692 bin kişilik ortalama istihdam düzeyine ulaşmıştır.

TABLO II: 55- İnşaat Sektörü İstihdamı

Yıllar	2010	2011	2012	2012 (1)	2013 (1)
İstihdam (Bin Kişi)	1 431	1 676	1 709	1 587	1 692
İnşaat Sektörü İstihdam Payı (Yüzde)	6,3	7,0	6,9	6,5	6,7

Kaynak: TÜİK

(1) Ocak-Haziran dönemi ortalama değerleri

İnşaat sektöründe ihracat, istihdam ve teknoloji transferi açısından çok önemli bir yer tutan yurt dışı müteahhitlik hizmetleri 2003 yılından itibaren dikkat çekici gelişimini sürdürmektedir. 2011 yılında 20,2 milyar ABD doları olan yıllık taahhüt tutarı, 2012 yılında 27,1 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. 2013 yılının ilk dokuz aylık döneminde ise 20 milyar ABD doları tutarında taahhüt üstlenilmiştir. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri alanında toplam proje tutarı ile birlikte ortalama proje bedeli de yükselmiştir. 2006 yılından itibaren yaklaşık 40 milyon ABD doları olan ortalama proje bedeli 2012 yılında 60 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

İnşaat sektörünün gerek yurt içinde gerekse yurt dışında gelişimi açısından iç piyasada iki temel sorun önemini korumaktadır. Bunlardan birincisi, yurt içi rekabet ortamının kalite ekseni olmaması, ikincisi ise talep niteliğinin yüksek olmamasıdır. Kalite ve yüksek nitelikli talebin ön planda olmaması, teknik müşavirlik hizmetlerine yeterince önem verilmemesine yol açmaktadır, yenilikçiliğin gelişmesini engellemekte ve küçük ölçekli, teknik birikimi sınırlı ve profesyonellik bakımından eksiklikleri bulunan çok sayıda yüklenicinin piyasada faaliyet göstermesine zemin hazırlayarak sektörün gelişim ve katma değer potansiyelini sınırlandırmaktadır. Bu iki temel sorunun çözümünde, sektörün başlıca aktörlerinden olan kamu kesimine önemli bir rol düşmektedir. Kamu inşaat yatırımlarında kamu kesiminin talep niteliğinin yükseltilmesi ve kalitenin ön planda tutulması, sektörün ihtiyaç duyduğu bu dönüşümde itici güç olma potansiyeli arz etmektedir.

Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde, özellikle gelişmekte olan ülke pazarlarında önemli bir konum elde edilmiş olmakla birlikte, rekabet gücünü artırmak ve gelişmiş ülke pazarlarına ağılımı sağlamak doğrultusunda yüksek katma değerli alanlara geçiş yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Diğer yandan, sektörde finansmana erişim ve risk yönetimi sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar sürdürülmemektedir.

Yurt içinde, inşaat sektörünün tüm üretim süreçlerinde teknik müşavirlik hizmetlerinden daha etkin biçimde faydalılması, yapı denetim sisteminin iyileştirilmesi, yapı müteahhitliği hizmetlerinin yeterli yetkinliğe sahip kişiler tarafından verilmesinin sağlanması, ara işgücünün ustalık seviyelerinin belirlenmesi ve sektörde istihdam kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda çalışmalar devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

İnşaat sektörünün üretim ve hizmet kalitesini uluslararası standartlara ulaştırarak, yenilikçi bir anlayışla arz ve talebin yüksek katma değerli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması ve sektörde teknik müşavirlik hizmetlerinin etkinleştirilmesi temel amaçtır.

Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde Türkiye'nin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ile toplam taahhüt tutarı, kârlılık ve hizmet kalitesi bazında dünyada onde gelen ülkeler arasında yer alması hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Yerli teknik müşavirlik firmalarının inşaat sektörünün tüm üretim süreçlerinde ve kamu-özel işbirliği projeleri ile kentsel dönüşüm gibi alanlarda daha etkin faaliyet göstermeleri temin edilecektir. Ayrıca, teknik müşavirlik firmalarının yurtdışı faaliyetlerinin desteklenmesine devam edilecektir. (Kalkınma Planı p.886)			
Tedbir 341. Teknik müşavirlik firmalarının uluslararası pazarlarda güçlenmesi ve konumlanmasına yönelik desteklerin kullanımı artırılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Türk Eximbank, Üniversiteler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, İlgili Diğer Kurum, Kuruluş ve STK'lar.	Aralık Sonu	2012/3 sayılı Tebliğ kapsamında, teknik müşavirlik firmalarının yurt dışında ofis açması, reklam, tanıtım, pazarlama faaliyetleri, fuar, seminer/konferanslara katılımı, yurtçi ve yurt dışı eğitim faaliyetleri, pazar araştırması, sektörel araştırmalar, heyet programları, sözleşme, fizibilite ve master plan desteklerinden faydalanan firma sayısı ve toplam destek miktarı artırılacaktır.
Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde, kaliteyi artıran ve yapı malzemelerinin ihracat potansiyelini yükseltmenin faaliyetler desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.887)			
Tedbir 342. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri sektörüne finansmana erişim konusunda yeni destekler sağlanacaktır.	Türk Eximbank (S), Ekonomi Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, İlgili Diğer Kurum, Kuruluş ve STK'lar.	Aralık Sonu	Yurt dışı müteahhitlik projelerinin finansmanı amacıyla devlet garantisini altında kamu kuruluşlarına kulandırılacak kredilerin yanı sıra özel sektördeki fırsatların değerlendirilmesini teminen yurt dışında yerleşik bankalara kredi açılması alternatif de değerlendirilecektir.
Yapı denetim sistemine yönelik mevzuat, sistem ve uygulamalar gözden geçirilerek iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p.888)			
Tedbir 343. Yapı denetimi sistemi e-devlet uygulamalarıyla bütünlendirilerek güçlendirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İlgili Bakanlıklar, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği, Üniversiteler, Türkiye Mûteahhitler Birliği, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası	Aralık Sonu	Etkin yapı denetimine yönelik kapasite geliştirme çalışmalarına devam edilecek, bu kapsamında, Ulusal Yapı Denetim Sisteminde iyileştirme ve geliştirme çalışmaları yapılacak, sistemin e-devlet uygulamalarıyla bütünlenamesi sağlanacaktır.
Tedbir 344. Yapı malzemelerinin kalite denetimlerinin etkinleştirilmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, TSE,	Aralık Sonu	Avrupa Birliğinin 305/2011/EU sayılı Yapı Malzemeleri Tüzüğü, Yapı Malzemeleri Yönetmeliği

amacıyla laboratuvarların kapasitesi yeni ihtiyaçlara göre testler yapılabilecek şekilde geliştirilecektir.	Üniversiteler, Türkiye Mûteahhitler Birliği, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği		(305/2011/AB) olarak mevzuatımıza uyarlanmıştır. Bu kapsamında, güvenli yapı ve güvenli malzemeler konusunda bilişim ve karşılıklı bilgilendirme toplantıları düzenlenmeye devam edilecektir. Ayrıca, piyasaya kalitelii ve güvenli yapı malzemesi arızının temini doğrultusunda piyasa gözetim ve denetim sistemleri ile laboratuvar hizmetleri güçlendirilerek denetim faaliyetleri etkinleştirilecektir.
İnşaat sektöründe işgücü niteliği yükseltilenek, iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.889)			
Tedbir 345. İnşaat sektöründe ara işgücünün ustalık seviyesinin belgelendirilmesi için bir sistem oluşturulacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Mesleki Yeterlilik Kurumu, TSE, Üniversiteler, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Türkiye Mûteahhitler Birliği, Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu	Aralık Sonu	16/12/2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yapı Mûteahhitlerinin Kayıtları ile Şantiye Şefleri ve Yetki Belgeli Ustalar Hakkında Yönetmelik kapsamında, inşaat ve tesisat işlerinde çalışacak ustalar için yetki belgesi verilmesi çalışmaları ile eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
Tedbir 346. Yapı mûteahhitliği hizmetlerinin yeterli yetkinliğe sahip kişiler tarafından verilmesinin sağlanmasına yönelik olarak yetki belgesi yapı mûteahhidî sayısını artırılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İlgili Bakanlıklar, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türkiye Mûteahhitler Birliği, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	Aralık Sonu	16/12/2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yapı Mûteahhitlerinin Kayıtları ile Şantiye Şefleri ve Yetki Belgeli Ustalar Hakkında Yönetmelik kapsamında, yetkin bulunan kişilere yapı mûteahhitliği yetki belgesi verilerek kayıtları tutulacaktır.
Tedbir 347. Şantiye şeflerinin faaliyetlerinin etkin denetimi için bilişim altyapısı geliştirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	Aralık Sonu	Şantiye şeflerinin faaliyetleri, Mûteahhit ve Müellif Bilgi Sistemine eklenecek modülle, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgelerinin tanzimi aşamasında ADNKS ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yapı Denetim Sistemiyle entegre olarak denetlenecektir.

2.2.3. YAŞANABİLİR MEKÂNALAR, SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE

2.2.3.1. Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik

a) Mevcut durum

Bölgesel gelişme politikalarıyla bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak; rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle bölgelerin ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkılarını azami seviyeye çıkarmak amaçlanmaktadır.

Ülkemizde doğu batı yönünde ve iç ve sahil kesimleri arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları sürmektedir. Görece düşük gelirli yörelerde; gelir seviyesinin artırılması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel potansiyeli harekete geçirecek girişimlerin desteklenmesi, kurumsal kapasitenin yükseltilmesi ve işbirliğine dayalı rekabetin geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Bölgesel gelişmede kalkınma ve yatırım dinamiklerini daha isabetli yönlendirmek için ulusal strateji, bölge planları ve programları hazırlamaya ve bu kapsamında kaynak ve imkânları daha etkin kullanmaya yönelik idari ve kurumsal kapasiteyi güçlendirme çalışmaları devam etmektedir. Bu yönde, bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli (bölge ve il) plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) taslağı hazırlanmış, paydaşların görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Ayrıca, bölgesel düzeyde kalkınma ajansları koordinasyonunda bölge planı ve bölge kalkınma idareleri koordinasyonunda eylem planı hazırlıkları da paydaşlarla işbirliği içinde yürütülmekte; bölge planlarının uygulanmasına yönelik programlara ilişkin düzenleme çalışmaları sürdürülmektedir.

2012 yılında GAP Eylem Planı kapsamındaki yatırımlarından sorumlu kuruluşlara 3,7 milyar TL kaynak aktarılmış, bu tutarın 2,9 milyar TL'si harcanmıştır. 2008-2012 döneminde ise toplam 18,2 milyar TL kaynak aktarılmış, 14,7 milyar TL harcama yapılmıştır. Bu dönemde nakdi gerçekleşme program ödeneğine göre yüzde 88 olmuştur. Revize ödeneğe göre bu oran yüzde 80,7'dir. GAP Eylem Planı döneminde GAP Bölgesi yatırımlarının merkezi bütçe içindeki payı yüzde 7 düzeyinden yüzde 14,4'e kadar yükselmiştir.

Bu dönem içerisinde gerçekleştirilemesi planlanan eylemler önümde ölçüde başlatılmış veya tamamlanmış olmasına rağmen, bitirilemeyen eylemlerin tamamlanması ve yakalanan kalkınma ivmesinin güçlendirilmesi için eylem planı 2014-2018 dönemini içerecek şekilde revize edilmektedir. Revize Eylem Planıyla modern sulama tekniklerinin uygulanması, ulaşım ve konut altyapısının üst standartlara çıkarılması, rekabetçi ürün türlerine geçiş, pazarlama olanaklarının genişletilmesi, insan kaynakları ve kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi, doğal ve kültürel dokunun değerlendirilmesi gibi ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeyi kolaylaştırıcı politikaların daha gelişmiş bir altyapı ve kurumsal kapasiteyle gerçekleştirilemesi hedeflenmektedir.

Kalkınma Bakanlığına bağlı ve tüzel kişiliğe sahip olarak kurulan Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) bölge kalkınma idarelerinin kurumsallaşma ve eylem planı hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

Gelişmişlik farklarını azaltmak ve bölgeler arası göç dinamiklerini istikrarlı bir yapıya kavuşturmak için 2007 Yılı Programında Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında belirlenen 12 cazibe merkezinden (Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep,

Kayseri, Konya, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Van) 4 tanesine (Diyarbakır, Erzurum, Şanlıurfa ve Van) 2012 yılı sonu itibarıyla, birikimli olarak, yaklaşık 215 milyon TL tutarında ödenek aktarılmıştır. Programa 2013 yılı uygulaması için toplam 84 milyon TL ödenek ayrılmış olup Gaziantep ilinin de dâhil edilmesiyle uygulamaya 5 ilde devam edilecektir.

TABLO II: 56- Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı Kapsamında Aktarılan Ödenek

(Milyon TL)

Uygulama Yılı	Diyarbakır	Şanlıurfa	Van	Erzurum	Gaziantep
2008	15	-	-	-	-
2009	18,2	-	-	-	-
2010	17,7	28,2	14,9	16,7	-
2011	17,75	17,75	23,75	19,75	-
2012	-	-	-	25	-
2013 (1)	19,75	19,75	19,75	19,75	5
Toplam	88,4	65,7	58,4	81,2	5

(1) Tahisi öngörülen ödenek dağılımını göstermektedir.

Yerel kalkınma girişimlerini desteklemek, bölgelerinde kurumsal kapasiteyi artırmak, yerel kesimler arasında işbirliği ağlarını güçlendirmek ve kuruldukları bölgelerin rekabet güçlerini artırarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak üzere 26 Düzey 2 bölgesinde kurulan kalkınma ajansları 972 personelle faaliyetlerini sürdürmektedir.

2008-2012 yıllarında kalkınma ajanslarına merkezi bütçeden aktarılan kaynak tutarı toplam 1.171 milyar TL'dir. Aynı dönemde kalkınma ajanslarına belediyeler ile ticaret ve sanayi odaları katkısı olarak toplam 530 milyon TL ödenmiştir. 2013 yılı için merkezi bütçe payı 473 milyon TL olarak belirlenmiş olup 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla yerel payların tahsilatı 164 milyon TL'dir.

TABLO II: 57- Kalkınma Ajanslarına İlişkin Bilgiler

(Milyon TL)

Destek Programı Türü	Yıl	Ajans Desteği	Eşfinansman Dâhil Toplam	Başvuru Sayısı	Desteklenen Proje Sayısı
Proje Teklif Çağrısı	2008-2012 ⁽¹⁾	1 572	2 806	27 202	5 823
	2013 Ekim ⁽²⁾	34	-	78	-
Doğrudan Faaliyet Desteği	2008-2013	42,3	47,2	3 106	908
Teknik Destek	2008-2013	16	16	4 798	2 557
Genel Toplam	1 664,3	2 869,2	35 184	9 288	

(1) 2012 yılı içerisinde ilan edilen 2013 yılı proje teklif çağrılarını kapsamaktadır.

(2) İki kalkınma ajansı tarafından ilan edilen tutarlar olup süreç devam etmektedir.

Kalkınma ajanslarında uygulanan mali destek programları kapsamında 2008-2013 döneminde proje teklif çağrıları uygulamalarıyla kalkınma ajansları tarafından 5.823 projeye 1,57 milyar TL hibe desteği sağlanarak eş-finansman dahil 2,8 milyar TL'lik kaynak harekete geçirilmiştir. 2008-2013 döneminde Doğrudan Faaliyet Desteği (DFD) kapsamında 908 projeye 42,3 milyon TL'lik kaynak sağlanmıştır. Teknik Destek kapsamında ise 2.557 proje desteklenmiş, 16 milyon TL kaynak kullanılmıştır.

Kalkınma ajanslarının yatırım destek ve tanıtım işlevini yürüten Yatırım Destek Ofislerinin (YDO); görev tanımlarının netleştirilmesi, yatırım destek ve tanıtım alanında faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve işbölmü esaslarının belirlenmesi, nicelik ve nitelik olarak beşeri kaynak ihtiyacının tanımlanması ve bugüne kadar yürütülen faaliyetlerden edinilen tecrübeının değerlendirilmesi amacıyla farklı platformlarda çalışmalar sürdürülmemektedir.

81 ilde kuruluş süreci tamamlanmış olan YDO'lar, 210 personelle hizmet vermektedir. YDO'lar kuruluşlarından bu yana; 65 binden fazla yatırımcıya danışmanlık hizmeti sağlamış; 2 bine yakın tanıtıcı broşür, CD, rapor hazırlamış; kurum ve kuruluşlara 15 binden fazla ziyaret gerçekleştirmiş; 5 bin kişiye girişimcilik, dış ticaret konularında eğitim hizmeti sunmuş; 2.500'den fazla yurt içi ve dışı tanıtım organizasyonlarına katılım sağlamıştır.

Yeni teşvik sisteminde aktif rol alan YDO'lar, son bir yılda 60'dan fazla yatırımcının teşvik belgesini düzenleyerek onay için Ekonomi Bakanlığına iletmış, 2500'den fazla teşvik izleme ziyareti gerçekleştirmiştir ve 250'den fazla teşvik belgesinin kapatma işlemini gerçekleştirmiştir.

Kümelenme alanında, UNDP ve Kalkınma Bakanlığı işbirliğinde, kalkınma ajanslarının bölgelerindeki kümeleri tanıamasına, sürdürülebilir rekabet gücü açısından değerlendirmesine ve buna göre sağlanabilecek destekler konusunda öneriler getirmesine imkân verecek bir rehber hazırlanmıştır. Kümelenme konusunda ortak bir dille uygulama yapmak için ajans personeline geniş kapsamlı eğitimler verilerek, Ekonomi Bakanlığıyla işbirliği içinde ülkemizdeki tüm kümeler ve küme oluşumları analiz edilmiştir. Farklı kurumlar tarafından eşzamanlı olarak yürütülen çalışmalar için işbirliği ve eşgüdüm sistemi sağlamak amacıyla Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda kümelenme yönetim modeli oluşturulmuştur. Söz konusu değerlendirmelere ve bölgesel stratejilere dayanarak kalkınma ajanslarında, tespit edilen kümelere yönelik olarak proje teklif çağrıları, doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü projeler şeklinde destekler sağlanmaya başlamıştır. Ekonomi ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlıkları kume destek programlarıyla koordineli olarak kümelerin desteklenmesine yönelik daha büyük ölçekli ajans projelerinin uygulanmasına yönelik fizibilite çalışmaları tamamlanmıştır.

Bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi ve yenilikçi uygulamalara mali ve teknik destekler sunulması kapsamında İzmir ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansları bölgesel yenilik stratejilerini hazırlayarak uygulamaya koymuş, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ise strateji çalışmalarını tamamlama aşamasına gelmiştir.

Politika belirleme, izleme ve değerlendirme süreçlerinde etkinliği artırmak için bölgesel analiz kapasitesinin geliştirilmesine, tamamlanan il çalışmasına ilave olarak ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerinin tespitine, Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi çalışmasının yenilenmesine ve Kalkınma Ajansları Yönetim Sisteminin (KAYS) geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

6360 ve 6447 sayılı Kanunlar kapsamında nüfusu 750.000'in üzerinde olan 14 yeni ilde büyükşehir belediyesi kurulacak; büyükşehirlerin sayısı 16'dan 30'a çıkacaktır. Ayrıca aynı düzenlemeyle büyükşehir olan illerde büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyelerinin görev alanı mülki sınırlara genişleyecek ve il özel idareleri ile köylerin tüzel kişilikleri kaldırılacaktır. Kamu hizmetlerinin daha etkili ve verimli sürdürülebilmesi amacıyla Valilik bünyesinde Yatırım İzleme ve Koordinasyon birimleri kurulacaktır. Yeni düzenleme bölgesel ve kentsel gelişme, kırsal kalkınma, mali yönetim ve yerel yönetim hizmet sunum modeli gibi alanlarda bazı uyumlaştırma çalışmalarının yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

TABLO II: 58- Düzey 2 İstatistikî Bölge Birimleri (İBB) Bazında Çeşitli Göstergeler

Bölgeler	Sosyo-Ekonominik Gelişmişlik Sırası (2011)	Nüfusun Payı (2012) (%)	2011-2012 Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	2007-2012 Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	Şehirleşme Oranı (2012) (%)	Bölgeleştirin GSİKD'ye Katılımı (2010) (%)	Kişi Başına GSİKD (2010) Endeks TR=100	İşsizlik Oranı (2012) (%)	İstihdamın Sektörel Yapısı (2012)			Üniversite Sayısı - 2013	Merkezi Yönetim Bütçe Gelirlerini Karşılama Oranı (2012)²
									Tarım Sektörü Payı (%)	Sanayi Sektörü Payı (%)	Hizmetler Sektörü Payı (%)		
TR10 (İstanbul)	1	18,3	1,7	1,9	99,0	26,89	150	11,3	0,6	36,7	62,7	45	8,1
TR21 (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)	8	2,1	1,5	1,8	68,9	2,67	129	7,4	15,9	37,7	46,5	3	1,4
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	10	2,2	0,8	0,7	59,8	2,16	97	5,4	36,5	18,2	45,2	2	0,7
TR31 (İzmir)	3	5,3	1,0	1,4	91,4	6,46	121	14,8	10,1	31,6	58,3	9	4,3
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	7	3,7	1,0	1,4	59,0	3,56	95	7,7	40,3	17,3	42,4	3	0,8
TR33 (Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak)	12	3,9	0,8	0,2	63,8	3,65	90	4,4	46,0	22,2	31,8	4	0,7
TR41 (Bilecik, Bursa, Eskişehir)	4	4,9	1,2	1,8	88,8	6,27	129	7,4	12,2	42,5	45,3	6	1,2
TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)	6	4,5	1,8	2,0	81,2	5,98	136	10,5	22,1	33,3	44,5	7	6,3
TR51 (Ankara)	2	6,6	1,5	2,1	97,5	8,65	134	9,5	5,0	22,7	72,4	17	1,3
TR52 (Karaman, Konya)	11	3,0	0,7	0,9	75,6	2,32	76	6,1	31,6	24,8	43,6	5	0,5
TR61 (Antalya, Burdur, Isparta)	5	3,7	2,1	2,3	70,0	4,08	113	8,2	31,5	13,5	55,0	5	1,0
TR62 (Adana, Mersin)	9	5,0	0,8	1,1	84,4	4,07	80	10,6	26,3	21,1	52,6	5	1,3
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	21	4,0	0,8	1,3	58,6	2,61	64	10,4	32,0	24,0	44,0	3	1,0
TR71 (Aksaray, Kırıkkale, Kirşehir, Nevşehir, Niğde)	18	2,0	0,4	0,3	64,4	1,53	75	6,8	35,7	16,5	47,8	5	0,6
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	14	3,1	0,2	0,5	77,0	2,38	74	8,2	41,6	24,3	34,0	6	0,5
TR81 (Bartın, Karabük, Zonguldak)	13	1,3	0,1	0,1	51,8	1,26	89	7,3	41,0	22,7	36,2	3	1,0
TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	19	1,0	0,7	0,3	57,3	0,75	74	5,6	47,7	15,6	36,7	3	0,3
TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat)	15	3,6	0,0	-0,1	65,3	2,70	72	5,7	42,4	16,4	41,2	5	0,5
TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon, Ordu)	17	3,4	1,3	0,4	57,7	2,61	76	6,3	55,2	13,4	31,4	6	0,4
TRA1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum)	22	1,4	-0,1	-0,1	63,4	0,95	65	6,3	41,6	12,1	46,3	4	0,3
TRA2 (Ağrı, Ardahan, İğdır, Kars)	25	1,5	-0,3	0,3	48,8	0,70	45	7,4	52,7	13,2	34,1	4	0,2
TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)	20	2,2	0,6	0,9	67,6	1,40	63	8,5	39,2	18,1	42,7	4	0,3
TRB2 (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van)	26	2,8	1,8	1,2	50,1	1,15	42	8,9	44,3	17,1	38,5	4	0,1
TRC1 (Adiyaman, Gaziantep, Kilis)	16	3,3	1,9	2,2	81,7	1,80	55	11,8	23,3	34,7	42,0	5	0,5
TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	23	4,4	2,0	2,3	63,5	2,02	47	6,9	30,0	23,8	46,2	3	0,3
TRC3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak)	24	2,8	1,4	1,6	64,6	1,37	51	21,3	12,3	22,8	64,9	4	0,2
Türkiye	100	1,2	1,4	77,3	100	100	9,2	24,6	26,0	49,4	170	0,9	

¹ İl ve ilçe merkezlerinin nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (%)

² İller bazında bütçe gelirleri ve giderleri il sınırları içindeki Muhasebe Birimlerince tahlil edilen ve ödenen tutarlardan oluşmaktadır. Bakanlıkların Merkez Muhasebe Birimlerince tahlil edilen ve ödenen tutarlar il ayrimına tabi tutulmaksızın Türkiye verisinde yer almaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Bölgesel gelişme politikaları, bölgelerin verimliliğini yükselterek ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısını yükseltme ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltma amacıyla hizmet edecektir. Ayrıca, iç göç hareketlerinin sosyal, ekonomik ve kentsel gelişme bakımından uyumlu ve istikrarlı bir yapıya kavuşması ve refahın yurt sathına dengeli dağılması gözetilecektir.

Bölgesel gelişmeye dair ulusal ve bölgesel düzeyde hazırlanan strateji ve planların daha etkili olarak hayatı geçirilmesi için yerel dinamikleri esas alan, yenilikçi ve çok boyutlu uygulama araçları geliştirilecektir. Bu araçlar düşük ve orta gelirli bölgeler, metropoller ve diğer bölge ve yerleşmelerin kalkınma düzeyine göre farklılaştırılacaktır. Bu süreçte, yerel ve bölgesel projelere yönelik programlama ve finansman altyapısı oluşturulacaktır.

Sektörel politikalar ile bölgesel gelişme politikalarının bütünlüğü ve koordinasyonu Bölgesel Gelişme Komitesi ile Yüksek Kurulu tarafından sağlanacak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyum güçlendirilecektir.

Kalkınma ajansları, bölge kalkınma idareleri ve yerel yönetimler başta olmak üzere yerel düzeyde bölgesel gelişmede rolü olan kuruluşların uzmanlaşma düzeyi, proje hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve koordinasyon kapasitesi artırılacak ve beşeri kaynakları geliştirilecektir.

Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki yerel işbirliği ve ortaklıklar, kalkınma ajansları aracılığıyla desteklenecek; işbirliği ağlarının oluşturulması ve bu ağlar vasıtasiyla iyi uygulama örnekleri başta olmak üzere bilgi ve tecrübe alışverişi özendirilecektir. STK'ların yerel ve bölgesel kalkınmaya katkılarını artırmak üzere karar alma süreçlerine katılımları artırılacak, kamu kurumlarının özellikle kalkınma konularında çalışan STK'larla işbirliği geliştirilecektir.

Merkezi ve yerel kurumlar arasında bilgi akışı ve işbirliği etkili kılınacak, İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS) projesinin geliştirilmesi ve koordinasyonuna devam edilecektir.

İstihdam, devlet yardımları, kümelenme, yatırım destek ve tanıtım, girişimcilik gibi temel rekabet ve kalkınma politikalarının belirlenmesinde, uygulanmasında ve yaygınlaştırılmasında kalkınma ajanslarının rol ve işlevleri güçlendirilecektir.

Kalkınma ajanslarının, ulusal plan ve stratejilerle uyumlu olarak Ar-Ge ve yenilik kapasitesinin güçlendirilmesi ve yenilikçi üretim ve hizmet yöntemleri ile yenilikçi finansman araçları ve modellerinin geliştirilmesi amacıyla merkezi kuruluşlarla işbirliği halinde çalışması sağlanacaktır. Kalkınma ajansları ile diğer kuruluşların verdiği teknik ve mali destekler arasındaki ilişki ve koordinasyon yerindenlik ilkesi doğrultusunda geliştirilecektir.

Ulusal ve sektörle stratejiler bölgeler özelinde yorumlanarak bölgelerin, potansiyelleri doğrultusunda ulusal rekabet düzeyini artırmaya en fazla katkıyı verecekleri sektör ve alanlara odaklanması sağlanacaktır.

Rekabetçi sektörlerde odaklanan ve yerel teşebbüsleri öne çıkaran kümelenme eğilimleri güçlendirilecektir. Kümelenme yönetişim modeliyle yerel ve merkezi düzeyde

farklı kurum ve kuruluşlar tarafından uygulanacak program ve projelerde uygulama birliği temin edilecektir.

Bölgelerin rekabet edebilirlikleri ile iş ve yatırım ortamlarının her bölge özelinde ve mukayeseli olarak değerlendirilmesine imkân verecek şekilde merkezi ve bölgesel kurum ve kuruluşların kurumsal ve beşeri kapasitesi geliştirecektir. Bölgelerin iş ve yatırım ortamlarının etkin biçimde tanıtılması ve yatırım sürecinde yerelde karşılaşılan sorunların azaltılabilmesi amacıyla bölgesel yatırım destek ve tanıtım stratejilerinin hazırlanması sağlanacak, yerel düzeyde kurumlar arası koordinasyonu geliştirecek mekanizmalar tasarılanacaktır.

c). Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde öncelik ve hedefleri belirlemek, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasındaki uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) yürürlüğe konulacaktır. Bölge düzeyinde katılımcı süreçlerle üretilen bölgesel gelişme planı ve stratejileri, bölgesel programlar ve eylem planları aracılığıyla uygulamaya geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.916)			
Tedbir 348. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi hazırlıkları tamamlanarak uygulanmaya başlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi uygulanmaya başlanacaktır.
Tedbir 349. Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi çalışması yenilenecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), TÜİK, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	İşlevsel bölge tanımlamasına yardımcı olmak, yerleşme merkezleri sisteminin günümüzdeki kademeli yapısını ve sosyal ve ekonomik ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması güncellenecektir.
Tedbir 350. İlçelerin Sosyo-Ekonominik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması güncellenecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), TÜİK	Aralık Sonu	İlçelerin kıyaslamalı olarak genel gelişmişliğinin tespiti ve bölgesel gelişme, kırsal kalkınma odaklı politikalara katkı sağlamak amacıyla İlçelerin Sosyo-Ekonominik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması güncellenecektir.
Tedbir 351. Bölge plan ve programlarının daha etkili uygulanmasını sağlamak üzere	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre	Aralık Sonu	Başta eylem planları ve bölgesel nitelikli programlar olmak üzere yerel ve bölgesel

yerel ve bölgesel projelere yönelik programlama ve finansman altyapısı geliştirilecektir.	ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı Kalkınma Ajansları, BKİ'ler, Yerel Yönetimler		nitelikli projelerin finansmanına ve daha etkili yönetimine yönelik bir model geliştirilecektir.
Yerelde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı			
Tedbir 352. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüklerinin (İPKM) yetki ve kapasiteleri artırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	İl koordinasyon ve izleme sisteminin geliştirilmesi kapsamında İPKM'lerin teknik ve analistik kapasiteleri yükseltecektir.
Tedbir 353. İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS) geliştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, TÜBİTAK, Valilikler, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	İKİS projesinin geliştirilmesi ve koordinasyonuna devam edilecek; merkezi kurumlarla veri entegrasyonu sağlanarak veri akışının güncel ve kaliteli olması yönünde iyileştirme yapılacaktır.
Tedbir 354. Kalkınma ajanslarının planlama, koordinasyon, mali destek faaliyetleri ve buna ilişkin izleme, değerlendirme ve analiz görevleri ile yatırım destek faaliyetlerinde kullanılmak üzere coğrafi bilgi sistemleri kurulacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK	Aralık Sonu	Kalkınma Bakanlığında internet tabanlı, üst ve orta ölçekte analizler yapmaya imkân verecek bir merkezi sistem ile ajanslarda alt ve orta düzeyde faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak entegre bir Coğrafi Bilgi Sistemi kurulması amacıyla pilot ajanslarda teknik çalışma başlatılacaktır.
Başta düşük gelirli bölgelerde olmak üzere, sosyo-ekonomik gelişme ve altyapı imkânları bakımından çevrelerine hizmet verme potansiyeli bulunan merkezleri destekleyen programlar güçlendirilerek sürdürülecek, günün bögesel büyümeye odağı işlevi görecek bu merkezlere yönelikmesini kolaylaştırın şartların oluşumu desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.918)			
Tedbir 355. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı beş ilde uygulanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Kalkınma Ajansları, BKİ'ler, Mahalli İdareler	Aralık Sonu	İlgili paydaşların katılımıyla hazırlanacak programlar, ekonominin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik altyapı faaliyetleri, öncü sektörlerin geliştirilmesi ve yerel kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi önceliklerine odaklanacaktır. Program Diyarbakır, Erzurum, Şanlıurfa, Van ve Gaziantep'te uygulanacaktır.
Endüstriyel merkezlerin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu alanlarda uzmanlaşması desteklenecektir. Bu merkezlerde Ar-Ge ve yenilik altyapısı geliştirilecek, yüksek katma değerli mal ve hizmet üretimi teşvik edilecek, küresel üretim sistemleriyle bütünleşmeleri sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.926)			
Tedbir 356. Endüstriyel merkezlerde rekabet gücünü	Kalkınma Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve	Aralık Sonu	Endüstriyel merkezlerin rekabet gücünün artırılması ve

artırmaya dayalı yerel programlara ilişkin çerçeve ve destek mekanizması tasarlanacaktır.	Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, KOSGEB, TÜBITAK, Yerel Yönetimler		küresel üretim sistemleriyle bütünleşmesine yönelik olarak, merkezi yönetim, mahalli idareler ve kalkınma ajansları ortaklığında yürütülmek üzere yerel ekonomik kalkınma stratejilerinin oluşturulmasına, bu yönde desteklere ve finansman mekanizmasına yönelik esaslar belirlenecektir.
Bölgelerin rekabet edebilirlikleri ile iş ve yatırım ortamının mukayeseli olarak analiz edilmesine yönelik kurumsal ve beşeri altyapı geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.928) Uluslararası doğrudan yatırıma yönelik ulusal stratejileri destekleyecek şekilde bölgесel yatırım destek ve tanıtım stratejileri hazırlanacak, bu alanda etkinlik ve kurumlar arası koordinasyon artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.931)			
Tedbir 357. Bölgelerin rekabet edebilirlikleri ile iş ve yatırım ortamının her bölge özelinde ve mukayeseli olarak değerlendirilmesine ve tanıtılmasına yönelik kurumsal ve beşeri kapasite geliştirilecek, bölgесel yatırım destek ve tanıtım stratejileri hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Kalkınma ajansları koordinasyonunda, her bölge için uluslararası standartlarda bölgесel yatırım ortamı değerlendirme raporları hazırlanacaktır. Bölgesel yatırım destek ve tanıtım stratejileri, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile işbirliği içinde hazırlanacaktır.
İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi Programı			
Tedbir 358. Bölgelerin iş ve yatırım ortamlarının etkili biçimde tanıtılması ve yatırım sürecinde yerel düzeyde karşılaşılan sorunların çözülmesi amacıyla yerel düzeydeki kurumsal ve beşeri kapasite geliştirilecek; Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofislerini odağa alan bir yaklaşımla, yereldeki kurumlar arası koordinasyonu geliştirmek üzere idari düzenlemeler gerçekleştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler, İl Müdürlükleri	Aralık Sonu	Yatırım Destek Ofisi mevzuatı, YDO'ların yetkililerini artırarak ve yatırımcılara sağlanan hizmetlerin çeşitlendirilmesini sağlayacak şekilde yenilenecek, YDO'ların sağladıkları hizmetlerin nitelik ve niceliğini artırmak üzere eğitim almaları sağlanacaktır. Yerelde yatırım sürecinde karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik olarak YDO'ları odağa alan bir çerçevede yereldeki kurumlar arası koordinasyonu geliştirmek üzere mekanizmalar tasarlanacaktır.
Bölgесel düzeyde yenilikçi finansal destek mekanizmaları oluşturulacak, bu kapsamında bölgесel girişim sermayesi ve kredi garanti fonu uygulamaları başlatılacaktır. (Kalkınma Planı p.930)			
Tedbir 359. Yüksek büyüme potansiyeline sahip, uygun koşullu finansman arayışındaki girişimcileri desteklemek için bölge planlarında belirlenen önceliklerle uyumlu olarak	Kalkınma Bakanlığı (S), Hazine Müsteşarılığı, Kalkınma Bankası, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	Finansman ve yönetim danışmanlığı desteklerini bir arada barındıran girişim sermayesi, bölgесel potansiyelleri harekete geçirerek katma değeri yüksek

bölgesel girişim sermayesi pilot uygulaması başlatılacaktır.			mal ve hizmet üreten işletmeleri ortaya çıkarmak ve girişimcilik kültürünü yaygın şekilde geliştirmek amacıyla kalkınma ajanslarının işbirliğinde bölgesel düzeyde uygulanacaktır. Bu amaca dönük çalışmalar ve mevzuat tamamlanarak 2014 yılı içerisinde pilot uygulama başlatılacaktır.
Tedbir 360. Kredi garanti fonu uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla bölgesel kredi garanti fonları için fizibilite etütleri yapılacaktır.	KOSGEB (S), Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, KGF AŞ, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	KOSGEB ve Kalkınma Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların katıldığı bir çalışma grubu oluşturularak kredi garanti fonu uygulamalarının bölgesel düzeyde farklılaştırılması ve yaygınlaştırılması için analiz çalışmaları yürütülecek; bu kapsamında bölgesel kredi garanti fonları kurulabilmesinin fizibilite etütleri yapılacaktır.
KOBİ'lerin hem kendi aralarında hem de büyük işletmeler, üniversiteler ve araştırma merkezleriyle işbirliği halinde daha organize faaliyet göstermeleri ve kümelenmeleri desteklenecektir. (Kalkınma Planı p. 696)			
Tedbir 361. Kümelenme Yönetişim Modeli doğrultusunda, rekabetçi ve sürdürülebilir kümelenme girişimlerini desteklemek üzere Kümelenme Destek Programı, Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi ve Kalkınma Ajansları Mali Destek Programları uygulanacak, koordinasyon altyapısı geliştirilecektir.	Kalkınma Bakanlığı (S), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ve Kalkınma Ajanslarında kümelerde yönelik olarak sağlanacak destekler Kümelenme Yönetişim Modeli çerçevesinde koordinasyon içinde uygulanacak, bilgi paylaşımı ve alışverişini geliştirecek mekanizmalar tasarılanarak uygulamaya alınacaktır.

2.2.3.2. Mekânsal Gelişme ve Planlama

a) Mevcut durum

2008-2012 döneminde ülke nüfusu toplamda yüzde 5,7 oranında artarken, nüfusu 20 binin üzerindeki yerleşimler itibarıyla şehir nüfusu yüzde 10,5 oranında artmıştır. Böylece şehirleşme oranı yüzde 69,2 seviyesinden yüzde 72,3 seviyesine yükselmiştir.

TABLO II: 59- Şehirleşmeye İlişkin Gelişmeler (1)

		2008	2009	2010	2011	2012
Nüfus (Bin Kişi)	Türkiye	71 517	72 561	73 722	74 724	75 627
	Şehir	49 515	50 873	52 341	53 631	54 705
	Kır	22 003	21 689	21 382	21 093	20 922
Dağılım (Yüzde)	Şehir	69,2	70,1	71,0	71,8	72,3
	Kır	30,8	29,9	29,0	28,2	27,7
Nüfus Artışı (Binde)	Türkiye	13,2	14,6	16,0	13,6	12,0
	Şehir	39,1	27,4	28,9	24,6	20,0
	Kır	-40,6	-14,3	-14,2	-13,5	-8,1

Kaynak: TÜİK

(1) Nüfusu 20.000'in üzerinde olan yerleşimler şehir kabul edilerek hazırlanmıştır.

6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerinin yetki alanı genişletilmiş, büyükşehirlerde kent kir ayımı ortadan kaldırılmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesiyle büyükşehir belediyelerinin hizmet edeceğİ toplam alan 39 milyon hektara yükselecektir. Büyükşehir belediyesi nüfusunun toplam nüfusa oranı ise 2012 ADNKS verilerine göre yüzde 76,76 olmuştur.

Yükselen gelir ve refah düzeyi, kentleşme oranındaki artış ve şiddetlenen rekabet koşullarının kentsel ekonomilere daha bağımlı hale gelmesi gibi nedenlerle kentlerimizin yaşanabilirlik düzeyinin artırılmasına yönelik politikalar önem kazanmıştır. Onuncu Kalkınma Planında mekânsal gelişme ve planlama münferit bir öncelik alanı olarak yer almıştır.

Bölgelgel gelisme politikaları ile mekânsal gelişme arasında uyum ve eşgüdümün güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgesel gelisme alanında yürütülen kalkınma çalışmalarının, mali ve teknik destek programlarının, tanıtım destek faaliyetlerinin ve teşviklerin etki doğurması ve verimliliği mekânsal gelişmeye karşılıklı bağımlılık taşımaktadır.

Planlı mekânsal gelişme ağırlık kazanmış olmakla beraber, planlı yerleşim alanlarında dahi mekân kalitesinin iyileştirilmesi önemini korumaktadır. Yatırım yeri teminini de güçllestiren planlama ve denetim eksikleri, altyapı ve ulaşım sisteminin kapasitesini aşan yoğunluk artıları, arazi kullanım kararı değişiklikleri, karmaşık arazi kullanım yapısı, ortak kullanım alanlarının yetersizliği ile yapılaşmış çevre-doğal çevre uyumsuzluğu mekânsal gelişmeyi olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan imar haklarındaki değişikliklerden elde edilen değer artışından kamuya etkili ve yeterli pay alınamaması ortak kullanım alanlarında ciddi kısıtların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Mekân kalitesinin iyileştirilmesi, şehirlerin yaşanabilirliğinin artırılması, özel nitelik gerektiren planlama çalışmaları ve doğal çevre başta olmak üzere geri kazanılamaz varlıkların korunması bakımından merkezi koordinasyonun, yönlendirmenin, etkin düzenlemenin ve denetimin önemi giderek artmaktadır. Bununla birlikte, alt ölçek mekânsal düzenleme, arsa üretimi ve yapılaşmanın şekillendirilmesi gibi uygulamaya ilgili süreçlerde orta ve uzun vadede yerel düzeyde niteliği ve teknik kapasitesi güclü kurumsal yapıların rolünün artırılması gerekmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlık çalışmaları başlatılan mekânsal strateji planlarıyla dengeli arazi kullanım yapısının oluşturulması, ölçülü çalışma yoğunluğu ve dokusunun temin edilebilmesi ve yaşanabilir kentsel ve kırsal mekânların oluşturulması için ihtiyaç duyulan ulusal politikaların, hedeflerin, stratejilerin ve kriterlerin belirlenmesi öngörmektedir.

Program döneminde, 3194 sayılı İmar Kanununun bazı maddelerini değiştiren 6495 sayılı Kanunla uygulamadaki aksaklıları gidermek ve kanunlar arasındaki uyumu artırmak üzere bazı değişiklikler gerçekleştirilmiş; Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde de revizyonlar yapılmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yeni bir imar kanunu hazırlanmasına yönelik çalışmaları da sürdürmektedir.

İhtisaslaşmış işlevlere dair planlama ihtiyaçları, farklı kurumların plan yapma ve onama yetkisiyle teçhiz edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Planlama, çalışma ve denetim sürecinde yazılı şeffaf (nesnel) kurallar ile kurumsal kapasite yetersizliği ise belediyelerin uygulamada ulusal politika ve öncelikleri gözetmesi, etkili yönlendirme temin etmesi ve uygulamaların denetlenmesi konularında zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda, plan yapma, onama ve uygulama yetkisi olan merkezi kurum ve kuruluşların planlamaya ilişkin yer seçimi, arazi kullanımı ve çalışma gibi temel unsurlarda esasları, usulleri ve standartları bölgesel ve yerel farklılıklarını da gözterek belirlemeleri ve uygulamayı denetlemeleri önem taşımaktadır.

Kamulaştırma, toplulaştırma ve imar uygulamalarının etkililiğini artırmak ve piyasanın daha sağlıklı olmasını sağlamak üzere objektif ölçütlerle dayalı bir gayrimenkul değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) tarafından yürütülen TKGM Modernizasyon Projesi kapsamında pilot uygulama alanı olarak belirlenen Ankara Mamak Belediyesi ve İstanbul Fatih Belediyesi sınırları içerisinde veri toplama ve küme değerlendirme analiz çalışmaları devam etmektedir. Pilot uygulamaların sonuçları işliğinde gayrimenkul değerlendirme, idari, teknik ve yasal altyapının oluşturulmasına yönelik çalışmaların başlatılması öngörmektedir.

Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) kullanımı yaygınlaşmaktadır. Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) kurulmasına yönelik olarak kurumların ürettiği mekânsal veriler tespit edilmiş, bu verilerin içerik ve değişim standartları belirlenmiştir. Bu çerçevede, ilgili alanlarda veri üretiminden sorumlu kurumlar tarafından sağlanacak verilerle ilgili uygulama şemaları ve diğer rehber dokümanlarının hazırlanması ve veri üretimi ve uyumlAŞtırılması ile ilgili takip mekanizması oluşturulması önem taşımaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Ülkemizin coğrafi koşullarına, kent-kır ayrımına, tarihi, kültürel ve çevresel değerlerine uygun, üst standartlarda yaşanabilir mekânlar kavuşturulması temel amaçtır.

Mevcut yerleşim alanlarının yaşanabilirlik düzeylerinin artırılması ve yeni çalışma süreçlerinde daha yüksek standartların sağlanması amacıyla mekânsal planlama sisteminin sadeleştirilmesi, mekânsal gelişmeye yönelik temel strateji ve hedeflerin belirlenmesi, planlanmanın üst ölçekli strateji, hedef ve kriterleri gözterek yerinde, katılımcı bir süreçte gerçekleştirilmesinin sağlanması hedeflenmektedir.

Şehirlerimizin yaşlılar, engelliler ve çocuklar öncelikli olmak üzere toplumun tüm kesimleri için daha yaşanılır olması; doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması sorumluluğu gözetilerek geliştirilmesi hedeflenmektedir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Mekânsal planlama sistemi merkezin düzenleyici ve denetleyici rol üstleneceği, planlama ve uygulamanın ise yerinde gerçekleştirileceği, ortak karar alma süreçlerini güçlendiren bir yapıya dönüştürülecektir. (Kalkınma Planı p.944)			
Tedbir 362. Ülke ve bölge düzeyinde hazırlanacak Mekânsal Strateji Planlarıyla ilgili araştırma ve hazırlık aşaması tamamlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme Komitesinde temsil edilen bakanlıklar, Kalkınma Ajansları,	Aralık Sonu	Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarının temel öncelikleri ve öngörülerine paralel şekilde hazırlanacak mekânsal strateji planları ile yaşanabilir mekânların oluşturulmasına yönelik genel hedefler belirlenecektir. Bu genel hedefleri gözterek, bölgesel ve kentsel düzeyde mekânsal gelişmeyi yönlendiren ve mekânsal düzenlemelerde temel esasları, kriterleri; yerinde katılımcı bir süreçle belirleyen stratejik mekânsal planlama sistemi geliştirilecektir.
Tedbir 363. Plan hazırlama ve onama yetkisi olan tüm kurum ve kuruluşlar tarafından, kendi yetki alanlarında plan yapımında ve uygulamasında dikkate alınacak usul ve esaslar belirlenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İlgili Bakanlıklar, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Planlama sürecinde farklı kurum ve kuruluşların, planlamaya esas olacak yer seçim, arazi kullanım ve yaşama kurallarını ulusal ve bölgesel kalkınma hedeflerini gözeterek yazılı hale getirmesi sağlanacaktır.
Tedbir 364. Kırsal alanda imarlı yapılaşmayı desteklemek üzere gerekli usul ve esaslar belirlenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar		Kırsal alan planlama çerçeveye mevzuatı oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Kırsal nitelikli alanlarda yerleşme ve yapılaşmayı düzenleyen rehberler hazırlanacaktır.
Detaylı arazi kullanımlarına, mülkiyet düzenlemesine ve uygulamaya ilişkin kararların alt ölçekli planlarla belirlenmesi, bunları yönlendiren üst ölçekli mekânsal planların ise stratejik nitelikte olması sağlanacak; planların amacı, niteliği, kapsamı ve arazi kullanım kararlarındaki belirleyicilik düzeyleri netleştirilecektir. (Kalkınma Planı p.947)			
Tedbir 365. KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı etkili bir şekilde yürütülecek ve sonuçları izlenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Yerel yönetimler	Aralık Sonu	KENTGES eylemleri Bakanlıklardaki yeni yapılanma ve mevzuat değişiklikleri dikkate alınarak güncellenecek ve eylemler arasında önceliklendirme yapılarak etkili bir şekilde yürütülmesi sağlanacaktır.
Tedbir 366. Kentleşme ve imar konularında hukuki ve idari çerçeveyi güçlendirmek üzere mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı(S), Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, Yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kalkınma Planının ortaya koyduğu yaşanabilirlik perspektifi doğrultusunda şehirlerimizin planlı ve sağlıklı bir yapıya kavuşması için arazi kullanımı, fiziki planlama,

			uygulama ve çalışma konularında temel ilkeleri, standartları ve denetim mekanizmasını da içerecek şekilde imar ve şehircilik mevzuatı yenilenecektir.
Tedbir 367. Yatırım yeri temininde karşılaılan güçlüklerin giderilmesine yönelik idari düzenlemeler gerçekleştirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	YOİKK bünyesinde faaliyet gösteren Yatırım Yeri Çevre ve İmar İzinleri Teknik Komitesinde; rekabet gücünü destekleyen yer seçimleriyle yatırım arası üretimi, yatırımcılara planlı, nitelikli sanayi alanlarının sunumu, arazi envanterinin çıkarılması, şeffaf ve ulaşılabilir arazi otomasyon sisteminin oluşturulması ve tahsis süreçlerinin daha etkili ve hızlı yürütülmesi çalışmalarına devam edilecektir.
Ülke genelinde coğrafi nitelikli mekânsal bilgi üreten ve kullanan kuruluşlar arasında birlikte çalışabilirlik esasları hayatı geçirilecek; mekânsal planlara ve uygulamalara elektronik altyapı oluşturacak bilgilerin öngörülen standartlarda üretilmesi ve paylaşılması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.952)			
Tedbir 368. Teknolojik gelişmelere uygun, kullanıcı kurum ve sektörlerin ihtiyaçlarına cevap veren, birlikte çalışabilirliğin sağlandığı ulusal CBS altyapısı kurulacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	İlgili kurumların ürettiği coğrafi verilerin TUCBS standartlarına uygun olarak sunulabilmesi için veri uyumlAŞtırma ve entegrasyon çalışmaları yapılacaktır.
Yaşlılar, engelliler ve çocuklar öncelikli olmak üzere toplumun farklı kesimleri için yaşanabilirliği artırmayı hedefleyen; fırsat eşitliğini ve hakkaniyeti gözeteden mekânsal planlama ve kentsel tasarım uygulamaları hayatı geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.945)			
Tedbir 369. Şehirlerde farklı kesimlerin ihtiyaçlarına dönük mekânsal planlama ve kentsel tasarım proje çerçevesi ve standartları geliştirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Belediyeler Birliği, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Belirli kentsel alanlarda hayatı geçirilecek kentsel tasarım uygulamalarıyla engelli, yaşılı ve çocukları gözeteden, engelsiz, güvenli ve ferah mekânlar oluşturulacaktır.

2.2.3.3. Kentsel Dönüşüm ve Konut

a) Mevcut durum

Kentlerimizdeki altyapı, çevre ve güvenlik gibi alanlara ilişkin sorunlar ekonomik ve sosyal yansımalarıyla birlikte şehirlerimizin rekabet gücünü olumsuz etkilemeye ve yaşam kalitesini düşürmektedir.

Sağlıksız çalışma, eskiyen ve yıpranan yapı stoku, afet riskleri, hızlı nüfus artışı, değişen yaşam tarzi ve mekân tercihleriyle işlev ve değer kaybeden alanların olması ve üretim ve hizmet alanlarının sıkışması gibi faktörler şehirlerde yapıların ve alanların dönüşüm ihtiyacını artırmıştır.

6306 sayılı Kanunla, afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, sağlıklı ve güvenli yaşam çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelerle dair temel usul ve esaslar belirlenmiştir. Kanun kapsamında alan bazında 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 31 ilde 77 farklı alanda yaklaşık 927.798 kişinin yaşadığı 152.284 adet yapıyı içeren 6305 hektar alan riskli alan olarak ilan edilmiştir. Yapı bazında ise 48 üniversite, 1 kamu kurumu, 12 kamu ortaklı şirket, 1 meslek odası, 3 sivil toplum kuruluşu, 259 özel şirket, 218 Yapı denetim kuruluşu, 34 Yapı Laboratuvarı olmak üzere toplam 576 adet kurum ve kuruluş riskli yapıları tespit etmek üzere lisanslandırılmıştır. Bu kuruluşlarca 36.960'ı konut olmak üzere 42.895 yapının riskli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 10 ilde 42.812 ha büyülüğünde 22 ayrı bölge rezerv yapı alanı olarak tespit edilmiştir.

6306 sayılı Kanunun ikincil düzenlemeleriyle Kanunun uygulanma süreci tanımlanmış, finansal destekler ve özel hesaba ilişkin hususlar belirlenmiştir. Bu kapsamda dönüşüm uygulamaları için başta belediyelere aktarılan kaynaklar olmak üzere uygulayıcı kuruluşlara kira yardımları, proje giderleri, protokol bedelleri, hizmet alım işleri, kamulaştırma ve yıkım giderleri için takiben 650 milyon TL kaynak tahsis edilmiştir. Kanun kapsamında hak sahipleri tarafından anlaşmalı bankalardan temin edilen destekli kredilerin toplam tutarı 50 milyon TL'ye, onaylanan faiz desteği ise 10 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Ülkemizde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri, afet riskli alanların yenilenmesinden sanayi alanlarının dönüşümüne, kent çeperlerinde üretilen lüks konut sitelerinden tarihi alanların canlandırılmasına kadar birçok alanda farklı uygulamalar olarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşümün eğitim, kültür, sanayi, istihdam, afet, konut, çevre, enerji ve ulaşım gibi politika alanlarıyla ilişkisinin ve bütünlüğünün tesis edilmesi önemli görülmektedir. Bu kapsamında kentsel dönüşümün canlandırma, rehabilitasyon, restorasyon gibi farklı ihtiyaçlara yönelik uygulamaları da barındıran bir sistem bütünlüğüyle ele alınması ihtiyacı bulmaktadır.

Kentsel dönüşüm etkin planlama, yenilikçi uygulama araçları ve uygun alan tanımlamasıyla kendi finansmanını üreten ve daha kaliteli, güvenli ve sağlıklı yaşam ortamları sunan etkili bir araç olma potansiyeli taşımaktadır. Bu doğrultuda kentsel dönüşümün niteliğini, hazırlanma, uygulama ve denetim süreçlerini tanımlayan; katılımcılığı güçlü ve sosyo-ekonomik boyutları zengin daha bütüncül bir modelde ve düzenleme çerçevesine ihtiyaç bulunmaktadır. Oluşan bekleneler dikkate alınarak, bu konuda merkezi ve yerel kamu idarelerinin teknik, mali ve idari kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm yerli ve yenilikçi üretimi destekleyecek şekilde uygulanması önem arz etmektedir. Ülkemizdeki kentsel dönüşüm ihtiyacının büyülüğyle ortaya çıkan işçi hacmi, başta malzeme sanayi olmak üzere birçok sektör için de geniş iş ve yatırım imkânları sunmaktadır. Gerekli şartlar hazırlandığında ülkemiz bu konuda uluslararası bir bilgi ve tecrübe birikimi elde ederek önemli bir rekabet gücü kazanabilecektir.

2012 yılında yaklaşık 416 bin olan konut ihtiyacına karşılık, yapı kullanma izni alan konut sayısı 542 bin olmuştur. 2013 yılında yaklaşık 400 bin olan ihtiyaca karşılık, yapı kullanma izni alan konut sayısının 600 bin civarında olacağı tahmin edilmektedir. Son üç yıllık gelişmenin etkisiyle konut açığı azalma eğilimine girmiştir.

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) Temmuz 2012- Eylül 2013 döneminde 48 bin konut sosyal ve teknik donatılarıyla birlikte tamamlanma aşamasına getirilmiştir.

2007-2013 döneminde GSMHG içinde konut yatırımlarının payı ortalama yüzde 2,2, toplam sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün payı ortalama yüzde 10,1'dir. Toplam sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün payındaki düşme eğilimi devam etmiş olup, 2013 yılında yüzde 11,2 olması beklenmektedir.

2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırmasına göre hane sayısı 19.481.671, ortalama hane halkı büyülüğu 3,8'dir. Hane halklarının yüzde 67,4'ü kendi konutunda, yüzde 23,8'i kiralık konutta, yüzde 7,3'ü sahibi olmadıkları halde kira ödemeyenler konutlarda, yüzde 1,5'i lojmanda oturmaktadır.

Planlı kent ve konut çevreleri oluşturarak konut ihtiyacını karşılamak üzere sosyal ve teknik altyapıları tamamlanmış arsa üretimine öncelik verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Konut piyasasında arz-talep dengesinin kurulması, özellikle alt gelir gruplarının konut sorununu çözmek amacıyla uygun yapım ve finansman yöntemlerinin geliştirilmesi, mülk konut politikalarının yanı sıra kiralık konut politikalarının uygulanması gerekliliği görülmektedir. Konut yapımının yerleşmelerin gelişme eğilimlerine ve özelliklerine göre yönlendirilmesi, yaşlı, çocuk ve engellilerin ihtiyaçlarına uygun konut ve çevrelerinin tasaranması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Şehirlerde afet riski taşıyan, altyapı darboğazı yaşayan, eski değerini ve işlevini kaybeden, mekân kalitesi düşük bölgeleri sosyal, ekonomik, çevresel ve estetik boyutlar dikkate alınarak yenilemek; kentsel refahı, yapı ve yaşam kalitesini yükseltmek temel amaçtır.

2014 yılında konut ihtiyacının yaklaşık 814 bin olacağı tahmin edilmekte olup, konut açığının kapatılması ve konut piyasasında arz-talep dengesinin kurulması amaçlanmaktadır.

Kentsel dönüşüm ile şehirlerimizdeki düşük standartlı kentsel alanların ekonomik, sosyal ve fiziki dezavantajlarının azaltılması hedeflenmektedir. Şehirlerimizin iş ve yaşam koşulları açısından cazibesinin artırılması, afet riskine duyarlı standart dışı yapışmanın ıslahî ve tarihi ve kültürel değer taşıyan şehir merkezlerinin dönüşümle canlandırılmasına yönelik çalışmalara öncelik verilecektir.

Afet riski taşıyan alanlar başta olmak üzere üretim ve ortak kullanım alanlarında yüksek fayda ve değer üreten, büyümeye ve kalkınmaya katkı sağlayan, mekân ve yaşam kalitesini yaygın şekilde artıran uygulamalar hayatı geçirilecektir. Bu uygulamalara 2014 yılında Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir illerine öncelik verilerek büyükşehirlerde devam edilecektir.

Kentsel dönüşümde ideal alan büyülüğu ve bütünlüğü gözetilecek, planlama araçlarından azami düzeyde yararlanması sağlanacak, plan ve projelerin niteliklerini, önceliklendirme, hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme, denetim ve yönetim süreçlerini tanımlayan usul ve esaslar geliştirilecektir.

Kentsel dönüşüm, imalat sanayiyle bütünüleştik bir şekilde ele alınacaktır. Bu çerçevede konunun akıllı bina teknolojileri, yapı malzemeleri gibi üretime konu alanlarla ilişkisi tesis edilecektir.

Dar gelirlilerin konut ihtiyacının karşılanması öncelik verilecek, altyapısı hazır arsa üretimi hızlandırılacak, sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir, yaşlı, çocuk ve engellilerin ihtiyaçlarına uygun konut ve çevrelerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Konut piyasasında kamunun yönlendirici, düzenleyici, denetleyici ve destekleyici rolü güçlendirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kentsel dönüşümde ideal alan büyülüğu ve bütünlüğü gözetilecek, planlama araçlarından en üst düzeyde yararlanması sağlanacak, plan ve projelerin niteliklerini, önceliklendirme, hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme, denetim ve yönetişim süreçlerini tanımlayan usul ve esaslar geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.962)			
Tedbir 370. Dönüşüm projelerinin ilan, planlama ve uygulama süreçleri kapsamında kentsel gelişmeye ve kent bütününe etkilerinin analizi yapılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TOKİ, Kalkınma Ajansları, yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kentsel dönüşüm alanları, bölgesel ve kentsel gelişme hedeflerini dikkate alarak, nazım ve uygulama imar planları ile uymu sağlanarak ilan edilecek ve bu alanların kent bütünsünde yaratacağı etkilerin analizi yapılacaktır. Kentsel dönüşüm projeleri bu analizlere dayandırılarak önceliklendirilecektir.
Tedbir 371. Kentsel dönüşüm projelerinin bütüncül bir yaklaşımı planlanması ve hazırlanması için yaşanabilirlik göstergeleri oluşturulacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TOKİ, yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kentsel dönüşüm uygulamaları için mekân kalitesinin standartlarını ortaya koyan ve sosyal boyutu uygulama öncelikleri içine alan yaşanabilirlik göstergeleri oluşturulacaktır.
Tedbir 372. Kentsel dönüşüm uygulamalarında arsa ve arazi düzenleme yöntemlerinin çeşitlendirilmesi ve değer esaslı düzenlemeler ile uygulama yapılabilmesi için pilot çalışmalar başlatılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), TOKİ, SPK, yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerlerdeki imar uygulamalarında taşınmaz değerini esas alan pilot çalışmalar gerçekleştirilecektir.
Kentsel dönüşüm projeleri, farklı gelir gruplarının yaşam alanlarını kaynaştıran, işyeri-konut mesafelerini azaltan, şehrin tarihi ve kültürel birikimiyle uyumlu, sosyal bütünleşmeyi destekleyen bir yaklaşımı gerçekleştirecektir. (Kalkınma Planı p.961)			
Tedbir 373. Tarihi ve kültürel değer taşıyan kent merkezlerinin canlandırmasına yönelik bir çerçeve geliştirilecek ve kent kimliğine dair araştırmalar temelinde dönüşüm projeleri	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kültür ve Turizm Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TOKİ, yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kent kimliğine ilişkin araştırmalar yapılacak ve bu araştırmalar doğrultusunda başta tarihi ve kültürel değer taşıyan kent merkezlerinin canlandırma projelerinde kullanılmak

için özgün tasarım rehberleri hazırlanacaktır.			üzere dönüşüm projeleri için özgün tasarım rehberleri hazırlanacaktır.
Afet riski taşıyan alanlar başta olmak üzere üretim ve ortak kullanım alanlarında yüksek fayda ve değer üreten, büyümeye ve kalkınmaya katkı sağlayan, mekân ve yaşam kalitesini yaygın şekilde artıran dönüşüm projelerine öncelik verilecektir. (Kalkınma Planı p.960)			
Tedbir 374. Afet riskli alanlar ve yapılar risk durumuna göre önceliklendirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), TOKİ, yerel yönetimler	Aralık Sonu	1.ve 2. derece deprem bölgelerinde riskli bina tespit çalışmalarına devam edilecek ve kentsel dönüşüm faaliyetleri en yüksek riskli olan alanlardan başlamak üzere kademeli olarak gerçekleştirilecektir.
Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı			
Tedbir 375. Afet riski altındaki alanların dönüşümü için sağlanacak destekler etkinleştirilecek, yeni finansal araçlar geliştirilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, AFAD, Hazine Müsteşarlığı, Banka ve Finans Kuruluşları	Aralık Sonu	Afet riski altındaki alanların dönüşümü için kaynakların artırılması, finansal araçların çeşitlendirilmesi ve kamu– özel işbirliği modelinin geliştirilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 376. Kentsel dönüşümün yerli ve yenilikçi üretimi destekleyecek şekilde uygulanmasına yönelik usul ve esaslar belirlenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), TOKİ, yerel yönetimler, Üniversiteler, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Kentsel dönüşüm projelerinde ileri malzemelerin, akıllı bina teknolojilerinin, dayanıklılığı geliştiren uygulama araçlarının ve yüksek teknik özelliklere sahip inşaat makinalarının yurt içinde geliştirilmesi ve üretilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
Dar gelirliler başta olmak üzere, halkın temel konut ihtiyacının daha yüksek oranda karşılanması için gerekli önlemler alınacak; barınma sorununa sağlıklı ve alternatif çözümler geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.965)			
Tedbir 377. Nüfus artışının hızlı ve konut fiyatlarının yüksek olduğu şehirler başta olmak üzere dar gelir gruplarına yönelik sosyal konut üretiminin desteklenmesine yoğunlaşılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, BDDK, Yerel Yönetimler, TOKİ	Aralık Sonu	Kamu kaynaklarının kullanılmasında dar gelir gruplarının konut ihtiyacını karşılamaya yönelik sosyal ve kiralık konut projelerinin kredilendirilmesine öncelik sağlayıcı, bankaların ve yapımcıların dar gelirlilere yönelik projelerini destekleyici mekanizma ve finansman modelleri geliştirilecek, bu yönde gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

<p>Tedbir 378. Kamu binalarından başlamak üzere, sağlıklı, engelsiz, güvenli konut çevrelerinin oluşturulması ve konutlarda enerji verimliliğinin artırılması amacıyla yeni finansman modelleri geliştirilecektir.</p>	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, İLBANK, Yerel Yönetimler, TOKİ</p>	<p>Aralık Sonu</p>	<p>Mevcut ve yeni konut alanlarının engelsiz hale getirilmesi ve konutlarda güvenliğin ve enerji verimliliğinin artırılması amacıyla vergi indirimini, bankalar tarafından kredi, proje ve teknik destek sağlanması da içeren idari, teknik ve mali desteklerle piyasanın yönlendirilmesi için alternatif modeller geliştirilecek, mevzuat altyapısı hazırlanacaktır. Kamu konutlarında da buna yönelik projelerin uygulanmasına öncelik verilerek, bu durumun diğer projelere örnek olması sağlanacaktır.</p>
<p>Kamunun, konut piyasasında yönlendirici, düzenleyici, denetleyici ve destekleyici rolü güçlendirilecek, altyapısı hazır arsa üretimi hızlandırılacaktır. (Kalkınma Planı p.966)</p>			
<p>Tedbir 379. Konut ve konut alanlarında tasarım standartlarının geliştirilmesi ve bu standartların mevzuatla düzenlenmesi sağlanacaktır.</p>	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, İLBANK, Yerel Yönetimler, TOKİ, TSE, Üniversiteler, STK'lar</p>	<p>Aralık Sonu</p>	<p>Yerleşmelerin coğrafi ve tarihi yapıyla uyumlu, açık ve kapalı alan dengesi gözetilmiş, kapalı alan kullanımında verimliliği ve fonksiyonelliği esas alan dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten, güvenli, enerji verimli, ekonomik ve karşılanabilir maliyetlerde konut ve konut alanlarının oluşturulabilmesi için tasarım standartlarının geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması, mevzuatın geliştirilmesi, konut üretiminin bu standartlara uygun şekilde yönlendirilmesi desteklenecek, denetimin etkinleştirilmesi sağlanacaktır.</p>

Tedbir 380. Konut yapı kooperatifçiliğinin desteklenmesi amacıyla kredilendirme gibi yöntemler geliştirilecek ve kooperatiflerin şeffaflığı artırılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İLBANK, Yerel Yönetimler, TOKİ	Aralık Sonu	Konut kooperatifçiliğinin şeffaflığının ve etkinliğinin sağlanması amacıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen projenin tamamlanması sağlanacaktır. Kooperatiflerin işleyiş ve denetim süreçlerinde açıklığın sağlanması, kooperatifler ile ilgili bilgilerin paylaşımına yönelik yazılımların ve elektronik sistemlerin geliştirilmesine yönelik projeler desteklenecektir. Kooperatif mevzuatında düzenlenmeye gidilmesine, kooperatiflerin desteklenmesi için kredilendirme gibi yöntemlerin geliştirilmesine öncelik verilecektir.
---	--	-------------	--

2.2.3.4. Kentsel Altyapı

a) Mevcut Durum

2010 yılı itibarıyla içme ve kullanma suyu şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı yüzde 99 seviyesine ulaşmıştır. Yerleşime yeni açılan alanlar ve mevcut şebekelerin yenileme ve bakım çalışmaları dışında içme suyu şebeke inşası ihtiyacı azalırken içme suyunu arıtma ihtiyacı artmıştır.

Kanalizasyon şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı 2010 yılında yüzde 88, toplam nüfusa oranı ise yüzde 73 olarak gerçekleşmiştir. 5491 sayılı Çevre Kanunuyla nüfusu 2 binin üzerindeki belediyelerin atık su arıtma tesislerini belirli bir sürede tamamlamaları, aksi takdirde cezai müeyyidelerle karşı karşıya kalabilecekleri hükmü altına alınmıştır. 2010 yılında yüzde 62 olan atık su arıtmayla hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranının, 5491 sayılı Çevre Kanunu hükümleri çerçevesinde kademeli olarak 2017'ye kadar yüzde 100 olması gerekmektedir.

İlgili kanunlarda yapılan değişikliklerle DSİ'nin her türlü içme suyu ve atık su yatırımlarında yetkili kılınmasıyla kurumca gerçekleştirilebilecek içme suyu temini projesi talebi artmış, bunun yanında havza bazında kanalizasyon ve atık su arıtma tesisi yapımı hususunda çalışmalar başlatılmıştır. Artan taleplerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla DSİ'nin finansman modelinin sürdürülebilir hale getirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

İçme suyu kayıpları konusunda sağlıklı verilere ulaşılamamakla birlikte, faturalandırılamayan (kayıp/kaçak dâhil) su miktarının yüzde 55 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Su temin sistemindeki kayıp ve kaçaklar azaltılarak su kaynaklarının etkin kullanılması önemini korumaktadır.

Yatırım ve işletme maliyetleri, personel, teknoloji seçimi ve denetim gibi nedenlerle atık su altyapı hizmetlerinde yeterli etkinlik sağlanamamaktadır. Tarifelerin uygun düzeyde ayarlanması ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi de önem arz etmektedir.

SUKAP'tan faydalananabilecek proje sayısı 2013 yılında 2.597'ye ulaşmış olup 2011-2013 döneminde merkezi yönetim bütçesinden yaklaşık 1,4 milyar TL kaynak İLBANK aracılılığıyla belediyelere proje karşılığı hibe olarak kullanırmak üzere ayrılmıştır.

TÜİK verilerine göre 2010 yılında toplanan yaklaşık 25,3 milyon ton evsel nitelikli katı atığın yüzde 56,9'u düzenli depolama sahalarında, yüzde 1'i ise kompost tesislerinde bertaraf edilmiştir. Toplam kapasitesi 556 bin ton/yıl olan 5 kompost tesisinde yaklaşık 38 bin ton kompost üretilmiştir. 2013 yılı itibarıyla işletmede olan düzenli depolama tesisi sayısı 69 olup bu tesislerle 903 belediyede 44,5 milyon nüfusa hizmet verilmektedir. 30 adet düzenli depolama tesisi ise inşaat ve ihale aşamasındadır.

2012 yılında 34 tıbbi atık sterilizasyon ünitesi bulunmakta ve bu tesislerden 77 il yararlanmaktadırken 2013 yılı itibarıyla tesis sayısı 39'a, yararlanan il sayısı ise 79'a yükselmiştir.

2010 yılında piyasaya sürülen yaklaşık 2,5 milyon ton ambalajın yüzde 77'si geri kazanılmıştır. 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla 359 toplama-ayırma tesisi, 390 geri kazanım tesisi faaliyet göstermektedir.

2012 yılı verilerine göre tehlikeli atıkların yönetimi için 37 adet atık yakma ve beraber yakma, 201 adet tehlikeli atık geri kazanım ve 6 adet 1. sınıf düzenli depolama tesisi bulunmaktadır.

Katı atık üretiminde öncelikle, üretilen çöp miktarının azaltılması gerekmektedir. Ayrıca atığın kaynakta ayırtırılarak toplamaya hazır hale getirilmesi için hane halklarının bilinçlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Belediyeler, katı atık yönetiminde toplama ve taşıma konularındaki görevlerini büyük ölçüde yerine getirirken, bertaraf konusunda gereken etkinliği ve hassasiyeti göstermemektedir. Özellikle düzensiz depolama, depo sahalarının yer seçiminde yapılan hatalar ile işletme koşullarındaki olumsuzluklar önemli çevresel sorunlara sebep olmaktadır.

Mahalli idare birlik modeli katı atık yönetiminde belediyelerin zaman ve finansman kaynaklarını daha verimli kullanmaları açısından önemlidir. Bu yöntemle yürütülen katı atık projeleri artırmakla beraber kurulan tesislerin işletilmesinde yaşanan sıkıntılardır devam etmektedir.

Ambalaj atıklarının azaltılması, tekrar kullanımı, geri dönüşümü, geri kazanımı, kaynağında ayrı toplanması, taşınması ve ayırtırılması önemini korumaktadır.

Geri dönüşüm ve geri kazanıma yönelik farkındalık ve çevre bilincin artırılması, geri kazanılmış ikincil ürüne ait standartların geliştirilmesi, teşvik ve yönlendirme sisteminin geliştirilmesi atık yönetiminde ekonomik ve çevresel faydalardan açısından önemini korumaktadır.

Atık yağlar, atık pil ve akümülatörler, ömrünü tamamlamış lastikler, elektrikli ve elektronik eşya atıkları, hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atığı, ömrünü tamamlamış araçlar gibi özel atıkların toplanması, taşınması, geri kazanımı ve bertarafına yönelik çeşitli yönetmelikler çerçevesinde çalışmalar devam etmektedir.

Hızlı ve plansız kentleşme, kentlerde yaşanan yüksek nüfus artış hızı ve motorlu taşıt sahipliğindeki yükseliş; kent içi ulaşımda yaşanan aşırı yakıt tüketimi, çevre kirliliği, kazalar ve trafik sıkışıklığı sorunlarının artarak devam etmesine sebep olmaktadır.

Türkiye'de 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 11 büyükşehirde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Eskişehir, Kayseri, Samsun, Antalya, Konya ve Gaziantep) raylı toplu taşıma sistemi (metro, hafif raylı sistem, tramvay) işletilmektedir.

Raylı sistem projelerinin Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca genel bütçe kaynaklarından yaptırılması imkânı getirilmiştir. Bu kapsamında Bakanlıkça devalinan Ankara metro projelerinin yapımına devam edilmekte olup Kızılay-Çayyolu ve Batıkent-Sincan metro projelerinin 2013 yılı sonunda, Tandoğan-Keciören metro projesinin ise 2014 yılında tamamlanması beklenmektedir. Bunun yanında, İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait Bakırköy-Beylikdüzü, Bakırköy-Kirazlı ve 4.Levent-Darüşşafaka metro projelerinin de Bakanlığa devri gerçekleştirılmıştır.

b) Amaç ve Hedefler

Nüfusun sağlıklı ve güvenilir içme ve kullanma suyuna erişiminin sağlanması ve atık suyun insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin gerçekleştirilemesi temel amaçtır.

Belediye atıklarının öncelikli olarak kaynağında ayrıstırılarak, ekonomik değeri olan atıkların geri kazanılmak üzere diğer atıklarla karıştırılmadan toplanmasının sağlanması, geri kazanımı mümkün olmayan atıklar için düzenli depolama tesislerinin kurulması ve eski çöp sahalarının kapatılarak rehabilitasyonu temel amaçtır.

Kentlerimizde toplu taşıma sistemi yatırımlarında yolculuk talepleri esas alınacak, otobüs sistemlerinin yaygınlaştırılmasına öncelik verilecek, otobüslerin yetersiz kaldığı güzergâhlarda ise raylı sistemler tercih edilecektir. Bu doğrultuda doruk saatte ve tek yönde tramvay sistemleri için asgari 7.000 yolcu/saat, hafif raylı sistemler için asgari 10.000 yolcu/saat ve metro sistemleri için asgari 15.000 yolcu/saat düzeyinde yolculuk talebi şartı aranacaktır. Raylı sistem projelerinin yatırım programına alınması aşamasında projelerin ekonomik ve mali yapılabilitiğinin yanı sıra, teklif veren belediyenin mali yapısı da göz önünde bulundurulacaktır. Projelerin finansmanında öz kaynak kullanımı esas olacak, dış finansman kaynakları sadece yüksek teknoloji uygulamalarını içeren işlerin yapımında kullanılacaktır. Kent içi raylı sistem projelerinde yerli sanayiden azami ölçüde faydalanailecektir. Hazine garantili dış krediyle gerçekleştirilecek raylı sistem projelerinde toplam maliyetin asgari yüzde 25'i belediye öz kaynaklarından karşılaşacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
İçme suyu ve kanalizasyon yatırım ve hizmetlerinin sağlanması mali sürdürülebilirlik gözetilecektir. (Kalkınma Planı p.980)			
Tedbir 381. İçme suyu ve kanalizasyon yatırım taleplerinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için ilgili kurumların mali yapılarının sürdürülebilir olmasına yönelik finansman	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S); Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, DSİ, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Artan yatırım talebinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için DSİ Genel Müdürlüğü'nün içme suyu proje finansmanının sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasına yönelik finansman modeli

modelleri geliştirilecektir.			geliştirilecektir. Büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki alanlarını genişleten yasal düzenlemelere paralel olarak su ve kanalizasyon idarelerinin hukuki, kurumsal ve finansman yapısı hizmet kalitesini artırmak ve hizmet maliyetini insanı tüketim ihtiyaçlarını da gözterek kullanan öder prensibiyle karşılamak üzere bir model geliştirilecektir.
Yerleşim yerlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının tamamı karşılanacak, su kayıp-kaçakları önlenecek, mevcut şebekeler iyileştirilerek sağlıklı ve çevre dostu malzeme kullanımı yaygınlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.978)			
Tedbir 382. Suyun verimli kullanımı için hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S); Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, DSİ, İLBANK	Aralık Sonu	Su kayıp-kaçak oranının azaltılması için başlatılan mevzuat çalışmaları tamamlanacak, AB düzeyinde ve ekonomik olarak uygulanabilir seviyeye indirilmesi için bu amaca yönelik yatırımlar SUKAP kapsamında devam edecektir.
Katı atık yönetimi etkinleştirilerek atık azaltma, kaynaka ayrıştırma, toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak geliştirilecek; bilişimlendirmenin ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine öncelik verilecektir. Geri dönüştürülen malzemelerin üretimde kullanılması özendirilecektir. (Kalkınma Planı p.982)			
Tedbir 383. Bölgesel düzeyde atık yönetim plan çalışmaları tamamlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, İLBANK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Ulusal düzeyde etkin bir atık yönetim sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalar dikkate alınarak bölgesel atık yönetim plan çalışmaları tamamlanacaktır. Bu kapsamında mevzuatta öngörüldüğü şekilde düzenli depolama tesisilarının kurulması, katı atık miktarının azaltılması, geri kazanımın sağlanması, katı atık taşıma giderlerinin düşürülmesi ve gerekli olduğu hallerde uygun teknolojiye sahip aktarma istasyonlarının kurulmasına yönelik planlar oluşturulacaktır.
Tedbir 384. Katı atıkların kaynaka ayrıştırılarak, tekrar kullanım değerine sahip olanların ekonomiye kazandırılmasına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve halkın bilişimlendirilmesine ilişkin	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, MEB, İLBANK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Geri dönüşüm bilincinin oluşturulması amacıyla toplumun tüm kesimlerine yönelik eğitim çalışmaları düzenlenecektir. Hedef kitleye yönelik kılavuz ve broşürler hazırlanacaktır. Başta yerel yönetimler olmak üzere

çalışmalar artırılacaktır.			konuya ilgili kurum ve kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla sempozyum, çalıştay gibi etkinlikler düzenlenecektir.
Tedbir 385. Katı atık yönetiminde mahalli idare birliklerinin etkin çalışmasına yönelik usul ve esaslar belirlenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, İLBANK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Mahalli idare birlikleri tarafından kurulan tesislerin işletilmesi sırasında yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.
Tedbir 386. Belediye atıkları için Biyobozunur Atık Azaltımı Stratejisi ve Yönetim Planı hazırlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Söz konusu Strateji ve Yönetim Planıyla belediye atıklarının ön işlemede geri kazanım, kompostlaştırma, biyogaz üretimi veya enerji/madde geri kazanımı gibi yöntemler kullanılarak geri kazanıma ilişkin eylemler ve önlemler belirlenecektir.
Tedbir 387. Tüm atık türleri için atık miktarı ve kompozisyonuna yönelik veriler toplanarak kayıt altına alınacak ve etkin bir denetim sistemi kurulacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TÜİK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Tüm atık türlerine yönelik farklı veya müşterek yönetim sistemi vasıtasyyla atık miktarı ve kompozisyonu dahil olmak üzere üretimden nihai bertarafa kadar geçen sürede atık verilerinin kayıt altına alınması sağlanacaktır.
Tedbir 388. Ambalaj atıkları kaynağında ayrı toplanarak ikili toplama sistemi yaygınlaştırılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Çevre ve Şehircilik Bakanlığında Katı Atıkların Toplanmasına İlişkin Tebliğ Taslağı hazırlanmış olup ikili toplama sistemi ile evlerden atıkların sarı torba (biyobozunur atıklar için) ve mavi torba (geri kazanılabilir atıklar için) olmak üzere ayrı toplanması hedeflenmiştir. Bu kapsamında 425 belediyede ambalaj atıkları yönetim planları hazırlanmış olup belediye sayısının 500'e çıkarılması hedeflenmektedir. Bakanlıkça gerekli teknik destek sağlanarak ambalaj atıkları yönetim planlarına uygun olarak atıkların kaynağından ayrı toplanması sağlanacaktır.
Kentiçi ulaşımda kurumlar arası koordinasyon geliştirilecek, daha etkin planlama ve yönetim sağlanacak, kentiçi ulaşım altyapısının diğer altyapılarla entegrasyonu güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.983)			

Tedbir 389. Kentiçi raylı sistem projelerinin incelenmesi ve onaylanmasına ilişkin esasları düzenlemeye yönelik yönetmelik hazırlanacaktır.	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (AYGM) (S), Kalkınma Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri	Aralık Sonu	655 sayılı Kanun Hükümünde Kararname gereğince kentiçi raylı sistem projelerinin incelenmesi ve onaylanmasına ilişkin esasları düzenlemeye yönelik yönetmelik hazırlanacaktır.
---	---	-------------	--

2.2.3.5. Mahalli İdareler

a) Mevcut Durum

2012 yılı itibarıyla, 81 il özel idaresi, 2.950 belediye, 34.340 köy ile il özel idareleri, belediyeler ve köylerin üye oldukları 1.411 mahalli idare birliği bulunmaktadır. 2012 yılı ADNKS sonuçlarına göre belediyelerde 63.743.047 kişi yaşamakta olup bu nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 84,3'tür.

Mahalli idarelerde çıkarılan norm kadro yönetmelikleriyle personel istihdamına belli bir disiplin getirilmiş olup 2011 yılı itibarıyla, mahalli idarelerde çalışan personel sayısı 266.527 iken bu sayı 2012 yılında 258.320'ye düşmüştür.

2012 ve 2013 yıllarında yapılan düzenlemelerle büyükşehir belediye sayısı 30'a yükselmekte, büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırları ile bütünlendirilmekte, büyükşehirlerdeki il özel idareleri ile belde belediyeleri ve köyler kaldırılmaktadır. Ayrıca, 2011 yılı ADNKS sonuçlarına göre büyükşehir belediyesi dışındaki illerde nüfusu 2 binin altındaki belediyeler köye dönüştürülerek ve genel bütçeden belediyelere aktarılan paylar yeniden düzenlenmektedir. 2014 yılı mahalli idare seçimleri sonrasında toplam belediye sayısının 1.395'e düşmesi ve toplam nüfusun yüzde 90'ından fazlasının belediye sınırları içerisinde kalması beklenmektedir.

Merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, kaynak paylaşımı ve hizmet ilişkilerinin esaslarına yönelik yasal düzenlemeler çerçevesinde ülke düzeyinde belirli hizmet seviyesine ulaşmak için merkezi idarece gerekli standartların belirlenmesi ve bunlara uyumun sağlanmasına ilişkin denetim ihtiyacı devam etmektedir.

Mahalli idarelerin yeni yasal düzenlemelerle genişleyen hizmet alanları ile artan görev ve sorumlulukları da dikkate alınarak idari, mali ve teknik kapasitelerinin oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede, özellikle büyükşehirlerde hizmete ulaşmayı kolaylaştmak, altyapı hizmetlerinin sunumunda maliyetleri düşürmek, genişleyen hizmet alanlarında bulunan yerleşim bölgesi olmayan tarım arazileri, meralar, orman alanları ve ekolojik hassasiyeti bulunan bölgeleri korumak, yerindelik ilkesini zayıflatmamak gibi hususlara öncelik verilerek hizmet sunum yöntemlerinin yeni bir model çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mahalli idarelerin hizmet önceliklerini ve finansman imkânlarını belirleyememeleri, bu idareleri teknoloji transferi ve büyük finansman gerektiren yatırım projelerinin yanı sıra diğer projeleri için de borçlanmaya yöneltmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Mahalli idareler daha etkin, hızlı ve nitelikli hizmet sunabilen, katılımcı, şeffaf, çevreye duyarlı, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten ve mali sürdürülebilirliği sağlamış bir yapıya kavuşturularak, vatandaşlara sunulan hizmetlerden duyulan memnuniyet en üst düzeye çıkarılacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu/ İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Mahalli idarelerin hizmet standartlarını uygulaması konusunda merkezi yönetimin etkili denetimi sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.1005)			
Tedbir 390. Yerel yönetimlerin asgari hizmet standartlarını belirlemeye yönelik mevzuat düzenlemesi ve teknik standart belirlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.	İşleri Bakanlığı (S), TODAİE, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Meslek Odaları	Aralık Sonu	Ülke genelinde hizmet kalite ve standartlarının sağlanması amacıyla gerekli ilke ve kriterlerin ilgili bakanlıklarca belirlenmesi ve yerel yönetimlerin bu standartlara uygun hizmet vermesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Bu kapsamında TODAİE tarafından yürütülen bir proje çerçevesinde yerel yönetimlerin hizmet alanlarına ilişkin standart ihtiyacı ve önerileri araştırılmakta olup, çalışma sonucunda belirlenecek ihtiyaça göre gerekli mevzuat değişikliği ve teknik standart belirlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.
Büyükşehir belediyelerinin genişleyen hizmet alanları ve farklılaşan görev ve sorumluluklarıyla uyumlu, her kademede hizmetin niteliğine göre farklılaşan ve mekânsal özellikleri dikkate alan düzenlemeler yapılacaktır. (Kalkınma Planı p.1001)			
Tedbir 391. Büyükşehir belediyelerinin hizmet sunum yöntemleri yeni bir model çerçevesinde değerlendirilerek gerekli idari, kurumsal ve mevzuat düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.	İşleri Bakanlığı (S), Yerel Yönetimler, TODAİE, Türkiye Belediyeler Birliği, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Büyükşehirlerde genişletilen alan ve yetkiler çerçevesinde hizmete ulaşmayı kolaylaştırmak, hizmetlerin sunumunda maliyetleri düşürmek, ekolojik dengeyi ve çevreyi korumak, yerindenlik ilkesini güçlendirmek gibi amaçlarla hizmet sunum yöntemleri geliştirilecektir. Bu kapsamında TODAİE tarafından yürütülen bir proje çerçevesinde çalışmalar başlatılmış olup, bu araştırma sonuçlarından da yararlanılarak gerekli idari, kurumsal ve mevzuat düzenlemeleri

			başlatılacaktır.
Başa yeni kurulan büyükşehir belediyeleri olmak üzere mahalli idarelerde çalışan personelin uzmanlaşma düzeyi yükseltilecek, proje hazırlama, finansman, uygulama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim, katılımcı yöntemler ve benzeri konularda kapasiteleri artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1000)			
Tedbir 392. Başta yeni kurulan büyükşehir belediyeleri olmak üzere mahalli idarelerde çalışan personelin kapasitelerini artırmaya yönelik eğitim çalışmaları düzenlenecektir.	İçişleri Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, TODAİE, Türkiye Belediyeler Birliği, Kalkınma Ajansları, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Mahalli idarelerde çalışan personelin uzmanlaşma düzeyi yükseltilecek, proje hazırlama, finansman, uygulama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim, katılımcı yöntemler ve benzeri konularda kapasiteleri artırılmak üzere ilgili kurumlar tarafından eğitim çalışmaları düzenlenecektir.

2.2.3.6. Kırsal Kalkınma

a) Mevcut durum

Kır ve kent ayrimına esas teşkil eden 20 bin nüfus eşiği baz alındığında ADNKS sonuçlarına göre nüfusun 2011 yılında yüzde 28,2'si, 2012 yılında ise yüzde 27,7'si kırsal alanda yaşamaktadır. 2012 itibarıyla yerleşim yerlerine göre dağılımı incelendiğinde kırsal nüfusun; yüzde 57'si köylerde, yüzde 24'ü beldelerde ve yüzde 19'u ilçe merkezlerinde yaşamaktadır.

Şehir nüfusunun il ve ilçe merkezlerindeki nüfus olarak tanımlanması durumunda ise nüfusun 2011 yılında yüzde 23,2'si, 2012 yılında ise yüzde 22,7'si köylerde yaşamaktadır. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, 2012 yılı itibarıyla 34.340 köy, yaklaşık 47 bin köy bağlısı ve 1.977 köy belediyesi (belde) statüsünde yerleşim yeri bulunmaktadır. 6360 sayılı Kanunla birlikte tüzel kişiliklerini kaybederek büyükşehir belediyeleri hizmet bölgesi kapsamına girecek köy nüfusu yaklaşık 10,4 milyon olup, 2012 yılı itibarıyla bu nüfus toplam köy nüfusunun yüzde 60,6'sına karşılık gelmektedir. Büyükşehir belediyesine sahip olmayan geri kalan 51 ildeki köy nüfusu ise yaklaşık 6,8 milyon kişidir.

Kırsal istihdamın tarım sektörüne bağımlılığı önemini korumaktadır. Tarım sektörünün kırsal istihdamındaki payı 2011-2012 döneminde önemli bir değişim göstermemiştir. 2012 yılında kırsal istihdamın yaklaşık yüzde 62'sine karşılık gelen 5,3 milyon kişi tarımda istihdam edilmektedir. Yüzde 38'ine karşılık gelen 3,3 milyon kişi ise tarım dışı sektörlerde istihdam edilmektedir. İşgücüne katılma oranı ise kırsal kesimde 2011 yılında yüzde 54,9 iken, 2012 yılında yüzde 53,6'ya gerilemiştir. Bu oran ülke genelinde ise yüzde 49,9'dan yüzde 50,0'ye yükselmiştir. Aynı dönemde işsizlik oranı kırsal kesimde yüzde 5,8'den yüzde 5,5'e gerilerken, ülke genelinde ise yüzde 9,8'den yüzde 9,2'ye gerilemiştir.

Kırsal kesimdeki kalkınma sürecini ulusal politika önceliklerimiz temelinde programlara dayalı ve izlenebilir bir yapıya kavuşturmak amacıyla hazırlanan Kırsal Kalkınma Planının uygulama, koordinasyon, izleme ve değerlendirme yapısının kurumlar arası işbirliğiyle tesis edilmesini sağlayacak Başbakanlık Genelgesi 14 Aralık 2012'de

yayımlanmıştır. Genelgeye göre oluşturulan Kırsal Kalkınma Planı İzleme Komitesi, merkezi ve yerel idarelerin katılımıyla ilk toplantısını Nisan 2013'te gerçekleştirmiştir.

Diğer taraftan, yararlanıcıların eş-finansman katkısıyla yürütülen proje temelli tarım ve kırsal kalkınma mali destek programları da farklı kurumlarca yürütülmektedir. Bu kapsamında, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP), Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunca (TKDK) Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı ile kalkınma ajansları destek programlarının uygulamaları sürdürülmektedir. Bu destekler arasındaki eşgüdüm ve tamamlayıcılık ilgili kurumlar arasında yerel ve merkezi düzeyde takip edilmektedir.

IPARD Programı (2007-2013) kapsamında ülkemize sağlanan fonların kullanımı iki aşama halinde devam etmektedir. Birinci aşamada 20 il ve ikinci aşamada 22 il olmak üzere toplam 42 ilde TKDK il koordinatörlüklerince yürütülen program için bugüne kadar 10 adet proje çağrısı yapılmıştır. Ekim 2013 itibarıyla, bu çağrırlarda kabul edilen 1.725 projenin uygulayıcılarıyla toplam destek miktarı yaklaşık 611 milyon TL olan hibe desteği sözleşmesi imzalanmıştır.

2005 yılından itibaren 79 ilde (İstanbul ve Kocaeli illeri hariç) uygulanan Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) kapsamında ülke genelinde köy yolu, köy içme suyu, küçük ölçekli sulama işleri ve atık su konularında yerel idarelerin köy alt yapısı projelerine destek sağlanmaya devam edilmektedir. Projeye 2012 yılında tahsis edilen 550 milyon TL ödenekle; yaklaşık rakamlarla 3 bin km stabilize yol, 5.750 km asfalt yol, 166 km beton yol inşa edilmiş; 5.850 km yol onarılmış; 1,6 milyon m² alana kilit parke döşenmiş; 3.160 adet ünitede içme suyu ve 23 ünitede atık su projesi yürütülmüş ve 900 hektar tarım alanı da sulamaya kavuşturulmuştur. Projeye 2013 yılında ise yaklaşık 878 milyon TL kaynak tahsis edilmiştir.

b) Amaç ve Hedefler

Kırsal kalkınmada temel amaç yerel potansiyelin değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasıdır.

Bu kapsamında, kırsal kalkınma politikaları; tarım sektöründeki yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkan işsizlik ve yoksulluk başta olmak üzere, göçten kaynaklanan sosyo-ekonomik olumsuzlukların azaltılması amacıyla tarım politikalarını tamamlayıcı bir şekilde uygulanacaktır. Tarım sektörü istihdamındaki çözümenin kırsal ve kentsel işgücü piyasaları üzerinde oluşturacağı sorunlara karşı kırsal kalkınma politikaları çerçevesinde özel tedbirler alınacaktır.

Kırsal kalkınma destekleme programlarının istihdam odaklı ve yerel yönetişimi güçlendirerek şekilde tasarılanması sağlanacak, destekleme programları arasında uyum ve tamamlayıcılık gözetilecek ve tarım havzalarına yönelik çalışmalar da dahil olmak üzere uygulama ölçekleri bölgelik gelisme politikalarıyla uyumlu olarak belirlenecektir. IPARD Programının uygulandığı illerde kalkınma ajansları ile diğer kuruluşların verdiği teknik ve mali desteklerin tamamlayıcılığı güçlendirilecektir.

Başta yeni kurulanlar olmak üzere büyükşehir belediyelerinin yeni görev alanları ve kırsal kesime hizmet sunumu öncelikli idari, teknik ve beşeri kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, büyükşehir belediyelerinin kırsal kesime yönelik görevlerini etkin

şekilde yerine getirebilmelerini sağlayacak farklı planlama, örgütlenme ve hizmet sunum modelleri geliştirilecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Kırsal kalkınma destekleri tarımda rekabet gücünü iyileştirecek şekilde kullanırlıacaktır. Bu alanda AB kaynakları ve ulusal kaynaklar arasında hedef birliği güçlendirilecek, potansiyel yararlanıcılar ve coğrafi kapsam bakımından uyum ve tamamlayıcılık ilişkisi geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1019)			
Tedbir 393. Kırsal Kalkınma Planı izleme sisteminin kurulumu tamamlanacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, TÜİK, Kalkınma Ajansları, STK'lar, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Kırsal Kalkınma Planında belirtilen temel çerçeveye uyumlu olarak Planın izleme ve değerlendirme yapısının esas ve usullerini düzenleyen Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde oluşturulan İzleme Komitesinin ve İzleme Bilgi Sistemi'nin etkin şekilde çalışması sağlanacaktır.
Tedbir 394. Onuncu Kalkınma Planı dönemindeki ulusal kırsal politika belgeleri kurumlar arası işbirliği temelinde hazırlanacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, TÜİK, Kalkınma Ajansları, STK'lar, Yerel Yönetimler	Eylül Sonu	Öncelikle yeni dönem Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS), sonrasında UKKS ile uyumlu olarak IPARD Programı-II (2014-2020) ile Kırsal Kalkınma Eylem Planı (2014-2018) hazırlanacaktır. Bu dokümanların hazırlık süreci, Kırsal Kalkınma Planı İzleme Komitesinde görüşüldükten sonra kesinleştirilecektir.
Kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki ulusal verilerin kir-kent ve il bazında yayımlanması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.1027)			
Tedbir 395. Kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki ulusal verilerin kir-kent ve il bazında yayımlanması sağlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Kırsal alan tanımı şehir merkezlerine uzaklık ve diğer uygun parametrelere göre kademeli şekilde tanımlanacak, temel kırsal kalkınma göstergelerinin, iller bazında hazırlanarak, Resmi İstatistik Programına uyumu ve entegrasyonu sağlanacaktır.
Büyükşehir kapsamındaki başta olmak üzere ilçe düzeyinden kırsal alana hizmet sunum kapasitesini güçlendirecek kurumsallaşma sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.1026)			
Tedbir 396. Büyükşehir belediyelerinin kırsal kesime yönelik	İçişleri Bakanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Gıda, Tarım ve	Aralık Sonu	Büyükşehir belediyelerinin kırsal kesime yönelik hizmetlerini yerine

hizmetlerini yerine getirebilmelerini sağlayacak farklı planlama, örgütlenme ve hizmet sunum modelleri geliştirilecektir.	Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler		getirebilmeleri için yenilikçi hizmet sunum modelleri geliştirilecektir. Bu kapsamında gerekli mevzuat çalışmaları yapılarak büyükşehir belediyelerine kırsal hizmetlerin planlama ve sunumunda gerekli esneklik sağlanacaktır.
Kırsal kalkınma destekleri ulusal politika önceliklerine katkı sağlayacak şekilde programlanacaktır. (Kalkınma Planı p.1019)			
Tedbir 397. IPARD Programının uygulandığı illerde potansiyel yararlanıcılarla yönelik proje geliştirme ve uygulama eğitimleri artırılacaktır.	TKDK (S), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Hazine Müsteşarı	Aralık Sonu	Ülkemize tahsis edilen IPARD kaynağından azami ölçüde yararlanmak amacıyla uygun başvuru sahiplerine yönelik eğitim, bilgilendirme ve tanıtım etkinlikleri diğer kurumlarca yürütülen destek programları da gözetilerek iller bazında yürütülecektir.
Kırsal yerleşimlerin farklı sektörlerdeki ihtiyaçlarının bir arada programlanmasıından oluşan ilce bazlı yerel kalkınma programı hazırlanacaktır. Programın tasarımı şehirlere yakınlık durumuna göre, orta ve uzak kırsal yörenlerin şartları dikkate alınarak farklılaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1024)			
Tedbir 398. Kırsal yerleşimlerin farklı sektörlerdeki ihtiyaçlarının bir arada programlanmasıından oluşan ilce bazında yerel kalkınma programları hazırlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Kalkınma Ajansları	Aralık Sonu	KÖYDES Projesi deneyimleri de gözetilerek, uygulamanın genel esas ve usulleri merkezi düzeyde, programların tasarım ve uygulaması ise yerel düzeyde gerçekleştirilecektir. İlçe programları, şehirlere yakınlık durumuna göre, orta ve uzak kırsal yörenlerin şartları dikkate alınarak farklılaştırılacaktır.

2.2.3.7. Çevrenin Korunması

a) Mevcut Durum

Türkiye'nin kalkınma politikaları, uluslararası gelişmelere paralel olarak ekonomi-çevre-toplum etkileşimleri çerçevesinde, sürdürülebilir kalkınmaya doğru bir gelişim göstermektedir. Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için küresel ölçekte başlayan yeni büyümeye modeli arayışlarıyla birlikte "yeşil büyümeye" yaklaşımı önem kazanmaya başlamıştır. Bu kapsamda çevrenin korunması, kalitesinin iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın ilkelerinin hayatı geçirilmesi ve yeşil büyümeye yaklaşımının ıçselleştirilmesine yönelik politika ve stratejiler geliştirilmekte; mevzuat ve kurumsal yapılanmanın güçlendirilmesi yönünde proje ve programlar hayatı geçirilmektedir.

2012 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) sonucunda kabul edilen ve önmüzdeki dönemde izlenmesi gereken temel ilke ve politikaları ortaya koyan İstediğimiz Gelecek Belgesi uyarınca başlatılan 2015 sonrası kalkınma gündemini oluşturacak hükümetler arası müzakereler başlatılmıştır.

Birleşmiş Milletler çatısı altında 2020 yılı sonrasında küresel iklim değişikliği ile mücadele politikalarının belirlendiği müzakere sürecine, İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulunun yönlendirmeleri doğrultusunda, ülkemiz için daha kabul edilebilir bir uluslararası çerçeve sağlanması amacıyla katılım ve katkı sağlanmaktadır. Diğer taraftan ülkemiz 2013 yılında 2. İklim Değişikliği Ulusal Bildirimini Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryasına ilemiştir.

Ülkemizin sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ve genetik kaynakların korunması ve kullanımında sürdürülebilirliğin sağlanması temel teşkil edecek mevzuat ve planlama çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir. Özellikle farklı kuruluşlar tarafından yürütülen biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların tespiti ve izlenmesine ilişkin projelerin koordinasyonunun güçlendirilmesi ve kuruluşlar arasında işbirliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülke genelinde biyolojik çeşitliliğin tespiti ve haritalanması çalışmalarının tamamlanmasıyla önemli bir eksiklik giderilmiş olacaktır.

b) Amaç ve Hedefler

Ekonominik ve sosyal gelişme sağlanması, toplumun çevre duyarlılığı ve bilincinin artırılması, bugünün ve gelecek nesillerin kısıtlı doğal kaynaklardan faydalananmasını güvence altına alacak şekilde çevrenin korunması ve kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır.

Enerji, sanayi, tarım, ulaştırma, inşaat, hizmetler ve şehirleşme gibi alanlarda, çevre dostu yaklaşımlarla yeni iş imkânlarının, gelir kaynaklarının, ürün ve teknolojilerin geliştirilmesine olanak tanıyan fırsatların değerlendirilerek yeşil büyümeyenin sağlanması hedeflenmektedir.

Sera gazı emisyonlarının izlenmesi mekanizmasının geliştirilmesi ve iklim değişikliği ulusal bildirimi için gerekli teknik çalışmalar yürütülecektir. Türkiye'nin iklim değişikliğinden en çok etkilenen sekktörlerinde uyum çalışmaları yürütülecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Üretim ve hizmetlerde yenilenebilir enerji, eko-verimlilik, temiz üretim teknolojileri gibi çevre dostu uygulamalar desteklenecek, çevre dostu yeni ürünlerin geliştirilmesi ve markalaşması teşvik edilecektir. (Kalkınma Planı p.1035)			
Tedbir 399, Sanayinin sürdürülebilir büyümesi ve uluslararası rekabet gücünün artırılması amacıyla, ülke genelinde verimlilik ve temiz üretimi potansiyeli belirlenecektir. Bu kapsamında pilot sektörlerde temiz üretim ve yaşam döngüsü analizi çalışmaları yapılarak, karar	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, STK'lar, Sektör Birlikleri, Sanayi Odaları, Üniversiteler	Aralık Sonu	Sanayide Kaynak Verimliliği Potansiyelinin Belirlenmesi projesi yapılacaktır.

verme ve politika oluşturma süreçlerine çevre dostu uygulamalar entegre edilecektir.			
Çevre yönetiminde görev, yetki ve sorumluluklardaki belirsizlik ve yetersizlikler giderilecek, denetim mekanizmaları güçlendirilecek; özel sektörün, yerel yönetimlerin ve STK'ların rolü artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1033)			
Tedbir 400. Çevre mevzuatının etkin uygulanması için ölçüm, izleme, denetim, kontrol ve raporlama altyapısı güncellenecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S) Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetmimler	Aralık	Çevre mevzuatının etkili bir şekilde uygulanması için başta su, hava, toprak olmak üzere doğa korumaya ve kırılığı önlemeye yönelik kapasite geliştirme çalışmalarına devam edilecektir. Bu kapsamda ölçme, izleme ve denetim altyapısı günün teknolojisine uygun yöntem ve araçlarla geliştirilecektir. Hava kalitesi izleme, nitrat ölçümü ve laboratuvar altyapısının geliştirilmesi gibi gevresel izleme ve denetim faaliyetleri açısından gerekli araç gereç ve makine-teçhizat ihtiyacı giderilecektir.
Tedbir 401. Tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve kullanımında sürdürülebilirliğin sağlanmasıına yönelik mevzuat ve kurumsal düzenlemeler tamamlanacak, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanacaktır.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İlgili Kamu Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Mevzuat ve kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacak, biyolojik çeşitliliğin tespiti ve izlenmesine ilişkin projeler kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği içerisinde yürütülecektir. Koruma ve sürdürülebilir kullanıma yönelik bilinçlendirme çalışmaları devam ettirilecektir.
Doğal kaynakların ve ekosistem hizmetlerinin değeri ölçülecek politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde dikkate alınacaktır. (Kalkınma Planı p.1037)			
Tedbir 402. Tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarının bilimsel olarak yeniden değerlendirilmesi yapılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Üniversiteler	Aralık Sonu	Özel çevre koruma alanlarında biyolojik çeşitlilik araştırmaları ve haritalama çalışmalarıyla yeni mevzuat doğrultusunda mevcut tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarının statülerinin yeniden değerlendirilmesine ilişkin projeler yapılacaktır.
İklim değişikliği ile mücadele ve uyum çalışmaları ülke gerçekleri gözetilerek "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" ile "göreceli kabiliyetler" ilkeleri doğrultusunda sürülecektir. (Kalkınma Planı p.1040)			

Tedbir 403. Uluslararası İklim değişikliği müzakerelerine "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" ile "göreceli kabiliyetler" ilkeleri doğrultusunda ülkemizin büyümeye hedefleri çerçevesinde katılım sağlanacaktır.	Dişleri Bakanlığı (S), İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu Üyeleri	Aralık Sonu	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi altında yürütülmekte olan uluslararası iklim değişikliği müzakerelerinde, ülkemizin 2020 yılı sonrası uygulanması planlanan yeni anlaşmada daha adil bir pozisyon alması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
---	---	-------------	---

2.2.3.8. Toprak ve Su Kaynakları Yönetimi

a) Mevcut Durum

Ülkemizde mevcut 112 milyar m³ kullanılabilir su kaynağından yararlanma oranı yaklaşık yüzde 39 olup, bu kaynağın 32 milyar m³'ü (yüzde 73) sulamada, 7 milyar m³'ü (yüzde 16) içme ve kullanmadır, 5 milyar m³'ü (yüzde 11) sanayide kullanılmaktadır. Ülkemiz, 2013 yılı itibarıyla kişi başına düşen yaklaşık 1.500 m³ kullanılabilir su miktarı ile su kısıtlı bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. 2030 yılında kişi başına düşen 1.100 m³ kullanılabilir su miktarıyla, Türkiye su sıkıntısı çeken bir ülke durumuna gelebilecektir.

Su havzalarının koruma alanlarındaki evsel, endüstriyel ve tarımsal kirlilik, özellikle içme ve kullanma suyu teminini güçlendirmektedir. Su yönetiminde etkinliği sağlamak üzere havza bazında entegre koruma ve kontrollü kullanma ilkeleri ile her türlü baskı ve etkilerin belirlenerek tedbirlerin ortaya konulduğu 25 havzanın tamamı için koruma eylem planları hazırlanmış olup ilk aşamada Ergene Havzası Koruma Eylem Planının uygulanmasına başlanmıştır.

Artan talep, kuraklık ve su toplama havzalarındaki kirlenme sonucu mevcut su miktarı yetersiz hale gelmektedir. Planlama, izleme, değerlendirme ve yaptırımlı eksikliği, kurumlar arasında görev ve sorumluluk dağılımının net olmaması ve eşgüdüm sağlanamaması, ortak veri tabanı ve bilgi akışı yetersizliği ve yeterli düzeyde Ar-Ge yapılamaması gibi hususlar, su kaynakları yönetiminde karşılaşılan sorunlardır.

İklim değişikliği, kuraklık ve taşınır su kaynaklarının temininde ve kalitesinde önemli değişikliklere yol açacaktır. Bu doğrultuda iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve uyum çalışmalarının yürütülmesi önem arz etmektedir.

Yeraltı sularının kimyasal durumu, miktarı ve kullanımıyla ilgili münferit çalışmalar bulunmakla birlikte bu kaynakların etkin ve sürdürülebilir yönetimi açısından kalite ve miktarına ilişkin kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Şişelenmiş su sanayi ürünleri dünyada olduğu gibi ülkemizde de pazar payını hızla artırmaktadır. Türkiye'deki toplam üretim, 2011 yılında 9,3 milyar litreye ve yaklaşık 6 milyar TL'lik pazar hacmine ulaşmıştır. Aynı yıl kişi başına tüketim ise 135 litre seviyesinde gerçekleşmiştir. Şişelenmiş suyun temin edilmesi, sunulması, şişe ve damacanaların yeniden kullanılmasına ilişkin kriterlerin belirlenmesi ve denetimiyle ilgili mevzuatın geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Hızlı şehirleşmeyle turizm ve sanayi sektörlerindeki gelişmenin ortaya çıkardığı arazi ihtiyacı, tarım toprağı varlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra, yanlış tarımsal faaliyetler ve arazinin kabiliyeti dışında kullanımı sonucu toprak yapısının bozulması da tarım arazilerinin tarım dışına çıkışmasına neden olmaktadır. Tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve gıda güvenliği açısından tarım arazilerinin niteliklerinin bozulmasının önlenmesi, korunması ve geliştirilmesi için planlı kullanımın sağlanması önem arz etmektedir.

Toprak kaynaklarının, toprağın kabiliyetleri doğrultusunda ve arazi kullanımının planlanması temelinde değerlendirilmesi önemini korumaktadır. Toprağın korunması ve verimli kullanılması için çölleşme ve kuraklığa mücadele alanında hazırlanan strateji ve eylem planlarının etkin bir şekilde uygulanması, erozyonla mücadele etkinleştirilmesi, kirliliğin önlenmesi, toprak yönetiminde koordinasyonun güçlendirilmesi öncelikli görülmektedir.

Su kaynaklarının tarım sektöründe etkin kullanımı ve yönetiminin taşıdığı önemi belirgin biçimde ortaya koyan veriler çerçevesinde, Onuncu Kalkınma Planının amaçlarına ulaşılabilmesi açısından kritik reform alanları için tasarlanan Öncelikli Dönüşüm Programları (ÖDP) arası Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı da dâhil edilmiş bulunmaktadır.

Mevcut Sulama Altyapısının Modernizasyonu ve Etkinliğinin Arttırılması, Suyun Bilingeli Kullanımı İçin Tarım Üreticilerine Yönelik Eğitim ve Yayının Arttırılması, Destekleme Politikalarının Su Kısıtı Esas Alınarak Gözden Geçirilmesi, Su Havzaları Bazında Su Bütcesi Çalışmaları Yapılması, Sulamada Kurumsal Yapıların Etkinleştirilmesi bileşenlerinden oluşan ÖDP'nin Orman ve Su İşleri Bakanlığının koordinasyonunda ve öncelikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının desteğiyle yürütülmlesi öngörmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Su ve toprak kaynaklarının miktarının ve kalitesinin korunması, geliştirilmesi ve talebin en yüksek olduğu tarım sektörü başta olmak üzere sürdürülebilir kullanımını sağlayacak bir yönetim sisteminin geliştirilmesi temel amaçtır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Su yönetimine ilişkin mevzuattaki eksiklik ve belirsizlikler giderilerek kurumların görev, yetki ve sorumlulukları netleştirilecek, su yönetimiyle ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1048)			
Tedbir 404. Su kaynaklarının etkin kullanımı ve korunması için bütüncül su kaynakları yönetimi modeli geliştirilecektir.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, DSİ, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Bütüncül su kaynakları yönetimi amacıyla 2012 yılında oluşturulan Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu'nun eşgüdümünde yer üstü ve yer altı su kaynaklarını kapsayan hukuki, kurumsal ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapılacaktır. Su kaynaklarının havza

			bazında yönetiminin sağlanması için strateji ve plan çalışmaları sürdürülecektir.
Tedbir 405. Şişelenmiş suların denetimi konusundaki mevzuat değişikliği çalışmaları tamamlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı (S), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, DSİ, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Şişelenmiş suların denetimi konusundaki mevzuat günün şart ve ihtiyaçlarına göre güncellenecektir.
İklim değişikliğinin ve su havzalarındaki tüm faaliyetlerin su miktarı ve kalitesine etkileri değerlendirilerek havzalarda su tasarrufu sağlama, kuraklığa mücadele ve kirlilik önleme başta olmak üzere gerekli önlemler alınacaktır. (Kalkınma Planı p.1052)			
Tedbir 406. İklim değişikliğinin su kaynakları üzerine etkisi projesi tamamlanacaktır.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, DSİ, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	Tüm havzalarda iklim değişikliğinin etkilerini tespit etmek ve iklim değişikliğine uyumu sağlamak üzere yürütülen proje tamamlanacaktır.
Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı			
Tedbir 407. Tarımsal kaynaklı su kirliliğinin önlenmesine yönelik uygulama projeleri yaygınlaştırılacaktır.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DSİ Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Bilincsiz tarımsal girdi kullanımının yaratabileceği olumsuzlukların önlenmesine yönelik çalışmaların hızlandırılması öngörmektedir.
Özel öneme sahip doğal korunan alanlar başta olmak üzere, nitelikli tarım arazileri ve orman varlığını koruyacak tedbirler alınacaktır. Bu kapsamında özellikle çölleşme ve erozyona karşı mücadele etkinleştirilecek, tarımsal faaliyetlerin toprak kaynakları üzerindeki çevresel ve sosyal etkileri izlenerek önleyici tedbirler yoğunlaştırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1053)			
Tedbir 408. Çölleşme ve erozyonla mücadeleye ilişkin izleme sistemleri geliştirilecek ve uygulama projeleri hazırlanacaktır.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Çölleşme ve erozyonla mücadelede etkinliği artırmak amacıyla çölleşme ve erozyonla mücadeleye ilişkin ulusal strateji ve eylem planlarının yürürlüğe konulmasıyla birlikte izleme sistemleri geliştirilecek ve uygulama projeleri hazırlanacaktır.
Güncel ve sağlıklı arazi bilgilerine ulaşabilmeyi teminen, uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemlerinden faydalananlarak Ulusal Toprak Veri Tabanı oluşturulacak ve arazi kullanım planlaması yapılarak tarım başta olmak üzere toprağın etkin kullanımı sağlanacaktır.(Kalkınma Planı p.1054)			
Tedbir 409. Tarımsal amaçlı arazi	Gıda, Tarım ve	Aralık	Sağlıklı arazi bilgilerine

kullanım planlarının hazırlanması için gerekli altyapı kurulacaktır.	Hayvancılık Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü	Sonu	ulaşılabilirliği için uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri gibi olanaklar kullanılarak Ulusal Toprak Veri Tabanının oluşturulması ve tarımda toprağın etkin kullanımı için arazi kullanım planlamasının yapılması öngörmektedir.
Sulamada sürdürülebilirliğin sağlanması açısından yeraltı su kaynaklarına yönelik miktar kısıtlaması, farklı fiyatlandırma gibi alternatifler geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1055)			
Tedbir 410. Yeraltı su kaynaklarının tarımda kontrollü kullanımının sağlanmasımeye yönelik miktar kısıtlaması ve fiyatlandırma mekanizmaları geliştirilecektir.	Orman ve Su İşleri Bakanlığı (S), Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Su kullanımında etkinliğin sağlanması adına tarımsal desteklemede su kısıtlının havza ve ürün bazında gözetildiği bir sisteme geçiş öngörmekte olup bu sistemi destekleyecek fiyatlandırma mekanizmaları geliştirilecektir.
Sulama birliklerinin çalışma süreçleri gözden geçirilecek, sistemin daha etkin hale getirilmesi yönünde alternatifler oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.1056)			
Tedbir 411. Sulama birliklerinin hizmet etkinliklerinin iyileştirilmesi için mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (S), Sulama Birlikleri	Aralık Sonu	Sulama birliklerinin mali yeteneklerini ile işleyişlerindeki sorunların aşılması için hizmet şekilleri ile yükümlülük ve görevlerinin yeniden değerlendirilmesi ve etkin bir hale getirilmeleri için gerekli mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.

2.2.3.9. Afet Yönetimi

a) Mevcut Durum

İklim ve çevre koşullarındaki bozulmanın da etkisiyle dünyada ve ülkemizde doğal afetlerin şiddeti ve sıklığı artmıştır. Yanlış arazi kullanım kararları ve çarpık yapışma ise afetlerin olumsuz etkilerini artırılmıştır. Yaşanan afetler ve etkileri bütüncül bir risk yönetiminin uygulamaya geçirilmesini zorunlu hale getirmiştir; özellikle can ve mal kaybının en aza indirilebilmesi için risk azaltma faaliyetleri risk yönetiminin en önemli bileşeni haline gelmiştir.

Afetler konusunda risk azaltma, hazırlık, müdahale ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarında bütünlük sağlanması için Ulusal Afet Stratejisinin hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

Binalarda depremin doğrudan ve dolaylı neden olduğu maddi zararların karşılanması amacıyla çıkarılan 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu ile tapu ve konut kredisi işlemlerine ek olarak elektrik ve su abonelik işlemlerinde de deprem sigortası zorunlu hale getirilmiştir. Bu çerçevede, Ekim 2012'de 4,2 milyon olan sigortalı sayısı 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla 5,9 milyona ulaşmış olup bu rakam ülke genelinde yaklaşık yüzde 35'lik bir sigortalılık oranına karşılık gelmektedir.

Afet durumunda kurum ve kuruluşlar arasında hızlı, etkin ve güvenli bir iletişim ve koordinasyon sisteminin kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Afet yönetiminde, ilgili merkezi idare birimleri ile mahalli idareler arasındaki ilişkinin güçlendirilerek risk azaltmaya öncelik veren mevzuat düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, 6360 sayılı Kanunla büyükşehirlerdeki il özel idarelerinin kapatılması nedeniyle il afet ve acil durum müdürlüklerinin yapılanmasıyla ilgili ilave düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Ülkemizdeki yerleşim yerlerini etkileyebilecek tüm tehlikeleri birlikte ele alan bütünsel afet tehlike ve risk haritalarının hazırlanmasına yönelik standart ve kılavuzların geliştirilmesine başlanmış olup bu haritaların ülke genelinde tamamlanması öncelik arz etmektedir. Buna bağlı olarak, belediyeler tarafından hazırlanacak risk azaltma planlarında zemin karakteristiği, yapı stoku kalitesi ve imar planı kararlarını dikkate alarak geliştirilecek farklı afet senaryolarının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşürülmesi Hakkında Kanun çerçevesinde dönüşüme tabi tutulacak yerleşim yerlerinin afet risklerine göre önceliklendirilmesi gerekmektedir.

Afet sonrası yeniden yapım ve iyileştirme planlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesini sağlayacak gösterge ve yöntemlerin geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Bina ve altyapı tesislerinin afetlere daha dayanıklı olarak inşa edilmesini sağlamak üzere denetim sisteminin etkinleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

b) Amaç ve Hedefler

Afetler karşısında direncin ve bilincin artırılması ile afetlere dayanıklı ve güvenli yerleşimler oluşturularak can ve mal kaybının en aza indirilmesi temel amaçtır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika / Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Afet risklerinin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve denetimi ile afet esnasında ve sonrasında yapılan müdahale çalışmalarının etkinliğinin artırılması için kurumsal yetki ve sorumluluklar yeniden düzenlenenecektir. (Kalkınma Planı p. 1064)			
Tedbir 412. Afetlerle ilgili mevzuat yeniden düzenlenenecektir.	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (S), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Aralık Sonu	Başa 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun ve ilgili yönetmelikleri olmak üzere afetlerle ilgili mevzuat, risk yönetimi ve azaltımına ağırlık verilerek, imar mevzuatı ile bağlantısı kurularak ve kamu sorumluluğunun teknik ve sosyal altyapı ile sınırlanması dikkate

			alınarak yeniden düzenlenenecektir.
Tedbir 413. Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı tamamlanacaktır.	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve yeniden yapım süreçlerinde gerçekleştirilecek faaliyetler, sorumlu kuruluş-faaliyet-bütçe ilişkisi içinde değerlendirilerek afet yönetiminin etkinliğinin artması sağlanacaktır. Ulusal Afet Yönetim Stratejisinin Ulusal Deprem Stratejisi ile bütünlüğü kurulacaktır.
Afetlere karşı daha etkin mücadele etmek üzere kamu kurum ve kuruluşları arasında hızlı, güvenli ve etkin bir veri paylaşımını sağlayacak afet bilgi yönetim sistemi kurulacak, etkin ve kesintisiz haberleşme temin edilebilmesi için iletişim altyapısı daha da güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.1068)			
Tedbir 414. Ulusal Afet ve Acil Durum Bilgi Yönetim Sistemi kurulacaktır.	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (S), Yerel Yönetimler, İl Afet Acil Durum Müdürlükleri	Haziran Sonu	Afetlerle ilgili coğrafi, sosyal ve beseri özellikler ile donanım, makine-teçhizat ve insan kaynağı gibi bilgilerin yer aldığı ve altlık afet bilgilerini içeren mevcut Afet Bilgi Sistemi ile entegre çalışacak olan Ulusal Karar Destek ve Yönetim Sistemi, afet ve acil durum yönetiminde yer alan diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mevcut uygulamalarının da entegrasyonu sağlanmış şekilde kurulacaktır.
Yüksek afet riskli alanlar öncelikli olmak üzere afet risklerinin belirlenmesine yönelik mikro bölgeleme çalışmaları tamamlanacak ve imar planlaması süreçlerinde afet riskleri dikkate alınacaktır. (Kalkınma Planı p.1065)			
Tedbir 415. Doğal afet riski taşıyan yerleşim yerlerinin, afet risk düzeylerine göre sınıflandırılması çalışmalarına başlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Başta bina stokunun kalitesi ve afet türlerine karşı taşıdığı riskler olmak üzere yerleşim yerlerinin önceliklendirilmesi için yöntem ve standartlar geliştirilecek, sınıflandırma kriterleri belirlenecektir.
Tedbir 416. Bütünleşik afet tehlike haritalarının hazırlanma esasları belirlenecektir.	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (S), Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Bütünleşik afet tehlike haritalarının hazırlanmasına yönelik standartlar belirlenecek ve kılavuzlar hazırlanacaktır.
Tedbir 417. Mikrobölgeleme	Çevre ve Şehircilik	Aralık	İmar planlarına altlık teşkil

çalışmaları için kılavuz hazırlanacaktır.	Bakanlığı (S), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Yerel Yönetimler	Sonu	edecek olan mikrobölgeleme çalışmaları için standartlar oluşturulacak ve bu kapsamda kılavuz hazırlanacaktır.
Afet risklerinin azaltılmasına yönelik uygulama mekanizmaları güçlendirilecek, afetlere hazırlık ve afet sonrası müdahalede özel önem arz eden hastane, okul, yurt gibi ortak kullanım mekânları ile enerji, ulaşırma, su ve haberleşme gibi kritik altyapıların güçlendirilmesine öncelik verilecektir. (Kalkınma Planı p.1067)			
Tedbir 418. Kamu binalarının tüm afet türlerine karşı güçlendirilmesi ihtiyacını tespit etmek üzere envanter çalışması yapılacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Olabilecek afetler sebebiyle zarar görme ihtimali yüksek olan kamu binaları ve yapılarının envanteri çıkarılarak güçlendirme ve yeniden yapım çalışmalarının bir program dahilinde yapılması sağlanacaktır.
Bina ve altyapı tesislerinin afetlere daha dayanıklı olarak inşa edilmesi sağlanacak ve inşaatların denetimi bağımsız, ehil ve yetkili kişi ve kurumlar aracılığıyla güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.1069)			
Tedbir 419. İnşaatların afetlere daha dayanıklı olarak inşa edilmesini sağlamak üzere projelendirme, yapım ve denetim süreçlerine yönelik gerekli mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (S), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Yerel Yönetimler, Meslek Odaları	Aralık Sonu	Bina ve altyapı tesislerinin afetlere daha dayanıklı olarak inşa edilmesini sağlamak üzere inşaatların projelendirme, yapım ve denetiminin ehil ve yetkili kişi ve kurumlar aracılığıyla etkin olarak yapılmasına yönelik gerekli mevzuat hazırlıkları tamamlanacaktır.

2.2.4. KALKINMA İÇİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

2.2.4.1. Uluslararası İşbirliği Kapasitesi

a) Mevcut Durum

Türkiye devam eden küresel kriz ve olumsuz ekonomik koşulların yarattığı zorluklara rağmen resmi kalkınma yardımlarını (RKY) artırmayı sürdürmüştür. 2011 yılında 1.273 milyon ABD doları olarak gerçekleşen RKY miktarı 2012 yılında yüzde 99 artışla 2.533 milyon ABD doları seviyesine yükselmiştir. Böylece Türkiye'nin 2011 yılında yüzde 0,17 olarak gerçekleşen RKY/GSYH oranı da 2012 yılında önemli bir artış kaydederek yüzde 0,33 olmuştur. Türkiye, bu anlamda OECD ülkeleri arasında 2012 yılında bir önceki yıla göre RKY miktarında en yüksek artış kaydeden ülke konumundadır. Aynı dönemde OECD Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC) üye ülkeleri tarafından gerçekleştirilen toplam RKY tutarı yaklaşık yüzde 4 azalmıştır.

TABLO II: 60- Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımları

	2007	2008	2009	2010	2011	2012

RKY (Milyon ABD Doları)	602	780	707	967	1 273	2 533
RKY / GSYH (Yüzde)	0,09	0,10	0,11	0,13	0,17	0,33

Kaynak: TİKA, OECD

2012 yılında Türkiye tarafından 96 ülkeye resmi kalkınma yardımında bulunulmuştur. RKY'nin yüzde 46,6'sı Orta Doğu, yüzde 31'i Afrika, yüzde 18'i Orta ve Güney Asya, yüzde 3,6'sı Balkan, yüzde 0,4'ü Uzak Doğu, yüzde 0,1'i Amerika ülkelerine yönelik olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarından en çok faydalanan ilk 10 ülke sırasıyla Suriye, Mısır, Afganistan, Kırgızistan, Somali, Sudan, Tunus, Filistin, Kazakistan ve Bosna Hersek'tir.

2012 yılında Türkiye tarafından 1.040 milyon ABD doları acil ve insani yardım gerçekleştirilmiş olup ülkemize gelen Suriyeli misafirlere yönelik olarak gerçekleştirilen yardım 979 milyon ABD dolarıdır. Suriye'den sonra en çok yardım 504 milyon ABD dolarıyla Mısır'a yapılmıştır.

Resmi Kalkınma Yardımlarına ek olarak, Türk özel sektör kuruluşları tarafından diğer ülkelere gerçekleştirilen doğrudan yatırımlar ile sivil toplum kuruluşları tarafından diğer ülkelere yapılan yardımları içeren Türkiye'nin Toplam Kalkınma Yardımları büyüklüğü 2011 yılında 2.363 milyon ABD doları seviyesinden 2012 yılında 3.325 milyon ABD doları seviyesine yükselmiştir.

Türkiye'nin, OECD bünyesinde yer alan ve 27 üyeden oluşan OECD Kalkınma Yardımları Komitesi'ndeki (DAC) gözlemci statüsü devam etmektedir. Türkiye, kalkınma işbirliği alanında sahip olduğu özgün tecrübe ve uygulamaları ile geleneksel donörlerden ayırmaktadır.

Türkiye'nin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yaptığı RKY'nin orta ve uzun vadeli stratejlere dayanması ve program bazlı gerçekleştirilmesi gerekliliği devam etmektedir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla hazırlanan Türkiye'nin Kalkınma İşbirliği Strateji Belgesi taslağı 2013 yılı Mayıs ayında TİKA Danışma Kuruluna sunulmuştur.

Türkiye'nin kalkınma işbirliği uygulamalarının etkiliğinin artırılması amacı doğrultusunda, Kalkınma İşbirliği Stratejisi hazırlıklarının devamı olarak bölge bazlı tematik önceliklendirme çalışmalarının yürütülmesine ihtiyaç bulunduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan kalkınma işbirliği alanında faaliyet gösteren, başta TİKA olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının beşeri ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi çalışmalarına devam edilmesinin Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarının etkiliğini ve verimliliğini artıracağı düşünülmektedir.

Kalkınma İşbirliği Strateji Belgesi hazırlıklarının yanı sıra, 2013 yılında, kalkınma yardımları alanını düzenleme amacıyla doğrultusunda dış yardım kanun tasarısı taslağı hazırlama çalışmaları TİKA koordinasyonunda; ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşların katılımıyla başlatılmış olup çalışmaların 2014 yılı içerisinde sonuçlandırılması ülkemizin kalkınma işbirliği alanında etkiliğinin artırılmasına yönelik bir diğer önemli unsuru oluşturmaktadır.

Türkiye'nin kalkınma işbirliği alanında bölgesel ve küresel düzeyde etkinliğini artırmasına paralel olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu Bölge Ofisinin 2014 yılı içerisinde İstanbul'a taşınmasına ilişkin anlaşma 2013 yılı Eylül ayında imzalanmıştır.

Orta gelirli ülkeler için bir pilot uygulama özelliği taşırlı nitelikte, Türkiye tarafından hazırlanan ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarının ülkemizdeki faaliyetlerinin çerçevesini belirleyen Birleşmiş Milletler Kalkınma İşbirliği Strateji Belgesi (UNDCS) (2011-2015) izleme ve değerlendirme çalışmaları, Kalkınma Bakanlığı, ilgili bakanlıklar ve Türkiye'de faaliyet gösteren Birleşmiş Milletler kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla devam etmektedir.

2013 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla Türkiye'de UNDP'yle işbirliği içerisinde yoksulluk azaltımı, iyi yönetişimin sağlanması ve çevre ve sürdürülebilir kalkınma alanlarında 48 adet teknik işbirliği projesi yürütülmektedir. Aynı tarih itibarıyla Japon Uluslararası İşbirliği Ajansıyla (JICA) 12, Alman Uluslararası İşbirliği Kurumuyla (GIZ) 6 adet teknik işbirliği projesi yürütülmektedir.

b) Amaç ve Hedefler

Kalkınma işbirliğinin ulusal düzeydeki idari ve beşeri altyapısı güçlendirilecek, uluslararası işbirliği kapsamında yürütülen faaliyetlerin Türkiye'nin kalkınmasına katkıda bulunacak bir biçimde kurumsallaşması sağlanacaktır.

Yurt dışındaki ekonomik ve ticari misyonlarımızın gerek beşeri gerekse kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Uluslararası işbirliğinin eğitim ve araştırma altyapısını güçlendirmeye yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kalkınma işbirliği faaliyetlerine aktif bir biçimde katılımları sağlanacak, bu alanda kamu özel işbirliği güçlendirilecektir.

Türkiye tarafından Orta Asya, Balkanlar, Afrika ve Orta Doğu'da yer alan ülkeler başta olmak üzere en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çalışmalarına; bu ülkelerin ihtiyaçlarını, Türkiye'nin uzmanlaştiği alanları ve dış politika önceliklerini gözetlen bir anlayışla katkı sağlanmaya devam edilecektir.

Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarına daha aktif destek verebilmek amacıyla Onuncu Kalkınma Planı kapsamında Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği Altyapısının Geliştirilmesi Programı oluşturulmuş ve ulusal düzeyde kalkınma işbirliğinin politika ve mevzuat altyapısının geliştirilmesi ile beşeri ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Önümüzdeki dönemde söz konusu program kapsamında yürütülecek faaliyetlere öncelik verilecektir.

Komşu ülkelerle ve bölge ülkeleriyle ikili ve çok taraflı işbirliğini geliştirmeye dönük bir strateji belgesi oluşturulması ve mevzuat altyapısının geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu /İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
-----------------	---	------	-----------------------------

<p>Kalkınma işbirliğinin politika çerçevesi ile idari ve hukuki altyapısı geliştirilecek, bu kapsamında Kalkınma İşbirliği Stratejisi oluşturulacak ve Kalkınma İşbirliği Kanunu hazırlanacaktır. (Kalkınma Planı p.1078)</p>			
Tedbir 420. Kalkınma İşbirliği Kanunu hazırlıkları tamamlanacaktır.	TİKA Başkanlığı (S), Kalkınma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Kalkınma İşbirliği Kanununun hazırlanmasına dönük çalışmalar tamamlanacaktır.
Tedbir 421. Kalkınma İşbirliği Ulusal Stratejisi hazırlıkları tamamlanacaktır.	TİKA Başkanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kalkınma İşbirliği Ulusal Stratejisini hazırlanmasına dönük çalışmalar tamamlanacaktır.
<p>Kalkınma işbirliği alanında çalışan merkezi kurumlar ve yurtdışı teşkilatlarının idari ve teknik kapasitesi güçlendirilecek; izleme, değerlendirme ve koordinasyon etkinleştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1079)</p>			
Tedbir 422. Kamu kurum ve kuruluşlarının dış ilişkiler birimlerinin ortak çalışmalarına yönelik bir mekanizma oluşturulacak ve ortak projeler geliştirilecektir.	Başbakanlık (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluş, girişim gibi platformlarda politika belirleyen bir ülke konumuna ulaşabilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının dış ilişkiler birimlerinin ortaklaşa çalışmaları sağlanacaktır.
<p>Özel sektörün ve sivil toplumun katılımı teşvik edilerek kalkınma işbirliği faaliyetlerinde kamu-özel sektör-sivil toplum işbirliği artırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1080)</p>			
Tedbir 423. Kamunun yürüttüğü kalkınma işbirliği faaliyetlerine özel sektörün ve sivil toplumun aktif katılımını sağlamak üzere yürürlükteki destek mevzuatında düzenlemeler yapılacaktır.	TİKA (S), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Kalkınma işbirliği kapsamında özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kamu kaynağı kullanarak yürüttükleri faaliyetleri artırmak üzere mevcut destek sisteminde düzenlemeler yapılacaktır.
<p>Uluslararası işbirliğine yönelik analitik kapasite ve bu alandaki birimin güçlendirilmesi için akademik çalışmalar ve bilimsel yayınların çoğaltırmaları teşvik edilecek ve faaliyetleri desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.1081)</p>			
Tedbir 424. Uluslararası işbirliğine yönelik bilimsel araştırma faaliyetlerini destek mekanizması geliştirilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı(S), TÜBİTAK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Uluslararası işbirliği alanında birimin artırılması amacıyla üniversiteler ve düşünce kuruluşları tarafından yapılacak bilimsel araştırma

			faaliyetlerini artırmak amacıyla teşvik edici bir mekanizma geliştirilecektir.
Tedbir 425. Uluslararası işbirliğine yönelik yüksek lisans ve sertifika programları başlatılacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı(S), YÖK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Uluslararası işbirliğine yönelik beşeri kapasitenin ve bilgi birikiminin güçlendirilmesi amacıyla yükseköğretim kurumlarında eğitim ve sertifika programlarının başlatılması sağlanacaktır.

2.2.4.2. Bölgesel İşbirlikleri

a). Mevcut Durum

Türkiye'nin katılım müzakerelerinde 2013 itibarıyla 14 fasıl müzakerelere açılmış, 1 tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Açılmayan 20 fasıldan 16'sı AB üyesi bazı ülkelerin engellemeleri nedeniyle bloke edilmiş durumdadır.

AB bölgesel politikalarına uyum kapsamında, üyelik sonrası Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu kullanımına imkân sağlayacak 22 no'lu Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Faslına ilişkin Eylem Planı ve Müzakere Pozisyon Belgesi sırasıyla 11/03/2013 ve 07/05/2013 tarihlerinde Komisyon'a ilettilmiştir. 25/06/2013 tarihinde toplanan AB Genel İşler Konseyi (GİK) 22 no'lu Faslı açılması konusunda mutabık kalmıştır. 05/11/2013 tarihinde gerçekleştirilecek Hükümetlerarası Konferansın ardından Fasıl müzakereye açılacaktır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) çerçevesinde, 2013 yılı için Türkiye'ye yaklaşık 903 milyon avro tutarında kaynak tahsis edilmiştir.

IPA'nın Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma bileşeni kapsamında, 2013 yılı programlama çalışmaları tamamlanarak, proje paketi Avrupa Komisyonuna gönderilmiştir.

IPA'nın Sınır Ötesi İşbirliği bileşeni altında yer alan Karadeniz Havzası Sınır Ötesi İşbirliği ve Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programları kapsamında uygulamalar devam etmektedir.

Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri altında yer alan operasyonel programlar kapsamında proje geliştirme çalışmaları正在执行中, Avrupa Komisyonu ile üzerinde mutabakata varılan ve programlama çalışmaları tamamlanmış projelerin uygulaması sürdürülmektedir.

Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenlerine ilişkin Ortak İzleme Bilgi Sistemi (IMIS) işler hale getirilmiş olup projelere ilişkin bilgiler sisteme girilmektedir. Ayrıca, çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bakım, iyileştirme ve eğitim faaliyetleri yürütülmektedir.

2014-2020 yıllarını kapsayan IPA II döneminde ülkemize sağlanacak AB fonlarının genel çerçevesini ve finanse edilecek öncelikli alanları belirleyen Türkiye için Ülke Strateji

Belgesi hazırlıkları devam etmektedir. Türkiye için Ülke Strateji Belgesine girdi teşkil etmek üzere IPA II'nin politika alanları altındaki sektörler için kavram belgeleri hazırlanarak Komisyon'a iletilmiştir.

İslam ülkeleriyle ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmek için İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) platformunu daha etkin bir hale getirmek üzere ülkemiz öncülüğünde hazırlanan İSEDAK Stratejisi, 14-15 Ağustos 2012 tarihlerinde Suudi Arabistan'da gerçekleştirilen 4. Olağanüstü İslam Zirvesinde kabul edilmiştir.

İSEDAK Stratejisinde öngörüldüğü üzere ticaret, turizm, ulaşırma ve iletişim, tarım, yoksullukla mücadele ve mali işbirliği alanlarında çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma gruplarında üye ülke uzmanlarının düzenli olarak araya getirilerek bilgi üretilmesi, iyi uygulamaların paylaşılması, üye ülkeler arasında anlayış birliği oluşturulması ve politikaların uyumlAŞtırılması amaçlanmaktadır. Çalışma grupları toplantılarının, her bir işbirliği alanında yılda iki kez Ankara'da düzenlenmesi öngörmektedir. Çalışma gruplarının ilk toplantıları 2013 yılı ilk yarısında gerçekleştirılmıştır. Her biri farklı bir temaya toplanan çalışma gruplarında görüşmeleri daha verimli kılmak amacıyla analitik çalışmalar ve ilgili sektörde yönelik genel görüşmeler hazırlanmaktadır.

Stratejinin bir diğer uygulama aracı olan proje döngüsü yönetimi kapsamında üye ülkelerin ve ilgili İİT kuruluşlarının teknik işbirliği ve kapasite geliştirme projelerine ülkemiz tarafından hibe sağlanması öngörmektedir. Bu kapsamında ilk proje teklif çağrısına 2013 yılı Eylül ayında çıkmıştır.

İSEDAK kapsamında yürütülen çalışmaların da etkisiyle, 2012 yılında Türkiye'nin İİT üyesi ülkelere ihracatı bir önceki yıla göre yüzde 48 oranında artarak 55 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Bunun toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 36,2'dir. 2013 yılının ilk sekiz ayında İİT üyesi ülkelere yapılan ihracat 32,9 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşerek bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 12,3 azalmıştır.

2012 yılında Türkiye'nin İİT üyesi ülkelерden ithalatı 2011 yılına göre yüzde 0,9 oranında artarak 32 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk sekiz ayında İİT üyesi ülkelere yapılan ithalat 22,2 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiş olup bir önceki yılın ilk sekiz ayına göre yüzde 0,5 oranında azalmıştır.

İİT üyesi ülkelere arasında ekonomik ve ticari işbirliğinin geliştirilmesi temel hedefi doğrultusunda, İSEDAK'ın görevlerinden biri olan İİT-içi ticaretin artırılmasına yönelik çalışmalarla devam edilmiştir. İİT-içi ticaret oransal olarak 2011 yılında yüzde 17,7 iken 2012 yılında yüzde 18,2 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin 2012 yılında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ülkelere olan ihracatı 16,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup bunun toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 10,9'dur. 2013 yılının ilk sekiz aylık döneminde ihracatımız 8,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiş olup bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 36,8 azalmıştır.

2012 yılında Türkiye'nin EİT üyesi ülkelere ithalatı 16,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup bunun toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 6,9'dur. 2013 yılının ilk sekiz ayında EİT üyesi ülkelere ithalat 10,2 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiş olup önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,6 azalmıştır.

Türkiye Aralık 2010 tarihinden itibaren yürütmekte olduğu EİT Dönem Başkanlığı 16/10/2012 tarihli EİT Zirvesinde Azerbaycan'a devretilmiştir. Bu zirvede Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine gözlemci ülke statüsü verilmiştir.

EİT Dışişleri Bakanları 19. Toplantısında alınan karar doğrultusunda ülkemizde kurulan EİT Bölgesel Gıda Güvenliği Programı Bölgesel Koordinasyon Merkezi Ankara'da faaliyetlerine başlamıştır. Bu kapsamında, 23-24 Eylül 2013 tarihinde Ankara'da bir açılış çalışayı ve 25 Eylül 2013 tarihinde EİT Gıda Güvenliği Bölgesel Programı Yönlendirme Komitesi Toplantısı gerçekleştirılmıştır.

22. EİT Bölgesel Planlama Konseyi (BPK) faaliyet takviminde yer alan 1. EİT Üniversite Spor Oyunları 15-20 Nisan 2013 tarihlerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde 6 üye ülkeden 392 sporcunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin 2012 yılında KEİ ülkelerine ihracatı 18,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, bunun toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 12,3'tür. 2013 yılının ilk sekiz ayında ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 9,5 oranında artarak, 13 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin 2012 yılında KEİ ülkelerinden ithalatı 41,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, bunun toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 17,5'tir. 2013 yılının ilk sekiz ayında ithalat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 1,1 oranında artarak, 27,1 milyar ABD doları olmuştur.

Gelişen Sekiz Ülke (D-8) Sanayi Bakanları 3. Toplantısı 8-10 Ekim 2012 tarihlerinde Bangladeş'te yapılmış olup D-8 Sekretaryasının güçlendirilmesi ve bu çerçevede tüm üye ülkelerin D-8 Sekretaryasına daimi bir üye ataması kararlaştırılmıştır.

22/11/2012 tarihinde Islamabad'da gerçekleştirilen D-8 Zirvesinde D-8 Küresel Vizyon Belgesi kabul edilmiştir.

D-8 Su İşbirliği Toplantısı 21-22 Şubat 2013 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilmiş olup toplantı sonucunda Türkiye ve özelde Türkiye Su Enstitüsü (SUEN), D-8 Su İşbirliği Koordinasyon Mercii olarak belirlenmiştir.

D-8 Ticaret Bakanları Konseyi 1. Toplantısı 25/06/2013 tarihinde Nijerya'nın Abuja şehrinde yapılmıştır. Toplantıda, Tercihli Ticaret Anlaşması'nın 01/11/2013 tarihinde yürürlüğe girmesi yeni hedef olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin 2012 yılında D-8 ülkelerine ihracatı 14,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup bunun toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 9,8'dir. 2013 yılının ilk sekiz ayında ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 47,8 oranında azalarak 6,3 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin 2012 yılında D-8 ülkelerinden ithalatı 17,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup bunun toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 7,5'tir. 2013 yılının ilk sekiz ayında ithalat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,9 oranında azalarak 11,5 milyar ABD doları olmuştur.

b) Amaç ve Hedefler

AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda, Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterlerine uyum düzeyinin yükseltilmesi ve 35 fasıl altında toplanan AB müktesebatına uyum sağlanması yönündeki çalışmalar sürdürilecektir. AB'ye uyum süreci, 2008 Katılım Ortaklısı Belgesi temelinde, ülkemizin öncelikleri dikkate alınarak yürütülecektir. 22 no'lu Bölgesel Politika ve Yapisal Araçların Koordinasyonu Faslına ilişkin Hükümetlerarası Konferansın toplanmasını müteakip 2014 yılında Faslın müzakere çalışmalarına hız verilecektir.

AB'den sağlanacak mali yardımların Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine azami katkı sağlanması temel hedeftir. Onuncu Kalkınma Planı döneminde AB'den ülkemize sağlanan mali yardımların ulusal önceliklerimizi de dikkate alarak daha verimli ve etkili bir biçimde kullanılması sağlanacaktır. IPA Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri kapsamında tahsis edilen kaynaklar, oluşturulan koordinasyon ve izleme mekanizmasıyla etkili bir şekilde yönetilecektir. AB üyeliği sonrası Yapısal Fonlar ve Uyum Fonundan yararlanmaya yönelik hazırlık çalışmaları yürütülecek, merkezi ve bölgesel düzeyde kurumsal kapasite geliştirilecektir.

IPA II'nin politika alanları kapsamında tahsis edilecek kaynakların belirlenen amaçlar doğrultusunda etkili bir şekilde yönetilebilmesi için 2007-2013 döneminde oluşturulan koordinasyon ve izleme mekanizmaları 2014-2020 dönemi ihtiyaçları doğrultusunda gözden geçirilecektir.

2014-2020 IPA II hazırlıkları kapsamında, Komisyonun Ortak Stratejik Çerçeve Belgesi ve Türkiye için Ülke Strateji Belgesini tamamlamasını müteakip, ülkemize tahsis edilecek fonların kullanılması amacıyla, belirlenen öncelik alanlarını kapsayacak şekilde sektör programlarının hazırlıkları başlatılacaktır.

IPA II döneminde Bölgesel Kalkınma ve İstihdam, Sosyal Politikalar ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi politika alanları kapsamındaki AB fonlarının kullanımında, bölgesel ihtiyaç ve öncelikler ile ulusal kaynaklarla tamamlayıcılık esas alınacaktır. Kalkınma ajanslarının, AB fonlarının kullanımındaki etkinliği artırılacak, bu doğrultuda, ajansların kurumsal kapasiteleri geliştirilecek ve bölgelerinde AB fonlarının kullanımında aracı kurum rolü üstlenmelerine yönelik hazırlık çalışmaları yürütülecektir.

IPA'nın Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri altında uygulanan operasyonel programlar kapsamında finanse edilecek projelerin izlenmesine yönelik kurulan IMIS'e yönelik bakım, iyileştirme ve eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.

AB'nin STA imzaladığı ülkelerle STA imzalanması için gerekli çalışmalar yapılacak ve AB'nin imzalamayı öngördüğü STA'ların ülkemize ekonomik bir maliyet oluşturmaması için AB nezdinde gerekli girişimler sürdürülecektir.

İSEDAK Stratejisinde tanımlanan işbirliği alanlarında oluşturulan çalışma gruplarında ülkemizin tecrübesinin doğru ve etkin bir biçimde aktarılmasını teminen ilgili milli kurum ve kuruluşlarla etkin koordinasyon sürdürülecektir.

Üye ülkelerin işbirliği çabalarına aktif katılımına ve kurumsal ve insani kapasitelerini geliştirmelerine hizmet edecek İSEDAK Proje Döngüsü Yönetimi kapsamında üye ülkelerin ve ilgili İİT Kuruluşlarının çok taraflı işbirliği projelerine ülkemiz tarafından mali destek sağlanacaktır.

İİT üyesi ülkelerle ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmeye yönelik mevcut proje ve programların başarılı bir biçimde uygulanması için çalışmalara devam edilecektir. Bu doğrultuda üye ülkeler, İİT'nin ilgili kuruluşları ve Türkiye'deki ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin koordinasyon sürdürülecektir.

İİT Üyesi Ülkeler Arasında Tercihli Ticaret Sisteminin (TPS-OIC) yürürlüğe konulması için ilgili ülkeler tarafından taviz listelerinin Ticaret Müzakereleri Komitesine iletilmesi ve uygulamaya dönük gerekli hazırlıkların tamamlanmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecektir.

İİT üyesi ülkelerde standartların geliştirilmesi konusunda, SMIIC'in çalışmalarına destek verilecektir. Bunun yanı sıra, mali işbirliği konusunda menkul kıymetler borsaları, merkez bankaları ve sermaye piyasaları düzenleme kurumları arasındaki işbirliği çalışmalarına hız verilecektir.

EİT'nin daha etkin, dinamik ve görünürlüğü yüksek bir teşkilat haline getirilmesi amacıyla dönük çalışmalar sürdürülecektir. EİT Bölgesinde bölge içi ticaretin artırılması için tarife ve tarife dışı engellerin azaltılmasına, ulaşımın ve taşımacılığın kolaylaştırılmasına dönük çabalar artırılacaktır.

EİT Akıl Adamlar Grubunun önerilerinin hayata geçirilmesine dönük çalışmalar'a aktif destek verilecektir.

Ülkemizde kurulan ve faaliyetlerine başlayan EİT Bölgesel Gıda Güvenliği Programı Bölgesel Koordinasyon Merkezi'nin çalışmalarına hız verilecektir.

Ayrıca, EİT kapsamında özel sektör işbirliğinin güçlendirilmesine ve güvenli ve sürdürülebilir bir işbirliği altyapısının kurulması için mevcut projelerin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik çalışmalar'a devam edilecektir.

KEİ'yi proje üreten bir orgüte dönüştürmek amacıyla oluşturulan Proje Geliştirme Fonuna destek verilmeye devam edilecek ve bu çerçevede KOSGEB'in bölgedeki etkinliği artırılacaktır.

KEİ ülkeleri ile ilişkilerimizde özel sektöre önem verilecek ve ulaşım alanındaki mevcut projelerin uygulanmasına ivme kazandırılacaktır.

KEİ üyesi ülkeler arasında mesleki ve teknik eğitim sistemlerinin geliştirilmesi, vergi politikası uygulamaları, kaçakçılık ve insan ticareti gibi sınır aşan suçlarla mücadele, bitki genetik kaynaklarını koruma ve depolama, gıda güvenliği ve güvenilirliğini sağlama, balıkçılık politika ve uygulamalarının geliştirilmesi konularıyla sağlık, posta hizmetleri, sivil havacılık ve sahil güvenlik alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesi hususlarında çalışmalar sürdürülecektir.

Türkiye, D-8 kapsamındaki işbirliği çalışmalarını desteklemeye devam edecektir. Bu kapsamında, "D-8 Üyesi Ülkeler Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması"nın filen yürürlüğe girmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

D-8 üye ülkelerinde KOBİ'lerin gelişirilmesine yönelik "Yeşil Büyüme için Yeşil KOBİ'ler" konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu /İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Bölge ülkeleriyle hizmet ticareti ve yatırımlara ilişkin hükümler de içeren STA'lar yapılmasına dönük çalışmalar hızlandırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1099)			
Tedbir 426. Bölge ülkeleriyle hizmet ticareti ve yatırımlara ilişkin hükümler de içeren STA'lar yapılmasına dönük gerekli analizler tamamlanacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Avrupa Birliği Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Aralık Sonu	İlgili paydaşlarla koordinasyon halinde Bölge ülkeleriyle hizmet ticareti ve yatırımlara ilişkin hükümler de içeren STA'lar imzalanmasına dönük gerekli analizler tamamlanacaktır.
Komşu ve bölge ülkeleriyle ticaret ve yatırım potansiyelini değerlendirebilmek maksadıyla özel ekonomik işbirliği yöntemleri olan ortak ve/veya nitelikli sanayi bölgeleri, ortak ekonomik alan gibi işbirliği mekanizmaları geliştirecektir. (Kalkınma Planı p.1100)			
Tedbir 427. Komşu ve bölge ülkeleriyle ticaret ve yatırım potansiyelini değerlendirebilmek maksadıyla özel ekonomik işbirliği yöntemleri olan ortak ve/veya nitelikli sanayi bölgeleri, ortak ekonomik alan gibi işbirliği mekanizmaları geliştirilmesine dönük gerekli çalışmalar başlatılacaktır.	Ekonomi Bakanlığı (S), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı	Aralık Sonu	İlgili paydaşlarla koordinasyon içerisinde geliştirilecek işbirliği mekanizmaları belirlenecektir.
Komşu ülkelerle çok yönlü ilişkileri geliştirmek ve sinerjiyi artırmak amacıyla, şehirler ve bölgeler arası işbirliği programları uygulaması güçlendirilecektir. (Kalkınma Planı p.1101)			
Tedbir 428. Komşu ülkelerle şehirler ve bölgeler arası işbirliği programlarının uygulama mekanizması gözden geçirilerek mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, TİKA Başkanlığı, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Komşu ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek üzere yürütülen işbirliği programlarının uygulamasında karşılaşılan sorunlar işliğinde ilgili mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.
İSEDAK daha etkin hale getirilecek, bu çerçevede önmüzdeki dönem çalışmalara yön verecek İSEDAK Stratejisi, oluşturulan çalışma gruplarının da katkısıyla güçlü bir şekilde hayata geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.1103)			
Tedbir 429. İSEDAK sekreterya hizmetlerinin geliştirilmesi, üye ülkeler arası işbirliğinin ve üye ülkelerde beseri ve kurumsal	Kalkınma Bakanlığı (S), Maliye Bakanlığı, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	Aralık Sonu	İSEDAK sekreterya hizmetlerinin geliştirilmesi ve İSEDAK stratejisinin öngördüğü işbirliği alanlarında kurulan

<p>kapasitenin artırılmasına yönelik yürütülen çalışmaların finansmanına ilişkin usul ve esaslar hazırlanacaktır.</p>			<p>çalışma gruplarına dönük hazırlanan analistik çalışmalar, düzenlenecek eğitim programları, çalışma ziyaretleri vb. faaliyetlerin finansmanına ilişkin usul ve esaslar hazırlanacaktır.</p>
<p>İSEDAK bünyesinde somut uygulamalara ve daha etkin bir işbirliğine zemin hazırlamak için tasarlanan proje destek sistemi başlatılacak, üye ülkelerin proje tekliflerine teknik ve mali destek sağlayacak programlar uygulamaya geçirilecektir. (Kalkınma Planı p.1104)</p>			
<p>Tedbir 430. İSEDAK proje döngüsü yönetimi mekanizması kapsamında kabul edilen projelerin finansmanına ilişkin usul ve esaslar hazırlanacaktır.</p>	<p>Kalkınma Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bankası, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar</p>	<p>Aralık Sonu</p>	<p>Üye ülkelere teknik ve mali destek sağlamak amacıyla geliştirilen ve 2013 yılı Eylül ayında ilk proje çağrısına gelen ve üye ülkeler ile ilgili İİT kuruluşlarından gelen projelerden İSEDAK stratejisinin hedefleriyle uyumlu ve çok taraflı işbirliğine hizmet edenlere finansal destek sağlanacaktır. Bu çerçevede gerekli usul ve esaslar hazırlanacaktır.</p>

2.2.4.3. Küresel Kalkınma Gündemine Katkı

a) Mevcut Durum

2013 yılının ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre ülke grupları itibarıyla dış ticaret önemli ölçüde arımıştır. En büyük artışlar, yüzde 35,1'le Orta Amerika ve Karayıp Ülkeleri ile yüzde 11,3'le Kuzey Afrika Ülkeleriyle yapılan ticarette gerçekleşmiştir. Yakın ve Ortadoğu Ülkeleriyle aynı dönemler itibarıyla gerçekleştirilen ticarette yüzde 12,7'lik bir azalma görülmekle birlikte, bu azalış BM Kararları çerçevesinde İran'a uygulanan uluslararası yaptırımlar nedeniyle dış ticaretimizin gerilemesinden kaynaklanmıştır.

2013 yılının ilk sekiz aylık döneminde, İran hariç tutulduğunda, Türkiye'nin kara sınırı olan komşu ülkelerle ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,5 oranında artarak yaklaşık 11 milyar ABD doları; ithalatı ise yüzde 20,4 oranında artarak 4,9 milyar

ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk sekiz aylık döneminde ihracatta Irak'ın yüzde 53 payla, ithalatta ise İran'ın yüzde 60 payla Türkiye'nin komşu ülkeleri arasında en önemli ticaret ortakları konumunda oldukları görülmektedir.

2013 yılının ilk 7 aylık döneminde ise, Türkiye'den kara sınırı olan komşu ülkelere yönelen doğrudan yatırımlar yüzde 41,5 oranında artarak 58 milyon ABD doları; söz konusu ülkelерden Türkiye'ye yönelik doğrudan yatırımlar ise yüzde 6,7 oranında azalarak 28 milyon ABD doları olmuştur. Bu dönemde Yunanistan'a yapılan yatırımlarda azalış meydana gelirken Bulgaristan, Gürcistan ve Irak'a yapılan yatırımlarda artış dikkat çekmektedir.

2013 yılı ilk 8 aylık verilerine göre, Almanya, Irak, İngiltere, Rusya ve İtalya Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı beş ülke olup bu ülkelerin toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 31'dir. Aynı dönemde Çin, Rusya, Almanya, ABD ve İtalya ise en fazla ithalat gerçekleştirilen beş ülke olmuştur. Bu ülkelerin toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 39'dur.

Türkiye'nin kalkınma alanında sahip olduğu bilgi ve tecrübe在内的 diğer ülkelerle paylaşılması kapsamında Kuzey Afrika ve Orta Asya bölgeleri öncelikli olmak üzere, Kalkınma İşbirliği program, proje ve faaliyetleri uygulanmaya devam edilmiştir. 2013 yılında Somali, Afganistan, Kırgızistan gibi kırılgan devletlere yönelik yeniden yapılandırma ve kapasite geliştirme programlarına ve Suriye'ye yönelik acil ve insani yardım faaliyetlerine ağırlık verilmiştir.

b) Amaç ve Hedefler

Komşu ülkeler ve yakın çevre ülkelerle kalkınma İşbirliği Programları ve Bölgesel İşbirliği Programlarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir. Türkiye'nin yakın çevresinde yer almamakla birlikte içinde Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın (BRICS) da yer aldığı kalkınma alanında önemli tecrübelere sahip ülkelerle bilgi ve tecrübe paylaşım programları başlatılması yönünde faaliyetler yürütülecektir.

Çok taraflı uluslararası kalkınma işbirliği kuruluşlarıyla bölgesel ve küresel düzeyde işbirlikleri ulusal önceliklerle uyumlu şekilde artırılacaktır. Bu doğrultuda, bu kuruluşların bölgesel ve küresel birim ve merkezlerinin ülkemizde kurulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Ulusal öncelikler doğrultusunda Birleşmiş Milletler ve diğer çok taraflı uluslararası kalkınma işbirliği kuruluşlarıyla yapılan işbirlikleri geliştirilerek, uluslararası kalkınma çalışmalarına etkin katılım sağlanacak ve görünürlük artırılacaktır.

Ülkemizin 2015-2016 BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaştırılacaktır.

Türkiye'nin ulusal stratejilerine, dış politika hedeflerine, bölgesel ve küresel önceliklerine uygun şekilde diğer ülkelerle ikili düzeyde teknik işbirliği çalışmaları sürdürülecektir.

Uluslararası acil ve insani yardımların hızlı, etkin ve sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilemesi sağlanacaktır. Acil ve insani yardımların etkinliğini artırmaya ve ülkelerin kapasitesini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Türkiye ile diğer ülkeler arasında Karma Ekonomik Komisyon (KEK) toplantılarının gerçekleştirilmesi, Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey (YDSK) mekanizmalarının kurulması, Yatırımların Karşılıklı Teşvik ve Korunması (YTKT) Anlaşmalarının, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi (ÇVÖ) Anlaşmalarının ve Gümrük Birliği yükümlülüklerimizle uyumlu bir şekilde Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

c) Politika ve Tedbirler

Politika/Tedbir	Sorumlu /İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Yükselen ekonomilerle ekonomik ve ticari ilişkilerin artırılmasına dönük strateji ve programlar geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1117)			
Tedbir 431. BRICS ülkeleri başta olmak üzere kalkınma alanında birikim sahibi ülkelerle bilgi ve tecrübe paylaşım programları başlatılacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (S), Dışişleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Gelişmekte olan ülkelerle ve özellikle BRICS ülkeleriyle kalkınma alanında ikili ve çok taraflı işbirliğini geliştirmeye dönük imkânların araştırılması için çalışmalar yapılacaktır.

<p>Türkiye'nin uluslararası kuruluşlardaki etkinliği artırılacaktır. Bu amaçla uluslararası merkezlerdeki Türk misyonlarının uzman kadroları güçlendirilecek, uluslararası kuruluşlarda görevli vatandaşımızın sayısının artırılması yönündeki girişimler hızlandırılacaktır. (Kalkınma Planı p.1119)</p>			
Tedbir 432. Uluslararası kuruluşlardaki uzman sayısının artırılması için idari düzenlemeler ve mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.	Dışişleri Bakanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Uluslararası kuruluşlardaki uzman sayısının artırılması için mevzuat düzenlemeleri kolaylaştırılacak ve esnekleştirilecektir. Bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının uluslararası kuruluşlarda daimi kadrolarda ve geçici görevlendirme usulü ile istihdamı ve staj imkânlarından faydallanması için girişimlerde bulunulacaktır.
<p>Türkiye'nin küresel düzeyde ve kriz yaşayan ülkelere dönük acil ve insani yardım kapasitesi ve faaliyetlerinin etkinliği artırılacaktır. Bu çerçevede, kurumsal kapasite ve kurumlar arası koordinasyon güçlendirilecek, STK'ların ve özel sektörün faaliyetleri desteklenecektir. (Kalkınma Planı p.1122)</p>			
Tedbir 433. Uluslararası acil ve insani yardımların etkinleştirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla acil ve insani yardımların uygulamasındaki temel süreçler tespit edilecektir.	AFAD (S), Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, TİKA, Türk Kızılayı, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar.	Aralık Sonu	Acil ve insani yardımlara ilişkin kavramlar tanımlanacak, uluslararası acil ve insani yardım süreçleri kamu, özel ve STK'ları da kapsayacak şekilde tespit edilecek ve bulguların değerlendirilmesi amacıyla ilgili tarafların katılacağı bir çalıştay düzenlenecektir
<p>Uluslararası barış, refah ve istikrara hizmet edecek etkin bir kalkınma işbirliği politikası izlenecektir. Kalkınma işbirliği çalışmaları stratejik bir yaklaşım çerçevesinde yürütülecek, küresel düzeyde ve ülke bazında işbirliği stratejileri geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.1124)</p>			

Kalkınma işbirliği faaliyetleri, ilgili ülkelerde kurumsal kapasite oluşumuna destek sağlayacak bir yapıda sürdürülecektir. (Kalkınma Planı p.1125)			
Tedbir 434. Kalkınma işbirliği faaliyetlerinin somut stratejilere dayanması ve muhatap ülkelerde program bazlı yürütülmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	TİKA Başkanlığı (S), İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Kalkınma işbirliği faaliyetlerinin uygulandığı ülkelerde somut stratejileri dayanması ve program bazlı yürütülmesi için ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarını koordine edecek bir mekanizma oluşturulması için çalışmalar başlatılacaktır.